

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ECONOMICE

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.13:347.19 (043.3)

DUMITRESCU FLORIN-GEORGE

URMĂRIREA PENALĂ ȘI JUDECAREA CAUZELOR PRIVIND
INFRAȚIUNILE SĂVÂRȘITE DE PERSOANE JURIDICE: ABORDĂRI
TEORETICO-PRACTICE ȘI NORMATIVE

SPECIALITATEA: 554.03 – DREPT PROCESUAL PENAL

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

Vitalie RUSU

doctor în drept, profesor universitar

Autor:

CHIȘINĂU 2026

CUPRINS.

ADNOTARE.....	5
LISTA ABREVIERILOR.....	8
INTRODUCERE.....	9
1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL URMĂRIII PENALE ȘI JUDECĂRII CAUZELOR PRIVIND INFRAȚIUNILE SĂVÂRȘITE DE CĂTRE PERSOANE JURIDICE.....	19
1.1. Analiza cercetărilor realizate la tema tezei în Republica Moldova.....	19
1.2. Analiza materialelor științifice la tema lucrării, publicate în alte state.....	29
1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	66
2. GENERALITĂȚI PRIVIND URMĂRIREA ȘI JUDECAREA INFRAȚIUNILOR SĂVÂRȘITE DE CĂTRE PERSOANELE JURIDICE.....	68
2.1. Răspunderea penală a persoanelor juridice: fundamente normative și mecanisme de realizare.....	68
2.2. Premisele reglementării urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice în sistemul procedurilor speciale.....	73
2.3. Procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice în sistemul procedurilor speciale ale procesului penal.....	81
2.4. Reprezentarea persoanelor juridice și specificul asistenței juridice în cauzele penale privind persoanele juridice.....	88
2.5. Concluzii la Capitolul 2.....	117
3. ÎNCEPEREA ȘI EFECTUAREA URMĂRIII PENALE ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR SĂVÂRȘITE DE CĂTRE PERSOANELE JURIDICE.....	119
3.1. Competența procesuală în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice.....	119
3.2. Sesizarea organului de urmărire penală și începerea urmăririi penale în cazul infracțiunilor săvârșite de persoane juridice.....	124
3.3. Măsurile preventive aplicate în privința persoanelor juridice.....	141
3.4. Urmărirea bunurilor infracționale și aplicarea măsurilor asiguratorii în privința persoanelor juridice. Punerea bunurilor persoanei juridice sub sechestru.....	174
3.5. Specificul probatoriului, particularitățile efectuării acțiunilor de urmărire penală și a terminării urmăririi penale în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice.....	186
3.6. Încheierea acordului judiciar de interes public în cadrul urmăririi penale.....	207
3.7. Concluzii la Capitolul 3.....	216
4. EXAMINAREA ÎN INSTANȚA DE JUDECATĂ A CAUZELOR PENALE PRIVIND INFRAȚIUNILE COMISE DE CĂTRE PERSOANELE JURIDICE.....	220
4.1. Garanțiile procesual-penale și condițiile generale ale examinării în instanța de judecată a cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice.....	220
4.2. Ședința preliminară în cauzele penale privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice.....	236
4.3. Partea pregătitoare a ședinței de judecată în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice.....	243

4.4. Particularitățile cercetării judecătorești în cauzele privind persoanele juridice.....	249
4.5. Dezbaterile judiciare, ultimul cuvânt al inculpatului, deliberarea și pronunțarea sentinței în cauzele privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice.....	262
4.6. Concluzii la Capitolul 4.....	277
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	280
BIBLIOGRAFIE.....	293
ANEXE.....	318
CV-ul autorului.....	324
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	326

ADNOTARE

DUMITRESCU Florin-George „Urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice: abordări teoretico-practice și normative”, teză de doctor în drept la specialitatea: 554.03. Drept procesual penal, Chișinău, 2026.

Structura tezei: introducere, capitole (patru), concluzii generale și recomandări, bibliografie din 316 titluri, anexe, 292 pagini text de bază.

Cuvinte-cheie: persoană juridică, răspundere penală, urmărire penală, examinare în fond, reprezentare, citare, competență, măsuri preventive, probatoriu, infracțiune, acord judiciar, ședință preliminară, cercetare judecătorească, sentință.

Scopul lucrării: Scopul tezei de doctor constă în analiza aprofundată și sistematică a specificului urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice, prin prisma abordărilor teoretice, practice și normative, în vederea identificării deficiențelor existente și propunerii unor soluții legislative și procedurale eficiente pentru îmbunătățirea cadrului juridic procesual-penal din Republica Moldova în acest domeniu.

Obiectivele cercetării: analiza stării actuale în domeniul urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice, în context național și internațional; stabilirea particularităților urmăririi penale în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice; identificarea și analiza aspectelor legate de sesizarea organelor de urmărire penală și începerea urmăririi penale în privința persoanelor juridice; efectuarea unei analize juridico-formale a normelor de drept procesual penal aplicabile în activitatea de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de către persoane juridice; caracterizarea statutului procesual-penal al reprezentantului persoanei juridice în procedurile de urmărire și judecare a infracțiunilor; catalogarea și evidențierea particularităților aplicării măsurilor preventive în raport cu persoanele juridice; analiza specificului probatorului în cauzele penale privind persoanele juridice; expunerea particularităților efectuării unor acțiuni de urmărire penală în dosarele ce vizează persoanele juridice și ale examinării lor în instanța de fond; formularea unor propuneri și recomandări fundamentate pentru perfecționarea legislației procesual-penale, cu accent pe procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de către persoanele juridice.

Noutatea și originalitatea lucrării rezidă în abordarea complexă și integrată a urmăririi penale și a judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice, tratate ca o procedură distinctă și specială în cadrul procesului penal din Republica Moldova. Această cercetare oferă o perspectivă nouă asupra modului în care normele procesual-penale se aplică acestor subiecți de drept, în contextul unei reglementări relativ recente și în continuă dezvoltare. Studiul a permis identificarea premiselor de apariție a acestei instituții, a particularităților de ordin normativ și funcțional privind instituirea și reglementarea răspunderii penale a persoanei juridice, precum și delimitarea clară a conținutului și specificului urmăririi penale în această categorie de cauze. De asemenea, s-au analizat condițiile și trăsăturile particulare ale examinării în instanța de fond a cauzelor penale ce implică persoane juridice.

Problema științifică de importanță majoră, soluționată în cadrul cercetării constă în identificarea și fundamentarea unui cadru normativ și procedural coerent, eficient și compatibil cu principiile fundamentale ale procesului penal, care să reglementeze în mod clar și predictibil particularitățile urmăririi penale și ale judecării cauzelor penale în care persoana juridică are calitatea de subiect al răspunderii penale.

Semnificația teoretică a tezei de doctor constă în fundamentarea științifică a urmăririi penale și a judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice, ca instituție procesual-penală cu un caracter distinct și specializat. Lucrarea realizează o analiză amplă, sistemică și coerentă a conținutului normativ și funcțional al acestei instituții, contribuind la dezvoltarea doctrinară a unui domeniu relativ nou în procesul penal național. Prin abordările formulate și prin concluziile desprinse, teza oferă un cadru conceptual util pentru dezvoltarea ulterioară a cercetării științifice în această arie tematică.

Valoarea aplicativă a cercetării este susținută de relevanța practică a propunerilor și soluțiilor formulate. Rezultatele obținute pot fi utilizate de organele de urmărire penală și de instanțele de judecată în activitatea lor de investigare și soluționare a cauzelor penale care implică persoane juridice. Contribuțiile lucrării pot servi drept suport pentru perfecționarea cadrului normativ procesual-penal, în special în ceea ce privește reglementarea activităților procesuale desfășurate față de persoanele juridice.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele cercetării acestui subiect au fost reflectate în articole științifice, au fost prezentate în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale, contribuind astfel la aprofundarea investigării științifice a subiectului urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice.

ANNOTATION

DUMITRESCU Florin-George, „Criminal Investigation and Trial of Cases Concerning Offences Committed by Legal Persons: Theoretical, Practical and Normative Approaches”, PhD thesis in Law, specialty: 554.03. Criminal Procedural Law, Chişinău, 2026.

Structure of the thesis: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography comprising 316 titles, annexes, 292 pages of main text.

Key words: legal person, criminal liability, criminal investigation, examination on the merits, representation, summons, jurisdiction, preventive measures, evidence, offense, judicial agreement, preliminary hearing, judicial investigation, judgment.

Purpose of the research: The purpose of the doctoral thesis is to provide an in-depth and systematic analysis of the specific features of criminal investigation and trial of cases concerning offences committed by legal persons, from theoretical, practical and normative perspectives, with a view to identifying existing deficiencies and proposing effective legislative and procedural solutions aimed at improving the criminal procedural legal framework of the Republic of Moldova in this field.

Research objectives: analysis of the current state of criminal investigation and trial of cases concerning offences committed by legal persons, in both national and international contexts; determination of the particularities of criminal investigation in cases involving offences committed by legal persons; identification and analysis of aspects related to the notification of criminal investigation bodies and the initiation of criminal proceedings against legal persons; conducting a legal and formal analysis of the criminal procedural law norms applicable to the investigation and trial of offences committed by legal persons; characterization of the criminal procedural status of the representative of the legal person in investigation and trial procedures; classification and highlighting of the particularities of applying preventive measures to legal persons; presentation of the specific features of conducting certain criminal investigation actions in cases involving legal entities and of their examination before the court of first instance; formulation of substantiated proposals and recommendations for improvement of criminal procedural legislation, with an emphasis on procedures for the investigation and trial of offences committed by legal persons.

Scientific novelty and originality: The scientific novelty and originality of the research lie in the comprehensive and integrated approach to the criminal investigation and trial of cases concerning offences committed by legal persons, treated as a distinct and special procedure within the criminal process of the Republic of Moldova. The research offers a new perspective on the manner in which criminal procedural norms are applied to these subjects of law, in the context of relatively recent and continuously evolving regulation. The study enabled the identification of the premises for the emergence of this institution, the normative and functional particularities regarding the establishment and regulation of the criminal liability of legal persons, as well as a clear delimitation of the content and specific features of criminal investigation in this category of cases. In addition, the conditions and particular characteristics of the examination on the merits of criminal cases involving legal persons were analyzed.

Major scientific problem addressed: The major scientific problem addressed and solved within the research consists in identifying and substantiating a coherent, efficient normative and procedural framework, compatible with the fundamental principles of criminal procedure, capable of clearly and predictably regulating the particularities of criminal investigation and trial in criminal cases in which the legal person holds the status of subject of criminal liability.

Theoretical significance: The theoretical significance of the doctoral thesis consists in the scientific substantiation of criminal investigation and trial of cases concerning offences committed by legal persons as a distinct and specialized criminal procedural institution. The research provides an extensive, systemic and coherent analysis of the normative and functional content of this institution, contributing to the doctrinal development of a relatively new field within national criminal procedure. Through the approaches adopted and the conclusions drawn, the thesis offers a useful conceptual framework for the further development of scientific research in this thematic area.

Practical applicability: The practical value of the research is supported by the relevance of the proposed solutions and recommendations. The results obtained may be used by criminal investigation bodies and courts of law in their activities related to the investigation and adjudication of criminal cases involving legal persons. The contributions of the thesis may also serve as a basis for improving the criminal procedural normative framework, particularly with regard to the regulation of procedural activities carried out in relation to legal persons.

Implementation of scientific results: The results of the research have been reflected in scientific articles and presented at national and international scientific conferences, thereby contributing to the advancement of scientific inquiry into the issues of criminal investigation and trial of cases concerning offences committed by legal persons.

АННОТАЦИЯ

ДУМИТРЕСКУ Флорин-Жеордже, «Уголовное преследование и судебное рассмотрение дел о преступлениях, совершённых юридическими лицами: теоретико-практические и нормативные подходы», диссертация на соискание ученой степени доктора права по специальности 554.03. Уголовно-процессуальное право, Кишинёв, 2026.

Структура диссертации: введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография, включающая 316 наименований, приложения, 292 страниц основного текста.

Ключевые слова: юридическое лицо, уголовная ответственность, уголовное преследование, рассмотрение дела по существу, представительство, повестка, подведомственность, меры пресечения, доказательства, преступление, судебное соглашение, предварительное заседание, судебное следствие, приговор.

Цель исследования: Цель диссертационного исследования заключается в углублённом и системном анализе особенностей уголовного преследования и судебного рассмотрения дел о преступлениях, совершённых юридическими лицами, сквозь призму теоретических, практических и нормативных подходов, с целью выявления существующих недостатков и выработки эффективных законодательных и процессуальных решений, направленных на совершенствование уголовно-процессуальных основ Республики Молдова.

Задачи исследования: анализ современного состояния уголовного преследования и судебного рассмотрения дел о преступлениях, совершённых юридическими лицами, в национальном и международном контексте; установление особенностей уголовного преследования по делам о преступлениях, совершённых юридическими лицами; выявление и анализ аспектов, связанных с уведомлением органов уголовного преследования и началом уголовного преследования в отношении юридических лиц; проведение формально-юридического анализа норм уголовно-процессуального права, применимых при расследовании и рассмотрении преступлений, совершённых юридическими лицами; характеристика уголовно-процессуального статуса представителя юридического лица в процедурах уголовного преследования и судебного разбирательства; систематизация и выявление особенностей применения мер пресечения в отношении юридических лиц; анализ специфики доказывания по уголовным делам, связанным с юридическими лицами; исследование особенностей проведения отдельных процессуальных действий по уголовным делам в отношении юридических лиц и их рассмотрения в суде первой инстанции; формулирование обоснованных предложений и рекомендаций по совершенствованию уголовно-процессуального законодательства с акцентом на процедуры уголовного преследования и судебного рассмотрения преступлений, совершённых юридическими лицами.

Научная новизна и оригинальность исследования заключаются в комплексном и интегрированном подходе к уголовному преследованию и судебному рассмотрению дел о преступлениях, совершённых юридическими лицами, рассматриваемых как самостоятельная и специальная процедура в рамках уголовного процесса Республики Молдова. Исследование предлагает новый взгляд на применение уголовно-процессуальных норм к данным субъектам права в условиях относительно недавнего и динамично развивающегося правового регулирования. В ходе исследования были выявлены предпосылки возникновения данного института, нормативные и функциональные особенности установления и регулирования уголовной ответственности юридических лиц, а также чётко определены содержание и специфика уголовного преследования по данной категории дел. Кроме того, проанализированы условия и особые характеристики рассмотрения по существу уголовных дел, в которых участвуют юридические лица, в суде первой инстанции.

Основная научная проблема, решённая в исследовании, имеющая важное теоретическое и практическое значение, заключается в выявлении и обосновании целостной, эффективной и совместимой с фундаментальными принципами уголовного процесса нормативной и процессуальной модели, способной чётко и предсказуемо регулировать особенности уголовного преследования и судебного рассмотрения уголовных дел, в которых юридическое лицо выступает субъектом уголовной ответственности.

Теоретическая значимость диссертационной работы состоит в научном обосновании уголовного преследования и судебного рассмотрения дел о преступлениях, совершённых юридическими лицами, как самостоятельного и специализированного института уголовно-процессуального права. Работа содержит всесторонний, системный и последовательный анализ нормативного и функционального содержания данного института, способствуя доктринальному развитию сравнительно нового направления национального уголовного процесса. Сформулированные подходы и выводы создают концептуальную основу для дальнейших научных исследований в данной области.

Практическая значимость исследования подтверждается прикладным характером предложенных выводов и рекомендаций. Полученные результаты могут быть использованы органами уголовного преследования и судебными инстанциями в процессе расследования и разрешения уголовных дел, связанных с юридическими лицами. Выводы и предложения диссертации могут служить основой для совершенствования уголовно-процессуального нормативного регулирования, в частности в части регламентации процессуальной деятельности в отношении юридических лиц.

Апробация и внедрение результатов исследования: Результаты исследования отражены в научных публикациях и представлены на национальных и международных научных конференциях, что способствовало углублению научного осмысления проблем уголовного преследования и судебного рассмотрения дел о преступлениях, совершённых юридическими лицами.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

art. – articol

C.contr. – Cod contravențional

C.pen. – Cod penal

C.pr.pen. – Cod de procedură penală

CE – Consiliul Europei

CEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

HP CSJ – Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului

Ed. – Editura

lit. – literă

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

nr. – număr

p. – pagină

pct. – punct

RDP – Revista de Drept Penal

red. – redacția

RND – Revista Națională de Drept

UE – Uniunea Europeană

Vol. – volum.

Introducere

Actualitatea și importanța temei cercetate. În contextul actual - mai mult ca oricând - un rol esențial îl au ideile noi și soluțiile legislative eficiente, capabile să contribuie la diminuarea criminalității în societate. Totodată, se remarcă un interes sporit din partea cercetătorilor și practicienilor față de diverse probleme de natură juridică, între care se evidențiază problematica determinării cercului subiecților infracțiunii și al răspunderii penale. Un loc aparte în această privință îl ocupă aspectele teoretice și practice privind reglementarea instituției urmăririi penale și a judecării infracțiunilor comise de către persoanele juridice.

Actualitatea tezei de doctorat este determinată de necesitatea unei înțelegeri teoretice riguroase a particularităților procedurii speciale de urmărire penală și judecare a infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice - un subiect relativ nou pentru procesul penal al Republicii Moldova.

Reglementarea normativă a urmăririi penale și a judecării cauzelor penale privind infracțiunile comise de către persoanele juridice trebuie să se bazeze pe prioritatea drepturilor și libertăților participanților la raporturile juridice, în raport cu interesele statului în procesul de investigare și descoperire a infracțiunilor. Cu toate acestea, legiuitorul nu a reușit, în toate cazurile, să asigure în mod adecvat respectarea și protejarea drepturilor și intereselor persoanelor (inclusiv ale celor juridice) pe parcursul urmăririi penale și al examinării cauzelor penale în instanță. În mod particular, rămân nereglementate sau insuficient dezvoltate anumite aspecte esențiale, precum: condițiile de declanșare și încetare a urmăririi penale față de persoanele juridice; modul de reprezentare a acestora pe durata procedurii penale; precum și chestiunile care urmează a fi soluționate de instanța de judecată la pronunțarea sentinței în privința persoanelor juridice.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. În contextul profundelor reforme social-economice prin care trece societatea moldovenească, instituția răspunderii și urmăririi penale a persoanelor juridice devine indispensabilă pentru reglementarea adecvată a relațiilor de piață, a raporturilor dintre stat și mediul de afaceri, precum și pentru protejarea drepturilor și intereselor cetățenilor. Dezvoltarea antreprenoriatului și consolidarea unor relații de piață sănătoase nu pot fi concepute în condițiile unei concurențe neloiale. În prezent, mai mult ca oricând, este necesară existența unor mecanisme juridice eficiente care să asigure un mediu concurențial echitabil, inclusiv prin eliminarea practicilor ilicite utilizate de unii agenți economici pentru promovarea intereselor proprii prin intermediul diverselor scheme infracționale. Unul dintre aceste instrumente juridice esențiale este reprezentat de instituția urmăririi penale și a judecării infracțiunilor comise de către persoanele juridice. Interesele mediului de afaceri și ale statului determină participarea activă a Republicii Moldova în cadrul diverselor organizații internaționale, care promovează cooperarea

economică în baza tratatelor internaționale. O parte semnificativă a acestor tratate, ratificate și de către Republica Moldova, a devenit parte integrantă a sistemului juridic național. Multe dintre ele consacră necesitatea reglementării răspunderii penale a persoanelor juridice, precum și a stabilirii procedurilor de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de acestea în cadrul dreptului intern.

În ceea ce privește *încadrarea temei în preocupările internaționale*, se constată că tendința de instituire și reglementare a răspunderii penale a persoanelor juridice este nu doar inevitabilă, ci și în continuă expansiune. Această evoluție este determinată nu doar de creșterea alarmantă a criminalității corporative, ci și de cerințele prevăzute în numeroase instrumente juridice internaționale. Totodată, problematica răspunderii penale și a urmăririi penale a persoanelor juridice a devenit obiect de reglementare pentru diferite organizații internaționale regionale, ceea ce demonstrează interesul crescut față de această instituție juridică.

Instituirea răspunderii penale a persoanelor juridice implicate în activități economice cu elemente de extraneitate este determinată, în principal, de procesele economice globale și de dezvoltarea accelerată a relațiilor de piață. În acest context, persoana fizică autor al infracțiunii tinde să treacă în plan secundar, în timp ce persoana juridică — participant direct la activitatea economică - este percepută tot mai des ca infractorul principal, fiind beneficiarul real al veniturilor ilicite rezultate din activitatea infracțională. Criminalitatea corporativă constituie un pericol real pentru securitatea economică internațională. Infracțiunile comise de persoanele juridice contribuie la procesul continuu de criminalizare a comunității internaționale, generând condiții favorabile pentru proliferarea unor fenomene socialmente periculoase la scară globală, precum: criminalitatea corporativă, criminalitatea ecologică transnațională, finanțarea terorismului, criminalitatea organizată transnațională, spălarea banilor ș.a. În acest context, standardele și criteriile internaționale privind urmărirea penală și judecarea infracțiunilor comise de către persoanele juridice s-au reflectat într-o gamă largă de acte normative cu aplicabilitate globală, menite să combată fenomenul infracționalității persoanelor juridice la nivel internațional.

Toate cele menționate impun o analiză profundă, substanțială și cuprinzătoare, în vederea dezvoltării unei noi abordări privind natura juridică și importanța instituției urmăririi penale și a judecării infracțiunilor comise de persoanele juridice. Această analiză trebuie să conducă, în mod firesc, la formularea unor propuneri concrete de îmbunătățire a legislației procesual-penale, în special în ceea ce privește: inițierea urmăririi penale, desfășurarea sau, după caz, încetarea acesteia, precum și examinarea în instanță a cauzelor penale având ca obiect infracțiuni săvârșite de către persoane juridice.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

În doctrina dreptului procesual penal, interesul față de specificul urmăririi penale și al judecării infracțiunilor comise de persoanele juridice se manifestă de o perioadă considerabilă de timp. Cu toate acestea, atât în Republica Moldova, cât și în alte state, numărul lucrărilor științifice dedicate acestui subiect rămâne redus, ceea ce evidențiază caracterul insuficient cercetat al temei.

La etapa actuală, instituția urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice se află în vizorul următorilor cercetători, atât de la noi, cât și din alte țări: Dolea I., Roman D., Vizdoagă T., Sedlețchi Iu., Osoianu T., Ostavciuc D., Gordilă N., Gîrlea A., Bîrsan C., Boroș Al., Negruț G., Budăi R., Udrișu M., Costin D. M., Crișu A., Dogaru M., Jurma A., Kuglay I., Lazăr G.-A., Lefterache L. V., Letea C. M., Mateuț Gh., Neagu I., Damaschin M., Păvăleanu V., Piperea Gh., Preda N. A., Stănilă L., Streteanu F., Chiriță R., Theodoru Gr., Chiș. I.-P., Trandafir A.-R., Антонова Е. Ю., Вафин Р. Ф., Злотченко Я. М., Котов В. В., Верченко Н. И., Волженкин Б. В., Голованова Н. А., Лафитский В. И., Цирина М. А., Гумеров Г. Г., Келина С. Г., Кравцова Е. А., Крупницкая В. И., Лебедев Н. Ю., Мишуточкин А. Л., Никифоров А. С., Павлисов А. Н., Семькина О. И., Смешкова Л. В., Стукалин В. Б., Федоров А. В., Bosly H.-D., Vandermeersch D., Bouloc B., Dalmaso Th., Feijóo Sánchez B., Guinchard S., Buisson J., Hidalgo R., Solomon G., Morvan P., Kulen B. F., Gritter E., Levasseur G., Pezard A., Vanderlinden Gh., Veldt Foglia M., Vikramaditya S. Khanna, Wester-Ouisse V. și alții.

Apreciind la justa valoare eforturile autorilor care au abordat tematica urmăririi și judecării infracțiunilor comise de către persoanele juridice, trebuie totuși să recunoaștem că numeroase probleme din acest domeniu nu au primit, până în prezent, soluții satisfăcătoare. În continuare, nu au fost identificate răspunsuri clare și certe cu privire la conținutul și specificul procedurii de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. În aceste condiții, multiple aspecte relevante fie au rămas complet neabordate în literatura de specialitate, fie au fost tratate doar superficial sau incomplet.

În doctrina actuală a dreptului procesual penal, unele aspecte legate de specificul urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice nu au fost suficient cercetate și adesea nu au beneficiat de o soluționare corespunzătoare. De asemenea, rolul și impactul anumitor reglementări procesual-penale asupra calității și corectitudinii urmăririi penale și judecării în această categorie de dosare nu sunt studiate în profunzime. Aceasta generează un vast domeniu de interpretare și cercetare a particularităților procedurii privind urmărirea penală și judecarea cauzelor legate de infracțiunile comise de către persoanele juridice.

În calitate de obiect al cercetării noastre, având în vedere lacunele identificate în perceperea și interpretarea problemelor teoretico-aplicative ale temei, am identificat o serie de aspecte specifice referitoare la elaborarea și aplicarea normelor juridice în materia urmăririi penale și judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei de doctorat constă în analiza aprofundată și sistematică a specificului urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice, prin prisma abordărilor teoretice, practice și normative, în vederea identificării deficiențelor existente și propunerii unor soluții legislative și procedurale eficiente pentru îmbunătățirea cadrului juridic procesual-penal din Republica Moldova în acest domeniu.

Obiectivele tezei, trasate în conform scopului propus sunt următoarele:

- Analiza stării actuale în domeniul urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice, în context național și internațional;
- Identificarea și evaluarea premiselor care au condus la instituirea procedurii speciale de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de către persoanele juridice;
- Determinarea locului și specificului procedurii urmăririi penale și judecării acestor cauze în cadrul sistemului procedurilor speciale din procesul penal;
- Stabilirea particularităților urmăririi penale în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice;
- Identificarea și analiza aspectelor legate de sesizarea organelor de urmărire penală și începerea urmăririi penale în privința persoanelor juridice;
- Efectuarea unei analize juridico-formale a normelor de drept procesual penal aplicabile în activitatea de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de către persoane juridice;
- Caracterizarea statutului procesual-penal al reprezentantului persoanei juridice în procedurile de urmărire și judecare a infracțiunilor;
- Catalogarea și evidențierea particularităților aplicării măsurilor preventive în raport cu persoanele juridice;
- Analiza specificului probatoriului în cauzele penale privind persoanele juridice;
- Expunerea particularităților efectuării unor acțiuni de urmărire penală în dosarele ce vizează persoanele juridice și ale examinării lor în instanța de fond;
- Formularea unor propuneri și recomandări fundamentate pentru perfecționarea legislației procesual-penale, cu accent pe procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de către persoanele juridice.

Ipoteza de cercetare derivă din faptul că reglementarea incompletă și aplicarea neunitară a procedurii speciale de urmărire penală și judecare a infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice determină dificultăți practice și lacune legislative care afectează eficiența combaterii criminalității corporative, fapt ce impune elaborarea unor soluții normative și procedurale adaptate specificului acestor infracțiuni.

Baza metodologică a prezentei lucrări se sprijină pe metoda dialectică universală a cunoașterii științifice, care permite o analiză profundă și complexă a fenomenelor juridice studiate.

Complementar, au fost utilizate metode specifice științei dreptului, precum metoda istorică, metoda comparativă, metoda logico-formală, metoda sistemică și metoda gramaticală, care asigură o abordare riguroasă și structurată a temei. Cadrul normativ analizat în lucrare este compus dintr-un complex de acte juridice, ce includ: tratate și convenții internaționale relevante; Constituția Republicii Moldova; legislația penală și procesual-penală națională; hotărâri ale Curții Constituționale și ale Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova; ordine emise de Procurorul General al Republicii Moldova; acte normative care reglementează activitatea unor structuri și subdiviziuni implicate în urmărirea penală a cauzelor referitoare la persoanele juridice.

De asemenea, pentru o perspectivă comparativă și o înțelegere mai amplă a problematicii, au fost studiate prevederi relevante din legislațiile procesual-penale ale unor state precum Franța, Spania, Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și Germania.

Baza empirică a cercetării este fundamentată pe examinarea practicii judiciare relevante, atât la nivelul instanțelor naționale (din Republica Moldova și România), cât și prin raportare la reperele jurisprudențiale conturate de Curtea Constituțională și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Problema științifică de importanță majoră, soluționată în cadrul cercetării constă în identificarea și fundamentarea unui cadru normativ și procedural coerent, eficient și compatibil cu principiile fundamentale ale procesului penal, care să reglementeze în mod clar și predictibil particularitățile urmăririi penale și ale judecării cauzelor penale în care persoana juridică are calitatea de subiect al răspunderii penale.

Noutatea științifică a lucrării este susținută de realizarea unei analize complexe și integrate a fazei de urmărire penală și a procedurii de judecată în cauzele ce vizează infracțiunile comise de persoanele juridice, acestea fiind abordate ca o procedură autonomă, cu caracter special, în cadrul procesului penal din Republica Moldova și din România. Cercetarea propune o perspectivă inovatoare asupra modalității de aplicare a normelor procesual-penale în raport cu această categorie de cauze penale, în contextul unor reglementări aflate într-un proces continuu de evoluție. Totodată, studiul a facilitat identificarea premiselor care au determinat instituționalizarea răspunderii penale a persoanelor juridice, precum și evidențierea particularităților de natură normativă și funcțională ce caracterizează reglementarea urmăririi penale și a judecării în cazul infracțiunilor săvârșite de persoane juridice.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a tezei de doctor rezidă în realizarea unei analize aprofundate, de natură sistemică și coerentă, a dimensiunilor normative și funcționale ale instituției examinate, contribuind în mod substanțial la consolidarea și dezvoltarea cadrului doctrinar al acestui domeniu al procesului penal. Prin demersul analitic întreprins și prin concluziile formulate, cercetarea conturează un cadru conceptual pertinent, apt să susțină evoluția ulterioară a cercetărilor științifice în acest domeniu. Aspectele teoretice relevate sunt susceptibile de a genera dezbateri

științifice constructive și de a stimula elaborarea unor studii viitoare orientate spre aprofundarea regimului juridic al urmăririi penale și judecării infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice. În acest mod, lucrarea contribuie la diversificarea și îmbogățirea literaturii de specialitate, precum și la configurarea unui discurs doctrinar coerent în jurul unei problematici emergente. Sub aspect practic, rezultatele cercetării pot fi valorificate de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată în activitatea de investigare și soluționare a cauzelor penale ce implică persoane juridice. De asemenea, contribuțiile formulate pot servi drept suport pentru optimizarea cadrului normativ procesual-penal din acest domeniu. Nu în ultimul rând, teza de doctor se poate constitui într-un instrument didactic valoros în cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic și economic, atât pentru activitatea didactică, cât și pentru formarea și perfecționarea profesională a specialiștilor din domeniu.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele fundamentale ale cercetării, concluziile formulate și recomandările din cadrul tezei de doctor au fost supuse unui proces riguros de dezbatere științifice în cadrul mai multor manifestări academice naționale și internaționale, bucurându-se de recunoaștere și apreciere din partea comunității științifice. În același timp, contribuțiile teoretice și aplicative ale lucrării au fost valorificate prin publicarea a 10 articole științifice în reviste de specialitate, precum și în volumele conferințelor științifice de profil.

Sumarul compartimentelor tezei. Lucrarea este elaborată într-un volum adecvat cerințelor științifice și academice specifice domeniului de cercetare. Conținutul acesteia este structurat și determinat în mod coerent de scopul și obiectivele formulate ale tezei. Teza este organizată în următoarele compartimente principale: Introducerea; Patru capitole de bază ale lucrării; Concluzii generale și recomandări; Bibliografie; Anexe; Curriculum Vitae al autorului; Declarația privind asumarea răspunderii.

Structura întregii lucrări reflectă în mod corespunzător obiectul și scopul cercetării, asigurând o abordare logică și completă a temei propuse.

Introducerea cuprinde o expunere detaliată a actualității temei, prezentând contextul și situația existentă în domeniul cercetării. În această secțiune sunt identificate principalele probleme științifice ce constituie obiectul investigației, precum și scopul și obiectivele lucrării. De asemenea, introducerea evidențiază semnificația teoretico-practică și valoarea aplicativă a cercetării, justificând importanța științifică a temei abordate. Sunt clarificate problemele ce urmează a fi soluționate, precum și elementele de noutate și originalitate ale rezultatelor obținute. Totodată, introducerea prezintă metodologia utilizată în procesul de cercetare, sintetizează principalele rezultate științifice formulate spre susținerea tezei și stabilește cadrul general al lucrării.

1. Primul Capitol „Analiza situației în domeniul urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de către persoane juridice” cuprinde următoarele paragrafe: 1.1.

Analiza cercetărilor realizate la tema tezei în Republica Moldova; 1.2. Analiza materialelor științifice la tema lucrării, publicate în alte state; 1.3. Concluzii la Capitolul 1.

Capitolul I oferă o analiză sistematică a literaturii științifice publicate atât în Republica Moldova, cât și în alte state, referitoare la particularitățile urmăririi penale și judecării infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice. Studiul surselor bibliografice este realizat în ordine cronologică, ținând cont de valoarea și contribuția fiecărei lucrări în domeniu. Specială atenție a fost acordată lucrărilor elaborate în România, Federația Rusă și în alte state, evidențiindu-se profunzimea și complexitatea recomandărilor teoretico-practice privind procedura penală aplicabilă persoanelor juridice.

Capitolul se încheie cu concluzii privind insuficiența cercetărilor științifice actuale în domeniu, subliniind necesitatea aprofundării și extinderii studiilor dedicate particularităților procedurii penale în cauzele ce implică persoane juridice.

Capitolul doi – „Generalități privind urmărirea și judecarea infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice” - este constituit din cinci paragrafe:

2.1. *Răspunderea penală a persoanelor juridice: fundamente normative și mecanisme de realizare.* Acest paragraf analizează distincția dintre aspirațiile teoretice privind răspunderea penală a persoanelor juridice și modul în care acestea se reflectă în practica juridică. Se discută evoluția conceptului de răspundere penală a persoanelor juridice, precum și dificultățile concrete în aplicarea acestuia, având în vedere specificul juridic și economic al persoanelor juridice în procesul penal. Accentul este pus pe necesitatea echilibrării principiilor răspunderii cu realitățile sociale și economice contemporane.

2.2. *Premisele reglementării urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice în sistemul procedurilor speciale.* Paragraful evidențiază condițiile istorice, economice și juridice care au condus la apariția unor proceduri speciale dedicate urmăririi și judecării infracțiunilor comise de persoane juridice. Se analizează justificările și necesitatea distinctă a acestor proceduri în contextul specific al răspunderii penale a persoanelor juridice, subliniind particularitățile ce diferențiază aceste cazuri de cele tradiționale în care sunt implicate persoane fizice.

2.3. *Procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice în sistemul procedurilor speciale ale procesului penal.* Paragraful vizat oferă o expunere detaliată asupra etapelor procesuale specifice ce guvernează urmărirea penală și judecarea cauzelor penale în care sunt implicate persoane juridice. În special, se pune accent pe particularitățile procedurale care definesc modul de desfășurare a urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice.

2.4. *Reprezentarea persoanelor juridice și specificul asistenței juridice în cauzele penale privind persoanele juridice.* În acest paragraf se abordează problema reprezentării juridice a persoanelor juridice în cadrul procesului penal, evidențiind atât particularitățile mandatului reprezentanților legali, cât și importanța asistenței juridice specializate. Se discută modalitățile prin care persoanele juridice pot fi reprezentate în mod eficient și legal în fața organelor judiciare și de urmărire penală, ținând cont de complexitatea cauzelor și de interesele distincte ale persoanelor juridice.

2.5. *Concluzii la Capitolul 2.* Paragraful final sintetizează principalele constatări ale capitolului, evidențiind complexitatea și specificitatea instituției urmăririi și judecării infracțiunilor comise de persoanele juridice. Se subliniază necesitatea existenței unor proceduri speciale, adaptate caracteristicilor distincte ale persoanelor juridice, precum și importanța consolidării cadrului juridic și a practicii judiciare pentru o aplicare eficientă și echitabilă a normelor procesual-penale în această materie.

Capitolul al treilea, cu genericul „Începerea și efectuarea urmăririi penale în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice” include șapte paragrafe:

3.1. *Competența procesuală în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice.* Paragraful examinează cadrul legal ce stabilește autoritățile și organele competente pentru exercitarea urmăririi penale în cauzele ce implică persoane juridice. Se analizează criteriile de atribuire a competenței, precum și rolul specific al instituțiilor responsabile, având în vedere complexitatea și impactul economic al infracțiunilor.

3.2. *Sesizarea organului de urmărire penală și începerea urmăririi penale în cazul infracțiunilor săvârșite de persoane juridice.* Această secțiune tratează modalitățile și condițiile prin care se inițiază oficial urmărirea penală, inclusiv criteriile pentru sesizarea organelor de urmărire penală. Se discută aspecte procedurale legate de momentul începerii urmăririi penale și implicațiile juridice ale acesteia, precum și particularitățile sesizării în cazul persoanelor juridice.

3.3. *Măsuri preventive aplicate în privința persoanelor juridice.* Paragraful detaliază tipurile de măsuri preventive ce pot fi dispuse față de persoanele juridice în cadrul urmăririi penale, scopul acestora și condițiile legale pentru aplicare. Se pune accent pe echilibrul între protejarea intereselor publice și garantarea drepturilor persoanei juridice pe durata procesului penal.

3.4. *Urmărirea bunurilor infracționale și aplicarea măsurilor asiguratorii în privința persoanelor juridice. Punerea bunurilor persoanei juridice sub sechestru.* Această parte analizează procedurile prin care bunurile persoanei juridice implicate în infracțiuni pot fi urmărite, identificate și asigurate pentru garantarea reparării prejudiciilor. Se explică mecanismele de punere sub sechestru a bunurilor, condițiile și efectele acestora în cadrul procedurii penale.

3.5. *Specificul probatoriului, particularitățile efectuării acțiunilor de urmărire penală și a terminării urmăririi penale în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice.* Paragraful abordează modalitățile de administrare a probelor și particularitățile desfășurării acțiunilor de urmărire penală specifice cauzelor ce implică persoane juridice. Sunt evidențiate dificultățile și metodele specifice în colectarea probelor, precum și criteriile și procedura de finalizare a urmăririi penale în aceste cazuri.

3.6. *Încheierea acordului judiciar de interes public în cadrul urmăririi penale.* Secțiunea descrie conceptul și aplicabilitatea acordului judiciar de interes public ca instrument procedural specific în cazul persoanelor juridice. Sunt analizate condițiile încheierii, efectele juridice și rolul acestui mecanism în eficientizarea procesului penal și protejarea interesului public.

3.7. *Concluzii la Capitolul 3.* Paragraful final sintetizează principalele aspecte discutate, evidențiind complexitatea și specificitatea etapelor procesuale legate de începerea și efectuarea urmăririi penale în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice. Se subliniază necesitatea aplicării riguroase a normelor procedurale și adaptarea practicii la particularitățile acestui tip de infracțiuni.

Capitolul 4, intitulat „Examinarea în instanța de judecată a cauzelor penale privind infracțiunile comise de către persoanele juridice”, realizează, prin conținutul său, o cercetare a următoarelor compartimente:

4.1. *Garanțiile procesual-penale și condițiile generale ale examinării în instanța de judecată a cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice.* Acest paragraf analizează cadrul juridic ce asigură respectarea drepturilor procesuale ale părților implicate în judecarea cauzelor penale cu persoane juridice. Se evidențiază importanța respectării garanțiilor procesuale, cum ar fi dreptul la apărare și egalitatea părților, precum și condițiile generale necesare pentru o examinare echitabilă și eficientă în instanța de fond.

4.2. *Ședința preliminară în cauzele penale privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice.* În această secțiune este tratat rolul și importanța ședinței preliminare, care are ca scop organizarea procesului judiciar, stabilirea obiectului cauzei și soluționarea problemelor procedurale ce pot influența desfășurarea eficientă a procesului. Se accentuează particularitățile ședinței preliminare în contextul infracțiunilor comise de persoane juridice.

4.3. *Partea pregătitoare a ședinței de judecată în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice.* Paragraful detaliază pregătirile procesuale care preced ședința de judecată propriu-zisă, inclusiv administrarea probelor, formularea cererilor și demersurilor, prezența participanților la ședința de judecată și alte activități esențiale pentru o judecată corectă. Se discută și aspectele specifice, legate de natura juridică a persoanelor juridice ca părți în cadrul procesului penal.

4.4. *Particularitățile cercetării judecătorești în cauzele privind persoanele juridice.* Această secțiune evidențiază metodele și tehnicile specifice utilizate în cercetarea judecătorească a cauzelor ce implică persoane juridice, incluzând analiza complexă a probelor documentare. Se subliniază dificultățile de natură procedurală și tehnică întâlnite în aceste cazuri. Tot aici ne expunem în privința participării inculpatului-persoană juridică în proces prin intermediul reprezentanților legali, vorbim despre specificul examinării și soluționării acțiunilor civile împotriva persoanelor juridice, analizăm posibilitatea cumulării dublului statut de inculpat și parte civilmente responsabilă a persoanei juridice. Un alt aspect care îl analizăm ține nu doar de specificul examinării cauzelor cu privire la infracțiunile săvârșite de persoanele juridice în procedura generală (comună), ci și în cadrul unor proceduri sumare (acord de recunoaștere a vinovăției, examinarea în baza probelor administrate în faza de urmărire penală).

4.5. *Dezbaterile judiciare, ultimul cuvânt al inculpatului, deliberarea și pronunțarea sentinței în cauzele privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice.*

Paragraful descrie etapele finale ale procesului judiciar, de la dezbaterile părților și dreptul inculpatului la ultimul cuvânt, până la deliberarea completului de judecată și pronunțarea sentinței. O atenție sporită acordăm specificului obiectului deliberării în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice. Sunt evidențiate particularitățile acestui stadiu în cauzele ce vizează persoane juridice, subliniindu-se importanța unei hotărâri temeinice și fundamentate.

4.6. *Concluzii la Capitolul 4.* Paragraful final sintetizează ideile centrale ale capitolului, subliniind relevanța și complexitatea etapelor procesuale în instanța de fond privind cauzele penale cu persoane juridice. Se reafirmă necesitatea respectării riguroase a normelor procesuale pentru asigurarea unui proces echitabil și eficient.

Concluzii generale și recomandări. Concluziile tezei de doctorat evidențiază necesitatea revizuirii și perfecționării normelor procesual-penale care reglementează procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de către persoanele juridice. Aceste concluzii subliniază lacunele existente în legislația actuală și impactul lor asupra eficienței procesului penal în acest domeniu specific. Totodată, în această secțiune sunt formulate recomandări de *lege ferenda*, menite să completeze și să clarifice prevederile unor articole din Codul de procedură penală al Republicii Moldova referitoare la urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice. Aceste propuneri vizează crearea unui cadru normativ mai clar, unitar și adaptat particularităților acestor proceduri, în scopul asigurării unei aplicări eficiente și juste a prevederilor legii penale și procesual-penale.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL URMĂRIIRII PENALE ȘI JUDECĂRII CAUZELOR PRIVIND INFRAȚIUNILE SĂVÂRȘITE DE CĂTRE PERSOANE JURIDICE

1.1. Analiza cercetărilor realizate la tema tezei în Republica Moldova

Tema urmăririi penale și judecării infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice a fost abordată, într-o măsură limitată, în literatura științifică autohtonă. În această secțiune se realizează o sinteză critică a principalelor studii și lucrări publicate în Republica Moldova, evidențiind atât progresele, cât și lacunele existente în cercetarea domeniului.

Acest compartiment îl începem cu analiza lucrării autorului Dogaru M., „*Răspunderea penală a persoanelor juridice. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019*”. Autorul subliniază corect faptul că, într-o economie de piață, orice persoană juridică cu scop lucrativ urmărește să obțină un profit cât mai mare într-un timp cât mai scurt. Această tendință este naturală, reprezentând esența motivului pentru care persoana juridică a fost înființată. Totuși, în unele situații, obținerea unui profit semnificativ respectând legea poate fi un proces îndelungat. În astfel de condiții, persoana juridică poate fi tentată să reducă timpul necesar realizării scopului său prin încălcarea legii, recurgând la practici precum evaziunea fiscală sau fraude comerciale. M. Dogaru evidențiază, de asemenea, că organizațiile criminale adoptă forme și structuri specifice industriei și comerțului, organizându-se ca persoane juridice. Astfel, acestea încearcă să își desfășoare activitățile ilicite — cum ar fi traficul de bunuri și persoane sau spălarea de bani — sub aparența legalității. Forma, dimensiunea și structura persoanei juridice folosite drept paravan, precum și proporția activității ilegale, variază în funcție de puterea și domeniul de activitate al organizației criminale, însă utilizarea persoanelor juridice ca mijloc pentru desfășurarea activităților ilegale reprezintă o constantă¹.

În continuarea argumentației sale, autorul subliniază că necesitatea reglementării răspunderii penale a persoanelor juridice este determinată, în mod esențial, de riscurile asociate progresului tehnologic și integrării noilor tehnologii în procesele de producție. Într-o societate modernă, axată pe performanță și dezvoltare rapidă, asumarea riscurilor a devenit regula și nu excepția. Pentru a-și asigura bunăstarea, societatea acceptă aceste riscuri, însă nu de puține ori ele se concretizează prin încălcări ale legii și prin afectarea valorilor protejate de normele penale. În acest context, consacrarea răspunderii penale a persoanei juridice devine o măsură necesară și legitimă, capabilă să răspundă eficient provocărilor generate de noile realități economice și tehnologice².

Următoarea lucrare, realizată și ea de cercetătorii din Republica Moldova (Gordilă N., Gîrlea A.) este intitulată „*Procedura de examinare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. În:*

¹ DOGARU, M. *Răspunderea penală a persoanelor juridice* : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019. 213 p., p. 12-13.

² *Ibidem*, p. 12.

Manualul judecătorului pentru cauze penale. Asociația judecătorilor din Moldova. / M. Poalelungi, I. Dolea, T. Vîzdoagă et al. Chișinău, 2013”.

Autorii vizați, având în vedere particularitățile instrumentării cauzelor penale în care persoana juridică este subiect activ al infracțiunii, specificul aplicării măsurilor procesuale de constrângere, precum și obligativitatea participării unui reprezentant al persoanei juridice pe întreg parcursul procesului, menționează că legislatorul a încadrat această procedură în Titlul III al Codului de procedură penală, dedicat procedurilor speciale³. Ei susțin că, procedura în cauză instituie un set de derogări cu un grad variabil de aplicare, menținând însă coerența și scopul unitar al procesului penal⁴. Potrivit opiniei lui N. Gordilă și A. Gîrlea, un element definitoriu al procedurii de urmărire și judecare a persoanelor juridice îl constituie participarea permanentă a unui reprezentant al acesteia pe parcursul întregului proces. Autorii fac o distincție clară între reprezentantul legal și cel desemnat. Ei subliniază că, pe de o parte, este necesară desemnarea unei persoane fizice care să acționeze în numele și în interesul persoanei juridice, iar pe de altă parte, în situația în care urmărirea penală este începută și împotriva reprezentantului legal, organul de urmărire penală are prerogativa de a desemna un alt reprezentant.

Prin urmare, susțin autorii, atunci când o persoană juridică este trasă la răspundere penală pentru săvârșirea unei infracțiuni, este obligatorie desemnarea unei persoane fizice care să reprezinte entitatea juridică pe parcursul tuturor fazelor procesului penal. În mod firesc, această persoană este reprezentantul legal al persoanei juridice. La prima vedere, atribuirea calității de reprezentant legal poate părea o chestiune simplă, fiind de obicei administratorul, directorul general sau managerul entității. Totuși, reprezentanții legali pot suferi modificări frecvente, dat fiind că administrarea persoanei juridice se poate schimba oricând. În astfel de situații, devine necesar să se răspundă unor întrebări importante referitoare la persoana ce trebuie să figureze drept reprezentant legal, ținând cont dacă aceasta exercita o funcție de conducere în momentul comiterii infracțiunii sau, dimpotrivă, și-a încetat mandatul înainte de începerea urmăririi penale⁵.

Pentru a răspunde acestei întrebări, autorii N. Gordilă și A. Gîrlea fac trimitere la reglementarea legiuitorului francez, care prevede că acțiunea publică trebuie imputată persoanei juridice prin reprezentantul său legal aflat în funcție în momentul începerii urmăririi penale. Autorii concluzionează că reprezentantul legal relevant este cel care conduce entitatea juridică în timpul procesului penal, și nu neapărat cel care deținea această calitate la momentul comiterii infracțiunii. Astfel, este admisibil ca reprezentantul legal să fie înlocuit pe parcurs, în cazul în care intervin

³ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. Procedura de examinare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale. Asociația judecătorilor din Moldova*. Chișinău, 2013, pp. 1055-1064. ISBN 978-9975-53-231-0, p. 1058.

⁴ *Ibidem*, p. 1058.

⁵ *Ibidem*, p. 1059.

modificări în conducerea persoanei juridice. Prin urmare, atunci când o persoană juridică este atrasă la răspundere penală pentru săvârșirea unei infracțiuni, *N. Gordilă* și *A. Gîrlea* subliniază necesitatea desemnării unei persoane fizice care să reprezinte entitatea pe parcursul tuturor etapelor procesului penal. Această persoană este, în mod firesc, reprezentantul legal al persoanei juridice. La o primă vedere, atribuirea acestei calități poate părea simplă, fiind de regulă administratorul, directorul general sau managerul entității⁶.

În alt registru, *N. Gordilă* și *A. Gîrlea* descriu situația în care infracțiunea imputată persoanei juridice poate fi atribuită și reprezentantului său legal, care însă nu va putea apăra interesele entității în cadrul procesului penal. În acest caz, organul de urmărire penală trebuie să desemneze o altă persoană fizică care să participe la acțiunile procesuale. Autorii subliniază că legea nu impune condiții speciale pentru desemnarea unui astfel de reprezentant, astfel încât poate fi aleasă orice persoană, fie din interiorul, fie din exteriorul persoanei juridice, care îndeplinește condițiile generale, precum capacitatea de exercițiu. Totuși, *N. Gordilă* și *A. Gîrlea* recomandă respectarea principiului continuității, optând pentru un reprezentant care nu este complet străin persoanei juridice sau domeniului său de activitate, deoarece, în caz contrar, interesul entității ar putea fi grav afectat⁷. Referindu-se la alte aspecte ale procedurii privind urmărirea și judecarea infracțiunilor comise de persoanele juridice, *N. Gordilă* și *A. Gîrlea* susțin că identificarea exactă a persoanei juridice implicate în proces, precum și a sediului acesteia, este esențială nu doar pentru determinarea competenței teritoriale în cadrul procedurii speciale, ci și pentru modul în care se face citarea. Astfel, autorii argumentează că citarea persoanei juridice trebuie realizată la sediul acesteia, dacă acesta este cunoscut și dacă în numele său acționează un reprezentant legal, sau alternativ, la domiciliul reprezentantului desemnat⁸.

În ceea ce privește exercitarea dreptului la apărare al persoanei juridice, *N. Gordilă* și *A. Gîrlea* subliniază, pe bună dreptate, că atât reprezentantul persoanei juridice, cât și apărătorul acesteia beneficiază în egală măsură de toate instrumentele și mijloacele legale necesare pentru exercitarea acestui drept. Aceștia participă direct la cercetarea judecătorească, având posibilitatea de a examina probele, de a formula cereri și demersuri, precum și de a propune administrarea unor probe noi. Dezvoltând în continuare acest aspect, aceiași autori ne informează că, în sistemul *common law*, s-a stabilit că persoana juridică nu beneficiază de dreptul împotriva autoincriminării, deoarece acest drept devine inutil în situația în care persoana juridică nu poate fi constrânsă să depună declarații prin violență sau alte forme de presiune. Totuși, în dreptul canadian, dreptul persoanei de a nu depune declarații împotriva sa este recunoscut și pentru persoanele juridice, deși

⁶ *Ibidem*, p. 1059.

⁷ *Ibidem*, p. 1060.

⁸ *Ibidem*, p. 1061-1062.

angajații acestora pot depune declarații împotriva entității juridice. În cazul în care această situație nu este reglementată expres, în practica Republicii Moldova, conform lui *N. Gordilă* și *A. Gîrlea*, sunt înregistrate situații în care inculpatul persoană juridică refuză să depună declarații, fapt care nu îi limitează dreptul de a participa la cercetarea altor probe sau de a reveni asupra deciziei sale⁹.

Un loc aparte în rândul lucrărilor publicate în Republica Moldova, relevante pentru tema cercetării, îl ocupă „*Codul de procedură penală. Comentariu*” (Ed. Cartier Juridic, Chișinău, 2005), elaborată de *I. Dolea*, *D. Roman*, *T. Vizdoagă*, *Iu. Sedlețchi* și alți autori. În opinia acestora, reglementarea unei proceduri speciale pentru urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile comise de persoanele juridice are ca scop instituirea unor mecanisme eficiente și proporționale de reacție la asemenea fapte. Totodată, autorii consideră că aceste reglementări contribuie la consolidarea unui cadru normativ civilizat în domeniul relațiilor de piață, la combaterea corupției, la lupta împotriva firmelor fantomă și, nu în ultimul rând, la prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni de către persoanele juridice. Relevantă este constatarea autorilor potrivit căreia, deși atragerea la răspundere penală a persoanelor juridice se realizează în temeiul normelor generale, aceasta prezintă o serie de particularități esențiale în raport cu răspunderea penală a persoanelor fizice. Aceste trăsături distinctive, susțin autorii, justifică necesitatea existenței unor reguli speciale de procedură, aplicabile în mod expres în cazul instrumentării cauzelor penale care implică persoane juridice¹⁰.

Este de apreciat și observația autorilor potrivit căreia, în perspectiva perfecționării legislației naționale, s-ar impune introducerea unor noi categorii de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice, care să completeze reglementările existente. Potrivit cercetătorilor menționați, aceste măsuri ar putea include, de exemplu, obligația de închidere a unor sedii sau localuri, ori suspendarea procedurii de falimentare atunci când aceasta este utilizată în mod abuziv, în scopul sustragerii de la răspundere penală¹¹. Pledând pentru asigurarea unei reprezentări calitative și efective în interesul persoanei juridice, autorii *I. Dolea*, *D. Roman*, *Iu. Sedlețchi* și *T. Vizdoagă* susțin că, în situația în care, abia în cursul judecății, ies la iveală împrejurări care pot atrage răspunderea penală a reprezentantului legal — ori în alte circumstanțe care fac imposibilă exercitarea funcției de reprezentare de către acesta — se impune posibilitatea ca instanța de judecată sesizată să dispună desemnarea unui alt reprezentant. Această soluție este justificată prin necesitatea protejării intereselor procesuale ale persoanei juridice și garantării unui proces echitabil, desfășurat cu respectarea dreptului la apărare¹².

⁹ *Ibidem*, p. 1062.

¹⁰ DOLEA, I. et. al. *Codul de procedură penală : Comentariu*. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005. 766 p. ISBN9975-79-373-8, p. 696.

¹¹ *Ibidem*, p. 698.

¹² *Ibidem*, p. 697.

O sursă valoroasă de referință pentru cercetarea noastră o constituie și lucrarea „*Drept procesual penal*” (Ed. Cartier Juridic, Chișinău, 2005), semnată de aceiași autori — I. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi, T. Vizdoagă ș.a. În această lucrare, autorii subliniază că dispozițiile Codului de procedură penală sunt aplicabile și în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice, însă cu respectarea completărilor și derogărilor stabilite prin procedura specială. Această precizare reflectă recunoașterea caracterului distinct al urmăririi și judecării cauzelor penale în care sunt implicate persoane juridice, precum și necesitatea adaptării instrumentelor procesuale la specificul acestora.

În opinia autorilor I. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi, T. Vizdoagă ș.a., introducerea răspunderii penale a persoanei juridice necesită o revizuire substanțială a mai multor aspecte procedurale din cadrul procesului penal. Aceștia evidențiază, spre exemplu, că în sistemul de drept common law s-a stabilit că persoana juridică nu beneficiază de dreptul împotriva autoincriminării. Raționamentul principal constă în faptul că acest privilegiu a fost conceput pentru a preveni obținerea declarațiilor prin violență sau alte forme de constrângere — riscuri care, prin natura lor, nu se aplică în cazul persoanelor juridice. În consecință, s-a ajuns la concluzia că nu este justificată extinderea acestui drept și asupra entităților juridice.

Cu toate acestea, autorii aduc în discuție problema asigurării unui nivel echivalent de protecție procesuală pentru persoanele juridice, comparabil cu cel acordat persoanelor fizice. În opinia lor, motivul fundamental pentru garantarea unor drepturi procesuale solide, în special în favoarea apărării, este dat de costul potențial al unei condamnări eronate, care, în general, este considerat a fi mai grav decât cel al unei achitări eronate. Autorii subliniază, însă, că acest cost este substanțial mai ridicat în cazul persoanei fizice — care poate fi privată de libertate — față de persoana juridică, asupra căreia nu pot fi aplicate astfel de măsuri de pedeapsă¹³. În fine, este demnă de remarcat constatarea potrivit căreia, în cazul examinării unei cauze penale ce vizează săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană juridică, se impune respectarea integrală a garanțiilor unui proces penal echitabil. Aceasta presupune parcurgerea tuturor etapelor prevăzute de procedura judiciară, asigurarea exercitării drepturilor procesuale recunoscute reprezentantului legal al persoanei juridice, precum și garantarea participării efective a apărătorului și, după caz, a traducătorului¹⁴.

Examinând în continuare problematica urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice, I. Dolea, în lucrarea sa „*Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Comentariu aplicativ)*”, ediția a 2-a, Ed. Cartea Juridică, Chișinău, 2020, subliniază existența unor norme derogatorii de la procedura generală aplicabilă urmăririi penale. Potrivit opiniei exprimate de autor, în situația în care împotriva reprezentantului legal al persoanei juridice se efectuează urmărirea penală pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe, organul de urmărire

¹³ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal*. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN9975-79-343-6, p. 921.

¹⁴ *Ibidem*, p. 745.

penală are obligația de a desemna un alt reprezentant al persoanei juridice. Acesta va deține statutul de reprezentant al învinuitului, având dreptul de a participa la toate etapele procesului penal. Totodată, I. Dolea precizează că reprezentantul desemnat nu îndeplinește atribuțiile apărătorului, însă are posibilitatea de a întreprinde orice acțiune procesuală necesară apărării intereselor persoanei juridice. Acest reprezentant poate fi fie un angajat al persoanei juridice, fie o persoană din afara structurii organizaționale a acesteia, în funcție de circumstanțele cauzei și de necesitatea asigurării unei reprezentări efective¹⁵.

Un interes specific și relevant în problematica începerii urmăririi penale în privința persoanelor juridice este exprimat în lucrarea semnată de D. Ostavciuc, intitulată „Sesizarea organului de urmărire penală”, Ed. Cartea Militară, Chișinău, 2020. Autorul subliniază că, în situațiile în care persoana juridică deține calitatea de victimă — fie ea o întreprindere, instituție sau organizație de stat ori privată — plângerea penală trebuie formulată de conducătorul unității respective. În acest sens, D. Ostavciuc precizează că persoana care formulează plângerea, respectiv administratorul sau directorul entității, are obligația de a prezenta un document oficial (cum ar fi legitimația sau un alt act confirmativ) care să ateste funcția exercitată. Totodată, autorul nu exclude posibilitatea ca persoana juridică să fie reprezentată, în procesul de sesizare a organului de urmărire penală, de o altă persoană desemnată prin procură emisă de conducătorul entității. Această flexibilitate procedurală reflectă necesitatea adaptării mecanismelor legale la realitățile structurii organizatorice ale persoanelor juridice și la exigențele bunei administrări a justiției¹⁶.

În lucrarea „Urmărirea penală. Curs universitar” (Ed. Cartea Militară, Chișinău, 2021), semnată de T. Osoianu și D. Ostavciuc, autorii subliniază un aspect esențial privind conexiunea între urmărirea penală a persoanei juridice și a persoanei fizice. Astfel, în cazul începerii urmăririi penale față de o persoană juridică, organul de urmărire penală este obligat să se autosesizeze și să inițieze urmărirea penală și față de persoana fizică care, conform art. 21 alin. (3¹) din Codul penal, este responsabilă în legătură cu aceeași faptă. Aceeași logică se aplică și invers: dacă urmărirea penală este începută în privința persoanei fizice, organul de urmărire penală trebuie să dispună și începerea urmăririi penale față de persoana juridică, atunci când sunt întrunite condițiile prevăzute în art. 21 alin. (3) din Codul penal. Astfel, tragerea la răspundere penală a persoanei juridice implică, în mod necesar, și tragerea la răspundere penală a persoanei fizice responsabile, reflectând interdependența juridică între aceste două categorii de subiecți implicați în procesul penal¹⁷.

¹⁵ DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Comentariu aplicativ*. Chișinău : Ed. Cartea Juridică, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6, p. 1285.

¹⁶ OSTAVCIUC, D. *Sesizarea organului de urmărire penală*. Chișinău : Ed. Cartea Militară, 2020. 204 p. ISBN 978-9975-3366-5-9, p. 13-14.

¹⁷ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală : Curs universitar*. Chișinău : Ed. Cartea Militară, 2021. 280 p. ISBN 978-9975-3366-8-0, p. 450-451.

Autorii *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc* aduc în discuție o problemă importantă legată de situația în care, după începerea urmăririi penale împotriva unei persoane juridice, aceasta inițiază prematur proceduri de dizolvare, reorganizare sau lichidare. În astfel de circumstanțe, aplicarea controlului judiciar asupra persoanei juridice devine imposibilă, ceea ce poate conduce la riscul ca aceasta să evite răspunderea penală. Pentru a preveni această situație și a asigura eficacitatea procedurii penale, autorii propun modificarea și completarea Codului de procedură penală, astfel încât la aplicarea controlului judiciar să fie inclusă expres și interdicția suspendării procedurilor de dizolvare, reorganizare sau lichidare inițiate de către persoana juridică vizată¹⁸.

În cadrul aceleiași lucrări, autorii *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc* subliniază că reprezentantul persoanei juridice nu exercită, în cadrul procesului penal, atribuțiile specifice avocatului, ci doar funcțiile de reprezentare ale persoanei juridice. Este însă remarcabil faptul că, după cum menționează autorii, persoana juridică are dreptul să desemneze, pe lângă reprezentantul său, și un avocat pentru a-i apăra interesele în proces. Mai mult, în absența unor impedimente legale, apărătorul desemnat poate oferi asistență juridică și persoanelor fizice care sunt angajați ai persoanei juridice respective¹⁹. De asemenea, *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc* evidențiază faptul că, potrivit art. 96 alin. (1), pct. 3) din Codul de procedură penală, în cadrul urmăririi penale trebuie să fie dovedite datele personale care caracterizează inculpatul, legea referindu-se aici la persoana fizică. Însă cum se procedează în cazul persoanei juridice? – se întreabă autorii. În opinia lor, această circumstanță trebuie neapărat dovedită în procesul penal, însă procedura specială privind urmărirea penală a infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice nu oferă reglementări clare în acest sens, fapt ce constituie o lacună evidențiată de *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc*.²⁰

În continuare, ne vom referi la articolul semnat de *Pavel-Guzun I.*, intitulat „*Considerente cu privire la reforma procedurilor sumare în procesul penal*”, publicat în *Revista Națională de Drept*, nr. 2 (250)/2023. Lucrarea este deosebit de relevantă pentru tematica tezei de doctorat, întrucât abordează evoluțiile recente în materia procedurilor penale simplificate, cu accent pe eficientizarea procesului penal și adaptarea acestuia la particularitățile subiectului infracțiunii, inclusiv în cazul persoanelor juridice. Aici, autoarea abordează problematica eficientizării justiției penale prin extinderea procedurilor sumare și asupra persoanelor juridice, într-un context în care aceste entități au devenit actori importanți în comiterea unor infracțiuni grave, în special economico-financiare și de corupție.

În primul rând, reținem observația pertinentă formulată de *Pavel-Guzun I.*, potrivit căreia, în legislația penală a Republicii Moldova, răspunderea penală a persoanei juridice este limitată la

¹⁸ *Ibidem*, p. 459.

¹⁹ *Ibidem*, p. 453.

²⁰ *Ibidem*, p. 451.

aplicarea a doar trei tipuri de sancțiuni: amenda, interdicția de a exercita o anumită activitate și lichidarea persoanei juridice. Această din urmă măsură – lichidarea – comportă consecințe semnificative, întrucât implică excluderea definitivă a actorului economic de pe piață, cu potențialul de a genera distorsiuni concurențiale. Autoarea subliniază, totodată, o discrepanță esențială între regimul aplicabil persoanelor fizice și cel aplicabil persoanelor juridice în procesul penal. Astfel, în timp ce pentru persoanele fizice sunt prevăzute proceduri penale alternative, persoanele juridice nu beneficiau, până de curând, de astfel de mecanisme procedurale, ceea ce limita atât eficiența actului de justiție, cât și posibilitatea unei reacții penale adaptate la specificul entităților colective²¹.

De asemenea, *Pavel-Guzun I.* atrage atenția asupra unei evoluții legislative semnificative, concretizată prin completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova, prin introducerea în Titlul III, Capitolul VI, Secțiunea nr. 2 „Procedura privind acordul judiciar de interes public”, cu articolele de rigoare: 523/1 – 523/7. Această reglementare vizează în mod expres stabilirea unui cadru procedural alternativ aplicabil persoanelor juridice implicate în cauze penale. Prin această intervenție normativă, legiuitorul urmărește instituirea unui mecanism distinct de soluționare a cauzelor, adaptat specificului persoanelor juridice, care permite procurorului și reprezentantului legal al entității investigate să încheie un acord ce are ca efect evitarea trimiterii cauzei în instanță. Autoarea subliniază caracterul inovator al acestui instrument, în contextul lacunar anterior al procedurilor penale aplicabile subiecților colectivi²².

În fine, remarcăm că prin acest studiu *Pavel-Guzun I.* se pronunță în sensul că extinderea procedurilor sumare și asupra persoanelor juridice reprezintă o evoluție necesară în linie cu tendințele europene și internaționale.

Tot în contextul cercetării problematicei procedurilor simplificate în procesul penal, *Pavel-Guzun I.* semnează și teza de doctorat intitulată „Particularitățile probatoriului în cadrul procedurilor sumare” (Chișinău, 2024), lucrare care exercită un impact considerabil asupra direcțiilor de analiză dezvoltate în prezenta teză. Studiul aduce în discuție o serie de aspecte teoretice și practice privind administrarea și evaluarea probelor în cadrul formelor simplificate de procedură penală, cu accent pe eficiența judiciară, respectarea garanțiilor procesuale și adaptarea mecanismelor probatorii la natura fiecărei proceduri. Contribuțiile autoarei oferă o bază solidă pentru înțelegerea modului în care procedurile sumare pot coexista cu exigențele unui proces echitabil, inclusiv atunci când sunt aplicate în cazul persoanelor juridice²³.

²¹ PAVEL-GUZUN, I. Considerente cu privire la reforma procedurilor sumare în procesul penal. In: *Revista Națională de Drept*. 2023, nr. 2 (250), p. 73-84. ISSN 1811-0770. Disponibil: <https://uspee.md/wp-content/uploads/2024/06/Irina-PAVEL-GUZUN.pdf> [accesat 2025-08-15], p. 81.

²² *Ibidem*, p. 81-82.

²³ PAVEL-GUZUN, I. *Particularitățile probatoriului în cadrul procedurilor sumare*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024. 243 p., p. 84-85.

În ceea ce privește procedura de aplicare concretă a acordului judiciar de interes public în cazul persoanelor juridice, *Pavel-Guzun I.* subliniază rolul instanței de judecată în faza de confirmare a acestuia. Astfel, instanța are o obligație pozitivă de a verifica dacă au fost respectate condițiile legale de fond și de formă, precum și dacă obligațiile asumate de persoana juridică sunt legale și proporționale cu gravitatea faptei și circumstanțele concrete ale cauzei. Autoarea subliniază că instanța are competența nu doar de a confirma acordul, ci și de a-l infirma în anumite situații, restituind cauza procurorului. Acest mecanism procedural reflectă, potrivit autoarei, o extindere semnificativă a atribuțiilor instanței în cadrul procedurilor sumare, ceea ce contribuie la consolidarea principiului echității procesului. În acest context, instanța este chemată să realizeze o evaluare echilibrată între interesul public – de tragere la răspundere penală și prevenție – și interesul privat al persoanei juridice, care poate fi afectat de măsurile convenite în acord²⁴.

O altă contribuție relevantă pentru cercetarea de față aparține autoarei *Gurghiș A.*, care abordează în mod exclusiv instituția acordului judiciar de interes public în articolul intitulat „Provocările introducerii în legislația procesual-penală a acordului judiciar de interes public”, publicat în *Revista Institutului Național al Justiției*, nr. 2 (69)/2024. Studiul analizează critic premisele, dificultățile și implicațiile practice ale implementării acestui nou mecanism procedural în sistemul de drept procesual penal din Republica Moldova. Prin această abordare, autoarea contribuie la delimitarea clară a acordului judiciar de interes public față de alte forme procedurale simplificate și evidențiază potențialele riscuri în aplicarea acestuia, inclusiv cele legate de lipsa de uniformitate în practică, ambiguitățile legislative și echilibrul fragil dintre eficiența urmăririi penale și respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor juridice implicate.

În articolul menționat, *Gurghiș A.* evidențiază o serie de particularități esențiale privind tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice, subliniind că, deși se realizează în baza aceluiași principii generale ca în cazul persoanelor fizice, această formă de răspundere comportă trăsături specifice, care justifică existența unor norme speciale de procedură. Autoarea remarcă faptul că, anterior instituirii acordului judiciar de interes public, cadrul normativ nu oferea persoanelor juridice posibilitatea de a beneficia de proceduri alternative, similare celor aplicabile persoanelor fizice, cum ar fi reducerea pedepsei prin recunoașterea vinovăției. Prin introducerea acordului judiciar de interes public, această lacună a fost înlăturată, iar persoanelor juridice li s-a oferit posibilitatea de a încheia o tranzacție cu procurorul, în temeiul căreia pot fi condiționat liberate de răspundere penală. Potrivit lui *Gurghiș A.*, acest mecanism permite entităților juridice să adopte o poziție activă în determinarea modului de finalizare a urmăririi penale – fie prin sesizarea instanței cu acordul respectiv, fie, eventual, prin încetarea urmăririi penale. Astfel, acordul judiciar de interes public devine nu doar un instrument de eficientizare a justiției penale, ci și un cadru

²⁴ *Ibidem*, p. 95-96.

flexibil de negociere juridică între organul de urmărire penală și subiectul colectiv implicat²⁵. Autoarea mai susține și faptul că procedura acordului judiciar de interes public se caracterizează printr-un set clar de condiționări legale, termene stricte și obligații precise ce trebuie respectate pentru aplicarea sa corectă și eficientă. În acest cadru procedural, rolul instanței de judecată este unul deosebit, aceasta având atribuția de a verifica legalitatea și proporționalitatea acordului înainte de a-l confirma sau respinge²⁶.

Potrivit lui A. Gurghiș, acordul judiciar de interes public reprezintă o procedură simplificată, destinată să eficientizeze procesul penal și să reducă semnificativ durata proceselor desfășurate în fața instanțelor de judecată, precum și severitatea pedepselor aplicate. Cerințele esențiale pentru încheierea unui astfel de acord includ: recunoașterea existenței faptului infracțional, acceptarea calificării juridice stabilite în actul de acuzare, plata unei amenzi de interes public și repararea prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii. În opinia autoarei, adoptarea acestei proceduri a fost impusă de necesitatea eficientizării procedurilor sumare în procesul penal, dar și de necesitatea sincronizării acestora prin introducerea unui nou mecanism simplificat, adaptat în mod specific persoanei juridice²⁷.

Cea mai recentă lucrare din Republica Moldova dedicată subiectului acestei cercetări este teza de doctor în drept intitulată „*Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în cazul săvârșirii infracțiunilor de către persoanele juridice*”, susținută în anul 2025 de Gurghiș A., la Universitatea de Stat din Moldova. Pe bună dreptate, autoarea Gurghiș A. subliniază că „în contextul evoluției economice și juridice globale, fenomenul infracțional asociat persoanelor juridice a căpătat o amploare semnificativă, generând situații fără precedent, inclusiv în Republica Moldova. Această tematică devine tot mai relevantă în peisajul juridic național, având în vedere impactul economic și social major al activităților ilicite desfășurate de entitățile juridice”²⁸. Acordând o atenție deosebită specificului reprezentării legale a persoanelor juridice în procesul penal, A. Gurghiș evidențiază că „în urma modificărilor legislative, persoana juridică acuzată de săvârșirea unei fapte penale are dreptul de a desemna în mod independent un reprezentant legal. În situația în care acest reprezentant legal este, la rândul său, acuzat în cadrul aceleiași proceduri, persoana juridică are posibilitatea de a numi un alt reprezentant. În eventualitatea în care persoana juridică nu-și desemnează un alt reprezentant în modul prevăzut, fie judecătorul de instrucție, în

²⁵ GURGHIS, A. Provocările introducerii în legislația procesual-penală a acordului judiciar de interes public. In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2024, nr. 2 (69), pp. 13-17. ISSN 1857-2405. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/new/2.RINJ_2_69_2024_site-2.pdf [accesat 2025-08-23], p. 17.

²⁶ *Ibidem*, p. 13.

²⁷ *Ibidem*, p. 17.

²⁸ GURGHIS, A. *Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în cazul săvârșirii infracțiunilor de persoanele juridice*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024. 244 p., p. 9.

faza urmăririi penale, fie instanța de judecată, în faza de judecare a cauzei, trebuie să preia această responsabilitate, la solicitarea procurorului”²⁹.

În cadrul aceleiași cercetări, autoarea subliniază că persoana care solicită să participe în calitate de reprezentant legal al persoanei juridice în procesul penal trebuie să prezinte documente care să ateste funcția, calitatea de serviciu și împuternicirile conferite de administratorul persoanei juridice. În absența acestor documente, solicitantul nu va fi admis de către procuror sau de organul de urmărire penală să participe în procesul penal în calitatea respectivă, aceasta fiind consemnată prin emiterea unei ordonanțe motivate. De asemenea, în funcție de structura organizatorică a entității juridice, în conducerea acesteia pot exista unul sau mai mulți administratori, însă în fața instanței va trebui să compare o singură persoană fizică, care să dețină calitatea de reprezentant legal³⁰. Totodată, A. Gurghiș subliniază că persoanele juridice implicate în proceduri penale beneficiază de protecție și în conformitate cu prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului (CoEDO). Astfel, articolul 6 din CoEDO garantează o serie de drepturi procedurale fundamentale aplicabile și persoanelor juridice, printre care se numără dreptul la un proces echitabil, prezumția de nevinovăție, dreptul la apărare, cauza să fie soluționată într-un termen rezonabil, precum și dreptul la interpret și traducere³¹. În conturare, referindu-se la specificul judecării cauzelor penale ce privesc persoanele juridice, A. Gurghiș menționează că procedura se desfășoară conform regimului obișnuit, cu derogările și completările prevăzute în Capitolul VI din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, intitulat „Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice”. Autoarea atrage atenția asupra faptului că aceste norme speciale, care completează sau derogă de la procedura generală, reglementează aspecte precum reprezentarea persoanei juridice în procesul penal, măsurile preventive aplicabile acesteia, competența teritorială, locul citării persoanei juridice, măsurile asigurătorii ce pot fi dispuse împotriva persoanei juridice, precum și executarea pedepselor penale³².

1.2. Analiza materialelor științifice la tema lucrării, publicate în alte state

În ultimele decenii, problematica răspunderii penale a persoanelor juridice a devenit un subiect de interes major în doctrina juridică internațională, fiind abordată extensiv în literatura de specialitate din diverse sisteme de drept. Studiile publicate în alte state evidențiază multiple perspective teoretico-practice privind urmărirea penală și judecarea cauzelor ce implică persoane juridice, reliefând atât particularitățile procedurale, cât și provocările instituționale întâlnite în aplicarea acestor norme.

²⁹ *Ibidem*, p. 12.

³⁰ *Ibidem*, p. 109-110.

³¹ *Ibidem*, p. 62.

³² *Ibidem*, p. 210-211.

În demersul de analiză a materialelor științifice referitoare la urmărirea penală și judecarea cauzelor privind persoanele juridice, publicate în alte state, vom începe cu examinarea contribuțiilor doctrinare din România, care oferă repere importante atât din perspectivă teoretică, cât și practică.

În primă instanță, ne vom concentra asupra lucrării autoarei *Ilie A.-R.*, intitulată „*Angajarea răspunderii penale a persoanei juridice*”, publicată la Editura C.H. Beck, București, 2011. Această lucrare a constituit un reper valoros și un suport solid în cadrul investigațiilor noastre științifice.

Analizând tematica ce face obiectul prezentei cercetări, autoarea subliniază că, având în vedere specificul angajării răspunderii penale a persoanei juridice, legiuitorul român a considerat necesară instituirea unor norme procesual-penale distincte aplicabile acestor entități. Potrivit lui *Ilie A.-R.*, această opțiune normativă s-a materializat în introducerea în Codul de procedură penală a unei proceduri speciale dedicate tragerii la răspundere penală a persoanei juridice³³.

În mod direct și de la începutul analizei, autoarea subliniază că, în situația în care persoana juridică este urmărită penal împreună cu reprezentantul său legal — fie pentru aceeași faptă, fie pentru fapte conexe —, acesta din urmă nu mai poate exercita calitatea de reprezentant al persoanei juridice în procesul penal. O asemenea soluție este, în opinia lui *Ilie A.-R.*, una firească, întrucât există riscul unor interese contrare între persoana juridică și reprezentantul său legal. În sprijinul acestei idei, se menționează că, în astfel de cazuri, reprezentantul legal este obligat să desemneze un mandatar care să reprezinte persoana juridică pe parcursul procedurilor penale³⁴.

Într-un alt plan al analizei, *Ilie A.-R.* subliniază că reprezentarea convențională a persoanei juridice în procesul penal trebuie să respecte aceleași condiții precum reprezentarea legală. Aceasta presupune că persoana juridică trebuie să fie reprezentată de un singur mandatar pe tot parcursul procedurii penale, indiferent de modalitatea în care acesta a fost desemnat. În consecință, nu este admisibil — potrivit opiniei autoarei — ca persoana juridică să fie reprezentată de mandate distincte pentru acte procesuale diferite. Această concluzie, arată cercetătoarea, reiese și din modul de reglementare a instituției reprezentării convenționale: persoana juridică numește un singur mandatar care acționează în numele său în cadrul procesului penal. Pe această bază, *Ilie A.-R.* concluzionează că reprezentantul convențional beneficiază de aceleași prerogative ca și reprezentantul legal, exercitând toate drepturile și asumând toate obligațiile ce revin persoanei juridice în cadrul procesului penal, în mod echivalent cu un reprezentant legal. Totuși, autoarea atrage atenția că aceste prerogative sunt limitate strict la sfera procesului penal, nefiind extinse și asupra altor situații juridice, decât în măsura în care acest lucru este expres prevăzut în cuprinsul împuternicirii sau al contractului de mandat³⁵.

³³ ILIE, A.-R. *Angajarea răspunderii penale a persoanei juridice*. București : Ed. C. H. BECK, 2011. 380 p. ISBN 978-973-115-977-5, p. 295.

³⁴ *Ibidem*, p. 306.

³⁵ *Ibidem*, p. 307-308.

O altă observație formulată de cercetătoarea *Ilie A.-R.* se referă la situația în care, pentru aceeași faptă, este urmărit penal și reprezentantul legal al persoanei juridice. Într-un asemenea caz, persoana juridică nu mai poate fi reprezentată de acesta și trebuie să fie asistată de o altă persoană. În opinia autoarei, în ipoteza în care persoana juridică nu își desemnează un reprezentant convențional, revine organului de urmărire penală sau instanței de judecată obligația de a desemna un mandatar care să o reprezinte. O astfel de soluție, subliniază *Ilie A.-R.*, este regăsită și în alte sisteme de drept care recunosc răspunderea penală a persoanelor juridice³⁶.

În ceea ce privește competența teritorială, *Ilie A.-R.* arată că aceasta este stabilită în funcție de mai mulți factori: locul comiterii infracțiunii, locul în care își are sediul persoana juridică, precum și locul de domiciliu sau sediul persoanei vătămate. Astfel, se configurează o formă de competență teritorială alternativă, aplicabilă în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice, oferind autorităților judiciare posibilitatea de a alege între mai multe instanțe competente, în funcție de circumstanțele cauzei³⁷. Într-o altă direcție de analiză, *Ilie A.-R.* observă că, spre deosebire de reglementarea aplicabilă persoanelor fizice, pentru care măsurile preventive pot urmări două scopuri – asigurarea bunei desfășurări a procesului penal și prevenirea sustragerii învinuitului sau inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată –, în cazul persoanelor juridice, legiuitorul a instituit un scop unic. Astfel, potrivit opiniei autoarei, măsurile preventive aplicabile persoanei juridice au ca singur obiectiv garantarea desfășurării în bune condiții a procesului penal. *Ilie A.-R.* argumentează că această finalitate vizează, în mod esențial, atingerea scopului general al procesului penal, care constă în descoperirea promptă și completă a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel încât orice persoană vinovată să fie trasă la răspundere penală în funcție de gradul de vinovăție, iar nicio persoană nevinovată să nu fie sancționată pe nedrept³⁸.

Analizând reglementarea măsurilor preventive aplicabile persoanei juridice, autoarea *Ilie A.-R.* ajunge la concluzia că acestea pot fi dispuse doar în prezența unor motive temeinice care să justifice o presupunere rezonabilă cu privire la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală de către persoana juridică. Observația importantă formulată de autoare este că legiuitorul nu a condiționat aplicarea acestor măsuri de gravitatea infracțiunii. Cu toate acestea, *Ilie A.-R.* subliniază că, având în vedere scopul și natura măsurilor preventive, acestea trebuie aplicate doar în acele situații în care sunt cu adevărat necesare pentru buna desfășurare a procesului penal, nefiind adecvate sau justificate în mod automat pentru orice tip de infracțiune. Totodată, autoarea atrage atenția asupra obligației organelor judiciare de a evalua o serie de factori relevanți înainte de dispunerea măsurilor preventive față de persoanele juridice, precum: natura și gravitatea infracțiunii

³⁶ *Ibidem*, p. 311.

³⁷ *Ibidem*, p. 301-302.

³⁸ *Ibidem*, p. 318.

comise, riscul ca persoana juridică să dispară din evidență, ori posibilitatea ca aceasta să își diminueze în mod fraudulos activul patrimonial, afectând astfel desfășurarea urmăririi penale sau repararea prejudiciului³⁹.

Un alt aspect subliniat de *Ilie A.-R.* vizează principiul răspunderii penale personale, aplicabil în mod absolut persoanelor fizice. Astfel, autoarea evidențiază că, în orice situație, persoanele fizice răspund exclusiv pentru fapta proprie, răspunderea penală neputând fi transferată sau angajată în numele altei persoane. În consecință, arată *Ilie A.-R.*, în ipoteza în care, în cadrul aceluiași proces penal, atât persoana fizică, cât și persoana juridică sunt chemate să răspundă penal, fiecare va răspunde pentru o faptă proprie care întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni. Aceasta nu exclude posibilitatea ca ambele entități să răspundă pentru aceeași faptă penală – în sensul că acea faptă aduce atingere acelorași valori sociale ocrotite de legea penală –, chiar dacă încadrarea juridică aplicabilă fiecărei categorii de subiect de drept poate fi diferită.

În cadrul aceluiași proces penal, poate fi cumulată calitatea de inculpat a unei persoane juridice cu cea de parte responsabilă civilmente, având în vedere că, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive, nicio formă de răspundere nu este încă angajată, aplicându-se prezumția de nevinovăție. Această situație, susține *Ilie A.-R.*, trebuie acceptată mai ales pentru că este posibil ca persoana juridică să fie achitată în calitate de inculpat, dar, în același timp, să i se recunoască răspunderea civilă pentru fapta comisă de prepusul său. Din această perspectivă, posibilitatea cumulului celor două calități nu este doar justificată, ci și deosebit de utilă din punct de vedere practic. Totodată, cercetătoarea *Ilie A.-R.* susține că nu poate fi acceptată ideea conform căreia, pentru aceeași faptă, o persoană juridică să fie condamnată atât în calitate de inculpat — presupunând răspundere penală pentru fapta proprie —, cât și ca parte responsabilă civilmente — ceea ce implică o răspundere derivată pentru fapta altei persoane, respectiv comitentul pentru fapta prepusului. Prima formă de răspundere exclude, așadar, pe cea de-a doua, reprezentând în același timp nivelul maxim al răspunderii ce poate fi imputat unei persoane juridice în procesul penal. Aceasta asigură entității juridice un set clar și limitat de drepturi și obligații în cadrul procedurii, ca urmare a condamnării sale⁴⁰.

O altă lucrare esențială utilizată în cadrul elaborării tezei de doctorat este *Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. II*, publicată în 2012 la Editura C. H. BECK, semnată de remarcabilul cercetător Gh. Mateuș. În domeniul urmăririi penale și judecării persoanelor juridice, opinia acestuia este deosebit de relevantă. Gh. Mateuș susține că, în prezent, trăsăturile specifice ale persoanei juridice atunci când aceasta apare în proces în calitate de învinuit sau inculpat nu impun, în general, introducerea unor reguli speciale noi de procedură penală. Mai degrabă, este necesară adaptarea

³⁹ *Ibidem*, p. 319.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 300-301.

unor reguli procedurale tradiționale, inițial concepute pentru persoana fizică, în funcție de natura și specificul persoanei juridice, care rămâne o ficțiune juridică. Aceasta, afirmă *Gh. Mateuț*, nu înseamnă că măsurile preventive tradiționale aplicabile persoanei fizice pot fi extinse automat și asupra persoanei juridice. Din contră, având în vedere faptul că persoana juridică este supusă frecvent unor schimbări, cum ar fi încetarea existenței sale sau transformarea sub o altă formă juridică, sunt necesare măsuri preventive specifice, care să țină cont de această particularitate. Cu toate acestea, aceste măsuri preventive speciale nu constituie o procedură specială derogatorie de la dreptul comun, ci se supun aceluiași condiții generale prevăzute pentru luarea măsurilor preventive, condiții la care se face referire expresă în textele procedurale aplicabile⁴¹.

Având în vedere tipurile de măsuri preventive și rațiunile care le justifică din perspectiva legiuitorului, *Gh. Mateuț* apreciază că, în cazul persoanei juridice, aceste măsuri urmăresc în principal prevenirea riscului de dispariție a entității prin dizolvare, lichidare, divizare sau reducerea capitalului social. Astfel de operațiuni pot conduce la diminuarea semnificativă a patrimoniului sau chiar la insolvența persoanei juridice, situații care ar face imposibilă tragerea acesteia la răspundere penală⁴².

Referindu-se la condițiile de aplicare a măsurilor preventive, cercetătorul *Gh. Mateuț* observă că formularea din legea procesual-penală română este similară celei din dreptul belgian, potrivit căreia judecătorul de instrucție poate dispune măsuri preventive față de persoana juridică doar dacă există indicii serioase de culpabilitate și numai în situațiile în care circumstanțele speciale impun acest lucru. Aceste condiții stricte sunt impuse pentru a proteja persoana juridică, întrucât aplicarea nejustificată a unor măsuri preventive poate afecta grav buna desfășurare a activității și realizarea obiectivelor acesteia⁴³.

Același autor, referindu-se la condițiile de aplicare a măsurilor preventive, subliniază că, spre deosebire de situația persoanelor fizice, în cazul persoanei juridice aceste măsuri pot fi dispuse în toate cazurile, fără ca gravitatea infracțiunii să constituie un criteriu obligatoriu pentru luarea lor. Cu alte cuvinte, măsura preventivă poate fi dispusă față de învinuitul sau inculpatul persoană juridică indiferent de natura pedepsei ori de limitele prevăzute în dispozițiile legale referitoare la incriminare⁴⁴. *Gh. Mateuț* susține că, pentru a putea fi dispusă o măsură preventivă față de persoana juridică, este necesar ca aceasta să dețină calitatea de învinuit sau inculpat. Prin urmare, este obligatoriu ca, în prealabil, să fie cel puțin începută urmărirea penală sau, după caz, să fie pusă în mișcare acțiunea penală împotriva persoanei juridice, condiții esențiale pentru luarea unei astfel de

⁴¹ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Ed. C. H. BECK. București, 2012. 915 p. ISBN978-973-115-252-3, p. 695.

⁴² *Ibidem*, p. 700.

⁴³ *Ibidem*, p. 697-698.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 698-699.

măsuri. Mai mult, Gh. Mateuț subliniază necesitatea parcurgerii întregii proceduri de informare a persoanei juridice cu privire la începerea urmăririi penale, iar, dacă este cazul, și cu privire la punerea în mișcare a acțiunii penale pe parcursul urmăririi, precum și la trimiterea în judecată la finalul acesteia⁴⁵.

Referindu-se la presupunerea rezonabilă că persoana juridică a comis o infracțiune, cercetătorul Gh. Mateuț subliniază că aceasta reprezintă o condiție prealabilă esențială pentru luarea oricărei măsuri preventive. Aceasta implică existența unor probe, adică a unor elemente de fapt care permit „constatarea existenței unei infracțiuni, identificarea persoanei care a săvârșit-o și cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei”, sau, în lipsa probelor directe, existența unor indicii temeinice, prin care, „din datele existente în cauză, există o presupunere rezonabilă că persoana juridică față de care se efectuează acte premergătoare sau acte de urmărire penală a comis fapta”. La acestea se adaugă și necesitatea existenței unor „motive temeinice” care să justifice această presupunere. Astfel, măsurile preventive nu pot fi dispuse decât dacă sunt justificate din perspectiva scopului lor principal — „asigurarea bunei desfășurări a procesului penal”. Gh. Mateuț observă că legiuitorul nu a prevăzut o altă motivație pentru aplicarea măsurilor preventive în cazul persoanelor juridice decât pe cea a existenței unor motive temeinice, apreciate în raport cu circumstanțele concrete ale speței. Or, după cum afirmă Gh. Mateuț, măsura preventivă poate fi dispusă față de o persoană juridică numai dacă se constată, în concret, că aceasta este necesară pentru a asigura buna desfășurare a procesului penal⁴⁶.

Următoarea lucrare care abordează specificul procesului penal în cauzele ce implică persoane juridice aparține autorilor Volonciu N. și Țuculeanu A., intitulată *Codul de procedură penală comentat, art. 200-286* (Ed. Hamangiu, București, 2007). În opinia acestora, procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, la fel ca și celelalte proceduri speciale, constituie norme derogatorii de la procedura comună. Astfel, ei susțin că persoanelor juridice li se aplică dreptul procesual penal comun, adică toate dispozițiile Codului de procedură penală, cu excepția situațiilor în care legea procesual-penală prevede expres excepții sau reguli speciale. În lumina celor prezentate anterior, N. Volonciu și A. Țuculeanu susțin că, odată ce în cadrul unui proces penal se efectuează urmărirea penală față de o persoană juridică, aceasta dobândește calitatea de suspect în procesul respectiv. De la acel moment, persoana juridică beneficiază de drepturile și este obligată să respecte îndatoririle prevăzute de lege pentru această categorie de subiecți procesuali. Ulterior, în cazul în care împotriva persoanei juridice se pune în mișcare acțiunea penală, și în condițiile prevăzute pentru persoana fizică, aceasta devine inculpat în procesul penal⁴⁷.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 698-699.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 698.

⁴⁷ VOLONCIU, N., ȚUCULEANU, A. *Codul de procedură penală comentat*, art. 200-286. București : Ed. Hamangiu, 2007. 192 p. ISBN 978-973-1720-71-5, p. 80.

Continuăm cu lucrarea *Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală*, (Ed. Universul Juridic, București, 2015), semnată de I. Neagu și M. Damaschin.

În mod direct, referitor la conținutul procedurii speciale privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, autorii concluzionează că aceasta este structurată pe două componente esențiale. În primul rând, se regăsește un set de norme procedurale derogatorii de la procedura comună, care reglementează aspecte precum reprezentarea persoanei juridice, locul de citare, precum și măsurile preventive și asigurătorii ce pot fi dispuse împotriva acesteia. În al doilea rând, procedura include dispoziții referitoare la punerea în executare a pedepselor aplicabile persoanei juridice, atât pedepsele principale, cât și pe cele complementare⁴⁸.

În alt registru, spre deosebire de procedura aplicabilă inculpatului persoană fizică, autorii I. Neagu și M. Damaschin observă că, în cazul persoanei juridice, legea nu prevede o durată maximă pentru care pot fi dispuse măsurile preventive în cursul urmăririi penale. Această omisiune legislativă evidențiază o diferență de reglementare semnificativă între cele două categorii de inculpați, cu potențiale implicații asupra proporționalității și echității măsurilor procesuale aplicate. Tot I. Neagu și M. Damaschin ne arată că pentru dispunerea oricărei măsuri preventive față de o persoană juridică, trebuie îndeplinite cumulativ două condiții esențiale: a) existența unor motive temeinice care să justifice suspiciunea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală; și b) necesitatea asigurării bunei desfășurări a procesului penal. Aceste condiții reflectă un echilibru între nevoia de eficiență a procesului penal și protecția garanțiilor procedurale ale entităților juridice implicate⁴⁹.

La fundamentarea caracterului substanțial al cercetării contribuie și lucrarea profesorului Gr. Theodoru – *Tratat de drept procesual penal, ediția a 3-a* (Ed. Hamangiu, București, 2013). În analiza sa, autorul afirmă și argumentează că normele cuprinse în Partea generală a Codului de procedură penală, precum și cele care reglementează urmărirea penală, judecata și executarea hotărârilor penale din Partea specială, sunt concepute pentru a fi aplicabile în toate cauzele penale, indiferent de natura sau gravitatea infracțiunii, de vârstă, profesia ori statutul juridic al persoanei implicate. În concepția legiuitorului, susține Gr. Theodoru, aceste norme – reunite sub denumirea de procedură de drept comun sau procedură obișnuită – oferă cadrul cel mai adecvat pentru aflarea adevărului în fiecare cauză penală și pentru soluționarea acesteia în conformitate cu legea. În consecință, procedura de drept comun reprezintă forma standard, normală, de desfășurare a procesului penal. Profesorul Gr. Theodoru subliniază, de asemenea, că practica legislativă din numeroase state a consacrat existența așa-numitelor „proceduri speciale” de urmărire penală și

⁴⁸ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală : Partea specială*. București : Ed. Universul Juridic, 2015. Vol. 2. 676 p. ISBN978-606-673-385-4, p. 505.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 507.

judecată, aplicabile în situațiile în care anumite circumstanțe justifică abateri de la cadrul procedural comun. Astfel de situații includ necesitatea urgentării procesului penal, instituirea unor garanții procesuale suplimentare pentru protejarea unor categorii vulnerabile de inculpați sau, dimpotrivă, asigurarea unei proceduri solemne și corespunzător adaptate statutului unor inculpați care dețin funcții de răspundere în stat. În acest context, afirmă autorul, a luat naștere practica legiferării unor proceduri speciale, caracterizate prin prevederi derogatorii de la procedura obișnuită, dar justificate prin specificul cauzelor sau al persoanelor implicate⁵⁰.

Următoarea lucrare la care facem referire este cea semnată de *V. Păvăleanu – Drept procesual penal. Partea specială* (Ed. Lumina Lex, București, 2002). În viziunea autorului, este esențial de reținut că, în anumite situații, pentru realizarea scopului legii penale și al celei procesual-penale, se impune adoptarea unui regim procesual cu caracter special, aplicabil exclusiv în soluționarea unor categorii determinate de cauze penale. Normele juridice care conturează aceste proceduri speciale, subliniază *V. Păvăleanu*, au un domeniu de aplicare limitat și constituie excepții de la procedura de drept comun, care, în mod obișnuit, reprezintă cadrul firesc de desfășurare a procesului penal⁵¹.

În ceea ce privește reglementarea procedurilor speciale, *V. Păvăleanu* arată că aceasta se realizează în funcție de criterii distincte, în raport cu natura cauzei sau a subiecților implicați. Un prim criteriu identificat de autor constă în anumite stări sau calități ale persoanei trase la răspundere penală – elemente care justifică, în anumite situații, aplicarea unui regim procesual distinct. Un al doilea criteriu vizează natura infracțiunii săvârșite și circumstanțele în care aceasta a fost descoperită. Potrivit lui *V. Păvăleanu*, acest din urmă criteriu poate fundamenta instituirea unei proceduri speciale menite să asigure o protecție mai eficientă și rapidă a valorilor sociale ocrotite de legea penală. Acest lucru se poate realiza fie prin simplificarea și accelerarea procedurii de urmărire penală și de judecată, fie prin adoptarea unor măsuri specifice pentru apărarea patrimoniului⁵².

De o valoare incontestabilă în aprofundarea subiectului referitor la procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de către persoanele juridice este și lucrarea *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Vol. 2, coordonator M. Udroi* (Ed. C. H. BECK, București, 2015).

Autorii lucrării subliniază că, în mod similar aplicabilității dispozițiilor din Partea generală a Codului de procedură penală, și prevederile din Partea specială – referitoare la urmărirea penală, judecată și, parțial, la executarea hotărârilor – sunt incidente în cazul persoanelor juridice care comit fapte penale. Aceasta, desigur, în măsura în care nu există norme derogatorii specifice reglementate prin procedura specială. Astfel, dreptul comun procesual penal rămâne aplicabil persoanelor

⁵⁰ THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. București : Ed. Hamangiu, 2013. 879 p. ISBN 978-606-522-441-4, p. 798.

⁵¹ PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal. Partea specială*. București : Ed. Lumina Lex, 2002. 636 p. ISBN 973-588-466-8, p. 517.

⁵² *Ibidem*, p. 521-522.

juridice ori de câte ori norma specială nu prevede altfel⁵³. În opinia autorilor lucrării coordonate de M. Udriș, în situația în care o persoană juridică este supusă unei acuzații penale, iar aceasta poate conduce, în final, la aplicarea unei sancțiuni care se încadrează în noțiunea de „pedeapsă”, așa cum a fost interpretată în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, se impune respectarea integrală a garanțiilor unui proces echitabil, prevăzute de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

În virtutea acestui articol, standardele procesului echitabil în materie penală se extind și asupra persoanei juridice acuzate și includ: dreptul de acces la un tribunal independent, imparțial și stabilit prin lege; respectarea principiului egalității armelor și al contradictorialității; dreptul la motivarea hotărârii judecătorești; dreptul de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina; publicitatea ședințelor de judecată; soluționarea cauzei într-un termen rezonabil; prezumția de nevinovăție; dreptul de a fi informat cu privire la natura și temeiul acuzației; dreptul de a beneficia de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării; dreptul la apărare efectivă (inclusiv protejarea confidențialității relației avocat-client); posibilitatea de a interoga martorii acuzării; dreptul la asistența gratuită a unui interpret și dreptul de a consulta dosarul cauzei⁵⁴.

În viziunea autorilor, din analiza dispozițiilor legale referitoare la măsurile preventive aplicabile persoanei juridice rezultă că acestea pot fi dispuse doar în prezența unor motive temeinice care justifică existența unei suspiciuni rezonabile că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. În doctrină, suspiciunea rezonabilă este conceptualizată ca un test obiectiv, ce presupune existența unor date și indicii concrete, susceptibile de a convinge o persoană imparțială că s-a comis o infracțiune și că entitatea investigată este implicată în comiterea acesteia. Această suspiciune nu se confundă cu o simplă bănuială ori cu o presupunere subiectivă, chiar dacă este formulată cu bună credință de către organele de urmărire penală⁵⁵.

Totodată, autorii subliniază că dispunerea măsurilor preventive față de persoanele juridice nu este condiționată, în mod expres, de gravitatea infracțiunii săvârșite. Cu toate acestea, având în vedere natura și finalitatea acestor măsuri – respectiv asigurarea bunei desfășurări a procesului penal – ele nu ar trebui aplicate decât în situațiile în care sunt efectiv necesare. Nu orice infracțiune justifică, prin ea însăși, recurgerea la o măsură preventivă. Prin urmare, chiar dacă legea procesuală nu impune în mod explicit o analiză diferențiată, organele judiciare sunt chemate să aprecieze, în concret, oportunitatea adoptării unei astfel de măsuri. În această evaluare, trebuie să se țină cont de factori precum natura și gravitatea infracțiunii, riscul ca persoana juridică să își înceteze activitatea, să își modifice structura în scopul sustragerii de la răspundere, ori posibilitatea diminuării

⁵³ UDRIȘ, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. București: Ed. C. H. BECK, 2015. 1691 p. 978-606-18-0409-2, p. 1265.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 1262.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 1275.

frauduloase a activului patrimonial. Aceste elemente sunt esențiale pentru justificarea caracterului proporțional și necesar al măsurii preventive dispuse⁵⁶. În aceeași lucrare se precizează că măsurile preventive pot fi dispuse pe întreaga durată a urmăririi penale și a judecății, cu respectarea condițiilor legale referitoare la prelungirea acestora. Totuși, este evident că aceste măsuri nu trebuie să se prelungească nejustificat, astfel încât să capete caracter de sancțiune sau să obstrucționeze în mod disproporționat activitatea persoanei juridice. Această restricție devine cu atât mai importantă cu cât măsurile preventive pot afecta și drepturile unor terți, persoane care, conform legii, nu au posibilitatea de a le contesta⁵⁷.

În ceea ce privește titularii contestației împotriva măsurilor preventive, autorii *Comentariului la Codul de procedură penală* susțin, din rațiuni de echitate, necesitatea extinderii dreptului de a ataca încheierea prin care se dispune o măsură preventivă și către orice persoană interesată, nu doar către procuror și persoana juridică. Această soluție este justificată logic prin faptul că măsurile preventive aplicate persoanei juridice pot afecta direct drepturile unor terți, care, în lipsa unei asemenea posibilități de atac, rămân fără o cale de apărare, ceea ce conduce la încălcarea dreptului la un proces echitabil⁵⁸.

În continuare, autorul *Udroiu M.*, în studiul său intitulat „*Scopul și particularitățile procedurale ale instituirii măsurilor preventive cu privire la persoanele juridice*”, publicat în volumul „*Răspunderea penală a persoanei juridice*” (coordonatori: *Trandafir A.-R., Lazar G.-A., Ed. Solomon, București, 2021*), susține că, în cadrul procedurii speciale privind tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice, măsurile preventive trebuie privite ca măsuri restrictive de drepturi. Acestea pot fi dispuse doar în cauzele penale în care există o suspiciune rezonabilă că o persoană juridică, care răspunde penal, a săvârșit o infracțiune, și au scopul de a asigura buna desfășurare a procesului penal, de a preveni riscul sustragerii suspectului sau inculpatului persoană juridică de la procesul penal ori de a împiedica comiterea unei alte infracțiuni⁵⁹.

Deși dispozițiile legii procesual-penale fac referire la „motive temeinice” care justifică suspiciunea rezonabilă privind comiterea unei infracțiuni, în opinia lui *M. Udroiu*, analiza primei condiții necesare pentru luarea măsurii preventive este strâns legată de necesitatea existenței unor probe — directe sau indirecte — din care să rezulte presupunerea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o infracțiune. Aceasta deoarece măsura preventivă poate fi dispusă numai față de un suspect sau inculpat. În acest sens, autorul subliniază că, pentru dobândirea calității de suspect sau inculpat,

⁵⁶ *Ibidem*, p. 1275.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 1278.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 1277.

⁵⁹ UDROIU, M. Scopul și particularitățile procedurale ale instituirii măsurilor preventive cu privire la persoanele juridice. In: *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Coord.: A.-R. TRANDAFIR, G.-A. LAZAR. București : Ed. Solomon, 2021, pp. 265-266. ISBN 978-606-9628-03-4, p. 265-266.

condiția probei este esențială pentru legalitatea emiterii actului procesual prin care se formulează acuzația *in personam*⁶⁰.

În ceea ce privește testul de necesitate și proporționalitate, *M. Udriu* susține că acesta implică o analiză *in concreto*, realizată în raport cu scopurile pentru care se poate dispune instituirea măsurilor preventive. Pe de o parte, trebuie avut în vedere că, deși măsurile preventive pot fi dispuse indiferent de forma de săvârșire a infracțiunii, gravitatea acesteia sau quantumul pedepsei prevăzute de lege pentru persoana juridică, aceste elemente trebuie neapărat evaluate în cadrul testului de necesitate și proporționalitate. Pe de altă parte, autorul declară că, în situația în care se apreciază necesară aplicarea mai multor măsuri preventive față de suspectul sau inculpatul persoană juridică, judecătorul sau instanța este obligată să motiveze concret, în primul rând, de ce impunerea unei singure măsuri preventive nu era suficientă pentru atingerea scopului urmărit și, în al doilea rând, de ce numai prin aplicarea cumulativă a mai multor măsuri preventive poate fi atins scopul acestora, ținând cont de particularitățile concrete ale cauzei⁶¹.

În opinia lui *M. Udriu*, măsurile preventive pot fi dispuse față de o persoană juridică încă din etapa *in personam* a urmăririi penale, legea necondiționând luarea acestora de punerea în mișcare a acțiunii penale. Totuși, autorul subliniază că legea interzice implicit aplicarea măsurilor preventive în etapa *in rem* a urmăririi penale⁶². Tot *M. Udriu* subliniază că, înainte de formularea propunerii privind luarea măsurii preventive, legea nu impune în sarcina procurorului o obligație procedurală pozitivă de a audia suspectul sau inculpatul persoană juridică, prin reprezentantul său legal, în prezența avocatului ales sau numit din oficiu. Această prevedere procedurală este considerată deficitară, având în vedere că o astfel de audiere ar fi relevantă atât pentru analiza testului de proporționalitate a măsurii cu scopul urmărit, cât și pentru evaluarea cerinței de subsidiaritate, în cazul în care este necesară examinarea oportunității instituirii unei pluralități de măsuri preventive⁶³. Autorul *M. Udriu* mai remarcă și faptul că legea procesuală nu prevede o durată maximă pentru măsurile preventive care pot fi dispuse față de suspectul sau inculpatul persoană juridică, indiferent de faza procesului penal. Cu toate acestea, judecătorului sau instanței îi revine obligația procedurală de a verifica periodic îndeplinirea testului de proporționalitate și subsidiaritate a măsurii preventive în raport cu scopul urmărit, mai ales în situațiile în care aceste măsuri au o durată prelungită⁶⁴.

Urmează sursă științifică, intitulată „*Efectuarea urmăririi penale față de spitale în cazul săvârșirii unor infracțiuni contra vieții ori contra integrității corporale sau sănătății*”, elaborată de

⁶⁰ *Ibidem*, p. 267-268.

⁶¹ *Ibidem*, p. 268.

⁶² *Ibidem*, p. 267.

⁶³ *Ibidem*, p. 268-269.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 270-272.

autorul *Budăi R.*, ea regăsindu-se în culegerea „*Răspunderea penală a persoanei juridice*” (coordonatori: *Trandafir A.-R., Lazar G.-A., Ed. Solomon, București, 2021*).

Din conținutul lucrării aflăm că nu există aspecte specifice privind sesizarea organelor de urmărire penală în cazul săvârșirii unei infracțiuni de către persoana juridică. Astfel, remarcă *Budăi R.*, orice persoană cu funcție de conducere în cadrul autorităților administrației publice, altor autorități sau instituții publice, ori în cadrul altor persoane juridice de drept public, precum și orice persoană cu atribuții de control care, în exercitarea atribuțiilor, ia cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, are obligația de a sesiza imediat organul de urmărire penală și de a lua măsurile necesare pentru păstrarea urmelor infracțiunii, a corpurilor delictive și a oricăror alte mijloace de probă. Prin urmare, susține autorul *Budăi R.*, obligația de denunțare revine oricărei persoane care are o funcție de conducere sau de control în cadrul persoanei juridice⁶⁵.

În mod practic, menționează în continuare autorul, începerea urmăririi penale nu are efecte imediate asupra tragerii la răspundere penală a persoanei juridice, deoarece în această fază procesuală cercetările se desfășoară *in rem* (asupra faptelor). La acest stadiu al urmăririi penale, persoana juridică poate, teoretic, să participe la proces în calitate de persoană vătămată. Această situație este posibilă în cazul în care cercetările sunt încă în faza incipientă, nefiind clarificate toate circumstanțele cauzei, iar indicii privind săvârșirea infracțiunii de către persoana juridică pot apărea abia ulterior, pe măsura avansării anchetei.

Totuși, concluzionează *R. Budăi*, pot apărea situații în care, deși persoana juridică însăși a săvârșit o infracțiune, aceasta, prin reprezentantul său legal, a fost cea care a sesizat inițial organele de urmărire penală prin plângere (chiar și în ipoteza existenței unei sesizări din oficiu), considerându-se astfel persoană vătămată. Aceasta poate fi justificată fie prin prejudiciul cauzat de acțiunea sau inacțiunea angajaților persoane fizice care au comis fapta penală, fie prin ipoteza în care infracțiunea a fost săvârșită de persoane fără legătură cu persoana juridică. De asemenea, *R. Budăi* susține că, dacă pe parcursul urmăririi penale persoana juridică dobândește calitatea de suspect, cele două calități nu pot fi cumulate, fiind incompatibile în legătură cu săvârșirea aceleiași infracțiuni. O astfel de cumulare ar fi posibilă doar în cazul în care în același dosar sunt cercetate două fapte conexe, iar persoana juridică a devenit suspect doar în legătură cu una dintre acestea⁶⁶.

În această lucrare, autorul susține, în mod argumentat, că etapa administrării probatoriului reprezintă segmentul central al urmăririi penale. Importanța sa derivă din faptul că, în funcție de

⁶⁵ BUDĂI, R. Efectuarea urmăririi penale față de spitale în cazul săvârșirii unor infracțiuni contra vieții ori contra integrității corporale sau sănătății. În: *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Coord.: A.-R. TRANDAFIR, G.-A. LAZAR. București : Ed. Solomon, 2021, pp. 221-247. ISBN 978-606-9628-03-4, p. 238.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 239.

problele existente la dosar, se va decide dacă persoana juridică va fi trimisă în judecată sau dacă, dimpotrivă, se impune clasarea cauzei în ceea ce o privește⁶⁷.

Trebuie menționată, de asemenea, și contribuția valoroasă a cercetătoarei *Trandafir A.-R.*, autoarea lucrării „*Răspunderea penală a persoanei juridice*”, Ed. C. H. BECK, București, 2020. În această lucrare, autoarea subliniază că, datorită particularităților pe care le implică angajarea răspunderii penale a persoanei juridice, legiuitorul a considerat necesară reglementarea unor dispoziții procesual-penale distincte aplicabile acestor entități. În mod firesc, procedura referitoare la tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, asemenea altor proceduri speciale, constituie un set de norme derogatorii de la procedura penală obișnuită. În consecință, persoanelor juridice li se aplică regimul de drept comun în materie procesual-penală, cu excepțiile expres prevăzute de lege⁶⁸.

În opinia autoarei *A.-R. Trandafir*, nu există niciun motiv juridic pentru ca persoana care administrează o persoană juridică aflată în insolvență să nu fie considerată și reprezentantul legal al acesteia în cadrul procesului penal. Totuși, identificarea reprezentantului legal depinde de etapa procedurii de insolvență în care se află persoana juridică: astfel, dacă debitorului nu i s-a ridicat dreptul de administrare, reprezentantul legal va fi administratorul special; în situația în care debitorului i s-a ridicat dreptul de administrare, reprezentantul legal devine administratorul judiciar; iar în cazul deschiderii procedurii falimentului, reprezentantul legal este lichidatorul. Uneori, susține *A.-R. Trandafir*, reprezentantul legal al persoanei juridice nu ar putea să o reprezinte în procesul penal fără a-și sacrifica drepturile sau interesele proprii ori pe cele ale persoanei juridice. Pentru a preveni astfel de situații, legiuitorul a instituit posibilitatea reprezentării convenționale a persoanei juridice⁶⁹. Or, susține autoarea, este neîndoielnic că persoana juridică are dreptul de a-și numi un mandatar în situația în care reprezentantul său legal este urmărit penal pentru aceeași faptă. Cu toate acestea, deși textul legal folosește o formulare imperativă („persoana juridică... își numește”), rămâne discutabil dacă această împrejurare constituie și o obligație efectivă. În orice caz, chiar dacă s-ar admite o astfel de obligație, sancțiunea pentru nerespectarea acesteia nu poate fi privată persoana juridică de dreptul de a fi reprezentată în procesul penal, ci doar desemnarea mandatarului va fi făcută de către organul judiciar sau instanțele de judecată⁷⁰.

În acest sens, după opinia *A.-R. Trandafir*, este necesar ca procurorul, judecătorul sau instanța să solicite în mod expres persoanei juridice să-și desemneze un mandatar într-un termen rezonabil, stabilit în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei — de regulă, cel puțin câteva zile. Dacă

⁶⁷ *Ibidem*, p. 242.

⁶⁸ TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. București : Ed. C. H. BECK, 2020. 563 p. ISBN 978-606-18-1002-4, p. 433.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 458.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 462.

persoana juridică nu răspunde până la expirarea termenului sau comunică în mod expres că nu dorește să-și numească un mandatar, sancțiunea constă în numirea unui mandatar judiciar direct. Totuși, această numire făcută fără ca persoana juridică să fie în prealabil întrebată sau fără să se aștepte expirarea termenului acordat constituie o nulitate relativă⁷¹.

Referitor la desemnarea mandatarului de către instanță, A.-R. *Trandafir* subliniază că trebuie avută în vedere prevederea legată de pregătirea ședinței de judecată, conform căreia, în situația în care în aceeași cauză sunt inculpați atât persoana juridică, cât și reprezentanții legali ai acesteia, președintele instanței verifică dacă persoana juridică și-a desemnat un reprezentant. În cazul în care nu a făcut acest lucru, președintele procedează la desemnarea unui reprezentant⁷². Această abordare a legiuitorului român, după cum menționează A.-R. *Trandafir*, a fost criticată de o parte a doctrinei, care consideră discutabilă capacitatea unui practician în insolvență, specialist în lichidări și reorganizări judiciare, de a reprezenta în mod adecvat interesele persoanei juridice în procesul penal. Mai mult, autoarea atrage atenția asupra situației în care același practician în insolvență este desemnat de instanța civilă ca administrator judiciar sau lichidator în procedura de insolvență, iar în același timp este numit de către procuror, judecătorul de cameră preliminară sau instanța penală drept mandatar al aceleiași persoane juridice. În această situație, s-ar putea crea un conflict de interese sau o stare de incompatibilitate⁷³. De asemenea, A.-R. *Trandafir* subliniază că practicianul în insolvență care a fost mandatar cu drept de reprezentare în cursul procesului penal nu poate fi desemnat mandatar judiciar pentru executarea pedepsei complementare a plasării sub supraveghere judiciară a persoanei juridice⁷⁴.

O altă observație importantă, potrivit lui A.-R. *Trandafir*, este că luarea măsurilor preventive față de persoana juridică nu depinde în mod obligatoriu de gravitatea infracțiunii (principiul proporționalității măsurii preventive). Totuși, având în vedere scopul și natura acestor măsuri, ele trebuie aplicate doar atunci când sunt necesare pentru buna desfășurare a procesului penal și nu sunt întotdeauna adecvate sau necesare pentru orice tip de infracțiune. Prin urmare, chiar dacă legea nu prevede în mod expres această condiție, organele judiciare trebuie să țină cont, în funcție de specificul fiecărei măsuri preventive, de mai mulți factori în momentul luării deciziei privind aplicarea acestora față de persoana juridică, cum ar fi natura și gravitatea infracțiunii, riscul dispariției persoanei juridice sau posibilitatea diminuării frauduloase a activului patrimonial⁷⁵.

Aceeași autoare subliniază că o primă garanție implicită ce rezultă din art. 6 este dreptul la tăcere și dreptul de a nu contribui la propria incriminare. Această garanție este esențială pentru

⁷¹ *Ibidem*, p. 462-463.

⁷² *Ibidem*, p. 463.

⁷³ *Ibidem*, p. 464.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 465.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 473.

asigurarea caracterului echitabil al procedurii și presupune interdicția folosirii forței coercitive pentru obținerea mărturisirilor sau a probelor fără consimțământul acuzatului. Totuși, ea menționează că există opinii conform cărora aceste drepturi nu s-ar aplica persoanelor juridice, deoarece ar fi relevante doar în cazul folosirii forței fizice asupra unei persoane fizice. Astfel, deși unele drepturi prevăzute de Convenție se extind și asupra persoanelor juridice, ele nu au aceeași forță sau intensitate ca atunci când sunt invocate de persoane fizice. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, mai dezvoltată în această privință, în special în domeniul concurenței, pare să susțină această perspectivă, deși există și anumite nuanțări⁷⁶.

Autoarea A.-R. Trandafir ne mai informează că, de la data deschiderii procedurii insolvenței, se suspendă de drept toate acțiunile judiciare, extrajudiciare sau măsurile de executare silită pentru realizarea creanțelor asupra averii debitorului. Cu toate acestea, există o excepție de la această regulă: acțiunile civile din cadrul proceselor penale nu sunt suspendate. Ca urmare, declară autoarea, acțiunea civilă în procesul penal se soluționează conform dreptului comun, chiar și atunci când vizează o persoană juridică aflată în insolvență. Până la soluționarea definitivă a acțiunii civile, creanța părții civile din procesul penal se înscrie sub condiție suspensivă prin depunerea unei cereri de recunoaștere. Totodată, o asemenea creanță nu dobândește prioritate în executare doar pentru faptul că provine dintr-un proces penal, ceea ce înseamnă că executarea silită se va desfășura în temeiul dreptului comun. Astfel, în opinia A.-R. Trandafir, dacă acțiunea civilă nu se finalizează până la închiderea procedurii insolvenței, creanțele eventual rezultate din procesul penal sunt acoperite din averea debitorului, în situația în care planul de reorganizare a reușit, sau din sumele obținute prin acțiunea în atragerea răspunderii patrimoniale a persoanelor care au contribuit la aducerea persoanei juridice în stare de insolvență. Prin urmare, procedura insolvenței continuă independent de soarta acțiunii civile din procesul penal⁷⁷.

În ceea ce privește exercitarea acțiunii civile împotriva unei persoane juridice, A.-R. Trandafir subliniază existența unei probleme importante care privește, pe de o parte, calitatea procesuală în care persoana juridică poate figura într-un astfel de demers judiciar și, pe de altă parte, calitatea în care aceasta poate fi condamnată la finalul procesului penal. O dificultate aparte este ridicată de situația în care acțiunea civilă este îndreptată împotriva unei persoane juridice aflate în procedura insolvenței, cu toate implicațiile specifice acestui context juridic. De asemenea, autoarea analizează problema cumulului calităților procesuale – inculpat și parte responsabilă civilmente – în cazul persoanei juridice. Astfel, este pusă în discuție atât posibilitatea ca o persoană juridică să dețină concomitent aceste două calități în cadrul aceluiași proces penal, cât și ipoteza condamnării acesteia în ambele calități, în situația în care fapta imputată este aceeași. A.-R. Trandafir reamintește că, în

⁷⁶ *Ibidem*, p. 523-524.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 439-440.

dreptul penal român, răspunderea penală a persoanei juridice este o răspundere directă, pentru fapta proprie. Persoana juridică nu răspunde și nici nu poate răspunde penal pentru fapta altei entități sau persoane. Prin urmare, atunci când deține calitatea de inculpat în cadrul unui proces penal, persoanei juridice i se impută o faptă proprie, care îi este atribuită în mod direct.

Totodată, pentru aceeași faptă pot fi trase la răspundere penală și persoanele fizice care au contribuit la săvârșirea aceleiași infracțiuni. În mod firesc, subliniază autoarea, persoanele fizice răspund întotdeauna pentru faptele proprii, întrucât răspunderea penală are caracter personal. Astfel, în ipoteza în care, în același proces penal, sunt cercetate atât o persoană fizică, cât și o persoană juridică, ambele vor răspunde penal pentru fapta proprie – chiar dacă este vorba despre aceeași faptă ilicită, în sensul unei singure atingeri aduse valorilor sociale ocrotite de lege. Această faptă comună poate primi, în funcție de specificul subiectului activ, o calificare juridică distinctă pentru fiecare dintre cele două categorii de persoane, însă răspunderea penală se va angaja individual, în condițiile prevăzute de lege⁷⁸.

Un alt studiu relevant pentru demersul cercetării noastre este cel intitulat „*Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*”, elaborat de autorul *Jurma A.* și publicat la Editura *C. H. Beck*, București, în anul 2010.

Această lucrare se înscrie în sfera preocupărilor doctrinare privind consacrarea și aplicabilitatea răspunderii penale a persoanei juridice, abordând din perspectivă teoretică și practică problematica subiectului activ al infracțiunii, în contextul extinderii răspunderii penale dincolo de persoana fizică. *Jurma A.* analizează premisele introducerii în legislația română a instituției răspunderii penale a persoanelor juridice, reliefând motivațiile de ordin socio-juridic care au determinat o asemenea schimbare de paradigmă. Lucrarea lui *Jurma A.* se remarcă printr-o abordare sistematică și argumentativă, fiind una dintre primele contribuții doctrinare dedicate în mod exclusiv acestei instituții juridice relativ noi în peisajul penal românesc. Importanța sa constă nu doar în valoarea explicativă, ci și în capacitatea de a deschide direcții de reflecție cu privire la compatibilitatea conceptului de culpabilitate penală cu natura persoanei juridice ca subiect de drept.

În opinia acestui cercetător, în cazul inițierii unui proces penal împotriva unei persoane juridice, legea instituie o procedură de comunicare atât cu privire la fazele procesului penal, cât și în legătură cu intențiile persoanei juridice de a efectua modificări esențiale în structura sa, care ar putea influența aplicarea sau executarea măsurilor penale. Scopul acestor dispoziții este de a asigura evidența și monitorizarea riguroasă a măsurilor dispuse față de persoana juridică învinuită sau inculpată, astfel încât sancțiunile aplicate să poată fi efectiv executate odată cu rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare. Obligațiile de informare revin, în mod corespunzător, organului judiciar, autorității care a autorizat înființarea persoanei juridice, instituției care a înregistrat-o, precum și

⁷⁸ *Ibidem*, p. 436-437.

persoanei juridice înseși⁷⁹. *Jurma A.* susține că, pentru a asigura o reprezentare adecvată a persoanei juridice în fața organelor judiciare și pentru respectarea cerințelor unui proces echitabil, este esențial ca aceasta să fie reprezentată de persoana pe care ea însăși o apreciază ca fiind cea mai potrivită în raport cu interesele sale procesuale⁸⁰. Autorul ne atenționează că deși legea procesual penală nu interzice persoanei juridice să își desemneze avocatul atât în calitate de mandatar, cât și de apărător – atribuindu-i astfel o „dublă calitate” în cadrul procesului penal – această soluție poate genera dificultăți din perspectiva respectării normelor deontologice ale profesiei de avocat, întrucât poate apărea un conflict între rolurile procesuale distincte și exigențele de independență și loialitate față de client⁸¹.

A. Jurma susține că, asemenea reprezentantului legal, mandatarul are atribuția de a reprezenta persoana juridică atât în fața organelor de urmărire penală, cât și în fața instanței de judecată. Această opțiune legislativă diferă de soluția adoptată de legiuitorul belgian, care recunoaște dreptul de reprezentare al persoanei juridice exclusiv în faza de judecată. Totodată, autorul observă că legiuitorul român restrânge temporal posibilitatea desemnării unui mandatar, aceasta fiind permisă doar începând cu momentul declanșării urmăririi penale, ceea ce poate ridica dificultăți în protejarea drepturilor procesuale ale persoanei juridice în fazele incipiente ale procesului penal⁸². În ipoteza în care actul de sesizare nu conține suficiente elemente pentru declanșarea urmăririi penale, iar pentru completarea acestora sunt necesare acte premergătoare, persoana juridică poate fi reprezentată, pe durata acestui interval, exclusiv de către reprezentantul său legal. Această soluție se aplică chiar și în situațiile în care sesizarea vizează atât persoana juridică, cât și pe reprezentantul său legal. Având în vedere că legea nu impune nicio restricție în privința calității persoanei desemnate ca mandatar, *A. Jurma* concluzionează că acesta poate fi selectat atât din interiorul, cât și din afara structurii persoanei juridice. Mai mult, legea nu interzice ca mandatarul desemnat să fie chiar apărătorul ales al persoanei juridice în procesul penal⁸³.

Autorul *A. Jurma* afirmă că o reprezentare eficientă a persoanei juridice în procesul penal presupune desemnarea unei persoane fizice care cunoaște în mod aprofundat structura internă, modul de organizare și funcționare, interesele economice și specificul activității în cadrul căreia s-ar fi comis fapta penală. În acest context, autorul afirmă că o astfel de reprezentare poate fi cel mai bine asigurată de o persoană din interiorul entității colective. Prin urmare, subliniază *A. Jurma*, persoanele juridice nu ar trebui să neglijeze oportunitatea oferită de lege de a-și desemna în mod

⁷⁹ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. București : Ed. C. H. BECK, 2010. 287 p. ISBN 978-973-115-738-2, p. 226.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 213.

⁸¹ *Ibidem*, p. 215.

⁸² *Ibidem*, p. 214.

⁸³ *Ibidem*, p. 214-215

autonom un mandatar, întrucât acest demers poate contribui decisiv la asigurarea unei apărări adecvate⁸⁴.

Cercetătorul A. *Jurma* ridică problema competenței teritoriale în situația în care cercetările vizează simultan persoana juridică și persoana fizică care a acționat în numele, în interesul sau în realizarea obiectului de activitate al acesteia, ambele având calitatea de învinuit sau inculpat. În opinia sa, nu se poate considera că între persoana juridică și persoana fizică – autorul material direct – există un raport de participație penală, ceea ce ar împiedica aplicarea regulilor obișnuite privind competența în cazurile de indivizibilitate sau conexitate. Totuși, având în vedere legătura intrinsecă dintre cele două entități, A. *Jurma* susține că această situație trebuie tratată ca un caz special de indivizibilitate („indivizibilitate *sui generis*”), impunând judecarea comună a persoanei juridice și a persoanei fizice fără posibilitatea disjungerii cauzei⁸⁵.

Un alt aspect abordat de A. *Jurma* privește aplicarea măsurilor asigurătorii în situația în care, în aceeași cauză, sunt cercetate simultan atât persoana juridică, cât și persoana fizică – agent al acesteia. Întrebarea fundamentală este dacă măsurile asigurătorii trebuie luate față de ambele entități sau dacă este suficient ca ele să se aplice numai uneia dintre ele. Răspunsul depinde de scopul urmărit prin luarea acestor măsuri. Astfel, dacă scopul este garantarea executării pedepsei amenzii, măsurile se vor impune exclusiv față de persoana pasibilă de această sancțiune. În cazul confiscării speciale, măsurile asigurătorii se vor aplica asupra bunurilor aflate în patrimoniul persoanei vizate. În ceea ce privește indisponibilizarea bunurilor în vederea garantării reparării pagubei, aceasta poate fi dispusă de către procuror sau instanță fie față de persoana juridică, fie față de persoana fizică, sau chiar față de ambele, în funcție de quantumul prejudiciului și de capacitatea patrimonială a fiecăreia, până la concurența valorii probabile a pagubei.

A. *Jurma* subliniază că, în mod obișnuit, organul judiciar va orienta măsurile asigurătorii către persoana juridică, având în vedere că aceasta dispune, de regulă, de un patrimoniu mai consistent, care asigură o garanție mai solidă pentru recuperarea pagubei. Totuși, autorul avertizează asupra necesității ca procurorul să justifice temeinic trimiterea în judecată a persoanei juridice, deoarece, în cazul unei achitări a acesteia, în timp ce persoana fizică este condamnată, măsurile asigurătorii instituite exclusiv asupra patrimoniului persoanei juridice pot împiedica recuperarea prejudiciului din patrimoniul persoanei fizice la momentul executării hotărârii⁸⁶.

Autorul M. D. Costin, în lucrarea sa „Răspunderea penală a persoanei juridice în dreptul penal român” (Ed. Universul Juridic, București, 2010), explică faptul că mandatarul judiciar este desemnat din rândul practicienilor în insolvență. El susține că, potrivit doctrinei, această alegere,

⁸⁴ *Ibidem*, p. 217.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 218-219.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 225-226.

realizată în baza autorizării legale a acestor specialiști, creează premisele unei bune administrări a justiției. Mai mult, desemnarea mandatarului din această categorie profesională asigură independența față de reprezentantul legal urmărit penal în aceeași cauză cu persoana juridică, garantând astfel o reprezentare optimă și obiectivă a intereselor persoanei juridice⁸⁷.

În opinia lui *M. D. Costin*, rolul cauțiunii aplicabile persoanei juridice se distinge esențial de cel al cauțiunii în cazul persoanei fizice. În timp ce pentru persoana fizică plata cauțiunii conduce la suspendarea măsurii preventive și la înlocuirea acesteia cu anumite obligații, în cazul persoanei juridice cauțiunea are un scop strict asigurător, menită să garanteze respectarea măsurilor preventive impuse. Astfel, în practică, cauțiunea reprezintă o presiune suplimentară asupra persoanei juridice pentru conformarea la obligațiile procesuale, fără a genera pentru aceasta vreun beneficiu concret⁸⁸.

M. D. Costin susține, de asemenea, că răspunderea civilă a inculpaților, fie persoane juridice, fie persoane fizice, atunci când aceasta este angajată în proces, se fundamentează pe aceeași faptă penală, respectiv pe infracțiunea comisă. Astfel, răspunderea civilă este, în esență, o răspundere pentru fapta proprie, în paralel cu răspunderea penală. Totodată, în ceea ce privește latura civilă a procesului penal, *M. D. Costin* subliniază că răspunderea părții responsabile civilmente este una diferită, fiind o răspundere pentru fapta altuia, nu pentru fapta proprie. Partea responsabilă civilmente este definită ca fiind persoana care, conform normelor dreptului civil, are obligația legală sau convențională de a repara prejudiciul cauzat prin infracțiune, adică pentru fapta unei alte persoane. În concluzie, *M. D. Costin* afirmă că răspunderea părții responsabile civilmente este, în realitate, o răspundere delictuală bazată pe fapta altuia, angajabilă în condițiile prevăzute de dreptul civil.

Având în vedere aceste considerente, *M. D. Costin* afirmă că, în cadrul aceluiași proces penal, o persoană juridică poate avea calitatea cumulativă de suspect sau inculpat, dar și pe cea de parte responsabilă civilmente. Acest lucru este justificat de faptul că, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive, nicio formă de răspundere nu este încă angajată față de persoanele judecate, fiind aplicabilă prezumția de nevinovăție⁸⁹.

Din studiul autorului *Lazăr G.-A.*, „*Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*” (*Ed. Universul Juridic, București, 2021*), ne-am inspirat în mod special în abordarea aplicării măsurilor preventive față de persoanele juridice. Acest studiu oferă o perspectivă complexă și bine fundamentată asupra mecanismelor și condițiilor în care pot fi dispuse astfel de măsuri, contribuind semnificativ la înțelegerea și analiza temei noastre. După cum subliniază corect acest cercetător, măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice urmăresc, prin conținutul lor, să conserve

⁸⁷ COSTIN, D. M. *Răspunderea persoanei juridice în dreptul penal român*. București : Ed. Universul Juridic, 2010. 600 p. ISBN 978-973-127-393-8, p. 516.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 535.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 537.

personalitatea juridică și să protejeze patrimoniul inculpatului, astfel încât, la finalul procesului penal, să poată fi aplicată în mod efectiv o sancțiune⁹⁰. Acesta concluzionează că, pentru aplicarea oricărei măsuri preventive, este indispensabil ca persoana juridică să fi dobândit, în cursul procesului penal, calitatea de suspect, ceea ce presupune existența în dosar a unei ordonanțe de efectuare în continuare a urmăririi penale împotriva acesteia⁹¹.

Dacă dobândirea calității de suspect este împiedicată de existența unei cauze justificate sau de neimputabilitate, luarea unei măsuri preventive în prezența unei astfel de cauze devine, după cum susține *Lazăr G.-A.*, imposibilă. Aceasta deoarece, pentru aplicarea măsurilor preventive, este necesar ca persoana juridică să fi dobândit calitatea de suspect. Prin urmare, autorul subliniază că această condiție trebuie verificată și în cadrul procedurii de luare a măsurilor preventive, întrucât o soluție contrară ar conduce la dispunerea unor măsuri preventive în pofida existenței unor indicii temeinice privind o cauză de exonerare de răspundere penală, ceea ce ar contraveni principiului prezumției de nevinovăție⁹².

După cum subliniază *Lazăr G.-A.*, legea procesual-penală impune un raport de proporționalitate între măsura preventivă și gravitatea acuzației formulate împotriva persoanei cercetate. Textul legal face referire atât la pericolul abstract al faptei penale, evaluat în funcție de valoarea socială protejată și limitele prevăzute de lege pentru pedeapsă, cât și la pericolul concret, reprezentat de circumstanțele specifice ale cauzei care evidențiază intensitatea prejudiciului adus valorii sociale respective. Cu titlu prealabil, *Lazăr G. A.* subliniază că, deși o asemenea apreciere este rațională în cazul persoanei fizice, având în vedere natura măsurilor preventive aplicabile acesteia, în ceea ce privește persoana juridică, configurația legală a măsurilor preventive conturează o realitate judiciară diferită.

Lazăr G. A. anticipează că măsurile preventive aplicabile persoanei juridice urmăresc restrângerea capacității acesteia de a se reorganiza, de a încheia acte juridice și de a desfășura activități similare celor în contextul cărora a fost comisă infracțiunea. În acest context, este dificil de stabilit o ierarhie a severității interdicțiilor în vederea identificării unui raport clar de proporționalitate cu gravitatea faptei, așa cum se întâmplă în cazul persoanei fizice. Prin urmare, *Lazăr G. A.* consideră că testul proporționalității în materia persoanei juridice nu trebuie evaluat exclusiv în raport cu gravitatea faptei, ci mai degrabă în funcție de impactul concret pe care măsura preventivă îl exercită asupra persoanei cercetate și, în unele cazuri, asupra societății în ansamblu, în contextul infracțiunii săvârșite⁹³.

⁹⁰ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. București : Ed. Universul Juridic, 2021. 496 p. ISBN 978-606-39-0824-8, p. 37.

⁹¹ *Ibidem*, p. 63.

⁹² *Ibidem*, p. 67.

⁹³ *Ibidem*, p. 74-75.

O circumstanță relevantă în aprecierea pericolului concret și, implicit, a proporționalității măsurii preventive, în viziunea lui *Lazăr G. A.*, este conduita organelor de conducere ale persoanei juridice. Aceasta poate evidenția un interes autentic pentru conservarea patrimoniului și, implicit, buna-credință în raport cu procedurile penale aflate în derulare. Astfel, atitudinea responsabilă a conducerii poate influența în mod semnificativ evaluarea necesității măsurilor preventive impuse⁹⁴.

În afară de criteriul proporționalității, caracterul necesar al măsurii preventive impune instanței de judecată un examen negativ, constând în verificarea dacă scopul urmărit poate fi atins fără aplicarea măsurii respective. După cum subliniază *Lazăr G. A.*, această analiză este aplicabilă și măsurilor preventive instituite față de persoana juridică, având în vedere că toate acestea implică impunerea unor obligații specifice asupra acesteia. Astfel, interzicerea reorganizării unei persoane juridice nu poate fi dispusă fără existența unor indicii clare că reorganizarea este efectiv planificată. În mod similar, restricționarea încheierii unor acte sau operațiuni patrimoniale nu poate fi justificată doar prin necesitatea păstrării patrimoniului, întrucât o astfel de măsură ar putea conduce la colapsul financiar al entității. Pe de altă parte, menționează autorul, este esențial ca partea acuzării să aducă o probă minimală care să demonstreze intenția sau probabilitatea ca persoana juridică să-și diminueze patrimoniul în detrimentul persoanei vătămate sau al statului. În această evaluare, *Lazăr G. A.* recomandă să se țină cont și de prejudiciul cauzat sau de cuantumul amenzii previzibile în raport cu activele patrimoniale ale persoanei juridice, dat fiind că necesitatea măsurii preventive devine mai dificil de justificat atunci când patrimoniul inculpatului este suficient pentru a acoperi toate obligațiile ce vor fi impuse la finalul procesului penal⁹⁵.

Autorul *Lazăr G. A.* mai subliniază că, în contextul răspunderii penale a persoanelor juridice, măsurile preventive au rolul esențial de a asigura finalitatea procesului penal, respectiv executarea hotărârii de condamnare. Această finalitate este incompatibilă cu existența unei fapte care nu îndeplinește condițiile de tipicitate. O concluzie contrară, după *Lazăr G. A.*, ar transforma procedura privind măsurile preventive într-un mecanism care acționează exclusiv împotriva inculpatului, fără a respecta echilibrul procesual. În acest sens, judecătorul trebuie să acorde aceeași importanță atât probelor ce susțin vinovăția, cât și celor care susțin nevinovăția, inclusiv în cadrul limitat al procedurii de luare a măsurilor preventive⁹⁶.

Opinia exprimată de *Lazăr G. A.* ni se pare întemeiată, având în vedere că, indirect, măsurile preventive pot ajunge să fie mai severe decât pedepsele aplicabile persoanelor juridice. Acest lucru se datorează faptului că aceste măsuri pot impune restricții asemănătoare sancțiunilor, însă pe o perioadă nedeterminată. Astfel, dispunerea măsurilor preventive trebuie să reflecte în mod

⁹⁴ *Ibidem*, p. 76.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 78.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 73-74.

obligatoriu natura lor strict preventivă, fiind menite să asigure buna desfășurare a procesului penal, și nu să constituie o formă de sancțiune anticipată. Prin urmare, severitatea acestor măsuri nu trebuie să egaleze și cu atât mai puțin să depășească severitatea pedepselor definitive, inclusiv în privința duratei lor. Dintr-o altă perspectivă, având în vedere legătura strânsă dintre măsurile preventive și desfășurarea procesului penal, *Lazăr G. A.* susține că durata acestor măsuri trebuie să fie strict limitată pentru a îndeplini acest scop. Totuși, autorul atrage atenția că, în realitate, măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice nu asigură doar buna desfășurare a procesului penal, ci vizează direct realizarea scopului final al acestuia — aplicarea pedepselor. Această diferență de regim juridic față de persoana fizică, pentru care legea prevede limite maxime stricte, considerate un imperativ constituțional, poate genera o inegalitate nejustificată de tratament. În concluzie, *Lazăr G. A.* subliniază imposibilitatea reconcilierii între justificarea măsurilor preventive ca mijloc de garantare a bunei desfășurări a procesului penal și absența unei durate maxime pentru aceste măsuri în cazul persoanelor juridice⁹⁷.

Prezintă interes și lucrarea lui *Lazăr G. A.*, „*Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice*”, publicată în *Analele Universității din București*, 2018. În aceasta, autorul susține că instituirea măsurilor preventive impune respectarea unor condiții generale prealabile, prevăzute expres de Codul de procedură penală sau deduse prin interpretare sistematică a normelor procesuale. Aceste condiții constituie garanții esențiale menite să prevină abuzurile și să asigure un echilibru just între interesele procesuale ale organelor de urmărire penală și drepturile persoanei inculpate, garantând astfel protecția procesuală și respectarea principiilor fundamentale ale procesului penal⁹⁸.

În lucrare, autorul atrage atenția că legislația franceză prevede că măsurile preventive precum interzicerea emiterii de cecuri și supravegherea judiciară nu pot fi aplicate persoanelor juridice dacă acestea nu pot primi aceleași interdicții ca pedeapsă complementară. Această corelare a normelor lipsește însă în dreptul român, unde legiuitorul nu asigură o legătură echivalentă între suspendarea activității sau a unor activități ale persoanei juridice și măsurile preventive aplicabile acesteia⁹⁹.

Lazăr G. A. evidențiază, în continuare, că mecanismul cauțiunii aplicabile persoanei juridice este nu doar atipic, ci și susceptibil de critici. Cauțiunea funcționează ca un „troc” între organul judiciar și inculpat, prin care organul acordă încrederea că inculpatul nu se va sustrage de la urmărirea penală și nu va influența urmărirea penală, în schimbul unei valori patrimoniale depuse ca garanție a bunei purtări. Astfel, inculpatul beneficiază de un avantaj procesual. Totuși, achitarea cauțiunii este voluntară, fără posibilitatea executării silite în caz de neplată, ceea ce presupune

⁹⁷ *Ibidem*, p. 55-56.

⁹⁸ LAZĂR, G.-A. Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. In: *Analele Universității din București: Seria Drept*. 2018, nr.1, pp. 161-195. ISSN 1011-0623, p. 165.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 194.

existența unui beneficiu efectiv al cauțiunii. În cazul persoanei juridice, această semnificație generează un tratament mult mai sever decât cel aplicabil persoanei fizice, lipsind-o totodată de o modalitate eficientă de garantare a bunei conduite față de organul judiciar. În dreptul comparat, cauțiunea este destinată garantării unor obligații distincte de măsurile preventive, având o funcțiune asemănătoare cauțiunii în cazul persoanei fizice. În aceste condiții, *Lazăr G. A.* susține că, în actuala reglementare, cauțiunea ar trebui aplicată exclusiv persoanelor juridice care dispun de un disponibil financiar suficient, servind drept măsură suplimentară de constrângere în vederea respectării obligațiilor ce derivă din măsurile preventive dispuse. O aplicare excesiv de lejeră a cauțiunii poate conduce la incapacitatea de plată a persoanei juridice, mai ales în condițiile unei situații financiare precare și având în vedere cuantumul minim impus relativ ridicat¹⁰⁰. *Lazăr G. A.* mai subliniază că soarta cauțiunii depinde în mod direct de comportamentul persoanei juridice pe parcursul procesului penal. Astfel: Dacă persoana juridică a achitat cauțiunea și respectă măsurile preventive impuse, cauțiunea îi va fi restituită indiferent de soluția finală a instanței (inclusiv dacă va fi condamnată sau achitată). În schimb, în cazul în care persoana juridică încalcă măsurile preventive, cauțiunea devine venit la bugetul de stat, putând fi utilizată pentru acoperirea daunelor civile, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii. Cercetătorul *Lazăr G. A.* evidențiază și o inconsistență în lege: deși există prevederi privind restituirea cauțiunii și în situațiile în care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei, aceste forme de individualizare nu sunt aplicabile persoanelor juridice. Aceasta reprezintă o lipsă de corelare între normele procesuale și cele de drept material, ceea ce poate genera confuzii sau aplicări inechitabile în practică¹⁰¹.

Următorii autori, *Streteanu F.* și *Chiriță R.*, în monografia „*Răspunderea penală a persoanei juridice*” (ediția a 2-a, Ed. C. H. BECK, București, 2007), aduc o contribuție valoroasă la cercetarea subiectului urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice, concentrându-se asupra aspectelor legate de aplicarea măsurilor preventive.

Potrivit acestora, măsurile preventive pot fi dispuse atunci când, din împrejurările de fapt, rezultă existența unei intenții a persoanei juridice de a se sustrage de la urmărire sau judecată, prin mijloace precum dizolvarea voluntară și lichidarea activului. De asemenea, autorii subliniază că aceste măsuri pot fi justificate și atunci când se încearcă lipsirea de obiect a sancțiunii pecuniare aplicate persoanei juridice, prin inducerea unei stări de incapacitate de plată.

Un aspect important reliefat de *Streteanu F.* și *Chiriță R.* constă în faptul că, spre deosebire de regimul aplicabil persoanei fizice, dispunerea măsurilor preventive față de persoanele juridice nu este condiționată de o anumită gravitate a pedepsei prevăzute de lege. Aceasta reflectă o adaptare necesară la specificul persoanei juridice, în care riscul de afectare a patrimoniului și de evitare a

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 188-189.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 189.

răspunderii penale determină în mod prioritar necesitatea aplicării acestor măsuri¹⁰². O problemă interesantă și mai puțin discutată în materia răspunderii penale a persoanelor juridice, semnalată de *Streteanu F.* și *Chiriță R.* în lucrarea vizată supra, este cea a privilegiului de a nu se autoincrimina, așa cum este reglementat în dreptul australian conform prevederilor *common law*. Acest privilegiu recunoaște dreptul oricărei persoane fizice de a refuza să furnizeze acuzării declarații sau documente care ar putea contribui la propria sa incriminare, având ca scop protejarea demnității umane, menținerea unui echilibru între drepturile individului și forța de constrângere a statului, precum și păstrarea caracterului acuzator al procesului penal. Cu toate acestea, *Streteanu F.* și *Chiriță R.* arată că acest privilegiu nu poate funcționa în mod similar în cazul persoanei juridice, din două motive fundamentale: în primul rând, aplicarea sa ar face aproape imposibilă condamnarea corporațiilor, iar în al doilea rând, rațiunea de a fi a privilegiului — protejarea demnității umane — nu mai este aplicabilă entităților fără existență fizică. Astfel, în opinia lor, persoanele juridice, fiind entități mai puternice, cu resurse și privilegii specifice, necesită o altă linie de echilibru între forța de constrângere a statului și drepturile acestora, diferită de cea aplicabilă indivizilor¹⁰³.

În seria materialelor științifice importante pentru analiza urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice, *Lefterache L. V.* aduce o contribuție relevantă prin lucrarea sa „*Analiza elementelor de probatoriu asupra vinovăției persoanei juridice în cauzele penale. Veriga lipsă. Evoluția practicii judiciare*”, publicată în volumul „*Răspunderea penală a persoanei juridice*” (coord. *Trandafir A.-R., Lazăr G.-A., Ed. Solomon, București, 2021*).

În opinia cercetătoarei, modelul probatoriu și standardizarea investigației procesual-penale au ca scop esențial identificarea clară a elementelor ce compun vinovăția persoanei juridice, astfel încât acestea să poată fi aplicate unitar și în sisteme de drept diferite. Elementele stabilirii vinovăției trebuie concepute astfel încât să facă față rigorilor cooperării internaționale în materie penală și să permită tragerea efectivă la răspundere penală a persoanei juridice. Un aspect important subliniat de *Lefterache L. V.* este acela că o structură organizațională complicată nu trebuie să constituie un impediment în investigarea penală a persoanei juridice, nici să devină o scuză pentru evitarea tragerii la răspundere penală. Mai degrabă, aceasta ar trebui să reprezinte un punct de plecare pentru identificarea acelor elemente care, depășind limitele structurii organizaționale, pot evidenția în mod clar vinovăția unei organizații complexe. Astfel, cercetătoarea propune o abordare care pune în centrul atenției realitățile organizaționale fără a diminua rigurozitatea procesului penal, susținând necesitatea adaptării metodelor de probare la specificul și complexitatea persoanelor juridice în

¹⁰² STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. București : Ed. C. H. BECK, 2007. 488 p. ISBN 978-973-115-064-2, p. 386.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 387-388.

procedura penală¹⁰⁴. *Lefterache L. V.* subliniază că mecanismul probatoriului vinovăției persoanei fizice are un rol esențial în stabilirea vinovăției persoanei juridice. Astfel, atunci când persoana juridică acționează prin intermediul unei persoane fizice, care coordonează, influențează semnificativ sau organizează conduita acesteia, se conturează, în realitatea juridică, o conduită proprie a persoanei juridice. Pentru a dovedi vinovăția persoanei juridice, nu este suficient, dar este necesar, să existe probatoriul referitor la autoritatea exercitată asupra conduitei persoanei fizice care îndeplinește elementele tipice ale infracțiunii. Indiferent dacă persoana fizică a fost sau nu trimisă în judecată, raportul juridic penal în care persoana juridică este subiect poate fi probat exclusiv prin conduita unei persoane fizice identificate sau identificabile¹⁰⁵.

Lefterache L. V. subliniază, de asemenea, că, indiferent dacă apărările formulate vizează sau omit vinovăția ca element constitutiv al infracțiunii, obligația de a dovedi înlăturarea prezumției de nevinovăție revine instanțelor, care trebuie să justifice în mod explicit motivele pentru care au pronunțat soluția de condamnare. Aceasta include prezentarea argumentelor referitoare la vinovăție în conținutul infracțiunii. Totuși, prezumția de nevinovăție depășește strict dimensiunea lipsei vinovăției, astfel încât înlăturarea acesteia necesită un probatoriu complex, ce vizează nu doar existența actului de conduită, ci și identificarea subiecților acestuia, corespondența între actul de conduită și tiparul legal al infracțiunii prevăzut de legea penală, precum și înlăturarea caracterului nejustificat și a caracterului imputabil al faptei¹⁰⁶.

Cercetătoarea *Lefterache L. V.* sintetizează, pe baza analizei jurisprudenței, patru direcții principale în probatoriul vinovăției persoanei juridice în procesul penal: a) Este suficientă dovada vinovăției persoanei fizice care a săvârșit fapta în realizarea obiectului de activitate sau în interesul persoanei juridice, astfel încât textul privind răspunderea penală stabilește și limitele vinovăției pentru persoana juridică; b) Este suficientă dovada actului de conduită al persoanei fizice (fără a dovedi neapărat vinovăția acesteia) dacă persoana juridică a avut capacitatea de a influența acea conduită în sensul producerii unui rezultat socialmente periculos; c) Vinovăția persoanei juridice trebuie analizată separat, după ce sunt probate condițiile prelabile ale răspunderii penale, fără de care examinarea vinovăției devine inutilă; d) Probatoriul se concentrează pe existența actului de conduită imputabil persoanei juridice și pe lipsa justificării acestuia; condițiile privind realizarea faptei în obiectul de activitate sau interesul persoanei juridice, în absența cauzelor de neimputabilitate, duc la răspunderea penală și la înlăturarea prezumției de nevinovăție. În fine,

¹⁰⁴ LEFTERACHE, L. V. Analiza elementelor de probatoriu asupra vinovăției persoanei juridice în cauzele penale. Veriga lipsă. Evoluția practicii judiciare. În: *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Coord.: A.-R. TRANDAFIR, G.-A. LAZAR. București : Ed. Solomon, 2021, pp. 97-115. ISBN 978-606-9628-03-4, pp. 111-112.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 114-115.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 98.

Lefterache L. V. concluzionează că aceste modalități de probatoriu rezultă din practica judiciară în materia condamnării persoanelor juridice¹⁰⁷.

Pe următoarea poziție se situează *Stănilă L.*, cu articolul intitulat „*Poor Rich Girl... Este persoana juridică cel mai si(n)gur inculpat în procesul penal?*”, publicat în volumul „*Răspunderea penală a persoanei juridice*” (coord. *Trandafir A.-R., Lazăr G.-A., Ed. Solomon, București, 2021*).

Aici atragem atenția la faptul că autorul formulează, în primul rând, următoarea concluzie: persoana juridică trebuie să beneficieze de prezumția de nevinovăție în aceleași condiții ca și persoana fizică, invocând principiul „*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*” (unde legea nu face distincție, nici noi nu trebuie să facem). În al doilea rând, *L. Stănilă* subliniază că dreptul la tăcere și la non-autoincriminare reprezintă un element fundamental al dreptului la un proces echitabil, constituind totodată o garanție esențială a prezumției de nevinovăție în procesul penal¹⁰⁸.

În ceea ce privește această garanție – dreptul la non-autoincriminare –, situația capătă, în opinia lui *L. Stănilă*, nuanțe complexe atunci când suspectul sau inculpatul în procesul penal este o persoană juridică. La prima vedere, susține autorul, aceasta ar trebui să beneficieze de aceleași drepturi procesuale și garanții, în aceleași condiții ca și persoana fizică¹⁰⁹. Deși articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu menționează în mod explicit aceste drepturi, *L. Stănilă* subliniază că atât dreptul la tăcere, cât și dreptul de a nu se autoincrimina sunt norme internaționale larg recunoscute. Acestea reprezintă piloni fundamentali ai conceptului de „proces echitabil” consacrat de articolul 6 CEDO, având scopul de a proteja inculpatul împotriva constrângerilor abuzive din partea autorităților și fiind aplicabile încă din fazele preliminare ale procesului penal¹¹⁰.

Conținutul acestei cercetări doctorale nu ar fi complet fără o prezentare a studiilor și analizelor științifice realizate în domeniul urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice în alte jurisdicții, dincolo de cadrul doctrinar, legislativ și practicile românești în materia vizată.

Catalogarea surselor doctrinare din alte state, în afară de cele publicate în România și anterior analizate, o vom începe cu autorul *Федоров А. В.* și lucrarea sa „*Объективная обусловленность введения института уголовной ответственности юридических лиц*”, publicată în volumul „*Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц. Материалы Всероссийской научно-практической конференции, г.*

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 97-98.

¹⁰⁸ STĂNILĂ, L. Poor Rich Girl... Este persoana juridică cel mai si(n)gur inculpat în procesul penal? In: *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Coord.: A.-R. TRANDAFIR, G.-A. LAZAR. București : Ed. Solomon, 2021, pp. 247-265. ISBN 978-606-9628-03-4, p. 247-248.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 249.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 258.

Новосибирск, 19 февраля, 2015 г. / Научный редактор Е. А. Дорожинская. Изд. СибАГС, Новосибирск, 2015”.

În opinia autorului, motivul instituirii răspunderii penale a persoanelor juridice și a reglementării unei proceduri speciale pentru urmărirea și judecarea infracțiunilor comise de aceste entități derivă din creșterea numărului și diversificarea tipurilor de infracțiuni săvârșite în numele sau în interesul persoanelor juridice, de către persoane fizice cu diverse grade de responsabilitate, precum împuterniciții cu funcții de conducere în cadrul persoanei juridice, reprezentanții acesteia, dar și alte persoane care exercită puterea decizională sau controlul în structura entității¹¹¹.

Actualmente, susține *Федоров А. В.*, pentru o reglementare adecvată și fundamentată a problemelor legate de urmărirea și judecarea infracțiunilor comise de persoanele juridice, este necesară o aprofundată analiză a experienței internaționale în domeniu. Astfel, în majoritatea statelor europene, răspunderea penală a persoanelor juridice este de regulă integrată în aceleași proceduri aplicate persoanelor fizice, soluționarea fiind realizată printr-o singură cauză penală și pronunțarea unei hotărâri unice. În același timp, infracțiunile săvârșite de persoanele fizice și cele comise de persoanele juridice sunt tratate distinct, beneficiind de o evaluare separată și independentă¹¹².

Același autor, în altă lucrare care îi poartă semnătura - „*О перспективах введения уголовной ответственности юридических лиц в Российской Федерации: политико-правовой анализ*” („*Ученые записки Санкт-Петербургского им. Бобкова В. Б. Филиала Российской Таможенной Академии*”, nr. 2/2014), - arată că un fundament esențial pentru instituirea răspunderii penale a persoanelor juridice îl constituie apariția și dezvoltarea accelerată a unei noi forme de infracționalitate — cea a persoanelor juridice, cunoscută și sub denumirea de infracționalitate corporativă, în special în țările occidentale¹¹³.

O altă lucrare semnificativă din Rusia aparține autorului *Лебедев Н. Ю.* și este intitulată „*Процессуальная самостоятельность следователя – гарантия обеспечения прав участников уголовного процесса*” („*Уголовно-процессуальные и криминалистические чтения на Алтае. Материалы ежегодной межрегиональной научно-практической конференции, посвященной памяти заслуженного юриста РФ, доктора юридических наук, профессора Е. Н. Тихонова*”, Барнаул, 2008).

¹¹¹ ФЕДОРОВ, А. В. Объективная обусловленность введения института уголовной ответственности юридических лиц. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц*: Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г., Новосибирск : Изд. СибАГС, 2015, с. 7-17. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 8-9.

¹¹² *Ibidem*, с. 13.

¹¹³ ФЕДОРОВ, А. В. О перспективах введения уголовной ответственности юридических лиц в Российской Федерации: политико-правовой анализ. В: *Ученые записки Санкт-Петербургского им. В. Б. Бобкова Филиала Российской Таможенной Академии*. 2014, № 2, с. 135-144. ISSN: 1684-1026 [online] [accesat 22.11.2023]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-perspektivah-vvedeniya-ugolovnoy-otvetstvennosti-yuridicheskikh-lits-v-rossiyskoy-federatsii-politiko-pravovoy-analiz/viewer>, с. 18.

Autorul acestui articol subliniază, pe bună dreptate, că, sub influența realității sociale și a algoritmilor juridico-sociali implementați de state, stilul de viață al societății evoluează, iar odată cu acesta, se modifică și caracteristicile criminalității. În ultimii ani, se observă o creștere alarmantă a numărului de infracțiuni în majoritatea statelor de pe toate continentele, inclusiv a celor comise în interesul sau cu participarea persoanelor juridice. Analiza și cercetarea acestui fenomen ne permit să afirmăm că persoana juridică reprezintă un nou subiect al infracțiunii. Combaterea infracțiunilor comise de persoanele juridice constituie un pericol real pentru stat și societate și, totodată, o problemă de actualitate majoră. Rezolvarea acestei provocări se află de mult timp în centrul atenției teoreticienilor științelor juridice, precum și al reprezentanților puterilor statului: legislative, executive și judiciare¹¹⁴.

O altă contribuție științifică importantă a aceluiași autor (*Лебедев Н. Ю.*) este lucrarea intitulată „*Несовершенство процедуры частичной реабилитации в уголовном процессе как причина возникновения конфликтов*” („Сборник материалов криминалистических чтений. Под редакцией Ю. Л. Бойко. Барнаульский Юридический Институт МВД России. Барнаул, 2012”).

Din analiza acesteia reiese că, în ceea ce privește procesul penal în cauzele persoanelor juridice, este esențial să distingem între procedura de tragere la răspundere penală a persoanei juridice și procedura urmăririi penale, acestea fiind aspecte complet diferite. Urmărirea penală reprezintă un moment deosebit de complex și critic în activitatea organelor de urmărire penală, iar aplicarea corectă a normelor aferente acestei instituții procesual-penale impune o pregătire profesională solidă. În acest context, autorul evidențiază mai multe aspecte esențiale: garantarea dreptului la apărare al persoanei juridice; clarificarea esenței și conținutului bănuirii și a învinuirii; informarea privind drepturile și obligațiile procesuale; statutul angajaților persoanei juridice bănuiți sau învinuiți de săvârșirea infracțiunii; vor fi considerați angajații persoanei juridice ca fiind implicați în comiterea infracțiunii; posibilitatea comiterii infracțiunii de către persoana juridică în complicitate cu alte persoane fizice sau juridice; precum și întrebarea dacă persoana juridică poate încheia acorduri de colaborare sau de recunoaștere a vinovăției. În opinia lui *Лебедев Н. Ю.*, numeroase întrebări pot apărea în situația în care, pe parcursul urmăririi penale, o persoană juridică ajunge în faliment. O problemă esențială în acest context este cine va răspunde pentru recuperarea prejudiciilor cauzate, având în vedere dizolvarea și insolvența entității juridice¹¹⁵.

¹¹⁴ ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Процессуальная самостоятельность следователя – гарантия обеспечения прав участников уголовного процесса. В: *Уголовно-процессуальные и криминалистические чтения на Алтае* : Материалы ежегодной межрег. науч.-практ. конф., посвященной памяти заслуженного юриста РФ, доктора юридических наук, профессора Е. Н. Тихонова. Барнаул, 2008, с. 196-198. ISBN 978-5-7904-0775-8, с. 196-198.

¹¹⁵ ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Несовершенство процедуры частичной реабилитации в уголовном процессе как причина возникновения конфликтов. В: *Сборник материалов криминалистических чтений*. 2012, № 8, с. 49-50, с. 49-51.

În continuare, îl regăsim pe același autor, *Лебедев Н. Ю.*, cu o altă contribuție științifică intitulată *„Некоторые вопросы преодоления уголовно-процессуальных конфликтов при производстве по уголовному делу”*, publicată în *„Проблемы юриспруденции. Сборник научных статей и тезисов”*, *Новосибирский Государственный Технический Университет*, 2010. În această lucrare, autorul abordează metodele de investigare a anumitor categorii de infracțiuni comise de persoanele juridice, cu precădere a infracțiunilor economice. Astfel, în viziunea sa, printre circumstanțele care trebuie stabilite în cadrul procesului penal se numără, în mod esențial: a) identificarea autorului infracțiunii; b) determinarea mobilului și a scopului comiterii faptei; c) existența eventualilor complici, precum și stabilirea rolului concret al fiecăruia în săvârșirea infracțiunii.¹¹⁶.

Următoarea contribuție științifică din spațiul juridic al Federației Ruse aparține autorului *Ушницкий Р. Р.* și este intitulată *„Сущность юридического лица и основания его уголовно-правовой ответственности”*, inclusă în volumul *„Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц. Материалы Всероссийской научно-практической конференции, г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г.”*, *Научный редактор Е. А. Дорожнинская. Изд. СибАГС, Новосибирск, 2015.*

Analizând problematica urmăririi penale a persoanelor juridice de drept privat, autorul subliniază că natura juridico-civilă a acestora este esențialmente aceea a unui raport juridic abstract, care – prin sine – nu poate constitui subiect al răspunderii penale. Persoana juridică este, așadar, o construcție juridică, un instrument creat de dreptul civil, care poate fi utilizat și ca mijloc pentru săvârșirea unor infracțiuni. Pe acest temei, *Ушницкий Р. Р.* susține că și în cazul persoanelor juridice de drept privat pot fi aplicate mijloace de influență de natură penală, similare celor asociate conceptului de „mijloc al comiterii infracțiunii”, în măsura în care persoana juridică a fost utilizată efectiv în acest scop¹¹⁷.

În continuare, ne oprim asupra cercetătoarei *Смешкова Л. В.* și a contribuției sale intitulate *„О перспективах законодательной регламентации осуществления уголовного преследования в отношении юридических лиц”*, publicată în volumul *„Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц. Материалы Всероссийской научно-практической конференции, г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г.”*. *Научный редактор Е. А. Дорожнинская. Изд. СибАГС, Новосибирск, 2015.*

¹¹⁶ ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Некоторые вопросы преодоления уголовно-процессуальных конфликтов при производстве по уголовному делу. В: *Проблемы юриспруденции* : Сб. науч. ст. и тезисов. Новосибирск : Новосибирский Гос. Тех. Ун-т., 2010, вып. 3, с. 43-48. ISBN 978-5-7782-1312-8, с. 43-48.

¹¹⁷ УШНИЦКИЙ, Р. Р. Сущность юридического лица и основания его уголовно-правовой ответственности. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц*: Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г., Новосибирск : Изд. СибАГС, 2015, с. 225-233. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 229.

Autoarea susține că, în prezent, reglementarea legislativă a urmăririi penale a persoanelor juridice este justificată și necesară, în principal, din următoarele considerente: 1) Caracterul relativ limitat al procesului contravențional – posibilitățile de stabilire a circumstanțelor reale ale implicării persoanei juridice în comiterea faptelor ilicite sunt restrânse în cadrul procedurilor contravenționale; 2. Caracterul simplificat al procedurii contravenționale – aceasta se desfășoară într-un cadru temporal și procedural mult mai redus decât urmărirea penală, ceea ce afectează complexitatea investigației; 3) Imposibilitatea utilizării măsurilor speciale de investigație – în cadrul dreptului contravențional, nu este permisă aplicarea unor instrumente de investigație care ar fi necesare pentru descoperirea și probarea faptelor ilicite comise de persoane juridice; 4) insuficiența sancțiunilor prevăzute de legislația contravențională – aceasta nu oferă un spectru suficient de măsuri coercitive care să reflecte gravitatea și pericolozitatea socială a comportamentelor infracționale ale persoanelor juridice; 5) disproporția dintre pericolul social și sancțiunile contravenționale – măsurile de influență prevăzute de dreptul contravențional nu corespund nici pericolului social generat de faptele comise de persoane juridice, nici cerințelor impuse de standardele internaționale în materie penală.

Astfel, concluzionează *Смешкова Л. В.*, doar o reglementare penală și procesual-penală adecvată poate oferi un cadru eficient și echitabil pentru investigarea și sancționarea faptelor ilicite comise de persoane juridice¹¹⁸. Cercetătoarea *Смешкова Л. В.* afirmă că persoana juridică devine parte în procesul penal în momentul în care i se atribuie calitatea de învinuit, respectiv din data emiterii ordonanței de punere sub învinuire. Pornind de la această premisă, autoarea ridică o serie de întrebări relevante pentru clarificarea statutului procesual anterior acestui moment: 1) Are dreptul persoana juridică să participe la actele de urmărire penală desfășurate înainte de atribuirea calității de învinuit?; Dacă răspunsul este afirmativ, în ce calitate poate participa reprezentantul persoanei juridice la efectuarea acestor acte procesuale, în absența unei calități procesuale oficiale?

Aceste întrebări vizează delimitarea clară a momentului de la care persoana juridică beneficiază de garanțiile procesuale specifice și de drepturile aferente calității de subiect al procesului penal, aspect esențial pentru protejarea dreptului la apărare și a principiului loialității procedurilor¹¹⁹. Pe de altă parte, *Смешкова Л. В.* atrage atenția asupra unei dimensiuni problematice a reglementării procesuale privind judecarea cauzelor penale în care sunt implicate persoane juridice. În opinia sa, normele ce reglementează procedura în fața instanței de fond pot fi supuse criticii, întrucât condiționează atragerea răspunderii penale a persoanei juridice de existența

¹¹⁸ СМЕШКОВА, Л. В. О перспективах законодательной регламентации осуществления уголовного преследования в отношении юридических лиц. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 209-216. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 210.

¹¹⁹ *Ibidem*, с. 215.

unei fapte comise în interesul acesteia de către o persoană cu funcții de conducere, de administrare ori care exercită, în mod real, controlul asupra activității entității. În acest context, autoarea subliniază că vinovăția persoanei juridice nu poate fi stabilită de instanță decât ulterior pronunțării unei hotărâri care confirmă vinovăția persoanei fizice – conducător de fapt sau administrator – implicate în comiterea faptei penale. Această constrângere poate conduce la întârzieri în tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice și poate afecta eficiența procesului penal în ansamblu¹²⁰.

Cercetătoarea *Смеикова Л. В.* mai subliniază că, pe durata desfășurării acțiunilor procesuale, persoana juridică „comunică” cu organul de urmărire penală și cu instanța de judecată exclusiv prin intermediul reprezentanților săi. În această calitate, pot fi admise persoane fizice care: a) fie sunt împuternicite să reprezinte interesele persoanei juridice pe bază de procură; b) fie au, conform legislației civile, dreptul de a o reprezenta fără procură.

Această modalitate de reprezentare oferă persoanei juridice posibilitatea, prin reprezentantul său, de a exercita o serie de drepturi esențiale în procesul penal, precum: a) să fie informată despre efectuarea acțiunilor de urmărire penală; b) să obțină copii ale documentelor aferente acțiunilor procesuale; c) să-și exprime poziția în cadrul cauzei penale, ceea ce reprezintă de fapt opinia persoanei juridice privind esența învinuirii și implicarea în comiterea faptei. Această poziție este importantă, fiind corelată cu dreptul de a prezenta probe, iar opinia persoanei juridice constituie un mijloc de probă suplimentar, alături de cele prevăzute în Codul de procedură penală; d) să fie informată despre punerea sub învinuire și să ia cunoștință de ordonanța respectivă; e) să fie înștiințată despre finalizarea urmăririi penale și să aibă acces la materialele acesteia; f) să prezinte probe și să participe la dezbaterile judiciare; g) să conteste ordonanța privind aplicarea măsurilor de constrângere procesual-penală etc.

Astfel, prin intermediul reprezentanților săi, persoana juridică beneficiază de o participare efectivă în procesul penal, care îi asigură atât dreptul la apărare, cât și dreptul la un proces echitabil¹²¹.

Implicații relevante în materia urmăririi și judecării infracțiunilor comise de persoanele juridice pot fi extrase și din cercetarea realizată de *Антонова Е. Ю.*, în teza sa de doctorat intitulată „*Юридическое лицо как субъект преступления: опыт зарубежных стран и перспективы применения в России*” (Владивосток, 1998). Autoarea susține că abordarea temei răspunderii penale a persoanelor juridice – inclusiv sub aspectul urmăririi penale a acestora – se diferențiază fundamental de tratamentele tradiționale din dreptul penal, prin specificul său normativ și conceptual. În opinia cercetătoarei, evoluția reglementărilor legislative în domeniul combaterii criminalității corporative este condiționată de o serie de factori, printre care se numără lipsa unui

¹²⁰ *Ibidem*, c. 214.

¹²¹ *Ibidem*, c. 212-213.

mecanism eficient de control asupra veniturilor persoanelor juridice. În plus, reglementarea juridică deficitară a mai multor aspecte ce țin de activitatea antreprenorială favorizează apariția unor zone de incertitudine legală, care pot fi exploatate în scopul îmbogățirii ilicite. Aceste vulnerabilități structurale impun, în viziunea autoarei, o reformă legislativă coerentă și adaptată specificului funcționării entităților juridice în context economic contemporan¹²².

În autoreferatul tezei de doctorat menționate anterior, Антонова Е. Ю. subliniază existența unor poziții doctrinare critice față de ideea recunoașterii persoanei juridice ca subiect al răspunderii penale. Potrivit autoarei, aceste opinii exprimă dezacordul față de instituționalizarea răspunderii penale a persoanei juridice, invocând în principal două argumente fundamentale: 1) Contrarietatea față de principiul caracterului personal al răspunderii penale – conform acestei perspective, numai persoanele fizice, dotate cu voință și conștiință, pot răspunde penal în mod direct pentru faptele săvârșite; 2) Imposibilitatea aplicării pedepselor penale tradiționale – se argumentează că, întrucât persoana juridică nu are o existență fizică, aceasta nu poate fi lipsită de libertate, arestată sau reținută, și, prin urmare, nu poate suporta formele clasice ale pedepsei penale.

Prin prezentarea acestor poziții, Антонова Е. Ю. evidențiază provocările conceptuale și juridice care însoțesc recunoașterea răspunderii penale a persoanelor juridice, sugerând totodată nevoia unei abordări adaptate particularităților acestui subiect de drept¹²³.

Teza de doctorat intitulată „Первоначальный этап расследования преднамеренного банкротства юридических лиц”, elaborată de Павлюсов А. Н. și susținută la Краснодар în anul 2007, oferă o contribuție semnificativă în domeniul investigării penale a faptelor comise de persoane juridice. Autorul subliniază că identificarea timpurie a semnelor constitutive ale unei infracțiuni reprezintă o premisă esențială pentru desfășurarea eficientă a investigației. În cazul persoanelor juridice, însă, această activitate comportă anumite particularități specifice, și anume: 1) Multitudinea modalităților de sesizare, ceea ce presupune o diversitate de canale prin care autoritățile pot fi informate cu privire la o posibilă faptă infracțională comisă de o persoană juridică; 2) Informații variate din punct de vedere al volumului și conținutului, ceea ce implică o analiză complexă și detaliată, adaptată fiecărui context în parte; 3) Necesitatea evaluării, aprecierii riguroase a suficienței datelor pentru declanșarea urmăririi penale, ținând cont de standardele probatorii aplicabile în cazul infracțiunilor economice și al celor comise de entități juridice.

Prin aceste observații, Павлюсов А. Н. atrage atenția asupra faptului că investigarea penală în cazul persoanelor juridice trebuie să fie orientată metodologic încă din faza incipientă, printr-o abordare profesionistă și adaptată complexității specifice acestui subiect procesual.¹²⁴

¹²² АНТОНОВА, Е. Ю. *Юридическое лицо как субъект преступления: опыт зарубежных стран. и перспективы применения в России* : Дис. ... канд. юр. наук. Владивосток, 1998. 153 с., с. 128.

¹²³ Ibidem, с. 19-20.

O particularitate importantă a plângerii ca modalitate de sesizare în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice este, potrivit lui *Павлисов А. Н.*, caracterul frecvent tardiv al acesteia. Autorul explică această realitate prin faptul că, în majoritatea cazurilor, persoanele vătămate apelează la organele de urmărire penală doar după epuizarea tuturor celorlalte mijloace prin care au încercat să soluționeze problema în mod amiabil sau prin căi civile ori administrative. În asemenea situații, volumul probatoriu pus la dispoziția organelor de urmărire penală prin plângere poate varia semnificativ: de la un minim neconcludent, până la un material probator substanțial, ce conturează cu claritate existența infracțiunii. Această variație este explicabilă, afirmă autorul, prin capacitățile și resursele diferite ale părților vătămate de a identifica, documenta și conserva probele ce indică activitatea infracțională a persoanei juridice. Această constatare accentuează nevoia de formare specializată a organelor de urmărire penală, pentru a putea evalua eficient semnele constitutive ale infracțiunii chiar și în cazurile în care sesizarea este tardivă și însoțită de un probatoriu neuniform¹²⁵.

Nu în ultimul rând, trebuie menționată și contribuția autoarei *Келина С. Г.*, prin articolul „*Ответственность юридических лиц в проекте нового УК Российской Федерации*” (publicat în *Уголовное право: Новые идеи. М., 1994*).

Potrivit autoarei, statutul procesual al persoanei juridice învinuite este, în esență, unul abstract. În viziunea sa, legea procesual-penală nu reglementează drepturile persoanei juridice în mod direct, ci doar drepturile persoanelor fizice care o reprezintă în cadrul procesului penal. Astfel, în realitate, reprezentantul legal este cel care exercită drepturile și îndeplinește obligațiile procesuale în numele entității juridice.

Această soluție, afirmă *Келина С. Г.*, este inevitabilă, întrucât, din perspectiva teoriei generale a dreptului, persoana juridică este o construcție juridică artificială, o ficțiune legală, lipsită de voință proprie, existență fizică sau capacitate de acțiune directă. În consecință, orice participare în procesul penal se realizează prin intermediul persoanelor fizice desemnate să o reprezinte¹²⁶.

În fine, încheiem trecerea în revistă a materialelor științifice privind urmărirea și judecarea infracțiunilor comise de persoanele juridice în Federația Rusă cu lucrarea autorilor *Вафин Р. Ф.*, *Злотченко Я. М.* și *Котов В. В.*, intitulată „*Модернизация международного уголовного права континентов мира по корпоративной транснациональной преступности юридических лиц*”, publicată în cadrul „*Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц. Материалы Всероссийской научно-практической*

¹²⁴ ПАВЛИСОВ, А. Н. *Первоначальный этап расследования преднамеренного банкротства юридических лиц*: Дис. ... канд. юр. наук. Краснодар, 2007. 152 с., с. 52.

¹²⁵ *Ibidem*, с. 53.

¹²⁶ КЕЛИНА, С. Г. *Ответственность юридических лиц в проекте нового УК Российской Федерации*. В: *Уголовное право: Новые идеи*. Москва, 1994, с. 50-60. ISBN 5-201-01287-6, с. 52-59.

конференции, г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г.”, (редактор Е. А. Дорожинская). Autorii subliniază că, în procesul penal, stabilirea faptului că o persoană juridică a fost constituită exclusiv în scopul comiterii sau ascunderii infracțiunilor relevă caracterul său fictiv. Aceasta justifică aplicarea unor măsuri specifice de influență juridico-penală, precum lichidarea entității juridice sau recunoașterea nulității tranzacțiilor și contractelor încheiate în scopul săvârșirii sau ascunderii faptelor infracționale.

La momentul actual, susțin Вафин Р. Ф., Злотченко Я. М. și Котов В. В., persoanele juridice fictive pot continua să-și desfășoare activitatea chiar și după pronunțarea sentințelor de condamnare împotriva persoanelor fizice care au comis infracțiuni. Aceste entități – întreprinderi sau organizații – beneficiază de o protecție juridico-civilă deplină, echivalentă cu cea acordată persoanelor juridice care dețin personalitate juridică legitimă și corespunzătoare. Ulterior, partea vătămată, care a suferit pierderi în urma încheierii unor tranzacții efectuate în numele persoanelor juridice fictive, întâmpină dificultăți semnificative în recunoașterea nulității acestor contracte și în recuperarea prejudiciilor suferite. În cazul în care, în procesul „spălării” banilor, bunurilor dobândite prin infracțiuni, au fost implicate și persoane juridice fictive înregistrate în alte state, în special în jurisdicții *off-shore*, protejarea drepturilor asupra bunurilor afectate devine practic imposibilă. Organele judiciare ale altor state, ghidate de prevederile dreptului internațional integrate în legislația lor națională, solicită în mod obișnuit hotărârile autorităților statului de reședință pentru atragerea la răspundere penală a persoanelor juridice care au acționat ca parte în lanțul tranzacțiilor fictive, în raport cu bunurile părții vătămate. Această construcție juridică, în opinia autorilor, este caracteristică legislațiilor multor state în care există o reglementare juridică detaliată și minuțioasă a relațiilor economice¹²⁷.

În continuarea analizei, menționăm cercetătorii М. Н. Симович și С. Бятович, autorii articolului „Юридическое лицо в качестве субъекта преступления в Республике Сербской” (В: *Зборник Радова Правог Факултета, Година LVIII, 2019*). Aceștia relevă că procedura urmăririi penale se desfășoară simultan atât față de persoanele fizice, cât și față de persoanele juridice implicate în aceeași cauză penală. Totodată, autorii subliniază necesitatea existenței unui nivel rezonabil de suspiciune pentru ca dosarul să poată fi înaintat instanței în vederea pronunțării unei sentințe de condamnare.

În contextul legislației din Serbia, М. Н. Симович și С. Бятович menționează că nu există dispoziții procesual-penale specifice care să reglementeze în mod expres urmărirea penală a

¹²⁷ ВАФИН, Р. Ф., ЗЛОЧЕНКО, Я. М., КОТОВ, В. В. Модернизация международного уголовного права континентов мира по корпоративной транснациональной преступности юридических лиц. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 32-43. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 41-42.

persoanelor juridice, aplicându-se astfel, în mod implicit, normele generale referitoare la urmărirea penală a persoanelor fizice. În aceste condiții, procurorul este obligat să efectueze o cercetare paralelă și concomitentă, colectând probe atât cu privire la persoanele fizice, cât și la persoanele juridice. Mai mult, organele de urmărire penală au sarcina de a demonstra conexiunea între persoana fizică și persoana juridică în comiterea faptelor infracționale¹²⁸.

Totodată, *Симович М. Н.* și *Бятович С.* subliniază că procurorul este autoritatea competentă și împuternicită să inițieze urmărirea penală atunci când există indicii temeinice că a fost comisă o infracțiune. Odată constatată existența unei infracțiuni, procurorul are obligația de a lua toate măsurile necesare pentru efectuarea unei cercetări temeinice, pentru descoperirea faptelor, identificarea persoanei bănuite și formularea ordonanței de punere sub învinuire.

Urmărirea penală a persoanelor juridice se desfășoară în baza principiului legalității urmăririi penale. Totuși, după opinia autorilor *Симович М. Н.* și *Бятович С.*, acest principiu admite anumite excepții, fiind posibilă aplicarea principiului inevitabilității urmăririi penale. Conform acestui principiu, procurorul dispune de dreptul de a evalua rațional necesitatea și oportunitatea continuării urmăririi penale împotriva persoanei juridice. Cazurile și condițiile în care procurorul poate invoca principiul inevitabilității sunt prevăzute în art. 365 din Legea privind procesul penal al Serbiei, care stipulează următoarele situații: a) contribuția persoanei juridice la comiterea infracțiunii este ne semnificativă; b) mijloacele active sau bunurile persoanei juridice sunt insuficiente pentru a acoperi cheltuielile procedurale ce urmează a fi efectuate în cadrul cauzei penale; c) persoana juridică a inițiat procedura de insolvență; d) persoana fizică care a comis infracțiunea este singurul posesor (proprietar) al persoanei juridice, împotriva căreia ar urma să fie începută urmărirea penală¹²⁹.

Autorii *Симович М. Н.* și *Бятович С.* subliniază că, în cauzele penale privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice, în calitate de apărător poate figura exclusiv avocatul. Spre deosebire de reprezentantul persoanei juridice, participarea avocatului nu este obligatorie în procesul penal. Totodată, legislația nu impune o limită privind numărul de avocați care pot apăra persoana juridică în cadrul acestor cauze. Singura restricție prevăzută de lege constă în faptul că persoanele fizice și persoanele juridice, aflate în calitate de bănuite sau învinuite, nu pot avea același avocat în cadrul procedurii penale¹³⁰. Aceiași autori (*Симович М. Н.* și *Бятович С.*) evidențiază că, în Serbia, în locul sancțiunii amenzii, persoanei juridice i se poate pronunța o sentință condiționată. Pentru aplicarea acesteia, trebuie să fie îndeplinite cumulativ două condiții:

¹²⁸ СИМОВИЧ, М. Н., БЕЯТОВИЧ, С. Юридическое лицо в качестве субъекта преступления в Республике Сербской. В: *Зборник Радова Правог Факултета у Нишу*. 2019, година LVIII, с. 105-124. ISSN 0350-8501 [online] [accesat 02.06.2023]. Disponibil: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z83/07z83.pdf>, с. 119-120.

¹²⁹ *Ibidem*, с. 120.

¹³⁰ *Ibidem*, с. 120-121.

1) Condiția formală – persoanei juridice care a comis infracțiunea îi poate fi aplicată o amendă până la o limită maximă stabilită de lege. Totodată, legea procesual-penală impune două restricții privind pronunțarea sentinței condiționate: a) aceasta nu poate fi pronunțată dacă pedeapsa aplicată autorului infracțiunii depășește 10 ani; b) sentința condiționată nu poate fi dispusă dacă nu au trecut 5 ani de la pronunțarea unei sentințe anterioare care a aplicat o pedeapsă privativă de libertate pentru fapte infracționale intenționate. Măsurile de constrângere suplimentare dispuse în cadrul sentinței trebuie executate obligatoriu.

2) Condiția materială – opinia instanței de judecată că asupra persoanei juridice condamnate se poate exercita o influență suficientă, fără executarea efectivă a pedepsei, astfel încât să se prevină comiterea unor noi infracțiuni în viitor. Această opinie este formată de instanță ținând cont de scopul sentinței condiționate, circumstanțele obiective ale infracțiunii, precum și cele legate nemijlocit de activitatea persoanei juridice și a persoanei fizice care deține funcții de conducere în cadrul acesteia¹³¹.

Continuând analiza materialelor științifice relevante pentru tema prezentei teze de doctorat, menționăm și cercetătorul francez *G. Levasseur*, autor al lucrării „*La responsabilité pénale des sociétés commerciales en droit positif français actuel, et dans les projets de réforme envisagés*” (*RIDP*, 1987).

În opinia acestuia, oricât de numeroase ar fi ocaziile în care răspunderea penală a persoanei juridice poate fi angajată, acestea pot fi sintetizate în două mari categorii. Prima categorie include situațiile în care faptele săvârșite sub acoperirea sau prin intermediul unui grup determină aplicarea normelor penale ce vizează protejarea membrilor acelui grup. Cea de-a doua categorie se referă la cazurile în care legea penală urmărește protejarea persoanelor terțe față de grup sau chiar a colectivității naționale în ansamblu.

În privința primei categorii, *G. Levasseur* consideră că infracțiunile sunt comise, de regulă, de către persoane fizice cu funcții de conducere sau administrare, care au abuzat de atribuțiile și puterile ce le-au fost conferite. În schimb, în cadrul celei de-a doua ipoteze, chiar și o persoană aflată în poziții inferioare în ierarhia grupului poate să realizeze o faptă imputabilă întregului grup, aceasta fiind, de altfel, situația cea mai frecventă¹³².

Autorul *Feijóo Sánchez B.*, în lucrarea sa „*La responsabilidad penal de las personas jurídicas*” (în: *Études sobre las reformas del Código Penal operadas por la LO 5/2010 de 22 de junio y 3/2011, de 28 de enero, dir. Díaz-Maroto y Villarejo, Cizur Menor, 2011*), oferă o perspectivă complexă asupra răspunderii penale a persoanelor juridice, precum și asupra etapelor de

¹³¹ *Ibidem*, c. 116-117.

¹³² LEVASSEUR, G. La responsabilité pénale des sociétés commerciales en droit positif français actuel, et dans les projets de réforme envisagés. In: *Revue Internationale de Droit Penal*. 1987, vol. 58, nr. 1-2, pp. 21-56, p. 29.

urmărire și judecare a infracțiunilor comise de acestea. În opinia autorului, legislația penală și procesual-penală spaniolă extinde noțiunea de reprezentanți ai persoanei juridice la un spectru larg de persoane care au competența de a încheia tranzacții cu terți în numele persoanei juridice. Astfel, prin „conducători” ai persoanelor juridice se înțeleg persoanele care dețin controlul efectiv asupra activității acesteia și care sunt împuternicite să ia decizii importante pentru societate. *Feijóo Sánchez B.* subliniază o distincție clară stabilită de lege între conducătorii „faptici” și cei „juridici”, întrucât conducerea poate fi exercitată de o persoană diferită de cea care gestionează efectiv (din punct de vedere juridic) activitatea societății¹³³.

Vanderlinden Gh., în articolul „*La loi instaurant la responsabilité pénale des personnes morales et le droit pénal social*”, publicat în *Revue de droit pénal et de criminologie*, 1999, examinează o serie de aspecte specifice privind desfășurarea procedurii penale în cauzele ce implică persoane juridice. Un punct de interes major îl constituie problematica desemnării reprezentantului persoanei juridice. Astfel, întrucât legea prevedea că această desemnare revine tribunalului competent să judece fondul cauzei, s-a pus întrebarea dacă o astfel de desemnare ar fi posibilă și în faza anterioară judecății, adică în faza urmăririi penale.

Deși în doctrină s-a conturat o tendință favorabilă acceptării acestei posibilități, *Vanderlinden Gh.* relevă că practica judiciară a adoptat o poziție diferită. S-a statuat, în mod ferm, că articolul 2bis din lege este lipsit de ambiguitate, conferind exclusiv instanței de fond competența de a desemna un *mandataire ad hoc*.

În ceea ce privește sfera persoanelor ce pot fi desemnate în această calitate, autorul remarcă faptul că, în lipsa unei reglementări legale explicite, practica a recurs la soluții variate. În unele cazuri, a fost întocmită o listă cu avocați care și-au exprimat acordul de a fi desemnați în calitate de mandatar, în alte situații a fost desemnat decanul baroului, iar, în anumite condiții, s-a permis chiar desemnarea unui simplu particular, la solicitarea persoanei juridice, cu condiția ca instanța să poată verifica independența acestuia față de administratorul entității juridice implicate¹³⁴.

În încheierea demersului nostru analitic, menționăm și ultima lucrare supusă examinării în cadrul prezentei teze, intitulată „*Las penas previstas en el art. 129 del Código penal para las personas jurídicas (consideraciones teóricas y consecuencias prácticas)*”, semnată de *Zugaldia Espinar*. În cadrul lucrării menționate, autorul *Zugaldia Espinar* aduce în discuție o serie de reflecții teoretice și consecințe practice privind răspunderea penală a persoanelor juridice în dreptul spaniol. Unul dintre aspectele centrale reliefate în această lucrare se referă la faptul că legea penală spaniolă

¹³³ FEIJÓO SÁNCHEZ, B. J. La responsabilidad penal de las personas jurídicas. In: *Estudios sobre las reformas del Código Penal*: (operadas por las LO 5/2010, de 22 de junio, y 3/2011, de 28 de enero). Madrid : Civitas, 2011, pp. 65-142. ISBN 978-84-470-3586-1, p. 94.

¹³⁴ VAN DER LINDEN, Gh. La loi instaurant la responsabilité pénale des personnes morales et le droit pénal social. În: *Revue de droit pénal et de criminologie*. 1999, p. 254. ISSN 0035-4384, p. 254.

recunoaște răspunderea penală a reprezentanților legali și a conducătorilor persoanei juridice care acționează din numele și în interesul acesteia.

Un element notabil, subliniat de autor, constă în faptul că această răspundere penală poate fi angajată chiar și în situațiile în care persoanele fizice implicate nu întrunesc în mod complet toate trăsăturile cerute de lege pentru a fi subiect activ al infracțiunii. Aceste trăsături, în schimb, sunt atribuite entității juridice, ceea ce permite aplicarea regimului sancționator penal în raport cu persoana juridică însăși. Prin urmare, *Zugaldia Espinar* evidențiază o trăsătură distinctivă a dreptului penal spaniol: recunoașterea unei forme autonome de vinovăție și răspundere penală a persoanei juridice, în baza faptelor comise de reprezentanții săi, chiar în lipsa unei tipicități penale individuale clare a acestora. Această abordare reflectă o orientare doctrinară și legislativă modernă, care plasează în centrul răspunderii nu doar comportamentul persoanei fizice, ci și utilizarea structurii organizaționale în scopuri infracționale¹³⁵.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Problematica urmăririi penale și a judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice se dovedește a fi pe deplin justificată și de actualitate. O abordare adecvată a acestei chestiuni presupune elaborarea unui model normativ și practic coerent, care să permită integrarea instituției urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice în cadrul procesului penal fără a perturba echilibrul intern al acestuia, respectiv fără a compromite coerența principiilor fundamentale și a mecanismelor procedurale care stau la baza funcționării sale.

Valorificarea experienței altor state în materie de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de către persoanele juridice se dovedește a fi deosebit de relevantă, întrucât oferă repere valoroase pentru perfecționarea cadrului normativ și a practicii judiciare interne. Analiza comparativă a cercetărilor și soluțiilor implementate în alte jurisdicții contribuie la identificarea celor mai adecvate mecanisme de adaptare legislativă, în conformitate cu exigențele unui proces penal eficient și echitabil.

Reglementarea eficientă și aplicarea adecvată a instituției urmăririi și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice impun o reconceptualizare a paradigmelor tradiționale referitoare la natura și structura raporturilor juridice procesual-penale, în vederea adaptării acestora la realitățile moderne ale fenomenului infracțional corporativ.

Analiza comparativă a diferitelor modele de răspundere penală a persoanelor juridice evidențiază tendința unificatoare a standardelor internaționale în materie de combatere a criminalității corporative, sugerând imperativul instituirii unor proceduri procesual-penale distincte,

¹³⁵ ZUGALDIA ESPINAR, J. M. Las penas previstas en el art. 129 del Código penal para las personas jurídicas (consideraciones teóricas y consecuencias prácticas). In: *Revista del poder judicial*. 1997, nr. 46, pp. 327-342. ISSN 1139-2819, p. 133.

adaptate specificului persoanelor juridice, pentru investigarea și judecarea infracțiunilor comise de acestea.

Procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice trebuie să fie fundamentată printr-un cadru teoretic riguros. În absența unei justificări doctrinare solide, mecanismul procesual aplicabil acestor categorii de subiecți riscă să devină arbitrar sau chiar contrar principiilor de legalitate și echitate procesuală.

În pofida importanței crescânde a răspunderii penale a persoanelor juridice în contextul actual al combaterii infracționalității economice și corporative, constatărilor efectuate relevă că acest subiect rămâne insuficient cercetat în literatura de specialitate, atât în Republica Moldova, cât și în alte state.

Această lacună științifică evidențiază necesitatea unei activități doctrinare aprofundate și sistematice, menite să contribuie la dezvoltarea teoretică și practică a instituției urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice, asigurând astfel o bază solidă pentru reforma și armonizarea cadrului normativ și procedural în acest domeniu.

Analiza și valorificarea experienței juridice și a cercetărilor științifice din alte state constituie un demers necesar, întrucât contribuie la consolidarea garanțiilor procesuale și la asigurarea efectivă a drepturilor tuturor participanților la proces, inclusiv ale persoanelor juridice implicate în cauze penale.

Problema științifică de importanță majoră, soluționată în cadrul cercetării constă în identificarea și fundamentarea unui cadru normativ și procedural coerent, eficient și compatibil cu principiile fundamentale ale procesului penal, care să reglementeze în mod clar și predictibil particularitățile urmăririi penale și ale judecării cauzelor penale în care persoana juridică are calitatea de subiect al răspunderii penale.

Contribuția cercetării constă în dezvoltarea unei analize complexe, teoretico-practice și normative a urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice, prin integrarea unei perspective de drept comparat, insuficient valorificată în doctrina națională. Originalitatea demersului științific rezidă în analiza comparativă și corelativă a legislației procesual-penale a Republica Moldova și a României cu reglementările altor state, abordare care a permis fundamentarea unor propuneri relevante și argumentate în vederea perfecționării cadrului normativ din acest domeniu.

2. GENERALITĂȚI PRIVIND URMĂRIREA ȘI JUDECAREA INFRAȚIUNILOR SĂVÂRȘITE DE CĂTRE PERSOANELE JURIDICE

2.1. Răspunderea penală a persoanelor juridice: fundamente normative și mecanisme procesual-penale de realizare

Persoana juridică reprezintă rezultatul unui raport juridic de natură specifică, care presupune recunoașterea unei entități colective ca subiect de drept distinct. Această construcție juridică este de o complexitate considerabilă, întrucât implică nu doar reguli și principii din sfera dreptului civil – unde are loc consacarea sa tradițională –, ci și interferențe importante cu alte ramuri ale dreptului, inclusiv dreptul penal, dreptul procesual penal, dreptul fiscal și dreptul administrativ. Recunoașterea capacității de a răspunde juridic, inclusiv penal, impune o analiză nuanțată asupra modului în care se structurează voința colectivă, răspunderea instituțională și relația cu sistemul normativ. În acest context, aplicarea unor proceduri penale adaptate, (*precum acordul judiciar de interes public – n.n.*), reflectă efortul legislativ de a corela specificul persoanei juridice cu exigențele procesului penal modern¹³⁶.

În opinia lui *M. Dogaru*, „Într-o economie de piață orice persoană juridică cu scop lucrativ încearcă să obțină un profit cât mai mare într-un timp cât mai scurt. Această tendință este firească, ea reprezentând până la urmă însuși scopul pentru care a fost înființată persoana juridică, dar uneori obținerea unui profit mare cu respectarea legii se dovedește un proces de durată. În aceste condiții, nu de puține ori, persoana juridică va încerca reducerea timpului necesar pentru realizarea scopului său, eludând legea prin evaziune fiscală, fraude comerciale etc. Organizațiile criminale adoptă forme și structuri specifice industriei și comerțului, organizându-se ca persoane juridice și încercând astfel ca, în spatele unei aparențe de legalitate, să își desfășoare în siguranță și la o scară cât mai largă activitățile ilicite (trafic de bunuri și persoane, spălare de bani etc.). Forța, dimensiunea și structura persoanei juridice alese ca paravan, precum și ponderea activității ilegale, diferă în funcție de forța și obiectul de activitate al organizației criminale, dar desfășurarea activității ilegale prin folosirea unor persoane juridice este o constantă”¹³⁷.

În contextul evoluției economice și juridice globale, susține *A. Gurghiș*, „...fenomenul infracțional asociat persoanelor juridice a căpătat o amploare semnificativă, care a generat situații fără precedent, inclusiv în Republica Moldova. Această temă devine tot mai relevantă în peisajul juridic național, având în vedere impactul economic și social al activităților ilicite desfășurate de entități juridice”¹³⁸. Astfel, putem constata că una dintre problemele imperioase ale dreptului penal, a întregii societăți (*precum și a dreptului procesual-penal – n.n.*), este cea privind

¹³⁶ УШНИЦКИЙ, Р. Р. *Op. cit.*, c. 225.

¹³⁷ DOGARU, M. *Op. cit.*, p. 12-13.

¹³⁸ GURGHIS, A. *Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în cazul săvârșirii infracțiunilor de persoanele juridice. Op. cit.*, p. 9.

răspunderea penală a persoanelor juridice¹³⁹. În literatura de specialitate, există două curente doctrinare divergente cu privire la oportunitatea și justificarea instituirii răspunderii penale a persoanei juridice. O parte a autorilor, printre care *N. Cuznețova, N. Poleanschi, V. Bajanov, L. Ermacova, T. Condrașova, L. Saviuc* ș.a., exprimă rezerve semnificative sau chiar neagă în mod categoric necesitatea introducerii răspunderii penale a entităților colective în sistemul de drept penal. Adversarii acestui concept formulează o serie de contraargumente, dintre care cele mai frecvent invocate sunt: a) caracterul subsidiar și supletiv al răspunderii penale în raport cu alte forme de răspundere juridică, susținând că sancționarea comportamentelor ilicite ale persoanelor juridice poate fi realizată suficient prin instrumentele dreptului civil, administrativ sau contravențional; b) imposibilitatea de a raporta direct persoana juridică la elementele esențiale ale vinovăției penale, întrucât aceasta nu deține conștiință, voință proprie în sens fizic și nu poate fi supusă sancțiunilor privative de libertate, precum arestul sau detenția; c) incompatibilitatea instituirii răspunderii penale a persoanei juridice cu principiul fundamental al caracterului personal al răspunderii penale, ceea ce, în opinia acestor autori, poate conduce la o sancționare disproporționată, afectând persoane neimplicate direct în săvârșirea faptei (ex. angajați, acționari, creditori etc.).

Aceste poziții exprimă o viziune clasică, individualistă asupra dreptului penal, în care subiectul activ al infracțiunii este exclusiv persoana fizică – capabilă de discernământ și imputabilitate penală. Pe de altă parte, o serie de cercetători, precum *S. Chelina, A. Naumov, A. Nichiforiv, A. Corceaghin* și *E. Antonova*, susțin introducerea și reglementarea răspunderii penale a persoanei juridice ca un progres normativ semnificativ în lupta împotriva infracționalității moderne. Potrivit acestora, instituirea acestei forme de răspundere reflectă o adaptare necesară a dreptului penal la realitățile sociale și economice contemporane, în care persoanele juridice pot fi implicate în săvârșirea unor infracțiuni de o gravitate considerabilă. Susținătorii acestui concept fundamentează poziția lor pe următoarele argumente: a) În cazul în care sunt lezate valori sociale protejate de legea penală, intervenția exclusivă prin mijloacele altor ramuri de drept (civil, administrativ, contravențional) este inadecvată, deoarece sancțiunile acestora nu reflectă caracterul profund antisocial și gravitatea faptei comise de o persoană juridică; b) Persoana juridică este recunoscută ca subiect de drept autonom, distinct de persoana fizică, și, în acest sens, poate fi titulară de drepturi și obligații, inclusiv de răspundere penală, în condițiile în care fapta se săvârșește prin reprezentanții săi legali sau prin voința instituțională exprimată în cadrul organizațional propriu; c) Răspunderea penală a persoanei juridice nu o exclude pe cea a persoanei fizice, ci operează în paralel, astfel încât

¹³⁹ **DUMITRESCU, F.-G.** Imperativul perfecționării legislației privind răspunderea penală a persoanei juridice. In: *Culegere de comunicări ale Conferinței studenților, masteranzilor și doctoranzilor în drept*. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Drept. Sibiu, 3 iunie 2021. București : Ed. Universul Juridic, 2021, pp. 128-135. ISBN 978-606-39-0890-3, p. 552-553.

principiul caracterului personal al răspunderii penale nu este încălcat, ci reinterpretat într-un cadru adaptat noilor categorii de subiecți ai dreptului penal. Prin urmare, acest curent doctrinar argumentează că recunoașterea persoanei juridice ca subiect al răspunderii penale răspunde unei necesități practice, contribuind la întărirea funcției preventive și coercitive a dreptului penal¹⁴⁰.

Într-o opinie critică față de conceptul de răspundere penală a persoanei juridice, V. Iurasov susține că, „în mod rațional, responsabilitatea penală ar trebui individualizată în raport cu persoanele fizice care acționează în numele entității colective. Potrivit acestuia, în contextul unor fapte ilicite comise din partea unei persoane juridice, ar trebui să răspundă penal, în mod direct, funcționarii cu atribuții decizionale, precum directorul general sau contabilul-șef, întrucât persoana juridică, în sine, nu are capacitatea de a comite acțiuni în sens fizic”¹⁴¹.

În aceste condiții, se conturează necesitatea unei delimitări clare și raționale între răspunderea penală a persoanelor juridice și cea a persoanelor fizice, fără a le trata ca fiind exclusiv alternative, ci mai curând ca forme complementare și, în anumite situații, solidare. O astfel de abordare permite o corectă individualizare a răspunderii, evitând atât impunitatea persoanelor fizice implicate, cât și aplicarea formală a sancțiunilor penale asupra entităților juridice fără o analiză substanțială a conduitei instituționale. În acest context, un interes deosebit prezintă experiența Franței, unde legislația penală prevede posibilitatea lichidării persoanei juridice în cazul în care aceasta își deviază activitatea de la scopurile sale legitime pentru a servi drept vehicul în comiterea de infracțiuni. Totodată, sistemul juridic francez nu exclude, ci dimpotrivă, permite tragerea la răspundere penală atât a persoanei juridice, cât și a persoanei fizice care a administrat entitatea și a contribuit la săvârșirea faptei. Astfel, în asemenea cazuri, se realizează o formă de răspundere duală, prin care sunt sancționate atât entitatea colectivă, cât și individul care a utilizat-o în scop infracțional¹⁴².

Aspectele de ordin material reprezintă doar una dintre componentele esențiale ale instituției răspunderii penale a persoanelor juridice. Cu toate acestea, o importanță deosebită o dobândesc și dimensiunile procesual-penale ale acestei instituții, întrucât atragerea efectivă a unei persoane juridice la răspundere penală presupune existența unor reguli procedurale clare privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în care aceasta este implicată. Instituirea răspunderii penale a persoanei juridice și reglementarea unei proceduri speciale de investigare și judecare a infracțiunilor săvârșite

¹⁴⁰ Уголовная ответственность юридических лиц. Опыт зарубежных стран и перспективы применения в России. / А. Широков (Электронный ресурс). Электронный каталог библиотеки Юридического Факультета СПбГУ. [online] [accesat 02.06.2023]. Disponibil: <http://law.edu.ru/doc>

¹⁴¹ ЮРАСОВ, В. Анализ законопроекта Следственного Комитета РФ об уголовной ответственности юридических лиц (Электронный ресурс). [online] [accesat 02.06.2023]. Disponibil: <http://www.clj.ru>

¹⁴² КРАВЦОВА, Е. А. К вопросу об уголовной ответственности юридических лиц. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 121-126. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 125.

de aceasta nu sunt doar expresia unei voințe normative, ci răspund unor necesități obiective generate de dezvoltarea economiei de piață. În acest context, legea – inclusiv normele de drept penal și procesul penal – trebuie să fie în măsură să sprijine realizarea anumitor obiective economice strategice, precum combaterea concurenței neloiale, prevenirea fraudei corporative, protejarea mediului și a integrității sistemului financiar. Astfel, eficiența procedurii penale aplicabile persoanelor juridice devine o condiție indispensabilă pentru consolidarea statului de drept într-un mediu economic deschis și competitiv.

Instituirea răspunderii penale a persoanelor juridice, precum și reglementarea unei proceduri speciale de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de acestea, își găsesc justificarea în creșterea constantă a numărului și diversității infracțiunilor săvârșite fie în numele, fie în interesul acestor entități. În mod particular, aceste fapte sunt comise de către persoane fizice care dețin funcții cheie în cadrul persoanei juridice – precum administratorii, directorii, contabilii, membrii organelor de conducere – sau de alte persoane care exercită atribuții decizionale ori de control în numele entității. Într-o astfel de configurație, persoana juridică nu este doar un simplu cadru organizatoric, ci devine un vehicul activ prin care se pot comite infracțiuni cu impact major asupra interesului public și economic. Prin urmare, responsabilizarea directă a persoanei juridice, alături de persoanele fizice implicate, răspunde nevoii de a combate mai eficient criminalitatea economică, corupția, evaziunea fiscală etc.¹⁴³.

Autorul *M. Dogaru* declară că „În ceea ce privește răspunderea penală a persoanelor juridice, necesitatea acestei reglementări este determinată de faptul că riscul pe care dezvoltarea tehnologică și implementarea noilor tehnologii în procesul de producție îl implică, presupune consacrarea răspunderii penale a persoanei juridice, întrucât trăim într-o societate care, pentru a-și asigura bunăstarea, își asumă o serie de riscuri, acestea nemaifiind excepția, ci regula vieții cotidiene. Nu puține dintre riscurile asumate aduc în cele din urmă atingere valorilor ocrotite de normele penale”¹⁴⁴.

Republica Moldova se numără printre primele state din spațiul ex-sovietic care au recunoscut și reglementat răspunderea penală a persoanei juridice, ocupând locul al treilea în această evoluție normativă. Anterior, asemenea reglementări fuseseră adoptate în Lituania, prin noua lege penală din 26 septembrie 2000 (intrată în vigoare la 1 mai 2003), precum și în Estonia, prin legea penală din 5 iunie 2001 (intrată în vigoare la 1 septembrie 2002)¹⁴⁵. Legislația Republicii Moldova privind

¹⁴³ ФЕДОРОВ, А. В. Объективная обусловленность введения института уголовной ответственности юридических лиц, *Op. cit.*, с. 8-9.

¹⁴⁴ DOGARU, M. *Op. cit.*, p. 12.

¹⁴⁵ ФЕДОРОВ, А. В. Литовское законодательство об уголовной ответственности юридических лиц. В: *Российский следователь*. 2021, № 1, с. 74-80. ISSN 1812-3783, с. 74-80; ФЕДОРОВ, А. В. Эстонское законодательство об уголовной ответственности юридических лиц. В: *Российский следователь*. 2020, № 12, с. 70-77. ISSN 1812-3783, с. 70-77.

răspunderea penală a persoanelor juridice este apreciată de numeroși specialiști în domeniu ca fiind una dintre cele mai dezvoltate și coerente din spațiul ex-sovietic. În comparație cu alte state, Republica Moldova a reușit să elaboreze un cadru normativ avansat, care nu doar recunoaște capacitatea de răspundere penală a entităților juridice, ci și reglementează în mod detaliat aspectele procedurale aferente atragerii acestora la răspundere¹⁴⁶.

Instituirea răspunderii penale a persoanelor juridice în Republica Moldova, precum și evoluțiile legislative ulterioare în acest domeniu, nu au fost motivate exclusiv de tranziția către economia de piață¹⁴⁷, ci au fost, în mare măsură, influențate de procesele politice și juridice complexe asociate cu parcursul de integrare europeană¹⁴⁸. Adoptarea și consolidarea acestui mecanism juridic au reflectat angajamentul autorităților moldovenești de a armoniza legislația națională cu standardele Uniunii Europene în domeniul combaterii criminalității economico-financiare, al corupției și al responsabilizării entităților juridice. În acest context, reglementarea răspunderii penale a persoanei juridice a devenit nu doar o necesitate internă, ci și un instrument de conformare la obligațiile internaționale și la cerințele procesului de asociere și cooperare cu UE. Astfel, în opinia lui *Gordilă N. și Gîrlea A.*, „...ținând cont de particularitățile instrumentării unei cauze penale având ca subiect activ al infracțiunii persoana juridică, specificul aplicării măsurilor procesuale de constrângere și obligativitatea participării unui reprezentant al persoanei juridice pe tot parcursul procesului, legislatorul a atribuit procedura în cauză Titlului III al Codului de procedură penală, dedicat procedurilor speciale”¹⁴⁹.

În prezent, pentru o reglementare adecvată și fundamentată a problemelor legate de urmărirea penală și judecarea infracțiunilor comise de persoanele juridice, este utilă analizarea experienței altor state. În multe țări europene, răspunderea penală a persoanelor juridice este tratată prin aplicarea acelorași proceduri ca în cazul persoanelor fizice, într-un singur proces penal, cu pronunțarea unei singure hotărâri judecătorești. Totuși, faptele săvârșite de persoanele fizice și cele comise de persoanele juridice sunt examinate distinct, fiecare beneficiind de o apreciere juridică separată. Procedura de tragere la răspundere penală a persoanei juridice începe de regulă cu inițierea urmăririi penale împotriva persoanei fizice (sau persoanelor fizice) care a comis acțiuni ilegale în interesul sau din numele persoanei juridice. În cursul urmăririi penale, sunt colectate probe ce permit o evaluare, o apreciere juridico-penală clară a conduitei persoanei juridice. În cadrul

¹⁴⁶ ГОЛОВАНОВА, Н. А., ЛАФИТСКИЙ, В. И., ЦИРИНА, М. А. *Уголовная ответственность юридических лиц в международном и национальном праве (сравнительно-правовое исследование)*. Москва, 2013. 310 с. ISBN 978-5-8354-0910-5, с. 171.

¹⁴⁷ ФЕДОРОВ, А. В. Уголовная ответственность юридических лиц как атрибут рыночной экономики. В: *Правовое поле современной экономики*. 2015, № 7, с. 11-18. ISSN 2218-7227, с. 11-18.

¹⁴⁸ ФЕДОРОВ, А. В. Регламентация вопросов уголовной ответственности юридических лиц в актах Европейского Союза. В: *Расследование преступлений: проблемы и пути их решения*. 2019, № 1 (23), с. 15-24 [online] [accesat 20.10.2023]. Disponibil: https://academy-skrf.ru/izdat/2019/Sbornik_1_2019.pdf, с. 15-24.

¹⁴⁹ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1058.

procesului penal, interesele persoanei juridice pot fi reprezentate de un avocat, asigurându-se astfel respectarea drepturilor acesteia¹⁵⁰.

Cercetătorul *M. Dogaru* afirmă că „În sistemul de drept din Republica Moldova este consacrat sistemul clauzei speciale de răspundere penală a persoanelor juridice. În sistemul de drept din România este consacrat sistemul clauzei generale de răspundere penală a persoanelor juridice, lăsându-se doctrinei și, mai cu seamă, instanțelor de judecată sarcina de a stabili în fiecare caz concret cu care sunt sesizate dacă o anumită infracțiune poate fi sau nu imputată unei persoane juridice”¹⁵¹.

În aceste condiții, deși răspunderea penală a persoanelor juridice reprezintă un deziderat esențial pentru asigurarea responsabilității în societatea modernă, implementarea sa efectivă rămâne o provocare care necesită adaptarea continuă a cadrului legal și, nu în ultimul rând, procedural.

2.2. Premisele reglementării urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice în sistemul procedurilor speciale

În contextul actual al perturbărilor geopolitice globale, apar noi structuri ambițioase care încearcă frecvent să impună „reguli de joc” în relațiile internaționale. În aceste condiții, prioritățile fundamentale ale oricărui stat devin modernizarea sistemică a economiei, substituirea importurilor în sectoarele strategice ale economiei naționale și definirea unor direcții clare pentru dezvoltarea inovațională a sectorului real al economiei.

Sub influența schimbărilor sociale și juridice induse de state, stilul de viață al societății se modifică, fapt ce determină și transformări în profilul criminalității. În ultimii ani, se constată o creștere îngrijorătoare a numărului de infracțiuni la nivel global, inclusiv a celor comise în interesul sau cu implicarea persoanelor juridice. Această evoluție evidențiază apariția unui nou subiect infracțional — persoana juridică. Combaterea infracțiunilor săvârșite de către aceste entități reprezintă o provocare majoră pentru stat și societate, devenind o problemă stringentă. De aceea, această temă este intens analizată atât de specialiștii în științele juridice, cât și de autoritățile legislative, executive și judiciare¹⁵².

Infracționalitatea persoanelor juridice agravează nivelul criminalității generale în societate, favorizând dezvoltarea unor fenomene socialmente periculoase precum corupția, terorismul și criminalitatea organizată etc.¹⁵³. Este dificil de neglijat faptul că, adesea, persoanele juridice sunt

¹⁵⁰ ФЕДОРОВ, А. В. Объективная обусловленность введения института уголовной ответственности юридических лиц. *Op., cit.*, с. 13.

¹⁵¹ DOGARU, M. *Op. cit.*, p. 188-189.

¹⁵² ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Процессуальная самостоятельность следователя – гарантия обеспечения прав участников уголовного процесса. *Op. cit.*, с. 196-198.

¹⁵³ ВЕРЧЕНКО, Н. И. Экономические предпосылки распространения коррупционных преступлений. В: *Актуальные проблемы уголовной политики Российской Федерации* : Материалы междунар. науч.-практ. конф. Омск : Омская Юридическая Академия, 2013, с. 66-71. ISBN 978-5-98065-109-1, с. 66.

create exclusiv pentru a comite fapte infracționale, transformându-se astfel în adevărate grupări criminale organizate. În asemenea situații, sancționarea exclusivă a liderilor acestor organizații nu este o măsură suficientă și eficientă. Necesitatea sancționării persoanelor juridice devine evidentă mai ales atunci când faptele persoanelor fizice implicate sunt nesemnificative în raport cu gravitatea infracțiunii săvârșite de persoana juridică sau când nu se poate identifica persoana fizică responsabilă de săvârșirea infracțiunii¹⁵⁴.

În acest context, politica penală, ca domeniu specific al activității statale, atrage o atenție deosebită din partea juriștilor profesioniști și a întregii societăți, care formulează cerințe justificate privind eficiența combaterii infracționalității. Totodată, un pericol constant pentru domeniul dreptului penal se amplifică atunci când metodele de cunoaștere și acțiune nu sunt asumate conștient de către subiecți, iar modelele de comportament sunt influențate de factori emoționali, interese de carieră sau de un sentiment inconștient de vinovăție din partea celor care au responsabilitatea legală să acționeze în mod adecvat¹⁵⁵.

Coraportul dintre ramurile de drept public și drept privat determină, în mod firesc, raportul dintre măsurile de răspundere juridico-privată și cele de natură publică. Diferența esențială dintre aceste două forme de răspundere derivă din scopurile urmărite: răspunderea juridică privată vizează, în principal, repararea prejudiciului și restabilirea drepturilor încălcate, în timp ce răspunderea juridică publică are ca finalitate prevenția — atât generală, cât și specială — precum și reeducarea. Aceste obiective influențează caracteristicile definitorii ale fiecărui tip de răspundere. Astfel, în dreptul privat, temeiurile răspunderii se întemeiază pe principiul prezumției vinovăției, ceea ce presupune aplicarea unui concept comportamental al vinovăției, centrat pe fapta cauzatoare de prejudiciu. În schimb, în dreptul public, inclusiv în dreptul penal, răspunderea se bazează pe principiul prezumției de nevinovăție, iar vinovăția este analizată prin prisma conținutului său psihologic — intenția, atitudinea și conștiința făptuitorului. Doar această abordare a vinovăției este compatibilă cu scopurile fundamentale ale răspunderii publice, în special cu funcțiile de prevenție generală și specială pe care dreptul penal le promovează¹⁵⁶.

Toate aspectele menționate anterior reflectă aplicarea și interacțiunea unor principii juridice fundamentale, care trebuie să stea la baza soluționării chestiunilor ce țin de urmărirea penală, judecarea și tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice. După cum afirmă pe bună dreptate *M. Dogaru*, „Preocupările cele mai importante cu privire la răspunderea penală a persoanelor juridice, pe plan european, țin de activitatea Consiliului Europei și al Uniunii Europene, acest

¹⁵⁴ АНТОНОВА, Е. Ю. Ответственность юридических лиц в уголовном праве. В: *Уголовное право*. 2009, № 5, с. 6-7. ISSN 2071-5870, с. 6-7.

¹⁵⁵ ЖАЛИНСКИЙ, А. Э. *Уголовное право в ожидании перемен: теоретико-инструментальный анализ*. Москва, 2009. 399 с. ISBN 978-5-392-00621-2, с. 29.

¹⁵⁶ УШНИЦКИЙ, Р. Р. *Op. cit.*, с. 230.

subiect dobândind o nouă dimensiune, în special, după Congresul Internațional de Drept Comparat din anul 1978 care s-a desfășurat la Budapesta”.¹⁵⁷

Actualmente, un spectru larg de acte normative internaționale, la care a aderat și Republica Moldova, conțin recomandări referitoare la răspunderea penală a persoanelor juridice pentru diferite fapte infracționale. Astfel, Convenția privind protecția mediului înconjurător din 4 noiembrie 1998 de la Strasbourg¹⁵⁸ în art. 9 (Răspunderea corporativă) presupune crearea condițiilor necesare pentru aplicarea sancțiunilor contravenționale și penale în privința persoanelor juridice pentru comiterea infracțiunilor ecologice. Totodată, această răspundere corporativă nu exclude răspunderea penală a persoanelor fizice. Convenția ONU privind infracționalitatea transnațională organizată din 15 noiembrie de la New-York¹⁵⁹, în art. 10 „Răspunderea persoanelor juridice” prevede instituirea răspunderii penale, civile și contravenționale a persoanelor juridice pentru participarea la comiterea anumitor fapte infracționale grave. De asemenea, art. 26 al Convenției ONU cu privire la corupție din 31 octombrie 2003 de la New-York¹⁶⁰, intitulat „Răspunderea persoanelor juridice” prevede stabilirea răspunderii penale a persoanelor juridice pentru acte de corupție.

Continuăm și cu alte reglementări internaționale în această materie: Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane (30 martie 2005, art. 22)¹⁶¹, de asemenea, solicită statele să adopte măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru asigurarea tragerii la răspundere a persoanelor juridice pentru infracțiunile prevăzute de Convenție, atunci când sunt comise în numele acestora de către orice persoană fizică care acționează fie individual, fie în calitate de membru al unui organ al persoanei juridice, care exercită o funcție de conducere în cadrul ei, în baza: a) unei acțiuni de reprezentare a persoanei juridice; b) unei autorități de a decide în numele persoanei juridice; c) unei autorități de a exercita controlul în cadrul persoanei juridice.

De asemenea, potrivit art. 18 din Convenția penală privind corupția (Strasbourg, 27 ianuarie 1999)¹⁶², „fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a se asigura că persoanele juridice pot fi recunoscute responsabile pentru infracțiunile de corupție

¹⁵⁷ DOGARU, M. *Op. cit.*, p. 125.

¹⁵⁸ *Convenția privind protecția mediului înconjurător prin mijloace de drept penal* (Strasbourg, 4 noiembrie 1998) [online] [accesat 21.02.2023]. Disponibil: <https://www.cdep.ro/infoparl/dip2015.material?par1=1998&par2=10873>

¹⁵⁹ Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (New-York, 15 noiembrie 2000). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [et al.]. Chișinău, 2018, pp. 95-126. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 27.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>.

¹⁶⁰ *Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției* (New-York, 31 octombrie 2003) [online] [accesat 27.04.2023]. Disponibil: <https://www.ani.md/sites/default/files/Conventia%20ONU.pdf>.

¹⁶¹ Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane (Varșovia, 16 mai 2005). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [et al.]. Chișinău, 2018, pp. 437-459. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 20.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>.

¹⁶² Convenția penală privind corupția (Strasbourg, 27 ianuarie 1999). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [et al.]. Chișinău, 2018, pp. 368-363. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 23.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>.

activă, de trafic de influență și pentru spălarea banilor”¹⁶³. La rândul său, Convenția referitoare la prevenirea terorismului, din 16 mai 2005, menționează că fiecare parte va întreprinde măsurile necesare pentru a stabili răspunderea persoanelor juridice pentru participare la comiterea infracțiunilor specificate în art. 5-7 și 9 al acestei Convenții. Răspunderea persoanelor juridice poate fi civilă, administrativă, contravențională cât și penală. Selectarea măsurilor de pedeapsă urmează a fi determinată conform principiilor stabilite în art. 11 al Convenției, urmând a fi aplicate măsuri de pedeapsă eficiente, proporționale și cu efect de descurajare. De asemenea, se menționează că aplicarea măsurilor de pedeapsă față de persoanele juridice nu exclude răspunderea penală a persoanelor fizice¹⁶⁴.

Următorul act internațional la care ne referim este Convenția Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, ridicarea și confiscarea veniturilor obținute de pe urma activității infracționale și finanțarea terorismului. Articolul 10 din acest document prevede răspunderea penală a persoanelor juridice pentru comiterea infracțiunilor-predicat. În special, se menționează că fiecare parte (stat-participant) va întreprinde măsuri necesare legislative și de alt ordin pentru a asigura atragerea persoanelor juridice la răspundere pentru fapte infracționale privind spălarea banilor, comise în interesul lor de către orice persoană fizică, care acționează de sine stătător, fie ca organ de conducere a persoanei juridice, sau care deține o poziție dominantă în cadrul acestei persoane juridice, determinată de: a) dreptul de reprezentare al persoanei juridice; b) împuternicirea de a lua hotărâri și decizii în numele persoanei juridice; c) împuternicirea de a efectua controlul în privința persoanei juridice.

De asemenea, statele-membre ale Convenției trebuie să întreprindă măsurile necesare pentru a garanta că persoana juridică poate fi atrasă la răspundere penală atunci când insuficiența supravegherii sau controlului din partea persoanei fizice a făcut posibilă comiterea infracțiunilor de către persoana fizică în cadrul exercitării împuternicirilor ei în interesul și beneficiul acestei persoane juridice. Se menționează și faptul că răspunderea persoanei juridice nu trebuie să excludă urmărirea penală a persoanelor fizice care au acționat în calitate de participanți la comiterea infracțiunilor. Fiecare stat semnatar al Convenției garantează că în privința persoanelor juridice vor fi aplicate sancțiuni eficiente și proporționale penale și non-penale¹⁶⁵.

¹⁶³ DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Comentariu aplicativ*. Chișinău : Ed. Cartea Juridică, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6, p. 1285.

¹⁶⁴ Convenția Consiliului Europei privind prevenirea terorismului (Varșovia, 16 mai 2005.). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [et al.]. Chișinău, 2018, pp. 415-430. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 23.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>.

¹⁶⁵ Convenția Consiliului Europei privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională și finanțarea terorismului (Varșovia, 16 mai 2005.). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [et al.]. Chișinău, 2018, pp. 460-490. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 14.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>.

În textul Convenției împotriva terorismului din 16 iunie 2009, în art. 10 se menționează că statele participante vor întreprinde toate măsurile necesare de ordin legislativ și nu doar, în conformitate cu principiile lor juridice, pentru a nu admite pe teritoriul său implicarea, antrenarea persoanelor juridice în comiterea faptelor care reprezintă infracțiuni conform prevederilor Convenției. Totodată, statele-participante vor întreprinde măsurile necesare pentru stabilirea răspunderii penale a persoanelor juridice în caz de participare a acestora la comiterea infracțiunilor prevăzute de Convenție. Statele semnatare ale Convenției asigură aplicarea următoarelor măsuri în privința persoanelor juridice antrenate în comiterea infracțiunilor prevăzute de Convenție, și anume: a) avertisment; b) amendă; c) confiscarea bunurilor persoanei juridice; d) suspendarea activității persoanei juridice; e) interzicerea anumitor genuri de activitate; f) lichidarea persoanei juridice.

Statele participante ale Convenției vor întreprinde măsuri de ordin legislativ care vor permite recunoașterea persoanei juridice în calitate de organizație teroristă și lichidarea ei în baza hotărârii instanței de judecată sau a altui organ național competent, în cazurile în care aceasta efectuează activități de planificare, organizare, pregătire și comitere a faptelor care constituie măcar una din faptele infracționale prevăzute de Convenție. Măsuri similare pot fi aplicate și în cazurile în care planificarea, organizarea, pregătirea și comiterea infracțiunilor, specificate în Convenție, este efectuată de către persoane care controlează, supraveghează realizarea drepturilor și obligațiilor persoanei juridice¹⁶⁶. După cum se poate observa, convențiile internaționale menționate impun statelor semnatare obligația de a institui răspunderea penală a persoanelor juridice. Analizând, în linii mari, practica altor state în acest domeniu, se poate concluziona că răspunderea penală a persoanelor juridice are deseori un caracter patrimonial. Această abordare ar putea fi adoptată și în sistemul nostru de drept, printr-o combinație coerentă a două forme de răspundere: răspunderea penală — orientată spre atingerea scopurilor prevenției generale și speciale în raport cu persoanele fizice implicate în săvârșirea infracțiunii, și răspunderea civilă — menită să asigure restabilirea drepturilor părților vătămate, aplicabilă atât persoanelor fizice, cât și celor juridice, vinovate de cauzarea unui prejudiciu sau de obținerea unui folos nejustificat, în temeiul normelor de drept civil.

Considerăm necesară evidențierea situației particulare privind implicarea persoanelor fizice în cadrul persoanelor juridice în scopul comiterii faptelor infracționale, precum și clarificarea esenței raportului juridic care se naște în acest context. În conținutul legii penale sunt prevăzute norme referitoare la grupurile criminale organizate și la organizațiile (asociațiile) criminale, care reflectă un ansamblu complex de raporturi juridice ce justifică, în mod obiectiv, necesitatea reglementării urmăririi penale a persoanelor juridice ca subiecți distinctivi ai răspunderii penale.

¹⁶⁶ *Shanghai Convention on combating terrorism, separatism and extremism*, 15 June 2001 [online] [accesat 11.03.2023]. Disponibil: <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/shanghai-convention-on-combating-terrorism-separatism-and-extremism.pdf>.

În opinia lui R. R. Uşniţchi, „În ceea ce priveşte urmărirea penală a persoanelor juridice de drept privat, este important să avem în vedere că esenţa acestora, din perspectivă juridico-civilă, constă în existenţa unui raport juridic distinct, care, în mod tradiţional, nu poate fi considerat subiect al răspunderii penale. Cu toate acestea, persoana juridică poate funcţiona ca un instrument juridic utilizat în scopul comiterii infracţiunilor, devenind astfel un mijloc prin care se realizează activităţi ilegale. Din acest motiv, şi persoanelor juridice de drept privat le pot fi aplicate măsuri de influenţă juridico-penală, potrivit conceptului de „mijloc al comiterii infracţiunii”, ceea ce justifică reglementarea urmăririi penale şi în privinţa lor”¹⁶⁷.

După cum afirmă pe bună dreptate A. V. Fiodorov „Un alt temei esenţial care justifică necesitatea urmăririi penale a persoanelor juridice constă în apariţia şi extinderea rapidă, în ultimele decenii, a unei noi forme de criminalitate – criminalitatea corporativă, cunoscută în special în statele occidentale sub denumirea de „white-collar crime” sau infracţionalitate a corporaţiilor, fenomen care implică implicarea activă a persoanelor juridice în comiterea unor infracţiuni grave, cu impact social şi economic semnificativ”¹⁶⁸.

Toate aceste reglementări şi argumente au stat, în mod firesc, la baza instituirii unei proceduri speciale de urmărire penală şi judecare a cauzelor privind infracţiunile săvârşite de persoanele juridice. Prin consacrarea acestei instituţii în dreptul procesual-penal, se urmăreşte crearea unor mecanisme eficiente de reacţie proporţională la pericolul social al infracţiunilor comise de entităţi juridice, asigurarea unui cadru legal civilizat pentru funcţionarea pieţei, combaterea corupţiei, descurajarea utilizării firmelor fantomă, precum şi, în mod esenţial, prevenirea criminalităţii în acest domeniu.

Cu toate că atragerea la răspundere penală a persoanelor juridice se face pe baze generale, profesorul I. Dolea susţine că „aceasta are un şir de particularităţi faţă de răspunderea penală a persoanei fizice. Acest specific determină existenţa unor reguli speciale de procedură aplicabile în cazul instrumentării unui dosar penal împotriva persoanelor juridice”¹⁶⁹. În acelaşi context, reţinem următoarea afirmaţie a lui B. V. Voljenchin – „Amplerea infracţiunilor comise în interesul sau cu participarea persoanelor juridice confirmă faptul că, în prezent, asistăm la consolidarea unei noi categorii calitative de criminalitate – infracţiunile săvârşite de persoanele juridice”¹⁷⁰.

L. V. Smeşcova este de părerea că „În prezent, reglementarea şi aplicarea unei proceduri speciale de urmărire şi judecare a infracţiunilor comise de persoanele juridice este pe deplin justificată, fiind fundamentată pe o serie de factori esenţiali: 1) caracterul limitat al procedurii

¹⁶⁷ УШНИЦКИЙ, Р. Р. *Op. cit.*, c. 229.

¹⁶⁸ ФЕДОРОВ, А. В. О перспективах введения уголовной ответственности юридических лиц в Российской Федерации: политико-правовой анализ. *Op. cit.*, c. 18.

¹⁶⁹ DOLEA, I. et. al. *Codul de procedură penală : Comentariu*, *Op. cit.*, p. 696.

¹⁷⁰ ВОЛЖЕНКИН, Б. В. *Экономические преступления*. Санкт-Петербург : Юридический Центр Пресс, 1999. 296 с. ISBN 5-93292-001-7, c. 25.

contravenționale – cadrul procesual contravențional nu permite stabilirea în mod complet și eficient a circumstanțelor implicării persoanelor juridice în activități ilegale; 2) simplificarea excesivă a procedurii contravenționale – caracterul sumar al acestora și termenele restrânse sunt inadecvate pentru investigarea faptelor complexe și cu un grad ridicat de pericol social; 3) lipsa instrumentelor procesuale adecvate – în cadrul procedurii contravenționale nu pot fi utilizate măsuri speciale de investigație, esențiale pentru descoperirea și documentarea implicării persoanelor juridice în infracțiuni; 4) insuficiența și ineficiența sancțiunilor contravenționale – legislația contravențională nu prevede un arsenal sancționatoriu proporțional cu gravitatea faptelor comise de persoanele juridice; 5) neconcordanța cu standardele internaționale – măsurile de influență contravențională nu reflectă pericolozitatea socială reală a infracțiunilor comise de persoanele juridice și nu corespund cerințelor impuse de tratatele internaționale.

În mod particular, aceste cerințe sunt consacrate în instrumente internaționale fundamentale, precum: Convenția ONU împotriva criminalității organizate transnaționale (New York, 15 noiembrie 2000); Convenția ONU împotriva corupției (New York, 31 octombrie 2003); Convenția penală privind corupția (Strasbourg, 27 ianuarie 1999) ș.a.”¹⁷¹.

În opinia autoarei *Ilie A. R.* „Datorită particularităților pe care le prezintă angajarea răspunderii penale a persoanei juridice, legiuitorul a ales să consacre și pe plan procesual penal reguli distincte cu privire la aceste entități. O asemenea opțiune s-a manifestat prin introducerea în Codul de procedură penală a unei proceduri speciale privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice”¹⁷². Soluția de sistematizare a procedurii ca fiind una „specială” a fost criticată în literatura de specialitate, cercetătorul *Gh. Mateuț* arătându-ne că, „în realitate, procedura nu poate fi decât una generală, răspunderea penală a persoanei juridice fiind generală și universală, iar nu supusă vreunui principiu al specialității, în același mod, existența unor specificități putea fi acoperită prin dispoziții legale derogatorii în cazul fiecărei instituții de drept procesual, fără a fi necesară crearea unei întregi proceduri speciale pentru un subiect de drept care are aptitudinea de a răspunde pentru orice infracțiune”¹⁷³.

Și alți autori menționează că „Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, ca și celelalte proceduri speciale, reprezintă norme derogatorii de la procedura obișnuită. Rezultă că persoanelor juridice li se aplică dreptul procesual comun (toate dispozițiile Codului de procedură penală), cu excepțiile prevăzute de legea procesual-penală. Astfel, dacă într-o cauză penală se efectuează în continuare urmărirea penală față de o persoană juridică, aceasta va fi suspect în respectul procesului penal. De la acel moment are drepturile și obligațiile prevăzute de lege pentru

¹⁷¹ CМЕIIKOBА, Л. В. *Op. cit.*, c. 210.

¹⁷² ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 295.

¹⁷³ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. *Op. cit.*, p. 695.

această categorie de subiecți procesuali. Mai departe, dacă față de persoana juridică s-a pus în mișcare acțiunea penală, în aceleași condiții ca și cele prevăzute de lege pentru persoana fizică, ea devine inculpat în procesul penal”¹⁷⁴. Prin urmare, declară cercetătoarea A.-R. Trandafir „...cu anumite excepții, vor fi aplicabile persoanelor juridice regulile din Partea generală a Codului de procedură penală privind principiile și limitele aplicării legii procesuale penale, acțiunea penală și acțiunea civilă, participanții în procesul penal, probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii, măsurile preventive și alte măsuri procesuale și actele procesuale și procedurale comune”¹⁷⁵.

N. Iu. Lebedev subliniază un aspect esențial în contextul procesului penal privind persoanele juridice: „Este necesar să distingem între procedura de atragere la răspundere penală și însăși procedura de efectuare a urmăririi penale, acestea fiind instituții distincte. Urmărirea penală, în sine, reprezintă o etapă extrem de complexă și decisivă în activitatea organelor de urmărire penală, întrucât presupune aplicarea riguroasă a normelor procesual-penale într-un cadru factual și juridic adesea complicat. Din acest motiv, operarea eficientă a acestui mecanism necesită o pregătire profesională aprofundată din partea actorilor implicați”¹⁷⁶. De asemenea, N. Iu. Lebedev evidențiază o serie de aspecte esențiale care trebuie luate în considerare în cadrul urmăririi penale a persoanelor juridice, printre care: garantarea dreptului la apărare al persoanei juridice; clarificarea esenței și conținutului bănuielii și a învinuirii; explicarea drepturilor și obligațiilor procesuale; determinarea statutului angajaților persoanei juridice bănuți sau învinuiți de comiterea infracțiunii; stabilirea dacă aceștia pot fi considerați implicați în săvârșirea faptei; posibilitatea ca persoana juridică să comită infracțiunea în complicitate cu alte persoane fizice sau juridice; și, în acest caz, dacă persoana juridică poate încheia un acord de colaborare sau de recunoaștere a vinovăției.

Totodată, în opinia lui N. Iu. Lebedev, apar numeroase întrebări în situația achitării persoanei juridice, precum: cine are dreptul să solicite restabilirea reputației și a bunului nume al acesteia? Cine va calcula prejudiciile și veniturile ratate ca urmare a neexecutării contractelor? Și, nu în ultimul rând, în cazul falimentului persoanei juridice în timpul urmăririi penale, cine va recupera prejudiciile suferite?¹⁷⁷. Astfel, după cum afirmă de bună dreptate Gordilă N. și Gîrlea A., „...procedura în cauză instituie un complex de derogări cu o întindere variabilă, dar care păstrează unitatea și finalitatea procesului penal”¹⁷⁸.

¹⁷⁴ VOLONCIU, N., ȚUCULEANU, A.. *Op. cit.*, p. 80; TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 433-434.

¹⁷⁵ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 435.

¹⁷⁶ ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Уголовная ответственность юридических лиц: правовая иллюзия или назревшая необходимость? В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 133-138. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 136.

¹⁷⁷ ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Несовершенство процедуры частичной реабилитации в уголовном процессе как причина возникновения конфликтов. *Op. cit.*, с. 49-51.

¹⁷⁸ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1058.

De asemenea, considerăm că, în aceste condiții, anumite mecanisme de efectuare a urmăririi penale față de persoanele juridice întâmpină dificultăți practice în aplicare, ceea ce impune elaborarea unei Fișe tematice de către Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova pentru clarificarea și uniformizarea procedurii vizate.

2.3. Procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice în sistemul procedurilor speciale ale procesului penal

Doctrina juridică susține că instituția procedurilor sumare și a celor simplificate în materie penală¹⁷⁹ *lato sensu*, în ultimii ani, a cunoscut o tendință progresivă, iar statele europene încearcă pe cât posibil să reducă din povara dosarelor instanțelor de judecată și organelor judiciare, care sunt investite cu atribuții de examinare a unor cauze penale speciale. Necesitatea unor asemenea mecanisme legale de examinare eficientă a delictelor penale a survenit în mod imperios și brusc. Necesitatea acestor proceduri a fost motivată de creșterea progresivă a nivelului de criminalitate, la începutul anilor '90 ai secolului trecut¹⁸⁰.

În opinia autorilor *I. Neagu* și *M. Damaschin*, „Urmărind să realizeze o reglementare unitară a desfășurării procesului penal, actuala legislație conține dispoziții aplicabile în mod obișnuit în rezolvarea oricărei cauze penale, aceste dispoziții alcătuind procedura de drept comun în materia procesual-penală”¹⁸¹. Conform părerii autoarei *Pavel-Guzun I.*, „Avantajarea procedurilor și atractivitatea acestora din perspectiva persoanei acuzate pe de o parte și reducerea termenelor și eforturilor, inclusiv materiale, pe de alta, ar spori la un nivel calitativ nou eficiența justiției penale. În particular, consideră autoarea, că este necesară o ierarhizare a sancțiunilor penale în funcție de etapa aplicării procedurii. Cu alte cuvinte, cu cât procedura va fi aplicată la etape inițiale ale procesului penal cu atât mai avantajoasă pentru acuzat urmează a fi soluția privind sancțiunea. Soluția instanței trebuie să fie previzibilă pentru acuzatul care acceptă aplicarea procedurii. Prin urmare, negocierea trebuie să vizeze în primul rând pedeapsa aplicată acestuia”¹⁸².

Pornind de la aceste realități, putem afirma că procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice ocupă un loc distinct în cadrul procedurilor

¹⁷⁹ În ceea ce privește clarificarea etimologică a sensului termenilor „*simplificat*” și „*sumar*”, apoi în opinia autoarei PAVEL-GUZUN, I., aceștia apar ca sinonime. Prin urmare, susține PAVEL-GUZUN, I., în aspect juridic, este corect a utiliza termenul de „*proceduri sumare*” în calitate de sinonim al termenului de „*proceduri simplificate*”, ambele având același sens în cadrul procesului penal. A se vedea: PAVEL-GUZUN, I. *Particularitățile probatorului în cadrul procedurilor sumare*. Op. cit., p. 86.

¹⁸⁰ GUȚULEAC, V. *Tratat de drept contravențional*. Chișinău : ULIM, 2009. 319 p. ISBN 978-9975-78-739-0, p. 61-63; NEGRU, A. și I. PAVEL. Legalitatea și examinarea cauzelor conform procedurilor sumare. În: *Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept și Criminologie: Materialele Conf. intern.* Chișinău, 2024, pp. 495-524. ISBN 978-9975-62-476-3. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/495-524.pdf [accesat 2025-08-19], p. 499.

¹⁸¹ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală : Partea specială*. Op. cit., p. 463.

¹⁸² PAVEL-GUZUN, I. Considerente cu privire la reforma procedurilor sumare în procesul penal. Op. cit., p. 84.

speciale ale procesului penal, reflectând necesitatea adaptării mecanismelor tradiționale de justiție penală la realitățile economico-juridice contemporane. Această procedură vizează nu doar tragerea la răspundere a entităților colective implicate în activitate infracțională, ci și asigurarea unei reacții penale proporționale și eficiente față de noile forme de criminalitate corporativă.

Făcând referire la cercetătorii *Tulbure A. Ș., Tatu A. M.*, reținem afirmația lor că „...pe lângă procedura cadru, de drept comun, s-a ivit necesitatea ca în anumite situații, pe o anumită categorie de infracțiuni, pentru a realiza o mai rapidă tragere la răspundere penală sau pentru o mai bună ocrotire a persoanelor implicate, ori pentru că sunt domenii ce nu privesc tragerea la răspundere penală, ci activități procesuale din faza de după executare sau activități necesare rezolvării unor situații speciale, să se deroga prin reglementări speciale. În acest sens, legiuitorii din diferite state au recurs la reglementări ce derogă de la procedura obișnuită, reglementări cunoscute sub denumirea de *proceduri speciale*. Procedurile speciale din prima categorie, cele care se referă la urmărirea și la judecarea unor infracțiuni sau infractori, sunt forme speciale de realizare a procesului penal. Procedurile speciale din a doua categorie realizează înfăptuirea pe cale jurisdicțională a diferite alte aspecte legate direct sau indirect de o cauză penală în curs de desfășurare sau care este deja încheiată. Prin urmare, - susțin *Tulbure A. Ș., Tatu A. M.*, - procedura specială poate fi definită ca totalitatea normelor de drept procesual-penal, prin care se derogă de la procedura de drept comun, prin care se instituie pentru anumite cauze penale, parțial, o altă desfășurare a procesului penal”¹⁸³. Aceiași autori afirmă, de asemenea, că „Raportul dintre procedura specială și cea obișnuită este cel dintre normele speciale și cele obișnuite, respectiv, ori de câte ori vom avea o derogare de la norma obișnuită printr-o reglementare specială, se vor aplica aceste norme. Atunci când ele se referă la urmărirea și judecarea de urgență a unor infracțiuni, aplicarea lor nu trebuie să afecteze drepturile și garanțiile procesuale ale părților și aflarea adevărului”¹⁸⁴.

Autorul *V. Rotaru* susține că „o procedură este specială atunci când stabilește o ordine procesuală calitativ nouă a unui litigiu penal, când stabilește o cale calitativ nouă de soluționare a litigiului în comparație cu procedura de bază. Deci, susține *V. Rotaru*, putem vorbi despre o procedură specială atunci când există o procedură de bază și prima face derogare de la ultima. Astfel, atunci când în virtutea legii sau la alegerea participanților nu este urmată procedura ordinară de soluționare a unui litigiu penal, ne aflăm în fața unei proceduri speciale”¹⁸⁵. *S. Țoncu* este de părerea că „Normele juridice care alcătuiesc procedurile speciale au o arie limitată de aplicare și constituie derogări de la procedura obișnuită, care reprezintă cadrul normal al desfășurării

¹⁸³ TULBURE, A. Ș. și A. M. TATU. *Tratat de drept procesual penal*. București: Ed. All Beck, 2001. 584 p. ISBN 973-655-113-X, p. 534-535.

¹⁸⁴ *Ibidem*, p. 588-599.

¹⁸⁵ ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției ca formă specială a procedurii penale*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2004. 185 p., p. 22.

procesului penal¹⁸⁶”. Analizând mai multe opinii expuse în literatura de specialitate în materia procedurilor speciale, *Pavel-Guzun I.* identifică și analizează trăsăturile acestora, și anume: „Procedura specială are, în primul rând, drept sarcină finală și principal soluționarea unui litigiu. La fel, procedura specială stabilește o cale calitativ nouă de soluționare a litigiului, în comparație cu procedura de bază: aceasta poate merge fie pe calea simplificării, fie a măririi complexității procedurii de bază. În calitate de criterii pentru această trăsătură servește adăugarea sau reducerea unor garanții, devierea de la sistemul general al procesului penal prin reeducarea sau adăugarea unor noi etape în cadrul procedurii de bază”¹⁸⁷.

Având în vedere obiectul cauzelor penale care cad sub incidența procedurilor speciale, autorii *N. Volonciu, V. Dongoroz* și alții vorbesc despre procedurile speciale propriu-zise și alte proceduri speciale (auxiliare)¹⁸⁸. După părerea lui *N. Volonciu*, „Procedurile speciale reprezintă un complex de norme particulare care păstrează totdeauna un caracter completator și derogator. Aceasta înseamnă că, în cazul aplicării unei proceduri speciale, toate aspectele nereglementate în mod deosebit se vor rezolva conform prevederilor obișnuite. Considerentele care duc la instituirea unor proceduri speciale, menționează *N. Volonciu*, - pot fi diferențiate, fiind determinate de împrejurări cum ar fi: condițiile în care s-a săvârșit infracțiunea, starea în care se află persoana infractorului, caracterul infracțiunilor etc. Procedurile speciale în prima accepțiune dată acestei noțiuni (proceduri speciale propriu-zise) nu sunt altceva decât forme speciale de realizare a procesului penal după unele dispoziții derogatorii. În cadrul lor se materializează însă tot conținutul fundamental al procesului penal, respectiv soluționarea cauzei penale, prin rezolvarea aspectelor esențiale legate de exercitarea acțiunii penale și tragerea la răspundere penală. Procedurile speciale au și o a doua accepțiune sub care sunt reglementate. Este cazul unor proceduri judiciare, în care nu se desfășoară un proces penal în scopul realizării tragerii la răspundere penală, dar se înfăptuiesc pe cale jurisdicțională diferite alte aspecte legate direct sau indirect de o cauză penală în curs de desfășurare sau care este deja încheiată”¹⁸⁹.

Sunt considerate proceduri speciale propriu-zise cele în care sunt rezolvate aspecte privind tragerea la răspundere penală a celor ce săvârșesc infracțiuni. În cadrul acestor proceduri propriu-zise, obiectul cauzei penale îl constituie lămurirea problemelor legate de existența raportului juridic procesual penal principal. Procedurile speciale propriu-zise, în opinia lui *I. Neagu* și *M. Damaschin*

¹⁸⁶ ȚONCU, S. *Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019. 187 p. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2019/55151/sanda_toncu_thesis.pdf [accesat 2025-08-21], p. 150.

¹⁸⁷ PAVEL-GUZUN, I. *Particularitățile probatoriului în cadrul procedurilor sumare*, Op. cit., p. 84-85.

¹⁸⁸ VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1972. 542 p., p. 502; DONGOROZ, V., KAHANE, S., ANTONIU, G. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*. București : Ed. Academiei, 1976. Vol. II. 436 p., p. 361.

¹⁸⁹ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Ed. București : Paideia, 1999. Vol. II. 503 p. ISBN 973-9131-24-7, p. 442.

„sub aspectul normelor pe care le conțin, pot fi de două feluri: a) proceduri speciale în care se aplică, în principal, norme derogatorii de la procedura obișnuită; avem în vedere, în acest sens, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției și procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice; b) proceduri speciale unde se aplică, în principal, normele procedurii obișnuite completate cu normele derogatorii din procedura specială; acest caz poate fi ilustrat prin procedura aplicată în cauzele cu infractori minori. Cu excepția acestor trei proceduri speciale enumerate mai sus, declară I. Neagu și M. Damaschin, celelalte proceduri speciale din reglementarea procesual-penală în vigoare pot fi caracterizate ca fiind proceduri speciale auxiliare, prin care sunt rezolvate anumite situații speciale care apar fie în cursul procesului penal, fie ulterior desfășurării procesului penal”¹⁹⁰. Având în vedere relațiile între procedura obișnuită și procedura specială, în reglementarea unei astfel de proceduri, profesorul Gr. Theodoru este de părerea că „legiuitorul trebuie să aibă în vedere următoarele îndatoriri: să stabilească cu precizie cauzele în care se aplică procedura specială, normele derogatorii fiind de strictă interpretare; să prevadă normele derogatorii de la procedura obișnuită astfel încât să dea formă unei proceduri speciale și nu numai unor elemente de derogare; să precizeze că acolo unde nu se derogă se aplică normele procedurii obișnuite”¹⁹¹.

Același autor mai susține că „Procedurile speciale sunt modalități de desfășurare a procesului penal, diferite de procedura obișnuită, constituite dintr-un complex de norme cu caracter complementar și derogatoriu, ceea ce presupune că, în cazul aplicării lor, procesul penal se desfășoară după normele comune numai în măsura în care nu există dispoziții speciale care au prioritate”¹⁹².

Urmează să reținem și faptul că practica legislativă din cele mai multe țări a cunoscut însă și așa-numitele „proceduri speciale” de urmărire și de judecată în acele cazuri în care există factori care să justifice urgentarea desfășurării procesului penal, garanții speciale în vederea ocrotirii unor categorii de infractori, solemnitatea corespunzătoare inculpaților cu funcție de răspundere în stat etc. Ca urmare, a apărut practica legiferării unor proceduri speciale, cu elemente derogatorii de la procedura obișnuită¹⁹³.

În opinia lui Gr. Theodoru, „procedura specială reprezintă un complex de norme de drept procesual penal, care instituie, pentru anumite cauze penale, o desfășurare a procesului penal parțial diferită de procedura obișnuită: a) procedura specială nu se aplică decât în cauzele în care există o derogare expresă de la procedura obișnuită; b) procedura specială se realizează și prin normele procedurii obișnuite pentru toate chestiunile pentru care nu se face nici o derogare în reglementarea

¹⁹⁰ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală : Partea specială*, Op. cit., p. 463-464.

¹⁹¹ THEODORU, Gr. *Drept procesual penal. Partea specială*. Iași : Ed. Cugetarea, 1998. 644 p. ISBN 973-98199-1-5, p. 577.

¹⁹² THEODORU, Gr., MOLDOVAN, L. *Drept procesual penal*. București : EDP, 1979, p. 335.

¹⁹³ THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. București : Ed. Hamangiu, 2013. Op. cit., p. 798.

procedurii speciale; c) o normă nouă privind procedura specială derogă întotdeauna de la procedura obișnuită, în timp ce o normă generală ulterioară uneia specială nu abrogă norma specială derogatorie decât în cazul în care se prevede în mod expres.

Ca urmare a acestor relații între procedura obișnuită și procedura specială, în reglementarea unei astfel de proceduri legiuitorul trebuie să aibă în vedere următoarele îndatoriri: în primul rând, să stabilească cu precizie cauzele în care se aplică procedura specială, normele derogatorii fiind de strictă interpretare; să prevadă normele derogatorii de la procedura obișnuită, astfel încât să dea forma unei proceduri speciale, și nu numai unor elemente de derogare; în fine, să precizeze că acolo unde nu se derogă se aplică normele procedurii obișnuite¹⁹⁴. Astfel, în anumite situații, pentru atingerea scopului legii penale și a celui procesual penal, se impune adoptarea unui regim procesual cu caracter special aplicabil numai la rezolvarea anumitor cauze penale. Normele juridice care alcătuiesc procedurile speciale au o arie limitată de aplicare și constituie derogări de la procedura obișnuită, care reprezintă cadrul normal al desfășurării procesului penal¹⁹⁵. Procedurile speciale, puține la număr, pot fi întâlnite atât în realizarea tragerii la răspundere penală, cât și cu ocazia rezolvării pe cale jurisdicțională a unor aspecte adiacente sarcinilor fundamentale ale procesului penal, având în vedere obiectul cauzelor penale care cad sub incidența procedurilor speciale, în literatura de specialitate sunt menționate proceduri speciale propriu-zise și alte proceduri speciale (auxiliare)¹⁹⁶. Or, derogările de la procedura obișnuită alcătuiesc un ansamblu de reguli care justifică autonomia procedurii speciale¹⁹⁷. Or, se mai afirmă că „procedurile speciale cuprind norme particulare care conferă acestora un caracter completator și derogator”¹⁹⁸. Procedurile speciale, conform unor autori, „au fost impuse de anumite situații particulare speciale. Pe de altă parte, existența unor reglementări speciale poate fi interpretată și ca o preocupare a legiuitorului pentru asigurarea unor garanții procesuale suplimentare în desfășurarea procesului penal”¹⁹⁹. În opinia cercetătorului M. Apetrei, „necesitatea instituirii acestor proceduri speciale se explică prin împrejurările în care se săvârșesc anumite infracțiuni, prin starea în care se află persoana făptuitorului în momentul săvârșirii infracțiunii și prin ocrotirea unor interese importante rezultate în urma situațiilor speciale ivite pe parcursul procesului penal, fie după executarea hotărârilor penale. Totodată, aceste proceduri speciale creează și disciplinează și unele instituții

¹⁹⁴ *Ibidem*, p. 798-799.

¹⁹⁵ PĂVĂLEANU, V. *Op. cit.*, p. 517.

¹⁹⁶ VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, *Op. cit.*, p. 502; DONGOROZ, V., KAHANE, S., ANTONIU, G. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*. Ed. Academiei, 1976. Vol. II. *Op. cit.*, p. 361.

¹⁹⁷ KAHANE, S. *Drept procesual penal*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1963. 372 p., p. 330.

¹⁹⁸ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Ed. Paideia, 1999. Vol. II., *Op. cit.*, p. 441.

¹⁹⁹ CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Proceduri speciale*. București : Ed. ALL BECK, 2004. 210 p. ISBN 973-655-516-X, p. 3.

procesuale complementare procesului penal, necesare pentru înfăptuirea justiției și a restabilirii ordinii de drept”²⁰⁰.

Autorul *V. Păvăleanu* afirmă că „Pentru reglementarea unor proceduri speciale se folosesc criterii diferite: 1) Un prim criteriu, îl constituie anumite stări și calități ale persoanei trase la răspundere penală; 2) Un alt criteriu pentru instituirea unei proceduri speciale de urmărire sau de judecată îl poate constitui infracțiunea săvârșită și condițiile în care a fost descoperită. Acest criteriu poate determina instituirea unei proceduri care să asigure o mai fermă și rapidă apărare a unor valori avute în vedere de legea penală, prin simplificarea și urgentarea procedurii de urmărire și de judecată sau prin măsuri de apărare a patrimoniului”. În opinia lui *V. Păvăleanu* „Pornind de la creșterea infracționalității sub forme diferite, Congresul al XIV-lea al Asociației Internaționale de Drept Penal, prin Rezoluția a III-a cu tema de procedură penală a dat recomandarea că se justifică proceduri speciale pentru combaterea criminalității organizate și a celei economice”²⁰¹. La categoria procedurilor speciale se atribuie și procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice. În cadrul acesteia, susține *I. Neagu* „...obiectul cauzei penale îl constituie lămurirea problemelor legate de existența raportului juridic procesual principal”²⁰². În fine, au perfectă dreptate mai mulți autori din Republica Moldova (*I. Dolea, T. Vizdoagă, Iu. Sedlețchi* etc) susținând că „În ultima perioadă de timp, răspunderea penală a persoanelor juridice a căpătat o consacrare legală în mai multe țări. Aceasta a fost introdusă și în Republica Moldova. Cu toate că tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice se face pe baze generale, aceasta are un șir de particularități față de răspunderea penală a persoanei fizice. Acest specific determină existența unor reguli speciale de procedură aplicabile în cazul instrumentării unui dosar penal împotriva persoanelor juridice”²⁰³. Reglementarea vizată a dorit punerea de acord a dispozițiilor procedurale cu modificările aduse Codului penal în ceea ce privește răspunderea penală a persoanei juridice”²⁰⁴.

În ceea ce privește conținutul procedurii speciale privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, autorii *I. Neagu* și *M. Damaschin* concluzionează că „aceasta este alcătuită din două componente principale, după cum urmează: 1) în primul rând, se au în vedere un set de reguli procedurale, derogatorii de la procedura comună, prin care sunt reglementate reprezentarea persoanei juridice, locul de citare al persoanei juridice, măsurile preventive și măsurile asiguratorii care pot fi dispuse împotriva persoanei juridice; 2) în al doilea rând, în structura procedurii speciale au fost incluse dispoziții prin care este prevăzută, în fapt, punerea în executare a pedepselor

²⁰⁰ APETREI, M. *Drept procesual penal : Partea specială*. București : Ed. Oscar Print, 1999. Vol. II. 402 p. ISBN 973-9264-52-2, p. 354.

²⁰¹ PĂVĂLEANU, V. *Op. cit.*, p. 521-522.

²⁰² NEAGU, I. *Drept procesual penal*. București, 1988. 736 p., p. 694.

²⁰³ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 919.

²⁰⁴ JIDOVU, N. *Drept procesual penal*. București : Ed. C. H. BECK, 2007. 694 p. ISBN 978-973-115-161-8, p. 588.

aplicabile persoanei juridice, și anume pedepsele principale și pedepsele complementare”²⁰⁵. În România, spre deosebire de dreptul penal material, unde legiuitorul nu a dedicat un capitol distinct răspunderii penale a persoanei juridice, integrând dispozițiile referitoare la aceasta în cadrul părții generale a Codului penal²⁰⁶, procedura de tragere la răspundere penală a persoanei juridice a fost introdusă în partea specială a Codului de procedură penală, în titlul destinat procedurilor speciale. Această abordare a generat dezbateri în rândul unor cercetători, care susțin că, în realitate, nu este vorba despre o procedură specială distinctă. În opinia acestora, „...o soluție legislativă mai adecvată ar fi fost includerea normelor referitoare la persoana juridică în capitolele care reglementează dispozițiile comune aplicabile persoanei fizice”²⁰⁷, asigurând astfel o mai bună coerență procedurală.

În literatura de specialitate se subliniază că reglementarea procedurii privind răspunderea penală a persoanei juridice sub titulatura unei proceduri speciale poate induce o interpretare eronată, anume aceea că această răspundere ar avea un caracter excepțional față de procedura aplicabilă persoanei fizice sau că persoanele juridice ar beneficia de un tratament procesual diferențiat. Totuși, este adevărat că, potrivit unor autori, atât în legislația franceză, cât și în cea belgiană — surse de inspirație pentru legiuitorul român — această răspundere este plasată în cadrul procedurilor speciale. Cu toate acestea, doctrina analizează această materie în contextul procedurii comune, punând accent pe particularitățile specifice care o definesc, fără a-i conferi un regim procedural cu totul distinct²⁰⁸. Beneficiul procedurilor judiciare sumare, susțin autorii A. Negru și I. Pavel „...constă în faptul că în cadrul acestora, în temeiul acordului manifestat de bănuit, învinuit sau inculpat, i se permite OUP și sau instanței să deroge de la regula generală și să rețină o anumită stare de fapt (invocată de OUP și regăsită într-un act de acuzare) ce-l vizează pe primul, după caz, fără administrarea sau cercetarea nemijlocită sau detaliată a probelor care ar confirma-o. Astfel, suntem tentați să spunem că procedurile sumare simplifică modalitatea de stabilire, reținere și argumentare a situației de fapt”²⁰⁹.

În fine, suntem pe deplin de acord cu autoarea A. Gurghiș în sensul că „Examinarea detaliată a particularităților procedurii legale referitoare la urmărirea penală și judecarea infracțiunilor comise de persoane juridice, precum și a modificărilor legislative pe acest aspect, este de o

²⁰⁵ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală : Partea specială*, Op. cit., p. 505.

²⁰⁶ Codul penal al României. Aprobabil prin Legea nr. 286/2009. În: *Monitorul oficial*. 2009, nr. 510 din 24 iulie [online] [accesat 12.08.2023]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/223635>.

²⁰⁷ IONESCU, D. Modificări aduse părții speciale a Codului de procedură penală prin Legea nr. 356/2006 și prin OUG nr. 60/2006. În: *Revista Caiete de Drept penal*. 2006, nr. 3, pp. 278-279. ISSN 1841-6047, p. 278-279; MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 695.

²⁰⁸ Ionescu D. Op. cit., p. 278-279; STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Ed. C. H. BECK, 2007, Op. cit., p. 195; GUINCHARD, S., BUISSON, J. *Procédure pénale*. Paris : Litec, 2005. 1098 p. ISBN 2-7110-0395-7, p. 812; MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 695.

²⁰⁹ NEGRU, A. și I. PAVEL. Legalitatea și examinarea cauzelor conform procedurilor sumare. Op. cit., p. 501.

relevanță esențială. Această analiză nu doar că este actuală, dar este și crucială pentru evaluarea efectelor reformelor în domeniu și pentru identificarea eventualelor lacune în aplicarea legislației. Prin urmare, o înțelegere aprofundată a acestor aspecte contribuie la îmbunătățirea eficienței sistemului de justiție și la consolidarea statului de drept”²¹⁰.

În concluzie, reglementarea distinctă a procedurii de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice în cadrul procedurilor speciale ale procesului penal reflectă atât complexitatea acestui fenomen, cât și necesitatea unui cadru normativ adaptat, capabil să asigure echilibrul între eficiența justiției și respectarea garanțiilor procesuale.

2.4. Reprezentarea persoanelor juridice și specificul asistenței juridice în cauzele penale privind persoanele juridice

Participarea persoanelor juridice ca subiecte de drept în procesul penal a impus reglementarea clară a modalităților prin care acestea pot fi reprezentate legal, având în vedere faptul că ele nu pot acționa direct în fața organelor judiciare. Reprezentarea persoanelor juridice în procesul penal reprezintă o garanție fundamentală a dreptului la apărare și la un proces echitabil, întrucât asigură implicarea efectivă a entității în proces prin intermediul unui reprezentant legal sau convențional, conform dispozițiilor Codului de procedură penală.

Pentru asigurarea desfășurării corespunzătoare a procesului penal, doctrina de specialitate subliniază necesitatea participării directe a părților la anumite acte procedurale. În mod obișnuit, prezența personală a acestora este obligatorie; în situațiile în care acest lucru nu este posibil sau dorit, legea prevede posibilitatea desemnării unui reprezentant. Sub aspect conceptual, instituția reprezentării din dreptul procesual civil se regăsește, în linii generale, și în dreptul procesual penal, păstrându-și caracteristicile esențiale. Astfel, reprezentantul este persoana împuternicită să exercite acte procesuale în numele și în interesul părții pe care o reprezintă²¹¹.

Procedura de urmărire penală și de judecare a cauzelor care vizează infracțiuni comise de persoane juridice prezintă trăsături specifice în raport cu procedura generală. Una dintre cele mai importante diferențe constă în faptul că persoana juridică nu participă direct la procesul penal, ci prin intermediul reprezentantului său legal sau desemnat. Această particularitate decurge din natura însăși a persoanei juridice, care, neavând existență fizică, își poate exercita drepturile și obligațiile procesuale doar printr-o persoană fizică abilitată în acest sens²¹². Având în vedere că persoana juridică nu are capacitate de exercițiu fizică, aceasta nu poate participa personal la desfășurarea

²¹⁰ GURGHIS, A. *Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în cazul săvârșirii infracțiunilor de persoanele juridice*, Op. cit., p. 13.

²¹¹ NEAGU, I. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. București : Ed. Universul Juridic, 2010. 709 p. ISBN 978-973-127-224-5, p. 125; ILIE, A.-R. Op. cit., p. 303.

²¹² ФЕДОРОВ, А. В. Уголовная ответственность юридических лиц в Республике Молдова. В: *Вестник Московской Академии Следственного Комитета Российской Федерации*. 2021, № 2, с. 18-37. ISSN 2410-7638, с. 33.

procesului penal. În consecință, legea impune ca participarea sa la efectuarea actelor procesuale și procedurale să se realizeze prin intermediul unui reprezentant legal sau convențional, care acționează în numele și în interesul entității juridice.²¹³ Potrivit dispozițiilor art. 521 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, un element definitoriu al procedurii de urmărire penală și judecare a persoanelor juridice îl reprezintă participarea, pe tot parcursul procesului, a unui reprezentant al acestora. În opinia doctrinarilor *N. Gordilă* și *A. Gîrlea*, „legea distinge între reprezentantul legal și cel desemnat. Această reglementare reflectă, pe de o parte, necesitatea obiectivă de a mandata o persoană fizică care să acționeze în numele și interesul persoanei juridice; pe de altă parte, în situația în care urmărirea penală este extinsă și asupra reprezentantului legal, organul de urmărire penală are prerogativa de a desemna un alt reprezentant²¹⁴.

Potrivit opiniei exprimate de autoarea *A. Gurghiș*, „în urma modificărilor legislative, persoana juridică acuzată de comiterea unei infracțiuni beneficiază de dreptul de a desemna în mod independent un reprezentant legal. În ipoteza în care această persoană, desemnată inițial, devine la rândul său acuzată în cadrul aceleiași proceduri penale, entitatea juridică are posibilitatea de a numi un alt reprezentant. În situația în care persoana juridică nu procedează la desemnarea unui nou reprezentant, această atribuție revine, la solicitarea procurorului, fie judecătorului de instrucție în faza de urmărire penală, fie instanței de judecată în etapa de judecare a cauzei”²¹⁵. Aceeași autoare expune, de asemenea, următoarea situație: „în urma modificărilor aduse Codului de procedură penală al Republicii Moldova, procedura de desemnare a reprezentantului legal al persoanei juridice este detaliată în art. 521 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, care impune o aplicare succesivă a prevederilor sale, în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei. Astfel, într-o primă etapă, legea instituie obligația persoanei juridice de a desemna un reprezentant în privința căruia nu se desfășoară un proces penal. În cazul în care aceasta refuză sau se află în imposibilitate obiectivă de a face o astfel de desemnare, intervine a doua etapă: la solicitarea procurorului, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată numește un reprezentant din rândul persoanelor care administrează entitatea juridică și care nu sunt subiect al urmăririi penale. În lipsa unei asemenea persoane, procedura prevede o a treia etapă, în care organul de urmărire penală sau instanța de judecată se adresează coordonatorului oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată, în vederea desemnării unui avocat care să asigure asistența juridică garantată de stat”²¹⁶.

²¹³ MATEUȚ, Gh. *Procedură penală. Partea specială*. București: Ed. Universul Juridic, 2024. 1158 p. ISBN 978-606-39-0394-6, p. 916.

²¹⁴ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1059.

²¹⁵ GURGHIS, A. *Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în cazul săvârșirii infracțiunilor de persoanele juridice*. *Op. cit.*, p. 12.

²¹⁶ *Ibidem*, p. 108.

Autorii *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc* afirmă că „În cazul în care urmărirea penală împotriva persoanei juridice se efectuează pentru aceeași faptă ori pentru fapte conexe și în privința reprezentantului legal al acesteia, persoana juridică își desemnează, în termen de 5 zile de la data aducerii la cunoștință a ordonanței de recunoaștere a persoanei în calitate de bănuît sau în termen de 48 de ore din momentul aducerii la cunoștință a ordonanței de punere sub învinuire, un alt reprezentant legal în privința căruia nu se desfășoară urmărirea penală. Este firească această procedură, deoarece nu poate reprezenta interesele și drepturile persoanei juridice persoana cercetată penal pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe în care este vizată persoana ce trebuie să o reprezinte. Ce se va întâmpla în cazul în care persoana juridică, din diferite motive obiective sau subiective, nu și-a desemnat un alt reprezentant? – întrebare pusă de autorii *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc*. Or, în acest caz, legea procesual-penală indică concret cum trebuie de procedat. Astfel, potrivit prevederilor art. 521 alin. (2/1) Cod de procedură penală „Dacă persoana juridică nu și-a desemnat un reprezentant conform alin. (2), la demersul procurorului, judecătorului de instrucție sau, după caz, instanța de judecată desemnează un reprezentant al persoanei juridice din rândul persoanelor care gestionează persoana juridică, în privința căruia nu se desfășoară un proces penal”. Cu alte cuvinte, legea impune ca în cazul persoanei juridice, ultima să fie reprezentată în mod obligatoriu”²¹⁷.

În Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 521 alin. (2) din Codul de procedură penală (Sesizarea nr. 132 g/2018, din 22 noiembrie 2018, paragrafele 44-45 și 51-53)²¹⁸ s-a pus în discuție problema omisiunii de a reglementa dreptul persoanei juridice de a-și desemna reprezentantul pentru a o reprezenta în faza urmăririi penale. Curtea a examinat problema din perspectiva dreptului la apărare menționând că este important ca, de la etapele inițiale ale procedurilor, persoana juridică acuzată de comiterea unei fapte penale să poată apela la asistența juridică pe care și-o alege. Curtea a subliniat că, în ceea ce privește caracterul echitabil al procedurilor, acesta reclamă ca persoana juridică acuzată să poată avea parte de întreg spectrul de servicii asimilate asistenței juridice. Dincolo de importanța relației de încredere care trebuie să existe între reprezentantul apărător și persoana juridică, acest drept nu este unul absolut. Curtea a trebuit să verifice dacă interesele justiției pretind, în contextul cauzelor penale împotriva persoanelor juridice, desemnarea unui alt reprezentant al persoanei juridice învinuite de către organul de urmărire penală, atunci când urmărirea penală a fost pornită și împotriva reprezentantului inițial²¹⁹. Curtea a utilizat raționamentul ingerinței minime, considerând

²¹⁷ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală* : Curs universitar. Op. cit., p. 452.

²¹⁸ Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 521 alin. (2) din Codul de procedură penală (Sesizarea nr. 132 g/2018, din 22 noiembrie 2018, paragrafele 44-45 și 51-53) [online] [accesat 14.05.2023]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=677>.

²¹⁹ DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Comentariu aplicativ*. Ediția a 2-a. Op. cit., p. 1286.

că acordarea posibilității pentru persoanele juridice de a-și desemna reprezentanții în procedurile penale, atunci când a fost pornită urmărirea penală în privința reprezentanților lor legali, nu afectează deloc interesele justiției. Prin urmare, această măsură ar fi cea de preferat, din perspectiva testului ingerinței minime. Totuși, există situații în care interesele justiției pot reclama desemnarea de către autorități a unui reprezentant al persoanelor juridice din cadrul procedurilor penale. Este cazul în care persoanele juridice refuză să-și desemneze un reprezentant sau pur și simplu nu pot să-l desemneze. Această măsură ar fi luată în interesul persoanelor juridice acuzate și ar fi concepută pentru apărarea adecvată a intereselor lor legate de procedurile penale. Optimizarea celor două principii concurente – dreptul la apărare și realizarea intereselor justiției – reclamă că, atunci când o persoană juridică este acuzată, ea să-și poată desemna reprezentantul legal pentru procedurile penale. În situația în care și reprezentantul legal este acuzat în cadrul acelorași proceduri, persoana juridică trebuie să-și poată desemna un alt reprezentant. În eventualitatea în care persoana juridică nu-și desemnează un alt reprezentant, fie judecătorul de instrucție în faza de urmărire penală, fie instanța de judecată la judecarea cauzei trebuie să preia această sarcină, la solicitarea procurorului²²⁰.

Este de reținut că, în calitate de reprezentant al persoanei juridice, poate fi desemnată orice persoană, întrucât legea nu prevede condiții speciale în acest sens. Procurorul sau organul de urmărire penală este limitat doar de respectarea condițiilor generale, în primul rând de cerința ca persoana desemnată să aibă capacitate deplină de exercițiu. Totodată, la desemnarea reprezentantului, procurorul sau organul de urmărire penală va trebui să țină seama de existența unor circumstanțe care împiedică participarea reprezentantului legal la proces – împrejurări ce vor fi apreciate și în ceea ce îl privește, în mod corespunzător, pe reprezentantul desemnat²²¹.

Autorii *N. Gordilă* și *A. Gîrlea* susțin că „Unul dintre elementele definitorii ale procedurii de urmărire penală și judecare a persoanelor juridice este reprezentat de participarea, pe întreg parcursul procesului penal, a unui reprezentant al acesteia. Legea face distincție între reprezentantul legal și cel desemnat, ceea ce reflectă, pe de o parte, necesitatea obiectivă de a mandata o persoană fizică ce acționează în numele și în interesul entității juridice, iar, pe de altă parte, oferă organului de urmărire penală prerogativa de a desemna un reprezentant în situația în care urmărirea penală este extinsă și asupra reprezentantului legal inițial. Prin urmare, atunci când o persoană juridică este trasă la răspundere penală pentru o infracțiune, devine imperativă desemnarea unei persoane fizice care să o reprezinte pe întreaga durată a procesului penal. În mod firesc, această calitate revine, de regulă, reprezentantului legal – adesea administratorul, directorul general sau o altă persoană cu

²²⁰ *Ibidem*, p. 1286.

²²¹ *Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice*. Aprobă prin Ordinul Procurorului General nr. 98/11 din 22.10.2020, p. 23.

funcție de conducere. Totuși, într-o abordare mai riguroasă, se impune observarea faptului că stabilitatea calității de reprezentant legal nu este garantată, dat fiind că în orice moment pot interveni modificări în structura de conducere a entității juridice. Aceste situații ridică o serie de probleme practice referitoare la identificarea persoanei care urmează să exercite funcția de reprezentant legal. Astfel, se impune o analiză atentă asupra poziției acesteia în raport cu momentul comiterii faptei penale: dacă exercita o funcție de conducere la data săvârșirii infracțiunii sau, dimpotrivă, dacă a fost numită ulterior ori a încetat deja să ocupe o astfel de poziție la momentul pornirii urmăririi penale”²²².

Pentru clarificarea problematicei privind identificarea reprezentantului legal al persoanei juridice în procesul penal, *N. Gordilă* și *A. Gîrlea* invocă dreptul comparat, făcând referire la reglementările din Codul de procedură penală al Franței. Astfel, potrivit art. 706-43 Cod de procedură penală francez²²³, acțiunea publică este angajată împotriva persoanei juridice prin intermediul reprezentantului său legal, determinat în funcție de momentul începerii urmăririi penale. Conform interpretării doctrinare oferite de cei doi autori, „reprezentantul vizat este cel aflat în funcție la data declanșării procesului penal, nu cel care ocupa o poziție de conducere la momentul săvârșirii infracțiunii”. Această abordare are implicații importante în plan practic, întrucât permite substituirea reprezentantului legal în cazul în care intervin modificări în structura de conducere a persoanei juridice pe parcursul procedurilor penale²²⁴.

În dreptul procesual penal român²²⁵, atunci când o persoană juridică dobândește calitatea de suspect sau inculpat, normala desfășurare a procesului penal presupune participarea efectivă la efectuarea anumitor acte procesuale. Legea impune, în general, prezența personală a părților în cadrul procedurilor. În cazul în care o astfel de prezență nu este posibilă sau nu este dorită, se impune desemnarea unui reprezentant care să acționeze în numele și în interesul persoanei juridice.

Reprezentanții procesuali sunt persoanele împuternicite să participe la îndeplinirea activităților procesuale în numele și în interesul unei părți din proces. Reprezentarea poate fi de două tipuri: legală – atunci când decurge din lege – sau convențională – când este rezultatul unui mandat acordat de parte. Deși aceste dispoziții au fost concepute inițial pentru persoanele fizice, ele sunt pe deplin aplicabile și persoanelor juridice. Având în vedere particularitățile procesului penal în care o persoană juridică este trasă la răspundere, Codul de procedură penală reglementează expres posibilitatea ca aceasta să fie reprezentată, atunci când este necesar, de un mandatar desemnat de organul judiciar. Această reglementare reflectă necesitatea de a asigura participarea

²²² GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1059.

²²³ CONTE, Ph. *Code de procédure pénale*. Édition 2022. Paris: LexisNexis, 2022. 3232 p. ISBN 2711035123, p. 1483-1484.

²²⁴ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1059.

²²⁵ Codul de procedură penală al României. Aprobabil prin Legea nr. 135/2010. În: *Monitorul Oficial*. 2010, nr. 486 din 15 iulie [online] [accesat 12.08.2023]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907>.

activă a persoanei juridice la procesul penal, chiar și în situațiile în care reprezentarea legală sau convențională nu poate fi exercitată²²⁶.

Conform opiniei exprimate de *I. Neagu* și *M. Damaschin*, „în situația în care, pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe, se exercită acțiunea penală și împotriva reprezentantului legal al persoanei juridice, entitatea juridică are dreptul să își desemneze un mandatar care să o reprezinte în proces. În cazul în care persoana juridică nu procedează la numirea unui astfel de mandatar, legea prevede posibilitatea ca acesta să fie desemnat, după caz, de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanță. Mandatarul astfel desemnat este selectat, de regulă, din rândul practicienilor în insolvență, profesioniști care pot asigura reprezentarea adecvată a intereselor persoanei juridice în procedurile judiciare”.²²⁷

Potrivit opiniei lui *M. Udriou*, „mandatarul desemnat să reprezinte persoana juridică în procesul penal trebuie să fie capabil să asigure o apărare concretă și efectivă a acesteia, și nu doar să servească drept interpus al reprezentantului legal. Pentru a preveni apariția unui conflict de interese între persoana juridică și reprezentantul său legal, desemnarea mandatarului ar trebui să aibă loc încă din momentul dispunerii continuării urmăririi penale față de suspect, și nu doar la data punerii în mișcare a acțiunii penale”²²⁸. Conform opiniei exprimate de *Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu., Vizdoagă T.* și alți autori, „reprezentantul legal are ca scop principal apărarea drepturilor și intereselor persoanei juridice, realizată în principal prin participarea la actele procesuale. Totuși, este important de subliniat că reprezentantul legal nu îndeplinește funcția de apărător. În acest context, persoana juridică are posibilitatea să angajeze un avocat care să o reprezinte în proces sau, după caz, să solicite numirea unui apărător din oficiu”²²⁹.

Conform prevederilor art. 491 alin. (1) din Codul de procedură penală al României, persoana juridică este reprezentată în îndeplinirea actelor procesuale și procedurale de reprezentantul său legal. Această prevedere constituie o transpunere a regulilor consacrate în dreptul civil în domeniul procesual penal. În dreptul civil, persoana juridică își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin intermediul organelor sale de conducere. Relațiile juridice dintre persoana juridică și membrii organelor de administrare sunt guvernate, prin analogie, de regulile mandatului, cu excepția cazului în care legea, actul constitutiv sau statutul prevăd altfel. Prin urmare, reprezentarea legală este indispensabilă pentru ca persoana juridică să poată participa în mod efectiv prin acte

²²⁶ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1267; ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 311.

²²⁷ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală : Partea specială. Op. cit.*, p. 506.

²²⁸ UDROIU, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. București : Ed. C. H. BECK, 2014. 504 p. ISBN 978-606-18-0326-2, p. 458.

²²⁹ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 920.

propriei la procesul penal. Aceasta este și o condiție obligatorie, deoarece capacitatea de exercițiu a persoanei juridice se manifestă exclusiv prin intermediul organelor sale reprezentative”²³⁰.

În aceeași ordine de idei, autorii *Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. și Vizdoagă T.* susțin că, „pentru a asigura o reprezentare eficientă a persoanei juridice în procesul penal, este recomandabil ca reprezentantul legal să fie o persoană familiarizată cu activitatea entității sau, cel puțin, cu domeniul său de activitate”²³¹. Această condiție contribuie la o apărare mai bine fundamentată și la o participare activă și responsabilă în cadrul procedurii judiciare.

Revenind la cadrul legislativ din România, după unii autori (*M. Udroișu., A. Jurma etc.*), este important de subliniat că reprezentarea legală a persoanei juridice constituia o practică obișnuită și anterior introducerii răspunderii penale a persoanei juridice în Codul penal, precum și înaintea modificărilor corespunzătoare aduse Codului de procedură penală. În acea perioadă, această reprezentare se aplica persoanelor juridice care dețineau calitatea de parte civilă sau parte responsabilă civilmente în proces. Astfel, era firesc ca, odată cu extinderea răspunderii penale și pentru persoana juridică în calitate de suspect sau inculpat, aceasta să continue să fie reprezentată la îndeplinirea actelor procesuale și procedurale prin intermediul reprezentantului său legal. În majoritatea cazurilor, persoanele juridice dispun de organe de conducere unipersonale, printre care se numără administratorul, președintele, directorul sau rectorul. Aceste persoane dețin calitatea de reprezentanți legali și exercită atribuțiile de conducere și reprezentare în numele entității juridice, având un rol esențial în procesul de participare a acestora la procedurile judiciare²³².

Unele persoane juridice dispun de organe de conducere colegiale, precum consilii, comitete sau colegii. Toate aceste structuri pot fi recunoscute ca „reprezentant legal” în sensul Codului de procedură penală. Cu toate acestea, în situația în care persoana juridică are calitatea de inculpat, indiferent de faptul că mai multe persoane fizice dețin puterea de reprezentare, în cadrul procesului penal aceasta va fi reprezentată de un singur reprezentant legal unic. Acesta, în opinia lui *M. Udroișu și D. M. Costin*, este abilitat să îndeplinească toate actele procesuale care revin persoanei juridice în cadrul procedurii penale²³³. Având în vedere că persoana juridică își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin intermediul organelor sale de conducere, s-a statuat că, în cadrul procedurii penale, aceste drepturi și obligații vor fi exercitate prin reprezentantul său legal. Calitatea de reprezentant legal al unei persoane juridice revine acelor persoane fizice care, prin lege, actul constitutiv sau statut, sunt desemnate să acționeze în relațiile cu terții, inclusiv în contextul

²³⁰ UDROIȘU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1267; COSTIN, D. M. *Op. cit.*, p. 506.

²³¹ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 920.

²³² UDROIȘU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1267; JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale. Op. cit.*, p. 212.

²³³ UDROIȘU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1267-1268; COSTIN, D. M. *Op. cit.*, p. 508.

procesului penal, fie individual, fie în mod colectiv. Aceștia pot fi administratori (manageri), conducători ori membri ai organelor executive colegiale ale persoanei juridice, în funcție de structura și organizarea entității respective²³⁴. Autorii A. R. Trandafir și M. Udroi subliniază că, „deși există o anumită continuitate în reprezentarea legală a persoanei juridice, aceasta nu este absolută. În situația în care reprezentantul legal se află în imposibilitatea de a-și îndeplini atribuțiile pe o perioadă îndelungată sau dacă mandatul său încetează din orice motiv, noul reprezentant legal dobândește dreptul și obligația de a reprezenta persoana juridică în proces. Mai mult, nu este necesar ca reprezentantul legal să fie același de la momentul săvârșirii infracțiunii, întrucât cadrul normativ ia în considerare reprezentantul legal existent la data efectuării actelor procedurale”²³⁵.

Literatura de specialitate din Republica Moldova subliniază că legea nu stabilește exigențe specifice pentru dobândirea calității de reprezentant desemnat al persoanei juridice în procesul penal. Din această perspectivă, poate fi desemnată practic orice persoană care îndeplinește condițiile generale, precum capacitatea de exercițiu, indiferent dacă provine din interiorul sau exteriorul entității juridice. Totuși, chiar și în această ipoteză, este recomandabilă respectarea principiului continuității, prin alegerea unui reprezentant care să nu fie complet străin persoanei juridice sau, cel puțin, domeniului său de activitate. În caz contrar, ar putea fi serios afectată capacitatea de apărare și realizarea intereselor procesuale ale entității juridice²³⁶.

Potrivit cercetătorului M. Udroi, „desemnarea unui reprezentant din rândul practicienilor în insolvență devine necesară nu doar în faza de judecată, ci chiar din momentul în care s-a dispus continuarea urmăririi penale împotriva persoanei juridice în calitate de suspect, iar, în paralel, se continuă urmărirea penală față de reprezentantul său legal pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe. În situația în care persoana juridică nu își desemnează un mandatar din proprie inițiativă, intervine obligația organelor judiciare de a asigura reprezentarea acesteia printr-un practician în insolvență. De asemenea, autorul menționează că această soluție se impune și în ipoteza în care nu se poate stabili cine este reprezentantul legal al persoanei juridice sau dacă mandatul acestuia a expirat și nu a fost prelungit ori înlocuit, ceea ce poate apărea, spre exemplu, în situațiile în care, *de iure*, persoana juridică nu are, la un moment dat, un reprezentant legal activ înregistrat formal”²³⁷.

Unii doctrinari din Republica Moldova menționează că mandatul reprezentantului desemnat încetează de drept odată cu pronunțarea unei hotărâri definitive în cauză sau, anterior acestui moment, în situația în care nu mai există temeiuri care să justifice participarea acestuia — de pildă, în cazul scoaterii de sub urmărire penală a persoanei juridice. Întrucât nici reprezentantul legal, nici

²³⁴ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 21.

²³⁵ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., 1268; UDROIU, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. Op. cit., p. 452.

²³⁶ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. Op. cit., p. 1060.

²³⁷ UDROIU, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. Op. cit., p. 458-459.

cel desemnat nu sunt persoane împotriva cărora se formulează acuzații penale, legea prevede că, în ipoteza în care se impune aplicarea unor măsuri de constrângere față de aceștia, regimul juridic aplicabil este cel al martorilor, și nu al bănușiilor sau învinuișilor²³⁸.

Cercetătoarea A.-R. Ilie subliniază că „reprezentarea procesuală poate fi legală sau convenșională, aceste forme fiind consacrate inișial pentru persoanele fizice, dar aplicabile, în mod corespunșător, și persoanelor juridice. Având în vedere particularitășile specifice răspunderii penale a persoanei juridice, legislașia procesual-penală prevede, suplimentar, posibilitatea ca persoana juridică să fie reprezentată și printr-un mandatar desemnat de organul judiciar²³⁹. Această solușie răspunde necesitășii de a asigura o participare efectivă a entitășii juridice în procesul penal, chiar și în situașiile în care reprezentarea legală directă nu este posibilă.

Prima formă de reprezentare a unei persoane juridice în cadrul procesului penal este, în mod firesc, cea reglementată expres de lege. Astfel, **reprezentarea legală** constituie forma principală și, totodată, regula generală în materia reprezentării procesuale a persoanei juridice²⁴⁰.

Așa cum arată D. M. Costin, „reprezentarea legală este esenșială pentru ca persoana juridică să poată participa, în mod efectiv, la procesul penal prin manifestarea propriei voinșe procesuale. Totodată, această formă de reprezentare este obligatorie, întrucât persoana juridică nu își poate exercita capacitatea de exercișiu decât prin intermediul reprezentantului legal”²⁴¹.

Conform opiniei exprimate de I. Schiau și T. Prescure, „În relașiile cu terșii, persoana juridică este, în mod obișnuit, reprezentată prin intermediul organului său unipersonal de conducere, care are calitatea de reprezentant legal. În cazul societășilor comerciale în nume colectiv, în comandită simplă sau cu răspundere limitată, atribușia reprezentării revine administratorilor desemnașii de asociașii, cărora le-a fost conferită în mod expres această competenșă”²⁴². A. Jurma susșine că „Dreptul de reprezentare al societășii comerciale este conferit unuia sau mai multor administratori prin actul constitutiv sau prin hotărârea adunării asociașilor. În situașia în care există mai mulșii administratori, aceștia pot, prin acord unanim, să stabilească care dintre ei este împuternicit să efectueze anumite operașii specifice. În cazul societășilor pe acșiiuni, consiliul de administrașie reprezintă societatea în relașiile cu terșii și în fașa instanșelor, iar, dacă actul constitutiv nu prevede altfel, această reprezentare se realizează prin președintele consiliului. Administratorii pot delega total sau parșial atribușiile lor de reprezentare unei alte persoane, de regulă un angajat al societășii, însă această delegare necesită acordul asociașilor. Astfel, atribușia de reprezentare în instanșă poate fi delegată, spre exemplu, directorului juridic. În ceea ce privește asociașiiile și fundașiiile, acestea

²³⁸ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 920.

²³⁹ ILIE A, R. *Op. cit.*, p. 303-304.

²⁴⁰ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 454.

²⁴¹ COSTIN, D. M. *Op. cit.*, p. 506.

²⁴² SCHIAU, I., PRESCURE, T. *Legea societășilor comerciale nr. 31/1990. Analize si comentarii pe articole*. București : Ed. Hamangiu, 2007. 872 p. ISBN 978-606-522-198-7, p. 233-235

pot fi reprezentate în actele juridice și în fața instanțelor de președintele consiliului director sau de orice persoană cu funcții executive, inclusiv o persoană externă, împuternicită în acest sens. Instituțiile publice sunt reprezentate de conducătorul lor sau de o persoană desemnată de acesta, cu excepția cazului în care actul lor de înființare prevede altfel”²⁴³.

Autoarea A. Gurghiș afirmă că „persoana care solicită să participe ca reprezentant legal al persoanei juridice în procesul penal trebuie să prezinte documente care atestă funcția, calitatea de serviciu și împuternicirile de administrator ale persoanei juridice. În absența acestor documente, reprezentarea nu va fi recunoscută de procuror sau de organul de urmărire penală, situație care va fi consemnată prin emiterea unei ordonanțe motivate. De asemenea, în funcție de structura juridică, entitatea juridică poate avea unul sau mai mulți administratori, însă în fața instanței va figura o singură persoană fizică cu calitatea de reprezentant legal. În cazul lipsei unor astfel de persoane, procurorul, în faza de urmărire penală, sau instanța, la judecarea cauzei, poate solicita desemnarea unui avocat care să acorde asistență juridică garantată de stat, acesta urmând să reprezinte și să apere interesele persoanei juridice în proces”²⁴⁴. Majoritatea persoanelor juridice dispun de organe de conducere unipersonale, precum administratorul, președintele sau directorul. Aceste categorii de persoane pot îndeplini funcția de „reprezentant legal” în sensul Codului de procedură penală. Totuși, susțin unii autori (Costin D. M., Ilie A.-R. ș.a.), în situația în care persoana juridică este inculpată, chiar dacă mai multe persoane fizice dețin puterea de reprezentare, în cadrul procesului penal aceasta va fi reprezentată de un singur reprezentant legal, unic și abilitat să execute actele de procedură care îi revin.²⁴⁵ Potrivit lui A. R. Ilie, „continuitatea reprezentării legale a persoanei juridice nu este absolută: în situația în care reprezentantul legal este temporar împiedicat să-și îndeplinească atribuțiile sau dacă mandatul acestuia încetează din orice motiv, noul reprezentant legal va dobândi prerogativa de a reprezenta persoana juridică. Reprezentantul legal exercită toate drepturile persoanei juridice în cadrul procedurii penale și răspunde de executarea tuturor obligațiilor ce îi revin acesteia. Prin intermediul său, persoana juridică își poate exercita drepturi fundamentale precum dreptul la tăcere și de a nu se autoincrimina, accesul la dosar, dreptul la asistență juridică, dreptul de a fi informată cu privire la finalizarea urmăririi penale, precum și dreptul de a exercita căi de atac”²⁴⁶. Și M. Udroiș susține că „nu este necesar ca reprezentantul legal să fie aceeași persoană încă de la data săvârșirii infracțiunii; cadrul normativ vizează în mod expres reprezentantul legal prezent la momentul efectuării actelor procedurale”²⁴⁷.

²⁴³ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. Op. cit., p. 212.

²⁴⁴ GURGHIS, A. *Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în cazul săvârșirii infracțiunilor de persoanele juridice*. Op. cit., p. 109-110.

²⁴⁵ COSTIN, D. M. Op. cit., p. 508; ILIE, A.-R. Op. cit., p. 305.

²⁴⁶ ILIE, A.-R. Op. cit., p. 305.

²⁴⁷ UDROIȘ, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. Op. cit., p. 452.

În doctrină a fost exprimată opinia conform căreia administratorul judiciar sau lichidatorul judiciar nu ar trebui să reprezinte persoana juridică în procesul penal, întrucât nu ar putea asigura în mod corespunzător reprezentarea intereselor creditorilor, pe de o parte, și pe cele ale persoanei juridice aflate într-o situație de dificultate, pe de altă parte, existând astfel un conflict de interese între cele două roluri²⁴⁸. În opinia autoarei A.-R. Trandafir, „nu există o contrarietate de interese în cazul în care administratorul judiciar sau lichidatorul judiciar reprezintă persoana juridică în procesul penal. Aceasta argumentează că o situație similară s-ar putea întâlni și atunci când reprezentantul legal este și asociat, ceea ce nu reprezintă, în sine, un motiv pentru a exclude această persoană de la conducerea societății. Totodată, printre atribuțiile administratorului judiciar și lichidatorului judiciar se numără conducerea integrală a activității debitorului, aceștia preluând efectiv rolul reprezentantului legal. Prin urmare, nu există un motiv întemeiat pentru care persoana care administrează persoana juridică în insolvență să nu poată fi și reprezentantul legal al acesteia în procesul penal. Cu toate acestea, susține A. R. Trandafir, reprezentantul legal poate varia în funcție de etapa procedurii, astfel: 1) dacă debitorului nu i s-a ridicat dreptul de administrare, reprezentant legal este administratorul special; 2) dacă debitorului i s-a ridicat dreptul de administrare, reprezentant legal va fi administratorul judiciar; 3) dacă s-a deschis procedura falimentului, reprezentant legal este lichidatorul”²⁴⁹.

În fine, pentru admiterea în procesul penal a reprezentanților legali ai persoanelor juridice supuse răspunderii penale, procurorul sau organul de urmărire penală solicită de la administratorii persoanelor juridice documentele oficiale (contracte de constituire, hotărâri, ordine, dispoziții, statute, hotărâri judecătorești etc.) care atestă funcția, calitatea de serviciu și împuternicirile acestora. Aceste documente, împreună cu extrasele și copiile legal confirmate, vor fi anexate la materialele cauzei penale. Persoana care pretinde să participe în proces în calitate de reprezentant legal, dar nu prezintă documentele care să-i confirme calitatea și împuternicirile de administrator sau conducător al persoanei juridice, nu va fi admisă de către procuror sau organul de urmărire penală în această calitate, fapt care va fi consemnat printr-o ordonanță motivată. Admiterea persoanei ca reprezentant legal al persoanei juridice în faza urmăririi penale se va face prin ordonanță a procurorului sau a organului de urmărire penală, care îi va aduce la cunoștință drepturile și obligațiile, iar acest fapt va fi confirmat prin semnătura persoanei respective pe actul procedural. Pe parcursul procesului penal, persoana juridică poate fi reprezentată simultan doar de o singură persoană. Admiterea unui alt reprezentant pentru apărarea intereselor persoanei juridice este posibilă doar după sau concomitent cu înlăturarea din proces a reprezentantului anterior

²⁴⁸ JURMA, A. Notă la sentința Tribunalului București, nr. 846 din 6 decembrie 2010. In: *Curierul Judiciar*. 2011, nr. 6, p. 339. ISSN 1582-7526, p. 339.

²⁴⁹ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 458.

recunoscut²⁵⁰. De asemenea, „...este inadmisibilă situația în care un reprezentant legal ar putea fi substituit de un altul în cazul în care se vor produce modificări în administrația persoanei juridice”²⁵¹.

Legislația procesual-penală, prin aceste reglementări, garantează persoanei juridice dreptul la apărare. Sarcina de bază a reprezentantului legal sau a celui desemnat este de a reprezenta persoana juridică și a-i exercita, prin intermediul său, toate drepturile persoanei juridice. Cu alte cuvinte, reprezentantul va avea toate drepturile prevăzute la art. 78 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, fiind reprezentant al învinutului²⁵². Uneori, reprezentantul legal al persoanei juridice poate fi pus în situația în care să o reprezinte în procesul penal doar cu prețul sacrificării propriilor drepturi sau interese ori ale persoanei juridice însăși. Din acest motiv, legiuitorul a prevăzut posibilitatea **reprezentării convenționale**, care să permită desemnarea unui alt reprezentant pentru a asigura o apărare eficientă și neafectată a drepturilor persoanei juridice²⁵³.

În doctrină s-a apreciat că „această opțiune este justificată de necesitatea ca persoana juridică să beneficieze de o reprezentare adecvată și eficientă în fața organelor judiciare. Astfel, pentru respectarea exigențelor unui proces echitabil, este important ca persoana juridică să poată desemna pe cine consideră ea cea mai potrivită persoană pentru a-i reprezenta interesele în proces”²⁵⁴. Autoarea *Ilie A.-R.* susține că, „în situația în care persoana juridică este urmărită penal împreună cu reprezentantul său legal pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe, reprezentantul legal nu mai poate reprezenta persoana juridică în procesul penal. Această soluție este justificată, având în vedere posibilele conflicte de interese între persoana juridică și reprezentantul său legal, care ar putea apărea în proces. De exemplu, persoana juridică ar putea încerca să demonstreze că infracțiunea imputată nu a fost săvârșită în exercitarea obiectului său de activitate, în numele sau în interesul său, prezentând probe care ar putea fi defavorabile reprezentantului fizic al societății. În acest context, dacă s-a început urmărirea penală împotriva reprezentantului legal pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe, acesta are obligația de a desemna un mandatar care să reprezinte persoana juridică”²⁵⁵.

Desemnarea reprezentantului convențional se realizează prin procură specială, conform regulilor dreptului comun privind mandatul, cu respectarea prevederilor interne ale persoanei juridice. Procura trebuie să includă mențiuni minimale referitoare la mandat, identitatea

²⁵⁰ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 22.

²⁵¹ DUMITRESCU, F.-G. Particularități vizând reprezentarea persoanelor juridice în procesul penal. In: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*: Culegere de comunicări ale Conf. intern. șt.-practice, 27-28 martie 2020. Chișinău, 2020, pp. 168-174. ISBN 978-9975-3409-1-5. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/113723# [accesat 2025-08-23], p. 173.

²⁵² OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală. Curs universitar*. Op. cit., p. 452-453.

²⁵³ TRANDAFIR, A.-R. Op. cit., p. 458.

²⁵⁴ JURMA, A. Op. cit., 2010, p. 213.

²⁵⁵ ILIE, A.-R. Op. cit., p. 306.

mandatarului, obiectul reprezentării și întinderea puterilor acestuia. Mandatul poate acoperi toate actele procesuale și procedurale sau poate fi limitat la anumite acte specifice²⁵⁶. Totuși, *Ilie A.-R.* subliniază că „...reprezentarea convențională a persoanei juridice în procesul penal trebuie să respecte aceleași condiții ca și reprezentarea legală, ceea ce implică existența unui reprezentant unic pe durata întregului proces penal, indiferent de modul de desemnare. Astfel, nu poate fi numit un mandatar al persoanei juridice doar pentru anumite acte procesuale, iar pentru alte acte să fie desemnată o persoană diferită. Această regulă rezultă și din natura reglementării reprezentării convenționale, conform căreia persoana juridică își numește un mandatar pentru a o reprezenta în proces. Prin urmare, reprezentantul convențional beneficiază de aceleași prerogative ca reprezentantul legal, exercitând toate drepturile și asumând toate obligațiile persoanei juridice în cadrul procesului penal, în mod echivalent cu reprezentantul legal. Totuși, competențele sale sunt strict limitate la reprezentarea în procesul penal și nu se extind asupra altor domenii, decât dacă acest lucru este prevăzut expres în mandat sau în contractul de reprezentare”²⁵⁷.

În situația în care, pe parcursul procesului penal, intervine necesitatea schimbării mandatarului — fie din cauze precum renunțarea acestuia la mandat, fie ca urmare a rezilierii contractului — persoana juridică are libertatea de a desemna un nou mandatar pentru a o reprezenta²⁵⁸. Or, este neîndoielnic, susține *A. R. Trandafir*, că „persoana juridică are dreptul de a-și numi un mandatar atunci când reprezentantul său legal este urmărit penal pentru aceeași faptă. Totuși, deși textul legal are o formulare imperativă („persoana juridică... își numește”), rămâne discutabil dacă această situație impune și o obligație efectivă. În orice caz, chiar dacă ar exista o asemenea obligație, sancțiunea pentru nerespectarea ei nu constă în incapacitatea persoanei juridice de a fi reprezentată în procesul penal, ci în faptul că mandatarul va fi desemnat de organul judiciar sau de instanță”²⁵⁹.

Reprezentarea prin mandatar judiciar implică clarificarea condițiilor în care o astfel de persoană poate fi desemnată de organele judiciare, stabilirea competenței pentru această desemnare, aspectele referitoare la persoana care poate fi numită mandatar judiciar, precum și atribuțiile pe care le va avea pe parcursul procesului penal²⁶⁰.

În literatura de specialitate există dezbateri privind oportunitatea desemnării avocatului persoanei juridice drept mandatar al acesteia în cadrul reglementărilor specifice răspunderii penale a persoanei juridice, concluzia generală fiind că nu se recomandă această suprapunere a celor două

²⁵⁶ COSTIN, D. M. *Op. cit.*, p. 512; ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 307.

²⁵⁷ ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 307-308.

²⁵⁸ UZLAU, A. S., MOROSANU, R., VOICU, C. *Noul Cod de procedură penală comentat*. Coord.: N. VOLONCIU. București : Ed. Hamangiu, 2014. 1471 p. ISBN 978-606-27-0002-7, p. 1224; TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 460.

²⁵⁹ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 462.

²⁶⁰ *Ibidem*, p. 462.

funcții²⁶¹. Autorii *I. Neagu* și *O. Stoica* disting între „atribuțiile avocatului desemnat ca mandatar al persoanei juridice și cele ale avocatului care acționează în calitate de apărător al persoanei juridice în cadrul aceluiași proces penal. În primul caz, avocatul mandatar îl înlocuiește practic pe reprezentantul legal al persoanei juridice, asigurând participarea efectivă a acesteia în fața organelor judiciare. Astfel, el trebuie să răspundă la citațiile procurorului și ale instanței, să ofere răspunsuri la întrebările organelor judiciare și să îndeplinească toate actele procedurale ce îi revin în această calitate. În schimb, în cel de-al doilea caz, avocatul apărător oferă asistență juridică persoanei juridice în calitate de învinuit sau inculpat, prin consiliere, sfaturi și intervenții specifice specializării sale juridice, conform dispozițiilor legale privind asistența juridică”²⁶².

În opinia lui *A. Jurma*, „Deși legea procesual penală nu interzice în mod expres ca persoana juridică să își desemneze avocatul atât în calitate de mandatar, cât și de apărător, rezultând astfel o „dublă caschetă” procesuală, o asemenea suprapunere de funcții ar putea ridica probleme din perspectiva normelor deontologice ale profesiei de avocat”²⁶³. Această situație poate conduce la un conflict între obligațiile profesionale specifice fiecărei calități, afectând imparțialitatea, independența și eficiența actului de apărare.

Streteanu F. și *Chiriță R.* susțin că „misiunea mandatarului desemnat al persoanei juridice se limitează exclusiv la reprezentarea acesteia în fața organelor judiciare, neextinzându-se asupra sferei drepturilor de administrare. Astfel, calitatea de mandatar nu implică, în lipsa unui temei juridic distinct, dreptul de a interveni în conducerea sau gestiunea entității juridice”²⁶⁴.

Reprezentarea procesuală nu trebuie confundată cu prerogativele de ordin managerial, fiind circumscrisă strict exercitării drepturilor procesuale și îndeplinirii obligațiilor ce decurg din calitatea de parte în procesul penal. *Jurma A.* afirmă că, „Asemenea reprezentantului legal, mandatarul desemnat va exercita atribuțiile de reprezentare a persoanei juridice atât în fața organelor de urmărire penală, cât și în fața instanței de judecată, asigurând continuitatea participării entității juridice pe întreg parcursul procesului penal. Această reglementare contrastează cu soluția adoptată de legiuitorul belgian, care limitează dreptul de reprezentare al persoanei juridice doar la faza de judecată, restrângând astfel sfera procesuală de implicare a entităților juridice. Cu toate acestea, se remarcă faptul că legiuitorul român condiționează în mod expres momentul de la care poate fi desemnat un mandatar – acesta este permis doar începând cu declanșarea urmăririi

²⁶¹ DALMASSO, Th. *Responsabilité des personnes morales: évaluation des risques et stratégie de défense*. Paris: Ed. EFE, 1996. 229 p. ISBN 2-7111-2685-4, p. 89.

²⁶² NEAGU, I. *Drept procesual penal. Partea generală*. București : Ed. Global Lex, 2004. 487 p. ISBN 973-86207-4-0, p. 186; STOICA, O. Rolul avocatului în realizarea dreptului de apărare a cetățenilor. In: *Revista română de drept*. 1972, nr. 3, pp. 111-112, p. 111-112.

²⁶³ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. Op. cit., p. 215.

²⁶⁴ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. București : Ed. C. H. BECK, 2009, p. 433.

penale”²⁶⁵. Prin urmare, posibilitatea desemnării unui reprezentant convențional este limitată temporal.

În opinia aceluiași autor, „în ipoteza în care actul de sesizare nu oferă suficiente date pentru declanșarea urmăririi penale și sunt necesare acte premergătoare, reprezentarea persoanei juridice revine exclusiv reprezentantului său legal. Această regulă se aplică inclusiv în situațiile în care sesizarea privește concomitent persoana juridică și reprezentantul său legal, întrucât, în această etapă incipientă, legea procesual penală nu permite desemnarea unui mandatar. Această soluție este justificată de faptul că, până la începerea urmăririi penale, nu este activat cadrul procesual penal propriu-zis care ar permite exercitarea drepturilor și obligațiilor procesuale de către un mandatar desemnat. Totodată, autorul subliniază că legea nu distinge cu privire la calitatea persoanei care poate fi desemnată ca mandatar, ceea ce înseamnă că această funcție poate fi îndeplinită atât de o persoană din interiorul, cât și din afara persoanei juridice, cu condiția să îndeplinească cerințele generale de capacitate. În aceeași logică, legea nu interzice ca mandatarul desemnat de persoana juridică să fie chiar avocatul acesteia, situație ce presupune o suprapunere de funcții – cea de reprezentare și cea de apărare – admisă de lege, însă nu lipsită de posibile dificultăți de ordin deontologic sau practic”²⁶⁶.

Mandatarul judiciar este desemnat, potrivit dispozițiilor legale, din rândul practicienilor în insolvență. În literatura de specialitate s-a subliniat că desemnarea unui astfel de mandatar din cadrul unei categorii profesionale autorizate de lege creează premise favorabile pentru realizarea unei reprezentări eficiente și pentru buna administrare a justiției. Această opțiune legislativă oferă garanții suplimentare privind competența profesională și imparțialitatea persoanei desemnate, în condițiile în care practicienii în insolvență sunt supuși unor standarde de reglementare și supraveghere specifice profesiei. Totodată, desemnarea unui astfel de profesionist contribuie la menținerea unei distanțări necesare între persoana juridică și fostul său reprezentant legal, mai ales în ipoteza în care acesta din urmă este urmărit penal în aceeași cauză, evitându-se astfel eventualele conflicte de interese și asigurându-se protejarea efectivă a intereselor procesuale ale persoanei juridice²⁶⁷. Această opțiune legislativă, potrivit căreia mandatarul judiciar al persoanei juridice este desemnat din rândul practicienilor în insolvență, a fost supusă unor critici în doctrină. Astfel, s-a exprimat opinia că „...este discutabil în ce măsură un practician în insolvență, a cărui specializare vizează în principal domeniul reorganizărilor judiciare și al lichidărilor, este în măsură să reprezinte în mod optim interesele unei persoane juridice în cadrul procesului penal, unde sunt incidente norme și principii distincte, aparținând dreptului penal și procesual penal. Mai mult, în ipoteza în

²⁶⁵ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. Op. cit., p. 214.

²⁶⁶ *Ibidem*, p. 214-215

²⁶⁷ COSTIN, D. M. Op. cit., p. 516.

care același practician în insolvență este desemnat, pe de o parte, de instanța civilă ca administrator judiciar sau lichidator într-o procedură de insolvență, iar, pe de altă parte, de organul judiciar penal ca mandatar al aceleiași persoane juridice, se poate naște o stare de incompatibilitate ori un posibil conflict de interese”.²⁶⁸ În opinia noastră, această situație ridică serioase probleme sub aspectul loialității în exercitarea mandatului, al imparțialității și al protejării efective a intereselor persoanei juridice, întrucât cele două poziții pot presupune obiective divergente sau priorități diferite în raport cu patrimoniul și strategia de apărare penală a entității reprezentate.

În opinia doctrinarilor *F. Streteanu* și *R. Chiriță*, „competențele mandatarului judiciar desemnat în procesul penal sunt strict limitate la exercitarea reprezentării procesuale a persoanei juridice, fără a se extinde și asupra sferei atribuțiilor de administrare a acesteia.”²⁶⁹ Astfel, considerăm că mandatul său vizează exclusiv îndeplinirea actelor procesuale și procedurale în cadrul cauzei penale, fără a-i conferi prerogative de natură a influența activitatea curentă, gestiunea ori politica decizională a entității juridice. Această distincție este esențială pentru a delimita clar rolul mandatarului în procesul penal de cel al organelor de conducere sau al reprezentanților statuari ai persoanei juridice în planul dreptului civil și comercial, precum și pentru a evita orice confuzie între reprezentarea procesuală și exercitarea efectivă a conducerii persoanei juridice.

Potrivit poziției exprimate de *A.-R. Ilie*, „mandatarul desemnat de organul judiciar va exercita toate drepturile procesuale și va îndeplini toate obligațiile care revin persoanei juridice în cadrul procesului penal, în aceeași manieră în care acestea ar fi exercitate și asumate de către reprezentantul legal sau convențional al acesteia”.²⁷⁰ Prin urmare, exprimăm părerea că mandatul conferit de organul judiciar presupune o deplină legitimare procesuală a mandatarului, în vederea exercitării tuturor prerogativelor procesuale recunoscute de lege persoanei juridice aflate sub incidența normelor penale. Nu poate fi desemnat, în vederea executării pedepsei complementare a plasării sub supraveghere judiciară, în calitate de mandatar, practicianul în insolvență care a exercitat anterior funcția de mandatar cu drept de reprezentare a aceleiași persoane juridice în cursul procesului penal²⁷¹. O astfel de desemnare ar fi incompatibilă cu exigențele de neutralitate și imparțialitate impuse de faza executării, având în vedere că această persoană a participat anterior la proces în calitate de reprezentant al entității juridice în fața organelor judiciare. În plus, legiuitorul urmărește, prin această interdicție, să evite eventualele conflicte de interese și să asigure o delimitare clară între faza procesuală penală și etapa executării sancțiunii, în cadrul căreia sunt necesare garanții sporite de obiectivitate în supravegherea executării măsurii dispuse.

²⁶⁸ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 464.

²⁶⁹ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice* (2007). *Op. cit.*, p. 384.

²⁷⁰ ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 312.

²⁷¹ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 465.

Susținem opinia exprimată de autorul A. Jurma, potrivit căreia „cea mai adecvată reprezentare personală a unei entități colective în procesul penal poate fi asigurată de o persoană fizică ce cunoaște în mod direct realitățile interne ale respectivei persoane juridice. În mod particular, sunt relevante în acest sens elemente precum organizarea și funcționarea internă a entității, interesele sale economice, precum și specificul activității desfășurate în contextul căreia a fost comisă fapta penală. Este firesc așadar să se considere că o persoană din interiorul structurii organizaționale — care deține o cunoaștere practică și contextuală a activității desfășurate — va fi cel mai bine plasată pentru a reprezenta eficient interesele juridice ale persoanei juridice în fața organelor judiciare. Prin urmare, entitățile colective nu ar trebui să ignore oportunitatea recunoscută de lege de a-și desemna ele însele mandatarul în procesul penal, în loc să lase această sarcină în seama organului judiciar, ceea ce ar putea genera riscul unei reprezentări mai puțin adecvate intereselor lor”²⁷².

În alt registru, consemnăm că, din perspectiva măsurilor de constrângere ce pot fi aplicate reprezentantului sau mandatarului persoanei juridice, acestea sunt limitate la aducerea cu mandat de aducere și sancționarea cu amendă judiciară în cazul lipsei nejustificate. Astfel, statutul acestora, în privința măsurilor coercitive, se aseamănă cu cel al martorului în procesul penal. Totuși, această asemănare se oprește aici. Reprezentantul sau mandatarul persoanei juridice nu depune jurământ înainte de a fi audiat, nu are obligația de a declara tot ceea ce cunoaște cu privire la obiectul cauzei, și nu i se aplică dispozițiile specifice privind audierea martorilor. În schimb, sub aspectul drepturilor și obligațiilor procesuale, reprezentantul sau mandatarul persoanei juridice are statutul de învinuit sau inculpat. Acesta este obligat să se prezinte ori de câte ori organul de urmărire penală sau instanța apreciază necesar, are dreptul să participe la toate etapele procedurale din fața instanței, precum și să pună întrebări celorlalte părți și martorilor. În ceea ce privește luarea declarației, A. Jurma susține că reprezentantului sau mandatarului persoanei juridice nu i se poate lua declarație în calitate de învinuit sau inculpat, întrucât este posibil ca acesta să nu dețină cunoștințe relevante despre împrejurările comiterii faptei, iar astfel declarația sa nu ar contribui la aflarea adevărului în cauză²⁷³.

Reprezentantul persoanei juridice inculcate acționează ca subiect care exprimă voința acesteia, ia la cunoștință în numele persoanei juridice de învinuirile ce i se aduc, formulează obiecții împotriva acestora și susține poziția persoanei juridice pe întreaga durată a urmăririi penale și a judecării cauzei. În exercitarea atribuțiilor sale, reprezentantul beneficiază de un set complex și variat de drepturi specifice statutului de învinuit sau inculpat. Această situație ridică în literatura de specialitate o problemă importantă: cum poate un singur și același subiect să îmbine funcțiile a doi

²⁷² JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. Op. cit., p. 217.

²⁷³ *Ibidem*, p. 217-218.

participanți la procesul penal, care, deși dețin atribuții similare, se bucură de statut procesual-penal diferit²⁷⁴?

Reprezentantul legal sau cel desemnat al persoanei juridice va reprezenta persoana juridică la orice acțiune procesuală efectuată în cadrul procesului penal, adică la acțiunile ce sunt efectuate cu participarea persoanei juridice (art. 521, alin. (3) Cod de procedură penală). Autorii *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc* susțin că „Reprezentantul persoanei juridice nu îndeplinește în cadrul procesului penal atribuțiile avocatului, dar numai ale reprezentantului aceste persoane juridice. Remarcabil este că persoana juridică poate să-și aleagă, pe lângă reprezentant, și un avocat pentru a-și apăra interesele. În cazurile în care nu există impedimente prevăzute de lege, apărătorul persoanei juridice, poate acorda asistență juridică și persoanelor fizice – angajați ai persoanei juridice respective”²⁷⁵. În acest context, putem afirma că „Avocatul desemnat cu asigurarea asistenței juridice reprezintă „vocea” persoanei juridice, în calitatea ei procesuală de învinuit sau, după caz, inculpat”²⁷⁶.

Reprezentantul legal sau reprezentantul desemnat al persoanei juridice nu poate fi asimilat, de către procuror sau organul de urmărire penală, cu persoana juridică însăși în calitate de urmărit penal. Deși participă activ la proces în numele entității juridice, acesta acționează exclusiv în virtutea calității de reprezentant, fără ca acest fapt să îi confere automat și statutul de subiect procesual urmărit penal în ceea ce privește cauza ce face obiectul cercetărilor. Calitatea procesuală a persoanei juridice ca subiect al răspunderii penale nu se transferă reprezentantului său, care, deși exprimă voința acesteia, rămâne o persoană distinctă față de entitatea juridică reprezentată²⁷⁷.

De asemenea, se impune a menționa că reprezentantul persoanei juridice este o persoană concretă, având propria voință și mentalitate, prin intermediul căreia se exprimă voința entității colective. Cu toate acestea, nu pot fi excluse situațiile în care poziția procesuală a reprezentantului nu reflectă fidel interesele sau punctul de vedere al organelor de conducere ori al altor membri ai persoanei juridice. Într-o atare ipoteză, apar dificultăți de ordin practic și teoretic privind modul în care ar trebui procedat pentru a asigura exprimarea autentică a voinței persoanei juridice în cadrul procesului penal²⁷⁸. Înlocuirea sau înlăturarea reprezentantului desemnat al persoanei juridice din

²⁷⁴ СМЕШКОВА, Л. В. *О перспективах законодательной регламентации осуществления уголовного преследования в отношении юридических лиц*. *Op. cit.*, c. 214-215.

²⁷⁵ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală. Curs universitar*. *Op. cit.*, p. 453.

²⁷⁶ DUMITRESCU, F.-G. Condițiile de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției învinutului, inculpatului persoană juridică. In: *Metodologii contemporane de cercetare și evaluare*: Culegere de comunicări ale Conf. șt. naț. a doctoranzilor, dedicate aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova, Chișinău, 22-23 aprilie 2021. Chișinău, 2012, pp. 145-150. ISBN 978-9975-159-16-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/154412# [accesat 2025-08-21], p. 150.

²⁷⁷ *Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoane juridice*. *Op. cit.*, p. 24.

²⁷⁸ КРУПНИЦКАЯ, В. И. Процессуальные аспекты допустимости уголовного преследования юридических лиц. В *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 127-132. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 131.

procesul penal, asemenea reprezentantului legal, se realizează, în prezența unor temeiuri justificate, printr-o ordonanță motivată emisă de procuror sau de organul de urmărire penală. Mandatul reprezentantului legal sau al celui desemnat încetează de drept odată cu pronunțarea unei hotărâri definitive în cauza penală. În cazul reprezentantului desemnat, mandatul acestuia încetează și în ipoteza în care dispar impedimentele ce au justificat desemnarea sa, precum adoptarea unei soluții de scoatere de sub urmărire penală, de încetare a procesului penal sau de achitare²⁷⁹. În situația în care, ulterior admiterii unei persoane în calitate de reprezentant legal al persoanei juridice, se constată lipsa temeiurilor care justifică menținerea acesteia în această calitate, procurorul sau organul de urmărire penală va dispune, prin ordonanță motivată, încetarea participării acesteia la procesul penal în calitate de reprezentant. De asemenea, participarea reprezentantului legal, sau, după caz, a reprezentantului desemnat al persoanei juridice, încetează și în ipotezele în care atribuțiile sale sunt suspendate de către fondatori, membri, asociați sau de organul de conducere care i-a conferit inițial funcțiile de administrare, ori atunci când acesta își încetează mandatul ca urmare a demiterii, concedierii, desfacerii sau anulării contractului, în baza unei hotărâri judecătorești sau prin alte modalități prevăzute de lege. Reprezentantul legal ori reprezentantul desemnat al persoanei juridice poate fi înlăturat din procesul penal și în situația în care fondatorii sau membrii organelor de conducere ale persoanei juridice formulează o cerere motivată în acest sens, invocând existența unor temeiuri serioase care pun la îndoială competența ori buna-credință a reprezentantului în exercitarea mandatului său. O astfel de cerere se soluționează potrivit regulilor și termenelor prevăzute de art. 246 și 247 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, fiind emisă o ordonanță motivată în acest sens²⁸⁰.

Reprezentarea persoanelor juridice în procesul penal al altor state. În ceea ce privește specificul reprezentării persoanelor juridice în procesul penal al altor state, în Titlul VI, Capitolul IV din Codul de procedură penală al Olandei, este reglementată în mod distinct procedura de urmărire penală a persoanelor juridice. În acest sens, art. 528 stabilește condițiile privind participarea reprezentantului persoanei juridice în procesul penal, indicând expres că, în funcție de decizia corporației, pot fi recunoscuți ca reprezentanți unul sau mai mulți directori ai acesteia. Este de remarcat faptul că reprezentantul astfel desemnat beneficiază de un drept expres la tăcere, fiind îndreptățit să nu formuleze declarații împotriva persoanei juridice pe care o reprezintă, atât în etapa urmăririi penale, cât și pe parcursul judecății în fond²⁸¹.

²⁷⁹ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 23-24.

²⁸⁰ Ibidem, p. 22-23.

²⁸¹ KEULEN, B. F., GRITTER, E. Corporate criminal liability in the Netherlands. In: *Electronic Journal of Comparative Law*. 2010, vol. 14, nr. 3, pp. 1-12. ISSN 1387-3091 [online] [accesat 02.06.2023]. Disponibil: <https://docplayer.net/14628451-Corporate-criminal-liability-in-the-netherlands-b-f-keulen-e-gritter.html>

În Olanda, regulile de procedură penală aplicabile persoanelor juridice se bazează pe principiul conform căruia persoana juridică are libertatea deplină de a-și alege reprezentantul în cadrul procedurii penale. Legea nu impune o formă specifică pentru acordarea mandatului de reprezentare, ceea ce a condus jurisprudența olandeză să accepte că o persoană juridică inculpată poate fi reprezentată chiar de unul dintre acționarii săi, fără a fi necesar un mandat scris din partea celorlalți acționari. Odată cu inculparea persoanei juridice, reprezentantul desemnat se substituie în totalitate acesteia, dobândind calitatea de parte în proces. Prin urmare, persoana fizică care acționează ca reprezentant nu mai poate fi audiată în calitate de martor, ci doar în calitate de reprezentant al persoanei juridice²⁸².

La determinarea necesității asigurării asistenței juridice obligatorii pentru inculpatul persoană juridică, nu trebuie luată în considerare pedeapsa ce poate fi aplicată persoanei juridice. Aceasta deoarece dispozițiile legale nu se referă la subiectul procesual vizat prin pedepsele, ci doar la gravitatea faptei comise, reflectată prin pedeapsa prevăzută de lege²⁸³. Legislația penală și procesual-penală a Spaniei oferă o concepție extinsă asupra reprezentanților persoanei juridice, incluzând un spectru larg de persoane împuternicite să încheie tranzacții cu terții în numele entității colective. În această perspectivă, prin conducători ai persoanei juridice se înțeleg acele persoane în mâinile cărora este concentrat controlul efectiv asupra activității entității, fiind abilitate să adopte decizii esențiale pentru funcționarea acesteia. Legea spaniolă face o distincție clară între conducătorii juridici și cei factici, admitând posibilitatea ca gestiunea efectivă a societății să fie exercitată de o persoană diferită de cea care, din punct de vedere formal, are atribuții de reprezentare. Astfel, se recunoaște existența unor conducători *de facto*, alături de conducătorii *de jure*, în vederea atragerii răspunderii penale a persoanei juridice și asigurării unei reprezentări adecvate în procesul penal²⁸⁴.

O cerință comună impusă acestor categorii de persoane – fie că este vorba despre conducători juridici sau factici – constă în aceea că activitatea desfășurată de aceștia trebuie să fie realizată din contul și în interesul persoanei juridice. Aceste două condiții – acționarea în numele (pe seama) persoanei juridice și urmărirea intereselor acesteia – trebuie să fie îndeplinite cumulativ, întrucât doar în acest mod poate fi angajată răspunderea penală a persoanei juridice ori se poate legitima reprezentarea sa procesuală²⁸⁵. Potrivit articolului 119 din Legea privind procedura penală a Spaniei, aprobată prin Decretul Regal din 14 septembrie 1882, persoana juridică este obligată să

²⁸² STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. (2007). *Op. cit.*, p. 387; VELDT-FOGLIA, M. Rapport néerlandais „La responsabilité Aspects nouveaux”. In: *Travaux d’Association Henri Capitant*. 2003, vol. 50, pp. 803-812. ISSN 0399-1466, p. 811-812.

²⁸³ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 443.

²⁸⁴ FEIJÓO SÁNCHEZ, B. J. *Op. cit.*, p. 94.

²⁸⁵ ТУМАНОВА Е. А. Уголовная ответственность юридических лиц в уголовном праве Испании. В: *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Юридические Науки*. 2014, № 2, с. 252-258. ISSN 2313-2337, с. 255.

desemneze trei categorii de reprezentanți în cadrul procesului penal: un reprezentant special, un avocat și un reprezentant prin procură (procurador). Reprezentantul special deține un statut distinct de reprezentare, avocatul asigură apărarea entității, iar reprezentantul prin procură gestionează actele procesuale, primind notificările și citațiile. În situația în care persoana juridică nu procedează la această desemnare, avocatul și *procuradorul* sunt numiți din oficiu. Procedura de audiere a persoanei juridice acuzate se desfășoară în prezența reprezentantului special, asistat de avocat, însă dacă primul este absent, audierea continuă în prezența avocatului, asigurând astfel continuitatea reprezentării procesuale a entității juridice²⁸⁶.

Legea privind procesul penal al Serbiei prevede că, în cauzele penale care privesc persoanele juridice, pot participa și persoane fizice, respectiv reprezentantul și avocatul acesteia, care fac parte din grupul apărării în procesul penal. Potrivit art. 367 din actul normativ menționat, reprezentantul persoanei juridice în procesul penal poate fi persoana care are dreptul de reprezentare în baza legii, a actului emis de autoritatea competentă a statului, a statutului ori a unui alt act juridic intern. Un aspect semnificativ al reglementării sârbe îl constituie limitarea numărului de reprezentanți, în sensul că persoana juridică poate fi reprezentată în procesul penal de un singur reprezentant. Totuși, reprezentantul desemnat are posibilitatea de a împuternici o altă persoană pentru a exercita, în numele său, funcția de reprezentare a persoanei juridice în cadrul procesului penal.

În cauzele penale privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice, calitatea de apărător poate fi deținută exclusiv de un avocat. Spre deosebire de reprezentantul legal sau convențional al persoanei juridice, prezența avocatului nu este obligatorie, ci facultativă, în funcție de opțiunea entității juridice. Legea procesual-penală nu stabilește un număr maxim de avocați care pot participa în apărarea unei persoane juridice în procesul penal, permițând astfel constituirea unei echipe de apărare, dacă este cazul. Singura interdicție expres prevăzută de lege este aceea că o persoană fizică și o persoană juridică, cercetate în aceeași cauză penală, în calitate de bănuیت sau învinuit, nu pot fi asistate de același avocat. Această măsură urmărește prevenirea conflictelor de interese și asigurarea loialității apărării²⁸⁷.

Potrivit Codurilor de procedură penală francez²⁸⁸ și belgian, atunci când reprezentantul legal al persoanei juridice este urmărit penal pentru aceleași fapte ca și persoana juridică, doar instanța de judecată are competența să desemneze un mandatar judiciar sau un mandatar *ad-hoc* pentru a reprezenta persoana juridică în proces²⁸⁹. Această procedură are ca scop evitarea unui conflict de interese și asigurarea unei reprezentări independente și corecte a persoanei juridice în procesul

²⁸⁶ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 31-32.

²⁸⁷ СИМОВИЧ, М. Н., БЕЯТОВИЧ, С. Op. cit., c. 120-121.

²⁸⁸ Code de procédure pénale. Annoté sous la direction de Philippe CONTE. Édition 2022. Paris : Lexis Nexis, 2021. 3232 p. ISBN 978-2-7110-3512-0.

²⁸⁹ JURMA, A. Persoana juridică – subiect al răspunderii penale. Op. cit., p. 213.

penal. Conform articolului 9 din Legea nr. 2000-647 din 10 iulie 2000 din Franța: 1) persoana juridică este reprezentată în procesul penal de reprezentantul său legal, care o reprezintă pe întreaga durată a procedurii; 2) dacă reprezentantul legal este și el urmărit penal pentru aceeași faptă, acesta are posibilitatea să solicite președintelui instanței desemnarea unui alt reprezentant pentru a reprezenta persoana juridică²⁹⁰.

Desemnarea reprezentantului persoanei juridice în procedura penală din Franța este reglementată strict pentru a asigura o reprezentare efectivă și neîntreruptă a entității colective. În mod uzual, persoana juridică este reprezentată de către reprezentantul său legal pe întreaga durată a procesului penal. Cu toate acestea, în situațiile în care persoana juridică nu dispune de un reprezentant legal sau când acesta devine inculpat în aceeași cauză, legea prevede desemnarea unui mandatar special. Această desemnare este realizată de președintele Tribunalului de mare instanță, la cererea Ministerului Public, a judecătorului de instrucție sau a părții civile, garantând astfel continuitatea reprezentării în fața organelor judiciare. Mandatarul poate fi numit și în ipoteze excepționale, cum ar fi dispariția reprezentanților legali, care pot evita implicarea în proces prin retragerea din sfera decizională. Mai mult, legislația franceză permite intervenția instanței chiar pe parcursul judecății, pentru a desemna mandatarul, atunci când apar elemente noi ce indică posibilitatea angajării răspunderii penale personale a reprezentantului legal. Acest mecanism asigură un echilibru între dreptul persoanei juridice la apărare și buna desfășurare a procesului penal, prevenind blocajele procedurale ce pot rezulta din conflicte de interese sau absența reprezentării. Astfel, cadrul procedural francez instituie un sistem flexibil și adaptabil, menit să protejeze atât drepturile persoanei juridice, cât și integritatea procedurii penale.

În cazul în care, pe parcursul judecății, apar elemente care pot conduce la angajarea răspunderii personale a reprezentantului legal al persoanei juridice, legea prevede posibilitatea ca președintele instanței sesizate să desemneze un mandatar special. Această măsură are rolul de a asigura continuitatea reprezentării persoanei juridice în proces, evitând astfel situația în care entitatea juridică rămâne fără reprezentant²⁹¹.

Autorii *Streteanu F. și R. Chiriță* referindu-se reglementările franceze privind mandatarii desemnați în procedura penală pentru reprezentarea persoanei juridice, subliniază că „...rolul mandatarului desemnat de instanță este strict limitat la reprezentarea societății, fără a-i conferi competențe în administrarea acesteia sau în exercitarea atribuțiilor de supraveghere specifice mandatarului desemnat în cazul pedepsei complementare a plasării sub supraveghere judiciară a

²⁹⁰ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 31-32

²⁹¹ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. (2007). Op. cit., p. 380-381; HIDALGO, R., SOLOMON, G., MORVAN, P. *Entreprise et responsabilité pénale*. Paris : L.G.D.J., 1994. 168 p. ISBN 2-275-00436-X, p. 80.

persoanei juridice. De asemenea, mandatarul nu este obligat să asigure personal apărarea persoanei juridice, având posibilitatea să apeleze la un avocat ales, în condițiile în care societatea dispune de resursele financiare necesare, sau să solicite instanței desemnarea unui avocat din oficiu. Durata mandatului mandatarului se întinde până la pronunțarea unei hotărâri definitive, cu condiția ca între timp să nu reapară reprezentantul legal al persoanei juridice. În ceea ce privește răspunderea, atât reprezentantul legal, cât și mandatarul nu pot fi trași la răspundere pentru o culpă proprie pe parcursul procesului, poziția lor fiind asemănătoare celei a martorului. Prin urmare, aceștia pot fi supuși doar măsurilor de constrângere prevăzute pentru martori, precum aducerea cu mandat în cazul neprezentării nejustificate în fața instanței”²⁹². Codul de procedură penală francez prevede în mod expres că persoana juridică este reprezentată în fața instanței prin reprezentantul său desemnat la data procesului. Această soluție a fost apreciată în doctrină ca fiind eficientă și clară, evitând o complicație procedurală suplimentară pentru organele judiciare. Astfel, nu se impune o cercetare prealabilă pentru identificarea persoanei care deținea puterea de reprezentare la momentul comiterii faptei, considerându-se că acest aspect nu influențează esențial cursul și obiectul cauzei penale. Această reglementare facilitează fluiditatea procesului și reduce riscul unor litigii privind legitimitatea reprezentării persoanei juridice²⁹³.

Articolul 2bis din Codul de procedură penală belgian prevede că, în situația în care urmărirea penală vizează atât persoana juridică, cât și persoana fizică autorizată să o reprezinte pentru aceleași fapte sau pentru fapte conexe, tribunalul competent să soluționeze cauza în privința persoanei juridice este obligat să desemneze din oficiu sau la cerere un mandatar *ad-hoc* care să o reprezinte. Această măsură răspunde necesității evitării unui conflict de interese între persoana juridică și reprezentantul său fizic. Deși în doctrină²⁹⁴ s-a discutat posibilitatea ca această desemnare să fie făcută și în faza urmăririi penale, înaintea judecării, practica judiciară a clarificat faptul că art. 2bis nu lasă loc de interpretări și stabilește explicit că doar judecătorul de fond are competența de a desemna mandatarul *ad-hoc*, limitând astfel intervenția sa la etapa judecării.

Această soluție conferă claritate procedurii și protejează drepturile persoanei juridice într-un context procesual în care pot apărea conflicte de interese între aceasta și reprezentantul său legal. În absența unei reglementări exprese privind identitatea persoanelor care pot fi desemnate ca mandatar *ad hoc* al persoanei juridice, practica judiciară belgiană a dezvoltat soluții flexibile, adaptate contextului cauzei și nevoilor de protejare a intereselor entității juridice. Astfel, unele instanțe au recurs la întocmirea unor liste cu avocați care își exprimă acordul prealabil de a fi desemnați ca mandatar *ad hoc*, ceea ce permite un control de fond asupra competenței și

²⁹² STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. (2007). *Op. cit.*, p. 381-382.

²⁹³ DALMASO, Th. *Op. cit.*, p. 38; JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. *Op. cit.*, p. 213.

²⁹⁴ VAN DER LINDEN, Gh. *Op. cit.*, p. 254; STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. (2007). *Op. cit.*, p. 383-384.

imparțialității acestora. Alteori, desemnarea a vizat decanul baroului local, în virtutea neutralității și autorității profesionale conferite de funcție. Totodată, nu este exclusă desemnarea unei persoane particulare, la solicitarea expresă a persoanei juridice, cu condiția esențială ca instanța să poată verifica și garanta independența acesteia față de reprezentantul legal al entității (administratorul ei), în special în ipoteza în care acesta este inculpat pentru aceleași fapte²⁹⁵.

Această jurisprudență flexibilă reflectă preocuparea pentru asigurarea unei reprezentări efective și loiale a persoanei juridice în procesul penal, dar și pentru evitarea conflictelor de interese sau a ingerinței unei persoane care ar putea prejudicia apărarea entității colective. În ipoteza în care desemnarea mandatarului judiciar al unei persoane juridice a fost realizată anterior deschiderii procedurii de faliment, acesta își păstrează calitatea și atribuțiile în cadrul procesului penal, întrucât mandatul său are un caracter special, distinct de mandatul general conferit curatorului desemnat în procedura insolvenței. Această distincție este esențială pentru menținerea coerenței actului de justiție și pentru asigurarea unei reprezentări adecvate a persoanei juridice în fața organelor judiciare penale. Potrivit dispozițiilor art. 185 din Codul de instrucție criminală, „prevenitul, persoană juridică, va compărea în persoană sau va fi reprezentat de un avocat”. Această „prezență în persoană” trebuie interpretată în sens juridic, însemnând că persoana juridică nu poate apărea nemijlocit în fața instanței, ci doar prin intermediul unei persoane fizice legal abilitate să o reprezinte. Această persoană trebuie să îndeplinească condițiile prevăzute de lege și statutul entității. De exemplu, în cazul societăților pe acțiuni, reprezentarea poate fi realizată de doi administratori, dacă acest aspect este prevăzut de statut, sau de întregul consiliu de administrație, în lipsa unei prevederi exprese. Este însă imperativ ca persoana desemnată să nu fie, la rândul său, inculpată în aceeași cauză penală. Într-o asemenea situație, devin aplicabile prevederile art. 2bis din Codul de procedură penală belgian, care impun desemnarea unui mandatar *ad hoc*, pentru a evita conflictul de interese între persoana juridică și reprezentantul său legal. În ipoteza în care instanța consideră necesară audierea altor persoane fizice din cadrul entității juridice (precum angajați sau membri ai conducerii), aceasta se va realiza prin citarea lor în calitate de martori, și nu prin obligarea persoanei juridice de a „compara în persoană”, așa cum este formulat în art. 185 alin. (3) Codul de instrucție criminală. Un alt aspect esențial este faptul că, în cazul persoanei juridice, reprezentarea prin avocat este întotdeauna permisă, inclusiv în situațiile în care, pentru inculpatul persoană fizică, legea impune prezența personală²⁹⁶. Această soluție consacră principiul adaptabilității normelor procesuale la specificul subiectului de drept – persoana juridică – și asigură,

²⁹⁵ VAN DER LINDEN, Gh. *Op. cit.*, p. 254; STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. (2007). *Op. cit.*, p. 384.

²⁹⁶ BOSLY, H.-D., VANDERMEERSCH, D. *Droit de la procédure pénale*. Bruges : La Charte, 2001. 1098 p. ISBN 2-87403-067-8, p. 910; STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. (2007). *Op. cit.*, p. 384-385.

în mod efectiv. Legea nr. 418 din 27 octombrie 2011 privind răspunderea penală a persoanelor juridice și procedura penală aplicabilă acestora, adoptată în Republica Cehă, reglementează în mod detaliat regimul reprezentării entităților colective în cadrul procesului penal. Articolul 34 al acestei legi instituie norme clare menite să asigure o reprezentare eficientă, dar și compatibilă cu cerințele de imparțialitate și echitate ale procesului penal. Astfel, conform alin. (1), pe durata procesului penal, persoana juridică este reprezentată de unul dintre administratorii săi sau de către un reprezentant desemnat prin procură. În situația în care unul dintre administratori este, în calitate de persoană fizică, acuzat în aceeași cauză penală, acestuia îi este interzis să reprezinte persoana juridică, pentru a evita un conflict de interese evident. Această prevedere contribuie la garantarea autonomiei poziției procesuale a persoanei juridice față de cea a persoanei fizice inculpate. Alin. (2) conferă persoanei juridice dreptul de a-și desemna un reprezentant, cu mențiunea că această împuternicire trebuie dovedită printr-un document expres, în formă orală consemnată în dosarul cauzei. Se instituie astfel un regim flexibil de desemnare, dar cu cerințe minime de formă și probă, pentru a facilita participarea entității la proces.

Importanța unei reprezentări unice este subliniată de alin. (3), care prevede că, pe întreaga durată a procedurii, persoana juridică poate fi reprezentată de un singur reprezentant, evitându-se astfel posibile confuzii sau strategii contradictorii în cadrul apărării. Mai mult, alin. (5) prevede o soluție de protecție în caz de pasivitate sau neglijență din partea persoanei juridice. Astfel, dacă entitatea nu desemnează în timp util un reprezentant, ori dacă nu există o persoană identificabilă sau disponibilă care să o reprezinte în mod valid, iar aceasta nu poate furniza documentele necesare în proces, președintele completului de judecată are obligația de a desemna un apărător din oficiu pentru persoana juridică. În faza de urmărire penală, această competență aparține judecătorului de instrucție.

Legea nr. 13 din 2007 privind răspunderea penală a entităților juridice din Muntenegru stabilește un cadru procedural clar și coerent pentru reprezentarea persoanelor juridice în procesul penal, punând un accent deosebit pe evitarea conflictelor de interese și pe asigurarea dreptului la apărare. Potrivit articolului 55 alin. (1), reprezentantul unei persoane juridice acuzate nu poate fi o persoană chemată să depună mărturie în aceeași cauză penală. Această interdicție urmărește să elimine orice potențial conflict de loialitate și să protejeze atât integritatea declarațiilor martorilor, cât și calitatea actului de reprezentare, în conformitate cu principiile echității procesuale. Conform alin. (2) al aceluiași articol, în situația în care reprezentantul desemnat se află în imposibilitatea de a reprezenta entitatea juridică din cauza conflictului menționat, instanța solicită persoanei juridice sau filialei unei persoane juridice străine să desemneze un alt reprezentant. Această desemnare trebuie realizată de către organul competent al entității și notificată în scris, în termenul stabilit de instanță. Alineatul (3) reglementează ipoteza pasivității persoanei juridice. Dacă aceasta nu desemnează un

alt reprezentant în termen de opt zile, instanța este abilitată să numească din oficiu un reprezentant, asigurând astfel continuitatea procesului și garantarea reprezentării legale. În completare, articolul 56 prevede că persoana juridică acuzată poate fi asistată, pe lângă reprezentantul desemnat, și de un avocat²⁹⁷.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia reprezentării persoanelor juridice în procesul penal. Potrivit opiniei exprimate de *Trandafir A.-R.*, „caracterul obligatoriu al asistenței juridice în cazul inculpatului persoană juridică, atât în faza camerei preliminare, cât și în cea a judecății, este justificat nu doar din perspectiva dreptului intern, ci și în lumina jurisprudenței CtEDO. Această exigență decurge din aplicabilitatea art. 6 din CEDO, care garantează dreptul la un proces echitabil, inclusiv subcomponenta esențială a acestuia – dreptul la apărare. Deși dispozițiile Convenției vizează în principal persoanele fizice, Curtea a extins interpretarea drepturilor procedurale și la persoanele juridice atunci când acestea sunt subiect al unei acuzații penale, în sensul autonom conferit de jurisprudența sa”²⁹⁸. Astfel, în măsura în care o persoană juridică este inculpată într-un proces penal, ea beneficiază de aceleași garanții fundamentale privind un proces echitabil, ceea ce implică inclusiv dreptul de a fi asistată de un avocat, mai ales în cauzele în care gravitatea acuzației impune un standard sporit de protecție procesuală.

Într-o cauză relevantă din jurisprudența CtEDO, o persoană juridică urmărită penal conform dreptului intern francez a invocat încălcarea art. 6 §3 lit. c) din CEDO, susținând că i-ar fi fost afectat dreptul de a fi asistată de un apărător ales. Contextul litigiului pornea de la particularitățile sistemului juridic francez, care prevede că, în ipoteza în care reprezentantul legal al unei persoane juridice este urmărit penal pentru aceleași fapte, instanța are obligația de a desemna un mandatar ad-hoc pentru a reprezenta entitatea colectivă. În paralel, însă, legea oferă și posibilitatea ca persoana juridică să își desemneze propriul reprezentant. În cauza respectivă, dificultatea a apărut din faptul că instanța desemnase deja un mandatar ad-hoc, conform procedurii legale, iar acesta a ales un alt avocat decât cel preferat de societate. Reclamanta a susținut că, în acest mod, i-a fost încălcat dreptul de a beneficia de apărarea unui avocat ales, așa cum este garantat de art. 6 §3 lit. c) din Convenție. Cu toate acestea, CtEDO a respins această critică, reținând că: 1) Desemnarea mandatarului ad-hoc de către instanță a fost efectuată în condiții legale, ca măsură de protejare a intereselor persoanei juridice în contextul unui posibil conflict de interese; 2) Societatea nu a demonstrat că apărarea realizată de avocatul desemnat a fost inefficientă sau inadecvată; 3) La nivelul Curții de Apel și al Curții de Casație, societatea a fost reprezentată de avocatul ales de aceasta, ceea ce a consolidat garanțiile unui proces echitabil. Prin urmare, Curtea a concluzionat

²⁹⁷ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 32.

²⁹⁸ TRANDAFIR, A.-R. Op. cit., p. 444.

*că nu a existat o încălcare a art. 6 §3 lit. c) din Convenție, întrucât privarea temporară de dreptul de a alege avocatul nu a afectat în mod concret și efectiv exercitarea dreptului la apărare, raportat la ansamblul procedurii*²⁹⁹.

Potrivit opiniei exprimate de autoarea Trandafir I.-R., „chiar dacă jurisprudența CtEDO în această materie nu este încă dezvoltată sau este lacunară în anumite aspecte, toate drepturile apărării prevăzute la articolul 6 paragraful 3 din Convenție pot fi invocate în mod direct de către persoanele juridice. Această concluzie este susținută și de practica internă, întrucât legislația penală națională (a României – n.n.) oferă deja aplicații concrete ale acestor garanții. Astfel, persoanele juridice suspecte sau inculpate au dreptul de a fi asistate fie de un apărător ales, fie de un apărător din oficiu, în condițiile prevăzute de lege. De asemenea, li se aduce la cunoștință calitatea procesuală de suspect, potrivit dispozițiilor articolului 307 din Codul de procedură penală, și beneficiază de timpul necesar pentru pregătirea apărării, în concordanță cu standardele prevăzute de Convenție”³⁰⁰.

Autoarea Trandafir I.-R. subliniază și importanța fundamentală a drepturilor apărării, consacrate la articolul 6 alineatul 3 din CEDO, în arhitectura unei societăți democratice. Potrivit acesteia, „...apărarea în materie penală trebuie să fie nu doar formală, ci concretă și efectivă. Articolul 6 alineatul 3 nu este autonom, ci trebuie interpretat ca o dezvoltare a principiului general al dreptului la un proces echitabil, consacrat în alineatul 1 al aceluiași articol. În această logică, CtEDO abordează în mod holistic articolul 6, ceea ce accentuează rolul principiului egalității armelor și al contradictorialității în cadrul procesului penal. De asemenea, autoarea atrage atenția asupra aplicabilității teoriei obligațiilor pozitive ale statului în acest context. Astfel, nu este suficient ca statul să se abțină de la încălcarea drepturilor, ci are și obligația activă de a adopta măsuri eficiente pentru a le asigura”³⁰¹.

*Astfel, în speța Yukos, CEDO a reținut că procesul intentat împotriva societății nu a fost echitabil în sensul articolului 6 din Convenție. În mod concret, s-a constatat că Societatea Yukos nu a beneficiat de un interval de timp suficient pentru a studia dosarul în fața primei instanțe, ceea ce a afectat negativ dreptul la o apărare efectivă. Mai mult, începerea prematură a audierilor în fața Curții de Apel a limitat nejustificat capacitatea societății de a-și susține cauza în această fază a procedurii. În consecință, Curtea a constatat încălcarea articolelor 6 alineatul 1 și 6 alineatul 3 litera b) din Convenție, reflectând astfel importanța fundamentală a dreptului la un proces echitabil și la o apărare corespunzătoare*³⁰².

²⁹⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Eurofinacom vs. Franța*, nr. 58753/00 din 7 septembrie 2004 [online] [accesat 17.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-4216>

³⁰⁰ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 525.

³⁰¹ *Ibidem*, p. 523.

³⁰² Hotărârea CtEDO în cauza *Compania Petrolieră Yukos vs. Rusia*, nr. 14902/04 din 20 septembrie 2011, par. 551 [online] [accesat 17.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91378>, par. 551; TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 524-525.

În cadrul activității sale, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fost nevoită să examineze și situații când, în contextul cauzelor penale împotriva persoanelor juridice, interesele justiției au impus desemnarea unui alt reprezentant al entității învinuite de către organul de urmărire penală, atunci când reprezentantul inițial făcea obiectul urmăririi penale. Analiza practicilor judiciare din diverse state relevă două soluții principale pentru aceste situații. Prima presupune ca persoana juridică să-și desemneze un nou reprezentant, care să nu fie vizat de urmărirea penală în aceeași cauză. A doua opțiune constă în desemnarea unui reprezentant de către instanța de judecată, aceasta din urmă intervenind astfel pentru a asigura reprezentarea efectivă și echitabilă a persoanei juridice pe durata procesului penal.

În Republica Moldova, soluția adoptată în situațiile în care atât persoana juridică, cât și reprezentantul său sunt urmăriți penal constă în atribuirea competenței de desemnare a reprezentantului organului de urmărire penală. CtEDO a subliniat constant că autoritățile naționale trebuie să țină seama de dorințele persoanei acuzate privind reprezentarea sa juridică. Totuși, aceste preferințe pot fi depășite atunci când există motive relevante și suficiente, justificate de interesele actului de justiție (așa cum s-a reținut în cauzele *Meftah și alții vs. Franța*³⁰³, *Mayzit vs. Rusia*³⁰⁴, *Vitan vs. România*³⁰⁵ sau *Zagorodniy vs. Ucraina*³⁰⁶). În absența unor astfel de motive, restrângerea dreptului la alegerea liberă a apărătorului echivalează cu o încălcare a dreptului la un proces echitabil, prevăzut de articolul 6 alineatul 1, în corelație cu alineatul 3 litera c), cu atât mai mult dacă această restricție afectează în mod negativ apărarea reclamantului în contextul întregii proceduri.

Rolul Curții a constat în evaluare dacă, din perspectiva intereselor generale ale justiției, ar fi afectată buna desfășurare a procesului penal în situația în care persoanelor juridice li s-ar recunoaște dreptul de a desemna un reprezentant în cadrul procedurilor penale, chiar și atunci când urmărirea penală vizează și reprezentantul legal al acestora³⁰⁷. Inițial, Curtea a plecat de la prezumția că desemnarea unui reprezentant al persoanelor juridice în procedurile penale de către judecătorul de instrucție, în situația în care urmărirea penală vizează și reprezentantul legal al acestora, constituie o măsură mai puțin intruzivă decât desemnarea reprezentantului de către organul de urmărire penală.

³⁰³ Hotărârea CtEDO în cauza *Meftah și alții vs. Franța*, din 26 iulie 2002. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-184238> [accesat 2025-08-31].

³⁰⁴ Hotărârea CtEDO în cauza *Mayzit vs. Rusia*, din 06 iulie 2005. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-68067> [accesat 2025-08-31].

³⁰⁵ Hotărârea CtEDO în cauza *Vitan vs. România*, din 25 martie 2008. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122592> [accesat 2025-08-31].

³⁰⁶ Hotărârea CtEDO în cauza *Zagorodniy vs. Ucraina*, din 24 noiembrie 2011. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107561> [accesat 2025-08-31].

³⁰⁷ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 33.

În acest context, Curtea face trimitere la precedentul din cauza *Vasilescu vs. România*³⁰⁸ (22 mai 1998, §41), în care s-a statuat că doar o instituție cu jurisdicție deplină, care îndeplinește anumite condiții esențiale — precum independența față de executiv și față de părți — poate fi considerată un „tribunal”. Astfel, în timp ce independența și imparțialitatea instanței de judecată nu ridică dubii obiective, existența unor temeiuri justificate privind lipsa de independență și imparțialitate a organului de urmărire penală este posibilă. Fiind parte a puterii executive, organul de urmărire penală nu beneficiază de garanțiile inerente judecătorilor, ceea ce poate conduce la riscul desemnării unui reprezentant convenabil acestuia, în detrimentul apărării persoanelor juridice. Curtea subliniază că, odată implementată, alternativa desemnării reprezentantului de către instanța de judecată nu implică costuri excesive suplimentare. În continuare, Curtea a aplicat principiul ingerinței minime, concluzionând că permiterea persoanelor juridice să-și desemneze reprezentanții în procedurile penale, chiar și atunci când urmărirea penală este pornită împotriva reprezentanților lor legali, nu afectează interesele justiției. Astfel, această măsură reprezintă soluția optimă, în acord cu testul ingerinței minime. Cu toate acestea, Curtea recunoaște existența unor situații în care interesele justiției pot impune desemnarea unui reprezentant de către autorități, în cadrul procedurilor penale. Acest lucru este valabil, în special, atunci când persoanele juridice refuză să-și desemneze un reprezentant sau când acestea nu pot face această desemnare. Măsura este justificată în interesul persoanelor juridice acuzate și are drept scop asigurarea unei apărări adecvate a intereselor lor în procesul penal, după cum rezultă din jurisprudența relevantă, exemplificată, *mutatis mutandis*, prin cauza *Correia de Matos vs. Portugalia*³⁰⁹ (4 aprilie 2018, §124)³¹⁰.

Optimizarea echilibrului dintre dreptul la apărare și realizarea intereselor justiției impune ca persoana juridică acuzată să aibă posibilitatea de a-și desemna reprezentantul legal în procedurile penale. În situația în care reprezentantul legal este, la rândul său, acuzat în cadrul acelorași proceduri, persoana juridică trebuie să poată numi un alt reprezentant. În cazul în care aceasta nu își exercită acest drept, desemnarea unui reprezentant revine fie judecătorului de instrucție în faza urmăririi penale, fie instanței de judecată pe parcursul judecății, la cererea procurorului. Legislatorul trebuie să asigure respectarea drepturilor persoanelor juridice, subiecți ai procedurilor penale, în ceea ce privește alegerea apărătorilor lor. Intervenția instanțelor în privința desemnării reprezentanților persoanelor juridice trebuie să aibă loc numai în situația în care acestea nu își exprimă o alegere în acest sens, garantând astfel o apărare efectivă și echitabilă. Această analiză realizată de Curte a fost suficientă pentru a constata existența unei încălcări a prevederilor

³⁰⁸ Hotărârea CtEDO în cauza *Vasilescu vs. România*, din 22 mai 1998, §41. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122795> [accesat 2025-08-31].

³⁰⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Correia de Matos vs. Portugalia*, din 4 aprilie 2018, §124. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-182842> [accesat 2025-08-31].

³¹⁰ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 33-34.

articolelor 23 și 26 din Constituție, prin raportare la normele legale contestate. În consecință, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a declarat neconstituțional articolul 521 alineatul (2) din Codul de procedură penală³¹¹, precum și omisiunea legislativă referitoare la posibilitatea persoanei juridice inculcate de a-și desemna un reprezentant în cadrul procedurilor penale³¹².

În final, putem susține că reprezentarea persoanelor juridice în cauzele penale impune adaptarea principiilor asistenței juridice la specificul acestora, asigurând atât dreptul la apărare efectivă, cât și respectarea intereselor justiției. Astfel, garantarea posibilității desemnării unui reprezentant legal și a unui avocat este esențială pentru echilibrul procedural și pentru protejarea drepturilor persoanelor juridice în procesul penal.

2.5. Concluzii la Capitolul 2

Reglementarea normativă a răspunderii penale a persoanelor juridice, precum și a procedurilor de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de acestea, constituie un demers esențial în combaterea eficientă a criminalității corporative.

Analiza comparativă a modelelor de răspundere penală a persoanelor juridice, precum și a procedurilor de urmărire și judecare aplicabile acestora, evidențiază faptul că standardele internaționale în materie de combatere a criminalității corporative impun instituirea unor mecanisme procedurale distincte, adaptate specificului acestor entități.

Reglementarea urmăririi penale și a judecării cauzelor penale ce implică persoane juridice prezintă o relevanță deosebită și din perspectiva cooperării internaționale în materie penală. În acest sens, statele sunt chemate, în limitele capacităților proprii, să colaboreze în investigarea și soluționarea cauzelor privind infracțiunile comise de persoane juridice.

Instituirea și reglementarea procedurilor de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice sunt determinate de evoluția accelerată și fără precedent a relațiilor economice, reflectând un interes esențial al societății și contribuind la responsabilizarea entităților juridice implicate în raporturile de drept.

Dacă pentru majoritatea cercetătorilor în domeniul juridic justificarea procedurilor de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice constituie un demers de interes științific, pentru reprezentanții acestor entități și pentru deținătorii mijloacelor de producție, această reglementare răspunde unei nevoi practice - aceea de a institui garanții juridice menite să asigure

³¹¹ Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 521 alin. (2) din Codul de procedură penală (Sesizarea nr. 132 g/2018, din 22 noiembrie 2018, paragrafele 44-45 și 51-53) [online] [accesat 14.05.2023]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=677>.

³¹² Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 34-35.

predictibilitatea normativă, protecția împotriva abuzurilor și consolidarea încrederii în respectarea drepturilor legale.

Instituirea unor proceduri specifice de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice stimulează adoptarea de către acestea a unor mecanisme interne de control corporativ sporit asupra persoanelor care dețin funcții de conducere, contribuind astfel la prevenirea eficientă a comportamentelor infracționale în cadrul entităților juridice.

În contextul procesului penal aplicabil persoanelor juridice, este esențial să se facă distincția între procedura de tragere la răspundere penală și procedura de urmărire penală propriu-zisă, acestea fiind instituții juridice distincte. Urmărirea penală constituie o etapă deosebit de complexă și decisivă în activitatea organelor de urmărire penală, iar aplicarea eficientă a normelor aferente acestei faze procesuale impune un nivel ridicat de pregătire profesională și specializare.

Având în vedere particularitățile specifice angajării răspunderii penale a persoanei juridice, legiuitorul a optat pentru instituirea unor norme procesual-penale distincte aplicabile acestei categorii de subiecți. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice se înscrie în sfera procedurilor speciale și are caracter derogatoriu față de cadrul procesual penal general.

Procedura de urmărire penală și de judecare a cauzelor privind infracțiunile comise de persoanele juridice se distinge de procedura generală prin particularitatea că persoana juridică participă în procesul penal prin intermediul reprezentantului său legal.

În calitate de apărător în cauzele penale ce privesc infracțiunile săvârșite de persoanele juridice, poate figura exclusiv avocatul. Spre deosebire de reprezentantul legal, participarea avocatului nu este obligatorie, iar legislația nu impune o limită privind numărul de avocați care pot interveni în aceste cauze.

Este necesară o distincție clară între atribuțiile avocatului desemnat ca mandatar al persoanei juridice pentru reprezentarea acesteia în justiție și cele ale avocatului care exercită rolul de apărător în același proces. În primul caz, avocatul, în calitate de mandatar, îl înlocuiește practic pe reprezentantul legal și asigură prezența „personală” a persoanei juridice în fața organelor judiciare, fiind responsabil de răspunsul la citațiile procurorului și instanței, precum și de participarea activă în cadrul procedurii. În al doilea caz, avocatul acționează conform dispozițiilor privind asistența juridică a învinutului sau inculpatului, oferind consiliere, clarificări și intervenții specializate în drept.

3. ÎNCEPEREA ȘI EFECTUAREA URMĂRIRII PENALE ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR SĂVÂRȘITE DE CĂTRE PERSOANELE JURIDICE

3.1. Competența procesuală în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice

Competența procesuală reprezintă un aspect fundamental în gestionarea eficientă a cauzelor penale privind infracțiunile comise de persoanele juridice, determinând distribuția atribuțiilor între organele judiciare și de urmărire penală în vederea asigurării unui proces echitabil și eficace. Având în vedere specificul infracționalității corporative, competența procesuală în privința persoanelor juridice impune o reglementare clară și adaptată, care să răspundă complexității și particularităților acestor entități juridice în cadrul procesului penal.

Datorită caracterului public al procesului penal, organele și persoanele competente implicate în faza prejudiciară și în fața instanței sunt investite cu obligații față de stat, societate, precum și față de persoanele juridice și fizice. Aceasta justifică acordarea unor prerogative și împuterniciri specifice, de care ceilalți participanți la raporturile procesual-penale nu dispun. În exercitarea acestor atribuții, prioritară este importanța socială a procesului penal, reflectată în scopul său fundamental. Astfel, subiecții implicați în urmărirea penală și examinarea cauzelor penale au sarcina esențială de a stabili săvârșirea infracțiunii, de a identifica persoanele vinovate și de a realiza o cercetare completă și obiectivă a tuturor circumstanțelor cauzei.

Potrivit opiniei lui *Merlacov D. S.*, „deși legislația operează cu noțiunile de „competență” și termeni asociați precum „competent” și „împuternicit”, Codul de procedură penală nu le definește explicit în cadrul noțiunilor fundamentale. În prezent, interpretările doctrinare privind conceptul de „competență” și limitele exercitării acesteia variază semnificativ, incluzând aspecte legate de drepturi și obligații, atribuții, jurisdicție și sfera de activitate. Această situație este agravată de utilizarea neuniformă a acestor termeni în diverse acte normative. Definirea corectă, atât legislativă, cât și teoretică, a conceptului de „competență” este esențială pentru orientarea eficientă a procesului de perfecționare a atribuțiilor organelor de stat și ale celor responsabile cu desfășurarea urmăririi penale, precum și cu examinarea și soluționarea cauzelor penale. Clarificarea esenței noțiunii de „competență”, delimitarea limitelor acesteia pentru subiecții implicați în urmărirea penală și judecarea cauzelor, precum și aplicarea uniformă a conceptului în actele normative, sunt factori determinanți pentru raționalizarea și sporirea eficienței activității procesual-penale”³¹³.

Autorii *Pintea A., Pintea D.-C. și Bălănescu A.-C.* susțin că, „În calitate de participanți oficiali ai procesului penal, organele judiciare dețin o serie de atribuții ce derivă în principal din Codul de procedură penală și alte acte normative speciale care reglementează activitățile procedurale. Delimitarea acestor atribuții necesită stabilirea unor criterii clare pentru a defini

³¹³ МЕРЛАКОВ, Д. С. Уголовно-процессуальная компетенция субъектов, ведущих досудебное производство: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Омск, 2023. 24 с., с. 3-4.

activitățile specifice fiecărei categorii de organe judiciare, precum și ale fiecărui organ judiciar în parte. Competența reprezintă unul dintre aceste criterii fundamentale.”³¹⁴.

Termenul „competență” provine din latinescul „*competere*” (a aparține, a conveni)³¹⁵, desemnând, în sens larg, partea de autoritate conferită unui funcționar public și sfera teritorială în care acesta își exercită această autoritate. Noțiunea de „competență” a fost definită atât din perspectiva organului judiciar — prin termeni precum „capacitatea organului judiciar”, „sfera atribuțiilor” sau „abilitarea” acestuia —, cât și din punctul de vedere al cauzei penale, ca fiind însușirea unei anumite cauze de a fi soluționată de un anumit organ judiciar. Deși această a doua accepțiune nu generează consecințe practice, ea este frecvent utilizată în limbajul juridic curent și reprezintă, de fapt, o reformulare a aceluiași concept³¹⁶.

Merlacov D. susține că, „În procesul penal, conceptul de „competență” are două sensuri interdependente: a) ansamblul cunoștințelor, abilităților și deprinderilor necesare pentru ca o persoană să participe eficient la desfășurarea procesului penal; b) sfera atribuțiilor stabilite de Codul de procedură penală pentru anumiți participanți la proces.”³¹⁷.

Autorul Al. Boroî evidențiază că „...termenul „competență” poate fi utilizat în două sensuri distincte, ca urmare a abordărilor diferite: fie sub aspectul capacității organului judiciar de a avea atribuții într-o anumită cauză penală, fie din perspectiva specificului unei cauze penale care impune repartizarea acesteia către un anumit organ judiciar.”³¹⁸ Din punct de vedere subiectiv, competența se referă la dreptul și obligația instanței de a judeca și soluționa o cauză concretă, în strictă conformitate cu prevederile legii. Aceasta reprezintă capacitatea și responsabilitatea judecătorului de a exercita jurisdicția asupra unui anumit caz specific și de a-l examina și soluționa în mod corespunzător³¹⁹. În literatura juridică franceză, competența subiectivă este definită ca fiind capacitatea judecătorului sau a unei jurisdicții strict determinate de a soluționa o cauză penală, în baza unor împuterniciri expres prevăzute de lege, care stabilesc judecarea anumitor procese³²⁰. În literatura de specialitate, competența este analizată prin prisma unor forme fundamentale, precum competența materială (*ratione materiae*) și competența teritorială (*ratione loci*). La acestea se adaugă competența personală (*ratione personae*) și competența funcțională (*ratione officii*), care pot

³¹⁴ PINTEA, A., PINTEA, D.-C., BĂLĂNESCU, A.-C. *Urmărirea penală: aspecte teoretice și practice*. București : Universul Juridic, 2017. 592 p. ISBN 978-606-39-0038-9, p. 58.

³¹⁵ GUȚU, G. *Dicționar latin-român*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983. 1325, p. 224.

³¹⁶ VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. Op. cit., p. 127; PINTEA, A., PINTEA, D.-C., BĂLĂNESCU, A.-C. Op. cit., p. 59.

³¹⁷ MEPIAKOB, D. C. Op. cit., c. 10.

³¹⁸ BOROÎ, AL.; Șt. G. UNGUREANU și N. JIDOVU. *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a. București: Ed. All Beck, 2002. 466 p. ISBN 973-655-222-6, p. 112; BOROÎ, AL. și G. NĚGRUȚ. *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a, revizuită și actualizată. București: Ed. Hamangiu, 2020. 732 p. ISBN 978-606-27-1449-9, p. 144.

³¹⁹ MANZINI, V. *Trattato di diritto processuale penale italiano*. Vol. I. Ed. a 6-a. Torino: Ed. UTET, 1968, p. 37; LEONE, G. *Diritto processuale penale*. Napoli: Jovene, 1968. 662 p., p. 127.

³²⁰ STEFANI, G. et G. LEVASSEUR. *Droit pénal générale et procédure pénale*. Tome II. *Procédure pénale*. Paris: Dalloz, 1964. 564 p., p. 248; MERLE, R. et A. VITU. *Traité de droit criminel*. Paris: Ed. Cujas, 1967. 1345 p., p. 1069.

fi clasificate în forme fundamentale și subsidiare. Astfel, formele fundamentale ale competenței includ: 1) competența funcțională (*ratione officii*), 2) competența materială (*ratione materiae*) și 3) competența teritorială (*ratione loci*). În schimb, formele subsidiare de competență sunt considerate: 1) competența personală, 2) competența specială și 3) competența excepțională³²¹.

Șt. G. Ungureanu și N. Jidovu definesc competența funcțională (*ratione officii*) ca „forma competenței care determină categoriile de activități ce pot fi desfășurate de un anumit organ judiciar în cadrul competenței sale generale. Competența funcțională stabilește cadrul atribuțiilor specifice fiecărui organ de urmărire penală, în raport cu rolurile procurorului și ale judecătorului de instrucție”³²². D. Ostavciuc și Iu. Odagiu subliniază că „această competență este atribuită și procurorului, derivând din prerogativele acestuia privind conducerea și exercitarea urmăririi penale, precum și din rolul său de acuzator de stat. În anumite situații, cum este cazul procuraturilor specializate, competența funcțională este reglementată expres în raport cu organele de urmărire penală”³²³.

Potrivit opiniei exprimate de A. Boroș și G. Negruț, competența materială (*ratione materiae*) este determinată de obiectul cauzei, respectiv de faptul juridic care a generat conflictul de drept penal și în raport cu care se desfășoară activitatea judiciară. Această formă de competență contribuie, totodată, la diferențierea pe verticală a organelor judiciare, în funcție de natura și gravitatea infracțiunii, reflectând astfel ierarhizarea instanțelor în raport cu complexitatea cauzei.”³²⁴

În ceea ce privește competența teritorială (*ratione loci*), Al. Boroș, Șt. G. Ungureanu și N. Jidovu afirmă că „aceasta constituie criteriul prin care se stabilește care dintre organele judiciare de același grad este competent să soluționeze o anumită cauză. Repartizarea cauzelor penale între organele de același nivel se realizează pe o axă orizontală, iar fiecărui organ judiciar îi este atribuită o anumită circumscripție teritorială, stabilită în funcție de organizarea administrativ-teritorială”³²⁵.

Potrivit opiniei exprimate de Ilie A.-R., „în cazul persoanelor juridice, competența teritorială se stabilește în funcție de locul comiterii infracțiunii, sediul persoanei juridice sau domiciliul ori sediul persoanei vătămate. Această reglementare reflectă instituirea unei forme de competență teritorială alternativă, aplicabilă infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice”³²⁶. Competența

³²¹ VOLONCIU, N. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 128; RĂMUREANU, V. *Competența penală a organelor judiciare*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1980. 373 p., p. 42; BOROȘ, AL. și G. NEGRUȚ. *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a, revizuită și actualizată. *Op. cit.*, p. 144-145.

³²² BOROȘ, AL.; Șt. G. UNGUREANU și N. JIDOVU. *Op. cit.*, p. 113.

³²³ OSTAVCIUC, D. și Iu. ODAGIU. Unele aspecte legate de competența organelor de urmărire penală. In: *Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept*: Conf. șt.-pract. intern., Chișinău, 4 decembrie 2020, pp. 491-494. ISBN 978-9975-121-76-7. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/126754/datacite# [accesat 2025-08-22], p. 482-483.

³²⁴ BOROȘ, AL. și G. NEGRUȚ. *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a, revizuită și actualizată. *Op. cit.*, p. 145.

³²⁵ BOROȘ, AL.; Șt. G. UNGUREANU și N. JIDOVU. *Op. cit.*, p. 114.

³²⁶ ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 301-302.

teritorială în procesul penal al Republicii Moldova este reglementată în art. 266-270² din Codul de procedură penală.

Potrivit autoarei *Trandafir A.-R.*, „stabilirea competenței teritoriale se realizează pe baza unei succesiuni de criterii, aplicabile în următoarea ordine: locul săvârșirii infracțiunii; locul în care a fost prins suspectul sau inculpatul; domiciliul suspectului sau inculpatului persoană fizică, respectiv sediul persoanei juridice, la momentul comiterii faptei; domiciliul ori sediul persoanei vătămate. Deși cel de-al doilea criteriu nu este aplicabil în cazul persoanelor juridice, acest aspect nu ridică probleme de interpretare, întrucât norma permite trecerea la criteriul următor, adaptat corespunzător particularităților persoanei juridice”.³²⁷

Cercetătorul *A. Jurma* ridică problema instanței competente teritorial în situația în care cercetările vizează atât o persoană juridică, cât și persoana fizică ce a acționat în numele, în interesul sau pentru realizarea obiectului de activitate al acesteia, ambele având calitatea de învinuit ori inculpat. Deși nu se poate susține existența unui raport de participație penală între cele două entități – ceea ce ar exclude aplicarea regulilor privind indivizibilitatea sau conexitatea – autorul subliniază că „...între persoana juridică și agentul său există o legătură intrinsecă. În opinia sa, această legătură justifică tratamentul juridic al unei indivizibilități *sui generis*, impunând judecarea cauzei în comun, fără posibilitatea disjungerii.”³²⁸

În dreptul francez, în materia competenței teritoriale, atunci când o persoană fizică este urmărită penal alături de persoana juridică, regulile aplicabile în privința persoanei fizice se extind și asupra persoanei juridice. În schimb, în situația în care doar persoana juridică face obiectul urmăririi penale, competența teritorială este stabilită în mod alternativ, fie în funcție de locul săvârșirii infracțiunii, fie de sediul acesteia.³²⁹ În dreptul belgian, competența teritorială în cauzele penale care privesc persoanele juridice se stabilește după aceleași reguli ca în cazul persoanelor fizice. Singura adaptare constă în substituirea criteriului „reședinței inculpatului” cu cel al „sediului social sau profesional” al persoanei juridice³³⁰.

Potrivit legislației procesual-penale a Republicii Moldova, organele de urmărire penală nu sunt organizate pe criteriul ierarhiei verticale, astfel că ele dețin sarcini legale echivalente, fără a exista o subordonare ierarhică între ele. Conform normelor procesuale (art. 253, 266-269² Cod de procedură penală) și dispozițiilor Legii nr. 333 din 10.11.2006 privind statutul ofițerului de urmărire penală, organele de urmărire penală din Republica Moldova sunt structurate exclusiv în funcție de genurile de infracțiuni pe care le investighează, adică după obiectul cercetării. Astfel, competența

³²⁷ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 441.

³²⁸ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale. Op. cit.*, p. 218-219.

³²⁹ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. (2007). Op. cit.*, p. 379-380; HIDALGO, R., SOLOMON, G., MORVAN, P. *Op. cit.*, p. 78-79.

³³⁰ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. (2007). Op. cit.*, p. 383.

materială a acestor organe este determinată de natura faptei ilicite ce constituie obiectul cauzei penale³³¹. În acest context, este important să evidențiem opinia autorului *Merlacov D. S.*, care definește competența procesual-penală a subiectului urmăririi penale ca „...ansamblul atribuțiilor stabilite prin Codul de procedură penală și determinate de funcția procesuală îndeplinită. Aceasta reflectă tipul de activitate procesual-penală desfășurată de organul de stat sau de funcționarul public implicat în urmărirea penală. Codul de procedură penală prevede următoarele competențe procesual-penale ale subiecților care exercită urmărirea penală: (1) examinarea sesizărilor privind săvârșirea infracțiunilor; (2) inițierea urmăririi penale și efectuarea acțiunilor urgente ce nu pot fi amânate; (3) realizarea urmăririi penale propriu-zise. Limitele competenței acestor subiecți constituie restricții ale atribuțiilor lor, impuse pe baza regulilor de competență material, teritorială și funcțională prevăzute în Codul de procedură penală, în raport cu desfășurarea anumitor activități procesuale”³³².

Autorii *D. Ostavciuc* și *Iu. Odagiu* susțin că organul de urmărire penală este împuternicit de stat să desfășoare, în faza prejudiciară, activități esențiale pentru acumularea probelor necesare privind existența componentei infracțiunii, identificarea făptuitorului sau făptuitorilor, precum și stabilirea răspunderii acestora. Totodată, aceste organe au obligația de a lua toate măsurile legale pentru o cercetare completă și obiectivă a circumstanțelor cauzei, în scopul stabilirii adevărului. *D. Ostavciuc* și *Odagiu Iu.* subliniază că „...organele de urmărire penală trebuie organizate astfel încât să se evite suprapunerea sarcinilor, printr-o delimitare clară a atribuțiilor fiecărui organ în parte, respectând astfel criteriul logic al organizării și funcționării eficiente. Această separare este esențială pentru o activitate coerentă și neîmpovărătoare cu duble responsabilități. Pentru ca organul de urmărire penală să poată desfășura activități procesuale efective într-o cauză concretă, este esențial să aibă competența clar stabilită, astfel încât să poată efectua acțiunile necesare de urmărire penală. Cauzele penale fiind deosebit de diversificate prin gravitatea faptelor, locul unde au fost comise, ori persoana făptuitorului, acestea se impun a fi repartizate pentru o justă apreciere de organele de urmărire penală. Codul de procedură penală reglementează această repartizare, delimitând competența organelor după criteriile teritorial, material și după calitatea persoanei implicate”³³³, pentru a asigura o administrare corectă și eficientă a justiției. Astfel se evită suprapunerile și conflictele de competență, iar fiecare organ știe clar care este aria sa de responsabilitate.

În final, în baza celor analizate în cadrul acestui paragraf, evidențiem următorul fapt: Competența organelor de drept în cauzele penale ce implică persoane juridice este determinată

³³¹ OSTAVCIUC, D., ODAGIU, Iu. *Op. cit.*, p. 484.

³³² МЕРЛЯКОВ, Д. С. *Op. cit.*, c. 10.

³³³ OSTAVCIUC, D., ODAGIU, Iu. *Op. cit.*, p. 481-482.

printr-un complex de criterii materiale, teritoriale și funcționale, adaptate specificului infracțiunilor săvârșite de aceste entități. Pe lângă criteriul general al locului săvârșirii infracțiunii, competența teritorială poate fi stabilită și în funcție de sediul persoanei juridice sau de domiciliul persoanei vătămate, existând astfel o competență teritorială alternativă. Totodată, în situațiile în care sunt cercetate simultan persoana juridică și persoanele fizice care au acționat în numele acesteia, există o tendință de a asigura cercetarea, judecarea comună a acestora, datorită legăturii intrinseci dintre ele. Această delimitare clară a competențelor contribuie la eficiența procesului penal, asigurând o aplicare unitară a normelor și evitând conflictele de competență, ceea ce este esențial pentru protejarea drepturilor și intereselor tuturor părților implicate.

3.2. Sesizarea organului de urmărire penală și începerea urmăririi penale în cazul infracțiunilor săvârșite de persoane juridice

În contextul evoluției raporturilor juridice moderne, rolul persoanei juridice ca subiect al răspunderii penale a cunoscut o amplificare semnificativă, ceea ce impune o abordare riguroasă a mecanismelor de sesizare a organelor de urmărire penală în cauzele care le privesc. Sesizarea organelor de urmărire penală în cauzele penale având ca obiect faptele comise de persoane juridice presupune o adaptare a cadrului normativ și procedural la specificul entităților colective, în vederea asigurării eficienței actului de justiție și a respectării garanțiilor procesuale.

Potrivit prevederilor legii procesual-penală „Procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni (art. 1, alin. (1) Cod de procedură penală al Republicii Moldova”. Sesizarea privind infracțiunea săvârșită și înregistrarea acesteia sunt „startul” procesului penal, care determină starea lui materializată³³⁴.

Instituția sesizării organelor de drept despre faptele ilicite comise de persoanele juridice reprezintă, ca și în cazul persoanelor fizice, „...punctul de început a procesului care se poate finaliza cu atragerea lor la răspundere penală”³³⁵. Potrivit opiniei exprimate de *Budăi R.*, „Nu există particularități procedurale în ceea ce privește sesizarea organelor de urmărire penală în cauzele care implică persoane juridice ca autori ai infracțiunii. Cu toate acestea, cadrul normativ prevede o obligație expresă în sarcina persoanelor care exercită funcții de conducere sau atribuții de control în cadrul autorităților administrației publice, al altor autorități sau instituții publice, precum și al persoanelor juridice de drept public. Astfel, în măsura în care aceste persoane iau cunoștință, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, de comiterea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se

³³⁴ OSTAVCIUC, D. *Sesizarea organului de urmărire penală. Op. cit.*, p. 9.

³³⁵ DUMITRESCU, F.-G. Particularitățile sesizării organelor de urmărire penală în cazul infracțiunilor comise de persoane juridice. In: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică: Materialele Conf. șt. cu particip. intern.*, Ediția a 10-a, 8 oct. 2021. Bălți, 2022, vol. II, pp. 106-113. ISBN 978-9975-50-272-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/159432# [accesat 2025-08-23], p. 111.

declanșează din oficiu, ele au obligația legală de a sesiza de îndată organul de urmărire penală și de a dispune măsuri de conservare a probelor, a urmelor infracțiunii și a corpurilor delict. Prin urmare, obligația de sesizare a organelor judiciare nu este condiționată de natura persoanei care a săvârșit fapta (fizică sau juridică), ci derivă din poziția funcțională a celui care ia act de existența infracțiunii”³³⁶.

Cercetarea problemicii atragerii persoanelor juridice la răspundere penală, inclusiv sub aspectul urmăririi penale a acestora, se distinge semnificativ de abordările tradiționale din dreptul penal, prin specificul entităților colective implicate. În acest context, procesul de perfecționare a cadrului legislativ privind prevenirea și sancționarea infracțiunilor comise de persoane juridice este influențat de o serie de factori, atât de ordin normativ, cât și practic, care impun o adaptare continuă a instrumentelor juridice la realitățile sociale și economice actuale. A. Antonova apreciază că, „...în primul rând, deficiențele de reglementare juridică a diverselor aspecte ale activității de întreprinzător generează premise favorabile pentru apariția fenomenului de îmbogățire ilicită, contribuind astfel la vulnerabilizarea mediului economic în fața comportamentelor infracționale”. De asemenea, susține autoarea N. Busuioc, „Politica economică și fiscală, promovată de stat, plasează frecvent contribuabilii în condiții de inegalitate, oferind unor înlesniri sau scutiri din contul celorlalți. Din acest considerent, eschivându-se de la achitarea taxelor și impozitelor, cei vinovați consideră, că în acest mod, se opun unei politici fiscale inechitabile și incorecte”³³⁷.

În acest context, O. A. Jidcov susține că „lupta împotriva infracțiunilor economice poate deveni cu adevărat eficientă doar în măsura în care este acceptată și consacrată răspunderea penală a persoanelor juridice, întrucât activitatea economică se desfășoară și evoluează preponderent prin intermediul acestora”³³⁸.

Având în vedere particularitățile angajării răspunderii penale a persoanei juridice, A.-R. Trandafir subliniază că „Legiuitorul a considerat necesară instituirea unor norme procesual-penale distincte aplicabile acestor entități. Procedura de tragere la răspundere penală a persoanei juridice, asemănătoare celorlalte proceduri speciale, are un caracter derogatoriu față de cadrul procesual penal general. În consecință, persoanei juridice i se aplică normele de drept procesual penal comune, cu excepția situațiilor expres reglementate de lege”³³⁹. Este relevantă și opinia lui A. N. Pavlisov, potrivit căreia „Identificarea în timp util a elementelor constitutive ale unei infracțiuni reprezintă o condiție esențială pentru desfășurarea eficientă a procesului de urmărire penală. În ceea ce privește persoanele juridice, activitatea de depistare a semnelor infracțiunii prezintă o serie de

³³⁶ BUDĂI, R. *Op. cit.*, p. 238.

³³⁷ BUSUIOC, N. *Investigarea infracțiunilor de evaziune fiscală: cadrul procesual și tactico-metodologic* : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2020. 228 p., p. 5.

³³⁸ ЖИДКОВ, О. А. *СИЛ: Антирестовское законодательство на службе монополий*. Москва, 1976. 176 с, с. 67.

³³⁹ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 433.

particularități, dintre care se disting: (1) varietatea modalităților prin care poate avea loc sesizarea organelor competente; (2) diversitatea informațiilor disponibile, atât în ceea ce privește volumul, cât și conținutul acestora; (3) necesitatea evaluării și aprecierii riguroase a suficienței datelor pentru a justifica începerea urmăririi penale”³⁴⁰.

Doctrina juridică subliniază că, și în cazul persoanelor juridice, informațiile referitoare la infracțiunile comise ori aflate în fază de pregătire sunt adesea aduse la cunoștința organelor de urmărire penală la un interval de timp după săvârșirea faptelor. În vederea declanșării unei reacții penale legale și temeinic fundamentate, se impune existența unor premise obiective și suficiente care să justifice inițierea procesului penal³⁴¹. Potrivit opiniei unor autori, precum *Pintea A., Pintea D.-C.* și *Bălănescu A.-C.*, „Pentru inițierea urmăririi penale este imperativ ca organele competente să dețină informații privind săvârșirea unei infracțiuni și să fie sesizate în conformitate cu prevederile legale. Sesizarea are o dublă semnificație: pe de o parte, ea constituie elementul informativ privind fapta, iar pe de altă parte, reprezintă temeiul juridic care justifică demararea activității de cercetare penală. Astfel, sesizarea constituie momentul inaugural al urmăririi penale, fără a cărui îndeplinire procedura nu poate fi demarată”³⁴². Conform lui *D. Ostavciuc*, „Sesizarea organului de urmărire penală reprezintă acțiunea prin care acesta ia cunoștință de existența unei fapte infracționale sau presupuse infracționale, fiind obligat să o înregistreze în conformitate cu prevederile legale. Doar după această înregistrare, organul de urmărire penală poate întreprinde acțiunile procesuale necesare, urmând să decidă asupra începerii sau neînceperii urmăririi penale, în limitele prevăzute expres de lege. Astfel, sesizarea și înregistrarea acesteia constituie „punctul de plecare” al procesului penal, care definește starea sa juridică materială”³⁴³.

Instituția sesizării organelor judiciare privind faptele ilicite săvârșite de persoanele juridice reprezintă, în mod similar cu situația persoanelor fizice, momentul inaugural al procesului penal, care poate conduce, în funcție de circumstanțe, la tragerea la răspundere penală a acestor entități. *M. Udriou* susține că „...modalitățile de sesizare a organelor de urmărire penală au un caracter limitativ, însă se pot concretiza prin diverse forme expresive. Natura juridică a sesizării trebuie apreciată în funcție de criterii substanțiale, și nu de cele formale, astfel că un înscris prin care se solicită tragerea la răspundere penală a autorului unei infracțiuni nu este obligatoriu să fie denumit „plângere”. Atâta vreme cât manifestarea de voință a persoanei este clară și neechivocă, are un caracter indubitabil,

³⁴⁰ ПАВЛИСОВ, А. Н. *Op. cit.*, c. 52.

³⁴¹ Учебник уголовного процесса. Под ред. А. С. КОБЛИКОВА. Москва : Спарк, 1995. 382 с. ISBN 5-87143-037-6, с. 131.

³⁴² PINTEA, A., PINTEA, D.-C., BĂLĂNESCU, A.-C. *Op. cit.*, p. 102.

³⁴³ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 9.

aceasta poate fi exprimată în orice modalitate (formă), inclusiv printr-o declarație sau un memoriu adresat chiar unei instituții necompetente”³⁴⁴.

Plângerea. Cea mai frecventă modalitate de sesizare a organelor de urmărire penală o constituie *plângerea*. Plângerile formulate atât de către persoanele fizice, cât și de cele juridice trebuie să cuprindă informații relevante și concrete privind faptele investigate. Deținerea acestor date de către organele judiciare este esențială pentru asigurarea legalității și temeiniciei demarării urmăririi penale³⁴⁵. Potrivit opiniei lui *M. Udroi*, „Conținutul plângerii trebuie să asigure, pe de o parte, identificarea clară a persoanei care o formulează și, pe de altă parte, să permită determinarea cadrului procesual adecvat. Depunerea unei plângeri generează cheltuieli din partea autorităților judiciare și poate produce efecte negative asupra persoanelor vizate, motiv pentru care este esențială cunoașterea identității autorului, care poate fi sancționat în cazul acțiunii cu rea-credință. În situația în care plângerea nu conține elementele necesare identificării, aceasta poate fi utilizată drept sursă de informații pentru o eventuală sesizare din oficiu, cu condiția ca organul de urmărire penală să aprecieze că datele existente justifică începerea urmăririi penale”³⁴⁶.

O particularitate distinctă a plângerii ca modalitate de sesizare în cazurile infracțiunilor comise de persoane juridice este caracterul său tardiv. *A. N. Pavlisov* explică acest fenomen prin faptul că „...majoritatea persoanelor vătămate apelează la organele de drept abia după ce consideră că au fost epuizate toate celelalte mijloace de soluționare a situației conflictuale. În astfel de situații, volumul probelor privind existența elementelor constitutive ale infracțiunii, puse la dispoziția autorităților judiciare, poate varia semnificativ — de la insuficient la concludent, reflectând astfel gradul de acumulare a materialelor care probează activitatea ilicită a persoanei juridice. Această variabilitate depinde, în mod direct, de capacitatea părților vătămate de a strânge dovezi și a acumula materiale în privința persoanelor juridice în fiecare caz în parte”³⁴⁷.

Referitor la această modalitate de sesizare, *D. Ostavciuc* susține că, având în vedere posibilitatea depunerii contestațiilor și transmiterii hotărârilor judecătorești prin mijloace electronice, este justificată și acceptabilă depunerea plângerilor în format electronic către organul de urmărire penală, în scopul inițierii procesului penal³⁴⁸.

Atât plângerea formulată în formă scrisă, cât și cea exprimată verbal au aceeași valoare juridică și generează efecte identice în procesul penal³⁴⁹. Prin plângere se poate sesiza organul de urmărire penală privind săvârșirea oricărei infracțiuni³⁵⁰.

³⁴⁴ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 832.

³⁴⁵ Учебник уголовного процесса. Под ред. А. С. КОБЛИКОВА. *Op. cit.*, c. 135.

³⁴⁶ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 834.

³⁴⁷ ПАВЛИСОВ, А. Н. *Op. cit.*, c. 53.

³⁴⁸ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 25.

³⁴⁹ ГРИНЕНКО, А. В. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный)*. Москва : ЭКСМО, 2006. 859 с. ISBN 5-699-14095-6, c. 385.

Autorul *D. Ostavciuc* susține că „Plângerea trebuie să îndeplinească anumite cerințe de formă și conținut juridic pentru a fi recunoscută ca mijloc legal de sesizare a organului de urmărire penală. Aceasta poate fi formulată personal sau prin intermediul unui reprezentant legal împuternicit, în condițiile prevăzute de lege. Prin sintagma „plângerea se face personal”, legiuitorul desemnează faptul că sesizarea este transmisă direct de către persoana care se consideră victimă a infracțiunii, respectiv cea care susține că i-au fost cauzate prejudicii morale, materiale sau fizice ca urmare a faptei ilicite”³⁵¹. Același autor subliniază că, „Dacă în cazul victimei persoană fizică situația este relativ simplă și ușor de înțeles, lucrurile se complică în cazul reprezentantului legal, conform dispozițiilor legale. Atunci când victima este o persoană juridică — întreprindere, instituție sau organizație, de stat ori privată — plângerea trebuie formulată de către conducătorul unității respective, care, în acest sens, este obligat să prezinte legitimația sau orice alt document oficial ce atestă funcția ocupată. Totodată, nu este exclusă posibilitatea ca persoana juridică să fie reprezentată de o altă persoană prin procură emisă de conducătorul entității. În acest caz, plângerea poate fi depusă de către persoana împuternicită prin procură, iar aceasta trebuie să cuprindă în mod expres dreptul de a acționa în numele persoanei care a semnat procura, în special pentru reprezentarea în fața organului de urmărire penală în vederea sesizării infracțiunii. Procură trebuie anexată la plângere, alături de copia actului de identitate a reprezentantului care formulează sesizarea în numele victimei”³⁵².

În altă ordine de idei, *D. Ostavciuc* evidențiază diferența esențială dintre plângere și **denunț**, subliniind că plângerea este formulată de persoana care a suferit un prejudiciu ca urmare a infracțiunii, adică de victimă, în timp ce denunțul este depus de alte persoane care aduc la cunoștința organelor de drept fie existența unei fapte infracționale, fie identitatea presupusului autor al acesteia. Astfel, denunțul vizează o terță parte și poate conține atât descrierea faptei, cât și datele privind făptuitorul³⁵³. În situația în care denunțul este formulat verbal pe parcursul desfășurării acțiunilor procesuale sau în cadrul ședințelor de judecată, acesta trebuie consemnat în procesul-verbal aparte. Prezența persoanei care face denunțul la întocmirea procesului-verbal este obligatorie. În caz de imposibilitate a acestei prezențe, din motive justificate, sesizarea privind infracțiunea va fi consemnată sub forma unui raport întocmit de către reprezentantul organului de urmărire penală³⁵⁴. *D. Ostavciuc* subliniază că, „Asemenea plângerii, denunțul trebuie să conțină elemente esențiale precum: numele, prenumele, calitatea și domiciliul petiționarului, descrierea faptei ce constituie obiectul sesizării, indicarea făptuitorului, dacă acesta este cunoscut, precum și

³⁵⁰ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 533.

³⁵¹ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 12.

³⁵² *Ibidem*, p. 13-14.

³⁵³ *Ibidem*, p. 26.

³⁵⁴ ГРИНЕНКО, А. В. *Op. cit.*, c. 386.

mijloacele de probă relevante. Denunțul verbal este consemnat obligatoriu într-un proces-verbal, semnat atât de declarant, cât și de reprezentantul oficial al organului de urmărire penală. De asemenea, legiuitorul prevede obligația de a informa persoana care depune denunțul cu privire la răspunderea juridică ce îi revine în cazul unui denunț intenționat calomnios, această informare fiind consemnată în procesul-verbal sau în conținutul denunțului, fiind confirmată prin semnătura petiționarului”³⁵⁵.

Potrivit opiniei lui *I. Dolea*, „Atunci când denunțul sau plângerea nu sunt semnate de persoana care le formulează, aceasta refuză să le semneze sau își ascunde identitatea, astfel de sesizări își pierd caracterul de acte legale și se consideră simple informări, denumite plângeri sau denunțuri anonime”³⁵⁶. Denunțurile anonime nu pot constitui temei pentru inițierea urmăririi penale. Totuși, în urma verificărilor efectuate pe baza acestor denunțuri, organul de urmărire penală poate decide autosesizarea și, astfel, poate declanșa procedura urmăririi penale³⁵⁷. *M. Udroi* subliniază că, „...pentru anumite categorii de infracțiuni sau persoane — precum funcționarii publici, persoanele cu funcții de conducere, cele cu atribuții de control sau care exercită un serviciu public — depunerea denunțului de către cei care au luat cunoștință de săvârșirea infracțiunii constituie o obligație legală sancționată penal”³⁵⁸.

Legislația națională (*a Republicii Moldova – n.n.*) conferă persoanei dreptul de a se adresa organelor de stat prin intermediul sistemelor electronice, reglementând atât procedura, cât și conținutul acestor adresări, inclusiv posibilitatea de a semna documentele cu semnătură electronică. Totodată, normele procesual-penale recunosc documentele în format electronic ca mijloace materiale de probă, iar organelor de urmărire penală le este permis să citeze părțile și să comunice diverse materiale prin mijloace electronice. În acest context, respectând principiul accesului liber la justiție, *D. Ostavciuc* susține că „...victima infracțiunii poate formula plângerea în format electronic, cu condiția respectării cerințelor de formă și conținut prevăzute de lege, inclusiv utilizarea semnăturii electronice”³⁵⁹. *D. Ostavciuc* recomandă ca, după recepționarea plângerii electronice, organul de urmărire penală să trimită victimei, la aceeași adresă electronică de la care a fost transmisă sesizarea, un mesaj prin care să o informeze asupra răspunderii penale în cazul denunțurilor sau plângerilor intenționat calomnioase, dacă ea nu a făcut această precizare în conținutul sesizării. Totodată, organul trebuie să solicite confirmarea acestei informări prin semnătură electronică. Această procedură asigură respectarea cerințelor legale privind sesizarea organelor de urmărire penală și facilitează reacția promptă a acestora, garantând accesul liber la

³⁵⁵ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 26-27.

³⁵⁶ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 534.

³⁵⁷ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 27.

³⁵⁸ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 835.

³⁵⁹ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 23-24.

justiție și efectuarea acțiunilor procesuale necesare pentru cercetarea obiectivă, completă și cuprinzătoare a circumstanțelor cauzei³⁶⁰. De asemenea, *D. Ostavciuc* apreciază că formularea denunțului ar trebui să devină o obligație legală pentru persoanele care au luat cunoștință de săvârșirea unor infracțiuni, în mod special pentru funcționarii publici, având în vedere responsabilitatea lor de a preveni și combate criminalitatea³⁶¹.

Autodenunțul. Având în vedere că legea penală recunoaște persoana juridică drept subiect activ al infracțiunii, în mod corespunzător acesteia, după părerea lui *A. V. Fiodorov*, i se aplică, în principiu, și dispozițiile procesual-penale referitoare la autodenunțare. Autodenunțarea este definită ca fiind înștiințarea voluntară, realizată de o persoană fizică sau juridică, cu privire la săvârșirea unei infracțiuni proprii, într-un context în care organele de urmărire penală nu au cunoștință despre respectiva faptă. În cazul persoanei juridice, declarația de autodenunț este formulată de reprezentantul legal al acesteia și poate fi exprimată atât în formă scrisă, cât și verbală³⁶².

Potrivit părerii exprimate de *D. Ostavciuc*, „...autodenunțul, ca formă de sesizare a organului de urmărire penală, nu trebuie confundat cu recunoașterea vinovăției. Spre deosebire de autodenunț, care intervine înaintea inițierii procesului penal, recunoașterea vinovăției are loc în cadrul procedurilor de audiere a persoanei bănuite, învinuite sau inculpate, deci într-un stadiu în care organele competente au deja cunoștință despre existența infracțiunii și a unei cauze penale. Cu alte cuvinte, recunoașterea vinovăției presupune dobândirea unui statut procesual, în timp ce autodenunțul este anterior declanșării urmăririi penale și intervine într-un moment în care persoana nu are încă o calitate procesuală determinată”³⁶³. *A. Grinenco* susține că „Autodenunțul poate fi considerat o formă validă de sesizare a organului de urmărire penală doar în situația în care, anterior acestuia, autoritățile nu aveau cunoștință despre existența infracțiunii și despre persoana care a comis-o. În cazul în care urmărirea penală este deja declanșată, iar persoana își recunoaște ulterior implicarea, acest demers nu mai constituie autodenunț, ci doar un gest de căință și disponibilitate de a coopera în vederea elucidării faptei. Mai mult, declarația privind săvârșirea infracțiunii, formulată în condițiile existenței unor probe clare și convingătoare în acuzare, nu poate fi calificată drept autodenunț”³⁶⁴.

Autodenunțarea are relevanță juridică în situația în care organele de urmărire penală nu aveau cunoștință despre săvârșirea faptei, contribuind astfel la stabilirea și identificarea făptuitorului. În

³⁶⁰ *Ibidem*, p. 26.

³⁶¹ *Ibidem*, p. 28.

³⁶² ФЕДОРОВ, А. В. Уголовная ответственность юридических лиц в Республике Молдова. В: *Вестник Московской Академии Следственного Комитета Российской Федерации*. 2021, № 2, с. 18-37. ISSN 2410-7638, с. 33.

³⁶³ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 28-29.

³⁶⁴ ГРИНЕНКО, А. В. *Op. cit.*, с. 387.

aceste condiții, conform legii, autodenunțul este asimilat prezentării benevole a făptuitorului în fața autorităților³⁶⁵, și poate fi valorificat ca circumstanță atenuantă.

Autorul D. Ostavciuc abordează problematica situației în care o persoană se prezintă în mod voluntar în fața organelor de urmărire penală pentru a se autodenunța, fără a avea cunoștință despre faptul că urmărirea penală, cu privire la fapta săvârșită, a fost deja începută. În acest context, autorul face trimitere la dispozițiile art. 264 alin. (4) din Codul de procedură penală, potrivit cărora autodenunțarea își păstrează relevanța juridică în procesul de stabilire și identificare a făptuitorului chiar și în ipoteza în care organele de urmărire penală dețin anterior informații despre comiterea faptei, putând fi calificată, în condițiile legii, drept prezentare benevolă. În opinia aceluiași autor, cadrul normativ instituie obligația organului de urmărire penală de a supune unei verificări coroborate informațiile deținute anterior cu cele furnizate prin declarația de autodenunțare, inclusiv sub aspectul determinării dacă persoana în cauză avea sau nu cunoștință despre existența unei proceduri penale în curs. În măsura în care se constată caracterul voluntar al autodenunțului, realizat în absența cunoașterii faptului că organele de urmărire penală erau deja sesizate, acesta urmează a fi calificat ca prezentare benevolă a făptuitorului și, în conformitate cu legea, poate fi reținut drept circumstanță atenuantă³⁶⁶.

Procesul-verbal cu privire la constatarea infracțiunii, întocmit de organul de constatare. Atât în doctrina de specialitate, cât și în legislația procesual-penală, se subliniază că, pe lângă organele de urmărire penală, la descoperirea și constatarea infracțiunilor pot participa și anumite organe expres prevăzute la alin. (1) al art. 273 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, diferite de cele enumerate la alin. (1) al art. 253 Cod de procedură penală. Pentru a asigura o reacție promptă și eficientă în fața faptelor penale, art. 273 Codul de procedură penală conferă acestor categorii de organe de stat - denumite organe de constatare - competența de a efectua anumite acte procesuale anterior începerii urmăririi penale. Actele de constatare întocmite de aceste organe reprezintă o modalitate legală de sesizare a procurorului, fiind temeiuri pentru declanșarea procesului penal. Activitatea organelor de constatare cunoaște, de fapt, o strictă limitată în timp, încetând odată cu predarea actelor întocmite și, după caz, a persoanei reținute către procuror. După începerea urmăririi penale, competențele acestor organe, în opinia unor autori „nu mai pot fi exercitate, întrucât procesul penal intră în faza controlată exclusiv de organele de urmărire penală propriu-zise”³⁶⁷.

Or, sub aspect de relevanță în raport cu cercetarea realizată, ținând cont de modificările intervenite pe acest segment, precizăm că anterior, procesul-verbal de constatare a infracțiunii,

³⁶⁵ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 535.

³⁶⁶ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 29-30.

³⁶⁷ LICHII, B. *Urmărirea penală*. Chișinău, 2000. 166 p. ISBN 9975-7588-7-7, p. 45; DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 530.

întocmit de organele de constatare prevăzute la art. 273 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, reprezenta o modalitate legală de sesizare a organului de urmărire penală, având ca finalitate fie declanșarea urmăririi penale, fie, după caz, dispunerea refuzului de a o începe. Acest instrument procedural era utilizat atunci când, în urma verificării informațiilor intrate în posesia lor, organele de constatare identificau o bănuială rezonabilă cu privire la comiterea sau pregătirea unei infracțiuni. De asemenea, conform art. 262 pct. 3¹) alin. (1) Cod de procedură penală, (pct. 3¹, art. 262 *Cod de procedură penală al Republicii Moldova, a fost abrogat prin Legea nr.245 din 31.07.2023, în vigoare din 22.08.2023 – n.n.*) sesizarea organului de urmărire penală se putea face prin proces-verbal de constatare întocmit de către ofițerul de urmărire penală, colaboratorii organelor prevăzute la art. 273 alin. (1) lit. a)-c), ori de către procuror, în măsura în care aceștia descoperă personal o infracțiune sau o situație ce ridică o suspiciune rezonabilă privind săvârșirea acesteia. În astfel de cazuri, actul de constatare este însoțit de dispunerea imediată a înregistrării autosesizării, ceea ce marchează începutul procesului penal. Procesul-verbal astfel întocmit, în opinia lui D. Ostavciuc, are valoarea unui act procesual propriu-zis, urmând a fi înregistrat și analizat de organul de urmărire penală împreună cu materialele probatorii și alte acte procesuale colectate de organele de constatare. Acestea din urmă, anterior întocmirii procesului-verbal, trebuie să fi examinat informația disponibilă și să fi administrat probele necesare care justifică existența bănuielii rezonabile³⁶⁸.

Rolul acestui act era, așadar, nu doar de a semnala o infracțiune, ci și de a fundamenta juridic și factual decizia privind declanșarea urmăririi penale.

Potrivit dispozițiilor art. 273 alin. (3) din Codul de procedură penală, actele de constatare întocmite de organele de constatare, împreună cu mijloacele materiale de probă colectate, trebuie transmise organului de urmărire penală competent sau, după caz, procurorului, în vederea dispunerii începerii urmăririi penale. În acest context, procesul-verbal de constatare a infracțiunii dobândește valoare juridică de act de sesizare, alături de celelalte modalități legale de punere în mișcare a mecanismului procesual penal³⁶⁹.

Este esențial de subliniat că acest proces-verbal nu poate fi calificat drept act administrativ și, prin urmare, nu este susceptibil de control pe calea contenciosului administrativ. Natura sa procesual penală și, până la modificările orprate pe acest segment, scopul exclusiv de sesizare a organului judiciar pentru inițierea fazei de urmărire penală, îl sustrăgeau regimului contenciosului administrativ, fiind reglementat de normele speciale ale dreptului procesual penal. Astfel, odată întocmit în condițiile legii, actul producea efecte juridice în cadrul procesului penal și nu putea fi

³⁶⁸ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 31-32.

⁴⁰ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală : Curs universitar. Op. cit.*, p. 43

³⁶⁹ *Ibidem*, p. 43.

contestat în afara acestuia. Or, în una dintre lucrările sale, autorul D. Ostavciuc menționa următoarele: „...un izvor esențial de informații în materia sesizării îl reprezintă activitatea organelor de constatare, cărora le revine obligația legală de a transmite organelor de urmărire penală informațiile privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni imediat ce acestea au fost obținute. Totuși, sesizarea nu se realizează automat la aflarea informației, ci numai după ce aceasta a fost verificată și consemnată în mod corespunzător într-un proces-verbal de constatare”³⁷⁰. Or, acest document avea valoare de act de sesizare, potrivit dispozițiilor legale, fiind temeiul formal pentru declanșarea urmăririi penale.

La momentul de față, procesul-verbal cu privire la constatarea infracțiunii este asimilat unui denunț conform art. 262 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

Depistarea nemijlocită de către organul de urmărire penală sau procuror a bănuielii rezonabile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni. Potrivit art. 262 alin. (1) pct. 4) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, organul de urmărire penală se poate „informa” prin identificarea directă, de către acesta sau de către procuror, în privința unei bănuieli rezonabile privind comiterea ori pregătirea unei infracțiuni prevăzute de Codul penal. Această modalitate de sesizare, cunoscută sub denumirea de *autosesizare* sau *sesizare din oficiu*, se întemeiază pe constatarea nemijlocită a indiciilor rezonabile care justifică inițierea urmăririi penale, fără a fi necesară o plângere, un denunț sau alt tip de sesizare prealabilă din exterior.

În situația în care infracțiunea este depistată nemijlocit de către ofițerul de urmărire penală, acesta întocmește un raport în care consemnează circumstanțele constatate și dispune înregistrarea infracțiunii. Sesizările efectuate de organele de constatare, precum și cele realizate de alte organe abilitate ale statului, constituie forme de sesizare din oficiu. Totuși, legislatorul moldovean a diferențiat aceste modalități de sesizare, oferind astfel o mai mare claritate asupra naturii și procedurii acestora, după cum subliniază autorul D. Ostavciuc. În cazul în care infracțiunea este depistată nemijlocit de către reprezentantul organului de urmărire penală, acesta întocmește un raport în care descrie circumstanțele constatate și dispune înregistrarea infracțiunii. Rolul raportului este de a consemna manifestarea de voință a organului de urmărire penală și de a detalia faptele infracționale despre care a luat cunoștință. Acest raport, împreună cu celelalte forme de sesizare, reprezintă punctul de plecare pentru începerea procesului penal. Cu alte cuvinte, fără o astfel de sesizare concretă nu există o bază materializată pentru demararea procesului penal și, în consecință, nici a urmăririi penale³⁷¹.

Deci, una dintre modalitățile de sesizare a organului de urmărire penală, conform art. 262 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, o reprezintă depistarea nemijlocită, de

³⁷⁰ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 32-33.

³⁷¹ *Ibidem*, p. 33-34.

către organul de urmărire penală sau procuror, a unei bănuieli rezonabile privind săvârșirea unei infracțiuni. Având în vedere complexitatea și importanța obținerii și utilizării informațiilor speciale de investigații în descoperirea și cercetarea infracțiunilor, legiuitorul a reglementat, prin art. 93 alin. (4) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, modalitatea de admitere a datelor de fapt obținute prin activități speciale de investigații ca probe în procesul penal. În plus, realizarea în comun a acțiunilor de control și a măsurilor speciale de investigații sporește eficiența și calitatea documentării faptelor infracționale, contribuind la asigurarea unei însoțiri operative și informaționale adecvate a cauzelor penale³⁷².

Autosesizarea este o formă de sesizare „din oficiu”, care se activează atunci când organul de urmărire penală află despre săvârșirea unei infracțiuni din surse diferite de cele prevăzute expres în art. 262 alin. (1) pct. 1)-3) și art. 273 alin. (3) Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Ca exemplu, autosesizarea poate interveni în situații precum: 1) constatările directe ale organelor în cazul unei infracțiuni flagrante; 2) primirea unui anunț anonim; 3) descoperirea faptei prin măsuri speciale de investigații; 4) informații apărute în mass-media cu privire la fapte ilegale; 5) identificarea unor alte infracțiuni în cursul urmăririi penale în cadrul altor cauze penale.

În astfel de cazuri, organele de urmărire penală au obligația să înregistreze aceste informații în Registrul nr. 2 al infracțiunilor și, după verificarea preliminară a acestora, să procedeze la autosesizare, adică să inițieze urmărirea penală, dacă există indicii rezonabile privind comiterea infracțiunii³⁷³.

Autorul *M. Udroi* subliniază că, „Spre deosebire de celelalte modalități de sesizare, în care persoanele exterioare organelor judiciare determină declanșarea cercetărilor, sesizarea din oficiu reprezintă o atribuție exclusivă a organului de urmărire penală. Aceasta este exercitată pe baza unei analize riguroase a datelor ce vizează săvârșirea unei infracțiuni. Demersul unui organ judiciar de a se sesiza din oficiu nu constituie un act de urmărire penală și nu poate fi supus cenzurii, astfel încât urmărirea penală inițiată în acest mod poate înceta doar prin adoptarea unei soluții legale de clasare sau de renunțare la urmărirea penală. Informațiile care fundamentează sesizarea din oficiu pot proveni din surse deschise, precum mass-media, paginile de internet ale instituțiilor sau baze de date accesibile publicului, ori din surse închise, cum ar fi sesizările transmise de serviciile de informații sau interceptările comunicațiilor realizate în alte cauze. În măsura în care aceste informații sunt suficient de precise, sesizarea din oficiu devine o obligație pentru organul de urmărire penală care ia cunoștință de ele prin orice mijloc. De asemenea, plângerile sau denunțurile informale pot constitui surse de informații relevante pentru declanșarea sesizării din oficiu”³⁷⁴. Nu trebuie să trecem cu

³⁷² BUSUIOC, N. *Op. cit.*, p. 94; СИДОРЕНКО, В. Г. *Проблемы расследования уклонения от уплаты налогов с организаций*: Дис. ... канд. юр. наук. Краснодар, 2004. 189 с., с. 68.

³⁷³ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 535.

³⁷⁴ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 836.

vederea situațiile în care, în urma examinării unei cauze contravenționale, agenții constatatori identifică elementele constitutive ale unei infracțiuni. Conform prevederilor art. 424 din Codul contravențional al Republicii Moldova, în cazul în care, pe parcursul examinării cauzei contravenționale, se constată că fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, agentul constator are obligația de a remite materialele procurorului sau ofițerului de urmărire penală, în funcție de competență. Organele de urmărire penală, la primirea acestor materiale, vor analiza și verifica conținutul acestora și, dacă vor constata indicii care să susțină existența unei infracțiuni, vor proceda la autosesizarea în vederea inițierii urmăririi penale³⁷⁵.

Plângerea prealabilă. Profesorul I. Dolea susține că „Plângerea prealabilă este o exprimare de voință individuală a părții vătămate. Acest drept nu poate fi realizat de o altă persoană, chiar dacă aceasta, de asemenea, a suferit un prejudiciu în urma aceleiași fapte. În cazul respectiv, partea prejudiciată poate să-și apere doar interesele sale. Așadar, afirmă I. Dolea, dreptul de a trage la răspundere în baza plângerii prealabile nu poate fi abstractizat”³⁷⁶.

Referindu-se la plângerea prealabilă ca modalitate de sesizare, autorul D. Ostavciuc subliniază că aceasta constituie un mijloc special de sesizare a organului de urmărire penală, prin care se recunoaște victimei infracțiunii dreptul de a decide dacă dorește sau nu tragerea la răspundere penală a persoanei care a săvârșit fapta împotriva sa. Astfel, inițierea procesului penal este condiționată de voința expresă a victimei, iar organele de urmărire penală nu pot acționa din oficiu în aceste cazuri, fără existența unei astfel de plângeri. Plângerea prealabilă se conturează ca o instituție procesuală care conferă expresie juridică unor interese sociale și individuale, condiționând declanșarea și desfășurarea procesului penal de manifestarea de voință a victimei.

În dreptul procesual penal, plângerea prealabilă are un rol esențial în declanșarea procesului penal în cazul anumitor infracțiuni expres prevăzute de lege. În astfel de situații, existența plângerii prealabile constituie o condiție de procedibilitate, fără de care urmărirea penală nu poate fi începută în mod legal. În absența acesteia, organul de urmărire penală este obligat să dispună neînceperea sau clasarea cauzei, lipsa plângerii prealabile reprezentând o circumstanță care exclude urmărirea penală. Astfel, conform prevederilor art. 275 pct. 6) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, urmărirea penală nu poate fi pornită, iar dacă a fost pornită, nu poate fi efectuată, și va fi încetată în cazul în care lipsește plângerea victimei în cazurile în care urmărirea penală începe, conform art. 276 Cod de procedură penală, numai în baza plângerii acesteia sau plângerea prealabilă a fost retrasă³⁷⁷.

³⁷⁵ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 35-36.

³⁷⁶ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal : conceptul promovării elementului privat*. Chișinău : Cartea Juridică, 2009. 416 p. ISBN 978-9975-9927-7-0, p. 277.

³⁷⁷ OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 37-38.

Codul de procedură penală prevede în mod expres că, în cazul în care o infracțiune a cauzat prejudicii mai multor persoane, urmărirea penală poate fi pornită chiar dacă plângerea prealabilă este formulată de doar una dintre victime. Totodată, legislația procesual penală stabilește că, în situația în care la comiterea infracțiunii au participat mai mulți făptuitori, depunerea plângerii prealabile față de unul dintre aceștia este suficientă pentru declanșarea urmăririi penale împotriva tuturor participanților la săvârșirea faptei.

Așadar, după cum susține autorul *D. Ostavciuc*, „...plângerea prealabilă poate fi depusă de către victima infracțiunii, întrucât reglementarea legală a acestui instrument are drept scop protejarea intereselor legitime ale acesteia. Mai mult decât atât, dreptul de a formula plângerea prealabilă are un caracter personal și volitiv, aparținând exclusiv victimei”. În doctrina de specialitate există opinii potrivit cărora persoana juridică nu ar putea avea calitatea de titular al plângerii prealabile. Însă *D. Ostavciuc* respinge această interpretare, argumentând că, „Potrivit legislației procesual-penale, victima este considerată orice persoană fizică sau juridică căreia, prin săvârșirea unei infracțiuni, i-au fost cauzate daune morale, fizice sau materiale. În consecință, și persoanele juridice au dreptul de a depune plângere prealabilă, prin intermediul reprezentanților împuterniciți”³⁷⁸.

În opinia lui *C. Niculeanu*, „Lipsa plângerii prealabile pentru o anumită infracțiune înlătură răspunderea penală a persoanei fizice și a persoanei juridice. În cazul retragerii plângerii prealabile este posibil ca persoana vătămată să retragă plângerea numai față de persoana fizică sau numai față de persoana juridică, fiind înlăturată astfel răspunderea penală a persoanei față de care este retrasă plângerea prealabilă, urmând să răspundă penal cealaltă persoană față de care persoana vătămată nu a exprimat o asemenea manifestare de voință”³⁷⁹. Autorul *M. Dogaru* susține că „Pentru a antrena răspunderea penală a persoanei juridice, plângerea prealabilă trebuie să vizeze respectiva persoană, plângerea îndreptată împotriva unei persoane fizice din cadrul entității colective nefiind suficientă. Tot astfel, declară *M. Dogaru*, și retragerea plângerii prealabile introduse cu privire la persoana juridică își va produce efectele, chiar dacă plângerea introdusă cu privire la persoana fizică se menține. Lipsa plângerii prealabile pentru o anumită infracțiune înlătură răspunderea penală atât a persoanei fizice, cât și a persoanei juridice”³⁸⁰.

Un aspect deosebit de important în analiza specificului sesizării organelor de urmărire penală în cazul infracțiunilor comise de către persoanele juridice îl reprezintă aplicarea prevederilor Capitolului III, pct. 3.1 din Ghidul privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice, aprobat prin Ordinul Procurorului General nr. 98/11 din 22.10.2020.

³⁷⁸ *Ibidem*, p. 45-46.

³⁷⁹ NICULEANU, C. Aspecte referitoare la răspunderea penală a persoanei juridice în noul Cod penal. In: *Dreptul*. 2013, nr. 8, pp. 47-58. ISSN 1018-0435, p. 109.

³⁸⁰ DOGARU, M. *Op. cit.*, p. 180.

Potrivit acestora, în procesul de examinare a sesizărilor cu privire la infracțiuni care implică persoane juridice, precum și pe parcursul desfășurării urmăririi penale, procurorii și reprezentanții organelor de urmărire penală sunt obligați să solicite și să obțină de la Agenția Servicii Publice un set de informații oficiale, care urmează a fi anexate la materialele sau cauzele penale examinate. Informațiile vizate sunt următoarele: a) denumirea completă și abreviată a persoanei juridice, precum și forma juridică de organizare; b) data înregistrării și numărul de identificare de stat (IDNO); c) modalitatea de constituire a persoanei juridice (înființare sau reorganizare), inclusiv datele privind succesiunea în drepturi; d) sediul social, numerele de telefon și adresele de e-mail ale persoanei juridice, precum și ale filialelor și reprezentanțelor acesteia; e) genurile principale de activitate și termenul de activitate statutar; f) valoarea capitalului social și cotele de participare ale fondatorilor (asociaților), inclusiv datele de identificare și domiciliul acestora; g) numele, prenumele, datele de identificare, adresa de domiciliu și numărul de telefon ale managerului principal (conducătorului); h) data înregistrării modificărilor efectuate în documentele de constituire, precum și esența acestor modificări; i) modul de încetare a activității persoanei juridice (prin reorganizare sau lichidare)³⁸¹.

În fine, în contextul sesizării organelor de urmărire penală în cazul infracțiunilor comise de către persoanele juridice, o întrebare legitimă care se impune este următoarea: care este conduita procedurală adecvată în ipoteza în care, la momentul începerii urmăririi penale, conducerea persoanei juridice abandonează entitatea, se ascunde într-o altă regiune sau continuă activitatea infracțională, folosind drept paravan o altă persoană juridică? Această problemă devine deosebit de relevantă în condițiile în care, în practică, se constată situații în care administratorii, fondatorii ori alte persoane cu putere de decizie în cadrul entității juridice acționează în mod deliberat pentru a eschiva răspunderea penală, abandonând entitatea afectată sau transferând activitatea ilicită către o altă structură juridică formal distinctă, dar aflată sub controlul acelorași persoane. În acest sens, legislația civilă și procesual-civilă oferă o abordare ce poate servi ca reper pentru dreptul penal. Astfel, în caz de insolabilitate a persoanei juridice, determinată de acțiunile sau inacțiunile conducătorilor, fondatorilor ori altor persoane ce exercită o influență determinantă asupra deciziilor entității, se recurge la instituția răspunderii subsidiare, în vederea acoperirii prejudiciului cauzat sau restituirii creanțelor creditorilor³⁸².

Această reglementare demonstrează existența unei legături indisolubile între acțiunile persoanelor care administrează persoana juridică și comportamentul juridic al acesteia ca subiect de drept. Astfel, se impune o abordare integrată și coerentă în procesul penal, care să nu disocieze

³⁸¹ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 19; OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. Op. cit., p. 451-452.

³⁸² În acest sens, a se vedea: JANU, N. *Metodica investigării infracțiunilor de insolabilitate intenționată și insolabilitate fictivă*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2025. 291 p.

acțiunile persoanei juridice de cele ale reprezentanților săi, întrucât faptele comise de administratori sunt, în realitate, manifestări ale voinței persoanei juridice însăși. Prin urmare, în asemenea circumstanțe, organele de urmărire penală sunt chemate să investigheze în profunzime nu doar faptele imputate persoanei juridice, ci și rolul concret al persoanelor fizice care au acționat în numele și în interesul acesteia, în vederea răspunderii penale individuale acolo unde este cazul, precum și pentru evitarea golirii de conținut a răspunderii penale a persoanelor juridice.

Începerea urmăririi penale împotriva persoanelor juridice presupune o adaptare a principiilor dreptului procesual penal la realitățile economice și instituționale moderne, având în vedere necesitatea identificării unei conduite infracționale ce reflectă voința entității, distinctă de cea a persoanelor fizice implicate. Această etapă procesuală ridică provocări specifice în plan probator, întrucât presupune stabilirea unei relații directe între decizia organelor de conducere ale persoanei juridice și fapta penală, într-un cadru care să respecte atât exigențele legalității, cât și pe cele ale individualizării răspunderii penale.

În mod întemeiat, D. Gherasim subliniază că „...eficiența și calitatea urmăririi penale influențează în mod direct calitatea actului de justiție, întrucât o cercetare judecătorească deplină și obiectivă devine dificil de realizat în absența unei faze de urmărire penală desfășurate cu rigoare probatorie. Fiind etapa în care se fundamentează construcția probatorie a cauzei, urmărirea penală trebuie să respecte exigențele de obiectivitate, plenitudine și investigare sub toate aspectele, acestea constituind premisa esențială a unei judecăți corecte și echitabile”³⁸³. În opinia autorilor Pinte A., Pinte D.-C. și Bălănescu A.-C., „Pentru aplicarea unor soluții legale și temeinice în cadrul procesului penal este nevoie de probe, iar aceste probe, atât cu privire la faptă, cât și la făptuitor, sunt adunate de către organele judiciare în faza de urmărire penală. În acest scop, este necesar ca urmărirea penală să fie declanșată ori de câte ori există indicii că a fost săvârșită o infracțiune, începerea urmăririi penale fiind pornirea acelui motor care pune în funcțiune, în cele mai multe dintre cauze, întreg angrenajul procesului penal. Începerea urmăririi penale constituie momentul inițial al procesului penal și are o deosebită importanță, deoarece marchează unul din punctele care determină durata acestuia și permite exercitarea drepturilor procesuale recunoscute participanților în această fază procesuală”³⁸⁴.

Autoarea A. Gurghiș menționează că „Începerea urmăririi penale se efectuează, potrivit normelor generale, prin ordonanța procurorului sau a reprezentantului organului de urmărire penală care a fost sesizat, cu condiția că, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare rezultă bănuiala rezonabilă cu privire la comiterea infracțiunii și nu există vreuna din circumstanțele

³⁸³ GHERASIM, D. Corelația dintre urmărirea penală și cercetarea judecătorească în procesul penal al Republicii Moldova. In: *Revista Națională de Drept*. 2014, nr. 4, pp. 49-54. ISSN 1811-0770, p. 49.

³⁸⁴ PINTEA, A., PINTEA, D.-C., BĂLĂNESCU, A.-C. *Op. cit.*, p. 102-103.

care exclude urmărirea penală”³⁸⁵. *Începerea urmăririi penale în privința persoanelor juridice* se dispune potrivit art. 274 Cod de procedură penală, care se va aplica corespunzător similar procedurii de începere a urmăririi penale în privința persoanelor fizice.

Pornind de la prevederile art. 21, alin. (5) Cod penal, urmărirea penală în privința persoanei juridice nu exclude urmărirea penală a persoanei fizice. De aceea, în cazul în care urmărirea penală este începută în privința persoanei juridice, organul de urmărire penală se va autosesiza și va începe urmărirea penală și în privința persoanei fizice. În calitate de persoană fizică în privința căreia se va începe urmărirea penală în aceeași cauză în care este vizată persoana juridică vor figura persoanele prevăzute în art. 21 alin. (3/1) Cod penal. Aceeași situație se va aplica și atunci când urmărirea penală se va începe în privința persoanei fizice, adică se va dispune începerea urmăririi penale și în privința persoanei juridice, dacă sunt întrunite condițiile art. 21 alin. (3) Cod penal. Cu alte cuvinte, susțin *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc*, „...tragerea la răspundere penală a persoanei juridice atestă tragerea la răspundere penală și a persoanei fizice”³⁸⁶.

Potrivit opiniei exprimate de autoarea *A.-R. Ilie*, „Legiuitorul a instituit o procedură specială de informare în cazul urmăririi penale a persoanei juridice, având în vedere specificul acesteia. În acest sens, organul judiciar are obligația de a comunica despre începerea urmăririi penale și trimiterea în judecată atât organului care a autorizat înființarea persoanei juridice, cât și celui care a realizat înregistrarea sa, în vederea efectuării mențiunilor corespunzătoare în registrele oficiale”³⁸⁷. La rândul său, *A. Jurma* subliniază că, „În contextul inițierii unui proces penal împotriva unei persoane juridice, legea instituie o procedură de comunicare dublă: pe de o parte, privind stadiile procesului penal, iar pe de altă parte, referitoare la intențiile persoanei juridice de a-și modifica semnificativ structura, în măsura în care aceste modificări pot influența aplicarea sau executarea măsurilor penale. Scopul acestor dispoziții este de a asigura o evidență riguroasă și o monitorizare eficientă a măsurilor dispuse față de persoana juridică inculpată, garantând astfel executarea efectivă a sancțiunilor la momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare. Obligațiile legale revin atât organelor judiciare, cât și autorităților care au autorizat înființarea și înregistrarea entității, precum și persoanei juridice implicate în proces”³⁸⁸.

În mod practic, așa cum observă *R. Budăi*, „începerea urmăririi penale nu produce efecte directe asupra tragerii la răspundere penală a persoanei juridice, întrucât această etapă are un caracter *in rem*, vizând fapta penală, și nu o persoană anume. În această fază incipientă, persoana juridică poate chiar participa la procedură în calitate de persoană vătămată, dacă indiciile privind

³⁸⁵ GURGHÎȘ, A. *Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în cazul săvârșirii infracțiunilor de persoanele juridice*. Op. cit., p. 169.

³⁸⁶ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. Op. cit., p. 450-451.

³⁸⁷ ILIE, A.-R. Op. cit., p. 331.

³⁸⁸ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. Op. cit., p. 226.

implicarea sa nu au fost încă relevate. O asemenea situație este posibilă mai ales atunci când cercetările sunt abia la început, iar datele existente nu indică, în mod clar, responsabilitatea penală a entității juridice. În plus, se pot întâlni cazuri în care persoana juridică însăși formulează plângerea penală, invocând prejudiciul suferit prin fapta angajaților proprii sau a unor terți, chiar dacă ulterior se constată că aceasta ar fi fost, în fapt, implicată în săvârșirea infracțiunii. În ipoteza în care, pe parcursul urmăririi penale, persoana juridică dobândește calitatea de suspect, nu mai este posibilă cumularea cu cea de persoană vătămată în raport cu aceeași faptă, întrucât cele două calități procesuale sunt incompatibile. Cele două calități ar putea fi cumulate doar în ipoteza în care în același dosar sunt cercetate două fapte conexe, din care doar pentru una persoana juridică a dobândit calitatea de suspect”³⁸⁹.

Literatura de specialitate abordează și problema procedurală generată de situațiile în care, ulterior începerii urmăririi penale împotriva unei persoane juridice, aceasta inițiază proceduri de dizolvare, reorganizare sau lichidare. În asemenea cazuri, aplicarea unor măsuri preventive precum controlul judiciar devine imposibilă, ceea ce creează riscul real ca persoana juridică să eludeze răspunderea penală. Pentru a preveni asemenea circumstanțe care pot compromite eficiența urmăririi penale, *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc* propun „modificarea și completarea Codului de procedură penală, în sensul introducerii unei interdicții exprese privind suspendarea sau continuarea procedurilor de reorganizare la momentul instituirii controlului judiciar asupra persoanei juridice”³⁹⁰.

Scopul procesului penal în ceea ce privește persoanele juridice constă în stabilirea răspunderii penale și, după caz, aplicarea unei sancțiuni corespunzătoare, realizându-se prin utilizarea coordonată a normelor generale și a celor speciale ale dreptului procesual penal. În ceea ce privește particularitățile începerii urmăririi penale în cazul infracțiunilor comise de către persoanele juridice în alte state, un exemplu elocvent este oferit de reglementarea din Serbia. Potrivit art. 364 alin. (1) din Legea privind procesul penal, în cazul comiterii aceleiași infracțiuni, urmărirea penală este unică și se desfășoară concomitent atât împotriva persoanei fizice, cât și împotriva persoanei juridice. Legea prevede posibilitatea conexării cauzelor penale ale persoanelor implicate în aceeași faptă. Determinarea competenței organelor de urmărire penală se face în funcție de gravitatea faptei comise, iar conexarea cauzelor presupune întocmirea unui singur act de inculpare și pronunțarea unui singur verdict care să privească atât persoana fizică, cât și cea juridică. Deși legea procesual-penală sârbă nu conține norme specifice privind urmărirea penală a persoanelor juridice, în practică se aplică dispozițiile generale referitoare la urmărirea penală a persoanelor fizice. Astfel, procurorul are obligația de a efectua investigații paralele și de a administra probe atât în raport cu persoanele fizice, cât și cu persoanele juridice. În plus, pentru trimiterea cauzei în instanță, este necesar să fie

³⁸⁹ BUDĂI, R. *Op. cit.*, p. 239.

³⁹⁰ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 459.

atins un prag de bănuială rezonabilă privind comiterea faptei, iar organul de urmărire penală trebuie să probeze legătura dintre persoana fizică și persoana juridică în săvârșirea infracțiunii³⁹¹.

Procurorul reprezintă autoritatea competentă pentru dispunerea începerii urmăririi penale, în situația în care există date sau indicii temeinice privind săvârșirea unei fapte penale. În exercitarea atribuțiilor sale, acesta este obligat să ia toate măsurile necesare pentru investigarea și clarificarea faptelor, identificarea persoanei bănuite și formularea acuzației penale în mod corespunzător. În cazul persoanelor juridice, urmărirea penală se desfășoară în temeiul principiului legalității, care impune obligativitatea începerii și desfășurării procedurii penale ori de câte ori sunt întrunite condițiile prevăzute de lege. Totuși, în mod excepțional, legislația procesual-penală sârbă admite aplicarea principiului oportunității (denumit și „principiul inevitabilității” în unele interpretări doctrinare), în baza căruia procurorul are posibilitatea de a aprecia utilitatea și rezonabilitatea continuării urmăririi penale față de o persoană juridică, în funcție de circumstanțele cauzei. Articolul 365 din Legea privind procesul penal a Serbiei reglementează expres cazurile în care procurorul poate decide să nu continue urmărirea penală a persoanei juridice. Printre acestea se regăsesc: a) contribuția nesemnificativă a persoanei juridice la comiterea infracțiunii; b) lipsa mijloacelor financiare sau a bunurilor necesare acoperirii cheltuielilor procesului penal; c) inițierea procedurii de insolvență de către persoana juridică; d) situația în care autorul infracțiunii este unicul proprietar sau posesor al persoanei juridice față de care ar urma să se dispună urmărirea penală³⁹².

Astfel, putem concluziona în privința faptului că începerea urmăririi penale în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice reprezintă un pilon esențial în asigurarea responsabilizării acestora, fiind necesară o procedură riguroasă și adaptată specificului entității juridice. Totodată, eficiența acestei etape procesuale depinde de echilibrul între respectarea principiului legalității și aplicarea oportunității, pentru a garanta un sistem de justiție penală funcțional și echitabil.

3.3. Măsurile preventive aplicate în privința persoanelor juridice

În mod întemeiat, autorii *N. Gordilă* și *A. Gîrlea* subliniază că „evoluziile social-economice din ultimele decenii au generat situații juridice inedite, în care raporturile de drept nu mai sunt limitate la indivizi, ci implică din ce în ce mai frecvent entități colective. Persoanele juridice, indiferent de forma de organizare sau scopul urmărit, au dobândit capacitatea de a exercita drepturi și obligații similare celor ale persoanelor fizice, asumându-și responsabilități civile, fiscale și contractuale. În acest context, dreptul penal a fost nevoit să răspundă provocării teoretice și practice

³⁹¹ СИМОВИЧ, М. Н., БЕЯТОВИЧ, С. *Op. cit.*, c. 119-120.

³⁹² *Ibidem*, c. 120.

privind capacitatea persoanei juridice de a comite infracțiuni și, implicit, de a suporta consecințele răspunderii penale”³⁹³.

În opinia lui Gh. Mateuț, trăsăturile particulare ale persoanei juridice, atunci când aceasta apare în procesul penal în calitate de învinuit sau inculpat, nu impun, în mod necesar, elaborarea unor norme de procedură fundamental diferite, ci doar adaptarea anumitor reguli tradiționale, concepute inițial pentru persoanele fizice, astfel încât acestea să corespundă specificului unei entități juridice, care rămâne, în esență, o construcție juridică abstractă. Cu toate acestea, natura distinctă a persoanei juridice — susceptibilă la reorganizări, transformări sau chiar la încetarea existenței — impune aplicarea unor măsuri preventive speciale, adecvate acestei realități. Aceste măsuri constituie o procedură derogatorie de la dreptul comun, dar se supun, în același timp, exigențelor generale prevăzute de legislația procesuală penală în materia măsurilor preventive”³⁹⁴.

Legea stabilește măsuri preventive speciale pentru persoanele juridice trase la răspundere penală, distincte de măsurile preventive ce pot fi luate în privința învinuiților și inculpaților persoane fizice³⁹⁵. Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice au, prin natura și conținutul lor, rolul de a asigura conservarea personalității juridice și protejarea patrimoniului entității inculpate, astfel încât, la finalul procesului penal, aplicarea unei eventuale pedepse să nu fie lipsită de eficiență ori imposibil de executat³⁹⁶.

Potrivit opiniei exprimate de M. Udroiș, „în cadrul procedurii speciale aplicabile persoanelor juridice acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, măsurile preventive trebuie interpretate ca fiind măsuri restrictive de drepturi. Acestea pot fi dispuse în cauzele penale în care există o suspiciune rezonabilă privind implicarea unei persoane juridice în comiterea unei fapte penale, având ca scop asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, prevenirea sustragerii entității de la urmărirea penală sau judecată, precum și evitarea săvârșirii unor noi infracțiuni de către aceasta”³⁹⁷.

În cazul persoanei juridice, măsurile preventive păstrează același conținut abstract, în sensul că reprezintă forme de constrângere care implică limitarea unor drepturi. Totuși, spre deosebire de persoanele fizice, în privința cărora măsurile vizează în principal restrângerea libertății de mișcare, în cazul entităților juridice aceste restricții afectează în mod predominant libertatea economică și capacitatea de a desfășura activități comerciale³⁹⁸. Mai precis, după cum observă G.-A. Lazăr, „...restricțiile impuse persoanei juridice în cadrul măsurilor preventive vizează, în principal,

³⁹³ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1055-1056.

³⁹⁴ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. *Op. cit.*, p. 695; MATEUȚ, Gh. *Procedură penală. Partea specială*. București: Ed. Universul Juridic, 2024. 1158 p. ISBN 978-606-39-0394-6, p. 914.

³⁹⁵ THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. (2013). *Op. cit.*, p. 819.

³⁹⁶ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. *Op. cit.*, p. 37.

³⁹⁷ UDROIȘ, M. *Scopul și particularitățile procedurale ale instituirii măsurilor preventive cu privire la persoanele juridice*. *Op. cit.*, p. 265-266.

³⁹⁸ BOROI, A., NEGRUȚ, G. *Drept procesual penal*. București : Ed. Hamangiu, 2017. 725 p. ISBN 978-606-27-0784-2, p. 309-310; THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. (2013). *Op. cit.*, p. 366.

limitarea capacității de a încheia anumite acte juridice, interzicerea reorganizării prin proceduri precum dizolvarea, lichidarea, fuziunea, divizarea sau reducerea capitalului social. Totodată, interdicția de a desfășura activități de aceeași natură cu cele care au facilitat săvârșirea infracțiunii are rolul de a preveni repetarea unor fapte penale similare”³⁹⁹.

În viziunea A.-R. Ilie, „spre deosebire de măsurile preventive aplicabile persoanelor fizice — care pot urmări atât asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, cât și prevenirea sustragerii inculpatului de la urmărire sau judecată —, în cazul persoanei juridice legiuitorul a consacrat un singur scop: garantarea desfășurării corespunzătoare a procesului penal”⁴⁰⁰. Această finalitate vizează realizarea deplină și în timp util a obiectivelor procesului penal, constând în descoperirea și clarificarea completă a faptelor infracționale, tragerea la răspundere a persoanei vinovate și protejarea celor nevinovați de eventuale erori judiciare.

Totuși, în alte surse doctrinare se susține că scopul măsurilor preventive aplicabile persoanei juridice nu se limitează exclusiv la asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, ci include și prevenirea sustragerii acesteia de la urmărirea penală, de la judecată sau de la executarea unei eventuale pedepse.⁴⁰¹ O astfel de interpretare extinde raționamentul clasic al măsurilor preventive, adaptându-l la realitățile structurii și funcționării persoanelor juridice, care pot recurge la reorganizări, lichidări sau transferuri patrimoniale în scopul eludării răspunderii penale.

De asemenea, în doctrină se mai arată că, deși scopul declarat al măsurilor preventive este asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, în mod indirect, acestea tind și spre prevenirea sustragerii persoanei juridice de la răspundere penală. Totodată, trebuie recunoscut că o finalitate implicită, dar esențială, a acestor măsuri constă în garantarea posibilității de executare efectivă a pedepsei amenzii, care reprezintă sancțiunea penală cel mai frecvent aplicabilă în cazul entităților juridice⁴⁰². Din această perspectivă, măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice prezintă o evidentă similitudine cu măsurile asigurătorii, întrucât ambele urmăresc conservarea patrimoniului și prevenirea unor eventuale manevre de sustragere de la executarea pedepselor pecuniare⁴⁰³.

Potrivit lui Gh. Mateuț, „măsurile preventive aplicabile persoanei juridice vizează în primul rând prevenirea riscului dispariției acesteia prin operațiuni precum dizolvarea, lichidarea, divizarea sau reducerea capitalului social. Aceste proceduri, prin diminuarea semnificativă a patrimoniului sau generarea insolvenței, ar putea împiedica tragerea la răspundere penală a persoanei juridice”⁴⁰⁴. Totodată, în doctrină se apreciază că riscul dispariției persoanei juridice prin proceduri precum

³⁹⁹ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. Op. cit., p. 40.

⁴⁰⁰ ILIE, A.-R. Op. cit., p. 318.

⁴⁰¹ UDROIU, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. București : Ed. C. H. BECK, 2014. 504 p. ISBN 978-606-18-0326-2, p. 453.

⁴⁰² COSTIN, D. M. Op. cit., p. 532; STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. (2009). Op. cit., p. 433.

⁴⁰³ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., p. 1275.

⁴⁰⁴ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 700.

dizolvarea sau lichidarea echivalează funcțional cu riscul sustragerii inculpatului persoană fizică de la urmărirea penală, judecată sau executarea pedepsei. Deși, formal, prevenirea acestui risc nu este consacrată expres ca scop al măsurilor preventive aplicate persoanelor juridice, el reprezintă, în fapt, o justificare implicită și esențială a adoptării acestor măsuri⁴⁰⁵.

Din analiza reglementării măsurilor preventive aplicabile persoanei juridice rezultă că acestea pot fi dispuse exclusiv în prezența unor motive temeinice ce susțin existența unei suspiciuni rezonabile privind săvârșirea unei infracțiuni de către persoana juridică. În doctrină, suspiciunea rezonabilă este interpretată ca un criteriu obiectiv, ce nu trebuie confundat cu o simplă opinie sau presupunere, chiar dacă aceasta este exprimată cu bună credință⁴⁰⁶. Al. Boroș și G. Negruț susțin că „pentru dispunerea unei măsuri preventive în cazul inculpatului persoană juridică trebuie îndeplinite două condiții esențiale: (a) să existe motive temeinice, susținute de probe concrete, care să justifice suspiciunea rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni de către persoana juridică; și (b) măsura preventivă să fie necesară pentru asigurarea bunei desfășurări a procesului penal”⁴⁰⁷.

Spre deosebire de măsurile preventive care pot fi dispuse față de persoanele fizice, în cazul măsurilor preventive față de persoana juridică, acestea pot fi dispuse în toate cazurile. Aici, gravitatea infracțiunii comise nu reprezintă un criteriu de care trebuie să se țină seama pentru ca o măsură preventivă să poată fi luată față de învinuitul sau inculpatul persoană juridică. Cu alte cuvinte, ea va putea fi dispusă indiferent de felul pedepsei ori de limitele de pedeapsă prevăzute în textul incriminator. Măsurile preventive aplicate persoanelor juridice nu trebuie să se prelungească pe o durată nejustificată, care să le transforme în adevărate sancțiuni ori care să împiedice desfășurarea activității persoanei juridice, mai ales că acestea pot afecta și drepturile altor persoane care, conform legii, nu au nici o posibilitate de a le contesta⁴⁰⁸.

Având în vedere scopul și natura măsurilor preventive, M. Udriș susține că „acestea trebuie dispuse exclusiv atunci când sunt necesare pentru asigurarea bunei desfășurări a procesului penal și nu se impun în mod obligatoriu pentru orice tip de infracțiune. Astfel, deși legea nu prevede expres această condiție, organele judiciare trebuie să evalueze cu atenție mai mulți factori în luarea deciziei privind aplicarea măsurilor preventive față de persoana juridică, cum ar fi natura și gravitatea infracțiunii, riscul dispariției entității prin dizolvare sau lichidare, precum și posibilitatea reducerii frauduloase a patrimoniului acesteia etc.”⁴⁰⁹.

⁴⁰⁵ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. Op. cit., p. 221; MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 700.

⁴⁰⁶ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., p. 1275; CIOPEC, F. Ce înseamnă suspiciune rezonabilă? In: *Analele Universității din București. Ser. Drept*. Supliment, 2014, p. 257. ISSN 1011-0623, p. 257.

⁴⁰⁷ BOROȘ, Al. și G. NEGRUȚ. *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a, revizuită și actualizată. Op. cit., p. 648.

⁴⁰⁸ DUMITRESCU, F.-G. Specificul și unele particularități ale aplicării măsurilor preventive în privința persoanelor juridice. In: *Jurnalul Juridic Național*. 2020, nr. 5 (45), octombrie, pp. 43-48. ISSN 2345-1130, p. 47.

⁴⁰⁹ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., p. 1275.

Referindu-se la condițiile aplicării măsurilor preventive, mai mulți autori, precum *Gh. Mateuț*, *F. Streteanu* și *R. Chiriță*, subliniază că prevederile legii procesual-penale române se apropie de modelul belgian, conform căruia măsurile preventive pot fi dispuse de judecătorul de instrucție doar în prezența unor indicii serioase de culpabilitate ale persoanei juridice și numai dacă circumstanțele speciale impun această măsură. Astfel, aceste condiții stricte urmăresc protejarea persoanei juridice, întrucât aplicarea nejustificată a măsurilor preventive ar putea afecta în mod grav activitatea și obiectivele acesteia⁴¹⁰.

În analiza condițiilor de luare a măsurilor preventive, *Gh. Mateuț* evidențiază că, „spre deosebire de măsurile preventive aplicabile persoanelor fizice, în cazul persoanei juridice acestea pot fi dispuse indiferent de gravitatea infracțiunii comise. Astfel, criteriul gravității faptei nu constituie o condiție obligatorie pentru aplicarea măsurilor preventive față de învinuitul sau inculpatul persoană juridică, acestea putând fi dispuse fără a ține cont de natura pedepsei sau de limitele sancțiunilor prevăzute în textul incriminator”⁴¹¹.

În doctrina românească de specialitate s-a discutat dacă pentru aplicarea măsurilor preventive față de persoana juridică este necesară punerea în mișcare a acțiunii penale sau dacă este suficientă simpla începere a urmăririi penale⁴¹². Această discuție reflectă tensiunea între nivelul formal al procesului penal și cerințele practice de garantare a bunei desfășurări a procesului, opinându-se că măsurile preventive pot fi justificate chiar din faza inițială a urmăririi penale, fără a fi obligatorie declanșarea acțiunii penale. În sprijinul primei opinii, *M. Udroi* subliniază că „nu este permisă extrapolarea diferențierii existente între suspect și inculpat în cazul persoanelor fizice la persoana juridică, aceasta putând avea atât calitatea de suspect, cât și pe cea de inculpat. Totodată, el evidențiază faptul că textul legii procesual-penale nu condiționează în mod expres luarea măsurilor preventive de punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva persoanei juridice. Astfel, măsurile preventive pot fi dispuse începând cu momentul dispunerii continuării urmăririi penale față de suspectul persoană juridică”⁴¹³. *Gh. Mateuț* susține că „luarea măsurii preventive față de persoana juridică presupune ca aceasta să dețină calitatea de învinuit sau inculpat, ceea ce implică, în prealabil, cel puțin începerea urmăririi penale ori punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva acesteia. Totodată, *Gh. Mateuț* subliniază necesitatea parcurgerii procedurii de informare a organelor competente privind începutul urmăririi penale și, după caz, privind punerea în mișcare a

⁴¹⁰ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 697-698; STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. Răspunderea penală a persoanei juridice în dreptul belgian. In: *Revista de Drept penal*. 2000, nr. 1, pp. 112-123. ISSN 1223-0790, p. 112.

⁴¹¹ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 698-699; JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. Op. cit., p. 221.

⁴¹² VOLONCIU, N., ȚUCULEANU, A. Op. cit., p. 83.

⁴¹³ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., p. 1276-1277; UDROIU, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. Op. cit., p. 455.

acțiunii penale, precum și transmiterea în judecată⁴¹⁴, pentru a asigura transparența și legalitatea procesului penal în cazul persoanelor juridice.

În procesul penal român, măsurile preventive, inclusiv cele aplicabile persoanelor juridice, sunt dispuse exclusiv de către organe judiciare – judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată –, și nu de procuror. Rolul procurorului este doar acela de a propune aceste măsuri atunci când consideră că sunt necesare pentru buna desfășurare a procesului penal, iar decizia finală privind luarea lor revine unui magistrat independent și imparțial, garant al respectării drepturilor și libertăților procesuale⁴¹⁵.

Spre deosebire de regimul măsurilor preventive aplicabile persoanelor fizice, pentru persoanele juridice legea nu prevede un termen maxim pentru aplicarea acestor măsuri în faza urmăririi penale⁴¹⁶.

Măsurile preventive aplicabile persoanei juridice pot fi dispuse pe întreaga durată a urmăririi penale și a judecății, fără o durată maximă expres prevăzută, însă ele trebuie să fie temporare și justificate, pentru a nu transforma aceste măsuri într-o sancțiune mascată care să afecteze funcționarea normală a persoanei juridice, mai ales că acestea pot afecta și drepturile altor persoane care, conform legii, nu au nici o posibilitate de a le contesta⁴¹⁷. Gh. Mateuț și A. R. Ilie subliniază că absența unei limite maxime pentru durata măsurilor preventive aplicabile persoanei juridice și posibilitatea prelungirii acestora ori de câte ori se consideră necesar pot reprezenta o încălcare a prezumției de nevinovăție, conform art. 6 alin. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Ei avertizează că, având în vedere natura și impactul acestor măsuri, menținerea lor pe termen nedeterminat poate provoca prejudicii grave, mai ales în contextul dinamic al mediului comercial în care activează persoanele juridice⁴¹⁸.

Gh. Mateuț subliniază că pentru luarea măsurilor preventive față de o persoană juridică este indispensabilă existența unor probe sau indicii temeinice care să justifice presupunerea rezonabilă că aceasta a săvârșit o infracțiune, iar măsurile pot fi dispuse doar dacă există „motive temeinice” care să demonstreze necesitatea lor în vederea bunei desfășurări a procesului penal. Astfel, atât judecătorul în faza urmăririi penale, cât și instanța în faza judecății trebuie să motiveze concret circumstanțele care impun aplicarea acestor măsuri, respectând principiul că ele pot fi dispuse numai când sunt efectiv necesare pentru buna desfășurare a procesului penal⁴¹⁹.

⁴¹⁴ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 698-699.

⁴¹⁵ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., p. 1277.

⁴¹⁶ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală : Partea specială*. Op. cit., p. 507.

⁴¹⁷ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., p. 1278.

⁴¹⁸ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 699; ILIE, A. R. Op. cit., p. 202.

⁴¹⁹ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 698.

Luarea măsurilor preventive presupune respectarea unor condiții generale și prealabile, fie prevăzute expres în Codul de procedură penală, fie deduse prin interpretarea sistematică a regulilor procesuale, acestea având rolul de a constitui garanții împotriva abuzurilor și de a asigura un echilibru între interesele urmăririi penale și drepturile persoanei inculpate⁴²⁰. Anterior dobândirii calității de suspect, persoana juridică nu face parte din cadrul procesual penal și, prin urmare, nu poate fi luată împotriva sa nici o măsură preventivă. Această situație este similară celei din procedura de drept comun aplicabilă persoanei fizice, unde legea prevede explicit că măsurile preventive pot fi dispuse doar după ce s-a dobândit calitatea de suspect sau inculpat, iar, în concluzie, conform lui *Lazăr G.-A.*, „...pentru luarea unei măsuri preventive față de o persoană juridică este necesar ca aceasta să aibă calitatea de suspect, ceea ce implică existența în dosar a ordonanței de continuare a urmăririi penale”⁴²¹. Dacă dobândirea calității de suspect este împiedicată de existența unei cauze justificate sau de neimputabilitate, atunci luarea unei măsuri preventive devine imposibilă, deoarece pentru aceasta este necesar ca persoana juridică să aibă calitatea de suspect. Astfel, după cum subliniază *Lazăr G.-A.*, „aceeași condiție trebuie verificată și în procedura luării măsurilor preventive, deoarece o decizie contrară ar conduce la aplicarea unei măsuri preventive în prezența unor indicii care ar exclude răspunderea penală, încălcând astfel prezumția de nevinovăție”⁴²².

Din modul de reglementare a măsurilor preventive aplicabile persoanei juridice rezultă că acestea pot fi dispuse numai atunci când există motive temeinice ce susțin o presupunere rezonabilă privind săvârșirea de către persoana juridică a unei fapte prevăzute de legea penală⁴²³. Deși legea procesual-penală vorbește despre „motive temeinice” ce justifică suspiciunea rezonabilă privind comiterea unei infracțiuni, analiza acestei condiții esențiale pentru dispunerea măsurii preventive se leagă de existența unor probe, directe sau indirecte, care să susțină această presupunere rezonabilă. Aceasta deoarece măsura preventivă poate fi luată doar față de un suspect sau inculpat, iar dobândirea acestei calități presupune, pentru legalitatea actului procesual de acuzare *in personam*, existența unor probe care să justifice această măsură⁴²⁴.

O altă observație importantă, conform lui *M. Udroi*, „se referă la testul de necesitate și proporționalitate, care trebuie realizat printr-o analiză concretă, raportată la scopurile urmărite prin măsurile preventive. Astfel, deși aceste măsuri pot fi dispuse indiferent de forma infracțiunii, gravitatea acesteia sau quantumul pedepsei aplicabile persoanei juridice, aceste elemente trebuie atent evaluate în cadrul testului, iar în situația în care se impun mai multe măsuri preventive,

⁴²⁰ LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice*. Op. cit., p. 165.

⁴²¹ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. Op. cit., p. 63.

⁴²² *Ibidem*, p. 67.

⁴²³ ILIE, A.-R. Op. cit., p. 319.

⁴²⁴ UDROIU, M. *Scopul și particularitățile procedurale ale instituirii măsurilor preventive cu privire la persoanele juridice*. Op. cit., p. 267-268.

judecătorul sau instanța trebuie să motiveze clar de ce o singură măsură nu era suficientă și cum impunerea cumulativă a acestora răspunde concret particularităților cauzei și scopului urmărit”⁴²⁵.

Legea procesual-penală impune existența unui raport de proporționalitate între măsura preventivă și gravitatea acuzației aduse persoanei cercetate. Textul legal face referire atât la pericolul abstract al faptei penale, evidențiat prin prisma valorii sociale lezate și a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege, cât și la pericolul concret, adică la circumstanțele particulare ale speței care arată intensitatea efectivă a vătămării aduse valorii sociale. Cu toate acestea, în timp ce pentru persoana fizică un asemenea raport este rațional și poate fi clar stabilit — de exemplu, nu se poate justifica arestarea preventivă pentru sustragerea unor obiecte de papetărie de valoare redusă —, în cazul persoanei juridice situația este diferită din perspectiva juridică. Autorul *Lazăr G.-A.* subliniază că „măsurile preventive aplicabile persoanei juridice urmăresc restrângerea posibilității acesteia de a se reorganiza, de a încheia acte juridice și de a desfășura activități de aceeași natură cu cele legate de infracțiunea comisă. Astfel, este dificil să se stabilească o ierarhie clară a severității acestor interdicții în raport cu gravitatea faptei, așa cum se face în cazul persoanei fizice”. Din acest motiv, *Lazăr G.-A.* consideră că, „în ceea ce privește persoana juridică, testul de proporționalitate nu trebuie realizat exclusiv în raport cu gravitatea faptei, ci mai degrabă prin evaluarea consecințelor pe care măsura preventivă le produce asupra persoanei cercetate și, pe de altă parte, asupra societății în ansamblu, ținând cont de natura infracțiunii săvârșite”⁴²⁶.

În opinia aceluiași autor, „o circumstanță importantă în determinarea pericolului concret și, implicit, a proporționalității măsurii preventive este conduita organelor de conducere ale persoanei juridice, care poate indica un interes real pentru conservarea patrimoniului și, prin urmare, bunăcredință față de procedurile penale în curs. Pe lângă criteriul proporționalității, caracterul necesar al măsurii preventive impune instanței de judecată să efectueze un examen negativ, adică să verifice dacă scopul urmărit prin măsura preventivă nu poate fi atins în absența acesteia. Deși măsurile preventive nu se suprapun și nu sunt interdependente cu măsurile asigurătorii, organele judiciare trebuie să evalueze posibilitatea realizării obiectivului prin aplicarea măsurilor asigurătorii, care sunt mai puțin restrictive. Dacă aceste măsuri asigurătorii pot garanta atingerea scopului, ele devin opțiunea preferabilă, respectând astfel principiul subsidiarității”⁴²⁷.

În alt registru, se poate constata, afirmă *M. Udriou*, „că măsurile preventive pot fi dispuse față de o persoană juridică începând cu etapa *in personam* a urmăririi penale, întrucât legea nu condiționează luarea acestora de momentul punerii în mișcare a acțiunii penale. Totuși, se subliniază că impunerea acestor măsuri este implicit interzisă în etapa *in rem* a urmăririi penale,

⁴²⁵ *Ibidem*, p. 268.

⁴²⁶ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 74-75.

⁴²⁷ *Ibidem*, p. 76-78.

când nu a fost individualizată persoana față de care se efectuează urmărirea penală”⁴²⁸. Tot M. Udroi menționează că, „anterior formulării propunerii de luare a măsurii preventive, legea nu instituie în sarcina procurorului obligația procedurală pozitivă de a audia suspectul sau inculpatul persoană juridică, prin reprezentantul său legal, în prezența avocatului ales sau numit din oficiu. Această dispoziție procedurală este considerată deficitară, întrucât o astfel de audiere este relevantă atât pentru analiza testului proporționalității măsurii cu scopul urmărit, cât și pentru evaluarea cerinței de subsidiaritate, în special atunci când se examinează oportunitatea impunerii unei pluralități de măsuri preventive”⁴²⁹.

După părerea lui *Lazăr G.-A.*, luarea măsurilor preventive este, de regulă, o procedură sumară, în care instanța se pronunță asupra existenței unei suspiciuni rezonabile pe baza unui probatoriu aparent restrâns. Totuși, acest probatoriu nu este, prin natura sa, limitat, întrucât, în funcție de faza procesuală în care se analizează necesitatea măsurii preventive, instanța poate ajunge să examineze un material probator complex, apropiat de cel administrat pentru soluționarea cauzei pe fond. În această situație, instanța nu se poate rezuma la o parte din probele existente la dosar, ci este obligată să analizeze întregul material probator disponibil, în scopul de a verifica dacă fapta imputată este tipică, nejustificată și imputabilă, și dacă autorul răspunde penal. Instanța nu poate ignora probele sau suspiciunile rezonabile care indică existența unor cauze de înlăturare a răspunderii penale, deoarece luarea unei măsuri preventive presupune verificarea tuturor circumstanțelor relevante, chiar și într-un cadru procesual sumativ. Astfel, dacă judecătorul constată, chiar și la acest nivel preliminar, că persoana juridică nu răspunde penal – fie din lipsa tipicității faptei, fie din lipsa imputabilității – măsura preventivă nu se justifică. *Lazăr G.-A.* subliniază că scopul măsurilor preventive aplicabile persoanei juridice este asigurarea finalității procesului penal, respectiv executarea unei eventuale hotărâri de condamnare, care nu poate exista în lipsa unei fapte tipice. În acest context, aplicarea unei măsuri preventive fără temei ar transforma procedura într-un instrument punitiv anticipat, încălcând principiul echilibrului procesual și exigența unei analize obiective, care trebuie să acorde aceeași greutate probelor în favoarea, dar și celor în defavoarea inculpatului⁴³⁰.

În altă ordine de idei, autorul *I. Dolea* atrage atenția asupra faptului că, „deși măsurile preventive și cele asigurătorii pot părea similare prin natura și efectele lor restrictive, ele sunt profund diferite atât în privința scopului”⁴³¹, cât și a regimului juridic aplicabil. Măsurile preventive vizează asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, prevenirea sustragerii inculpatului de la

⁴²⁸ UDROIU, M. *Scopul și particularitățile procedurale ale instituirii măsurilor preventive cu privire la persoanele juridice. Op. cit.*, p. 267.

⁴²⁹ *Ibidem*, p. 268-269.

⁴³⁰ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 73-74.

⁴³¹ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 479.

urmărirea penală, judecată sau executarea pedepsei, ori prevenirea comiterii unei noi infracțiuni. În schimb, măsurile asigurătorii au un scop patrimonial clar: conservarea bunurilor în vederea reparării pagubei cauzate prin infracțiune sau pentru executarea unei pedepse cu amenda. Așadar, chiar dacă în practică pot produce efecte similare (cum ar fi limitarea anumitor drepturi ale persoanei juridice), măsurile preventive nu se confundă cu cele asigurătorii și nu pot fi aplicate cu un scop substitutiv.

Legea stabilește că în cazul persoanei juridice se aplică în mod special **controlul judiciar**. Astfel, în scopul asigurării unei bune desfășurări a procesului penal, la demersul procurorului, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța de judecată poate plasa persoana juridică sub control judiciar⁴³².

Controlul judiciar asupra persoanei juridice trase la răspundere penală poartă anumite particularități distincte în raport cu persoanele fizice. Unele măsuri procesuale, în mod firesc, nu pot fi aplicate persoanei juridice⁴³³, sunt inoperabile în cazul acesteia⁴³⁴. Controlul judiciar este acompaniat de impunerea respectării uneia sau mai multor obligații, și anume: 1) depunerea unei cauțiuni; 2) interdicția de a desfășura anumite activități, dacă infracțiunea a fost comisă în exercitarea sau în legătură cu exercitarea acestor activități; 3) interzicerea de a emite cecuri sau a utiliza cărți de plată⁴³⁵.

Constatând necesitatea de a alege în privința persoanei juridice măsura punerii sub control judiciar, procurorul va emite ordonanța respectivă și înainta în instanța de judecată un demers privind alegerea măsurii preventive. În demers vor fi indicate motivul și temeiurile în virtutea cărora a apărut necesitatea de a aplica măsura controlului judiciar. Demersul procurorului cu privire la aplicarea măsurii controlului judiciar se examinează de către autoritatea judiciară în condițiile art. 305 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova⁴³⁶.

Astfel, pe parcursul cercetării penale în privința persoanei juridice poate fi aplicată măsura controlului judiciar, care presupune un specific aparte comparativ cu controlul judiciar aplicat persoanelor fizice. Procedura de emitere a actelor procesuale cu privire la dispunerea controlului judiciar se va efectua potrivit procedurii generale.

În conformitate cu prevederile art. 523, alin. (2) Cod de procedură penală, la dispunerea măsurii prevăzute la alin. (1) al aceluiași articol, persoana juridică poate fi impusă să respecte una sau mai multe din următoarele obligații:

⁴³² DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal*. Op. cit., p. 920.

⁴³³ DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Comentariu aplicativ*. Chișinău : Ed. Cartea Juridică, 2016. 1172 p. ISBN 978-9975-3111-3-7, p. 1058.

⁴³⁴ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. Op. cit., p. 1063.

⁴³⁵ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal*. Op. cit., p. 920-921.

⁴³⁶ *Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice*. Op. cit., p. 28.

1) *depunerea unei cauțiuni, fixate de judecătorul de instrucție sau de instanță, al cărei cuantum nu poate fi mai mic de 1000 de unități convenționale.* Legea stabilește cuantumul minim de depunere a cauțiunii, fără ca procedura specială să stabilească care este cuantumul maxim. În acest caz, autorii T. Osoianu și D. Ostavciuc consideră că „este aplicabilă norma generală, adică prevederile art. 192¹ alin. (2) Cod de procedură penală. La fel, este de menționat faptul că valoarea cauțiunii se pune pe seama judecătorului de instrucție, ultimul ținând cont de gravitatea infracțiunii și de starea materială a persoanelor juridice. Or, este necesar, în cazul valorii cauțiunii, să se ia în considerație activele persoanei juridice, mijloacele financiare disponibile etc. În cazul în care persoana juridică nu va dispune de mijloace circulante exprimate în valoare bănească, aceasta poate pune contravaloarea cauțiunii exprimată prin activele sale. Respectiv, autorii nominalizați supra propun ca legea procesual-penală să fie modificată în acest sens, pentru ca această reglementare să fie stabilită expres în textul legii”⁴³⁷;

2) *interdicția de a exercita anumite activități, dacă infracțiunea a fost comisă în exercitarea sau în legătură cu exercitarea acestor activități.* Se are în vedere interzicerea exercitării anumitor tranzacții specifice. Totuși, în momentul în care judecătorul de instrucție analizează demersul procurorului, este necesar să se determine, pe baza probelor, care anume activități trebuie restricționate. Controlul judiciar, prin impunerea acestor interdicții, nu trebuie să paralizeze întreaga activitate economică a persoanei juridice. În caz contrar, aceasta ar echivala cu o pedeapsă anticipată, prin interzicerea totală a desfășurării activității, ceea ce ar încălca principiul prezumției de nevinovăție și ar afecta drepturile angajaților acestei persoane juridice.

3) *interdicția de a emite anumite cecuri ori de a folosi cărți de plată.* Interdicția se aplică persoanelor juridice care, în cadrul activității lor, emit cecuri sau utilizează cărți de plată. Această interdicție trebuie analizată obiectiv, stabilindu-se clar care cecuri nu pot fi emise și în raport cu ce persoane juridice nu pot fi folosite cărțile de plată. Punerea sub control judiciar a persoanei juridice nu trebuie să conducă la blocarea activității economice, blocarea conturilor bancare sau alte măsuri ce ar duce inevitabil la oprirea activității economice a acesteia. Controlul judiciar încetează de drept în următoarele situații: scoaterea de sub urmărire penală a persoanei juridice, încetarea urmăririi penale față de aceasta, clasarea procesului penal sau achitarea persoanei juridice. De asemenea, încetarea de drept a măsurii intervine și odată cu punerea în executare a sentinței de condamnare.

Conform art. 523, alin. (3) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, încheierea judecătorului de instrucție sau, după caz, a instanței de judecată privitor la punerea persoanei juridice sub control judiciar poate fi atacată în termenul și modul prevăzut în art. 308-311 Cod de procedură penală, contestarea controlului judiciar efectuându-se potrivit procedurii generale”⁴³⁸.

⁴³⁷ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 456-457.

⁴³⁸ *Ibidem*, p. 457-458.

Aplicarea controlului judiciar asupra persoanei juridice, precum și obligațiile ce decurg din acesta, nu sunt limitate în timp. Controlul judiciar încetează odată cu revocarea sa sau în situațiile de încetare de drept⁴³⁹.

Măsura aplicată poate fi revocată pentru motive întemeiate de către instanța de judecată în cazurile în care vor dispărea temeiurile pentru aplicarea acesteia. Măsura controlului judiciar va înceta de drept în cazurile de: a) scoatere de sub urmărire penală, încetare a urmăririi penale, încetare a procesului penal sau de achitare a persoanei juridice; b) punere în executare a sentinței de condamnare⁴⁴⁰.

În continuare, ne vom concentra asupra particularităților aplicării **cauțiunii** în cazul persoanei juridice în procesul penal. Potrivit opiniei exprimate de *Ilie A.-R.*, „Rolul cauțiunii în această situație diferă semnificativ de cel aplicabil persoanei fizice. Astfel, dacă în cazul persoanei fizice plata cauțiunii determină suspendarea măsurii preventive și înlocuirea acesteia cu obligații specifice, în cazul persoanei juridice, achitarea cauțiunii are drept scop exclusiv garantarea respectării măsurilor preventive impuse. În fapt, cauțiunea acționează ca o formă de presiune suplimentară, fără a conferi persoanei juridice un avantaj procedural similar celui recunoscut persoanelor fizice”.⁴⁴¹ Și autorul *Lazăr G.-A.* exprimă, în principiu, aceeași părere: „Cauțiunea, deși în mod obișnuit poate funcționa ca un instrument de echilibrare a caracterului intruziv al măsurilor preventive, dobândește un caracter atipic în ceea ce privește aplicarea sa asupra persoanei juridice. Astfel, în loc să confere acesteia un beneficiu procedural, cauțiunea reprezintă o sarcină suplimentară, lipsită de rolul compensatoriu pe care îl are în cazul persoanei fizice”.⁴⁴²

Potrivit analizei realizate de *Jurma A.*, „Cauțiunea, în cazul persoanei fizice, reprezintă o garanție a respectării obligațiilor impuse în cursul liberării provizorii, având ca efect suspendarea măsurii preventive. În ipoteza în care obligațiile stabilite nu sunt respectate, se produce revocarea liberării provizorii, ceea ce determină reinstituirea măsurii preventive anterior suspendate, iar cauțiunea se pierde în favoarea statului. În ceea ce privește persoana juridică, legiuitorul a prevăzut posibilitatea depunerii unei cauțiuni, însă scopul acesteia este diferit. Astfel, spre deosebire de regimul aplicabil persoanei fizice, plata cauțiunii nu conduce la suspendarea măsurilor preventive, ci are rolul de a asigura respectarea acestora. În consecință, cauțiunea nu se restituie persoanei juridice în cazul în care aceasta nu respectă obligațiile stabilite prin măsura preventivă”⁴⁴³.

⁴³⁹ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 28.

⁴⁴⁰ Ibidem, p. 29.

⁴⁴¹ ILIE, A. R. Op. cit., p. 322; COSTIN, D. M. Op. cit., p. 535; JURMA, A. Persoana juridică – subiect al răspunderii penale. Op. cit., p. 223; LAZĂR, G.-A. Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit., p. 52.

⁴⁴² LAZĂR, G.-A. Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit., p. 129.

⁴⁴³ JURMA, A. Persoana juridică – subiect al răspunderii penale. Op. cit., p. 223.

Astfel, se impune evidențiat faptul că, potrivit unor opinii exprimate în doctrină, în cazul persoanelor juridice, cauțiunea care poate fi impusă de judecător sau instanță nu constituie o componentă a unei măsuri preventive autonome, precum este cazul controlului judiciar pe cauțiune aplicabil persoanei fizice, ci reprezintă o garanție suplimentară menită să asigure respectarea măsurilor preventive deja dispuse față de persoana juridică.⁴⁴⁴

Acest mecanism juridic (cauțiunea) se dovedește nu doar atipic, ci și susceptibil de critici, întrucât deturneză scopul tradițional al instituției cauțiunii. În mod clasic, cauțiunea funcționează ca un veritabil „troc” procesual între organul judiciar și inculpat, în cadrul căruia organul judiciar acordă încrederea că inculpatul nu se va sustrage urmăririi penale și nu va împiedica desfășurarea cercetării, în schimbul depunerii unei valori patrimoniale care să garanteze această conduită. Această garanție are caracter voluntar, fără a fi susceptibilă de executare silită, iar beneficiul obținut de inculpat – suspendarea unei măsuri preventive justifică angajamentul financiar asumat. Inclusiv din perspectivă lingvistică și etimologică, noțiunea de cauțiune presupune existența unui beneficiu în schimbul unei garanții: termenul provine din francezul *caution* și latinescul *cautio*, desemnând o formă de asigurare sau garantare.

În actuala reglementare aplicabilă persoanei juridice, după părerea lui *Lazăr G.-A.*, „...cauțiunea apare ca o sarcină financiară fără un câștig procesual corespunzător, nefiind însoțită de suspendarea măsurilor preventive. Astfel, se creează o disproporție de tratament între persoana juridică și cea fizică, în detrimentul celei dintâi, care este lipsită de o posibilitate efectivă de a garanta buna sa conduită procesuală în mod voluntar și echitabil. În sistemele de drept comparat, cauțiunea este rezervată pentru garantarea unui set de obligații distinct de măsurile preventive, având o funcțiune similară cauțiunii în cazul persoanei fizice. În actuala reglementare, cauțiunea ar trebui aplicată doar persoanelor juridice cu un disponibil financiar suficient, ca o măsură suplimentară de constrângere împotriva încălcării obligațiilor ce derivă din măsurile preventive dispuse. O aplicare prea lejeră a cauțiunii poate să aducă persoana juridică în incapacitate de plată atunci când situația sa financiară este precară, având în vedere și cuantumul minim destul de ridicat”⁴⁴⁵.

Soarta cauțiunii este indisolubil legată de conduita procesuală a persoanei juridice pe parcursul procesului penal. Astfel, în situația în care cauțiunea a fost achitată, iar măsurile preventive dispuse sunt respectate în mod corespunzător, cauțiunea va fi restituită persoanei juridice inculpate, indiferent de soluția finală pronunțată de instanța de judecată (inclusiv în ipoteza unei condamnări). Pe de altă parte, în cazul în care persoana juridică încalcă obligațiile ce decurg din

⁴⁴⁴ UDROIU, M. *Scopul și particularitățile procedurale ale instituirii măsurilor preventive cu privire la persoanele juridice*. Op. cit., p. 269.

⁴⁴⁵ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. Op. cit., p. 52-53; LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice*. Op. cit., p. 188-189.

măsurile preventive, cauțiunea va fi confiscată și vărsată la bugetul de stat. În plus, suma respectivă va putea fi utilizată – după caz – pentru acoperirea daunelor civile, a cheltuielilor judiciare sau a amenzi aplicate în urma soluționării definitive a cauzei.

În literatura de specialitate s-a subliniat, în mod corect, că „...deși dispozițiile procesual-penale fac referire expresă la restituirea cauțiunii și în ipoteza în care instanța dispune renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei, aceste forme de individualizare judiciară a pedepsei nu sunt aplicabile persoanelor juridice.”⁴⁴⁶ Această situație relevă o lipsă de corelare între dispozițiile Codului de procedură penală și cele ale Codului penal, întrucât persoanele juridice nu pot beneficia, potrivit legii, de renunțarea la aplicarea pedepsei sau de amânarea aplicării acesteia, forme de individualizare care sunt rezervate exclusiv persoanelor fizice. Prin urmare, includerea acestor ipoteze în norma procesuală privind restituirea cauțiunii creează un paralelism legislativ lipsit de aplicabilitate în cazul inculpatului persoană juridică, necesitând o intervenție legislativă de clarificare.

În cele ce urmează, ne vom concentra asupra unor propuneri în sensul că pentru a asigura o aplicabilitate mai largă, ar fi oportună elaborarea unui concept clar privind instituirea unor categorii distincte de măsuri preventive aplicabile în cazul învinutului sau inculpatului persoană juridică. Ca exemplu relevant poate fi menționată legislația română, care, prin articolul 493 alineatul (1) Cod de procedură penală al României, prevede un set de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice. Acestea includ suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice, inițiată anterior sau pe parcursul urmăririi penale; interzicerea unor operațiuni patrimoniale ce pot conduce la diminuarea activului patrimonial sau la insolvența persoanei juridice; restricționarea încheierii anumitor acte juridice, stabilite de organul judiciar; precum și interzicerea desfășurării activităților similare celor în legătură cu care a fost comisă infracțiunea.

Unii autori din Republica Moldova, precum *I. Dolea, D. Roman, A. Gîrlea și N. Gordilă*, susțin că, în vederea îmbunătățirii legislației naționale, ar fi oportună introducerea unor noi categorii de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice, care să completeze pe cele deja existente. Aceste măsuri ar putea include, printre altele, obligația de a închide anumite localuri și suspendarea procedurii de faliment, în special atunci când aceasta are ca scop sustragerea de la urmărirea penală⁴⁴⁷. De asemenea, *N. Gordilă și A. Gîrlea* subliniază că legislația procesual-penală română prevede o serie de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice, printre care se numără suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice, inițiată anterior sau pe

⁴⁴⁶ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1279; LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 54; LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 189.

⁴⁴⁷ DOLEA, I. et. al. *Codul de procedură penală : Comentariu. Op. cit.*, p. 698; GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1063-1064.

parcursul urmăririi penale, interzicerea unor operațiuni patrimoniale susceptibile să conducă la diminuarea activului patrimonial sau la insolvența persoanei juridice, interzicerea încheierii anumitor acte juridice stabilite de organul judiciar, precum și interdicția desfășurării activităților de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea⁴⁴⁸.

În opinia lui *Lazăr G.-A.*, „nu putem asimila măsurile preventive unor sancțiuni propriu-zise. Însă plasarea acestora în sfera mai largă a sancțiunilor penale presupune și respectarea strictă a principiului legalității, ceea ce implică existența unei durate maxime pentru care măsura poate fi dispusă. Tocmai caracterul ambiguu al măsurilor preventive, *de lege lata*, a condus la includerea acestora în sfera sistemului sancționator”. Odată realizată această calificare, *Lazăr G.-A.* consideră că „devin clare și motivele pentru care măsurile preventive ar trebui să rămână în afara sistemului sancționator. În prezent, susține autorul, fără a putea fi calificate drept pedepse, măsurile preventive nu beneficiază de un statut juridic clar, iar această ambiguitate constituie punctul de plecare al aplicării lor disproporționate și al potențialelor încălcări ale art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului”.⁴⁴⁹

În continuare, vom întreprinde o analiză detaliată a cadrului normativ și al conținutului măsurilor preventive aplicabile persoanelor juridice, prin prisma doctrinei, legislației naționale și jurisprudenței relevante din România. Această cercetare va integra, totodată, interpretările și standardele Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a asigura o perspectivă comparativă și o înțelegere aprofundată a aplicabilității măsurilor preventive în privința persoanelor juridice. Vom evalua modul în care cadrul legal românesc se aliniază sau se distanțează de principiile și practica europeană în domeniul dreptului procesual penal. Astfel, analiza propusă își propune să evidențieze atât convergențele, cât și posibilele lacune sau tensiuni între normele interne și cele europene, în scopul consolidării protecției drepturilor persoanelor juridice în procesul penal.

Suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice. Finalitatea acestei măsuri preventive este de a împiedica sustragerea de la răspunderea penală, asigurând astfel că persoana juridică nu poate fi desființată înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive asupra fondului cauzei⁴⁵⁰. Potrivit opiniei exprimate de *Ilie A.-R.*, „această măsură preventivă vizează suspendarea anumitor operațiuni care ar putea conduce la dispariția persoanei juridice, situație ce ar împiedica tragerea acesteia la răspundere penală. Sub acest aspect, riscul este echivalent cu cel al sustragerii învinuitului sau inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată sau de la executarea pedepsei.”⁴⁵¹

⁴⁴⁸ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1063.

⁴⁴⁹ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 57-58.

⁴⁵⁰ UDROIU, M. *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*. București: Ed. C. H. Beck, 2011. 625 p. ISBN978-973-115-987-4, p. 782.

⁴⁵¹ ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 323.

În ceea ce privește această măsură preventivă, se evidențiază că „singura procedură a cărei inițiere poate fi interzisă sau a cărei suspendare poate fi dispusă este cea privind dizolvarea sau lichidarea voluntară a persoanei juridice, nu însă și procedura insolvenței, așa cum, în mod eronat, se procedează uneori în practica judiciară. Măsura preventivă poate fi aplicată exclusiv în contextul dizolvării sau lichidării voluntare. În schimb, procedura insolvenței este o procedură judiciară, aflată sub controlul de legalitate al judecătorului-sindic, neputând exista contradicții între magistrați care exercită, în mod evident, atribuții distincte.”⁴⁵² În acest context, cercetătorul *Piperea Gh.* subliniază că „procedura insolvenței, odată deschisă, trebuie să constituie un proces continuu și neîntrerupt de acte juridice, operațiuni și proceduri, cu un parcurs, de regulă, ireversibil, indiferent de opțiunea pentru reorganizare sau faliment. Această procedură trebuie să se desfășoare cu celeritate, având ca scop principal acoperirea creanțelor”⁴⁵³.

Anumiți autori (*Lazăr G.-A., Letea C. M. și alții*) susțin că încetarea existenței unei persoane juridice presupune parcurgerea a două etape: dizolvarea și lichidarea. Prin urmare, în situația în care persoana juridică are calitatea de inculpat în procesul penal, pentru a se preveni încetarea existenței sale înainte de pronunțarea unei hotărâri judecătorești de către instanța penală, Codul de procedură penală permite interzicerea inițierii sau, după caz, suspendarea acestor proceduri⁴⁵⁴.

Potrivit opiniei lui *Lazăr G.-A.*, „insolvența persoanelor juridice este, nu de puține ori, percepută ca o modalitate de sustragere de la răspunderea penală, civilă sau fiscală. Această percepție ignoră însă faptul că procedurile de insolvență au ca scop principal prevenirea falimentului și asigurarea redresării societății comerciale într-un cadru organizat, desfășurat sub supravegherea și îndrumarea autorităților competente. Dizolvarea și lichidarea constituie etape finale ale procedurii de insolvență, aplicabile doar în situațiile în care redresarea financiară a persoanei juridice nu a fost posibilă”⁴⁵⁵. Autorul *M. Udroi* susține că nu există un conflict între măsura preventivă în discuție și procedura de insolvență. Dimpotrivă, măsura preventivă are ca scop prevenirea dizolvării și lichidării, în timp ce procedura de insolvență, caracterizată prin celeritate, urmărește redresarea financiară a persoanei juridice”⁴⁵⁶.

Potrivit opiniei exprimate de *Trandafir A. R.*, „trebuie subliniate și efectele negative semnificative pe care imposibilitatea lichidării persoanei juridice, ca urmare a dispunerii unei astfel de măsuri preventive, le poate produce asupra acționarilor și altor creditori, inclusiv asupra

⁴⁵² TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 487.

⁴⁵³ PIPEREA Gh. Penalul ține în loc insolvența. In: *Curierul Judiciar*. 2014, nr. 12, pp. 666-676. ISSN 1582-7526, p. 666.

⁴⁵⁴ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 83-84; LETEA, C. M. *Dizolvarea și lichidarea societăților comerciale*. București : Ed. Hamangiu, 2008. 364 p. ISBN 978-973-1836-18-8, p. 259.

⁴⁵⁵ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 89-90.

⁴⁵⁶ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1280; UDROIU, M. *Procedură penală. Partea generală. Partea specială. Op. cit.*, p. 782.

creditorilor implicați în procesul penal”.⁴⁵⁷ Trebuie avut în vedere și faptul că orice atingere adusă substanței dreptului de proprietate trebuie să satisfacă atât cerința legalității, cât și pe cea a proporționalității. Or, în situația analizată, ingerința asupra dreptului de proprietate nu este reglementată printr-o lege care să respecte exigențele Convenției Europene a Drepturilor Omului, astfel cum acestea au fost stabilite prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. În acest sens, noțiunile de dizolvare și lichidare sunt formulate neclar, iar măsura preventivă nu poate fi contestată de persoanele afectate. În context, s-a reținut că „orice ingerință în dreptul de proprietate trebuie să fie însoțită de garanții procedurale care să permită entității în cauză să își prezinte cauza în fața autorităților competente, pentru a putea contesta în mod efectiv măsurile ce aduc atingere drepturilor garantate de acest text convențional⁴⁵⁸. O astfel de garanție pentru creditori nu este prevăzută în cadrul măsurilor preventive.

De asemenea, atingerea adusă dreptului de proprietate nu este proporțională, deoarece afectează echilibrul corect între exigențele interesului general și protecția drepturilor fundamentale. În jurisprudență s-a reținut că „pentru a aprecia dacă măsura contestată respectă acest echilibru și nu impune reclamantilor o sarcină disproporționată, trebuie avute în vedere modalitățile de despăgubire prevăzute de legislația internă. În acest sens, fără plata unei sume rezonabile raportate la valoarea bunului, o privare de proprietate constituie, în mod normal, o atingere excesivă, iar absența totală a indemnizării nu poate fi justificată în temeiul art. 1 decât în circumstanțe excepționale”.⁴⁵⁹

Pentru a analiza cauzele excepționale, Curtea ia în considerare faptul că incertitudinea — legislativă, administrativă sau generată de practica autorităților — poate influența comportamentul Statului. În situații ce vizează interese generale, autoritățile publice trebuie să reacționeze prompt, corect și cu maximă coerență”.⁴⁶⁰

În ceea ce privește lipsa proporționalității, se remarcă și absența indemnizației pentru creditori, aspect ce nu poate fi justificat. S-a stabilit că această lipsă este incompatibilă cu prevederile Convenției, mai ales în lipsa unei cauze excepționale, cum este cazul transferului proprietății unui teren către Stat fără a fi oferită o explicație sau justificare adecvată pentru neacordarea indemnizației”.⁴⁶¹ În mod similar, într-o cauză în care a fost anulat transferul proprietății unui imobil în favoarea unei societăți, fără ca aceasta să beneficieze de vreo

⁴⁵⁷ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 487.

⁴⁵⁸ Hotărârea CtEDO în cauza *Capital Bank AD vs. Bulgaria*, nr. 49429/99 din 24 noiembrie 2005, par. 134 [online] [accesat 11.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71299>; TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 489.

⁴⁵⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Sfintele mănăstiri vs. Grecia*, nr. 13984/88 din 9 decembrie 1994 [online] [accesat 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-94601>.

Hotărârea CtEDO în cauza *Valle Pierimpiè Società Agricola S.p.a. vs. Italia*, nr. 46154/11 din 23 decembrie 2014, par. 73 [online] [accesat 13.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-10167>; TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 489.

⁴⁶¹ Hotărârea CtEDO în cauza *Granitul SA împotriva României*, nr. 22022/03 din 22 martie 2011, par. 50 [online] [accesat 02.03.2023]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/S.C.-Granitul-S.A.-impotriva-Romaniei-fond.pdf>.

despăgubire, Curtea a constatat că nu există nicio circumstanță excepțională care să justifice lipsa indemnizației”⁴⁶².

De asemenea, într-o cauză aflată pe rolul Curții Europene, Statul a instituit o interdicție de construire asupra unui teren aparținând societății reclamante, teren ce urma să fie expropriat. Această situație a persistat timp de peste 36 de ani, fără posibilitatea obținerii unei indemnizații. Curtea a concluzionat că restricțiile impuse dreptului de proprietate și consecințele asupra valorii terenului derivă din limitarea disponibilității asupra bunului respectiv. Deși dreptul de proprietate nu a fost pierdut, acesta și-a pierdut substanța, întrucât societatea s-a confruntat cu o incertitudine totală privind soarta bunului, fără a dispune de niciun recurs efectiv împotriva măsurii. Aceste circumstanțe i-au redus semnificativ posibilitatea de a valorifica terenul. Având în vedere și absența oricărei indemnizații pentru această atingere, Curtea a constatat încălcarea articolului 1 din Protocolul nr. 1”⁴⁶³.

Potrivit opiniei autoarei *Trandafir A.-R.*, „situația de fapt poate fi cu ușurință transpusă în contextul măsurii preventive care interzice inițierea sau suspendă procedura dizolvării ori lichidării persoanei juridice în cadrul procedurii insolvenței. În această situație, creditorii nu au nicio certitudine cu privire la momentul încetării măsurii preventive și nu beneficiază de nicio indemnizație pentru atingerea adusă dreptului lor de proprietate. Astfel, „interesul public” general, invocat frecvent pentru justificarea blocării procedurii insolvenței sau a altor procese civile, poate exista, însă nu poate fi absolut, ci trebuie să se conformeze condițiilor prevăzute de articolul 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului.”⁴⁶⁴

Într-o altă perspectivă, *Lazăr G.-A.* susține că „apelarea la procedura de insolvență reprezintă un drept al persoanei juridice care nu poate fi restrâns prin măsuri preventive, deoarece o astfel de interdicție nu este prevăzută de lege, iar declanșarea procedurii constituie o obligație pentru administratorul societății. Prin urmare, procedura de insolvență nu este afectată de interdicția privind dizolvarea și lichidarea decât în momentul în care persoana juridică ajunge la această etapă. În această situație, judecătorul sindic va constata suspendarea *de facto* a procedurii insolvenței, ca urmare a imposibilității dizolvării și lichidării, pe durata menținerii măsurii preventive. Această suspendare este valabilă însă doar pentru perioada în care măsura preventivă este în vigoare și nu până la finalizarea procesului penal”⁴⁶⁵.

⁴⁶² Hotărârea CtEDO în cauza *Ukraine-Tyumen vs. Ucraina*, nr. 22603/02 din 22 noiembrie 2007, parag. 60 [online] [accesat 12.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-83421>.

⁴⁶³ Hotărârea CtEDO în cauza *Terazzi SRL vs. Italia*, nr. 27265/95 din 17 octombrie 2002 [online] [accesat 08.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-65250>.

⁴⁶⁴ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 489-490.

⁴⁶⁵ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 92-93.

Cu privire la această măsură preventivă, în practica judiciară s-a stabilit că *suspendarea poate fi dispusă numai dacă procedura de dizolvare ori de lichidare este deja începută*⁴⁶⁶.

De asemenea, în ceea ce privește specificul acestei măsuri preventive, o speță din practica judiciară evidențiază că *singura procedură care ar putea fi suspendată într-o asemenea situație este cea de lichidare sau dizolvare (voluntară), ca măsură preventivă prevăzută de art. 493 alin. (1) lit. a) Cod de procedură penală al României în situația în care persoana juridică este urmărită penal și dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de acest text de lege. În niciun caz nu ar putea fi suspendată întreaga procedură a insolvenței, instanța indicând că din reglementarea Legii insolvenței „reiese că procedura insolvenței trebuie să se caracterizeze prin celeritate, iar suspendarea judecății aduce atingere grav acestui caracter”, iar față de această împrejurare „nu se poate ajunge la situația prelungirii în mod artificial în așteptarea soluționării prealabile a unui proces penal”*⁴⁶⁷.

Suspendarea fuziunii, divizării sau reducerii capitalului social al persoanei juridice reprezintă, în opinia lui Lazăr A.-G., „o măsură preventivă distinctă de cea analizată anterior, fiind legată de operațiuni de reorganizare, și nu de acte juridice care marchează etapa inițială a procedurii de desființare a persoanei juridice. Cele trei categorii de operațiuni vizate sunt: fuziunea, divizarea și reducerea capitalului social”⁴⁶⁸. Autoarea Ilie A.-R. susține că „măsura vizată are ca scop prevenirea dispariției persoanei juridice, ceea ce ar împiedica tragerea acesteia la răspundere penală sau ar reduce activul patrimonial astfel încât acesta să nu mai poată fi utilizat pentru executarea pedepsei amenzii. Această măsură preventivă presupune că astfel de operațiuni au fost deja inițiate, judecătorul având posibilitatea de a dispune suspendarea lor”⁴⁶⁹. Și în cazul acestei măsurii preventive, declară Lazăr G.-A., „finalitatea urmărită de legiuitor este de a asigura existența persoanei juridice la finalul procesului penal pentru a-i putea fi aplicate sancțiuni”⁴⁷⁰.

Potrivit opiniei lui Lazăr G.-A., exprimată în mai multe lucrări, „...este necesară corelarea dispozițiilor legii procesual-penale privind aplicarea măsurii preventive cu prevederile dreptului substanțial. Astfel, în cazul în care fuziunea, absorbția sau divizarea au loc după săvârșirea infracțiunii, răspunderea penală poate fi angajată în sarcina persoanelor juridice succesoare — fie persoana juridică rezultată prin fuziune, persoana juridică absorbantă, fie entitățile create prin divizare sau cele care au obținut fracțiuni din patrimoniul persoanei juridice divizate. Codul penal instituie, în opinia autorului, un „transfer de răspundere” către persoana juridică care preia patrimoniul și obligațiile persoanei juridice inculpate, indiferent dacă este o entitate preexistentă sau

⁴⁶⁶ Sentința nr. 846 din 6 decembrie 2010, Tribunalul București, Secția a II-a penală.

⁴⁶⁷ Decizia nr. 1051 din 29 aprilie 2014 a Curții de Apel București, Secția a V-a, civilă.

⁴⁶⁸ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. Op. cit., p. 95.

⁴⁶⁹ ILIE, A.-R. Op. cit., p. 324.

⁴⁷⁰ LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice*. Op. cit., p. 182.

una nou creată prin fuziune. În mod similar, în cazul divizării, părțile divizate care își păstrează individualitatea dobândesc și o componentă a sancțiunilor penale, iar atunci când acestea sunt preluate de o altă persoană juridică, răspunderea penală urmează acea componentă divizată. Scopul acestor prevederi este, fără îndoială, asigurarea eficacității procesului penal prin tragerea la răspundere penală, indiferent de forma reorganizării la care apelează persoana juridică inculpată”⁴⁷¹.

Interzicerea unor operațiuni patrimoniale specifice, susceptibile să determine o diminuare semnificativă a activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice, reprezintă a treia măsură preventivă aplicabilă persoanelor juridice. Aceasta are o formulare amplă și vizează, conform opiniei autoarei *Trandafir A.-R.*, inclusiv actele prin care se constituie garanții asupra bunurilor persoanei juridice, vânzările de bunuri sau efectuarea de plăți⁴⁷².

La fel ca în cazul celorlalte măsuri preventive, *Lazăr G.-A.* susține că „legiuitorul a urmărit prevenirea unor conduite frauduloase prin care persoana juridică ar putea evita aplicarea pedepselor. Această măsură preventivă are rolul de a împiedica risipirea patrimoniului, care ar face imposibilă executarea pedepsei amenzii”⁴⁷³. Totuși, *Lazăr G.-A.* critică modalitatea de reglementare a acestei măsuri preventive, atât din perspectiva terminologiei utilizate, care afectează previzibilitatea, cât și din punctul de vedere al condițiilor necesare pentru aplicare, care intră în conflict cu cerințele generale de necesitate și proporționalitate. Autorul subliniază că „legiuitorul folosește în mod impropriu noțiunea de „operațiuni patrimoniale”, termen care nu este consacrat în dreptul civil, administrativ sau comercial. De asemenea, operațiunile patrimoniale nu includ fuziunile, absorbțiile, divizările sau alte forme de reorganizare *lato sensu*, care fac obiectul primelor două măsuri preventive analizate anterior.”⁴⁷⁴

Potrivit opiniei lui *Ilie A.-R.*, „respectiva măsură preventivă, aplicabilă persoanelor juridice are o formulare largă, vizând interzicerea anumitor operațiuni patrimoniale specifice care pot determina diminuarea semnificativă a activului patrimonial sau insolvența. Astfel, în sfera acestei măsuri sunt incluse interdicțiile privind operațiuni precum divizarea, fuziunea, reducerea capitalului social, precum și constituirea de garanții asupra bunurilor persoanei juridice.”⁴⁷⁵ Potrivit autoarei, „această măsură preventivă nu poate viza suspendarea procedurii de insolvență prin interzicerea unor operațiuni patrimoniale ce urmează să fie efectuate pe parcursul acestei proceduri. Totuși, acest fapt nu exclude posibilitatea aplicării măsurii preventive față de o persoană juridică aflată în insolvență și nici nu împiedică procesul de reorganizare”⁴⁷⁶.

⁴⁷¹ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 97-98; LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 182.

⁴⁷² TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 494.

⁴⁷³ LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 183.

⁴⁷⁴ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 102.

⁴⁷⁵ ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 325.

⁴⁷⁶ TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 495-496.

Deși formularea rămâne ambiguă, Lazăr G.-A. susține că, prin terminologia utilizată, textul de lege poate fi interpretat ca vizând operațiuni complexe, precum administrarea unui fond de comerț, realizarea unei investiții sau a unei lucrări de amploare, în situațiile în care acestea depășesc încheierea unui simplu contract de achiziții publice sau de mandat⁴⁷⁷. În opinia autorului, „legiuitorul impune condiții suplimentare pentru operațiunile patrimoniale, respectiv capacitatea acestora de a determina diminuarea activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice. Astfel, sunt avute în vedere două situații distincte: a) operațiunea patrimonială este susceptibilă să producă diminuarea activului patrimonial; b) operațiunea patrimonială este susceptibilă să conducă la insolvența persoanei juridice”.⁴⁷⁸

Potrivit lui Lazăr G.-A., „principalele critici aduse acestei măsuri preventive vizează deficiențele semnificative în ceea ce privește previzibilitatea, întrucât noțiunea de „operațiuni patrimoniale” nu are un conținut clar definit, iar practica judiciară nu i-a conferit un înțeles predictibil. În al doilea rând, formularea dispoziției legale este redundantă, enumerând categorii aparent distincte, care de fapt reflectă același efect al diminuării patrimoniale. În al treilea rând, textul legal nu restrânge sfera operațiunilor ce pot fi interzise doar la actele frauduloase, permițând astfel instanțelor să se substituie conducerii persoanei juridice în aprecierea și determinarea actelor juridice ce ar trebui încheiate. Atâta vreme cât persoana juridică acționează cu bună-credință și nu există indicii privind fraudarea intereselor statului sau ale persoanei vătămate, nu există motive întemeiate pentru a interzice încheierea unei categorii de acte. În concluzie, Lazăr G.-A. subliniază că „...și persoana fizică urmărită penal pentru o faptă sancționată cu amendă poate risipi disponibilul patrimonial, însă instrumentul adecvat pentru prevenirea unei astfel de fraude este sechestrul asigurator, nu măsurile preventive care restricționează capacitatea de folosință și dreptul persoanei de a dispune de bunurile proprii”. Pe această bază, autorul consideră că, *de lege ferenda*, este necesară o reconfigurare completă a acestei măsuri preventive, inclusiv prin comasarea ei cu interdicția încheierii anumitor acte juridice, limitând sfera de aplicare doar la actele frauduloase”⁴⁷⁹.

Interzicerea de a încheia anumite acte juridice, stabilite de organul judiciar. În literatura de specialitate s-a subliniat dificultatea de a delimita această măsură preventivă față de interdicția privind anumite operațiuni patrimoniale, analizată anterior, existând, în practică, o suprapunere semnificativă, deoarece actele juridice încheiate de persoanele juridice sunt în mod obișnuit operațiuni patrimoniale. Printre exemplele de acte ce pot face obiectul acestei măsuri se regăsesc constituirea de garanții, încheierea de contracte de împrumut, locațiune și altele similare⁴⁸⁰.

⁴⁷⁷ LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 183.

⁴⁷⁸ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 103-110.

⁴⁷⁹ *Ibidem*, p. 110-111.

⁴⁸⁰ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1281; ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 325; LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 111.

În legătură cu această măsură preventivă, *Ilie A.-R.* susține că „actele juridice vizate pot include contracte specifice, cum ar fi cele de închiriere, vânzare a bunurilor, constituire a ipotecii sau a garanțiilor reale mobiliare etc.”⁴⁸¹. În unele surse doctrinare se apreciază că legiuitorul a vizat, prin reglementarea acestei măsuri preventive, doar situații particulare și izolate în care organul judiciar poate dispune interzicerea unui anumit act juridic⁴⁸².

Autorul *Lazăr G.-A.*, în acord cu opiniile doctrinare, subliniază „dificultatea reală de a delimita măsura preventivă de interzicerea unor operațiuni patrimoniale. O diferență clară o reprezintă însă posibilitatea de a interzice actele juridice nepatrimoniale doar în temeiul măsurii preventive prevăzute de art. 493 alin. (1) lit. d) din Codul de procedură penală al României. Totuși, aplicabilitatea acestei măsuri este redusă, deoarece majoritatea actelor vizate sunt juridice de organizare, dintre care unele sunt deja restricționate prin alte măsuri preventive ce privesc fuziunea, divizarea, dizolvarea sau lichidarea. În practică, susține *Lazăr G.-A.*, această măsură preventivă este mai permisivă decât interzicerea operațiunilor patrimoniale, întrucât extinde sfera actelor ce pot fi interzise și la cele nepatrimoniale — o soluție dificil de conciliat cu scopul fundamental al măsurilor preventive aplicabile persoanelor juridice, respectiv protejarea și conservarea patrimoniului împotriva eventualelor fraude. Mai mult, spre deosebire de interzicerea unor operațiuni patrimoniale, această măsură nu impune condiția ca actul juridic să fie susceptibil să determine diminuarea activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice. Astfel, declară autorul, textul legal permite, practic, interzicerea oricărui act juridic, patrimonial sau nepatrimonial, păgubos sau oneros pentru persoana juridică, ceea ce reprezintă o soluție excesiv de permisivă și invazivă în administrarea acesteia”.⁴⁸³

Și în acest caz, în opinia lui *Lazăr G.-A.*, „pentru ca interzicerea actelor juridice să poată fi dispusă, cerința generală a necesității impune existența, la dosarul cauzei, a unor indicii temeinice privind tentativa de risipire a patrimoniului. În lipsa unor astfel de indicii, măsura preventivă ar constitui o intervenție arbitrară în administrarea patrimoniului persoanei juridice. De asemenea, pentru aplicarea legală a măsurii, organul judiciar trebuie să interzică în mod expres și individualizat încheierea anumitor acte juridice concrete”. *Lazăr G.-A.* consideră nelegală o soluție care ar interzice categorii generale de acte juridice, cum ar fi cele care transferă valori patrimoniale sau actele translativă. Textul de lege, în opinia autorului, „impune identificarea precisă a actelor juridice vizate, iar judecătorul este obligat să individualizeze acele acte care pun în pericol integritatea patrimoniului prin metode frauduloase”. *De lege lata*, textul de lege nu oferă garanții suficiente pentru o aplicare proporțională, permițând interzicerea oricăror categorii de acte juridice,

⁴⁸¹ ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 325.

⁴⁸² TRANDAFIR, A.-R. *Op. cit.*, p. 496.

⁴⁸³ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 112; LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 186.

fără criterii suplimentare precum cele prevăzute pentru interzicerea unor operațiuni patrimoniale. „Astfel, susține Lazăr G.-A., *de lege ferenda*, cele două măsuri preventive – interzicerea unor operațiuni patrimoniale și interzicerea unor acte juridice specifice – ar trebui comasate într-o singură măsură preventivă, însoțită de garanții adecvate împotriva arbitrariului, și să se refere exclusiv la actele juridice patrimoniale (și) frauduloase.”⁴⁸⁴

Interzicerea de a desfășura activități de natura celor în exercițiul sau cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea. Măsura preventivă în discuție vizează interzicerea desfășurării activităților de natura celor în exercițiul sau cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea. *Streteanu F.* și *Chiriță R.* observă că „această măsură are caracteristici asemănătoare cu o pedeapsă complementară, întrucât constă în suspendarea totală sau parțială a activității persoanei juridice. Autorii subliniază, totodată, că a fost pusă problema computării duratei acestei măsuri preventive în cadrul pedepsei complementare eventual dispuse împotriva persoanei juridice. Se consideră că, prin analogie cu dispozițiile legale privind computarea reținerii și arestării preventive în cazul persoanei fizice, măsura preventivă ar putea fi dedusă din durata pedepsei complementare”⁴⁸⁵.

La rândul său, *Lazăr G.-A.* precizează că „această măsură preventivă are un conținut asemănător cu măsura complementară care prevede suspendarea activității sau a activităților care au ocazionat săvârșirea infracțiunii. Totuși, susține autorul, diferența esențială constă în caracterul mai permisiv al măsurii preventive aplicabile persoanei juridice, deoarece aceasta nu se limitează exclusiv la infracțiunile intenționate, ci poate fi dispusă și pentru a preveni riscul săvârșirii unor noi infracțiuni din culpă”⁴⁸⁶.

Având în vedere că legea prevede o procedură de informare a organelor responsabile cu autorizarea și înregistrarea persoanelor juridice privind etapele și momentele procesului penal, astfel încât acestea să poată reflecta aceste informații în registrele pe care le administrează, în opinia lui *Jurma A.* „...este surprinzător faptul că nu a fost prevăzută o procedură similară de informare privind măsurile preventive aplicate persoanei juridice învinuite sau inculcate. Dacă aceste măsuri sunt comunicate doar persoanei juridice în cauză, ele nu pot fi opozabile terților care, fără să cunoască existența acestor restricții, pot încheia contracte cu persoana juridică inculpată, riscul fiind ca respectivele acte să fie lovite de nulitate pentru încălcarea interdicțiilor impuse cocontractantului. Lipsa comunicării măsurilor preventive precum suspendarea fuziunii, divizării, reducerii capitalului social sau a procedurii de dizolvare și lichidare către Registrul Comerțului, respectiv a măsurilor corespunzătoare aplicabile asociațiilor și fundațiilor către Registrul persoanelor juridice fără scop

⁴⁸⁴ LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 186; LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 112-113.

⁴⁸⁵ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. (2007). Op. cit.*, p. 435,

⁴⁸⁶ LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 187.

patrimonial, ar putea, după părerea lui Jurma A., să diminueze considerabil eficiența acestor măsuri”⁴⁸⁷.

Autorul Lazăr G.-A. atrage atenția asupra faptului că „măsura preventivă analizată prezintă trei deficiențe majore care o apropie mai degrabă de sistemul sancționator decât de cel preventiv. În primul rând, aceasta nu beneficiază de un mecanism de deducere din pedeapsa corelativă. O măsură preventivă ar trebui să se deducă din pedeapsa cu același conținut, pentru a evita o dedublare a interdicției prin comasarea celor două măsuri. În al doilea rând, durata măsurii preventive poate depăși durata limitată a pedepsei complementare, iar, combinat cu lipsa mecanismului de deducere, regimul juridic al măsurii preventive devine astfel mai represiv decât cel al pedepsei. În al treilea rând, sfera de aplicabilitate a măsurii preventive este mai largă decât cea a pedepsei complementare: pedeapsa permite interzicerea doar a activităților care au ocazionat săvârșirea infracțiunii, pe când măsura preventivă permite interzicerea activităților de natura celor în care s-a comis fapta, extinzând astfel domeniul de aplicare”. Aceste argumente, în opinia lui Lazăr G.-A., „evidențiază fragilitatea limitelor legale între măsurile preventive și pedepsele complementare. De fapt, regimul lor juridic este extrem de asemănător, iar practica judiciară analizată relevă că jurisprudența nu a reușit să corecteze aceste neajunsuri legislative, responsabilitatea revenind legiuitorului. Până la o eventuală reformă legislativă, măsura preventivă pătrunde în mod problematic în sfera sancționatorie, creând o linie fină între respectarea și încălcarea prezumției de nevinovăție și a principiului legalității”⁴⁸⁸.

În ceea ce privește aplicarea practică a măsurii preventive constând în interzicerea desfășurării unor activități de natura celor în exercițiul sau cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea, trebuie subliniat caracterul său particular și nevoia de analiză atentă a proporționalității. Astfel, într-o speță relevantă, *organul de urmărire penală a solicitat dispunerea măsurii preventive împotriva unei societăți comerciale, constând în interzicerea activităților de proiectare, execuție și distribuție a gazelor naturale. Persoana juridică era inculpată într-o cauză penală pentru săvârșirea infracțiunii de vătămare corporală din culpă, urmare a unei explozii, iar solicitarea măsurii era motivată de necesitatea prevenirii unor incidente similare pe parcursul anchetei. Instanța a respins însă propunerea, reținând că societatea respectivă era singurul operator autorizat pentru distribuția de gaze naturale în municipiul în cauză, deserving integral consumatorii casnici, industriali și instituționali. Mai mult, orașul era racordat la o singură rețea de distribuție – cea administrată de către societatea inculpată. În acest context, s-a apreciat că aplicarea măsurii preventive ar genera disfuncționalități majore în alimentarea cu gaze naturale, afectând grav interesul public și siguranța cetățenilor. Prin urmare, instanța a constatat lipsa proporționalității*

⁴⁸⁷ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. Op. cit., p. 223-224.

⁴⁸⁸ LAZAR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. Op. cit., p. 117.

*măsurii solicitate în raport cu scopul urmărit, reafirmând faptul că această proporționalitate trebuie evaluată inclusiv prin prisma consecințelor concrete asupra funcționării entităților vizate și a serviciilor esențiale furnizate de aceasta*⁴⁸⁹.

Contestarea măsurii preventive. Cu privire la titularii contestației împotriva măsurilor preventive dispuse față de persoanele juridice, autorul *M. Udriș* observă o lacună legislativă semnificativă. Acesta susține că, „...din rațiuni de echitate și pentru respectarea dreptului la un proces echitabil, ar trebui reglementată expres posibilitatea formulării unei contestații nu doar de către procuror și persoana juridică vizată, ci și de către orice persoană interesată”⁴⁹⁰. Argumentul principal adus în sprijinul acestei opinii este acela că măsurile preventive luate împotriva unei persoane juridice pot produce efecte directe și semnificative asupra terților – cum ar fi creditorii, partenerii contractuali sau alte entități afectate patrimonial sau juridic. În absența unei căi de atac pentru aceste persoane, se creează un dezechilibru procesual, fiind astfel încălcate garanțiile fundamentale oferite de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului privind dreptul la un proces echitabil.

Obiectul contestației, în cazul măsurilor preventive aplicate persoanelor juridice, îl reprezintă încheierea prin care se dispune asupra luării, menținerii, înlocuirii sau revocării măsurii preventive. Astfel, contestația poate fi formulată nu doar împotriva unei soluții de admitere a propunerii procurorului privind dispunerea măsurii, ci și împotriva încheierii prin care instanța respinge cererea de luare a unei astfel de măsuri. În sprijinul acestei interpretări, se poate invoca faptul că procurorul este expres prevăzut ca titular al contestației. Rezultă, *a contrario*, că acesta poate ataca inclusiv o încheiere de respingere a propunerii de luare a măsurii preventive, pronunțată în cursul urmăririi penale. Întrucât instanța se pronunță prin încheiere asupra unei cereri ce vizează restrângerea exercițiului drepturilor unei persoane juridice, soluția – indiferent de sensul său – trebuie să fie supusă controlului judiciar.

Cu privire la titularii contestației, autoarea *Trandafir A.-R.* susține că, „din rațiuni de echitate, se impune reglementarea posibilității de a ataca încheierea prin care se iau măsuri preventive de orice persoană interesată, iar nu numai de procuror și persoana juridică. Or, reglementarea actuală ridică vădite probleme de constituționalitate. Soluția identificată este firească, susține A.-R. Trandafir, dacă avem în vedere faptul că luarea măsurilor preventive față de persoana juridică poate afecta direct drepturile altor persoane, care nu au nicio cale de atac, fiind încălcat astfel dreptul la un proces echitabil în latura sa civilă și ridicându-se probleme chiar pe tărâmul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție”⁴⁹¹.

⁴⁸⁹ Încheierea Tribunalului București din 26 martie 2012, Secția I penală, Dosarul Nr. 8240/3/2012.

⁴⁹⁰ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1277.

⁴⁹¹ TRANDAFIR, A.-R. *Protecția drepturilor fundamentale ale persoanelor juridice în jurisprudența CEDO*. București: Ed. C. H. Beck, 2015. 236 p. ISBN 978-606-18-0486-3, p. 85.

De pildă, continuă Trandafir A.-R., în situația în care se dispune, față de o persoană juridică, măsura preventivă constând în suspendarea procedurii de lichidare, pentru a preveni sustragerea acesteia de la eventuale obligații de plată a despăgubirilor civile sau a amenzii penale, iar bunurile entității aflate în lichidare sunt ipotecate în favoarea altei persoane – respectiv un creditor terț, străin de săvârșirea faptei penale – care a demarat executarea ipotecii, acest terț ar trebui să aibă posibilitatea de a contesta măsura preventivă, întrucât, oricum, ar beneficia de prioritate în momentul executării silite. O situație similară este aceea în care măsura preventivă impusă vizează interdicția inițierii unor acte juridice cu privire la un bun care, în realitate, nu aparține persoanei juridice inculpate, ci unei alte persoane (fizice sau juridice). Este evident, arată autoarea, că această persoană, titulară a unui drept real sau alt drept asupra bunului, trebuie să poată contesta măsura. Reglementarea actuală, sub acest aspect, ridică probleme serioase, deoarece nu permite altor persoane interesate – în afara procurorului și a persoanei juridice – să formuleze contestație, deși aceste măsuri le pot afecta direct drepturile. Chiar dacă, teoretic, o contestație formulată de o persoană terță ar putea fi argumentată în temeiul art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în practică, cel mai probabil, o asemenea contestație ar fi respinsă ca inadmisibilă, în lipsa unei reglementări exprese privind calitatea procesuală. Prin urmare, pentru evitarea acestor consecințe negative, Trandafir A.-R. susține necesitatea unei intervenții legislative clare, care să reglementeze expres posibilitatea ca și alte persoane interesate – și nu doar părțile procesului penal – să poată contesta măsurile preventive dispuse față de persoanele juridice⁴⁹².

Conform lui M. Udriou, instanța investită cu soluționarea contestației privind măsurile preventive aplicate persoanelor juridice poate pronunța următoarele soluții: (i) admite contestația formulată de persoana juridică și dispune respingerea propunerii procurorului de luare a uneia sau mai multor măsuri preventive; (ii) admite contestația procurorului și dispune luarea unei măsuri preventive ori a altor măsuri decât cele dispuse de instanța de fond; (iii) respinge contestația ca neîntemeiată sau ca tardiv formulată; (iv) ia act de retragerea contestației⁴⁹³.

Același autor observă că „legislația procesuală penală nu prevede un termen maxim pentru durata măsurilor preventive ce pot fi dispuse față de suspectul sau inculpatul persoană juridică, indiferent de faza procesului penal. Cu toate acestea, revine judecătorului sau instanței obligația de a efectua, la intervale regulate, o evaluare a proporționalității și subsidiarității măsurii față de scopul urmărit, cu atât mai mult în situațiile în care măsura preventivă se prelungește pe o perioadă îndelungată”⁴⁹⁴. În opinia lui M. Udriou, „omisiunea legiuitorului de a reglementa un termen maxim pentru măsurile preventive aplicabile persoanei juridice a fost supusă unor critici întemeiate. În

⁴⁹² TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Op. cit., p. 475-476.

⁴⁹³ UDROIU, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. Op. cit., p. 457.

⁴⁹⁴ UDROIU, M. *Scopul și particularitățile procedurale ale instituirii măsurilor preventive cu privire la persoanele juridice*. Op. cit., p. 270-272.

primul rând, declară autorul, s-a subliniat riscul ca aceste măsuri să capete un caracter punitiv, transformându-se, în fapt, în pedepse, ceea ce contravine obligației organelor judiciare de a garanta posibilitatea persoanei juridice de a-și continua activitatea”⁴⁹⁵ în condiții rezonabile pe parcursul procesului penal.

Opinia respectivă este, în opinia noastră, bine întemeiată, întrucât măsurile preventive pot ajunge indirect să fie mai severe decât pedepsele aplicabile persoanelor juridice, impunând restricții de natură penală, dar pe o durată nedeterminată. Aplicarea măsurilor preventive trebuie să reflecte, prin definiție, caracterul lor strict preventiv, ceea ce implică faptul că acestea, destinate bunei desfășurări a procesului penal și nu sancționării inculpatului, nu trebuie să fie la fel de severe sau mai severe decât pedepsele, inclusiv din punct de vedere al duratei.

În al doilea rând, este important de remarcat că, fiind strâns legate de desfășurarea procesului penal, măsurile preventive trebuie să aibă o durată strict limitată, proporțională cu necesitatea realizării acestui scop. Cu toate acestea, în cazul persoanelor juridice, măsurile preventive nu servesc efectiv buna desfășurare a procesului penal, ci vizează direct atingerea scopului procesului penal, respectiv aplicarea pedepsei. Această diferență de reglementare față de persoana fizică, pentru care limitele maxime de durată au fost recunoscute ca imperativ constituțional, generează o inegalitate nejustificată în tratamentul juridic aplicabil.

În continuare, autorul *Lazăr G.-A.* susține că „este imposibil de conciliat existența unor măsuri preventive menite să asigure buna desfășurare a procesului penal cu absența unei durate maxime stabilite pentru aplicarea acestora”⁴⁹⁶.

Considerăm că lipsa unei durate maxime expres prevăzute pentru măsurile preventive, împreună cu absența unui control riguros din partea instanțelor de judecată, poate aduce atingere prezumției de nevinovăție.

În opinia lui *Lazăr G.-A.*, „măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice nu afectează dreptul la libertate prevăzut de art. 5 din Convenție, ci vizează libertatea economică, care nu beneficiază de protecție în temeiul Convenției. Prin urmare, standardele aplicabile răspunderii penale a persoanei fizice nu pot fi translatate automat și măsurilor preventive instituite pentru persoanele juridice”⁴⁹⁷.

Legea nu prevede o procedură specifică pentru prelungirea măsurilor preventive. Totuși, după cum susține *Gh. Mateuț*, „...în lipsa unei reglementări expres, se aplică regulile generale privind luarea măsurilor preventive. Astfel, competența de a decide asupra prelungirii revine aceluiași organ

⁴⁹⁵ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1278.

⁴⁹⁶ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 55-56.

⁴⁹⁷ *Ibidem*, p. 56-57.

judiciar care poate dispune inițial măsurile preventive, respectiv judecătorului în faza urmăririi penale și instanței în faza de judecată”⁴⁹⁸.

Condițiile revocării și încetării măsurilor preventive aplicate persoanelor juridice. Reglementarea condițiilor de revocare și încetare a măsurilor preventive aplicate persoanelor juridice este esențială pentru asigurarea echilibrului între scopul procesului penal și protejarea drepturilor entităților implicate. În această materie, este necesar ca intervenția judiciară să fie guvernată de principiile proporționalității, subsidiarității și legalității, orice menținere nejustificată a măsurii putând constitui o ingerință nelegitimă în activitatea persoanei juridice. Pornind de la aceste exigențe, facem trimitere la autoarea *Trandafir A.-R.*, care susține că „măsurile preventive se pot revoca de către judecător, la cererea procurorului sau a persoanei juridice, precum și din oficiu, atunci când încetează temeiurile care au justificat luarea sau menținerea acestora. Odată revocată o măsură preventivă, se poate dispune luarea altei măsuri. Din rațiuni de identitate de principiu, revocarea măsurilor preventive ar trebui să poată fi solicitată și de orice altă persoană interesată, nu doar de procuror și persoana juridică”⁴⁹⁹.

Aceeași opinie este împărtășită și de *M. Udroi*, care afirmă că, „deși textul de lege nu reglementează expres această posibilitate, trebuie admis că, odată cu revocarea unei măsuri preventive, se poate dispune luarea altei măsuri”. Pentru identitate de rațiune, autorul consideră că „...și revocarea măsurilor preventive ar trebui să poată fi solicitată de orice persoană interesată, și nu exclusiv de procuror sau de persoana juridică”⁵⁰⁰.

Autorul *Gh. Mateuț* afirmă că „măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice încetează de drept la expirarea termenelor stabilite de organele judiciare, în ipoteza în care nu s-a dispus prelungirea acestora. De asemenea, încetarea de drept intervine în cazul în care, în faza de urmărire penală, s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale, respectiv în cazul în care, în faza de judecată, s-a pronunțat o soluție de achitare sau de încetare a procesului penal”⁵⁰¹.

În concluzie, condițiile revocării și încetării măsurilor preventive aplicate persoanelor juridice trebuie să reflecte un control judiciar efectiv și constant asupra necesității menținerii acestora, în funcție de evoluția cauzei și de existența temeiurilor legale care au justificat inițial dispunerea lor. Doar printr-o aplicare riguroasă a testului de proporționalitate și prin posibilitatea reală de contestare, se poate asigura respectarea drepturilor fundamentale ale persoanei juridice, fără a compromite scopul procesului penal.

Aplicarea măsurilor preventive în privința persoanelor juridice în procesul penal din alte state. Analiza specificului aplicării măsurilor preventive în privința persoanelor juridice în dreptul

⁴⁹⁸ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 699.

⁴⁹⁹ TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Op. cit., p. 477-478.

⁵⁰⁰ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., p. 1278.

⁵⁰¹ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 699.

comparat reprezintă un demers esențial pentru înțelegerea evoluțiilor și direcțiilor moderne ale politicilor în materie procesual-penală. Studiarea reglementărilor și a practicii judiciare din alte state oferă repere relevante pentru identificarea unor soluții legislative echilibrate, care să asigure atât eficiența procesului penal, cât și respectarea drepturilor entităților juridice. În acest context, comparația juridică devine un instrument valoros pentru evaluarea critică a sistemului național și pentru fundamentarea unor eventuale reforme orientate spre alinierea la standardele europene în materie de proporționalitate și protecție a intereselor legitime ale persoanei juridice.

În contextul celor menționate, vom începe cu autorul *Lazăr G.-A.*, care menționează că, „În conformitate cu art. 89 din Codul de procedură penală luxemburghez, judecătorul de instrucție poate dispune măsuri preventive similare celor prevăzute în legislația română, respectiv: suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare, interdicția realizării unor tranzacții patrimoniale susceptibile să antreneze insolvabilitatea persoanei juridice, precum și depunerea unei cauțiuni care să garanteze respectarea măsurilor dispuse. În legătură cu această soluție legislativă, autorul consideră că este preferabilă celei reglementate de Codul de procedură penală român, întrucât conduce la simplificarea sistemului măsurilor preventive, fără a se transforma într-un instrument represiv asupra activității desfășurate de persoana juridică. Codul luxemburghez prevede o singură formă de interdicere a unor tranzacții patrimoniale, condiționată de riscul de insolvabilitate, nu de simpla diminuare a patrimoniului, așa cum este reglementat, *de lege lata*, în dreptul român. Or, această din urmă condiție, arată autorul, este superfluă. Chiar dacă modelul luxemburghez este mai intruziv decât cel francez, el se dovedește superior celui român, care conferă instanțelor judecătorești prerogative excesiv de largi în ceea ce privește interzicerea unor acte și ingerința în administrarea patrimoniului persoanei juridice”⁵⁰².

Un grup de autori (*Streteanu F., Chiriță R., Costin D. M., Jurma A.*) subliniază că măsuri similare celor reglementate în sistemul luxemburghez se regăsesc și în dreptul penal belgian, care prevede posibilitatea suspendării procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice, interzicerea unor operațiuni patrimoniale determinate, susceptibile de a atrage insolvabilitatea acesteia, precum și instituirea obligației de depunere a unei cauțiuni, menită să asigure respectarea măsurilor dispuse⁵⁰³. În dreptul belgian, articolul 91 din Codul de instrucție criminală (penală) consacră o serie de măsuri preventive aplicabile persoanelor juridice pe parcursul procesului penal. Astfel, pot fi dispuse: 1) Suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice, măsură justificată atunci când se constată că declanșarea unei asemenea proceduri a avut drept scop

⁵⁰² LAZĂR, G.-A. *Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 194; LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 124.

⁵⁰³ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanelor juridice*. București : Ed. „Rosetti”, 2002. 220 p. ISBN 973-8378-16-8, p. 196; COSTIN, D. M. *Op. cit.*, p. 531; JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale. Op. cit.*, p. 223.

sustragerea entității de la urmărirea penală; 2) Interzicerea unor tranzacții patrimoniale specifice, susceptibile de a conduce la insolvabilitatea persoanei juridice. Această interdicție nu poate viza totalitatea operațiunilor patrimoniale, întrucât ar echivala cu încetarea activității entității juridice, ci trebuie limitată strict la acele tranzacții prin care s-ar putea diminua substanțial activul, cu intenția de a provoca starea de insolvabilitate și de a eluda eventualele sancțiuni pecuniare; 3) Depunerea unei cauțiuni, menite să asigure respectarea măsurilor dispuse de către judecătorul de instrucție. Cuantumul acesteia este stabilit de judecător, legea neimpunând limite minime sau maxime.

Dispunerea acestor măsuri este subordonată însă îndeplinirii a trei condiții: a) să fie luate în cursul instrucției; b) judecătorul de instrucție să constate „serioase indicii de culpabilitate” în cazul persoanei juridice; c) măsurile să fie cerute de existența unor „circumstanțe speciale”.⁵⁰⁴

Deși dispozițiile legale nu definesc expres „circumstanțele speciale” impuse ca condiție pentru dispunerea măsurilor preventive în cazul persoanelor juridice, *Streteanu F.* și *Chiriță R.* susțin că „...acestea trebuie interpretate în funcție de scopul acestor măsuri, respectiv asigurarea desfășurării normale a procedurii penale și garantarea posibilității de executare efectivă a sancțiunilor aplicabile. În consecință, astfel de măsuri pot fi luate atunci când, din circumstanțele concrete ale cauzei, rezultă intenția persoanei juridice de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată prin dizolvare voluntară și lichidarea activului patrimonial ori când se urmărește eludarea aplicării ori executării unei sancțiuni pecuniare prin generarea unei stări de insolvabilitate. Totodată, obligarea la plata unei cauțiuni poate fi dispusă pentru a preveni zădărnicierea aflării adevărului, prin alterarea unor mijloace de probă sau influențarea martorilor de către persoana juridică. În mod semnificativ, dispunerea acestor măsuri nu este condiționată de gravitatea sancțiunii prevăzute de lege, spre deosebire de regimul aplicabil în cazul persoanelor fizice”⁵⁰⁵.

Atragem atenția și asupra faptului că, potrivit reglementărilor din Codul de Instrucție Criminală al Belgiei, cauțiunea poate fi dispusă cu scopul de a garanta respectarea obligațiilor stabilite de judecătorul de instrucție.⁵⁰⁶ Această reglementare reflectă o abordare clară și funcțională a cauțiunii ca mecanism de coercitivitate procesuală, fără a o transforma într-un substitut al unei măsuri preventive, ci într-un instrument de presiune proporțională și adaptabilă. Astfel, cauțiunea are rolul de a condiționa menținerea unei stări de libertate sau al unui statut juridic favorabil inculpatului, sub rezerva respectării obligațiilor impuse.

⁵⁰⁴ BOSLY, H.-D., VANDERMEERSCH, D. *Op. cit.*, p. 480; STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice.* (2007). *Op. cit.*, p. 385-386.

⁵⁰⁵ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice.* (2007). *Op. cit.*, p. 386.

⁵⁰⁶ *Code d'instruction criminelle (Belgique)* [online] [accesat 02.06.2023]. Disponibil: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?DETAIL=1878041701%2FF&caller=list&row_id=1&numero=1&rech=9&cn=1878041701&table_name=LOI&nm=1878041750&la=F&dt=CODE+D%27INSTRUCTION+CRIMINELLE&language=fr&fr=f&choix1=ET&choix2=ET&fromtab=loi_all&trier=promulgation&chercher=t&sql=dt+contains++%27CODE%27%26+%27D%27%26+%27INSTRUCTION%27%26+%27CRIMINELLE%27and+actif+%3D+%27Y%27&tri=dd+AS+RANK+&imgcn.x=52&imgcn.y=9; LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice.* *Op. cit.*, p. 53-54.

Conform dispozițiilor art. 464/28 din Codul de instrucție penală belgian, dispunerea măsurilor preventive față de persoana juridică este condiționată de existența unor indicii serioase privind intenția acesteia de a-și sustrage patrimoniul de la executarea unei măsuri de confiscare, a unei amenzi penale sau a cheltuielilor de judecată. De asemenea, legiuitorul belgian consacră expres, cel puțin în forma Codului de instrucție din 18 aprilie 2004, finalitatea concretă a acestor măsuri preventive. Astfel, chiar și în ipoteza în care condiția referitoare la scop este îndeplinită, măsura nu poate fi dispusă decât „dacă circumstanțele particulare o impun”, ceea ce presupune un control *in concreto* și exclude posibilitatea unei aplicări automatizate sau generalizate.

În continuare, atragem atenție la faptul că măsurile preventive prevăzute în dreptul belgian conferă prerogative mai restrânse judecătorului de instrucție. Astfel, nu este permisă dispunerea unei interdicții absolute privind inițierea procedurii de dizolvare sau lichidare, ci doar suspendarea acesteia, o soluție diferită față de reglementarea din Codul de procedură penală român din 2014, care adoptă o abordare preventivă mai severă. În opinia lui *Lazăr G.-A.*, „această ultimă soluție legitimează o interdicție aproape absolută, întrucât textul legal nu impune existența unor indicii serioase privind intenția persoanei juridice de a intra în dizolvare sau lichidare, ceea ce conferă o reglementare excesiv de permisivă în materie de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice”.

Totodată, *Lazăr G.-A.* subliniază că, „în dreptul belgian, interdicția tranzacțiilor vizează exclusiv acte juridice patrimoniale, condiționată de capacitatea acestora de a conduce la insolvabilitatea persoanei juridice, și nu simpla diminuare a patrimoniului. Acest efect este caracteristic majorității categoriilor de acte juridice, cu excepția liberalităților, al căror beneficiar este persoana juridică”⁵⁰⁷.

Referindu-ne la dreptul francez, menționăm opiniile unor autori (*Stefani G., Levasseur G., Bouloc B.*) care arată că măsurile preventive pot fi dispuse față de persoanele juridice în cadrul controlului judiciar, specific acestei legislații procesual-penale. Decizia de plasare a persoanei juridice sub control judiciar este luată de judecătorul de instrucție prin ordonanță și poate interveni în orice moment al desfășurării urmăririi penale, fără a fi necesară o concluzie prealabilă a procurorului. Evaluarea oportunității aplicării controlului judiciar revine în mod suveran judecătorului de instrucție, aceeași autoritate fiind responsabilă și de stabilirea obligațiilor ce urmează a fi impuse persoanei juridice în cauză.⁵⁰⁸

În dreptul francez, persoana juridică poate fi plasată sub control judiciar pe parcursul procedurii penale, prin impunerea unor măsuri de către judecătorul de instrucție. Astfel, față de persoana juridică pot fi dispuse următoarele măsuri: a) depunerea unei cauțiuni; b) instituirea unor

⁵⁰⁷ LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice. Op. cit.*, p. 125-126.

⁵⁰⁸ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. II. Op. cit.*, p. 697; STEFANI, G., LEVASSEUR, G., BOULOC, B. *Procédure pénale*. Paris : Dalloz, 1996. 898 p. ISBN 2-247-02100-X, p. 548.

măsuri asigurătorii în vederea garantării reparării prejudiciului cauzat; c) interzicerea emiterii cecurilor sau utilizării cardurilor de plată; d) interdicția de a desfășura anumite activități, în situația în care infracțiunea a fost comisă în exercitarea acestora.

În cazul persoanelor fizice, nerespectarea obligațiilor și interdicțiilor impuse în cadrul controlului judiciar atrage revocarea măsurii și dispunerea arestării preventive. În ceea ce privește persoanele juridice, încălcarea controlului judiciar constituie o infracțiune autonomă (art. 706-45 Cod de procedură penală, raportat la art. 434-43 și 434-47 Cod penal). Răspunderea pentru această infracțiune poate reveni atât persoanei juridice, cât și persoanelor fizice care au facilitat sau permis încălcarea controlului judiciar.⁵⁰⁹

În sistemul de drept francez, cauțiunea reprezintă una dintre cele cinci obligații care pot fi impuse în cadrul măsurii controlului judiciar aplicat unei persoane juridice, conform dispozițiilor Codului de procedură penală francez⁵¹⁰. Astfel, judecătorul de instrucție are posibilitatea de a stabili, printre alte condiții, obligația achitării unei cauțiuni de către persoana juridică urmărită penal, în scopul asigurării respectării măsurilor dispuse și al garantării participării acesteia la proces. Normele procedurale trimit, totodată, la prevederile Codului penal francez, unde se stipulează că nerespectarea de către o persoană fizică (reprezentant sau mandatar al persoanei juridice) a obligațiilor impuse prin controlul judiciar aplicat unei persoane juridice poate constitui o infracțiune autonomă, sancționată cu până la 2 ani de închisoare sau cu amendă de până la 30.000 de euro. Acest mecanism evidențiază importanța responsabilității solidare între persoana juridică și reprezentanții săi în contextul procesului penal. Tot în cadrul acestui sistem, este permisă depunerea unei garanții reale, în locul unei sume de bani, pentru protejarea drepturilor persoanelor vătămate. Această posibilitate acordă o mai mare flexibilitate entităților implicate, dar și un plus de eficiență în asigurarea reparațiilor civile ce pot deriva din infracțiunea investigată. În dreptul francez, după cum afirmă unii autori (*Stefani G., Levasseur G., Bouloc B.*), pe durata controlului judiciar, măsurile preventive dispuse față de persoana juridică pot fi modificate printr-o nouă decizie emisă de autoritatea care a instituit măsurile inițiale. Aceste modificări pot interveni atât în sensul relaxării, cât și al înăsprii obligațiilor impuse. Astfel, judecătorul de instrucție are competența de a revoca, în tot sau în parte, obligațiile stabilite anterior, precum și de a impune noi obligații persoanei juridice aflate sub control judiciar. Ordonanțele prin care se dispune modificarea

⁵⁰⁹ HIDALGO, R., SOLOMON, G., MORVAN, P. *Op. cit.*, p. 83-84; PEZARD, A. Le cumul des sanctions pénales et administratives des personnes morales en droit des affaires. In: *Les petites affiches*. 1993, nr. 120, p. 62-70. ISSN 1626-0007, p. 68; STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. (2007). *Op. cit.*, p. 381-382.

⁵¹⁰ *Code de procédure pénale*. Annoté sous la direction de Philippe CONTE. Édition 2022. Paris : Lexis Nexis, 2021. 3232 p. ISBN 978-2-7110-3512-0.

măsurilor vor fi comunicate reprezentantului legal al persoanei juridice, asigurând astfel respectarea garanțiilor procedurale⁵¹¹.

Autorul *Lazăr G.-A.* evidențiază faptul că „Dreptul procesual penal francez nu reglementează nici o interdicție referitoare la modul în care persoana juridică își desfășoară ori își gestionează activitatea. Astfel, nu sunt prevăzute interdicții privind actele juridice pe care aceasta le poate încheia și nici în legătură cu procedurile de dizolvare, lichidare sau reorganizare. În acest sens, măsura frecvent întâlnită în practica judiciară românească – interzicerea dizolvării și lichidării – nu își găsește corespondent în dreptul francez”. Cu toate acestea, autorul recunoaște utilitatea acestei măsuri în cadrul sistemului penal român. În același timp, *Lazăr G.-A.*, consideră remarcabil faptul că „reglementarea franceză, într-un mod inspirat, nu cuprinde măsuri care să afecteze desfășurarea activității curente a persoanei juridice prin ingerința autorităților în încheierea actelor juridice. Dimpotrivă, este păstrată autonomia entității juridice atât în ceea ce privește deciziile de organizare internă, cât și în privința gestionării patrimoniului”.⁵¹²

De asemenea, în materie de drept comparat, se reține opinia lui *Lazăr G.-A.*, potrivit căreia „dispozițiile legale franceze stabilesc că măsurile preventive constând în interzicerea emiterii de cecuri și supravegherea judiciară nu pot fi dispuse față de persoanele juridice cărora nu le poate fi aplicată aceeași interdicție cu titlu de pedeapsă complementară. Astfel, se realizează o corelare necesară între regimul măsurilor preventive și cel al sancțiunilor penale, pe care legiuitorul român nu o asigură, în mod corespunzător, în materia suspendării activității sau a unor activități desfășurate de persoana juridică”.⁵¹³

Un ultim aspect la care atragem atenția este următorul: Codul de procedură penală francez prevede că nerespectarea măsurilor preventive impuse persoanei juridice constituie o infracțiune distinctă, reglementare considerată preferabilă de către o serie de autori (*Streteanu F., Chiriță R., Costin D. M., Jurma A. ș.a.*). Această soluție legislativă este apreciată întrucât asigură un veritabil mecanism de constrângere în aplicarea măsurilor preventive, oferă acoperire tuturor interdicțiilor care pot fi dispuse și extinde efectele nerespectării acestor măsuri, inclusiv asupra deținătorilor de părți (cote) sociale ai persoanei juridice⁵¹⁴.

În final, putem afirma că în dreptul procesual penal comparat, măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice urmăresc, în mod prioritar, garantarea bunei desfășurări a procesului penal, fără a aduce atingere excesivă funcționării normale a entităților economice, fapt evidențiat în mod clar

⁵¹¹ MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Op. cit., p. 697; STEFANI, G., LEVASSEUR, G., BOULOC, B. *Procédure pénale*. Op. cit., p. 554; BOULOC, B., STEFANI, G., LEVASSEUR, G. *Procédure pénale*. Paris : Dalloz, 2012. 1098 p. ISBN 978-2-247-11681-2, p. 691.

⁵¹² LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. Op. cit., p. 123.

⁵¹³ LAZĂR, G.-A. Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. Op. cit., p. 194; COSTIN, D. M. Op. cit., p. 531.

⁵¹⁴ STRETEANU, F, CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanelor juridice* (2002). Op. cit., p. 196; COSTIN, D. M. Op. cit., p. 531; JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. Op. cit., p. 223; LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. Op. cit., p. 124.

prin soluțiile echilibrate adoptate în Franța, Belgia sau Luxemburg. Prin contrast, reglementările românești consacră un cadru mai permisiv pentru instanțe, în lipsa unor garanții adecvate privind durata acestor măsuri și cu riscul de a produce efecte echivalente unor sancțiuni penale, afectând grav continuitatea activității persoanei juridice. Situația este și mai accentuată în Republica Moldova, unde abordarea represivă persistă, iar măsurile preventive nu sunt adaptate particularităților entităților juridice, fiind aplicate într-o manieră nediferențiată față de cele dispuse în privința persoanelor fizice. În ambele sisteme, lipsa unor termene maxime și a unor căi de atac accesibile terților afectați generează îngrijorări serioase cu privire la conformitatea cu exigențele art. 6 și art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Din această perspectivă, se impune o reformă legislativă orientată spre asigurarea unui just echilibru între necesitatea apărării interesului public penal și respectarea autonomiei, funcționalității și drepturilor patrimoniale ale persoanei juridice, în lumina principiului proporționalității consacrat în jurisprudența CEDO.

3.4. Urmărirea bunurilor infracționale și aplicarea măsurilor asiguratorii în privința persoanelor juridice. Punerea bunurilor persoanei juridice sub sechestru

Urmărirea bunurilor infracționale și aplicarea măsurilor asiguratorii în privința persoanelor juridice. În contextul intensificării fenomenului criminalității economico-financiare și al globalizării mijloacelor de operare ale grupărilor infracționale, urmărirea bunurilor provenite din săvârșirea de infracțiuni a devenit o componentă esențială a politicilor penale și procesual-penale moderne. Potrivit prevederilor articolului 229¹ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, procesul de recuperare a bunurilor infracționale este unul etapizat, riguros reglementat și orientat spre asigurarea eficienței măsurilor de confiscare și reparare a prejudiciilor cauzate prin infracțiuni. Acest proces implică patru etape fundamentale: 1) urmărirea și identificarea bunurilor infracționale, însoțită de activitatea de acumulare a probelor relevante; 2) indisponibilizarea și administrarea bunurilor astfel identificate; 3) confiscarea bunurilor infracționale și inițierea procedurilor de reparare a prejudiciilor; 4) executarea efectivă a hotărârii judecătorești privind recuperarea bunurilor respective.

Prima etapă – urmărirea și identificarea bunurilor infracționale – constituie fundamentul pe care se clădește întregul demers de recuperare. În această fază, organele de urmărire penală și procurorii au competența de a desfășura investigații financiare paralele, conform art. 229² din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Aceste investigații vizează depistarea mijloacelor financiare și a altor active care au fost dobândite prin mijloace ilicite sau care au legătură directă ori indirectă cu activitatea infracțională. În practică, aceste investigații financiare necesită o abordare

interdisciplinară, implicând cunoștințe din domeniul economic, bancar, contabil⁵¹⁵, dar și cooperare interinstituțională – inclusiv la nivel internațional. Odată identificate, bunurile susceptibile de a face obiectul confiscării speciale sau extinse trebuie indisponibilizate. Această măsură se realizează fie printr-o încheiere judecătorească de punere sub sechestru, fie prin ordin de înghețare, emis în condițiile Legii nr. 48/2017 privind Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale (ARBI)⁵¹⁶. Această Agenție joacă un rol esențial în administrarea eficientă a bunurilor infracționale și în asigurarea trasabilității acestora pe durata procesului penal.

În ceea ce privește luarea măsurilor asigurătorii, aceasta este reglementată de articolul 202 din Codul de procedură penală. Măsurile respective sunt impuse cu scopul de a preveni disimularea, degradarea, înstrăinarea, cheltuirea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor ce pot face obiectul confiscării sau care ar putea garanta executarea pedepsei cu amenda ori a reparației prejudiciului produs prin infracțiune. Practica demonstrează că, în lipsa unor astfel de măsuri, finalitatea procesului penal poate fi serios compromisă, întrucât bunurile pot fi înstrăinate rapid, mai ales în cazul persoanelor juridice care dispun de structuri financiare și juridice complexe.

Importanța investigării financiare și a măsurilor de urmărire a bunurilor infracționale este accentuată și de necesitatea combaterii criminalității organizate și economico-financiare într-un mod eficient și sustenabil. În acest sens, atât procurorii, cât și organele de urmărire penală sunt îndemnați să aplice standardele și bunele practici prevăzute în Ghidul privind efectuarea investigațiilor financiare paralele⁵¹⁷. Ghidul oferă un cadru operațional pentru desfășurarea unor anchete financiare eficiente, compatibile cu normele internaționale și adaptate contextului național.

Cu referire la aplicarea măsurilor asigurătorii în cazul persoanelor juridice, urmărirea bunurilor infracționale dobândește o relevanță deosebită. Persoanele juridice pot deține, ascunde sau transfera bunuri obținute ilegal prin intermediul unor structuri aparent legitime, fapt ce îngreunează identificarea și indisponibilizarea acestora. Astfel, succesul aplicării măsurilor asigurătorii depinde, în mod direct, de eficiența procesului de urmărire și investigare financiară. Cu cât sunt mai precise și temeinice probele și datele obținute în această etapă, cu atât mai mare este probabilitatea ca măsurile de sechestru, înghețare sau confiscare să fie admise de instanțele de judecată. Prin urmare, urmărirea bunurilor infracționale nu este doar o fază pregătitoare, ci o condiție *sine qua non*⁵¹⁸

⁵¹⁵ În acest sens, a se vedea: JANU, N. *Metodica investigării infracțiunilor de insolvabilitate intenționată și insolvabilitate fictivă*. Op. cit., p. 156-172.

⁵¹⁶ Legea Nr. 48 din 30-03-2017 privind Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale. *Monitorul oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 155-161. Online. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ro&doc_id=105677 [accesat 2026-01-03].

⁵¹⁷ *Ghid privind efectuarea investigațiilor financiare paralele* aprobat prin Ordinul Procurorului General nr. 18/11 din 09.04.2019. Online. Disponibil: https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1626/files/documents/ghid_investigatii_financiare_ro_final_0.pdf [accesat 2026-01-03].

⁵¹⁸ *Sine qua non* – În traducere din latină: „Fără de care nu se poate. Condiție absolut necesară”. A se vedea: JITARU, L. *Dicționar latin-român de maxime și expresii juridice*. Chișinău, 2010. 172 p. ISBN 978-9975-78-912-7, p. 148.

pentru aplicarea eficientă a măsurilor asigurătorii, mai ales în raport cu entitățile juridice care pot servi drept mijloace și pârghii pentru spălarea banilor sau disimularea „produselor” infracțiunii.

Cadrul legislativ procesual-penal prevede posibilitatea aplicării *măsurilor asigurătorii* și în privința persoanei juridice, fie ca „demers” distinct, fie ca măsură complementară celor preventive, având drept scop asigurarea confiscării speciale, repararea prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii sau garantarea executării sancțiunii amenzii în ipoteza în care aceasta este dispusă ca pedeapsă.

Potrivit opiniei exprimate de I. Neagu, „măsurile asigurătorii constituie măsuri procesuale de natură reală, având ca efect principal indisponibilizarea bunurilor ce aparțin învinutului, inculpatului sau părții responsabile civilmente. Necesitatea acestor măsuri derivă din riscul ca, pe parcursul desfășurării procesului penal, până la pronunțarea unei hotărâri definitive, persoanele vizate să înstrăineze bunurile deținute, ceea ce ar putea conduce la imposibilitatea reparării prejudiciului, din cauza insolvabilității acestora”⁵¹⁹. Gr. Theodoru consideră că „Măsurile asigurătorii reprezintă măsuri procesuale de natură reală, care constau în indisponibilizarea temporară, până la soluționarea definitivă a cauzei, a unor bunuri aparținând bănuțului, învinutului, inculpatului, persoanei responsabile civilmente sau altor persoane. Aceste măsuri au drept scop asigurarea confiscării speciale ori extinse, garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare, precum și repararea prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii”⁵²⁰

A. Jurma subliniază că „Măsurile asigurătorii sunt dispuse în cursul procesului penal de către procuror sau instanța de judecată și constau în indisponibilizarea bunurilor mobile și imobile prin instituirea sechestrului. În situația în care persoana juridică are calitatea de învinuit sau inculpat, aceste măsuri pot fi aplicate atât pentru recuperarea prejudiciului, cât și pentru garantarea executării pedepsei amenzii. În schimb, dacă persoana juridică este implicată în proces exclusiv în calitate de parte responsabilă civilmente, măsurile asigurătorii pot fi luate doar în scopul recuperării pagubei”⁵²¹. Măsurile asigurătorii pot fi dispuse, în cadrul procesului penal, inclusiv și împotriva oricărei persoane juridice care răspunde penal, în conformitate cu prevederile legale incidente⁵²². În raport cu persoana juridică pot fi aplicate toate măsurile asigurătorii prevăzute de lege – precum sechestrul, notarea ipotecară și poprirea – în scopul asigurării confiscării speciale sau extinse, al garantării executării pedepsei amenzii ori a cheltuielilor judiciare, precum și pentru repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, cu respectarea limitelor stabilite de cadrul legal⁵²³.

⁵¹⁹ NEAGU, I. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. (2010). *Op. cit.*, p. 622.

⁵²⁰ THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. București: Ed. Hamangiu, 2008. 1080 p. ISBN 978-973-1836-86-7, p. 489.

⁵²¹ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. *Op. cit.*, p. 224-225

⁵²² ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 329.

⁵²³ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. *Op. cit.*, p. 1283; TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. *Op. cit.*, p. 499.

După părerea lui *M. Udroi*, „Aplicarea măsurilor asigurătorii este condiționată de îndeplinirea cumulativă a trei cerințe esențiale: 1) necesitatea măsurii pentru prevenirea ascunderii, distrugerii sau sustragerii bunurilor de la urmărirea penală; 2) bunurile vizate trebuie să poată face obiectul confiscării speciale sau extinse, ori să servească la garantarea executării pedepsei amenzii sau a despăgubirilor rezultate din comiterea infracțiunii; și 3) măsura trebuie să respecte principiul proporționalității, asigurând un echilibru între restrângerea dreptului de proprietate și scopul legitim urmărit prin instituirea acesteia”⁵²⁴.

Măsurile asigurătorii, în calitate de restrângeri ale unor drepturi fundamentale, precum dreptul de proprietate, trebuie să respecte cerințele proporționalității⁵²⁵ și ale previzibilității. Tocmai din acest motiv, nu poate fi dispusă, în mod generic, aplicarea sechestrului asupra bunurilor care ar putea intra în viitor în patrimoniul inculpatului, întrucât o asemenea măsură ar încălca principiul securității juridice și ar depăși limitele admisibile ale ingerinței în drepturile patrimoniale.

De asemenea, *M. Udroi*, arată că, „...în ceea ce privește cerința proporționalității aplicabilă măsurii sechestrului asupra bunurilor, aceasta trebuie evaluată în conformitate cu aceleași exigențe care guvernează testul de proporționalitate. Acest test reprezintă o condiție necesară pentru dispunerea, prelungirea sau menținerea unei măsuri preventive”⁵²⁶.

Făcând referire la cerința proporționalității în contextul măsurilor asigurătorii, *A. Gurghiș* subliniază că, „...în cazul persoanei juridice, măsura dispusă trebuie să reflecte un echilibru just între restrângerea dreptului de proprietate și scopul urmărit prin instituirea acesteia. În viziunea autoarei, proporționalitatea reprezintă o condiție de legalitate a măsurii asigurătorii dispuse în vederea reparării prejudiciului, aceasta neputând fi aplicată într-o manieră abstractă sau formală”⁵²⁷. Pentru a respecta cerința proporționalității, măsura asigurătorie trebuie să realizeze un echilibru echitabil între restrângerea dreptului de proprietate și scopul legitim urmărit prin dispunerea acesteia. Respectiva condiție este considerată îndeplinită atunci când măsura este instituită în limita valorii probabile a prejudiciului ce ar putea fi cauzat prin infracțiune⁵²⁸.

Autorii *Pintea A., Pintea D.-C. și Bălănescu A.-C.* subliniază că „măsurile asigurătorii au exclusiv un caracter procesual-asiguratoriu, și nu reparatoriu. În consecință, atunci când acestea

⁵²⁴ UDROIU, M. *Procedura penală. Noul Cod de procedură penală. Partea generală*. București: Ed. C. H. BECK, 2014. 666 p. ISBN 978-606-18-0325-5, p. 1026-1027.

⁵²⁵ În acest sens, a se vedea: VIZDOGA, D. *Proporționalitatea restrângerii unor drepturi sau libertăți în procedura penală*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024. 245 p, p. 193-201.

⁵²⁶ UDROIU, M. *Procedura penală. Noul Cod de procedură penală. Partea generală. Op. cit.*, p. 1026-1027.

⁵²⁷ GURGHIS, A. Aplicarea măsurilor asigurătorii pentru repararea prejudiciului cauzat de persoana juridică. In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2024, nr. 3 (70), pp. 27-32. ISSN 1857-2405. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/new/4.RINJ_3_70_2024_site-4.pdf [accesat 2025-08-23], p. 32.

⁵²⁸ DUMITRESCU, F.-G. Rolul judecătorului de drepturi și libertăți în cursul urmăririi penale privind măsurile asigurătorii luate față de persoana juridică suspectă/inculpată. In: *Legea și viața*. 2022, nr. 1, p. 47-50. ISSN 2587-4365, p. 49.

sunt dispuse în vederea reparării prejudiciului, este necesar ca instanța să stabilească, prin hotărâre judecătorească, obligația inculpatului sau a părții responsabile civilmente de a acoperi paguba. Totodată, rațiunea includerii acestor măsuri în categoria celor procesuale rezidă în necesitatea prevenirii situațiilor în care, până la soluționarea definitivă a cauzei și rămânerea definitivă a hotărârii privind acțiunea civilă, inculpatul sau partea civilmente responsabilă ar putea înstrăina bunurile deținute, devenind astfel insolvabili”⁵²⁹.

Referindu-se la scopul măsurilor asigurătorii, E. Ababei apreciază că „acestea urmăresc garantarea posibilității de executare a confiscării speciale sau extinse, a pedepsei amenzii, a cheltuielilor judiciare, precum și a acordării despăgubirilor civile”. Autorul subliniază că „aplicarea măsurii asigurătorii nu echivalează cu repararea efectivă a prejudiciului, fiind necesar ca instanța să stabilească, prin hotărâre judecătorească, obligația inculpatului sau a părții responsabile civilmente de a acoperi paguba produsă prin infracțiune. Totodată, natura și întinderea prejudiciului determină limitele în care poate fi asigurată recuperarea acestuia prin măsurile dispuse”⁵³⁰.

Potrivit autorilor Pinte A., Pinte D.-C. și Bălănescu A.-C. „Măsurile asigurătorii constau în indisponibilizarea unor bunuri mobile sau imobile prin instituirea sechestrului asupra acestora. În funcție de finalitatea urmărită, aceste măsuri pot fi clasificate astfel: 1) pentru garantarea executării pedepsei amenzii, măsurile asigurătorii pot fi dispuse exclusiv asupra bunurilor aparținând învinutului sau inculpatului; 2) în vederea confiscării speciale ori extinse, ele pot viza atât bunurile învinutului sau inculpatului, cât și ale altor persoane în proprietatea ori posesia cărora se regăsesc bunurile supuse confiscării; 3) pentru repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune și garantarea executării cheltuielilor judiciare, măsurile pot fi luate asupra bunurilor învinutului, inculpatului sau ale părții responsabile civilmente, în limita valorii probabile a acestora; 4) asemenea măsuri pot fi instituite, atât în cursul urmăririi penale, cât și în faza de judecată, și la solicitarea părții civile; 5) în fine, măsurile asigurătorii dispuse din oficiu de organele judiciare competente pot folosi și părții civile”.⁵³¹

Într-o speță relevantă privind aplicarea măsurilor asigurătorii, Înalta Curte de Casație și Justiție, prin Decizia din 22 aprilie 2013, a statuat că *existența unei măsuri asigurătorii instituite asupra unui bun în cadrul procesului penal nu împiedică desfășurarea executării silite inițiate de un creditor titular al unui drept de ipotecă și al unui titlu executoriu. Instanța a reținut că, la momentul aplicării sechestrului penal, imobilul vizat era deja grevat de un drept de ipotecă, constituit în temeiul unui contract de împrumut garantat imobiliar. Întrucât debitorul nu și-a îndeplinit obligația de restituire a împrumutului, s-a declanșat procedura de executare silită, care a*

⁵²⁹ PINTEA, A., PINTEA, D.-C., BĂLĂNESCU, A.-C. Op. cit., p. 353.

⁵³⁰ ABABEI, E. *Teoria și practica ocrotirii procesual-penale a proprietății*: Monografie. Chișinău: Ed. LEXON, 2022. 195 p. ISBN 978-9975-163-27-9, p. 54.

⁵³¹ PINTEA, A., PINTEA, D.-C., BĂLĂNESCU, A.-C. Op. cit., p. 354.

condus la vânzarea imobilului prin licitație publică și adjudecarea sa de către creditorul ipotecar. În această situație, instanța supremă a constatat existența unui concurs între o creanță garantată ipotecar și creanțele potențiale ale unor creditori chirografari – în speță, părțile vătămate care au formulat cereri de constituire de parte civilă. Înalta Curte a subliniat că, în temeiul principiului priorității creanțelor garantate, creditorul ipotecar beneficiază de un drept de preferință, chiar și în ipoteza în care persoanele vătămate dețin drepturi de creanță față de proprietarul bunului. Acestea, în calitate de creditori chirografari, își vor putea valorifica pretențiile doar în măsura în care, după satisfacerea creanței ipotecare, mai rămâne un activ valorificabil. Instanța a mai precizat că, și în cazul în care acțiunea civilă formulată de părțile vătămate ar fi admisă, acestea nu vor putea fi preferate în raport cu creditorul ipotecar. Ipoteca, fiind un drept real accesoriu, conferă titularului său atât dreptul de urmărire asupra bunului – indiferent de titularul actual al posesiei sau proprietății – cât și un drept de preferință la satisfacerea creanței sale înaintea altor creditori⁵³².

Autoarea A. Gurghiș argumentează necesitatea aplicării măsurilor asigurătorii în privința persoanelor juridice, subliniind că „acestea trebuie dispuse doar în măsura în care sunt indispensabile pentru conservarea bunurilor materiale, în vederea reparării prejudiciului cauzat, aplicării confiscării sau executării pedepsei. Ea accentuează că aceste obiective nu pot fi atinse prin mijloace mai puțin intruzive asupra patrimoniului entității vizate”. Totodată, A. Gurghiș atrage atenția asupra faptului că „aplicarea legală și oportună a măsurilor asigurătorii depinde de diligența depusă de către organul judiciar competent, în special în ceea ce privește evaluarea proporționalității și opozabilității măsurii față de drepturile patrimoniale afectate. În acest sens, măsura asigurătorie destinată reparării prejudiciului rezultat din săvârșirea unei infracțiuni constă în instituirea sechestrului asupra bunurilor mobile și imobile aflate în proprietatea bănuțitului, învinutului, inculpatului sau a părții civilmente responsabile, în limita valorii probabile a pagubei produse.”⁵³³ Cercetătorul A. Jurma ridică o problemă relevantă în practica aplicării măsurilor asigurătorii, respectiv situația în care, într-o cauză penală, sunt cercetate simultan atât o persoană juridică, cât și persoana fizică – agentul acesteia. Întrebarea formulată este dacă măsurile asigurătorii trebuie instituite asupra ambelor entități sau dacă este suficientă aplicarea acestora doar față de una dintre ele? Răspunsul, potrivit autorului, „...acest lucru depinde de finalitatea concretă a măsurii dispuse. Astfel, dacă scopul măsurii asigurătorii este acela de a garanta executarea pedepsei amenzii, aceasta va fi instituită exclusiv asupra persoanei pasibile de o asemenea sancțiune – fie

⁵³² Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, din 22 aprilie 2013. În: CIOBANU, A.; P. CIOBANU și T. MANEA. *Noul Cod de procedură penală adnotat*. București: Ed. Rosetti internațional, 2015. 464 p. ISBN 978-973-8270-65-7, p. 215.

⁵³³ GURGHIS, A. *Aplicarea măsurilor asigurătorii pentru repararea prejudiciului cauzat de persoana juridică*. Op. cit., p. 32.

persoana juridică, fie persoana fizică, în funcție de împrejurări. În cazul bunurilor susceptibile de confiscare specială, măsura se va aplica asupra patrimoniului în care aceste bunuri se regăsesc efectiv. În ceea ce privește măsurile asigurătorii instituite în vederea garantării reparării prejudiciului, acestea pot fi luate față de persoana juridică, față de persoana fizică sau față de ambele, în funcție de întinderea prejudiciului și de capacitatea patrimonială a fiecărei părți, cu respectarea principiului proporționalității și în limita valorii probabile a prejudiciului”. A. Jurma atrage atenția și asupra faptului că, „...în practică, organele judiciare tind să vizeze cu prioritate patrimoniul persoanei juridice, întrucât, în mod obișnuit, acesta oferă garanții mai solide pentru recuperarea prejudiciului decât cel al persoanei fizice”. În acest context, autorul subliniază „importanța unei evaluări riguroase din partea procurorului în momentul formulării, întocmirii rechizitoriului față de persoana juridică. Această atenție este esențială, întrucât, în ipoteza în care instanța de judecată ar dispune achitarea persoanei juridice și condamnarea persoanei fizice, iar sechestrul a fost instituit doar asupra bunurilor persoanei juridice, recuperarea efectivă a prejudiciului ar putea deveni imposibilă, dacă persoana fizică condamnată nu mai deține un patrimoniu valorificabil la data executării hotărârii”⁵³⁴.

În temeiul celor menționate supra, putem afirma cu certitudine că urmărirea bunurilor infracționale și aplicarea măsurilor asigurătorii în privința persoanelor juridice reprezintă instrumente esențiale pentru asigurarea eficienței procesului penal, protejarea intereselor părților vătămate și garantarea executării eventualelor sancțiuni. Regimul juridic al acestor măsuri trebuie să asigure un echilibru între imperativul prevenirii sustragerii de la răspundere patrimonială și respectarea drepturilor fundamentale ale persoanei juridice, printr-o aplicare riguroasă, proporțională și motivată.

Punerea bunurilor persoanei juridice sub sechestrul. Punerea bunurilor persoanei juridice sub sechestrul reprezintă o măsură asiguratorie fundamentală în cadrul procesului penal, menită să prevină sustragerea sau diminuarea patrimoniului afectat de infracțiuni. Această instituție juridică ridică multiple provocări atât din perspectiva identificării și evaluării bunurilor vizate, cât și a echilibrului între asigurarea executării sancțiunilor și protejarea drepturilor persoanei (atât fizice, cât și juridice).

În viziunea lui E. Ababei, „Legiuitorul a recurs la instituirea unor mecanisme juridice menite să influențeze conduita participanților la procesul penal, în vederea orientării acesteia către realizarea unor obiective clar definite”. În acest context, autorul susține că „aplicarea măsurilor de constrângere procesuală, precum sechestrul, este pe deplin justificată, întrucât contribuie efectiv la atingerea scopului procesului penal”⁵³⁵.

⁵³⁴ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale. Op. cit.*, p. 225-226.

⁵³⁵ ABABEI, E. *Op. cit.*, p. 122.

Sechestrul constituie un mijloc procesual prin intermediul căruia anumite bunuri sunt indisponibilizate, în conformitate cu dispozițiile articolelor 203–210 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Măsura asigurătorie a sechestrului are drept scop protejarea părții civile sau a statului împotriva insolvenței debitorului și garantarea posibilității reparării eficiente a prejudiciului cauzat prin infracțiune. Acest obiectiv se realizează prin indisponibilizarea bunurilor inculpatului sau ale părții responsabile civilmente, astfel încât proprietarul să nu poată dispune de acestea până la soluționarea definitivă a cauzei. La finalul procesului, partea civilă are posibilitatea de a-și recupera prejudiciul prin valorificarea bunurilor sechestrate.

Potrivit opiniei exprimate de autorii *Ciobanu A., Ciobanu P. și Manea T.*, „Organul judiciar competent cu aplicarea sechestrului are obligația de a identifica și evalua bunurile supuse măsurii, putând dispune inclusiv ridicarea acestora. Procesul-verbal de sechestr trebuie să conțină o descriere detaliată a bunurilor indisponibilizate, precum și menționarea valorii estimate a acestora. În consecință, sechestrul poate fi instituit doar asupra bunurilor deja existente în patrimoniul persoanei vizate, întrucât doar în privința acestora este posibilă descrierea și evaluarea la momentul dispunerii măsurii. Totuși, legea prevede anumite excepții de la această regulă generală. Astfel, sechestrul poate fi aplicat și asupra bunurilor urmărite ce sunt datorate debitorului de către terți, sau care se află în posesia ori sunt deținute în numele acestuia de către o a treia persoană, inclusiv asupra bunurilor ce urmează a fi datorate în viitor, cu condiția ca aceste raporturi juridice să fie deja constituite și cunoscute de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată”⁵³⁶.

Conform părerii exprimate de către *D. Vizdoga*, „sechestrul poate fi instituit asupra bunurilor bănuțului, învinuțului sau inculpatului, exclusiv în scopul garantării executării pedepsei amenzii. În ceea ce privește măsurile asigurătorii instituite în vederea confiscării speciale sau a confiscării extinse, acestea pot viza atât bunurile aflate în patrimoniul bănuțului, învinuțului sau inculpatului, cât și pe cele deținute ori aflate în posesia altor persoane, dacă acestea urmează a fi supuse confiscării. De asemenea, pentru asigurarea reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune, sechestrul poate fi aplicat atât asupra bunurilor aparținând bănuțului, învinuțului sau inculpatului, cât și asupra celor aflate în patrimoniul persoanei civilmente responsabile”⁵³⁷.

Procedura aplicării sechestrului este identică, atât în cazul persoanei juridice, cât și în cel al persoanei fizice. De asemenea, dispozițiile legale referitoare la contestarea măsurilor asigurătorii, precum și cele privind restituirea bunurilor, se aplică în mod similar ambelor categorii de subiecți procesuali.⁵³⁸

⁵³⁶ CIOBANU, A.; P. CIOBANU și T. MANEA. *Op. cit.*, p. 219.

⁵³⁷ VIZDOGA, D. *Op. cit.*, p. 196.

⁵³⁸ JURMA, A. Persoana juridică – subiect al răspunderii penale. *Op. cit.*, p. 225-226.

Autoarea D. Vizdoga, analizând jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la aplicarea sechestrului, invocă cauza *Mohammad Yassin Dogmoch vs. Germania*⁵³⁹ ca exemplu relevant. În această cauză, Curtea a apreciat că instituirea sechestrului a avut un caracter provizoriu, fiind dispusă în contextul desfășurării unei anchete penale și având drept scop principal protejarea eventualelor creanțe ce ar putea fi formulate ulterior de către terțe părți prejudiciate. În absența unor astfel de pretenții, măsura servea ca instrument de protecție în vederea unei eventuale confiscări a bunurilor. Totuși, Curtea a subliniat că o astfel de confiscare poate fi dispusă doar în cadrul unor proceduri distincte, desfășurate ulterior unei condamnări penale definitive.⁵⁴⁰ De asemenea, D. Vizdoga, alături de alți cercetători, precum M. Udroi, atrage atenția asupra unei cauze relevante din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind aplicarea măsurilor asigurătorii: cauza *GK Statuba Ltd. and Guselnikovas vs. Lituania*. În această speță, Curtea a subliniat că *sechestrul aplicat bunurilor aparținând uneia dintre părțile implicate într-un proces penal sau civil reprezintă, prin natura sa, o măsură restrictivă severă. Astfel de măsuri pot afecta semnificativ dreptul de proprietate, ajungând până la punerea în pericol a activității economice a entității vizate sau chiar a condițiilor de trai ale acesteia. Curtea a recunoscut totodată că sechestrul poate fi justificat de un interes general, în special atunci când este necesar pentru a preveni transferul bunurilor către terți pe durata procedurilor judiciare, în vederea asigurării posibilității de executare a unei hotărâri definitive. Cu toate acestea, având în vedere caracterul profund restrictiv al unei astfel de măsuri, instanța a reținut că aceasta trebuie să înceteze de îndată ce scopul care a justificat-o dispare. Cu cât se prelungește aplicarea unei măsuri asigurătorii, cu atât mai pregnant devine impactul asupra exercițiului dreptului de proprietate. În speță, Curtea a constatat că măsurile de sechestr au fost menținute pe o durată excesivă — peste unsprezece ani în cadrul primei proceduri și zece ani în cea de-a doua — fără o reanaliză riguroasă a necesității lor. Totodată, instanța europeană a reafirmat obligația autorităților naționale de a lua în considerare măsuri alternative, mai puțin intruzive, în conformitate cu principiul „bunei guvernante”. Acest principiu implică, în mod esențial, ca autoritățile, atunci când administrează chestiuni ce afectează drepturi fundamentale, să acționeze prompt, proporțional și în mod echitabil. În consecință, Curtea a subliniat că nu poate fi justificată dispunerea sechestrului asupra tuturor bunurilor mobile și imobile ale unei persoane, în lipsa unei determinări concrete a valorii patrimoniale a scopurilor urmărite prin instituirea măsurii.*⁵⁴¹

⁵³⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Mohammad Yassin Dogmoch v. Germania*, din 18 septembrie 2006. Disponibil: <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2015/06/DOGMOCH-v.-GERMANY.pdf> [accesat 2025-08-12]

⁵⁴⁰ VIZDOGA, D. Op. cit., p. 196.

⁵⁴¹ Hotărârea CtEDO în cauza *GK Statyba Ltd and Guselnikovas v. Lituania*, din 5 noiembrie 2013. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-127619> [accesat 2025-08-12]; VIZDOGA, D. Op. cit., p. 198; UDROIU, M. Procedura penală. Noul Cod de procedură penală. Partea generală. Op. cit., p., p.1027.

Pentru a evidenția particularitățile aplicării măsurii sechestrului asupra persoanelor juridice, în conformitate cu dispozițiile legislației procesual-penale române, este relevantă o speță din jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție. *În această cauză, instanța supremă a reținut în mod corect că măsura sechestrului nu poate fi dispusă decât asupra bunurilor existente în patrimoniul persoanei vizate la momentul instituirii acesteia. Atât în faza de urmărire penală, cât și în cursul judecății la fond, nu s-a făcut dovada existenței unor bunuri mobile sau imobile asupra cărora să poată fi aplicată această măsură asigurătorie. De asemenea, nu au fost identificate bunuri urmăribile datorate inculpaților, deținute în numele lor de terți, ori creanțe certe, viitoare, izvorâte din raporturi juridice deja existente și cunoscute de organul judiciar. Dimpotrivă, din actele aflate la dosar reieșea că inculpații nu dețineau bunuri care să poată fi indisponibilizate, iar persoanele juridice chemate în cauză în calitate de părți responsabile civilmente se aflau în procedura lichidării judiciare, ceea ce excludea, de asemenea, posibilitatea reală de a se institui măsuri asigurătorii asupra patrimoniului acestora. Această speță subliniază necesitatea verificării riguroase a condițiilor de fapt și de drept pentru dispunerea sechestrului, mai ales în cazul persoanelor juridice, în vederea respectării principiului legalității și al proporționalității în aplicarea măsurilor privative de drepturi patrimoniale.*⁵⁴²

Într-o altă speță relevantă din practica judiciară, instanța a subliniat principiul conform căruia sechestrul asigurător poate fi instituit exclusiv asupra bunurilor aflate în mod efectiv în patrimoniul inculpatului sau al părții responsabile civilmente la momentul dispunerii măsurii. Este imperativ ca respectivele bunuri să poată fi identificate, evaluate și descrise în mod concret la data instituirii sechestrului. Prin urmare, nu este admisă aplicarea sechestrului asupra bunurilor viitoare, a căror existență și configurare patrimonială nu sunt certe ori verificabile la momentul procesual relevant.⁵⁴³ Această soluție reafirmă cerința legalității și a determinabilității obiectului măsurii asigurătorii, în concordanță cu principiile fundamentale ale dreptului procesual penal și ale dreptului de proprietate.

Într-un alt registru, trebuie subliniat că instituirea măsurii sechestrului asigurător nu poate viza bunuri care aparțin autorităților sau instituțiilor publice ori altor entități de drept public, precum și bunurile exceptate de lege.⁵⁴⁴ Aceste bunuri sunt, prin natura și destinația lor, exceptate de la executare, fiind afectate unei utilități publice și protejate de regimul juridic special aplicabil domeniului public. De asemenea, sunt excluse de la aplicarea sechestrului acele categorii de bunuri care, potrivit legii, sunt exceptate în mod expres de la urmărire silită, întrucât indisponibilizarea lor

⁵⁴² Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Nr. 3352 din 31 octombrie 2013, Secția penală.

⁵⁴³ Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Nr. 2181 din 20 iunie 2013, Secția penală.

⁵⁴⁴ PINTEA, A., PINTEA, D.-C., BĂLĂNESCU, A.-C. Op. cit., p. 353-354.

ar contraveni dispozițiilor imperative privind protecția patrimoniului necesar desfășurării activităților de interes public sau asigurării unui trai minim decent.

Astfel, în cadrul unei spețe, *recursul formulat de partea responsabilă civilmente – Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Ilfov – a fost admis ca fiind întemeiat. În mod corect s-a reținut incidența dispozițiilor art. 249 alin. (8) din Codul de procedură penală al României, potrivit cărora nu pot face obiectul sechestrului bunurile care aparțin unei autorități publice. Or, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Ilfov era o instituție publică, înființată conform art. 2 din Hotărârea Guvernului nr. 1434/2004, având personalitate juridică și aflându-se în subordinea Consiliului Județean Ilfov. Prin urmare, bunurile aflate în patrimoniul acestei instituții beneficiau de un regim de protecție juridică specific, care excludea posibilitatea indisponibilizării prin măsuri asigurătorii penale. În acest context, dispoziția instanței de apel de a admite sechestrul asupra acestor bunuri a fost nelegală, fiind contrară normelor imperative prevăzute de lege.*⁵⁴⁵

În opinia unor autori (M. Udriou, D. Vizdoga), instituția punerii bunurilor sub sechestr își găsește temeiul justificativ în cadrul măsurilor procesuale de constrângere, având în vedere faptul că, până la soluționarea definitivă a cauzei penale și rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a admis acțiunea civilă sau s-a pronunțat pedeapsa amenzii ori s-a dispus confiscarea specială sau confiscarea extinsă, inculpatul ori partea civilmente responsabilă pot proceda la înstrăinarea bunurilor deținute și pot deveni insolvabili. Astfel, motivarea actului procesual prin care se instituie măsuri asigurătorii trebuie să fie una riguroasă, atât în fapt, cât și în drept. În consecință, nu este suficientă simpla menționare a începerii urmăririi penale sau a trimiterii în judecată a inculpatului și a necesității luării unor măsuri asigurătorii, ci este obligatoriu să se detalieze motivele concrete care au justificat luarea acestor măsuri. Motivarea constituie o condiție esențială, indisolubil legată de cauza și scopul măsurilor asigurătorii dispuse.⁵⁴⁶

Pe bună dreptate, D. Vizdoga subliniază că „Motivarea luării măsurilor asigurătorii, indiferent dacă acestea sunt dispuse la cererea părții vătămate sau din oficiu, la solicitarea organului de urmărire penală, trebuie privită ca o garanție procesuală esențială menită să elimine orice formă de abuz. Astfel, în cuprinsul ordonanței sau al încheierii prin care se dispune instituirea măsurii, trebuie să fie clar indicate îndeplinirea condițiilor legale privind necesitatea luării măsurilor, precum și întinderea prejudiciului ori valoarea pentru care se solicită sechestrul, însoțită de valoarea ce se urmărește a fi garantată prin această măsură. În ceea ce privește temeiul acestor măsuri, nici procurorul, nici instanța care le dispune nu trebuie să-și întemeieze conduita procesuală exclusiv pe

⁵⁴⁵ Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală, nr. 1998 din 11 iulie 2014. În: CIOBANU, A.; P. CIOBANU și T. MANEA. *Op. cit.*, p. 215.

⁵⁴⁶ VIZDOGA, D. *Op. cit.*, p. 199; UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, Op. cit.*, p. 709.

existența unor probe sau indicii temeinice privind săvârșirea unei infracțiuni, ci trebuie să-și formeze convingerea, pe baza unei analize coroborate a condițiilor prevăzute de lege, că anumite bunuri pot fi supuse confiscării speciale sau extinse. Astfel, în privința măsurilor asigurătorii dispuse pentru repararea pagubei produse prin infracțiune sau pentru garantarea executării pedepsei amenzii, există o limită valorică direct corelată cu valoarea probabilă a prejudiciului sau a amenzii. În schimb, în cazul confiscării speciale sau extinse, aceste limite valorice nu sunt prevăzute⁵⁴⁷, ceea ce conferă o altă natură și un alt grad de complexitate măsurilor asigurătorii aplicabile în acest context”.⁵⁴⁸ În continuare, prezentăm câteva exemple relevante din practica judiciară în această materie. Astfel, într-o cauză penală, *Colegiul penal al Curții de Apel Bălți, judecând recursul declarat împotriva încheierii judecătorului de instrucție prin care s-a autorizat punerea bunurilor sub sechestru, a constatat că nu au fost prezentate probe care să permită estimarea mărimii daunelor cauzate prin infracțiune. Procurorul și-a întemeiat demersul exclusiv pe prevederile Codului de procedură penală, care conferă dreptul de a solicita aplicarea măsurii procesuale a sechestrului, însă fără a aduce vreo dovadă concretă în acest sens. În consecință, Colegiul penal al Curții de Apel Bălți a dispus casarea încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sechestrului.*⁵⁴⁹

Într-un alt caz, dimpotrivă, instanța a constatat în mod corect existența temeiului legal pentru solicitarea autorizării aplicării sechestrului. *S-a menționat că respingerea demersului ar crea „un obstacol în definirea și stabilirea provenienței bunurilor solicitate pentru a fi puse sub sechestru, având în vedere că acestea ar putea fi dobândite prin activitate infracțională”. Instanța a apreciat că măsura solicitată era „necesară și proporțională atât scopului legii procesual-penale, cât și celui al reparării prejudiciului cauzat prin infracțiune și garantării executării pedepsei penale.”*⁵⁵⁰

Autoarea A.-R. Trandafir subliniază că „Nu pot face obiectul sechestrului bunurile care aparțin autorităților sau instituțiilor publice ori altor persoane de drept public, precum și bunurile exceptate expres de lege. În plus față de aceste categorii, și alte bunuri prevăzute de lege, în aceleași condiții ca și în cazul persoanelor fizice, sunt excluse de la măsurile asigurătorii. Astfel, sunt exceptate de la urmărirea silită prin poprire: 1) sumele destinate unor afecțiuni speciale prevăzute de lege, asupra cărora debitorul nu are drept de dispoziție; 2) creditele nerambursabile sau finanțările acordate de instituții ori organizații naționale și internaționale pentru implementarea unor

⁵⁴⁷ Persoanelor juridice li se poate aplica măsura de siguranță a confiscării speciale sau extinse prevăzute de art. 112 și 112¹ din Codul penal al României, iar în cazul în care pentru infracțiunile concurente săvârșite de către persoana juridică se aplică confiscarea de bunuri sau valori pe diferite temeiuri, aceste măsuri sunt cumulate. Astfel, în speță, Tribunalul Buzău, Secția penală, prin sentința nr. 41 din 10 martie 2011 a aplicat în privința inculpatei S. C. E. P. SRL, pe lângă pedeapsa principală sub formă de amendă și măsura de siguranță a confiscării speciale. A se vedea: Sentința nr. 41 din 10 martie 2011, Tribunalul Buzău, Secția penală. Disponibil: <http://portal.just.ro>. [accesat 2025-08-12].

⁵⁴⁸ VIZDOGA, D. *Op. cit.*, p. 199.

⁵⁴⁹ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți, Cauza penală nr. 1r-510/14.

⁵⁵⁰ Încheierea Judecătoarei Chișinău, sediul Ciocana, cauza penală nr. 12-613/2020.

programe sau proiecte; 3) sumele aferente drepturilor salariale viitoare (fondul de salarii al angajatorului). Această ultimă excepție se aplică frecvent persoanelor juridice, care, în mod obișnuit, au calitatea de angajator.”⁵⁵¹ De asemenea, A.-R. Trandafir atrage atenția și asupra următorului fapt: „Contul de insolvență nu poate fi în niciun fel indisponibilizat prin măsuri de natură penală, civilă sau administrativă, dispuse de organele de urmărire penală, autoritățile administrative sau instanțele judecătorești. În consecință, nu poate fi instituită măsura popririi și, implicit, nici măsura sechestrului asupra unui astfel de cont, nici măcar în scopul confiscării speciale sau extinse”.⁵⁵²

Punerea bunurilor persoanei juridice sub sechestru reprezintă o măsură esențială pentru garantarea eficacității urmăririi penale și protejarea intereselor creditorilor și ale părților vătămate. Totodată, aplicarea acestei măsuri trebuie să respecte principiile proporționalității și previzibilității, asigurând un echilibru just între necesitatea asigurării probelor și drepturile fundamentale ale persoanei juridice.

3.5. Specificul probatoriului, particularitățile efectuării acțiunilor de urmărire penală și a terminării urmăririi penale în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice

Infracționalitatea persoanelor juridice reprezintă o realitate tot mai frecventă în contextul juridic contemporan, iar particularitățile probatoriului în aceste cazuri impun o analiză detaliată a mijloacelor de probă și a modului de administrare a acestora. Specificul probatoriului în cazul persoanelor juridice derivă din natura distinctă a acestora față de persoanele fizice, ceea ce presupune adaptări procedurale și o atenție sporită asupra elementelor de structură internă, decizională și documentară ale entităților implicate.

Referindu-se la particularitățile probatoriului în cauzele penale privind persoanele juridice, autoarea *Lefterache L. V.* susține următoarele: „Criminalitatea persoanelor juridice poate avea un caracter transnațional. În acest context, scopul unui model probatoriu, alături de standardizarea investigației, este acela de a identifica elementele care compun vinovăția, astfel încât instrumentele procesual-penale utilizate să poată fi aplicabile în sisteme de drept diferite. Prin urmare, mijloacele de stabilire a vinovăției persoanei juridice trebuie concepute astfel încât să treacă testul cooperării internaționale în materie penală și să permită tragerea efectivă la răspundere penală”. În opinia autoarei, „O structură organizațională complexă nu ar trebui să descurajeze investigarea penală și nici să conducă la evitarea stabilirii vinovăției persoanei juridice. Aspectele legate de structura internă a entității nu constituie, în mod necesar, un impediment procesual în formularea acuzației și trimiterea în judecată. Dimpotrivă, acestea ar trebui să reprezinte un punct de plecare pentru identificarea acelor elemente care transcend structura formală și care pot evidenția vinovăția unei

⁵⁵¹ TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 500-501.

⁵⁵² *Ibidem*, p. 502.

organizații complexe”.⁵⁵³ În opinia lui *Budăi R.*, ”Administrarea probatoriului reprezintă etapa esențială a urmăririi penale, întrucât, în funcție de probele existente la dosar, se va decide fie trimiterea în judecată a persoanei juridice, fie clasarea cauzei în ceea ce o privește”.⁵⁵⁴

Este de menționat că, potrivit art. 96 alin. (1) pct. 3 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în cursul urmăririi penale trebuie dovedite datele personale ale inculpatului, norma vizând, în mod expres, persoana fizică. În acest context, autorii *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc* ridică întrebarea: „Cum trebuie procedat în cazul persoanei juridice, având în vedere că datele personale (*ale inculpatului – n.n.*) reprezintă o circumstanță ce trebuie dovedită în mod obligatoriu în procesul penal? Cu toate acestea, procedura specială privind urmărirea penală a infracțiunilor comise de persoanele juridice nu reglementează în mod expres acest aspect”⁵⁵⁵.

În lipsa unei reglementări exprese privind conținutul „datelor personale” în cazul persoanei juridice, soluția rezonabilă și logică, în opinia noastră, este extinderea prin analogie a dispozițiilor art. 96 alin. (1) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, astfel încât să se aplice *mutatis mutandis* și persoanelor juridice. În cazul acestora, „datele personale” ar trebui să fie înțelese ca datele de identificare relevante din punct de vedere juridic și procesual, cum ar fi: denumirea completă a persoanei juridice; forma juridică (S.R.L., S.A. etc.); sediul social (și eventual punctele de lucru); codul unic de înregistrare; numărul de înregistrare în registrul comerțului sau în alt registru specific (de exemplu, ONG-uri, instituții publice etc.); persoanele care au calitatea de reprezentant legal; obiectul de activitate (dacă este relevant pentru infracțiune); date privind statutul juridic (de ex. dacă este în insolvență, lichidare etc.). Aceste elemente trebuie dovedite și reflectate în dosarul penal, fiind esențiale pentru individualizarea răspunderii penale și pentru asigurarea legalității actelor procesuale. Organul de urmărire penală nu poate dispune trimiterea în judecată (sau o altă soluție) fără identificarea clară și completă a subiectului procesual.

Astfel, în aceste circumstanțe și condiții, pentru a pune sub învinuire o persoană juridică într-o cauză penală, este necesară emiterea unei ordonanțe, care trebuie să se întemeieze pe informații și date al căror conținut este determinat de obiectul probatoriului⁵⁵⁶. În conținutul obiectului probatoriului, în conformitate cu prevederile art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova sunt incluse: 1) faptele referitoare la existența elementelor infracțiunii, precum și cauzele care înlătură caracterul penal al faptei; 2) circumstanțele prevăzute de lege care atenuează sau agravează răspunderea penală a făptuitorului; 3) datele personale care caracterizează inculpatul și victima; 4)

⁵⁵³ LEFTERACHE, L. V. *Analiza elementelor de probatoriu asupra vinovăției persoanei juridice în cauzele penale. Veriga lipsă. Evoluția practicii judiciare. Op. cit.*, p. 111-112.

⁵⁵⁴ BUDĂI, R. *Op. cit.*, p. 242.

⁵⁵⁵ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Op. cit.*, p. 451.

⁵⁵⁶ ГУМЕРОВ, Г. Г. О принципиальных коллизиях процессуального положения некоторых субъектов уголовного судопроизводства со стороны обвинения. В: *Правовые проблемы укрепления российской государственности* : Сб. статей. Томск, 2009, с. 111-112. ISBN 978-5-7511-1925-6, с. 111-112.

caracterul și mărimea daunei cauzate prin infracțiune; 5) existența bunurilor destinate sau utilizate pentru săvârșirea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui ele au fost transmise; 6) toate circumstanțele relevante la stabilirea pedepsei.

Aceeași normă de drept procesual-penal prevede că, pe lângă circumstanțele ce trebuie dovedite în procesul penal, trebuie identificate și cauzele, respectiv condițiile care au favorizat sau au contribuit la săvârșirea infracțiunii. Analizând conținutul normei procesual-penale care prevede obligativitatea stabilirii circumstanțelor relevante în procesul penal (art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova), se impune întrebarea: aceste circumstanțe trebuie dovedite și în cadrul urmăririi penale a infracțiunilor comise de persoanele juridice? Răspunsul la această întrebare trebuie formulat ținând cont de specificul subiectului raportului juridic penal – persoana juridică. Dintre cele trei trăsături esențiale ale subiectului tradițional al infracțiunii – persoana, responsabilitatea și vârsta – în cazul persoanei juridice se regăsește doar una: „persoana”. Celelalte două caracteristici, respectiv responsabilitatea penală în sens psihologic și vârsta minimă, sunt aplicabile exclusiv persoanelor fizice și nu sunt recunoscute ca elemente definitorii pentru subiectul infracțiunii atunci când acesta este o entitate juridică. În mod firesc, această particularitate determină apariția unei noi întrebări în cadrul analizei circumstanțelor ce trebuie stabilite în cursul urmăririi penale: cum poate fi dovedită vinovăția persoanei juridice, precum și forma și motivele săvârșirii infracțiunii? Deși legea procesual-penală prevede că, în cadrul activității de cercetare penală, trebuie stabilite caracterul și gradul de vinovăție ale fiecărei persoane care a comis infracțiunea, în opinia autorului *A.L. Mișutocichin*, „...specificul infracționalității persoanelor juridice ridică întrebări firești privind obiectul și limitele probatoriului, întrucât aceste entități sunt impersonale – adică nu dispun de o conștiință individuală sau voință proprie în sensul tradițional al vinovăției penale”.⁵⁵⁷ Articolul 51 din Codul penal al Republicii Moldova prevede că temeiul real al răspunderii penale îl constituie fapta prejudiciabilă săvârșită, iar componența infracțiunii, stabilită prin legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale. În acest sens, răspunderii penale este supusă exclusiv persoana vinovată de săvârșirea infracțiunii prevăzute de lege. Din conținutul acestei norme rezultă clar că stabilirea vinovăției persoanei juridice în comiterea infracțiunii reprezintă o condiție obligatorie pentru atragerea sa la răspundere penală.

Definirea vinovăției se regăsește în articolele 17-19 din Codul penal al Republicii Moldova, acestea fiind, însă, aplicabile exclusiv persoanelor fizice. Totodată, legea penală a Republicii Moldova nu conține prevederi care să definească în mod expres noțiunea de „vinovăție a persoanelor juridice”. În acest context, unii specialiști, precum *A. Fiodorov*, susțin că „...legislația

⁵⁵⁷ МИШУТОЧКИН, А. Л. Тактика следственных действий в расследовании преступлений, совершенных юридическими лицами. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 168-170. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 170.

penală moldovenească prevede imputarea obiectivă a vinovăției persoanelor juridice, respectiv o formă de răspundere obiectivă, ceea ce implică faptul că nu este necesară stabilirea sau determinarea vinovăției în sens clasic”.⁵⁵⁸ Astfel, întrebarea privind determinarea vinovăției persoanei juridice a fost soluționată la nivel doctrinar, fiind raportată la condițiile legale care reglementează atragerea persoanei juridice la răspundere penală. În acest context, reținem opinia lui *Lefterache L. V.*, care susține că „Modalitatea de dezvoltare a probatoriului privind vinovăția persoanei juridice în procesul penal pare să rămână încă la nivelul dovedirii vinovăției pentru fapta altuia. Astfel, vinovăția persoanei fizice este adesea considerată necesară și suficientă pentru a stabili vinovăția persoanei juridice”.⁵⁵⁹ Autoarea *E. Antonova*, analizând prevederile și structura unor norme din legea penală, susține că persoana juridică poate fi considerată vinovată de săvârșirea infracțiunii dacă îndeplinește cel puțin una dintre următoarele condiții: a) nu a respectat sau a respectat necorespunzător indicațiile legale care stabilesc obligații sau interdicții referitoare la desfășurarea unei anumite activități; b) a desfășurat activități care nu sunt conforme cu documentele sale de constituire sau cu scopurile declarate.⁵⁶⁰

În materia de drept comparat, atragem atenție la următorul fapt: Articolul 121-3 din Codul penal al Franței stabilește principiul conform căruia nu există infracțiune sau delict fără elementul subiectiv, respectiv intenția sau imprudența subiectului faptei. Aceasta ridică întrebarea dacă persoana juridică poate fi considerată capabilă să distingă între licit și ilicit, să înțeleagă esența faptelor sale și să dorească realizarea unor obiective interzise de lege. Presupunem că astfel de întrebări depășesc cu mult limitele noțiunii de „capacitate” a persoanei juridice. Corporația, neavând „mâini și picioare”, trebuie să fie evaluată prin prisma acțiunilor persoanelor fizice care o administrează și gestionează. Curtea de Casație din Franța a clarificat că este necesar să se demonstreze că organul sau reprezentantul corporației a dat naștere faptului incriminat, chiar dacă identitatea concretă a persoanei fizice nu poate fi determinată. În aceste condiții, persoana juridică poate fi trasă la răspundere pentru fapta altei persoane, ceea ce în dreptul penal este, în principiu, inadmisibil, deoarece „nimeni nu poate răspunde penal pentru fapta altuia” (art. 121-1 Cod penal francez). Se susține că organul de conducere sau reprezentantul persoanei juridice este autorul infracțiunii, întrucât acțiunile acestuia reflectă însuși comportamentul persoanei juridice. În sprijinul acestei opinii este invocată prevederea art. 121-1 din Codul penal francez, care stipulează că răspunderea penală a persoanelor juridice nu exclude răspunderea penală a persoanelor fizice –

⁵⁵⁸ ФЕДОРОВ, А. В. Уголовная ответственность юридических лиц в Республике Молдова. *Op. cit.*, c. 21.

⁵⁵⁹ LEFTERACHE, L. V. *Analiza elementelor de probatoriu asupra vinovăției persoanei juridice în cauzele penale. Veriga lipsă. Evoluția practicii judiciare. Op. cit.*, p. 96.

⁵⁶⁰ АНТОНОВА, Е. Ю. Концептуальные основы корпоративной (коллективной) уголовной ответственности. Санкт-Петербург, 2011. 418 с. ISBN 978-5-94201-625-8, с. 62-63.

executori sau autori ai faptei infracționale⁵⁶¹. Totodată, acest punct de vedere este contrazis de dispozițiile art. 121-6 din Codul penal al Franței, potrivit cărora persoana juridică, în calitate de complice, este sancționată ca și cum ar fi autorul direct al infracțiunii. Cu alte cuvinte, complicele persoană juridică este tratat, din punct de vedere juridic, ca executor nemijlocit al faptei penale. În ceea ce privește sancțiunile, persoanei juridice îi pot fi aplicate atât pedepse principale, cât și pedepse complementare, prevăzute de legea penală. În procesul de individualizare a pedepsei, judecătorul poate dispune ca persoana juridică, chiar și în calitate de complice, să fie sancționată mai sever decât persoana fizică ce a comis efectiv fapta. Cu toate acestea, se observă că legea penală franceză nu oferă o soluție clară cu privire la problema vinovăției persoanei juridice, în special în ceea ce privește lipsa unui element subiectiv propriu, ceea ce generează controverse doctrinare privind compatibilitatea acestei forme de răspundere cu principiile fundamentale ale dreptului penal.

Legislația Marii Britanii prevede existența unui număr de infracțiuni pentru care nu este necesară prezența elementului subiectiv (*mens rea*). În astfel de situații, fapta comisă de persoana împuternicită cu funcții de conducere poate fi atribuită direct persoanei juridice, printr-un mecanism de substituie (înlocuire) simplificată, ceea ce permite angajarea răspunderii penale a entității fără a fi necesară demonstrarea intenției sau culpei proprii.⁵⁶² Legea penală spaniolă reglementează răspunderea penală a reprezentanților legali și a conducătorilor persoanei juridice, atunci când aceștia acționează în numele și în interesul entității. Răspunderea este angajată pentru infracțiunile comise de aceștia, chiar și în situațiile în care persoanele fizice nu întrunesc toate condițiile cerute de lege pentru a fi subiect al infracțiunii, cu condiția ca aceste condiții să fie îndeplinite de persoana juridică.⁵⁶³ În dreptul penal, vinovăția este definită ca „...o atitudine psihică a persoanei care, săvârșind cu voință neconstrânsă o faptă care prezintă pericol social, prevăzută de legea penală, a avut, în momentul executării, reprezentarea faptei și a urmărilor socialmente periculoase ale acesteia sau, deși nu a avut reprezentarea faptei și urmărilor, a avut posibilitatea reală a acestei reprezentări. Vinovăția nu se reduce însă la o simplă reprezentare sau posibilitate a reprezentării faptei și urmărilor. Ea reflectă atitudinea subiectului față de valorile sociale pe care le încalcă, conștiința clară sau mai puțin clară a necesității respectării acestor valori, ținuta morală a subiectului infracțiunii”⁵⁶⁴. Potrivit opiniei exprimate de mai mulți autori (Alec Gh., Giurgiu N., Antoniu G. ș.a.), vinovăția vizează latura subiectivă a infracțiunii și este compusă din două elemente esențiale:

⁵⁶¹ TOADER, T. Codex penal: *Codurile penale ale statelor-membre ale Uniunii Europene*. București : Ed. C. H. BECK, 2018. Vol. II. 1097 p. ISBN 978-606-18-082-12, p. 540-543.

⁵⁶² WESTER-OUISSE, V. Responsabilité pénale des personnes morales et dérives anthropomorphiques. In: *Revue pénitentiaire et de droit penal*. 2009, nr. 1, pp. 63-73. ISSN 0035-3825 [online] [accesat 24.02.2023]. Disponibil: http://droit.wester.ouisse.free.fr/textes/Responsabilite_penale_des_personnes_morales.pdf

⁵⁶³ ZUGALDIA ESPINAR, J. M. *Op. cit.*, p. 133.

⁵⁶⁴ BULAI, C., BULAI, B. N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București : Ed. Universul Juridic, 2007. 678 p. ISBN 978-973-8929-83-8, p. 157.

factorul de conștiință și factorul de voință. Conștiința (sau factorul intelectual) presupune că ideea de a comite fapta ia naștere în sfera conștiinței, la fel ca și reprezentarea urmărilor socialmente periculoase ale acesteia. Voința (sau factorul volitiv) reprezintă capacitatea psihică a individului de a-și mobiliza și orienta energiile fizice, mentale și disponibilitățile afective, în vederea inițierii și susținerii acțiunii în funcție de scopul urmărit.⁵⁶⁵

Lefterache L. V. susține că „Mecanismul probării vinovăției persoanei fizice influențează în mod direct stabilirea vinovăției persoanei juridice, atunci când aceasta, prin intermediul unei persoane fizice, coordonează, organizează sau influențează conduita ei, proiectând astfel o conduită proprie în plan juridic. Pentru dovedirea vinovăției unei persoane juridice, nu este suficient, dar este necesar probatoriul privind autoritatea exercitată asupra persoanei fizice care îndeplinește condițiile de tipicitate a infracțiunii. Indiferent dacă persoana fizică este sau nu trimisă în judecată, existența raportului juridic penal al persoanei juridice presupune conduita unei persoane fizice identificate sau identificabile. Vinovăția persoanei juridice se probează prin: 1) elemente obiective, precum actul de conduită al persoanei fizice, realizat în interesul, în numele sau în desfășurarea activității persoanei juridice; 2) elemente subiective, externe conduitei respective, cum ar fi: modul de organizare internă anterior producerii rezultatului socialmente periculos, actele adoptate ulterior de persoana juridică, autoritatea exercitată asupra persoanei fizice, precum și numărul și rolul persoanelor fizice implicate, asupra cărora aceasta are autoritate morală, administrativă sau disciplinară”.⁵⁶⁶ În continuare, *Lefterache L. V.* subliniază că, „Deși instanțele sunt chemate să răspundă în principal apărărilor formulate de inculpați, problema vinovăției constituie centrul procesului penal. Indiferent dacă apărățile invocă explicit sau nu vinovăția ca element constitutiv al infracțiunii, obligația instanței de a înlătura prezumția de nevinovăție impune prezentarea motivării condamnării, inclusiv argumentele privind existența vinovăției. Totodată, prezumția de nevinovăție depășește simpla absență a vinovăției în sens psihologic, presupunând un probatoriu complex, care trebuie să stabilească: a) existența actului de conduită; b) identificarea subiectului acestuia; c) corespondența dintre conduita reținută și norma de incriminare; d) precum și înlăturarea oricăror justificări sau cauze de neimputabilitate”⁵⁶⁷.

Analiza jurisprudenței și a doctrinei a permis identificarea a patru direcții principale privind structura probatoriului în materia vinovăției persoanei juridice în procesul penal: a) Este suficientă dovedirea vinovăției persoanei fizice implicate, dacă fapta a fost comisă în numele, în interesul sau

⁵⁶⁵ ALECU, Gh. *Instituții de drept penal*. Partea generală și Partea specială. Constanța : Ovidius University Press, 2010. 635 p. ISBN 978-973-614-579-7, p. 26-27; ANTONIU, G. *Vinovăția penală*. București : Ed. Academiei Române, 1995. 340 p. ISBN 973-27-0499-3, p. 117; GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea*. Iași : Ed. Gama, 1994. 397 p. ISBN 973-95120-5-4, p. 131.

⁵⁶⁶ LEFTERACHE, L. V. *Analiza elementelor de probatoriu asupra vinovăției persoanei juridice în cauzele penale. Veriga lipsă. Evoluția practicii judiciare*. Op. cit., p. 114-115.

⁵⁶⁷ *Ibidem*, p. 98.

în realizarea obiectului de activitate al persoanei juridice, condiții care delimitează și sfera răspunderii penale a acesteia; b) Este suficientă dovedirea actului de conduită al persoanei fizice (nu și a vinovăției sale în sens penal), dacă persoana juridică a avut capacitatea de a influența sau orienta acea conduită către producerea rezultatului periculos; c) Vinovăția persoanei juridice trebuie examinată distinct de răspunderea penală: chiar dacă vinovăția fundamentează răspunderea, aceasta nu poate fi reținută în lipsa prealabilă a condițiilor necesare angajării răspunderii; d) Actul de conduită imputabil și absența cauzelor justificative sunt suficiente pentru a fundamenta vinovăția. Dacă nu există apărări privind cauze de neimputabilitate sau justificare, producerea rezultatului periculos în interesul, numele sau obiectul de activitate al persoanei juridice este suficientă pentru a atrage răspunderea penală și pentru a înlătura prezumția de nevinovăție.

Aceste modalități de structurare a probatoriului reflectă direcțiile urmate de instanțele judecătorești în motivarea soluțiilor de condamnare a persoanelor juridice.⁵⁶⁸ În acest context, reținem următoarea speță, unde s-a stabilit că în ceea ce privește SC A. SA nu au fost îndeplinite condițiile de tragere la răspundere penală a persoanei juridice deoarece obiectul de activitate al SC A. SA nu avea legătură cu tranzacționarea de acțiuni și terenuri pentru care s-au formulat acuzații, astfel încât nu era îndeplinită condiția ca fapta să fie comisă în realizarea obiectului de activitate, iar interesul SC A. SA nu presupunea nici pierderea pachetului majoritar de acțiuni și nici ieșirea din patrimoniu a celor trei terenuri pentru care s-au formulat acuzații penale. În mod evident, pierderea suferită de societate nu a putut fi considerată a fi un act în folosul acesteia, astfel încât nici această condiție de tragere la răspundere penală a persoanei juridice nu era îndeplinită. În ceea ce privește cerința ca fapta să fie comisă în numele persoanei juridice, s-a reținut că SC A. SA este în imposibilitate de a acționa cu voință proprie, având în vedere dese schimbări în structura acționariatului și contestațiile reciproce, ca și faptul că administratorii societății au fost deseori contestați și revocați. SC A. SA a avut în fața instanțelor de judecată doi reprezentanți care și-au contestat reciproc autoritatea, ca, de exemplu, în fața Judecătoriei sectorului 6 București. Faptul că mai multe persoane își afirmă calitatea de acționar majoritar sau de administrator, contestându-și reciproc dreptul de a sta în judecată în numele SC A. SA, îndreptățește instanța să considere că nu este îndeplinită condiția ca o faptă comisă în perioada 2007-2011, să fie săvârșită în numele persoanei juridice. SC A. era în imposibilitate de a acționa cu voință proprie, conform legii penale, având în vedere existența mai multor persoane care își contestă calitatea de acționar sau administrator. Contestarea structurii acționariatului și divergențele referitoare la administratori au făcut imposibilă existența voinței proprii a persoanei juridice, cu privire la actele sale, prevalând, din punct de vedere penal, voința diferitelor persoane fizice. S-a reținut că atrage răspunderea persoanei juridice actele comise de organe, reprezentanți, dar și de mandatar prepuși

⁵⁶⁸ Ibidem, p. 97-98.

și persoanele care lucrează oficial pentru entitatea respectivă, dar care acționează sub autoritatea acesteia. Persoanele fizice angajează răspunderea penală a persoanelor juridice, având în vedere delegarea de putere. În speță, în cauza vizată nu s-a reușit a reține, pentru perioada referitoare la care s-au formulat acuzațiile, nici existența unei autorități a persoanei juridice asupra persoanelor fizice și nici o delegare certă de putere către persoanele fizice. Contestările reciproce cu privire la calitatea de acționar majoritar sau administrator, precum și dese acțiuni în justiție formulate în scopul lămuririi acestei probleme, au condus la concluzia că voința persoanelor fizice care au acționat ca administratori, precum și voința persoanelor juridice care afirmau calitatea de acționar majoritar au avut caracter divergent și au împiedicat formarea voinței persoanei juridice care să permită tragerea la răspundere penală a acesteia. În concluzie, dobândirea, deținerea sau folosirea de terenuri și acțiuni, cunoscând că acestea provin din săvârșirea de infracțiuni, nu a putut fi imputată SC A. SA, ca persoană juridică, nefiind îndeplinite condițiile referitoare la răspunderea penală a persoanei juridice.⁵⁶⁹

În temeiul celor expuse, considerăm că, și în cazul persoanei juridice, este necesară existența unui „intelect” capabil să perceapă comiterea unei fapte socialmente periculoase și urmările prejudiciabile ale acesteia. Deoarece vinovăția penală implică atât o componentă intelectuală, cât și una volitivă, acest „intelect” trebuie să fie însoțit de voința de a atinge rezultatul infracțional urmărit. În aceste condiții, dovedirea formei de vinovăție și, în special, a motivului infracțiunii în cazul persoanelor juridice se dovedește dificilă, acestea fiind, în mod tradițional, trăsături specifice persoanei fizice. Continuând această analiză, concluzionăm că stabilirea vinovăției și a motivului infracțiunii este, obiectiv, foarte dificilă. Această constatare intermediară generează alte concluzii, în special aceea că, în acest context, nu putem vorbi propriu-zis despre o infracțiune, întrucât dreptul penal definește infracțiunea ca o faptă socialmente periculoasă săvârșită cu vinovăție. Totuși, justificarea stabilirii acestor circumstanțe poate fi regăsită în altă perspectivă. Astfel, temeiul aplicării sancțiunilor penale față de persoanele juridice este „implicarea” acestora în comiterea infracțiunilor, conform art. 21 alin. (3) Cod penal al Republicii Moldova, care prevede situații precum: a) săvârșirea faptei în interesul persoanei juridice de către o persoană fizică cu funcții de conducere, acționând independent sau în cadrul unui organ al acesteia; b) aprobarea, autorizarea sau utilizarea faptei de către persoana cu funcții de conducere; c) săvârșirea faptei ca urmare a lipsei de supraveghere și control din partea persoanei respective. În aceste condiții, necesitatea stabilirii vinovăției persoanei juridice în comiterea infracțiunii devine justificată și întemeiată. Astfel, în speță, în cadrul unei cauze, în ceea ce privește SC B. SRL s-a constatat că nu există indicii privind

⁵⁶⁹ Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală, Decizia penală Nr. 2550/2012, dosar nr. 4682/2/2012. În: LETERACHE, L. V. *Probe și prezumții în procesul penal. Comentarii din jurisprudență*. București: Ed. Universul Juridic, 2015. 436 p. ISBN 978-606-673-713-5, p. 182-183.

săvârșirea de aceasta a faptelor pentru care se s-a formulat acuzația. Acuzațiile formulate de Ministerul Public în ordonanța din 8 iunie 2012 au avut în vedere modul în care au fost dobândite de către SC B. SRL acțiunile din pachetul majoritar de 75,5% la SC A. SA. În speță, pentru a exista infracțiunea de spălare de bani, trebuia ca pachetul majoritar de acțiuni să provină din săvârșirea de infracțiuni. Pentru existența infracțiunii de spălare de bani, avea relevanță proveniența bunurilor din săvârșirea de infracțiuni, originea infracțională a acestora, cunoașterea acestei proveniențe de către persoana juridică, și nu modul licit sau ilicit de dobândire, deținere, folosire de către SC B. SRL a bunurilor. Fapta este infracțiune de spălare de bani chiar și atunci când un bun provenit dintr-o infracțiune este dobândit prin mod legal prin vânzare-cumpărare, cesiune de acțiuni, dacă cel care a dobândit bunul cunoaște că originea, proveniența acestuia decurge din săvârșirea de infracțiuni. Instanța a reținut acest lucru având în vedere și că, anterior dobândirii de către SC B. SRL a pachetului majoritar, modul de transmitere a acestuia către P. LLC fusese contestat, negându-se existența unui mandat de transmitere a acțiunilor respective, afirmându-se că mandatul este fals. Având în vedere că acuzarea afirma existența unor legături de rudenie între cel care deține P. LLC și unicul acționar al SC B. SRL, precum și faptul că, la data transmiterii acțiunilor către SC B. SRL, contestarea realității mandatului ce a stat la baza cesiunii era cunoscută din procesele pornite între părți, s-a constatat că existau indicii cu privire la cunoașterea de către persoana juridică acuzată a modului în care au fost dobândite acțiunile, respectiv contestarea de către F. LLC a existenței unui mandat de înstrăinare a acelor acțiuni. Verificând informațiile trimise de Oficiul Național pentru prevenirea și combaterea spălării banilor, în final, s-a constatat și că SC B. SRL nu figura cu informații referitoare la infracțiunea de spălare de bani.⁵⁷⁰

În opinia autorului N. Lebedev, pot apărea și alte aspecte relevante legate de acest moment. Conform metodicii criminalistice pentru investigarea anumitor categorii de infracțiuni, inclusiv economice, printre circumstanțele ce trebuie dovedite se numără: a) identificarea făptuitorului (persoanei care a comis infracțiunea); b) stabilirea motivului și scopului infracțiunii; c) existența complicilor și rolul fiecăruia în comiterea faptei.⁵⁷¹ Stabilirea și dovedirea acestor circumstanțe se înscrie în mod logic în cadrul celor prevăzute de art. 96 alin. (1) pct. 1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, necesitând însă o analiză detaliată și minuțioasă, cu referire expresă la persoanele împunernicite cu funcții de conducere în cadrul persoanelor juridice. Aceste circumstanțe, evidențiate de metodica criminalistică, trebuie constatate cu precizie și strict în raport cu persoanele vizate. Astfel, în opinia lui Stucalin V. B., momentul respectiv este corect și pe deplin

⁵⁷⁰ Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală, Decizia penală Nr. 2550/2012, dosar nr. 4682/2/2012. În: LETERACHE, L. V. *Probe și prezumții în procesul penal. Comentarii din jurisprudență. Op. cit.*, p. 184-185.

⁵⁷¹ ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. *Некоторые вопросы преодоления уголовно-процессуальных конфликтов при производстве по уголовному делу. Op. cit.*, с. 43-48.

justificat, întrucât „în cadrul persoanei juridice activează nu doar persoanele împuternicite cu funcții de conducere, ci și angajați de rând. Aceștia din urmă pot să nu fie conștienți de săvârșirea unor fapte ilegale de către conducători în interesul persoanei juridice, precum și de admiterea, autorizarea, aprobarea sau utilizarea acestor fapte. Angajații de rând ar putea fi, în mod eronat, trași la răspundere penală, generând situații de sancționare în absența vinovăției lor, ceea ce subliniază necesitatea unei analize corecte și riguroase în identificarea subiectului vinovat în cadrul persoanei juridice”.⁵⁷² Un alt aspect esențial al obiectului probatoriului în cazul infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice îl reprezintă implicarea și participarea efectivă a acestora la comiterea infracțiunii. Aceasta include stabilirea timpului, locului și naturii acțiunilor sau deciziilor adoptate de persoana juridică, care au condus la implicarea acesteia în săvârșirea faptei infracționale, precum și eventualele activități de ascundere a actului ilegal ori a consecințelor acestuia. Dovedirea acestei implicări este fundamentală, deoarece determină necesitatea identificării și constatării tuturor celorlalte circumstanțe ce țin de activitatea infracțională a persoanelor juridice. De exemplu, în cadrul unei cauze penale, în ceea ce privește SC D. SRL nu au existat indicii privind săvârșirea de aceasta a faptelor pentru care a fost formulată acuzația. Răspunderea penală are caracter personal atât în cazul persoanei fizice, cât și în cazul persoanei juridice. Faptul că SC B. SRL era acționar la SC D. SRL (B. SRL deținea 100% din SC F.F. SRL, care deținea 50% din SC D. SRL) nu transformaseră actele materiale comise în numele și în interesul SC B. SRL în acte comise de SC D. SRL, dacă nu s-a dovedit voința comună de a acționa a celor două persoane juridice. Modul în care acțiunile care formează pachetul majoritar au fost transmise între F. LLC, P. LLC, PA. LLC, SC. B. SRL, E. LLC nu au avut legătură cu SC D. SRL, care deținea un pachet distinct, de 9,99% acțiuni, la SC A. SA. Verificând informațiile trimise de Oficiul Național pentru prevenirea și combaterea spălării banilor, instanța a constatat că, în adresa nr. CXI din 3 martie 2011, s-au comunicat față de SC D. SRL informații referitoare la infracțiunea de spălare de bani care nu au legătură cu acuzațiile din prezenta cauză. Astfel, în lipsa indicării de către Parchet a dovezilor referitoare la faptul că există o contribuție a SC D. SRL, la modul de preluare a acțiunilor din pachetul de 75,5% de către B.A. SRL, instanța nu a reținut în cauză că sunt indicii, la acest moment, că SC D. SRL a comis fapta de care este acuzată.⁵⁷³ În Dicționarul Universal al limbii române, „implicarea, participarea” este definită ca fiind un amestec, o antrenare într-o acțiune, o implicare într-o

⁵⁷² СТУКАЛИН, В. Б. К дискуссии о несостоятельности идеи привлечения юридического лица в качестве обвиняемого в уголовном судопроизводстве. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 217-224. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 221-222.

⁵⁷³ Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală, decizia penală Nr. 2550/2012, dosar nr. 4682/2/2012. În: LEFTERACHE, L. V. *Probe și prezumții în procesul penal. Comentarii din jurisprudență. Op. cit.*, p. 183-184.

activitate⁵⁷⁴. În calitate de sinonime ale „implicării, participării” sunt recunoscute o anumită activitate comună, implicarea în aceasta, o asistență a ei⁵⁷⁵. Dacă analizăm cele menționate anterior, putem concluziona că, în calitate de subiecți ai „participării” sau „implicării” pot fi recunoscute toate persoanele antrenate în activitatea persoanei juridice. Aceștia pot avea o legătură directă cu fapta infracțională — fie ca părți vătămate, bănuite sau învinuite — dar pot fi și persoane juridice care desfășoară o activitate economică legală, folosită însă de persoane de rea-credință pentru a masca urmele infracțiunilor sau consecințele acestora. În astfel de situații, persoanele juridice de bună-credință pot suferi efecte negative, cum ar fi prejudicii materiale sau afectarea reputației comerciale și, uneori, pot fi chiar atrase la răspundere penală pentru participare sau implicare în activitatea infracțională. Această incertitudine trebuie eliminată prin completarea art. 6 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, la capitolul „Termeni și expresii utilizate în prezentul cod”, cu un nou punct 51, care să definească termenul de „implicare a persoanei juridice în comiterea faptei infracționale” după cum urmează: *„Implicarea persoanei juridice în comiterea infracțiunii reprezintă participarea sau antrenarea acesteia în fapta infracțională, în condițiile și circumstanțele prevăzute de art. 21, alin. (3), (31), (4) și (5) din Codul penal al Republicii Moldova.”* Într-un final, în linii generale, putem susține că specificul probatorului în cazul infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice constă în necesitatea dovedirii atât a conduitei persoanei fizice care acționează în numele sau interesul persoanei juridice, cât și a elementelor obiective și subiective ce reflectă implicarea efectivă și controlul exercitat de aceasta asupra activității infracționale. Astfel, probatoriul trebuie să fie complex și integrat, vizând atât actele concrete ale persoanelor fizice, cât și structura organizatorică și deciziile persoanei juridice care permit sau favorizează comiterea faptei ilicite. În continuare, ne propunem să analizăm în mod detaliat *particularitățile desfășurării actelor de urmărire penală* în cauzele privind infracțiunile comise de persoanele juridice, precum și aspectele ce țin de *terminarea urmăririi penale* în privința lor. Pentru investigarea corespunzătoare a faptelor infracționale comise de persoanele juridice, se impune adoptarea unui regim procesual cu caracter special aplicabil numai la rezolvarea anumitor cauze în care sunt antrenate persoanele juridice. Cu toate că atragerea la răspundere a persoanelor juridice se face pe baze generale, aceasta are un șir de particularități față de răspunderea penală a persoanei fizice. Acest specific determină existența unor reguli speciale de procedură aplicabile în cazul instrumentării unui dosar penal împotriva persoanelor

⁵⁷⁴ OPREA, I. et al. *Noul Dicționar universal al limbii române*. București : Ed. Litera Internațional, 2006. 1676 p. ISBN978-973-675-307-7, p. 591, 983.

⁵⁷⁵ SECHE, L., PREDA, I. *Dicționar de sinonime*. București ; Chișinău : Ed. Litera Internațional, 2004. 1176 p. ISBN973-7916-77-8; ISBN9975-74-583-0, p. 361, 636.

juridice⁵⁷⁶. Desfășurarea acțiunilor de urmărire penală în cauzele ce privesc infracțiunile comise de persoanele juridice presupune o abordare adaptată, determinată de specificul acestui subiect atipic al raporturilor de drept penal și procesual-penal. Particularitățile procesului probator și ale efectuării actelor de urmărire penală sunt influențate în mod direct de forma organizatorico-juridică a persoanei juridice, de domeniul său de activitate, precum și de complexitatea și natura infracțiunilor investigate. În acest context, identificarea persoanelor fizice care acționează în numele sau în interesul persoanei juridice devine esențială pentru conturarea cadrului factual și juridic al cauzei. Totodată, aceste elemente condiționează nu doar modul de administrare și evaluare a probatoriului, ci și alegerea mijloacelor și tehnicilor de cercetare, investigare a faptelor infracționale.

Cercetarea infracțiunilor comise de persoanele juridice prezintă o serie de particularități proprii, ce impun o abordare distinctă în cadrul activității de urmărire penală. În baza experienței acumulate din practica judiciară, știința criminalistică a elaborat recomandări metodologice relevante pentru investigarea acestor tipuri de infracțiuni. În acest context, ne vom concentra în principal asupra unor aspecte teoretice ce privesc cercetarea și descoperirea infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice, precum și asupra dificultăților pe care le pot întâmpina organele de urmărire penală în desfășurarea acțiunilor procesuale specifice. Analiza va viza, în mod particular, acele acțiuni de urmărire penală în cadrul cărora ofițerii de urmărire penală pot întâlni dificultăți semnificative în investigarea faptelor, precum cercetarea la fața locului, percheziția și audierea, considerate printre cele mai complexe din punct de vedere tactic⁵⁷⁷.

Cercetarea la fața locului. Potrivit opiniei autorului *Mușutocichin A. L.*, tactica cercetării la fața locului în cauzele ce vizează infracțiuni comise de persoane juridice comportă o serie de particularități și dificultăți specifice, determinate de următoarele aspecte: a) organizarea eficientă a pazei locului presupusei fapte infracționale până la sosirea organelor de urmărire penală, având în vedere că angajații întreprinderii – în special personalul tehnic sau cel responsabil cu paza obiectivului – pot interveni asupra scenei infracțiunii, în virtutea atribuțiilor de serviciu. Mai mult, în majoritatea cazurilor, activitățile de curățenie în interiorul incintelor și pe terenurile adiacente se desfășoară în orele dimineții, fapt ce poate altera probele; b) necesitatea asigurării prezenței reprezentanților legali ai organizației și a persoanelor responsabile din punct de vedere material pe parcursul desfășurării cercetării la fața locului, în scopul garantării legalității și eficienței procesului; c) dificultăți generate de existența unor teritorii, încăperi, birouri sau depozite care

⁵⁷⁶ **DUMITRESCU, F.-G.** Investigarea infracțiunilor comise de persoanele juridice: cadrul metodologic general și unele particularități. In: *Revista Română de Criminalistică*. 2022, nr. 1 (129), vol. XXIII, pp 32-39. ISSN 1454-3117, p. 38.

⁵⁷⁷ În acest sens a se vedea: DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău: Cartea Juridică, 2011. 629 p. ISBN 978-9975-53-015-6; GHEORGHITĂ, M. *Tratat de criminalistică*. Chișinău, 2017. 871 p. ISBN 978-9975-53-834-3; OSOIANU, T. et al. *Tactica acțiunilor de urmărire penală*. Chișinău: Ed. Cartea Militară, 2020. 339 p. ISBN 978-9975-3366-0-4; JITARIUC, V., RUSU, V. *Tratat de criminalistică. Partea II. Tactica criminalistică*. București: Ed. Pro Universitaria, 2025.1069 p. ISBN 978-606-26-2008-0.

aparțin formal mai multor persoane juridice, dar sunt situate în aceeași clădire sau pe același perimetru. Aceste persoane juridice pot avea, în mod diferit, calitatea de proprietar, locatar sau uzufructuar, ceea ce complică stabilirea clară a limitelor atribuibile fiecărei entități în parte; d) identificarea precisă a limitelor locului în care a fost săvârșită fapta infracțională, mai ales în lipsa reprezentanților persoanei juridice sau a unor indicii ori semnalizări care să individualizeze în mod clar întreprinderea în spațiul fizic; e) existența unor restricții în utilizarea mijloacelor tehnico-criminalistice de fixare (fotografiere judiciară, înregistrare video), întrucât, în procesul documentării, pot fi captate imagini ale unor bunuri sau spații care nu aparțin persoanei juridice vizate, ci altor entități juridice aflate în proximitate, ceea ce ar putea genera conflicte de ordin juridic sau litigii ulterioare⁵⁷⁸.

Percheziția. Același autor, Mușutocichin A. L., susține că în cadrul efectuării perchezițiilor pot apărea dificultăți de ordin tactic, multe dintre acestea fiind similare celor întâlnite în cazul cercetării la fața locului. Totuși, se impune recunoașterea faptului că organizarea și desfășurarea perchezițiilor la nivelul întreprinderilor, instituțiilor sau altor organizații prezintă un specific aparte, determinat de natura entității vizate – o persoană juridică. În acest context, autorul menționat atrage atenția asupra unor particularități relevante ce trebuie luate în considerare în etapa de pregătire a acestei acțiuni de urmărire penală: a) un potențial ridicat de împotrivire din partea persoanei juridice, manifestat prin existența propriului sistem de securitate și pază, dar și prin relații personale sau chiar de natură corupțională între reprezentanții acesteia și funcționari ai organelor de drept sau ai administrației publice; b) deținerea unor resurse tehnice și financiare ce permit crearea de ascunzișuri sofisticate, implementarea sistemelor de criptare sau de protecție avansată a informațiilor stocate pe suporturi electronice⁵⁷⁹; c) existența sistemelor de alarmă în cazuri de urgență, concepute pentru a semnala iminentul control din partea autorităților competente, precum și a mijloacelor tehnice de distrugere sau compromitere a bunurilor, documentelor și altor obiecte cu valoare probatorie; d) localizarea geografică dispersată a obiectivelor vizate, ceea ce poate îngreuna desfășurarea percheziției – de exemplu, situații în care sediul central al întreprinderii este amplasat într-o zonă urbană, în timp ce spațiile de depozitare sau alte anexe se află în afara orașului.⁵⁸⁰ Se impune, de asemenea, sublinierea faptului că, în cadrul efectuării perchezițiilor la întreprinderi și organizații, o atenție deosebită trebuie acordată etapei de pregătire a acestei acțiuni de urmărire penală. Aceasta presupune valorificarea corespunzătoare a prevederilor tacticii

⁵⁷⁸ МИШУТОЧКИН, А. Л. *Тактика следственных действий в расследовании преступлений, совершенных юридическими лицами. Op. cit.*, c. 168-169.

⁵⁷⁹ A se vedea: PURICI, S. *Metodica cercetării infracțiunilor din domeniul informaticii*. Chișinău: CEP USM, 2018. 221 p. ISBN 978-9975-71-999-5, p. 122-125.

⁵⁸⁰ МИШУТОЧКИН, А. Л. *Тактика следственных действий в расследовании преступлений, совершенных юридическими лицами. Op. cit.*, c. 169.

criminalistice privind desfășurarea percheziției, precum și luarea în considerare a practicii organelor de urmărire penală în materie, acumulată în astfel de cauze.

Ridicarea de obiecte și înscrisuri. În viziunea autorului *Budăi R.*, „În cursul desfășurării urmăririi penale în cauzele ce vizează persoane juridice, se impune identificarea și localizarea tuturor obiectelor și înscrisurilor relevante pentru cauza penală, atât prin intermediul cercetării la fața locului, cât și, atunci când este necesar, prin efectuarea percheziției. Obiectele ridicate în urma acestor acțiuni de urmărire penală pot constitui suport probatoriu pentru dispunerea și realizarea diverselor expertize criminalistice, în funcție de specificul și complexitatea speței investigate”.⁵⁸¹

Audierea. Pe bună dreptate, *Budăi R.* subliniază că „Reprezentantul persoanei juridice nu este audiat în legătură cu aspectele percepute direct, în nume propriu, ci în calitate de „organ reprezentativ” al entității juridice. Atunci când acesta deține informații relevante despre fapte sau împrejurări care pot servi drept probe, el poate fi audiat distinct, în calitate de martor. Astfel, nu există o incompatibilitate legală între statutul de martor și cel de reprezentant al persoanei juridice, aceste calități fiind susceptibile de a fi exercitate cumulativ, în funcție de natura și sursa informațiilor deținute.”⁵⁸² Cercetătorul *Mușutocichin A. L.* remarcă, în contextul audierii în cauzele privind infracțiuni comise de persoane juridice, că această activitate procesuală prezintă multiple similitudini cu tactica audierii membrilor grupărilor infracționale organizate, mai ales în situații conflictuale, dar comportă totodată particularități semnificative. Astfel, spre deosebire de structura infracțională ierarhizată specifică grupărilor criminale (organizator, instigator, complice etc.), în cadrul persoanelor juridice predomină o ierarhie profesională și funcțională (director, contabil, personal tehnic etc.), ceea ce poate afecta veridicitatea și completitudinea declarațiilor oferite de către angajați. În plus, persoana juridică, prin reprezentanții săi, poate manifesta împotrivire față de activitățile de cercetare penală, inclusiv prin construirea de alibiuri artificiale, a căror demascare implică dificultăți probatorii considerabile. Totodată, metodele tactice obișnuite utilizate pentru clarificarea implicării în comiterea infracțiunii se dovedesc adesea inefficiente în raport cu specificul funcțional și juridic al persoanei juridice.⁵⁸³

Recunoașterea în calitate de bănuît. Punerea sub învinuire. Audierea bănuîtilui și învinuitului. Până la momentul punerii sub învinuire, persoana juridică față de care există probe că ar fi săvârșit o infracțiune trebuie recunoscută în calitate de bănuît. Atribuirea acestei calități procesuale se realizează printr-o ordonanță emisă de către procuror sau de organul de urmărire penală. Informarea persoanei juridice cu privire la faptele pentru care este bănuîtă, înmânarea copiei ordonanței de recunoaștere în calitate de bănuît, precum și comunicarea în scris a drepturilor și

⁵⁸¹ BUDĂI, R. *Op. cit.*, p. 243.

⁵⁸² *Ibidem*, p. 243-244.

⁵⁸³ МИШУТОЧКИН, А. Л. *Тактика следственных действий в расследовании преступлений, совершенных юридическими лицами. Op. cit.*, с. 170.

obligățiilor procesuale specifice se vor efectua în prezența reprezentantului legal al persoanei juridice ori a unui reprezentant desemnat de către procuror sau organul de urmărire penală. Aceste demersuri se realizează în mod corespunzător, prin analogie cu procedura prevăzută pentru punerea sub învinuire și formularea acuuzării, adaptată specificului persoanei juridice⁵⁸⁴.

Autoarea *Ilie A.-R.* susține că „Dacă față de o persoană juridică se fac primele cercetări în legătură cu săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, ea are calitatea de făptuitor. Dacă în cauză a început urmărirea penală și aceasta vizează o persoană juridică, aceasta va fi suspect (bănuț), învinuit în respectivul proces penal. De la acel moment apar drepturile și obligațiile prevăzute de lege pentru acești subiecți procesuali”⁵⁸⁵. În ceea ce privește punerea sub învinuire a persoanei juridice, se reține că, din perspectivă jurisprudențială, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a statuat că, deși Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu menționează explicit răspunderea persoanelor juridice, aceasta nu este incompatibilă cu prevederile Convenției. Astfel, în cazul în care o persoană juridică este acuzată penal, aceasta beneficiază de garanțiile procesului echitabil prevăzute la articolul 6 din Convenție. Această interpretare jurisprudențială se aliniază doctrinei europene, conform căreia articolele 6 și 7 din CEDO protejează în egală măsură atât persoanele fizice, cât și pe cele juridice. Din cele expuse rezultă că statelor europene li se recomandă, dar nu li se impune, adoptarea principiului răspunderii penale a persoanei juridice. Totuși, evoluțiile recente tind să confere acestei practici un caracter imperativ, deși, în mod tradițional, dreptul penal rămâne în sfera de competență exclusivă a legiuitorului național, nefiind un domeniu reglementat de organele comunitare.⁵⁸⁶

Atunci când procurorul, din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală, constată că probele acumulate sunt suficiente, va emite ordonanța de punere sub învinuire a persoanei juridice. Acest act procedural are un caracter strict personal, fiind expresia acuzației formulate împotriva persoanei juridice. În situația în care în cadrul aceleiași cauze penale sunt vizate și persoane fizice învinuite pentru aceleași fapte, ordonanța de punere sub învinuire va fi întocmită separat pentru fiecare dintre acestea. Ordonanța de punere sub învinuire a persoanei juridice trebuie să conțină elementele prevăzute la alineatul (2) al articolului 281 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, și anume: data și locul întocmirii, numele, prenumele și funcția procurorului care a emis actul, formularea învinuirii cu indicarea datei, locului, mijloacelor, modului de săvârșire a infracțiunii, precum și consecințele acesteia, motivele și semnele calificative pentru încadrarea juridică a faptei, precum și circumstanțele care agravează răspunderea. Totodată, ordonanța va

⁵⁸⁴ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. *Op. cit.*, p. 27.

⁵⁸⁵ ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 296.

⁵⁸⁶ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. *Op. cit.*, p. 35.

include atributele de identificare ale persoanei juridice, precum: a) denumirea completă și forma juridică de organizare; b) data înregistrării în Registrul de stat; c) modalitatea de constituire (înființare sau reorganizare); d) numărul de identificare de stat și codul fiscal; e) sediul social.

Pe lângă acestea, pot fi menționate și alte detalii suplimentare, cum ar fi mărimea capitalului social, numerele de telefon, fax, adresa de e-mail și conturile bancare. În final, ordonanța trebuie să precizeze explicit punerea sub învinuire a persoanei juridice în calitate de învinuit, cu indicarea articolului, alineatului și literei din Codul penal care prevăd răspunderea pentru infracțiunea imputată.⁵⁸⁷ În opinia lui *Kelina S. Gh.*, „Particularitățile statutului procesual al persoanei juridice învinuite au un caracter abstract și formal. Legea procesual-penală nu reglementează direct drepturile persoanei juridice învinuite, ci se referă exclusiv la drepturile persoanelor fizice concrete care acționează în calitate de reprezentanți ai acesteia. Această soluție este inevitabilă, întrucât, din perspectiva teoriei generale a dreptului, persoana juridică constituie un subiect de drept creat artificial prin intermediul unei ficțiuni juridice, neavând o existență fizică proprie.”⁵⁸⁸

Având în vedere aceste considerente, autoarea *Smeșcova L. V.* subliniază faptul că persoana juridică comunică, pe durata efectuării acțiunilor procesuale, cu organele de urmărire penală exclusiv prin intermediul reprezentanților săi. În această calitate pot fi admise persoanele fizice împuternicite să reprezinte interesele persoanei juridice în procesul penal, fie pe baza unei procuri, fie în temeiul prevederilor legislației civile care permit reprezentarea fără procură. Prin interacțiunea cu reprezentantul persoanei juridice învinuite, aceasta are posibilitatea de a: a) fi informată despre desfășurarea acțiunilor de urmărire penală; b) obține copii ale documentelor procesuale; c) exprima poziția sa în cadrul cauzei penale, ceea ce reprezintă, în esență, opinia persoanei juridice privind natura învinuirii și implicarea sa în săvârșirea faptei. Această împuternicire este esențială, întrucât este strâns legată de dreptul de a prezenta probe, poziția persoanei juridice constituind un mijloc important de probă, alături de cele prevăzute în Codul de procedură penală; d) fi informată despre punerea sub învinuire și să ia cunoștință de ordonanța emisă în acest sens; e) fi notificată cu privire la finalizarea urmăririi penale și să consulte materialele cauzei; f) prezenta probe; g) contesta ordonanțele privind aplicarea măsurilor de constrângere procesual-penală, precum și alte acte procesuale relevante”.⁵⁸⁹

Astfel, această reprezentare constituie un mecanism fundamental în asigurarea drepturilor procesuale ale persoanei juridice învinuite pe parcursul procesului penal. Procurorul va înainta acuzarea persoanei juridice învinuite în prezența apărătorului (avocatului), în termen de 48 de ore de la emiterea ordonanței de punere sub învinuire, dar nu mai târziu de ziua în care reprezentantul

⁵⁸⁷ *Ibidem*, p. 26.

⁵⁸⁸ КЕЛИНА, С. Г. *Op. cit.*, c. 52-59; НАУМОВ, А. В. Концепция уголовного законодательства Российской Федерации. В: *Государство и Право*. 1992, № 8, с. 38-46. ISSN 0132-0769, с. 38-46.

⁵⁸⁹ СМЕШКОВА, Л. В. *Op. cit.*, c. 212-213.

legal sau reprezentantul desemnat s-a prezentat la procuror sau a fost adus silit, conform prevederilor art. 199 din Codul de procedură penală. Ordonanța de punere sub învinuire va fi adusă la cunoștința reprezentantului legal sau celui desemnat de către procuror, care îi va explica conținutul acesteia. Aceste operațiuni se vor consemna prin semnăturile procurorului, reprezentantului legal sau desemnat, precum și ale avocatului participant, aplicate pe ordonanță, indicând data și ora punerii sub învinuire. O copie a ordonanței de punere sub învinuire va fi înmănată reprezentantului legal sau desemnat, împreună cu o informare scrisă privind drepturile și obligațiile ce revin calității de învinuit. În această informare se va preciza că reprezentantul legal sau desemnat, cu participarea căruia se efectuează urmărirea penală în privința persoanei juridice, însușește aceste drepturi și obligații, cu excepția celor indisolubil legate de persoana fizică în calitate procesuală, exercitate corespunzător, și va beneficia de garanțiile privind neasimilarea sa cu statutul de urmărit penal al persoanei juridice. Toate aceste acțiuni se vor consemna în ordonanța de punere sub învinuire, însoțite de confirmarea reprezentantului legal sau desemnat cu privire la luarea la cunoștință a drepturilor și obligațiilor prevăzute la art. 66 din Codul de procedură penală.⁵⁹⁰ În contextul analizei acestui subiect, se impune a sublinia că anumite opinii controversate au fost formulate cu privire la aplicabilitatea privilegiului împotriva autoincriminării în cazul persoanei juridice. Astfel, în sistemul de drept common law s-a consacrat ideea că persoana juridică nu beneficiază de acest drept, întrucât nu poate fi constrânsă prin mijloace coercitive să facă declarații, ceea ce face ca protecția împotriva autoincriminării să fie considerată inutilă în acest context. În dreptul canadian, deși dreptul de a nu formula declarații împotriva propriei persoane a fost extins și asupra persoanei juridice, legislația permite totuși ca angajații acesteia să depună declarații împotriva entității juridice. În lipsa unei reglementări exprese în dreptul procesual penal al Republicii Moldova, practica judiciară a relevat situații în care persoana juridică, în calitate de învinuit sau inculpat, a refuzat să ofere declarații, fără a fi astfel privată de dreptul de a participa la administrarea altor mijloace de probă și de a reveni ulterior asupra deciziei luate cu privire la tăcere.⁵⁹¹

În continuare, ne vom referi la opinia exprimată de cercetătoarea *Trandafir A.-R.*, care subliniază faptul că „...dreptul la tăcere și dreptul de a nu contribui la propria incriminare exercită un impact esențial asupra garantării drepturilor învinuitului, indiferent dacă acesta este o persoană fizică sau juridică. Recunoașterea acestor drepturi are o valoare fundamentală în asigurarea caracterului echitabil al procesului penal și presupune interdicția utilizării constrângerii, fie fizice, fie psihologice, în scopul obținerii de declarații ori mijloace de probă contrar voinței subiectului

⁵⁹⁰ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. *Op. cit.*, p. 26-27.

⁵⁹¹ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1062.

acuzării. Totuși, în doctrină și jurisprudență au fost exprimate unele rezerve în ceea ce privește aplicabilitatea acestor garanții în cazul persoanelor juridice, argumentându-se că drepturile respective ar fi concepute preponderent pentru protecția persoanei fizice, în fața unor forme de constrângere fizică sau psihică. Chiar dacă, teoretic, unele drepturi prevăzute de CEDO sunt recunoscute și persoanelor juridice, acestea nu ar beneficia întotdeauna de aceeași forță de protecție ca în cazul persoanelor fizice. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, în special în domeniul dreptului concurenței, tinde să confirme această diferențiere, admitând aplicabilitatea relativă a acestor garanții în raport cu persoanele juridice, chiar dacă, în anumite cazuri, s-au conturat și unele nuanțări sau temperări ale acestei poziții”.⁵⁹²

În ceea ce privește anumite aspecte de drept comparat referitoare la efectuarea acțiunilor de urmărire penală în cauzele ce implică persoane juridice, un exemplu relevant este oferit de dreptul australian, unde a fost ridicată o problemă interesantă în legătură cu privilegiul împotriva autoincriminării, consacrat în *common law*. Potrivit acestui principiu, autorii *Streteanu F.*, *Chiriță R.* susțin că „Orice persoană are dreptul de a refuza furnizarea de declarații sau documente care ar putea contribui la propria incriminare în cadrul unui proces penal. Acest privilegiu, însă, nu este aplicabil în mod egal persoanelor juridice. Rațiunea acestei excluderi rezidă, pe de o parte, în dificultatea practică pe care ar presupune-o condamnarea unei corporații dacă aceasta ar putea invoca privilegiul împotriva autoincriminării, iar pe de altă parte, în considerente ce țin de justificarea și scopul original al acestei garanții. Astfel, în cazul persoanelor fizice, privilegiul servește la protejarea demnității umane, la asigurarea unui echilibru între drepturile individului și puterea coercitivă a statului, precum și la menținerea caracterului acuzatorial al procesului penal. În raport cu persoanele juridice, însă, s-a constatat că acestea dispun de o forță economică și juridică considerabilă, având acces la resurse extinse și beneficiind de un set semnificativ de drepturi și privilegii, tocmai datorită naturii lor de entități abstracte, fără existență fizică. În consecință, declară *Streteanu F.* și *Chiriță R.*, s-a considerat că linia de echilibru între interesele de protecție ale entităților corporatiste și prerogativele statului trebuie trasată într-un mod diferit față de cazul persoanelor fizice, ceea ce justifică excluderea acestora din sfera de aplicare a privilegiului împotriva autoincriminării.”⁵⁹³

În dreptul procesual-penal canadian, dreptul persoanei de a nu fi constrânsă să depună mărturie împotriva propriei persoane, recunoscut atât de *common law*, cât și de Carta Canadiană a Drepturilor și Libertăților din 1982, a fost extins și în favoarea persoanei juridice. Totuși, în pofida acestei recunoașteri, angajații corporației – inclusiv aceia care pot fi considerați drept *alter ego*-ul acesteia – pot fi obligați să depună mărturie împotriva entității juridice. Această soluție juridică,

⁵⁹² TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 523-524.

⁵⁹³ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice* (2007). *Op. cit.*, p. 387-388.

după părerea lui *Streteanu F.* și *Chiriță R.*, „...este justificată prin lipsa unei identități de natură procesuală și subiectivă între martor, învinuit și inculpat. Altfel spus, deși persoana juridică beneficiază de anumite garanții recunoscute și persoanei fizice, în practică, protecția împotriva autoincriminării nu este una absolută, întrucât membrii săi pot fi audiați și utilizați ca sursă probatorie împotriva acesteia”.⁵⁹⁴

Revenind la reglementările procesual-penale ale Republicii Moldova privind efectuarea urmăririi penale, inclusiv a acțiunilor procesuale specifice cauzelor penale în care sunt implicate persoanele juridice, se impune a fi remarcat faptul că, după înaintarea acuzării, procurorul urmează să procedeze la audierea persoanei juridice învinuite, prin intermediul reprezentantului său legal sau al reprezentantului desemnat, în conformitate cu prevederile legale aplicabile.

Audierea condiționată a învinuitului – persoană juridică – se va desfășura în conformitate cu prevederile și garanțiile procesuale consacrate de art. 104 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. În cadrul acestei acțiuni procesuale, reprezentantul legal sau reprezentantul desemnat al persoanei juridice va fi întrebat dacă, în virtutea calității procesuale deținute, a împuternicirilor conferite și în temeiul statutului său procedural special, consimte să formuleze explicații cu privire la învinuirea adusă persoanei juridice. În cazul în care consimțământul va fi exprimat în mod expres și consemnat în procesul-verbal de audiere, reprezentantului i se va solicita să își exprime poziția cu privire la recunoașterea învinuirii formulate împotriva persoanei juridice și, ulterior, să prezinte explicațiile corespunzătoare, care vor fi documentate în condițiile prevăzute de art. 260 și 261 din același cod. În situația în care reprezentantul legal sau cel desemnat revine ulterior asupra poziției procesuale exprimate anterior ori asupra conținutului explicațiilor furnizate cu ocazia înaintării învinuirii – inclusiv în sensul completării acestora – procurorul va efectua o audiere suplimentară a persoanei juridice învinuite. Explicațiile astfel oferite vor fi consemnate, de asemenea, într-un proces-verbal întocmit potrivit dispozițiilor art. 260 și 261 din Codul de procedură penală. În acest context, este relevantă și opinia exprimată de autoarea *L. Smeșcova*, care susține că „Persoana juridică dobândește calitatea de participant la procesul penal din momentul atribuirii statutului de învinuit, respectiv, din clipa emiterii ordonanței de punere sub învinuire. În lumina acestei constatări, autoarea formulează o serie de întrebări cu caracter problematic, esențiale pentru delimitarea exactă a statutului procesual al persoanei juridice în etapa anterioară punerii sub învinuire. Astfel, se ridică următoarele dileme: are persoana juridică dreptul de a participa la acțiunile de urmărire penală desfășurate de către organul de urmărire penală anterior punerii acesteia sub învinuire? În caz afirmativ, care este calitatea procesuală în temeiul căreia reprezentantul persoanei juridice – care nu a fost încă pusă sub învinuire – poate fi admis la

⁵⁹⁴ *Ibidem*, p. 388-389.

participarea în cadrul acestor acțiuni procedurale?”⁵⁹⁵ În ceea ce ține de propria opinie în acest sens, considerăm că, *de jure*, persoana juridică nu are un drept garantat de participare la acțiuni de urmărire penală anterior atribuirii statutului procesual. *De facto*, participarea sa poate fi acceptată în mod justificat și limitat, în calitate de reprezentant legal, martor sau terț afectat, în funcție de natura acțiunii întreprinse de organul de urmărire penală. Pentru a evita eventuale încălcări ale dreptului la apărare și la un proces echitabil, recomandăm ca în momentul în care există suspiciuni rezonabile asupra unei persoane juridice, să i se atribuie statutul de bănuît, cu toate garanțiile procesuale aferente (prin ordonanță).

Astfel, se constată existența unui număr semnificativ de incertitudini în materia urmăririi penale a persoanelor juridice și a efectuării acțiunilor de urmărire penale în privința sau cu participarea lor, ceea ce evidențiază necesitatea unor intervenții legislative substanțiale. Corectarea cadrului normativ trebuie realizată în concordanță cu evoluțiile doctrinare și cu principiile fundamentale ale dreptului procesual-penal, astfel încât să se asigure un echilibru între eficiența procesului penal și respectarea drepturilor subiecților implicați.

Problematica răspunderii penale a persoanei juridice a căpătat o importanță tot mai mare în dreptul penal contemporan, pe fondul complexificării relațiilor economice și sociale. În acest context, analiza aspectelor și particularităților referitoare la ***terminarea urmăririi penale și trimiterea în judecată*** a cauzei în care este implicată o persoană juridică devine esențială pentru asigurarea unei justiții eficiente și echitabile. Autoarea *Smeșcova L. V.* subliniază că „Particularitățile terminării urmăririi penale în ceea ce privește persoanele juridice se reflectă printr-o diversitate de forme și soluții procesuale, care pot fi dispuse de către organul de urmărire penală, în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei”⁵⁹⁶.

Conform Ghidului privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice, aprobat prin Ordinul Procurorului General nr. 98/11 din 22 octombrie 2020, procurorul are obligația de a analiza conformitatea urmăririi penale cu dispozițiile Codului de procedură penală. În măsura în care constată că urmărirea este completă, că probele au fost administrate legal și sunt suficiente pentru a susține o acuzație, procurorul poate dispune, prin ordonanță motivată, una dintre următoarele soluții: a) încetarea urmăririi penale, scoaterea de sub urmărire penală a persoanei juridice și clasarea procesului penal; b) întocmirea rechizitoriului și trimiterea cauzei în judecată în privința persoanei juridice față de care s-a formulat acuzația oficială.

Este important de menționat că procedura aplicabilă în cazul terminării urmăririi penale față de persoana juridică este identică cu cea aplicabilă persoanei fizice, neexistând, sub acest aspect, diferențieri de tratament procesual. În ipoteza în care, pentru aceeași faptă penală, sunt puse sub

⁵⁹⁵ CMEIIKOBA, Л. В. *Op. cit.*, c. 215.

⁵⁹⁶ *Ibidem*, c. 213.

urmărire atât persoana fizică, cât și persoana juridică, procurorul are posibilitatea, în temeiul art. 275 pct. 3 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, să dispună încetarea urmăririi penale sau scoaterea de sub urmărire a uneia dintre ele, atunci când se constată că fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii. Într-o asemenea situație, urmărirea penală poate continua față de cealaltă entitate – fie persoana fizică, fie persoana juridică – în funcție de circumstanțele cauzei. De asemenea, la finalizarea urmăririi penale, reprezentantul legal sau persoana desemnată în acest scop de către persoana juridică va avea dreptul de a lua cunoștință de materialul probator, în conformitate cu prevederile art. 293 și 294 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. În funcție de soluția adoptată, procurorul este obligat să comunice reprezentantului persoanei juridice o copie a ordonanței de încetare, scoatere de sub urmărire penală sau clasare, ori, după caz, o copie a rechizitoriului, în situația trimiterii cauzei în judecată.⁵⁹⁷

De asemenea, în același sens și context, potrivit opiniei exprimate de *Smeșcova L. V.*, „În situația în care, într-o cauză penală, sunt puse sub învinuire atât persoane fizice, cât și persoane juridice, procurorul are obligația de a întocmi un rechizitoriu distinct pentru fiecare învinuit în parte, indiferent de „natura sa juridică”. În ipoteza în care, ca urmare a disjungerii cauzei sau a încetării urmăririi penale ori a scoaterii de sub urmărire penală a tuturor persoanelor fizice implicate, în calitate de învinuit rămâne doar persoana juridică, procurorul este chemat să adopte una dintre următoarele soluții procesuale: a) să dispună, printr-o ordonanță motivată, încetarea urmăririi penale ori scoaterea de sub urmărire penală a persoanei juridice și, implicit, clasarea procesului penal; b) să întocmească un rechizitoriu prin care să dispună trimiterea în judecată a persoanei juridice care a fost anterior pusă sub învinuire”.⁵⁹⁸ Terminarea urmăririi penale în privința persoanelor juridice reprezintă o etapă esențială care precedă, în mod direct, trimiterea cauzei penale în judecată, atunci când există probe suficiente pentru susținerea acuzației. Alegerea între soluțiile de clasare, încetare sau întocmire a rechizitoriului reflectă finalitatea activității de urmărire penală și determină dacă persoana juridică va fi sau nu supusă procedurii judiciare. Astfel, între cele două momente procesuale există o legătură de condiționare logică și procedurală, reglementată unitar de Codul de procedură penală. Autorii *Ursachi P.* și *Vizdoagă T.* subliniază că „Trimiterea cauzei penale în judecată constituie o activitate procesuală esențială, specifică fazei urmăririi penale. Prin acest act, procurorul este dezinvestit din calitatea sa de conducător al urmăririi penale, respectiv din competența de a mai dispune sau efectua acte de urmărire penală, fiind înlăturat complet din exercitarea oricăror atribuții procesuale în această calitate. Din punct de vedere juridic, trimiterea în judecată îndeplinește o dublă funcție: pe de o parte, marchează finalizarea fazei de urmărire penală,

⁵⁹⁷ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 29-30.

⁵⁹⁸ CMEIIKOBA, Л. В. Op. cit., c. 213.

iar pe de altă parte, are rolul de a sesiza instanța de judecată competentă pentru soluționarea cauzei. Ulterior acestui moment procesual, toate cererile formulate în legătură cu accesul la materialele urmăririi penale și eventualele plângeri se adresează judecătorului de instrucție, în temeiul art. 313 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. De asemenea, orice alte cereri, plângeri sau demersuri depuse după sesizarea instanței vor fi soluționate exclusiv de către instanța de judecată investită cu examinarea cauzei”.⁵⁹⁹

Momentul terminării urmăririi penale și al eventualei trimiteri în judecată a cauzei în care este implicată o persoană juridică are o importanță deosebită, întrucât marchează trecerea de la faza investigativă la cea jurisdicțională. Acest moment procesual reflectă nu doar finalitatea activității de urmărire penală, ci și evaluarea riguroasă a legalității și temeiniciei probelor administrate. Prin urmare, luarea unei decizii corecte la acest stadiu este esențială pentru asigurarea unui proces echitabil și a unei răspunderi penale efective a persoanei juridice.

3.6. Încheierea acordului judiciar de interes public în cadrul urmăririi penale

Instituția acordului judiciar de interes public încheiat cu persoanele juridice reprezintă o formă alternativă de soluționare a cauzei penale, menită să asigure eficiența procesului penal și să încurajeze cooperarea subiectului răspunderii penale. În contextul urmăririi penale, acest mecanism permite evitarea unui proces de durată, prin asumarea răspunderii de către persoana juridică și angajamentul acesteia de a respecta anumite condiții impuse de lege și de autoritățile judiciare. Astfel, acordul devine un instrument de echilibru între interesul public pentru tragerea la răspundere și necesitatea unei reacții penale rapide, proporționale și eficiente.

Potrivit opiniei exprimate de *Zolotuhina L.*, „În evoluția gândirii politico-juridice se remarcă o dezvoltare treptată a conceptului de „interese publice”, acest demers intelectual fiind marcat de eforturile gânditorilor din diferite epoci de a analiza raportul dintre interesele publice și cele private, în căutarea unui echilibru optim între acestea. Concepțiile teoretice formulate de-a lungul timpului reflectă influențele epocii istorice, ale contextului economic și politic, dar și ale unor factori subiectivi, precum apartenența la o anumită clasă socială. Astfel, anumite doctrine tind să absolutizeze rolul statului și să acorde întâietate intereselor publice (de exemplu, etatismul și conservatorismul), în timp ce altele privilegiază protecția drepturilor și libertăților individuale (precum în cazul liberalismului). În gândirea politico-juridică contemporană se conturează din ce în ce mai clar ideea necesității realizării unui echilibru armonios între interesele publice și cele private, sub influența tot mai evidentă a concepțiilor umaniste. În doctrina juridică actuală, noțiunea de

⁵⁹⁹ URSACHI, P. și T. VIZDOAGĂ. Punerea pe rol a cauzei penale. Trimiterea cauzei în judecată. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 258-259. ISBN 978-9975-53-231-0. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecatorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21], p. 258-259.

„interese publice” este înțeleasă ca incluzând atât „interesele statului”, cât și „interesele societății”, această abordare fiind specifică modelului european de interpretare și percepție a dreptului. În ansamblu, o înțelegere corectă și echilibrată a acestei categorii juridice este fundamentală pentru perfecționarea cadrului normativ care reglementează raportul dintre interesele publice și cele private în legislația națională”.⁶⁰⁰ Termenul „dreptul interesului public” (*public interest law*) își are originile în Statele Unite ale Americii, fapt care justifică abordarea analitică pornind de la acest cadru istoric și juridic. Unul dintre primii autori care a formulat fundamentele conceptuale ale dreptului interesului public în spațiul american a fost Louis Brandeis, ulterior judecător al Curții Supreme a Statelor Unite. Acesta s-a remarcat ca unul dintre pionierii pledoariilor în apărarea interesului public, cu mult înainte ca această noțiune să capete amploare și recunoaștere în cadrul sistemului juridic și în discursul doctrinar”.⁶⁰¹ În etapa actuală, în opinia lui D. A. Tumanov, „În numeroase state, în special cele aparținând sistemului de drept anglo-saxon, instanțele judecătorești sunt frecvent învestite cu o competență extinsă în materia protejării intereselor publice. Această tendință reflectă consolidarea rolului activ al puterii judecătorești în asigurarea echilibrului dintre interesele societății și cele individuale, prin intermediul mecanismelor de control jurisdicțional și al interpretării evolutive a normelor de drept”.⁶⁰²

Analiza instituției încheierii acordului judiciar de interes public în cazul infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice o vom începe cu Franța, unde, spre exemplu, atât timp cât acțiunea publică nu a fost declanșată, procurorul Republicii are posibilitatea de a propune unei persoane juridice, implicate în una sau mai multe infracțiuni de corupție sau trafic de influență (prevăzute de articolele 433-1, 433-2, 435-3, 435-4, 435-9, 435-10, 445-1, 445-1-1, 445-2 și 445-2-1, precum și de penultimul alineat al articolului 434-9 și de al doilea alineat al articolului 434-9-1 din Codul penal), și/sau în infracțiuni de evaziune fiscală și spălare de bani aferente (conform articolelor 1741 și 1743 din Codul general al impozitelor), încheierea unei convenții judiciare de interes public (*Convention judiciaire d'intérêt public – CJIP*). Această convenție poate prevedea impunerea uneia sau mai multor obligații în sarcina persoanei juridice vizate, după cum urmează: 1) Achitarea unei amenzi de interes public către Trezoreria publică, stabilită proporțional cu avantajele obținute în urma comiterii infracțiunii, dar care nu poate depăși 30% din cifra de afaceri medie anuală aferentă ultimilor trei ani cunoscuți la momentul constatării faptelor. Plata acestei sume poate fi eșalonată pe o perioadă de maximum un an, conform unui calendar stabilit prin convenție; 2) Implementarea

⁶⁰⁰ ЗОЛОТУХИНА, Л. «Публичный интерес» как административно-правовая категория в истории политико-правовой мысли. *Legea și Viața*. 2019, nr. 8/2(332), pp. 42-46. ISSN 2587-4365. Режим доступа: https://ibn.idsi.md/ru/vizualizare_articol/83514# [дата обращения 2025-08-10], p. 45.

⁶⁰¹ РЕКОШ, Э. Кто определяет общественные интересы? Стратегии правовой защиты общественных интересов в Центральной и Восточной Европе. *PILI PAPERS*. 2005 (июль), вып. 1, с. 3-13. Режим доступа: <https://www.lawtrend.org/wp-content/uploads/2011/03/who-defines-ru.pdf> [дата обращения 2025-08-14], с. 3.

⁶⁰² ТУМАНОВ, Д. А. *Защита общественных интересов в гражданском судопроизводстве*: Дис. ... докт. юрид. наук. Москва, 2024. 549 с., с. 3.

unui program de conformitate, sub supravegherea Agenției Franceze Anticorupție, pe o durată de maximum trei ani, în scopul de a garanta aplicarea și menținerea măsurilor prevăzute la art. 131-39-2 alin. II din Codul penal, în cadrul structurii respective; 3) Cesiunea către stat, parțială sau integrală, a bunurilor puse sub sechestru în cadrul procedurii penale respective.

În cadrul Convenției judiciare de interes public (*Convention judiciaire d'intérêt public*), cheltuielile aferente controlului exercitat de Agenția Franceză Anticorupție, inclusiv cele legate de experți sau alte persoane calificate, sunt suportate de către persoana juridică, în limita plafonului prevăzut în convenție. În situația în care există o victimă identificabilă, iar persoana juridică nu dovedește repararea prejudiciului cauzat, convenția trebuie să prevadă explicit modalitățile și termenul — de maximum un an — pentru realizarea acestei reparații. Procurorul are obligația de a informa victima cu privire la propunerea de convenție. Este important de subliniat că ordinul de validare a convenției emis de președintele tribunalului nu echivalează cu o sentință de condamnare și nu se înscrie în buletinul nr. 1 al cazierului judiciar al persoanei juridice. Totodată, ordinul de validare, amenda stabilită și textul convenției sunt publicate pe site-urile oficiale ale Ministerului Justiției și Ministerului Bugetului, asigurând transparența mecanismului.

Victima păstrează dreptul de a solicita executarea obligațiilor reparatorii prin procedura de somație, conform Codului de procedură civilă. În ipoteza în care președintele tribunalului nu validează convenția, persoana juridică are posibilitatea de a exercita dreptul de retragere, iar în cazul în care nu dovedește executarea integrală a obligațiilor asumate în termenul prevăzut, procurorul va declanșa acțiunea publică, cu excepția cazului în care intervin probe noi. În eventualitatea unei condamnări, se va putea ține cont de executarea parțială a obligațiilor prevăzute în convenție. Refuzul validării convenției implică notificarea întreruperii procedurii, iar, cu excepția sumelor aferente taxelor administrative, se va dispune restituirea amenzii de interes public deja achitate. De asemenea, prescripția acțiunii penale este suspendată pe durata executării convenției. În cazul îndeplinirii integrale a obligațiilor asumate, acțiunea publică este stinsă, fără a aduce atingere dreptului victimelor, altele decât Statul, de a solicita reparații în fața instanței civile. Validarea convenției poate fi realizată nu doar de președintele tribunalului, ci și de orice alt judecător desemnat de acesta, conform procedurii legale.⁶⁰³

În Germania nu există o reglementare identică cu cea a convenției judiciare de interes public din dreptul francez. Totuși, sistemul de drept penal și procesual-penal german recunoaște existența unei forme de înțelegere penală, cunoscută sub denumirea de „*Verständigung im Strafverfahren*” (înțelegere în procesul penal), reglementată expres prin § 257c din Codul de procedură penală (StPO). Această instituție permite părților implicate într-un proces penal să ajungă la o înțelegere

⁶⁰³ *Code de procédure pénale*. Annoté sous la direction de Philippe CONTE. Édition 2022. Paris : Lexis Nexis, 2021. 3232 p. ISBN 978-2-7110-3512-0, p. 1900-1902.

privind desfășurarea și rezultatul procesului, cu respectarea unor condiții stricte de legalitate, transparență și control jurisdicțional, având ca obiectiv eficientizarea procedurilor și evitarea proceselor de lungă durată.⁶⁰⁴

Legislația procesual-penală italiană recunoaște posibilitatea încheierii unui acord între inculpat și procuror în cadrul procedurii denumite „*patteggiamento*”, tradusă ca aplicarea pedepsei la cererea părților (*Applicazione della pena su richiesta delle parti*), reglementată prin articolul 444 din Codul de procedură penală, Capitolul I, Cartea a VI-a (*Il giudizio*), Titlul II – (*Procedimenti speciali*). În urma reformelor recente introduse prin Legea Cartabia (150/2022) și art. 444/1-bis Cod de procedură penală, s-a extins sfera de aplicare a acestei proceduri speciale, permițând negocierea asupra următoarelor aspecte: 1) tipul și cuantumul pedepsei (inclusiv pedepse privative de libertate și amenzi); 2) includerea pedepselor accesorii, în contextul *patteggiamento allargato*, aplicabil în cazurile în care pedeapsa propusă nu depășește cinci ani de închisoare, putând fi redusă până la o treime din cuantumul stabilit. În ceea ce privește persoanele juridice, în special societățile comerciale, acestea pot deveni subiecte ale unor sancțiuni penale și administrative, ca urmare a comportamentului ilicit al persoanelor fizice din cadrul organizației, în temeiul Decretului legislativ nr. 231/2001. În astfel de cazuri, mecanismul *patteggiamento* este aplicabil și entităților colective, oferind avantaje procesuale semnificative și generând, totodată, posibile efecte extrapenale, inclusiv asupra răspunderii în plan civil sau administrativ.⁶⁰⁵

Deși în Austria nu există un echivalent direct al Convenției judiciare de interes public, sistemul procesual-penal austriac prevede două mecanisme care, în anumite circumstanțe, pot produce efecte juridice similare: măsura *leniency* (clementa voluntară) și procedura de *diversion*.

În temeiul § 209a din Codul de procedură penală austriac (*Strafprozessordnung – StPO*), o persoană fizică poate beneficia de clemență penală (*leniency*) în condițiile în care: a) denunță voluntar fapta înainte ca autoritățile să fi luat cunoștință de aceasta; b) furnizează informații relevante care contribuie semnificativ la clarificarea infracțiunii sau la identificarea altor participanți; c) își recunoaște implicarea și cooperează sincer cu organele de urmărire penală.

Acest mecanism este aplicabil și entităților juridice, în special corporațiilor. În perioada aplicării acestei dispoziții, procedura penală poate fi finalizată prin *diversion*, fără pronunțarea unei condamnări formale și fără înscriere în cazierul judiciar. *Diversion* reprezintă o formă de renunțare la continuarea urmăririi penale sau a procesului penal, de către procuror sau instanță, în situațiile în care sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: a) faptele sunt suficient de bine clarificate; b)

⁶⁰⁴ ГОЛОВЕНКОВ, П., СПИЦА, Н. *Уголовно процессуальный кодекс ФРГ. Научно-практический комментарий и перевод текста законов*. Potsdam, 2012. 408 с. ISBN 978-3-86956-208-7 [online] [citat 12.03.2023]. Disponibil: <https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6039/file/sdrs02.pdf>, c. 273-274.

⁶⁰⁵ MARINO, R. *Codice Penale e di Procedura Penale Esplicati per le Forze dell'ordine. Con Comento essenziale articolo per articolo*. Napoli: Edizioni Simone Giuridico, 2023. 1520 p. ISBN 9788891435521, p. 803-806.

infracțiunea nu prezintă o gravitate deosebită, fiind pasibilă de o pedeapsă privativă de libertate de maximum cinci ani; c) există o asumare parțială a responsabilității din partea făptuitorului, exprimată prin măsuri reparatorii (ex: plata prejudiciului, donații în scopuri caritabile etc.).

În cazul companiilor (persoanelor juridice), *diversion* poate fi aplicată atunci când acestea cooperează cu autoritățile și compensează prejudiciul cauzat, beneficiind astfel de exonerarea de condamnare penală, fără înscriere în cazier și cu posibilitatea aplicării unor sancțiuni pecuniare reduse. Această soluție procesuală poate fi propusă atât în faza de urmărire penală (de către procuror), cât și în faza de judecată (de către instanță), cu condiția îndeplinirii cerințelor legale.⁶⁰⁶

În legislația procesual-penală a Republicii Moldova, prin Legea nr. 83 din 14 aprilie 2023, a fost introdusă o procedură sumară specială destinată exclusiv persoanelor juridice⁶⁰⁷. Este vorba despre instituirea, de către legiuitor, a unui mecanism procesual nou, denumit acord judiciar de interes public, care reprezintă o procedură specială menită să faciliteze soluționarea cauzelor penale în care sunt implicate entități juridice⁶⁰⁸. Această reglementare marchează un pas important în alinierea sistemului procesual penal național la tendințele moderne de responsabilizare a persoanelor juridice, cu accent pe cooperare, repararea prejudiciului și eficiența procedurilor judiciare. Autoarea *Pavel-Guzun I.* subliniază că „...această procedură, deși are un caracter limitat prin faptul că se aplică exclusiv persoanelor juridice, joacă un rol semnificativ în cadrul sistemului de justiție. Procedura urmărește atât simplificarea și eficientizarea procesului judiciar, cât și oferirea unui avantaj concret persoanei juridice, care poate beneficia de renunțarea procurorului la trimiterea cauzei în instanță.” Astfel, prin aceste modificări legislative, a fost creată o procedură originală, încadrată în categoria procedurilor sumare — denumită „acord judiciar de interes public”.⁶⁰⁹

⁶⁰⁶ BACHNER-FOREGGER, H. und A. SADOGLI. *Strafprozeßordnung 1975. (StPO)*. Wien, 2021, p. 292-312.

⁶⁰⁷ Practica penală din state precum Franța, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Olanda, Elveția și Statele Unite ale Americii reflectă dezvoltarea și consolidarea unei forme alternative de urmărire penală aplicabile persoanelor juridice cu scop lucrativ. Această procedură constă într-un acord formal încheiat între procuror și persoana juridică învinuită, care este ulterior validat de instanța de judecată, conferindu-i astfel forță juridică. Acordul este aplicabil doar în cazul anumitor infracțiuni expres prevăzute de lege, preponderent din categoria infracțiunilor economico-financiare, de corupție sau a celor care generează prejudicii substanțiale aduse statului sau interesului public. Deși acordul nu constituie o condamnare penală în sens strict, el presupune recunoașterea faptului infracțional și a încadrării juridice a faptei, precum și asumarea unor obligații concrete de către persoana juridică. Printre acestea se numără: plata unei amenzi judiciare al cărei quantum este, de regulă, superior sancțiunii penale prevăzute pentru infracțiunea imputată; evitarea aplicării măsurii de lichidare a persoanei juridice; acceptarea unei perioade de monitorizare de către autoritățile competente, cu o durată de până la trei ani; îndepărtarea din funcții de conducere a persoanelor responsabile de comiterea faptei; și implementarea de măsuri interne pentru reducerea riscurilor de natură corupțională. Un element fundamental al acestei proceduri constă în faptul că validarea acordului de către instanța de judecată nu exonerează de răspundere penală persoanele fizice implicate. Cauzele penale în privința acestora sunt examinate separat, în cadrul unor proceduri distincte, care urmează cursul clasic al procesului penal.

⁶⁰⁸ Inspirat din practica anglo-saxonă, acordul judiciar încheiat cu persoana juridică contribuie semnificativ la celeritatea desfășurării procesului penal, oferind o soluție procedurală mult mai rapidă comparativ cu judecata conform procedurii generale. În plus, această formă de acord asigură încasări suplimentare la bugetul de stat, prin intermediul amenzilor benevol achitate de persoana juridică, a căror valoare depășește, în mod uzual, quantumul amenzilor prevăzute în legislația penală. Totodată, în cadrul acordului judiciar este exclusă aplicarea sancțiunii de lichidare a persoanei juridice, protejând astfel continuarea activității economice a entității.

⁶⁰⁹ PAVEL-GUZUN, I. *Particularitățile probatoriului în cadrul procedurilor sumare*. Op. cit., p. 88.

În acest context, remarcăm observațiile lui A. Gurghiș, care subliniază că „tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice, deși se realizează pe baze generale, prezintă o serie de particularități comparativ cu răspunderea penală aplicată persoanelor fizice. Aceste particularități impun existența unor norme speciale de procedură, aplicabile în cazul instrumentării unui dosar penal împotriva persoanelor juridice.” Autoarea A. Gurghiș evidențiază că, „Anterior, legislația nu prevedea o procedură alternativă pentru urmărirea penală și administrarea justiției în privința persoanelor juridice, acestea neavând posibilitatea de a beneficia de facilități precum reducerea pedepsei penale aplicabile. Prin instituirea acestei proceduri speciale, persoanele juridice învinovățite de comiterea unei infracțiuni pot încheia o tranzacție cu procurorul, în temeiul căreia sunt eliberate condiționat de răspunderea penală. În acest mod, persoana juridică dobândește o poziție activă în determinarea soluției privind terminarea urmăririi penale și trimiterea cauzei în instanță, sau, după caz, chiar încetarea urmăririi penale în privința sa”⁶¹⁰.

În legislația penală a Republicii Moldova, răspunderea penală a persoanei juridice este limitată la aplicarea a trei categorii de sancțiuni: amenda, privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate și lichidarea acesteia, ultima având ca efect excluderea actorului economic de pe piața comercială și generând distorsiuni în concurență. Spre deosebire de regimul aplicabil persoanelor fizice, în cazul persoanelor juridice nu sunt prevăzute proceduri alternative pentru urmărirea penală și pentru înfăptuirea justiției.⁶¹¹

Procedura acordului judiciar de interes public presupune îndeplinirea unor condiționări specifice privind aplicabilitatea sa, respectarea unor termene precise și asumarea unor obligații stabilite prin lege. De asemenea, această procedură implică participarea activă a instanței de judecată, a apărătorului și a procurorului ierarhic superior în procesul de încheiere și validare a acordului”.⁶¹²

Ca urmare a acestui fapt, Codul de procedură penală al Republicii Moldova a fost completat prin introducerea, în Titlul III, Capitolul VI, Secțiunea a 2-a, a unui nou compartiment intitulat „Procedura privind acordul judiciar de interes public”, reglementat prin articolele 523¹ – 523⁷, care prevede următoarele:

- acordul judiciar de interes public este o tranzacție publică încheiată între procuror și reprezentantul legal sau reprezentantul desemnat al persoanei juridice, prin care ultimul recunoaște faptul comiterii infracțiunii, calificarea juridică a faptelor și se angajează să execute obligațiile

⁶¹⁰ GURGHÎȘ, A. *Provocările introducerii în legislația procesual-penală a acordului judiciar de interes public*. Op. cit., p. 17.

⁶¹¹ PAVEL-GUZUN, I. *Considerente cu privire la reforma procedurilor sumare în procesul penal*. Op. cit., p. 81.

⁶¹² GURGHÎȘ, A. *Provocările introducerii în legislația procesual-penală a acordului judiciar de interes public*. Op. cit., p. 13.

stabilite în acordul judiciar de interes public în schimbul renunțării procurorului la transmiterea cauzei penale în instanța de judecată;

- acordul judiciar de interes public se aplică doar în situația în care persoana juridică a comis infracțiunile prevăzute de articolele 243 (spălarea banilor), 244 (evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor), 325 (corupere activă), 326 (traficul de influență), 334 (darea de mită) din Cod penal. Similar cu acordul de recunoaștere a vinovăției, acordul judiciar de interes public va fi aprobat de către procurorul ierarhic superior și confirmat de instanța de judecată⁶¹³;

- potrivit art. 523³ alin. (2) Cod de procedură penală „*Prin acordul judiciar de interes public sunt stabilite următoarele obligații cumulative față de persoana juridică învinuită:*

a) să achite o amendă de interes public în bugetul de stat, a cărei sumă se stabilește în limitele de la trei amenzi minime prevăzută pentru infracțiunea comisă până la limita a 30 % din cifra medie de afaceri anuală calculată pe ultimii 3 ani până la data pornirii urmăririi penale. Amenda de interes public nu poate fi mai mică decât trei amenzi minime penale prevăzută pentru categoria de infracțiuni de care este învinuită persoana juridică. Scopul amenzii de interes public este de a preveni comiterea unor infracțiuni similare pentru viitor și acordarea unei noi „șanse” pentru persoana juridică. O amendă de interes public excesiv de mare ar reduce aplicabilitatea acestei proceduri, precum și ar fi neproportională scopului urmărit;

b) să fie suspus unui program de monitorizare pe o perioadă de maxim 3 ani sub supravegherea instituției responsabile. De competența Centrului Național Anticorupție va fi monitorizarea persoanelor juridice care au semnat un acord judiciar de interes public. Transparența acestei proceduri alternative este asigurat prin cerința publicării acordului judiciar de interes public pe pagina web oficială a autorităților responsabile de monitorizare, procuratura, și instanța de judecată;

c) să suporte cheltuieli pentru experți sau persoane calificate care vor asista instituția responsabilă de monitorizarea persoanei juridice învinuite și pentru efectuarea analizelor juridice, financiare, fiscale și contabile necesare misiunii de monitorizare;

d) să nu comită alte infracțiuni în perioada de monitorizare;

e) să înlăture de la administrare persoanele care au participat la comiterea infracțiunii;

f) să restituie profitul ilicit obținut prin comiterea infracțiunii și să repare prejudiciul cauzat prin infracțiune”;

- semnarea acordului judiciar de interes public va fi un temei de liberarea condiționată de răspundere penală, nu vor fi aplicate pedepsele complementare sub formă de lichidare persoanei juridice sau privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate;

⁶¹³ PAVEL-GUZUN, I. *Considerente cu privire la reforma procedurilor sumare în procesul penal.* Op. cit., p. 81.

- persoanele responsabile de comiterea infracțiunii vor fi înlăturate de la posturile de administrare. Acordul judiciar de interes public nu afectează urmărirea penală a persoanelor fizice care au comis infracțiunea și nu înlătură răspunderea penală a acestora. Cauzele penale a persoanelor fizice sunt examinate în proceduri separate;

- noțiunea de *acord judiciar* de interes public rezidă din faptul că acesta capătă puterea unui lucru judecat doar după ce va fi validat de către instanța de judecată, în caz contrar, acest acord nu va produce efecte pentru nici o parte a procesului. Validarea acordului judiciar de interes public de către instanța de judecată implică verificarea respectării condițiilor legale de către procuror și reprezentantul persoanei juridice. În cazul în care acordul judiciar de interes public este validat de instanța de judecată, urmărirea penală se suspendă condiționat;

- în circumstanțele în care persoana juridică nu execută obligațiile asumate în baza acordului judiciar de interes public, nu achită amenda de interes public stabilită, comite o altă infracțiune, urmărirea penală este reluată cu expedierea cauzei penale în instanța de judecată.

Dacă persoana juridică se conformează condițiilor stipulate în acordul judiciar de interes public în termenul stabilit, urmărirea penală încetează⁶¹⁴.

Acordul judiciar de interes public dobândește autoritate de lucru judecat doar în urma validării sale de către instanța de judecată. În absența acestei confirmări, acordul nu produce niciun efect juridic asupra părților implicate în procesul penal. În acest context, autoarea Pavel-Guzun I. subliniază că „Validarea acordului judiciar de interes public de către instanța de judecată presupune verificarea îndeplinirii condițiilor legale de către procuror și de către reprezentantul persoanei juridice. Totodată, în situația în care instanța validează acordul, urmărirea penală este suspendată condiționat, până la executarea integrală a obligațiilor asumate de către persoana juridică.”⁶¹⁵

Instanța de judecată are atribuția de a confirma acordul judiciar de interes public, exercitând o obligație pozitivă de verificare a respectării condițiilor legale, precum și a legalității și proporționalității obligațiilor asumate prin acord. Totodată, după cum menționează Pavel-Guzun I., „Instanța are posibilitatea de a nu confirma acordul, în anumite circumstanțe determinate, caz în care aceasta va restitui actele procurorului. Așadar, se evidențiază o gamă extinsă de atribuții conferite instanței în cadrul acestei proceduri sumare, menite să asigure echitatea procesului penal, inclusiv prin evaluarea proporționalității dintre interesul public și cel privat”.⁶¹⁶

Astfel, potrivit opiniei exprimate de A. Gurghiș, „Acordul judiciar de interes public reprezintă o procedură simplificată, concepută pentru a eficientiza procesul penal, contribuind atât la reducerea duratei proceselor în fața instanțelor, cât și la diminuarea pedepselor aplicate. Semnarea unui astfel

⁶¹⁴ *Ibidem*, p. 81-82.

⁶¹⁵ PAVEL-GUZUN, I. *Particularitățile probatoriului în cadrul procedurilor sumare. Op. cit.*, p. 96.

⁶¹⁶ *Ibidem*, p. 95-96.

de acord presupune îndeplinirea unor cerințe esențiale: recunoașterea faptului infracțional, acceptarea încadrării juridice formulate în actul de acuzare, achitarea unei amenzi de interes public și repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune. Adoptarea acestei proceduri a fost determinată de necesitatea de a eficientiza mecanismele procedurale simplificate din cadrul procesului penal și de a asigura armonizarea acestora prin introducerea unei noi forme de procedură simplificată, dedicată exclusiv persoanei juridice”.⁶¹⁷

Nu poate fi omisă nici opinia exprimată de A. Negru și I. Pavel, care atrag atenția asupra unei „nereguli procedurale” generate de reglementările cuprinse în art. 523⁴ alin. (1) și art. 523⁵ alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Potrivit acestora, „...judecătorul este chemat să confirme acordul judiciar de interes public încheiat între procuror și persoana juridică în absența dosarului penal, având la dispoziție doar demersul procurorului și textul acordului semnat de părți. În aceste condiții, este dificil de înțeles cum legiuitorul a impus instanței obligația de a verifica dacă „amenda de interes public și obligațiile stabilite sunt proporționale gravității infracțiunii comise” (art. 523⁵ alin. (3) Cod de procedură penală), întrucât această evaluare presupune implicit constatarea existenței unei infracțiuni comise de persoana juridică, în conformitate cu cerințele prevăzute la art. 21 alin. (3) din Codul penal al Republicii Moldova. Or, fără acces la materialele probatorii ale cauzei, instanța nu poate exercita un control efectiv asupra legalității și temeiniciei acordului, fiind limitată strict la conținutul acordului prezentat, ceea ce contravine principiului deplinei jurisdicții”. Mai mult, cei doi autori exprimă o îngrijorare suplimentară referitoare la art. 523⁶ alin. (4) Cod de procedură penală, care prevede că, în cazul executării integrale a obligațiilor stabilite în acord, procurorul dispune, prin ordonanță, încetarea urmăririi penale, iar accesul părților la materialele cauzei este permis doar ulterior — fie după încetarea urmăririi penale, fie în condițiile art. 293 Cod de procedură penală.

Această formulare, susțin A. Negru și I. Pavel, „...lasă impresia că eventualele probe de care dispunea procurorul în faza de negociere, încheiere și executare a acordului sunt cunoscute exclusiv organelor de urmărire penală, în timp ce apărarea este lipsită de acces la aceste materiale până la finalizarea executării acordului sau în cazul respingerii acordului atunci când cauza urmează a fi trimisă în instanța de judecată (art. 293 Cod de procedură penală combinat cu art. 291 Cod de procedură penală)”⁶¹⁸. Totuși, A. Negru și I. Pavel subliniază că „Este imperios necesar ca legiuitorul să revină asupra reglementării instituției acordului judiciar de interes public, întrucât, în forma sa actuală, aceasta prezintă un risc major de oficializare a arbitrariului”. În opinia autorilor, „...indiferent de rațiunile și scopurile urmărite, o asemenea instituție, în lipsa unor garanții

⁶¹⁷ GURGHÎȘ, A. *Provocările introducerii în legislația procesual-penală a acordului judiciar de interes public. Op. cit.*, p. 17.

⁶¹⁸ NEGRU, A. și I. PAVEL. *Op. cit.*, p. 513-514.

procedurale adecvate, nu poate fi acceptată într-un sistem de justiție care pretinde să fie echitabil și transparent. În concluzie, aceștia susțin că adaptarea acordului judiciar de interes public la rigorile procedurilor sumare deja consacrate ar putea constitui o soluție viabilă pentru neutralizarea riscurilor de abuz⁶¹⁹ și pentru asigurarea unui control judecătoresc efectiv asupra legalității și proporționalității măsurilor aplicate.

Includerea și reglementarea acordului judiciar de interes public în procesul penal al Republicii Moldova marchează un pas important spre modernizarea justiției penale în raport cu persoanele juridice, oferind un instrument flexibil care poate răspunde eficient nevoilor de prevenire, sancționare și reparare a prejudiciilor cauzate. Preluarea și adaptarea experiențelor din alte sisteme de drept din acest domeniu contribuie nu doar la armonizarea practicilor judiciare cu cele internaționale, ci și la creșterea încrederii în capacitatea instituțiilor naționale de a gestiona cauze complexe într-un cadru procedural echitabil și transparent.

3.7. Concluzii la Capitolul 3

Persoana juridică și persoana fizică pot figura ca subiecți autonomi ai răspunderii penale în cadrul aceleiași cauze penale, atunci când sunt implicate în comiterea unor infracțiuni conexe. Cu toate acestea, legătura de interdependență dintre acțiunile acestora trebuie constatată și argumentată în mod temeinic în cadrul unui singur proces penal, pentru a asigura respectarea principiilor de coerență, eficiență procesuală și individualizare a răspunderii penale.

Procedura de atragere la răspundere penală a persoanei juridice este declanșată prin inițierea urmăririi penale în privința persoanei fizice (sau a persoanelor fizice) care a săvârșit faptele ilegale în numele ori în interesul persoanei juridice. Astfel, răspunderea penală a entității juridice este subordonată constatării unui comportament infracțional al unei persoane fizice care acționează în cadrul raporturilor sale cu aceasta.

Autodenunțul poate fi considerat un mijloc valabil de sesizare a organelor de urmărire penală doar în situația în care, anterior acestuia, organele de drept nu aveau cunoștință despre existența faptei infracționale și identitatea autorului. În cazul în care urmărirea penală a fost inițiată anterior autodenunțului, comunicarea voluntară a implicării în comiterea infracțiunii constituie, mai curând, un act de remușcare și manifestare a dorinței de cooperare cu organele de drept. Declarațiile privind săvârșirea faptei, formulate în contextul în care probele acuzatorii sunt deja evidente și concludente, nu pot fi calificate drept autodenunț în sens juridic.

Sesizarea din oficiu constituie o competență exclusivă a organului de urmărire penală, exercitată în temeiul rolului său activ în procesul penal și fundamentată pe o analiză riguroasă, obiectivă și multilaterală a informațiilor referitoare la săvârșirea unei infracțiuni. Această

⁶¹⁹ *Ibidem*, p. 515.

prerogativă implică nu doar constatarea existenței unor date sau indicii rezonabile privind comiterea faptei, ci și evaluarea, aprecierea lor prin prisma cerințelor de legalitate, temeinicie și oportunitate procesuală, în vederea începerii urmăririi penale.

Cumularea simultană a calității de parte vătămată și bănuit în cursul urmăririi penale este posibilă doar în situația în care în cadrul aceluiași dosar sunt investigate două fapte conexe, iar pentru una dintre acestea persoana juridică dobândește calitatea de bănuit, iar pentru cealaltă, pe cea de parte vătămată.

Din analiza reglementărilor privind măsurile preventive aplicabile persoanei juridice rezultă că acestea pot fi dispuse exclusiv în prezența unor motive temeinice ce justifică o prezumție rezonabilă privind săvârșirea de către aceasta a unei fapte prevăzute de legea penală. Totodată, legiuitorul nu a impus o condiționare a aplicării măsurilor preventive față de persoana juridică în funcție de gravitatea infracțiunii comise.

Considerăm necesară o reglementare expresă și explicită a respectării principiilor necesității și proporționalității în aplicarea măsurilor preventive față de persoanele juridice. O astfel de clarificare ar limita riscul unor interpretări extensibile ale acestor condiții și ar reafirma „suspiciunea rezonabilă” drept premisă fundamentală pentru dispunerea măsurilor preventive, asigurând astfel o desfășurare echitabilă și corectă a procesului penal. Nerespectarea riguroasă și conștientă a cerințelor de necesitate și proporționalitate în aplicarea măsurilor preventive față de persoanele juridice generează riscul unor măsuri procesual-penale excesive și nejustificate, afectând astfel echilibrul și corectitudinea procedurii penale. Pe lângă criteriul proporționalității, caracterul necesar al măsurii preventive impune instanței de judecată să efectueze o analiză în sens negativ, evaluând dacă scopul urmărit poate fi realizat și în absența aplicării acestei măsuri.

Măsurile preventive aplicabile persoanei juridice au ca scop limitarea capacității acesteia de a se reorganiza, de a încheia acte juridice și de a desfășura activități similare celor în cadrul cărora a fost săvârșită infracțiunea.

Este necesară o reconfigurare substanțială a interdicției privind efectuarea unor operațiuni patrimoniale specifice, susceptibile de a conduce la diminuarea semnificativă a activului patrimonial sau la insolvența persoanei juridice, inclusiv prin comasarea acesteia cu interdicția de a încheia anumite acte juridice, limitând însă aplicabilitatea exclusiv la actele cu caracter fraudulos. Se impune comasarea măsurilor preventive constând în interzicerea unor operațiuni patrimoniale și a unor acte juridice specifice într-o singură măsură preventivă, însoțită de garanții adecvate împotriva arbitrarului. Această măsură ar trebui să vizeze exclusiv actele juridice patrimoniale cu caracter (și) fraudulos, pentru a asigura un echilibru între necesitatea protejării interesului public și respectarea drepturilor fundamentale ale persoanei juridice.

Modul în care este construit probatoriul referitor la vinovăția persoanei juridice în procesul penal reflectă, în continuare, o abordare centrată pe dovedirea indirectă a vinovăției, prin prisma conduitei ilicite a persoanei fizice. În această paradigmă, vinovăția persoanei fizice apare, adesea, ca fiind nu doar necesară, ci și suficientă pentru a fundamenta vinovăția persoanei juridice, ceea ce relevă o insuficientă individualizare a răspunderii penale a entității colective.

Un element esențial al obiectului probatoriului în cauzele penale privind infracțiunile comise de persoanele juridice îl constituie stabilirea implicării și participării efective a acestora la săvârșirea faptei penale. Aceasta presupune identificarea momentului temporal și a locului comiterii infracțiunii, precum și analiza caracterului acțiunilor și deciziilor entității juridice — fie prin conducători, reprezentanți sau structuri interne — care au condus la implicarea sa în activitatea infracțională ori în acțiuni de ascundere a faptei sau a consecințelor acesteia. Dovedirea acestui aspect reprezintă un punct de plecare indispensabil pentru constatarea celorlalte circumstanțe relevante privind răspunderea penală a persoanei juridice.

În cadrul cercetării faptelor infracționale atribuite persoanelor juridice, obiectul probatoriului trebuie să includă, în mod necesar, și stabilirea următoarelor circumstanțe esențiale: a) identificarea persoanei sau persoanelor care au comis infracțiunea în numele ori în interesul persoanei juridice; b) determinarea motivului și scopului urmărit prin comiterea faptei; c) existența unor complici, precum și delimitarea clară a contribuției fiecăruia la realizarea activității infracționale.

Vinovăția persoanei juridice se deduce din administrarea probelor referitoare la elementele obiective – respectiv, conduita ilicită a persoanei fizice acționând în interesul, în numele ori în realizarea obiectului de activitate al entității – și la elementele subiective, care, deși exterioare comportamentului efectiv al persoanei fizice, sunt atribuibile persoanei juridice prin prisma conduitei instituționale ori organizaționale.

Particularitățile efectuării acțiunilor de urmărire penală în cazul persoanelor juridice decurg din specificul acestui subiect procesual, impunând adaptarea metodelor de investigare penală la structura organizațională, la fluxul decizional și la responsabilitatea colectivă. Astfel, organele de urmărire penală trebuie să vizeze nu doar identificarea faptei ilicite, ci și delimitarea precisă a deciziilor, acțiunilor sau inacțiunilor reprezentanților legali ori factorilor de conducere, în vederea stabilirii legăturii cauzale dintre conduita acestora și persoana juridică, ca titular al răspunderii penale.

Includerea și reglementarea acordului judiciar de interes public în procesul penal al Republicii Moldova marchează un pas important în alinierea sistemului procesual penal național la tendințele moderne de responsabilizare a persoanelor juridice, cu accent pe cooperare, repararea prejudiciului și eficiența procedurilor judiciare.

Cu titlu *de lege ferenda*, propunem completarea:

a) Articolului 523² din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Condițiile încheierii acordului judiciar de interes public), cu alin. (4) și (5) în următoarea redacție:

(4) *„Procurorul are obligația de a informa victima cu privire la încheierea acordului judiciar de interes public. Victima păstrează dreptul de a solicita executarea obligațiilor reparatorii prin procedura de somație, conform Codului de procedură civilă.*

(5) *„În situația în care există o victimă identificabilă, iar persoana juridică nu dovedește repararea prejudiciului cauzat, acordul judiciar de interes public trebuie să prevadă explicit modalitățile și termenul pentru realizarea acestei reparații”.*

b) Articolului 523⁶ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Efectele confirmării acordului judiciar de interes public), cu alin. (5) în următoarea redacție:

(5) *„Pe durata executării acordului judiciar de interes public termenul de prescripție este suspendat. În cazul îndeplinirii integrale a obligațiilor asumate, se înlătură răspunderea penală, fără a aduce atingere dreptului victimelor de a solicita reparații în fața instanței civile”.*

c) Articolului 523⁷ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Efectele neconfirmării acordului judiciar de interes public), cu alin. (4) și (5) în următoarea redacție:

(4) *„În ipoteza în care instanța nu confirmă acordul judiciar de interes public, persoana juridică are posibilitatea de a exercita dreptul de retragere, iar în cazul în care nu dovedește executarea integrală a obligațiilor asumate în termenul prevăzut, procurorul va dispune începerea urmăririi penale, cu excepția cazului în care intervin probe noi. În eventualitatea unei condamnări, se va putea ține cont de executarea parțială a obligațiilor prevăzute în acordul judiciar de interes public.*

(5) *Refuzul confirmării acordului judiciar de interes public implică notificarea întreruperii procedurii, iar, cu excepția sumelor aferente taxelor administrative, se va dispune restituirea amenzii de interes public deja achitate”.*

4. EXAMINAREA ÎN INSTANȚA DE JUDECATĂ A CAUZELOR PENALE PRIVIND INFRAȚIUNILE COMISE DE CĂTRE PERSOANELE JURIDICE

4.1. Garanțiile procesual-penale și condițiile generale ale examinării în instanța de judecată a cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice

În contextul extinderii răspunderii penale asupra persoanelor juridice, dreptul procesual penal a fost nevoit să își adapteze mecanismele pentru a asigura un echilibru între eficiența urmăririi penale, examinarea cauzelor în instanța de fond și respectarea garanțiilor fundamentale ale procesului echitabil. Examinarea cauzelor penale în care sunt implicate persoane juridice ridică provocări specifice, impunând o reglementare atentă a condițiilor generale ale judecării cauzelor penale și a garanțiilor procedurale aplicabile acestui tip de subiect de drept. În aceste condiții, pentru a preveni abuzurile și a proteja drepturile procesuale ale persoanelor juridice, instanțele de judecată trebuie să respecte un cadru riguros de garanții procesual-penale, adaptat complexității și specificului acestor entități.

Tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice se face pe baze generale, aceasta are un șir de particularități față de răspunderea penală a persoanei fizice. Acest specific, după cum se menționează în unele surse doctrinare, „Determină existența unor reguli speciale de procedură aplicabile în cazul instrumentării unui dosar penal împotriva persoanelor juridice. Reglementarea vizată a dorit punerea în acord a dispozițiilor procedurale cu modificările aduse Codului penal în ceea ce privește răspunderea penală a persoanei juridice. Întocmai ca în cazul aplicabilității Părții generale a Codului, vor fi incidente în cazul persoanelor juridice care săvârșesc fapte prevăzute de legea penală și dispozițiile din Partea specială, respectiv urmărirea penală, judecata și unele aspecte privind executarea hotărârilor, în măsura în care nu sunt prevăzute în procedura specială”.⁶²⁰

În literatura de specialitate, autori precum *Dongoroz V., Kahane S., Antoniu G., Bulai C., Iliescu N. și Stănoiu R., Udrioiu M.* etc., subliniază, pe bună dreptate, că „Judecata în primă instanță trebuie să asigure o rezolvare completă a fondului cauzei. În acest sens, instanța investită cu soluționarea cauzei are obligația de a se pronunța asupra tuturor aspectelor care intră în sfera obiectului judecării, acestea fiind subsumate noțiunilor de „fapte” și „persoane”, așa cum sunt acestea indicate în actul de sesizare a instanței. Conflictul de drept penal supus judecării în primă

⁶²⁰ **DUMITRESCU, F.-G.** Unele reflecții de ordin teoretico-practic privind procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. In: *Realități și perspective ale învățământului juridic național* : Culegere de comunicări ale Conf. șt. naț. cu particip. intern., 01-02 oct. 2019. Chișinău, 2020, vol. II, pp. 564-575. ISBN 978-9975-149-88-4 [online] [accesat 23.02.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/564-574.pdf, p. 572; **DUMITRESCU, F.-G.** Urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice în sistemul procedurilor speciale. In: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*: Culegere de comunicări ale Conf. intern. șt.-practice, 01-02 noiemb., 2019. Chișinău, 2019. Chișinău: Tipografia Cetatea de Sus, 2019, pp. 207-213. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/152474# [accesat 2025-08-23], p. 211.

instanță este obiectiv limitat la fapta care l-a generat și la persoanele între care s-a născut. Acest conflict este adus în fața organelor judiciare prin exercitarea acțiunii penale. În absența sesizării instanței, conflictul de drept penal nu poate face obiectul judecății. Această limitare derivă din principiul potrivit căruia instanța nu se poate sesiza, în mod obișnuit, din oficiu pentru judecarea și soluționarea unui conflict penal, atribuția introducerii acestuia în justiție aparținând exclusiv procurorului.”⁶²¹

Judecata ocupă un loc central în procesul penal, fiind unanim recunoscută drept componenta esențială a lui. Această importanță nu este afirmată doar în doctrină și în practica judiciară, ci este consacrată și la nivel legislativ. Tocmai în cadrul judecății, instanța își exercită funcția sa fundamentală – înfăptuirea justiției – proces în cadrul căruia toate principiile procesului penal își găsesc expresia cea mai completă și profundă. Astfel, judecata reprezintă forma supremă de realizare a justiției penale.

Judecata în primă instanță constituie etapa inițială și indispensabilă a procesului de judecată, reprezentând o condiție esențială pentru realizarea actului de justiție⁶²². Fără parcurgerea acestei faze, înfăptuirea justiției nu poate avea loc în mod legitim.

Autorul *Haidarov A. A.* subliniază că „Judecarea cauzei se desfășoară întotdeauna sub forma unei ședințe de judecată, aceasta fiind cadrul procedural în care se realizează activitatea judiciară propriu-zisă. Procedura judiciară presupune examinarea probelor atât în faza judecății în primă instanță, cât și în cea a căilor ordinare de atac, fiecare etapă având rolul său în garantarea unei soluționări corecte și echitabile a cauzei penale”.⁶²³ La rândul lor, *Iu. Sedlețchi* și *D. Milușev* afirmă că „Judecarea cauzei penale constituie o formă procesuală de realizare a justiției penale în cadrul societății și exprimă una dintre funcțiile fundamentale ale statului. O condiție esențială pentru exercitarea efectivă a acestei funcții de către instanța de judecată, precum și pentru atingerea scopului procesului penal, o reprezintă respectarea necondiționată, de către toate persoanele participante la proces, a normelor generale stabilite prin lege, norme care reglementează desfășurarea oricărei proceduri judiciare.”⁶²⁴ *D. Milușev* subliniază că „Respectarea acestor norme, pe parcursul desfășurării judecății, determină instituirea unui regim juridic special, care contribuie

⁶²¹ DONGOROV, V.; S. KAHANE; G. ANTONIU et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*. Vol. VI. București: Ed. Academiei Române ; Ed. C. H. BECK, 2003. 439 p. ISBN 973-655-322-1, p. 189; UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 960.

⁶²² ȚONCU, S. *Op. cit.*, p. 126.

⁶²³ ХАЙДАРОВ, А. А. Проблема соотношения понятий «Судебное заседание», «Судебное разбирательство» и «Судебное следствие» в уголовно-процессуальном законе. *Вестник Казанского юридического института МВД России*. 2011, № 5, с. 48-53. ISSN 2227-1171, с. 49. Доступен: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-sootnosheniya-ponyatiy-sudebnoe-zasedanie-sudebnoe-razbiratelstvo-i-sudebnoe-sledstvie-v-ugolovno-protsessualnom-zakone> [data обращения 10.08.2025].

⁶²⁴ SEDLEȚCHI, Iu.; D. MILUȘEV. Unele considerații cu privire la raportul dintre condițiile generale ale judecării cauzei și principiile procesului penal. *Vector European*. 2018, nr. 2, pp. 5-9. ISSN 2345-1106, p. 5. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/78886# [accesat 10.08.2025].

în mod direct la realizarea eficientă a sarcinilor procesului penal. Aceste norme, întâlnite în legislație sub denumirea de condiții generale ale judecării, constituie o veritabilă instituție a dreptului procesual penal”⁶²⁵ cu rol esențial în asigurarea legalității și echității procedurii judiciare.

Cercetătorul A. R. *Belkin*, referindu-se la condițiile generale ale judecării, le definește ca „...fiind norme stabilite prin lege care concretizează și detaliază principiile procesului penal în aplicarea acestora la etapele judiciare ale procedurii penale. În esență, aceste norme se deosebesc de principiile procesului penal printr-un grad mai redus de generalitate, întrucât nu se aplică tuturor fazelor procesului penal, ci doar anumitor etape, în mod special în cadrul judecării realizate de instanța de fond. Condițiile generale ale judecării reglementează modul în care instanța de fond soluționează cauza penală, se aplică pe întreaga durată a procesului de judecată și sunt orientate către asigurarea unui proces echitabil, precum și către pronunțarea unei hotărâri legale, temeinice și juste”.⁶²⁶

Potrivit afirmațiilor lui *Iu. Sedlețchi* și *D. Milușev*, „Condițiile generale ale judecării cauzei reprezintă reguli uniforme aplicabile tuturor etapelor judecării, stabilite de legea procesual penală, care au rolul de a concretiza conținutul principiilor procesului penal și de a asigura punerea lor în aplicare în cadrul judecării cauzei penale. Aceste condiții sunt destinate creării unui cadru favorabil realizării depline și eficiente a scopului procesului penal în faza judecării. Instituția condițiilor generale ale judecării cauzei reunește reguli procedurale aplicabile cauzelor penale, comune tuturor etapelor judiciare. Ele concretizează principiile fundamentale ale procesului penal și garantează transpunerea lor în practică pe parcursul întregii faze a judecării. Astfel, această instituție constituie o verigă intermediară între principiile generale ale procesului penal și normele care reglementează desfășurarea concretă a acțiunilor procesuale în etapa judecării. Prin conținutul lor, aceste reguli reflectă specificul judecării cauzelor penale, oferind garanții pentru asigurarea unei cercetări multilaterale și complete a circumstanțelor cauzei. Ele se aplică atât în faza judecării în primă instanță, cât și în celelalte etape judiciare, inclusiv în fața instanțelor ierarhic superioare. Finalitatea acestor norme este de a institui un regim juridic special și un cadru adecvat pentru realizarea efectivă a sarcinilor procesului penal în faza judecării”.⁶²⁷

În opinia unui grup de autori de referință, printre care se numără *Dolea I.*, *Roman D.*, *Sedlețchi Iu.*, *Vizdoagă T.* și *Milușev D.*, menirea condițiilor generale ale judecării cauzei constă în concretizarea conținutului principiilor procesului penal aplicabile judecării cauzei, în scopul creării

⁶²⁵ МИЛУШЕВ, Д. Общие условия судебного разбирательства как институт уголовно-процессуального права. *Legea și Viața*. 2017, aprilie, pp. 49-52. ISSN 2587-4365, p. 49. Режим доступа: <http://www.legeasivata.in.ua/archive/2017/4-1/12.pdf> [дата обращения 2025-08-14].

⁶²⁶ БЕЛКИН, А. Р. Три кита судебного разбирательства: непосредственность, устность, гласность. *Судебная власть и уголовный процесс*. 2019, № 3, с. 41-47. ISSN 2310-4813, с. 41. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/tri-kita-sudebnogo-razbiratelstva-neposredstvennost-ustnost-glasnost/viewer> [дата обращения 2025-08-13].

⁶²⁷ SEDLEȚCHI, Iu.; D. MILUȘEV. *Op. cit.*, p. 8.

cadrului necesar pentru o cercetare completă și obiectivă a circumstanțelor cauzei de către instanță, precum și pentru realizarea scopului procesului penal în cadrul fazei de judecată. O definiție mai precisă a condițiilor generale ale judecării cauzei, care reflectă în mod deplin caracteristicile și particularitățile acestora ca instituție procesual-penală, precum și conținutul și scopul său, este cea formulată pe baza prevederilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova. Aceasta definește condițiile generale ale judecării cauzei drept reguli fundamentale, consacrate legal, care asigură aplicarea consecventă a principiilor procesului penal pe toate treptele pe care le parcurge o cauză penală, reflectă trăsăturile specifice ale acestor etape și servesc drept garanții ale legalității, obiectivității și imparțialității în faza de judecată.⁶²⁸

Legiuitorul moldovean a stabilit condiții generale unice aplicabile tuturor etapelor judecării cauzei, cuprinzând aspecte precum repartizarea judecătorului cauzei pentru soluționare, judecata în prima instanță, apelul, recursul ordinar și alte faze procedurale. Această abordare legislativă este, în opinia autorilor *Iu. Sedlețchi* și *D. Milușev*, pe deplin justificată și argumentată. Autorii precizează că procedura în diferitele stadii ale judecării se desfășoară pe baza unui ansamblu de reguli procesuale, care pot fi convențional divizate în două categorii principale. Prima categorie cuprinde reguli ce determină condițiile generale ale judecării cauzei și succesiunea etapelor procesuale, reguli ce sunt comune tuturor fazelor judecării și, prin urmare, aplicabile în mod uniform. Printre acestea se numără principiile nemijlocirii, oralității și publicității ședinței de judecată; egalitatea de drepturi între părți; conducerea ședinței de către președinte; întocmirea procesului-verbal; participarea la judecată a procurorului, inculpatului, apărătorului, părții vătămate, părții civile și părții civilmente responsabile; precum și prevederi privind amânarea ședinței, suspendarea judecării cauzei și încetarea procesului penal în ședință de judecată. Cea de-a doua categorie include reguli speciale aplicabile unor acțiuni procesuale concrete, specifice fiecărei etape a judecării. Exemple relevante sunt regulile privind soluționarea cauzei prin procedura medierii sau împăcării părților, desfășurarea ședinței preliminare sau numirea cauzei spre judecare, aplicabile în etapa punerii pe rol a cauzei penale. Pentru judecata în primă instanță sunt caracteristice regulile de stabilire a identității inculpatului, cele privind cercetarea judecătorească, desfășurarea dezbaterilor și pronunțarea sentinței. În schimb, în cadrul căilor de atac, precum apelul și recursul, se aplică regulile de declarare și soluționare a acestora.

Legiuitorul a inclus aceste reguli procesuale, aplicabile tuturor etapelor judecării cauzei, într-un capitol distinct, intitulat „Condițiile generale ale judecării cauzei”, plasat pe locul întâi în cadrul normelor ce reglementează ordinea judecării la fiecare etapă. Prin această reglementare, a fost

⁶²⁸ DOLEA, I.; D. ROMAN; Iu. SEDLEȚCHI; T. VIZDOAGĂ et al. *Drept procesual penal*. Vol. 2. *Partea specială*. Chișinău: Ed. Cardidact, 2006. 335 p. ISBN 978-9975-940-95-5, p. 101-102; SEDLEȚCHI, Iu.; D. MILUȘEV. *Op. cit.*, p. 6.

extinsă sfera de aplicare a condițiilor generale nu doar la etapa procedurii în primă instanță, ci și la etapele ulterioare, precum apelul și recursul. Totodată, a fost eliminată necesitatea duplicării acestor reguli în cadrul reglementării specifice fiecărei etape a judecării.⁶²⁹

Astfel, aceste reguli se aplică nu doar în una dintre etapele judecării cauzei, ci, asemenea principiilor procesului penal, sunt valabile și comune tuturor etapelor procedurale. D. Milușev susține că „Scopul acestor norme constă în crearea unui regim juridic special, respectiv a unor condiții menite să contribuie la soluționarea eficientă a sarcinilor procesului penal pe parcursul etapelor judiciare.”⁶³⁰

În cazul persoanelor juridice, procedura de judecată se desfășoară în mod identic cu cea aplicabilă inculpaților persoane fizice⁶³¹, impunându-se respectarea obligatorie a tuturor condițiilor generale care trebuie să ghideze instanța de judecată în examinarea cauzelor penale pe fond.

De asemenea, reținem că normele dreptului penal pot fi aplicate numai în formele prevăzute de legea procesuală, de către organele special desemnate de legiuitor, utilizând mijloace adecvate și respectând garanțiile conferite participanților la procesul penal. În acest context, principiul *nullum crimen sine lege* impune că nu poate exista infracțiune fără încălcarea unei norme incriminatoare, iar principiul *nulla poena sine judicio* stabilește că nu poate fi aplicată pedeapsă penală fără existența unei judecări corecte, susținută de probe temeinice care să justifice acuzația de săvârșire a unei fapte penale. Mai mult, procesul judiciar trebuie să se desfășoare strict în conformitate cu prevederile legii procesual-penale, reflectând adagiul *nulla justitia sine lege*.⁶³²

În ceea ce privește persoanele juridice implicate într-o procedură penală, autoarea A. Gurghiș subliniază că „...acestea beneficiază de protecție și din perspectiva Convenției Europene a Drepturilor Omului. Astfel, articolul 6 din Convenție consacră o serie de garanții procedurale fundamentale, aplicabile nu doar persoanelor fizice, ci și persoanelor juridice. Printre acestea se numără, în mod special, dreptul de acces la un tribunal, prezumția de nevinovăție, dreptul la apărare, cauza să fie examinată într-un termen rezonabil, precum și dreptul la asistența unui interpret sau traducător”,⁶³³ atunci când este necesar.

Potrivit opiniei exprimate de A. Gurghiș, „Judecarea cauzelor penale privind infracțiunile comise de persoane juridice se desfășoară conform procedurii generale, cu aplicarea derogărilor și completărilor prevăzute de Capitolul VI din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, intitulat „Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice”. Aceste norme speciale, care fie derogă de la procedura generală, fie o

⁶²⁹ SEDLEȚCHI, Iu.; D. MILUȘEV. *Op. cit.*, p. 6-7.

⁶³⁰ МИЛУШЕВ, Д. *Op. cit.*, p. 52.

⁶³¹ BOROI, Al. și G. NEGRUȚ. *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a, revizuită și actualizată. *Op. cit.*, p. 648.

⁶³² PINTEA, A., PINTEA, D.-C., BĂLĂNESCU, A.-C. *Op. cit.*, p. 102.

⁶³³ GURGIȘ, A. *Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în cazul săvârșirii infracțiunilor de persoane juridice*. *Op. cit.*, p. 62.

completează, vizează în mod deosebit: modalitatea de reprezentare a persoanei juridice în procesul penal, măsurile preventive aplicabile acesteia, competența teritorială, locul de citare, măsurile asigurătorii, precum și executarea pedepselor penale. Totodată, în cazul examinării unei cauze penale privind săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană juridică, se impune cu caracter obligatoriu respectarea standardelor unui proces penal echitabil, ceea ce implică asigurarea tuturor etapelor procesuale prevăzute de lege, garantarea exercitării drepturilor procedurale, precum și participarea apărătorului și a reprezentantului legal al persoanei juridice. Atât reprezentantul legal, cât și apărătorul persoanei juridice beneficiază, în mod egal, de toate instrumentele și mijloacele procedurale prevăzute de lege pentru exercitarea dreptului la apărare. Aceștia participă nemijlocit la desfășurarea cercetării judecătorești, au posibilitatea de a examina probele, de a formula cereri și demersuri, precum și de a propune administrarea unor probe noi”⁶³⁴ în vederea susținerii poziției procesuale a persoanei juridice.

Garanțiile unui proces echitabil în privința persoanelor juridice. Prin anumite decizii (de exemplu. Hotărârea CtEDO în cauza *Comingersoll vs Portugalia*, din 6 aprilie 2000), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut, încă de multă vreme, că un spectru larg de măsuri aplicabile persoanelor juridice pot fi calificate drept pedepse în sensul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Această calificare implică aplicarea unui set extins de garanții procedurale și materiale prevăzute în Convenție, astfel extinzând protecția acestora dincolo de sfera strictă a persoanelor fizice. Curtea adoptă o interpretare extensivă și evolutivă a textului Convenției, reafirmând principiul că persoanele juridice beneficiază, de asemenea, de drepturile și garanțiile fundamentale consacrate în Convenție, inclusiv în ceea ce privește dreptul la un proces echitabil și la respectarea drepturilor procesuale. Această abordare reflectă o recunoaștere a evoluției rolului persoanelor juridice în societate și necesitatea adaptării protecției juridice la realitățile contemporane ale procesului penal.⁶³⁵

Autoarea A.-R. *Trandafir* subliniază că, „În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a conferit materiei penale un caracter autonom, stabilind criteriile în funcție de care poate fi reținută existența unei acuzații în această materie. Aceste criterii sunt: calificarea faptei ca infracțiune în dreptul național, natura faptei și natura și gravitatea sancțiunii care poate fi aplicată autorului”⁶³⁶. În viziunea unor autori, precum C. *Bîrsan*, O. *Predescu*, M. *Udroiu* ș.a., aceste criterii sunt alternative, nu cumulative, ceea ce înseamnă că îndeplinirea unuia singur dintre ele poate fi suficientă pentru a considera că ne aflăm în fața unei acuzații în materie penală. Totuși, această

⁶³⁴ *Ibidem*, p. 210-211.

⁶³⁵ Hotărârea CtEDO în cauza *Comingersoll vs. Portugalia*, nr. 35382/97 din 6 aprilie 2000 [online] [accesat 19.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58562>.

⁶³⁶ Hotărârea CtEDO în cauza *Engel ș.a. vs. Olanda*, nr. 5370/72 din 8 iunie 1976 [online] [accesat 10.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57479>; TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 512.

abordare alternativă nu exclude posibilitatea unei analize cumulative, în situațiile în care examinarea separată a fiecărui criteriu nu conduce la o concluzie clară privind natura penală a acuzației.⁶³⁷

În ceea ce privește persoanele juridice, având în vedere diversitatea abordărilor existente la nivel național în privința recunoașterii răspunderii penale a acestora, A.-R. Trandafir observă că „Aplicabilitatea materiei penale este determinată, în principal, nu de primele două criterii stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, ci mai ales de cel de-al treilea — natura și gravitatea sancțiunii aplicabile. În mod evident, susține ea, în contextul juridic intern, unde răspunderea penală a persoanei juridice este deja consacrată legislativ, o sferă largă de fapte comise de către persoane juridice vor fi încadrate *ab initio* în materia penală — aspect de interes deosebit în analiza de față. În acest context, este esențial de reținut că CEDO a statuat, cu valoare de principiu, că o persoană juridică poate invoca articolul 6 din Convenție atunci când face obiectul unei acuzații în materie penală. Totodată, trebuie subliniat că încadrarea unei fapte în sfera de aplicare a articolului 6, în funcție de sancțiunea prevăzută, aparține în primă instanță judecătorului național, acesta fiind „stăpânul aplicării Convenției pe plan intern”. Cu toate acestea, Curtea poate adopta o altă interpretare, calificând o faptă ca aparținând materiei penale, chiar dacă judecătorul național nu a realizat această încadrare”.⁶³⁸

În situația în care o persoană juridică este vizată de o acuzație penală, iar procedura se poate finaliza prin aplicarea unei sancțiuni care, prin natura sa, poate fi calificată drept pedeapsă, aceasta trebuie să beneficieze de toate garanțiile unui proces echitabil, în conformitate cu articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Conform interpretărilor doctrinare și jurisprudenței relevante, garanțiile fundamentale ale unui proces echitabil în materie penală includ următoarele elemente esențiale: dreptul de acces la un tribunal independent și imparțial, stabilit prin lege; egalitatea armelor între acuzare și apărare; respectarea principiului contradictorialității; dreptul la o motivare adecvată a hotărârilor judecătorești; dreptul acuzatului de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina; publicitatea ședințelor de judecată; soluționarea cauzei într-un termen rezonabil; prezumția de nevinovăție; dreptul de a fi informat, în mod clar și detaliat, cu privire la natura și cauza acuzației penale; acordarea timpului și mijloacelor necesare pregătirii apărării; dreptul la apărare, inclusiv prin asistența unui avocat ales sau desemnat din oficiu; dreptul de a interoga martorii acuzării și de a obține audierea martorilor apărării; dreptul la asistența gratuită a unui

⁶³⁷ BÎRSAN, C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*. Vol. I. *Drepturi și libertăți*. București : Ed. All Beck, 2005. 1275 p. ISBN 973-655-663-8, p. 412; PREDESCU, O., UDROIU, M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului și dreptul procesual penal român*. București : Ed. C. H. BECK, 2007. 764 p. ISBN 978-973-115-201-1, p. 261.

⁶³⁸ TRANDAFIR, A.-R. Răspunderea penală a persoanei juridice. *Op. cit.*, p. 512-513.

interpret, atunci când este necesar.⁶³⁹ Prin urmare, persoana juridică, în calitate de acuzat în materie penală, trebuie să beneficieze în mod efectiv de aceste garanții, în vederea asigurării unui proces echitabil și a respectării standardelor impuse de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil în cauzele cu persoane juridice. Dreptul la apărare a fost constant subliniat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului ca fiind compus din ansamblul drepturilor și al garanțiilor procedurale care oferă persoanei acuzate posibilitatea de a se apăra în mod efectiv împotriva acuzațiilor formulate și de a combate învinuirile, în vederea dovedirii nevinovăției. Acest drept trebuie garantat și exercitat pe întreg parcursul procesului penal, în toate etapele sale, de la urmărirea penală până la fazele de judecată și executare a hotărârii. În acest sens, Curtea a arătat că, în temeiul dispozițiilor constituționale și legale, autoritățile judiciare au obligația pozitivă de a lua toate măsurile necesare pentru ca dreptul la apărare să fie efectiv, și nu pur formal. Un aspect esențial al exercitării efective a acestui drept îl constituie accesul la asistență juridică încă din etapele incipiente ale procedurilor penale, acestea având adesea un caracter decisiv pentru rezultatul final al procesului. Persoana acuzată – fie că este o persoană fizică, fie că este o persoană juridică reprezentată – se află adesea într-o poziție de vulnerabilitate sporită la debutul anchetei, iar această vulnerabilitate poate fi compensată în mod adecvat prin asistență juridică calificată. O funcție fundamentală a acestei asistențe este garantarea respectării dreptului persoanei acuzate de a nu se autoincrimina. În consecință, Curtea a reținut că, pentru a asigura caracterul echitabil al procedurilor penale, este esențial ca persoana juridică acuzată de săvârșirea unei infracțiuni să aibă posibilitatea de a beneficia de asistență juridică aleasă, încă de la debutul procedurilor. În acest context, jurisprudența Curții (a se vedea, *mutatis mutandis*, cauza *Martin vs. Estonia*, 30 mai 2013, §§ 90 și 93⁶⁴⁰) accentuează că dreptul la apărare implică accesul la întregul spectru al serviciilor aferente asistenței juridice, într-o manieră care să asigure egalitatea de arme și protecția efectivă a intereselor procesuale ale acuzatului, inclusiv în cazul persoanelor juridice.⁶⁴¹

Un caz de referință în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cu relevanță deosebită pentru problematica drepturilor procesuale ale persoanelor juridice, este cazul *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos vs. Federația Rusă*. În această cauză, Curtea a constatat încălcarea articolului 6 din Convenție, care garantează dreptul la un proces echitabil, precum și a articolului 1 din Protocolul nr. 1, privind dreptul la respectarea bunurilor. În esență, autoritățile ruse au acuzat societatea Yukos de evaziune fiscală, evaluată la aproximativ 16 miliarde de euro, și au

⁶³⁹ ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 334-335.

⁶⁴⁰ Hotărârea CtEDO în cauza *Martin vs. Estonia*, nr. 35985/09 din 30 mai 2013, §§ 90 și 93. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-119973> [accesat 2025-09-09].

⁶⁴¹ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. *Op. cit.*, p. 32-33.

dispus sechestrarea și executarea silită, într-un termen extrem de scurt, a principalei sale unități de producție. Aceste măsuri au condus, în mod direct, la falimentul și, ulterior, la lichidarea societății comerciale, fără ca aceste acțiuni să fie însoțite de garanțiile procesuale necesare pentru a asigura un proces echitabil și respectarea drepturilor patrimoniale ale companiei. Curtea a reținut că procedura desfășurată de autoritățile ruse a fost lipsită de transparență și disproporționată, remarcând, printre altele, lipsa unui termen rezonabil, neasigurarea accesului la instanțe independente și imparțiale, precum și nerespectarea dreptului la apărare. În plus, executarea silită rapidă și lipsită de un control judiciar adecvat a constituit, în opinia Curții, o ingerință disproporționată în dreptul de proprietate al societății Yukos, contravenind exigențelor prevăzute de Protocolul nr. 1 la Convenție.⁶⁴²

Acest caz reprezintă un precedent important în materia aplicabilității drepturilor garantate de CEDO și în privința persoanelor juridice, confirmând că acestea pot invoca protecția articolului 6 CEDO și a drepturilor patrimoniale, în măsura în care sunt vizate prin măsuri penale sau fiscale cu caracter represiv. De asemenea, în cauza respectivă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a articolului 6 din Convenție pe componenta penală a acestuia, reținând că societății reclamante nu i-au fost asigurate garanțiile minime necesare pentru exercitarea efectivă a dreptului la apărare. Pe de o parte, încălcarea a vizat lipsa unui timp adecvat și suficient pentru pregătirea apărării în fața instanței de fond. Avocații companiei au primit acces extrem de târziu la dosarul cauzei, fiind nevoiți să parcurgă aproximativ 43.000 de pagini în doar patru zile înainte de termenul de judecată, ceea ce a afectat în mod evident posibilitatea formulării unei apărări efective. Pe de altă parte, instanțele naționale nu au respectat cerința privind acordarea unui timp rezonabil pentru pregătirea apelului. Între momentul motivării hotărârii pronunțate în primă instanță și primul termen de judecată în apel s-au scurs doar 21 de zile, iar ședințele de apel s-au derulat în mod continuu, timp de 11 zile succesive, eliminând în practică orice posibilitate reală pentru apărătorii societății de a pregăti în mod adecvat susținerile între termene.⁶⁴³

Aceste împrejurări au determinat Curtea să concluzioneze că, în ansamblu, procedura judiciară desfășurată de autoritățile ruse a fost lipsită de echitate, întrucât nu a oferit societății reclamante garanții procedurale reale și efective, astfel cum impune articolul 6 §3 lit. b) din CEDO.

Oralitatea reprezintă o garanție fundamentală a unui proces echitabil, în sensul articolului 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, fiind strâns legat de dreptul părților de a-și prezenta cauza în mod direct în fața instanței și de a contribui efectiv la desfășurarea procesului. Acest

⁶⁴² Hotărârea CtEDO în cauza *Compania Petrolieră Yukos vs. Rusia*, nr. 14902/04 din 20 septembrie 2011, parag. 551 [online] [accesat 17.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91378>

⁶⁴³ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. *Op. cit.*, p. 36; Hotărârea CtEDO în cauza *Compania Petrolieră Yukos vs. Rusia*, nr. 14902/04 din 20 septembrie 2011, parag. 551 [online] [accesat 17.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91378>.

principiu a fost analizat în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, inclusiv în cauza *Keskinen și Veljekset Keskinen Oy vs. Finlanda*, hotărârea din 5 iunie 2012. În această cauză, Curtea a constatat încălcarea articolului 6 din Convenție ca urmare a faptului că instanțele de apel și de recurs au refuzat desfășurarea unei proceduri orale, deși instanța de fond pronunțase o soluție de achitare în privința unei persoane fizice, iar instanțele superioare au reformat această hotărâre, dispunând condamnarea acesteia. În paralel, a fost dispusă și confiscarea profitului obținut de societatea comercială implicată în cauză, fără ca aceasta să fi beneficiat de posibilitatea prezentării poziției sale într-un cadru contradictoriu și oral, în fața instanței de apel. Curtea a subliniat că, atunci când o instanță de apel modifică în mod substanțial situația juridică a unei persoane, în special prin înlocuirea unei hotărâri de achitare cu una de condamnare, se impune, cu atât mai mult, organizarea unei ședințe publice și audierea directă a părților. În absența unei asemenea proceduri, drepturile garantate de art. 6 sunt iluzorii și lipsite de efect util (*effet utile*).⁶⁴⁴

Acest caz ilustrează importanța respectării cerințelor de oralitate și contradictorialitate nu doar în fața instanței de fond, ci și în fazele procesuale ulterioare, mai ales în contextul în care miza procesului implică condamnări penale și sancțiuni pecuniare aplicate persoanelor juridice.

În cauza *Keskinen și Veljekset Keskinen Oy vs. Finlanda*, deși Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu a constatat o încălcare a articolului 6 din Convenție, aceasta a stabilit cu claritate că dispozițiile art. 6 sunt aplicabile în speță, atât în ceea ce privește persoana fizică implicată în procedură, cât și în privința persoanei juridice. Cu alte cuvinte, Curtea a analizat problematica lipsei desfășurării unei proceduri orale în apel pentru ambele categorii de subiecți, în lumina garanțiilor prevăzute de art. 6 din CEDO. Este important de subliniat că, deși Finlanda recunoaște, începând cu anul 1995, răspunderea penală a persoanei juridice (reglementată în Capitolul 9 din Codul penal), în această speță sancțiunea aplicată societății comerciale nu a fost o pedeapsă penală în sens strict, ci o măsură de siguranță, constând în confiscarea profitului. Această sancțiune nu a fost dispusă pentru o condamnare penală formală privind încălcarea Legii loteriei, ci ca o consecință indirectă a condamnării persoanei fizice. Cu toate acestea, faptul că societatea comercială nu a fost condamnată penal în sens formal nu a împiedicat Curtea să considere aplicabil art. 6 din Convenție în componenta sa penală. Astfel, Curtea a reiterat o linie constantă din jurisprudența sa, conform căreia aplicabilitatea art. 6 nu depinde exclusiv de calificarea juridică din dreptul intern, ci de o serie de criterii autonome, printre care se numără natura acuzației și gravitatea sau finalitatea

⁶⁴⁴ Hotărârea CtEDO în cauza *Keskinen și Veljekset Keskinen Oy contra Finlandei*, nr. 34721/09 din 5 iunie 2012 [online] [accesat 24.07.2023]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/208605/cedo-proces-penal-echitabl-agravarea-situatiei-unei-persoane-fizice-si-a-unei-persoane-juridice-de-catre-instantele-de-apel-si-recurs-fara-o-procedura-oralanu~incalca-art-6-din-conventie.html>

sancțiunii.⁶⁴⁵ Prin urmare, inclusiv măsura confiscării speciale aplicată societății comerciale în cauza *Keskinen și Veljekset Keskinen Oy vs. Finlanda*⁶⁴⁶ a fost analizată din perspectiva garanțiilor procesuale specifice materiei penale, ceea ce confirmă tendința consolidată în jurisprudența Curții de a extinde protecția oferită de art. 6 și în favoarea persoanelor juridice, în condițiile în care acestea sunt expuse la sancțiuni cu caracter represiv sau de o severitate comparabilă cu cele penale.

Dreptul la un tribunal și la judecarea cauzei într-un termen rezonabil. Referitor la dreptul la un tribunal, inclusiv în materie penală, autoarea *Trandafir A.-R.* evidențiază următoarele: „Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut că acest drept poate fi supus unor limitări. Totuși, aceste limitări nu trebuie să conducă la restricționarea accesului la justiție într-un mod care să afecteze însăși esența dreptului. Pentru a fi compatibile cu prevederile articolului 6 alineatul (1) din Convenție, astfel de restricții trebuie să urmărească un scop legitim și să existe un raport proporțional între mijloacele utilizate și scopul urmărit. Deși articolul 6 nu garantează expres dreptul la o cale de atac, în situația în care astfel de căi de atac sunt prevăzute de dreptul intern, atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice trebuie să beneficieze de aceleași garanții procesuale prevăzute de art. 6, similare celor asigurate în fața primei instanțe de judecată”.⁶⁴⁷

În ceea ce privește ***dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil***, *Trandafir A.-R.* arată că „acesta este invocat cu succes și de către persoanele juridice în materia penală. Evaluarea caracterului rezonabil al duratei unei proceduri este realizată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin prisma unor criterii bine conturate, precum: complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului, comportamentul autorităților competente, precum și importanța litigiului pentru persoana interesată”. Autoarea menționează, în sprijinul acestei idei, o cauză în care obiectul litigiului îl reprezenta plângerea împotriva unei amenzi administrative, calificată în dreptul intern ca o sancțiune de natură administrativă. Cu toate acestea, *Curtea a subliniat că, în analiza duratei procedurii, trebuie luat în considerare întreg parcursul procesual, indiferent de modul în care dreptul intern califică etapele procedurale sau sancțiunile aplicate. Toate aceste proceduri formează, în viziunea Curții, parte integrantă a unei acuzații în materie penală, atrăgând astfel incidența garanțiilor prevăzute de art. 6 §1 din Convenție. Curtea a accentuat, totodată, că nu aspectele de calificare juridică a căilor de atac sau competența instanțelor sunt relevante, ci dacă întârzierile survenite pot fi atribuite comportamentului reclamantului sau, dimpotrivă, ineficienței*

⁶⁴⁵ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 35-36.

⁶⁴⁶ Hotărârea CtEDO în cauza *Keskinen și Veljekset Keskinen Oy contra Finlandei*, nr. 34721/09 din 5 iunie 2012 [online] [accesat 24.07.2023]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/208605/cedo-proces-penal-echitabil-agravarea-situatiei-unei-persoane-fizice-si-a-unei-persoane-juridice-de-catre-instantele-de-apel-si-recurs-fara-o-procedura-oralanu-incalca-art-6-din-conventie.html>.

⁶⁴⁷ Hotărârea CtEDO în cauza *Marpa Zeeland B. V. et Metal Welding B. V. vs. Olanda*, nr. 46300/99 din 9 noiembrie 2004, parag. 48 [online] [accesat 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-4122>; *TRANDAFIR, A.-R. Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit., p. 517-518.*

sistemului judiciar național, care trebuie organizat astfel încât să asigure respectarea dreptului la un proces într-un termen rezonabil. Complexitatea cauzei, afirmă Curtea, nu trebuie amplificată artificial prin disfuncționalități ale sistemului sau prin lipsa de diligență a autorităților. În concluzie, o procedură care se întinde pe o durată de peste 11 ani, fără o justificare obiectivă și rezonabilă, nu poate fi considerată compatibilă cu exigențele articolului 6 alineatul (1) din Convenție.⁶⁴⁸

Loialitatea probatoriului. O garanție des invocată în materie penală pe tărâmul art. 6 parag. 1 din Convenție, se referă la loialitatea probațiunii. Aflată în strânsă legătură cu egalitatea armelor, loialitatea probatoriului a fost însă inițial respinsă de Curte, care a afirmat chiar că „nu poate exclude, ca principiu, în abstract, admisibilitatea unei probe obținute în mod ilegal⁶⁴⁹ Totuși, în evoluția jurisprudenței sale, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a consolidat treptat exigențele privind loialitatea în administrarea probelor, ajungând să considere că utilizarea unor probe obținute prin metode ilicite sau abuzive poate afecta în mod grav caracterul echitabil al procesului penal. Un reper important în această direcție îl constituie cauza *Jalloh vs. Germania* (2006)⁶⁵⁰, în care Curtea a constatat încălcarea art. 6 §1 din Convenție ca urmare a recurgerii la un tratament inuman pentru obținerea unei probe (administrarea forțată a unui emetic). CtEDO a subliniat că utilizarea unei probe obținute cu încălcarea dreptului la integritate fizică și demnitate umană este, prin ea însăși, de natură să compromită echitatea procesului penal.

Un alt exemplu semnificativ este cauza *Allan vs. Regatul Unit* (2002)⁶⁵¹, în care Curtea a constatat că utilizarea unor înregistrări obținute clandestin prin plasarea unui informator într-o celulă comună cu inculpatul a încălcat dreptul la tăcere și la un proces echitabil. CtEDO a reținut că, în astfel de situații, proba obținută prin înșelăciune sau inducere în eroare, în lipsa asistenței juridice, aduce atingere principiului loialității procesului. De asemenea, în cauza *Khan vs. Regatul Unit* (2000)⁶⁵², Curtea a analizat admisibilitatea unei probe obținute printr-un sistem de supraveghere instalat fără autorizație judiciară. Chiar dacă în acel caz nu s-a constatat încălcarea art. 6, Curtea a reținut că „o astfel de practică ridică serioase probleme de compatibilitate cu standardele procesului echitabil, în special atunci când nu sunt disponibile mecanisme efective de control jurisdicțional asupra legalității și loialității administrării probelor”. În concluzie, jurisprudența

⁶⁴⁸ Hotărârea CtEDO în cauza *Garyfallou Aebe vs. Grecia*, nr. 18996/91 din 24 septembrie 1997, parag. 39-42 [online] [accesat 18.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-7865>; TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 518.

⁶⁴⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Schenk vs. Elveția*, nr. 10862/84 din 12 iulie 1997 [online] [accesat 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57572>.

⁶⁵⁰ Hotărârea CtEDO în cauza *Jalloh vs. Germania*, nr. 54810/00 din 11 iulie 2006. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-184257> [accesat 2025-09-09].

⁶⁵¹ Hotărârea CtEDO în cauza *Allan vs. Regatul Unit*, nr. 48539/99 din 05 noiembrie 2002. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-60713> [accesat 2025-09-09].

⁶⁵² Hotărârea CtEDO în cauza *Khan vs. Regatul Unit*, nr. 35394/97 din 12 mai 2000. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58841> [accesat 2025-09-09].

CtEDO reflectă o abordare nuanțată, dar din ce în ce mai riguroasă privind loialitatea probatoriului. Admisibilitatea unei probe nu este evaluată exclusiv prin prisma legalității interne, ci și în funcție de impactul asupra drepturilor procesuale fundamentale ale persoanei acuzate, precum dreptul la apărare, la tăcere, la nediscriminare și la un proces echitabil în ansamblu. Astfel, principiul loialității probatoriului a devenit un criteriu esențial în evaluarea respectării art. 6 din Convenție, iar autoritățile naționale trebuie să se asigure că probele utilizate în procesul penal sunt obținute și administrate cu respectarea deplină a drepturilor fundamentale, evitând orice formă de constrângere, presiune sau inducere în eroare a inculpatului.

Principiul loialității probatoriului nu este rezervat exclusiv persoanelor fizice, ci se aplică în egală măsură și persoanelor juridice atunci când acestea sunt supuse unei proceduri penale în sensul autonom conferit de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. În acest sens, Curtea a reafirmat că exigențele unui proces echitabil, consacrate de art. 6 §1 și §3 lit. d) din Convenție, presupun respectarea unor garanții minimale, indiferent de natura subiectului de drept implicat în cauză. Prin refuzul sistematic și nemotivat al cererilor în probatoriu formulate de reclamânți, instanțele naționale au creat un dezechilibru procesual inadmisibil între apărare și acuzare. Curtea a observat că, deși aparent procedura părea a se fi desfășurat cu respectarea garanțiilor formale, fondul procesului dezvăluia un deficit de echitate, întrucât reclamânților li s-a refuzat, în mod repetat, posibilitatea de a-și susține eficient poziția prin mijloace probatorii pertinente și necesare (Hotărârea CtEDO în cauza *Băcanu și S, C „R” vs. România*, din 3 martie 2009). Asemenea practici judiciare — constând în respingerea nejustificată a cererilor de audiere a martorilor, respingerea altor mijloace de probă utile apărării și motivarea formalistă, lipsită de substanță — contravin, în opinia autoarei Trandafir A.-R., cerințelor unui proces echitabil, în special în cauze complexe, unde aprecierea corectă a probelor poate avea un impact decisiv asupra rezultatului final al procedurii. În speță, Curtea a reținut că reclamânții nu au beneficiat de posibilitatea de a solicita interogarea martorilor-cheie, fapt ce a compromis în mod iremediabil contradictorialitatea și egalitatea armelor în proces. Mai mult, Curtea a subliniat că sarcina autorităților naționale este nu doar aceea de a permite, ci de a garanta în mod efectiv exercitarea dreptului la apărare, iar acest lucru include obligația de a analiza, în mod real și motivat, cererile formulate de partea acuzată. În lipsa unei examinări efective și motivate a cererilor de probă, procesul nu mai poate fi considerat echitabil în sensul Convenției. În concluzie, Curtea a constatat că dreptul la apărare al reclamânților a fost supus unor limitări incompatibile cu exigențele art. 6 din Convenție, determinând o încălcare a dreptului la un proces echitabil.⁶⁵³

⁶⁵³ Hotărârea CtEDO în cauza *Băcanu Societatea Comercială „R” - S.A. împotriva României*, nr. 4.411/04 din 3 martie 2009, parag. 75-78 [online] [accesat 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122538>; TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Op. cit., p. 518-520.

Această jurisprudență reafirmă importanța respectării loialității în administrarea probelor, inclusiv în ceea ce privește entitățile colective supuse unei acuzații în materie penală, consolidând aplicabilitatea garanțiilor convenționale și în favoarea persoanelor juridice.

În materia dreptului la un proces echitabil, consacrat de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, **dreptul de a solicita audierea martorilor** reprezintă una dintre garanțiile esențiale ale apărării, consacrată în mod expres de alineatul 3 lit. d) al acestui articol.

Deși jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului este mai puțin dezvoltată în ceea ce privește aplicabilitatea acestei garanții în favoarea persoanelor juridice, nu există niciun impediment conceptual sau normativ pentru ca și aceste entități să beneficieze de protecția oferită de Convenție. Curtea a reiterat că dreptul de a interoga sau de a solicita interogarea martorilor este o componentă esențială a procesului echitabil, fiind strâns legat de principiul contradictorialității și de egalitatea armelor.

În interpretarea Curții, art. 6 §3 lit. d) lasă în mod deliberat instanțelor naționale marja de apreciere cu privire la oportunitatea audierii unui martor, însă această marjă nu este nelimitată. Obligativitatea audierii unui martor al apărării nu este absolută, însă refuzul audierii trebuie să fie justificat prin rațiuni obiective și să nu afecteze în mod disproporționat exercitarea dreptului la apărare. În jurisprudența Curții (Hotărârea CtEDO în cauza *Băcanu și S,C „R” vs. România*, din 3 martie 2009, parag. 75-78) s-a subliniat că *„simpla imposibilitate de a interoga un martor nu constituie prin ea însăși o încălcare a Convenției. Este necesar ca partea interesată să demonstreze că respectivul martor era relevant pentru aflarea adevărului și că respingerea cererii de audiere a generat un prejudiciu concret apărării”*.

Cu alte cuvinte, caracterul esențial al probei solicitate, corelat cu efectele negative produse de refuzul audierii, sunt elemente determinante în constatarea unei eventuale încălcări a art. 6. În cauza evocată, Curtea a constatat că *„reclamanții — printre care se aflau și persoane juridice — nu au avut, în niciun moment al procesului, posibilitatea efectivă de a interoga sau de a solicita interogarea anumitor martori relevanți, în pofida complexității speței și a circumstanțelor particulare legate de funcționarea unei instituții bancare cu implicări politice. Curtea a apreciat că refuzul instanțelor naționale de a admite aceste cereri a fost unul nejustificat, în lipsa unei analize individualizate și motivate a utilității fiecărei probe propuse”*.

Această abordare formalistă a instanțelor interne, concretizată într-o respingere globală și nemotivată a cererilor în probatoriu, a condus la compromiterea dreptului la apărare și, implicit, la afectarea caracterului echitabil al întregii proceduri. Curtea a reținut că, în contextul în care acuzațiile erau de o gravitate considerabilă, iar miza procesului era una semnificativă pentru reclamanți, garantarea unui proces echitabil impunea recunoașterea efectivă a posibilității de a

solicita și de a obține administrarea probelor relevante.⁶⁵⁴ În concluzie, Curtea a constatat încălcarea art. 6 §3 lit. d) coroborat cu §1 al Convenției, subliniind că protecția conferită de aceste dispoziții se extinde în mod egal asupra persoanelor juridice implicate într-un proces penal, iar garanțiile dreptului la apărare trebuie respectate în mod efectiv și concret, nu doar formal. Această jurisprudență contribuie la consolidarea unei viziuni coerente și unitare asupra aplicabilității drepturilor procesuale, indiferent de natura subiectului de drept implicat.

Prezumția de nevinovăție și dreptul la tăcere. Presumția de nevinovăție constituie, fără îndoială, unul dintre elementele fundamentale ale dreptului la un proces echitabil⁶⁵⁵. În practică, în opinia autorului *L. Stănilă*, această prezumție este frecvent analizată în corelație cu dreptul la tăcere al suspectului sau inculpatului. Invocarea dreptului la tăcere de către inculpat are, adesea, efectul de a dilua conținutul prezumției de nevinovăție, generând consecințe negative asupra situației procesuale a persoanei bănuite sau învinuite. Presumția de nevinovăție are valoarea unei axiome în discursul juridic penal, potrivit căreia orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni este considerată nevinovată până la dovedirea contrariului, conform legii”.⁶⁵⁶

Conform doctrinei și practicii Curții Europene a Drepturilor Omului, prezumția de nevinovăție se aplică și persoanelor juridice care fac obiectul unei acuzații penale, deși constatarea încălcării art. 6 alin. 2 este relativ rară. Jurisprudența Curții include astfel de situații, subliniind că prezumția de nevinovăție reprezintă un element esențial al dreptului la un proces echitabil, garantat prin art. 6 alin. 1, și asigură dreptul oricărei persoane de a nu fi considerată vinovată înainte de o hotărâre judecătorească definitivă. Aceasta impune, între altele, ca membrii instanței să nu pornească de la o presupunere preconcepută privind vinovăția acuzatului. Pentru a determina dacă prezumția a fost încălcată, Curtea acordă o atenție deosebită conduitei autorităților statului. Astfel, în cazul în care Consiliul Concurenței a reacționat prompt față de articolele din presă care anunțau condamnarea societății reclamante și cuantumul amenzilor, prin informarea procurorului și publicarea unui comunicat oficial, Curtea a apreciat că nu s-a produs o încălcare a prezumției de nevinovăție (Hotărârea CtEDO, cauza *Société Bouygues Telecom vs Franța*, din 13 martie 2012, parag. 52-58).⁶⁵⁷ Tot astfel, susține cercetătoarea *Trandafir A.-R.*, „...potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (Hotărârea CtEDO în cauza *Radio France și alții vs. Franța*, din 30 martie 2004, parag. 24), textul Convenției nu interzice prezumțiile de fapt sau de drept în materie

⁶⁵⁴ Hotărârea CtEDO în cauza *Băcanu Societatea Comercială „R” - S.A. împotriva României*, nr. 4.411/04 din 3 martie 2009, parag. 75-78 [online] [accesat 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122538>; TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 524.

⁶⁵⁵ Despre prezumția de nevinovăție a se vedea: PETREA, A. *Prezumția de nevinovăție ca drept fundamental*. București: Ed. Universul Juridic, 2024. 354 p. ISBN 978-606-39-1434-8; BRIA, Iu. *Prezumția de nevinovăție în legislația procesual-penală a Republicii Moldova*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2025. 268 p. Disponibil: https://www.anacec.md/files/Bria-teza_0.pdf [accesat 2025-09-09].

⁶⁵⁶ STĂNILĂ, L. *Op. cit.*, p. 248.

⁶⁵⁷ Hotărârea CtEDO în cauza *Société Bouygues Telecom vs Franța*, nr. 2324/08 din 13 martie 2012, parag. 52-58 [online] [accesat 10.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-79>

penală. Totuși, statele sunt obligate să nu depășească un anumit prag rezonabil; aceste prezumții trebuie să se încadreze în limite acceptabile, ținând cont de gravitatea cauzei și garantând în același timp drepturile apărării”.⁶⁵⁸

În opinia lui L. Stănilă, „O primă concluzie ar fi că persoana juridică trebuie să beneficieze de prezumția de nevinovăție în aceleași condiții ca și persoana fizică, conform *principiului ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*. În al doilea rând, dreptul la tăcere și la non-autoincriminare reprezintă un element esențial al dreptului la un proces echitabil și, totodată, o garanție fundamentală a prezumției de nevinovăție în procesul penal”⁶⁵⁹.

În altă ordine de idei, după părerea lui M. Udriou, „Dreptul la tăcere și privilegiul împotriva autoincriminării reprezintă două garanții distincte ale dreptului la un proces echitabil. Prima se referă la faptul că, în cauzele penale, autoritățile judiciare au o putere limitată de a trage concluzii în defavoarea acuzatului din refuzul acestuia de a da declarații în fața anchetatorilor sau a instanței de judecată. Cea de-a doua se referă la faptul că statul nu poate obliga suspectul să coopereze cu acuzarea prin furnizarea de date sau probe care l-ar putea incrimina, recunoscând astfel expres refuzul de a da declarații, de a răspunde unor întrebări și de a furniza probe ce ar putea conduce la autoincriminare – *nemo debet prodere se ipsum* – fără ca acest refuz să genereze consecințe negative pentru bănuít, învinuit sau inculpat în procesul penal”.⁶⁶⁰

Cu referire la ultima garanție – dreptul la non-autoincriminare –, lucrurile capătă, după cum afirmă L. Stănilă, „...nuanțe inedite atunci când, în cadrul procesului penal, calitatea de suspect sau inculpat este deținută de o persoană juridică, care, la prima vedere, ar trebui să beneficieze de exercitarea drepturilor procesuale și de aceleași garanții în aceleași condiții ca persoana fizică”.⁶⁶¹

Același autor menționează, de asemenea, că, „Deși art. 6 CEDO nu menționează în mod expres aceste drepturi, atât dreptul la tăcere, cât și dreptul de a nu se autoincrimina constituie reguli internaționale general recunoscute, situate în centrul conceptului de „proces echitabil” consacrat de art. 6 CEDO. Aceste drepturi au rolul de a proteja inculpatul împotriva constrângerilor abuzive exercitate de autorități și se aplică încă din etapele preliminare ale procesului penal”.⁶⁶² În temeiul opiniilor unor doctrinari de referință, precum L. Stănilă și A.-R. Trandafir, și în acord cu practica consolidată a Curții Europene a Drepturilor Omului, exemplificată de Hotărârea CtEDO în cauza *Saunders vs. Marea Britanie* (1966), dreptul de a nu se autoincrimina reprezintă o garanție fundamentală în procesul penal. Acest drept presupune că urmărirea penală trebuie să evite

⁶⁵⁸ Hotărârea CtEDO în cauza *Radio France și alții vs. Franța*, nr. 53984/00 din 30 martie 2004, parag. 24 [online] [accesat 21.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61686>; TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Op. cit., p. 521-523.

⁶⁵⁹ STĂNILĂ, L. Op. cit., p. 249.

⁶⁶⁰ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală: comentariu pe articole: art. 1-603*. Ed. a 3-a. București: Ed. C. H. BECK, 2020. 3148 p. ISBN 978-606-18-0973-8, p. 36.

⁶⁶¹ STĂNILĂ, L. Op. cit., p. 249.

⁶⁶² *Ibidem*, p. 258.

utilizarea probelor obținute prin metode coercitive sau opresive, care sfidează voința acuzatului, asigurând astfel respectarea libertății și demnității acestuia. Dreptul la tăcere și la non-autoincriminare constituie, în acest context, instrumente esențiale de protecție, fiind intrinsec legate de prezumția de nevinovăție reglementată de art. 6 alin. (2) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului⁶⁶³.

Prin urmare, garantarea acestor drepturi asigură echilibrul și echitatea procesului penal, prevenind abuzurile statului și întărind legitimitatea actului de justiție. Aceste principii reflectă o abordare care privilegiază respectul pentru drepturile fundamentale ale persoanelor urmărite penal, indiferent de natura lor, precum și importanța unui proces echitabil, în care probele să fie obținute și administrate în mod legal și echitabil.

4.2. Ședința preliminară în cauzele penale privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice

Ședința preliminară reprezintă o etapă procesuală esențială în cadrul judecății penale, având ca scop verificarea legalității sesizării instanței și a administrării probelor, aspecte deosebit de importante, inclusiv și atunci când inculpatul este o persoană juridică. În contextul răspunderii penale a persoanelor juridice, ședința preliminară capătă valențe particulare, impunând o analiză riguroasă a actelor procedurale pentru a garanta respectarea dreptului la apărare și a principiului legalității procesului penal. Caracterul complex al cauzelor penale ce implică persoane juridice reclamă o abordare distinctă în faza ședinței preliminare, unde instanța este chemată să asigure un echilibru între eficiența procesului penal și exigențele unei proceduri conforme cu standardele europene în materie de drepturi fundamentale.

Autorii *O. Sternioală* și *T. Vizdoagă* subliniază că, „...în vederea aducerii cauzei în stare de judecată, anterior începerii propriu-zise a judecății, se desfășoară o etapă procesuală distinctă, denumită ședință preliminară. Astfel, prima măsură procedurală, odată cu înregistrarea dosarului penal pe rolul instanței, constă în fixarea ședinței preliminare”. În conformitate cu dispozițiile art. 345 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în termen de cel mult 3 zile de la data repartizării cauzei pentru judecare, judecătorul, sau după caz, completul de judecată, analizând materialele dosarului, stabilește termenul pentru desfășurarea ședinței preliminare. Din interpretarea dispozițiilor legale rezultă că ședința preliminară trebuie să fie fixată în cel mult 20 de zile de la data repartizării cauzei penale.

Respectând cerințele generale ale procesului echitabil și asigurând participarea efectivă a părților, ședința preliminară are ca scop soluționarea unor aspecte esențiale privind punerea pe rol a cauzei penale. În opinia autorilor menționați, aceste aspecte sunt expres prevăzute de art. 345 alin.

⁶⁶³ Hotărârea CtEDO în cauza *Saunders vs. Marea Britanie*, nr. 19187/91 din 17.12.1996 [online] [accesat 10.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58009>; STĂNILĂ, L. *Op. cit.*, p. 261.

(4) Cod de procedură penală și privesc, în principal, examinarea cererilor, demersurilor și recuzărilor formulate de părți. Întrucât procesul penal presupune exercitarea funcțiilor procesuale fundamentale – acuzarea și apărarea – este firesc ca titularii acestora să beneficieze de anumite prerogative procedurale. Astfel, în conformitate cu art. 346 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, oricare dintre părți are dreptul de a formula cereri, demersuri și recuzări, cele mai extinse atribuții fiind conferite, în mod justificat, procurorului și inculpatului. Solicitățile acestora pot viza aspecte referitoare atât la latura penală, cât și la cea civilă a cauzei. Examinarea acestor cereri și demersuri are loc cu ascultarea obligatorie a tuturor părților, iar instanța este obligată să se pronunțe prin încheieri motivate, în conformitate cu prevederile art. 342 Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Potrivit acestui text legal, instanța se pronunță fie prin încheieri distincte, perfectate ca documente separate și semnate de judecătorul cauzei sau de toți membrii completului de judecată, fie prin încheieri protocolare incluse în procesul-verbal al ședinței de judecată, în funcție de natura chestiunii deduse judecății.⁶⁶⁴

Un alt aspect deosebit de important, căruia trebuie să i se acorde o atenție sporită în cadrul ședinței preliminare, îl constituie, potrivit opiniei exprimate de *O. Sternioală* și *T. Vizdoagă*, trimiterea cauzei după competență sau, după caz, încetarea procesului penal, în totalitate sau parțial. Autorii menționează că, pentru desfășurarea valabilă a activității procesuale, este esențial ca instanța sesizată să dețină competența materială, personală și teritorială necesară soluționării cauzei. În vederea asigurării respectării riguroase a normelor de competență, legislația procesual penală prevede mecanismul trimiterii cauzei către organul judiciar competent atunci când cel sesizat constată lipsa propriei competențe. Acest remediu procesual este consacrat sub denumirea de declinare de competență – o instituție prin intermediul căreia se realizează autocontrolul competenței instanței, exercitat fie din oficiu, fie la cererea părților. În mod firesc, instanța care apreciază că nu este competentă să judece cauza are obligația de a indica în favoarea căreia instanțe se constată competența, urmând ca, prin aceasta, să se producă dezinvestirea sa de drept. Încheierea prin care se dispune declinarea de competență constituie, totodată, actul de sesizare a instanței în favoarea căreia competența a fost declinată, în conformitate cu regimul procesual prevăzut de Codul de procedură penală. În practică, declinarea competenței poate genera dificultăți în ceea ce privește valabilitatea actelor procesuale efectuate de instanța care s-a desesizat. Astfel, în situațiile în care declinarea este determinată de competența după calitatea persoanei sau de competența teritorială, instanța primitoare are posibilitatea de a menține măsurile procesuale dispuse anterior, precum cele

⁶⁶⁴ STERNIOALĂ, O. și T. VIZDOAGĂ. Punerea pe rol a cauzei penale. Ședința preliminară. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 265-274. ISBN 978-9975-53-231-0, p. 265-266. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecătorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].

de prevenire sau de asigurare (potrivit art. 44 alin. (2) Cod de procedură penală), apreciind asupra validității acestora.

Pentru a preveni tergiversarea procedurilor judiciare și a asigura respectarea termenului rezonabil de soluționare a cauzei penale, legiuitorul a stabilit, prin art. 44 alin. (4) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, că încheierea de declinare a competenței este definitivă, nefiind supusă căilor de atac ordinare.⁶⁶⁵ De asemenea, în aceeași ordine de idei, reținem următoarele: „Competența de judecare a cauzelor penale având ca obiect infracțiuni comise de persoane juridice este reglementată de dispozițiile art. 40 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, fiind determinată, cu titlu de principiu, potrivit criteriului locului săvârșirii infracțiunii. Acest criteriu teritorial are prioritate în stabilirea instanței competente, reflectând legătura directă dintre locul comiterii faptei și organul judiciar investit cu soluționarea cauzei. În ipoteza în care există indivizibilitate sau conexitate între acuzațiile penale formulate împotriva persoanelor juridice, competența instanței se determină în conformitate cu prevederile art. 42 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova”,⁶⁶⁶ care consacră reguli speciale menite să asigure o judecată unitară și coerentă, evitându-se disjungerea artificială a cauzei și pronunțarea unor soluții contradictorii.

O altă problematică semnificativă generată de introducerea răspunderii penale a persoanei juridice vizează determinarea competenței teritoriale a instanței de judecată. În mod general, stabilirea instanței competente din acest punct de vedere se realizează în conformitate cu regulile generale prevăzute de art. 40 și art. 42 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, aplicabile atât în cauzele ce privesc persoane fizice, cât și în cele care implică entități juridice. Totuși, având în vedere specificul infracțiunilor pentru care poate fi angajată răspunderea penală a persoanei juridice, precum și particularitățile probatoriului în astfel de cauze, art. 522 Cod de procedură penală al Republicii Moldova introduce reguli speciale de stabilire a competenței teritoriale. Astfel, competența poate fi determinată în funcție de: a) locul săvârșirii infracțiunii; b) locul unde a fost depistat făptuitorul; c) locul domiciliului făptuitorului – în cazul persoanei fizice; d) sediul persoanei juridice; e) domiciliul sau sediul victimei.

Privind în ansamblu dispozițiile legale relevante, *N. Gordilă* și *A. Gîrlea* consideră că „...aceste criterii reflectă logica utilizată și în cazul stabilirii competenței teritoriale pentru infracțiunile comise de persoane fizice”. Potrivit concluziei formulate de autori, în temeiul art. 522 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, „Competența teritorială are caracter alternativ, aceasta putând fi stabilită în funcție de oricare dintre criteriile prevăzute expres de lege”,⁶⁶⁷ în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei.

⁶⁶⁵ *Ibidem*, p. 266-267.

⁶⁶⁶ *Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit.*, p. 36.

⁶⁶⁷ GORDILĂ, N., GÎRLEA A. *Op. cit.*, p. 1061.

Comparând prevederile legislației procesual-penale din Republica Moldova cu dispozițiile relevante ale Codului de procedură penală al României, observăm că și sistemul procesual penal românesc reglementează criterii similare pentru determinarea competenței teritoriale în cazul infracțiunilor comise de persoane juridice. Astfel, potrivit normelor române, competența instanței se stabilește în funcție de: a) locul săvârșirii infracțiunii; b) locul unde se află sediul persoanei juridice; c) locul unde locuiește persoana vătămată sau unde aceasta își are sediul⁶⁶⁸.

În mod similar, în cadrul dreptului belgian, reglementările privind competența teritorială nu fac distincție structurală între inculpatul persoană fizică și persoana juridică, aplicându-se aceleași criterii generale. Cu toate acestea, criteriul „reședinței inculpatului”, specific persoanelor fizice, este înlocuit, în cazul persoanelor juridice, cu cel al „sediului social” sau „sediului profesional” al entității acuzate. Această abordare reflectă o tendință comună în sistemele de drept continental-europene, de adaptare a normelor de competență în funcție de specificul subiectului procesual, fără a altera principiile fundamentale ale organizării judiciare⁶⁶⁹.

În sistemul de drept german, competența instanței de judecată în cauzele penale privind infracțiunile comise de persoane juridice este determinată de locul în care se află sediul principal, respectiv oficiul central sau sediul administrativ al întreprinderii, instituției ori organizației implicate. Această regulă reflectă orientarea legislativă germană spre o stabilire obiectivă și previzibilă a competenței teritoriale, întemeiată pe criterii care asigură o legătură directă între entitatea juridică și jurisdicția investită cu soluționarea cauzei penale.⁶⁷⁰

În contextul celor expuse anterior, considerăm întemeiată opinia exprimată de Gordilă N. și Gîrlea A., potrivit căreia „Determinarea exactă a persoanei juridice implicate în procesul penal, precum și a sediului acesteia este esențială nu doar pentru stabilirea competenței teritoriale în cadrul procedurii speciale, ci și pentru asigurarea valabilității procedurii de citare”. În acest sens, citarea persoanei juridice urmează a fi realizată la sediul cunoscut al acesteia, în ipoteza în care entitatea este reprezentată de un reprezentant legal, sau, în lipsa acestuia, la domiciliul reprezentantului desemnat să acționeze în numele persoanei juridice în fața organelor judiciare.⁶⁷¹

Fixarea termenului de judecată constituie, de asemenea, un moment procesual de importanță deosebită, ce urmează a fi clarificat în cadrul ședinței preliminare. Astfel, în situația în care nu se constată motive de suspendare sau încetare a procesului penal, ori motive care ar impune trimiterea cauzei către o altă instanță competentă, se va proceda, în temeiul art. 351 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, la numirea cauzei pentru judecată. Această măsură marchează, în

⁶⁶⁸ STRETEANU, F, CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanelor juridice* (2002). *Op. cit.*, p. 197; GORDILĂ, N., GÎRLEA A. *Op. cit.*, p. 1061.

⁶⁶⁹ STRETEANU, F, CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanelor juridice* (2002). *Op. cit.*, p. 197.

⁶⁷⁰ ГОЛОБЕВКОБ, П., СПИЦА, Н. *Op. cit.*, c. 343.

⁶⁷¹ GORDILĂ, N., GÎRLEA A. *Op. cit.*, p. 1061-1062.

mod formal, începerea fazei de judecată propriu-zisă, reprezentând un pas esențial în direcția soluționării cauzei penale. Fixarea termenului de judecată este o activitate de care depinde, în mod direct, promptitudinea desfășurării procesului penal, precum și realizarea tuturor demersurilor procedurale necesare pregătirii cauzei în vederea judecării. Pentru atingerea acestui obiectiv, este imperativ ca instanța de judecată să țină seama de toate circumstanțele relevante, precum și de factorii care influențează buna pregătire a ședinței de judecată. Printre aspectele prioritare ce trebuie avute în vedere la fixarea termenului se numără: locul, data și ora desfășurării ședinței de judecată; procedura aplicabilă – generală sau specială; admiterea apărătorului ales al inculpatului ori, în lipsa acestuia, solicitarea desemnării unui avocat din oficiu de către coordonatorul Oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat; lista persoanelor a căror prezență este solicitată de părți și a căror participare trebuie asigurată; limba utilizată în cadrul procedurii; stabilirea dacă judecarea cauzei se va face în ședință publică sau în ședință închisă; măsurile preventive dispuse și necesitatea menținerii sau înlocuirii acestora. Pentru a asigura posibilitatea desfășurării la timp a acestor activități, instanța trebuie să evalueze complexitatea acțiunilor procedurale ce urmează a fi întreprinse de către părți până la termenul stabilit. Se va ține cont, în special, de numărul părților implicate, de posibilitatea de prezentare a acestora, precum și de participarea apărătorilor, reprezentanților, martorilor. La fixarea termenului de judecată, președintele instanței de judecată dispune, totodată, ca părțile să ia măsurile necesare pentru asigurarea prezenței în ședința de judecată a persoanelor indicate în listele depuse de acestea, în vederea desfășurării corespunzătoare a procesului penal.⁶⁷²

În opinia lui *M. Udroi*, „Un rol deosebit de important în cadrul ședinței preliminare și al judecării în general îl are soluționarea aspectelor referitoare la măsurile preventive, respectiv menținerea, modificarea, revocarea sau încetarea acestora. În cursul procesului penal, instanța de judecată este chemată să se pronunțe, la cererea procurorului, a inculpatului sau din oficiu, cu privire la luarea, înlocuirea, revocarea ori constatarea încetării de drept a măsurilor preventive dispuse anterior. Verificarea legalității și temeiniciei acestor măsuri reprezintă o garanție fundamentală a respectării drepturilor procesuale ale părților, iar această verificare se realizează din oficiu de către instanța de judecată. Ea are loc atât în momentul primirii cauzei, odată cu dispunerea începerii judecării, cât și pe parcursul desfășurării procesului penal, ori de câte ori se impune”,⁶⁷³ adică în funcție de evoluția cauzei și de circumstanțele concrete.

Potrivit opiniei doctrinare exprimate de *O. Sternioală* și *T. Vizdoagă*, una dintre trăsăturile definitorii ale măsurilor preventive constă în caracterul lor provizoriu, acestea fiind dispuse în

⁶⁷² STERNIOALĂ, O. și T. VIZDOAGĂ. *Op. cit.*, p. 268-269.

⁶⁷³ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 950.

funcție de împrejurările concrete ale cauzei penale, precum și de persoana inculpatului⁶⁷⁴. În consecință, măsurile preventive pot fi înlocuite, în funcție de modificarea temeiurilor care au justificat inițial luarea lor. Astfel, în cadrul ședinței preliminare, în situația în care se constată existența temeiurilor prevăzute la art. 195 alin. (1) Cod procedură penală al Republicii Moldova, măsura preventivă aplicată poate fi înlocuită cu una mai severă, dacă necesitatea acesteia este justificată prin probe, ori, dimpotrivă, cu una mai ușoară, dacă se apreciază că aceasta este suficientă pentru a asigura comportamentul procesual corespunzător al inculpatului, în vederea desfășurării normale a procesului penal și a garantării executării hotărârii judecătorești. Înlocuirea măsurii preventive poate fi dispusă de către instanța de judecată la cererea părților, prin demers procesual ori din oficiu. În ceea ce privește revocarea măsurii preventive, aceasta implică desființarea tuturor obligațiilor impuse anterior în cadrul respectivei măsuri. Rațiunea luării unei astfel de măsuri aparține instanței de judecată, care apreciază asupra dispariției temeiurilor ce au justificat anterior menținerea măsurii preventive. Din perspectiva efectelor juridice, revocarea și anularea unei măsuri preventive produc consecințe identice. Revocarea unei măsuri preventive se dispune pentru o durată nedeterminată, având astfel caracter definitiv, însă nu exclude posibilitatea reaplicării respectivei măsuri, în ipoteza în care apar noi temeiuri legale. Spre deosebire de aceasta, încetarea de drept a măsurilor preventive nu depinde de aprecierea instanței sau a organului judiciar, ci intervine ca efect automat al legii, reprezentând un obstacol juridic în calea menținerii măsurii. În toate cazurile în care se constată încetarea de drept a unei măsuri preventive, instanța are obligația de a dispune desființarea acesteia, precum și a eventualelor restricții asociate, fără a fi necesară o decizie expresă de revocare. Unul dintre temeiurile frecvente ale încetării de drept îl reprezintă expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de instanță, ceea ce se aplică în mod particular măsurilor preventive cu durată determinată. Dacă măsura a fost luată pentru un termen mai scurt decât termenul maxim legal, iar acel termen s-a scurs, se consideră că măsura a încetat de drept, prin simplul fapt al expirării duratei stabilite de organul judiciar.⁶⁷⁵

Ulterior analizării materialului probator și a documentelor din dosarul cauzei, în ipoteza în care nu se constată temeiuri privind necesitatea declinării de competență, trimiterii cauzei către o altă instanță competentă, suspendării sau încetării procesului penal, instanța va dispune numirea cauzei spre judecare, în temeiul dispozițiilor art. 351 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Anterior acestui moment procesual, instanța consultă părțile cu privire la o serie de aspecte esențiale, pentru a asigura o judecată eficientă, în condiții de legalitate și echitate procesuală. Astfel, se stabilesc: locul, data și ora ședinței de judecată, în așa fel încât toți

⁶⁷⁴ În acest sens, a se vedea: *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventive și arestarea la domiciliu”*, Nr. 1 din 15.04.2013. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție*, 2013, nr. 7-8, p. 4.

⁶⁷⁵ STERNIOALĂ, O. și T. VIZDOAGĂ. *Op. cit.*, p. 269-271.

participanții să fie informați în timp util, evitându-se astfel posibile cauze de amânare a judecății; procedura care va fi aplicată, respectiv dacă judecata se va desfășura potrivit regulilor procedurii generale sau ale unei proceduri speciale; lista persoanelor a căror prezență la ședința de judecată va fi asigurată de către părți (inclusiv martori, experți, interpreți); stabilirea caracterului public sau închis al ședinței de judecată; limba în care se va desfășura judecata; situația măsurilor preventive în vigoare, precum și necesitatea menținerii, înlocuirii sau revocării acestora.

În ceea ce privește persoanele juridice, instanța are obligația de a consulta reprezentantul legal al inculpatului persoană juridică cu privire la apărătorul ales. În cazul în care nu a fost desemnat un avocat ales, instanța va solicita desemnarea unui apărător din oficiu prin intermediul coordonatorului Oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, în vederea respectării dreptului la apărare. Toate opiniile exprimate de părți cu privire la aspectele menționate sunt consemnate în procesul-verbal al ședinței preliminare,⁶⁷⁶ document ce atestă îndeplinirea obligațiilor procedurale ale instanței și reflectă consensul sau divergențele părților asupra chestiunilor discutate.

În această ordine de idei, se impune a fi subliniată opinia exprimată de A. Andone-Bontaș, potrivit căreia „Principiul publicității ședinței de judecată presupune ca instanța să aducă la cunoștința publicului locul desfășurării procesului, astfel încât să fie asigurată respectarea efectivă a acestui principiu fundamental. Autoarea subliniază că, în situațiile în care ședința de judecată are loc în afara sediului instanței, pot apărea obstacole în realizarea concretă a publicității, iar în aceste condiții revine statului obligația pozitivă de a adopta măsuri compensatorii. Aceste măsuri vizează, în principal, informarea corespunzătoare a publicului și a mass-mediei cu privire la locul exact al desfășurării ședinței de judecată, precum și asigurarea accesului efectiv al acestora la proces”.⁶⁷⁷

Doar printr-o astfel de abordare se poate garanta transparența actului de justiție și încrederea publicului în buna funcționare a sistemului judiciar.

Potrivit observațiilor formulate de O. Sternioală și T. Vizdoagă, în momentul numirii cauzei spre judecare, instanța are obligația de a dispune ca părțile să asigure prezența în instanță, la termenul stabilit, a persoanelor indicate în listele depuse în cadrul ședinței preliminare. Această dispoziție are drept scop asigurarea desfășurării procesului penal în condiții de eficiență și celeritate, prevenind amânările nejustificate cauzate de neprezentarea persoanelor a căror participare este esențială pentru soluționarea cauzei. În situația în care una dintre părți se află în imposibilitatea de a asigura, în mod direct, prezența unei persoane din lista respectivă, ea poate formula o cerere prin care solicită citarea oficială a persoanei în cauză de către instanța de judecată. Această posibilitate

⁶⁷⁶ *Ibidem*, p. 269-271.

⁶⁷⁷ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 926; Hotărârea CtEDO în cauza *Riepan vs. Austria* din 14 noiembrie 2000, paragrafele 28-29. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58978> [accesat 2025-08-21].

procedurală reprezintă o garanție a dreptului la probatoriu și a principiului contradictorialității. Totodată, în cadrul aceleiași etape procesuale, instanța se va pronunța și asupra măsurilor preventive dispuse anterior, analizând dacă se impune menținerea, înlocuirea sau revocarea acestora, în funcție de circumstanțele cauzei și de eventualele modificări survenite în poziția procesuală a inculpatului. De asemenea, se menționează că ședința preliminară se desfășoară în condițiile prevăzute pentru partea pregătitoare a ședinței de judecată, cu respectarea derogărilor stabilite prin art. 352 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.⁶⁷⁸

Aceste dispoziții speciale reglementează particularitățile procedurale aplicabile în această etapă, conferind instanței atribuții specifice de ordin administrativ și procesual, menite să asigure punerea cauzei în stare de judecată.

De asemenea, este relevantă și opinia exprimată de *M. Udriu*, potrivit căreia, „În această etapă procesuală, toate măsurile dispuse de instanță în vederea garantării efective a dreptului la apărare trebuie să fie corelate cu exigențele impuse de respectarea termenului rezonabil al procesului penal”. În viziunea autorului, „Instanța are obligația de a realiza un echilibru just între exercitarea drepturilor procesuale ale părților și necesitatea desfășurării procedurii judiciare într-un interval de timp adecvat, conform standardelor impuse de jurisprudența națională și internațională în materie de drepturi fundamentale”.⁶⁷⁹

În temeiul celor menționate, putem susține că ședința preliminară reprezintă un instrument procesual esențial în arhitectura procedurii penale, cu o funcție distinctă în ceea ce privește asigurarea legalității, celerității și eficienței judecătii, cu atât mai mult în cauzele ce implică persoane juridice, unde complexitatea raporturilor juridice impune o pregătire riguroasă a fondului cauzei. Prin valorificarea acestei etape în cadrul procesului penal, instanța nu doar filtrează aspectele de admisibilitate și regularitate procedurală, ci îndeplinește și o funcție de garant instituțional al drepturilor fundamentale, contribuind astfel la echilibrul just între interesul public al sancționării infracțiunii și dreptul la apărare al entităților juridice implicate.

4.3. Partea pregătitoare a ședinței de judecată în cazul infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice

Partea pregătitoare a ședinței de judecată constituie o etapă procesuală de o importanță deosebită, având ca scop crearea premiselor necesare pentru desfășurarea unei judecări eficiente și echitabile. În contextul infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice, această etapă dobândește o relevanță accentuată, având în vedere complexitatea structurii entităților implicate și particularitățile răspunderii penale corporative. Din perspectivă doctrinară și normativă, partea pregătitoare este concepută ca un „filtru procedural”, menit să asigure că judecata se desfășoară în condiții de

⁶⁷⁸ STERNIOALĂ, O. și T. VIZDOAGĂ. *Op. cit.*, p. 272-273.

⁶⁷⁹ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 944.

legalitate, contradictorialitate și respectare a dreptului la apărare. În cazul persoanelor juridice, această funcție de triere și organizare este cu atât mai necesară, întrucât implică o coordonare între reprezentanții legali, apărătorii desemnați și, eventual, organele de conducere ale entității acuzate. Caracterul distinct al părții pregătitoare derivă din necesitatea adaptării mecanismelor procesuale la natura non-umană a subiectului activ al infracțiunii, ceea ce presupune o serie de formalități suplimentare legate de reprezentare, validitatea mandatelor, asigurarea continuității procesuale și participarea efectivă la actul de justiție. Această etapă devine, astfel, un garant procedural al echilibrului între eficiența urmăririi penale și exigențele unei judecăți corecte.

Autorul *M. Udriou* susține că „Partea pregătitoare a judecății reprezintă prima etapă a procesului de judecată, etapă care precedă cercetarea judecătorească. Din denumirea acestei etape, susține autorul, rezultă că partea pregătitoare constituie o formă specifică de pregătire pentru examinarea cauzei, o rampă de lansare pentru examinarea ulterioară a cauzei penale. În această etapă, instanța adoptă hotărâri care nu necesită administrarea probelor și care determină „mișcarea”, „evoluția” ulterioară a cercetării cauzei în ședința de judecată.” În vederea pregătirii ședinței de judecată, președintele completului de judecată are îndatorirea să ia din timp toate măsurile necesare pentru ca la termenul de judecată fixat judecarea cauzei să nu sufere amânare. În ipoteza în care în aceeași cauză au fost trimiși în judecată atât persoana juridică, cât și reprezentanții legali ai acesteia, președintele verifică dacă inculpatul persoană juridică și-a desemnat un reprezentant, iar în caz contrar, procedează la desemnarea unui reprezentant, din rândul practicienilor în insolvență. De asemenea, pentru a evita tergiversarea judecării cauzei, președintele verifică îndeplinirea dispozițiilor privind citarea și, în cazul în care constată nelegalități în procedura de citare, procedează la completarea ori refacerea acesteia”⁶⁸⁰.

În opinia lui *Covalenco E.* și *Vizdoagă T.*, „Partea pregătitoare este menită să asigure pentru cercetarea judecătorească și dezbaterile judiciare desfășurarea în strictă concordanță cu prevederile legii, asigurarea termenului rezonabil de judecare și posibilitatea examinării nemijlocit în instanță a probelor acuzării și apărării. În esență, partea pregătitoare a ședinței de judecată contribuie la: examinarea cauzei de către judecători obiectivi, imparțiali și personal dezinteresați în rezultatul procesului; asigurarea prezenței în ședința de judecată a reprezentantului și apărătorului persoanei juridice acuzate; prezentarea în ședință a celorlalte părți, a martorilor și a altor persoane care contribuie la desfășurarea procesului penal; crearea condițiilor favorabile, ce ar asigura ca martorii să facă declarații veridice, iar experții să formuleze concluzii certe; formularea și soluționarea cererilor și demersurilor în vederea unei cercetări sub toate aspectele, complete și obiective a circumstanțelor care se referă la fapta și făptuitor”. *Covalenco E.* și *Vizdoagă T.* menționează că activitățile procesuale, ce țin de etapa pregătitoare a ședinței, se referă la: 1) deschiderea ședinței de

⁶⁸⁰ *Ibidem*, p. 949-950.

judecată și verificarea prezenței în instanță; 2) constatarea temeiului legal al participării în ședință a persoanelor prezente; 3) verificări privitoare la cunoașterea drepturilor participanților la proces; 4) asigurarea mijloacelor de probă necesare. Acestea sunt reglementate, pe de o parte, de normele comune privind judecata în general, pe de altă parte, de normele speciale privind desfășurarea judecății în primă instanță⁶⁸¹.

De asemenea, Covalenco E. și Vizdoagă T. nu trec cu vederea și acțiunile care au loc în cadrul părții pregătitoare a ședinței de judecată, menționând că „...ele sunt desfășurate într-o consecutivitate strict reglementată, cuprinzând: 1) Deschiderea ședinței de judecată; 2) Verificarea prezentării în instanță; 3) Îndepărtarea martorilor din sala de judecată; 4) Stabilirea identității interpretului, traducătorului, explicarea drepturilor și obligațiilor, prevenirea de eventuala răspundere penala conform art. 312 Cod penal al Republicii Moldova; 5) Stabilirea datelor care individualizează persoana juridică acuzată, verificări privitoare la cunoașterea statutului procesual, înmânarea copiei de pe rechizitoriu, claritatea lui (la necesitate i se înmânează rechizitoriul și i se asigură pregătirea apărării); 6) Stabilirea identității celorlalte părți, precizări privind cunoașterea statutului procesual, cu excepția acuzatorului de stat și avocatului; 7) Anunțarea componenței care judecă cauza: judecător, acuzator de stat, grefier; după caz, expert, interpret, traducător, specialist și verificările privitoare la abțineri și recuzări; 8) Soluționarea chestiunilor privitoare la participarea apărătorului (acceptarea prestației avocatului concret, renunțarea sau înlocuirea apărătorului, verificări privitoare la incompatibilitatea apărătorului); 9) Soluționarea chestiunii judecării cauzei în lipsa unor părți sau a altor participanți la proces în raport cu care a fost executată procedura de citare; 10) Stabilirea identității expertului, specialistului, explicarea statutului procesual; 11) Formularea și soluționarea cererilor și a demersurilor⁶⁸².

În doctrină, unii autori din domeniul dreptului procesual penal, precum Gordilă N. și Gîrlea A., susțin că, „În cadrul judecării cauzelor penale în care este implicată o persoană juridică în calitate de inculpat, participarea reprezentantului acesteia – fie legal, fie desemnat prin mandat – este obligatorie. Absența reprezentantului legal atrage, în mod necesar, amânarea examinării cauzei, întrucât instanța nu poate proceda la judecata în fond fără asigurarea acestei forme de reprezentare. În ipoteza în care lipsa este nemotivată, instanța are posibilitatea de a dispune, din oficiu sau la solicitarea acuzatorului, măsuri coercitive împotriva reprezentantului absent, deși astfel de situații sunt rareori întâlnite în practica judiciară. Reprezentantul persoanei juridice și apărătorul acesteia se bucură de aceleași drepturi procesuale, beneficiind de instrumentele și mijloacele prevăzute de lege

⁶⁸¹ COVALENCO, E. și T. VIZDOAGĂ. Procedura în fața primei instanțe. Partea pregătitoare a ședinței de judecată. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, p. 275-288. ISBN 978-9975-53-231-0, p. 275 Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecatorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].

⁶⁸² *Ibidem*, p. 275-276.

pentru exercitarea efectivă a dreptului la apărare. Aceștia participă activ la cercetarea judecătorească, având posibilitatea de a formula cereri și demersuri, de a propune administrarea unor probe noi”⁶⁸³ și de a contribui, în mod nemijlocit, la examinarea probelor deja administrate în cauză.

Plecând de la necesitatea asigurării unei reprezentări calitative și conforme interesului persoanei juridice, doctrina procesual-penală a subliniat unele aspecte de ordin practic și teoretic privind substituirea reprezentantului legal în cursul judecății. Astfel, în situațiile în care, pe parcursul judecății, ies la iveală împrejurări care pot atrage răspunderea penală a reprezentantului legal sau în cazul în care acesta se află în imposibilitate de a-și exercita funcția de reprezentare, se conturează posibilitatea desemnării de către instanță a unei alte persoane pentru a asigura reprezentarea persoanei juridice în fața instanței. În acest sens, Dolea I., Roman D. și Vizdoagă T. susțin că instanța de judecată, în temeiul prerogativelor sale, poate proceda la numirea unui nou reprezentant, asigurând astfel continuitatea procesului penal și respectarea dreptului la apărare. Totodată, autorii menționează că mandatul reprezentantului desemnat este limitat temporal, încetând de drept odată cu pronunțarea unei hotărâri definitive în cauză, fără a fi necesară vreo altă formalitate.⁶⁸⁴ De asemenea, se impune a reține că, în cadrul judecării cauzei penale privind o persoană juridică, acuzatorul de stat are obligația de a verifica valabilitatea mandatului acordat reprezentantului desemnat al acesteia. În situația în care termenul mandatului a expirat (de exemplu, prin expirarea termenului de valabilitate a procurii), procurorul va solicita instanței de judecată aplicarea dispozițiilor art. 521 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în vederea desemnării unui nou reprezentant al persoanei juridice.⁶⁸⁵

În ceea ce privește regimul juridic al reprezentării persoanelor juridice în fața instanței de judecată în alte sisteme de drept, un exemplu relevant îl oferă Republica Federală Germania. Potrivit reglementărilor procesual-penale germane, în situația în care reprezentantul legal al persoanei juridice nu se prezintă la termenul de judecată fără un motiv temeinic, instanța este în drept să continue examinarea cauzei penale în lipsa lui. Această soluție procedurală reflectă o viziune pragmatică și eficientă, menită să prevină tergiversarea procesului penal și să asigure respectarea principiului celerității procedurilor judiciare, chiar și în condițiile în care inculpatul este o entitate colectivă.⁶⁸⁶

În opinia exprimată de *Jurma A.*, „Învinuitul și inculpatul pot fi reprezentați în cursul judecății, cu excepția situațiilor în care legea prevede expres obligativitatea prezenței acestora. În

⁶⁸³ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1062.

⁶⁸⁴ DOLEA, I. et. al. *Codul de procedură penală : Comentariu. Op. cit.*, p. 697; GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1060.

⁶⁸⁵ *Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridic. Op. cit.*, p. 37.

⁶⁸⁶ ГОЛОВЕНКОВ, П., СПИЦА, Н. *Op. cit.*, c. 343.

ipotezele în care reprezentarea este permisă de lege, instanța de judecată are posibilitatea de a dispune aducerea inculpatului ori de câte ori apreciază că prezența fizică a acestuia este necesară pentru buna desfășurare a procesului penal. Obligația legală privind prezența învinutului sau inculpatului – în calitate de persoană fizică – intervine în mod automat atunci când acesta se află în stare de deținere, situație care, în mod evident, nu este aplicabilă persoanelor juridice”.⁶⁸⁷

Potrivit lui G. Bodoroncea, „Inculpatul persoană juridică este reprezentat în fața instanței de reprezentantul său legal, ori, în situația în care acesta din urmă deține la rândul său calitatea de inculpat, de o altă persoană fizică mandatată în acest scop. În ipoteza în care persoana juridică nu își desemnează un mandatar, instanța va proceda la numirea unui reprezentant din rândul practicienilor în insolvență, acreditați conform legii. Fie că este vorba de reprezentantul legal sau de mandatarul desemnat, persoana în cauză are obligația procedurală de a prezenta instanței, pentru scopul identificării, următoarele documente: 1) actele constitutive ale societății, din care să rezulte denumirea, sediul social, sediile secundare și codul unic de înregistrare al persoanei juridice; 2) documentele personale de identificare, respectiv cartea de identitate și, după caz, mandatul special care conferă calitatea de reprezentant procesual.”⁶⁸⁸

În materia verificărilor pe care instanța le efectuează la primul termen de judecată în cauzele penale ce privesc persoanele juridice, Trandafir A.-R. subliniază: „Codul de procedură penală impune președintelui completului de judecată să realizeze verificări preliminare esențiale, cu privire la: denumirea persoanei juridice, sediul social și eventualele sedii secundare, codul unic de identificare, precum și identitatea și calitatea legală a persoanei mandatate să o reprezinte în fața instanței. Aceste informații sunt, de regulă, solicitate de la instituțiile publice care au autorizat înființarea persoanei juridice și care dețin mențiunile oficiale privind înregistrarea și modificările statutare ale acesteia”. Totuși, autoarea Trandafir A.-R. remarcă faptul că instanța nu este limitată la un set prestabilit de surse oficiale, ci beneficiază de discreție procedurală, putând efectua orice verificări pe care le consideră necesare în vederea clarificării situației juridice a persoanei inculpate.⁶⁸⁹

În continuare, având în vedere specificul distinct al infracțiunilor comise de către persoanele juridice, considerăm esențial ca, în cadrul ședințelor de judecată, reprezentarea acuzării publice să fie asigurată, de regulă, de același procuror care a instrumentat cauza penală. Această continuitate asigură o cunoaștere aprofundată a dosarului, o eficiență sporită a dezbaterilor, precum și o apărare coerentă a interesului public în fața instanței. În situația în care procurorul care a efectuat sau a condus urmărirea penală nu poate participa la judecarea cauzei în primă instanță, procurorul ierarhic

⁶⁸⁷ JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale. Op. cit.*, p. 216.

⁶⁸⁸ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 967.

⁶⁸⁹ TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 450.

superior este abilitat, în temeiul art. 320 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, să dispună delegarea unui alt procuror sau a unui grup de procurori pentru participarea la ședințele de judecată.⁶⁹⁰

Potrivit opiniei exprimate de G. Bodoroncea, „În cadrul părții pregătitoare a ședinței de judecată poate fi invocată, în mod valabil, excepția necompetenței materiale sau necompetenței determinate de calitatea persoanei, în măsura în care instanța investită este inferioară instanței competente, iar necompetența nu a fost invocată anterior”. Autoarea subliniază că „Nerespectarea normelor de competență materială sau personală atrage nulitatea absolută a hotărârii, viciu procesual grav ce poate fi invocat în orice fază a procesului, până la momentul pronunțării unei hotărâri definitive”.⁶⁹¹

Astfel, cadrul părții pregătitoare se conturează ca un moment esențial pentru verificarea legalității investirii instanței, garantând respectarea principiului legalității procesului penal.

Un aspect deosebit de important al părții pregătitoare a ședinței de judecată, aplicabil inclusiv în cauzele penale ce privesc persoane juridice, vizează modul în care sunt documentate acțiunile și măsurile procesuale adoptate în această etapă. În acest sens, Covalenco E. și Vizdoagă T. subliniază că toate măsurile dispuse în cadrul părții pregătitoare trebuie să fie consacrate în mod scriptic, prin acte procedurale specifice, în vederea asigurării transparenței și legalității procesului penal. Astfel, printre aceste acte se regăsesc: încheieri privind soluționarea abținerilor și recuzărilor; încheierea referitoare la renunțarea la apărător; încheierea de înlăturare a apărătorului din procesul penal; încheierea privind desemnarea unui apărător din oficiu; încheierea de soluționare a cererii de judecare în lipsa unei părți; încheierea de amânare a procesului; încheierea de dispunere a unei expertize judiciare; încheierea privind îndepărtarea din sala de judecată a unei persoane; încheierea prin care se dispune limitarea accesului publicului la ședința de judecată; procesul-verbal al ședinței de judecată, care reflectă desfășurarea activităților procesuale.⁶⁹²

Astfel, în linii generale, putem susține că partea pregătitoare a ședinței de judecată în cauzele penale care implică persoane juridice reprezintă un cadru procedural indispensabil, în care se asigură respectarea drepturilor fundamentale ale entității juridice implicate în procesul penal. Complexitatea acestei etape derivă din particularitățile raportului juridic procesual în care se află persoana juridică, ceea ce impune o atenție sporită asupra actelor de reprezentare, competenței

⁶⁹⁰ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit., p. 36. Despre aceasta a se vedea și: SERBINOV, I.; E. CATANA; E. CHIRTOACA et. al. *Ghidul acuzatorului de stat*. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005. 135 p. ISBN 9975-79-366-5, p. 23-28; ZAMFIR, V. *Instituția învinuirii în procesul penal. Funcții ale învinuirii în procesul penal. Mecanism procesual de realizare*: Monografie. Chișinău: Ed. LEXON, 2018. 240 p. ISBN 978-9975-139-71-7, p. 143-153.

⁶⁹¹ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., p. 970.

⁶⁹² COVALENCO, E. și T. VIZDOAGĂ. *Procedura în fața primei instanțe. Partea pregătitoare a ședinței de judecată*. Op. cit., p. 282-283.

materiale și teritoriale, precum și asupra măsurilor procesuale incidente. Prin urmare, eficiența și legalitatea desfășurării procesului penal împotriva persoanelor juridice depind în mod direct de rigoarea cu care sunt îndeplinite activitățile din faza pregătitoare, aceasta constituind un pilon esențial al garantării unui proces echitabil.

4.4. Particularitățile cercetării judecătorești în cauzele privind persoanele juridice

Cercetarea judecătorească în cauzele penale ce implică persoane juridice presupune adaptarea mijloacelor de probă și a tehnicilor de examinare în instanța de judecată la structura organizațională și la specificul activității entității acuzate, având în vedere inexistența vinovăției în sens tradițional. Spre deosebire de persoanele fizice, în cazul persoanelor juridice, determinarea responsabilității penale implică o analiză complexă a raporturilor decizionale interne, a politicilor de conformitate și a modului în care acestea reflectă voința colectivă a entității. Rolul instanței în cercetarea judecătorească a unei cauze ce implică o persoană juridică se extinde dincolo de simpla constatare a faptei, necesitând o evaluare detaliată a cadrului organizațional și a mecanismelor de prevenție instituite, pentru a stabili caracterul conduitei ilicite.

Pe bună dreptate, autorul D. Gherasim afirmă că „Etapile procesului penal premergătoare judecării cauzei sunt, în mare parte, destinate creării unui fundament necesar examinării probelor în fața instanței. Numai în cursul judecării sunt soluționate aspecte esențiale ale cauzei penale, precum: stabilirea vinovăției sau nevinovăției persoanei trimise în judecată, iar în caz afirmativ – determinarea pedepsei ce urmează a fi aplicată”.⁶⁹³

În literatura de specialitate sunt exprimate opinii potrivit cărora normele care reglementează examinarea cauzelor privind infracțiunile comise de persoanele juridice în fața instanței de fond pot constitui obiectul unor critici justificate. Astfel, „...implicarea persoanei juridice în săvârșirea unei infracțiuni este condiționată de comiterea faptei penale în interesul acesteia de către o persoană care deține funcții de conducere, de administrare sau exercită conducerea *de facto* a entității. În consecință, vinovăția persoanei juridice poate fi stabilită de către instanța de judecată numai după pronunțarea unei hotărâri privind vinovăția persoanei fizice inculpat, care are calitatea de conducător faptic ori administrator al acesteia”⁶⁹⁴.

Totodată, indiferent de cele menționate anterior, achiesăm la opinia autorilor *Dolea I., Roman D. și Vizdoagă T.*, care susțin că, „În situația în care este examinată o cauză privind săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană juridică, trebuie respectate toate garanțiile unui proces penal echitabil, inclusiv respectarea etapelor procedurale ale judecării, asigurarea drepturilor și

⁶⁹³ GHERASIM, D. *Corelația dintre urmărirea penală și cercetarea judecătorească în procesul penal al Republicii Moldova*. Op. cit., p. 49; ЛЕБЕДЕВ, В. М. (ред.). *Научно-практическое пособие по применению УПК Российской Федерации*. Москва: Норма, 2004. 447 с. ISBN 5-89123-835-7, с. 91.

⁶⁹⁴ СМЕШКОВА, Л. В. Op. cit., с. 214.

mecanismelor conferite reprezentantului legal, precum și participarea apărătorului și, după caz, a traducătorului. Cu toate acestea, a fost adusă în discuție problema necesității acordării aceluiași grad de protecție procesuală penală persoanei juridice, precum celei fizice”.⁶⁹⁵

De asemenea, doctrina juridică atrage atenția asupra faptului că, din perspectivă jurisprudențială, Comisia Europeană a Drepturilor Omului a statuat că, deși Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu prevede expres răspunderea penală a persoanelor juridice, aceasta nu este incompatibilă cu dispozițiile Convenției. În consecință, atunci când o persoană juridică este vizată de o acuzație în materie penală, aceasta beneficiază de garanțiile unui proces echitabil, în conformitate cu art. 6 din CEDO. Această jurisprudență este aliniată orientărilor doctrinare europene, care subliniază că articolele 6 și 7 din Convenție protejează în egală măsură atât persoanele fizice, cât și cele juridice⁶⁹⁶.

Trecând nemijlocit la conținutul, condițiile și specificul cercetării judecătorești, menționăm că, potrivit afirmației lui *N. A. Seliodkina*, „...prin cercetare judecătorească se înțelege partea principală a procesului de judecată, în cadrul căreia participanții, în condițiile oralității, publicității, nemijlocirii, contradictorialității și egalității armelor, precum și ale aplicării cât mai depline a celorlalte principii ale procesului, examinează toate probele existente, urmărind stabilirea circumstanțelor de fapt ale cauzei și soluționarea echitabilă a acesteia.”⁶⁹⁷

Un alt autor, *V. K. Slucevski*, definea cercetarea judecătorească ca fiind „...etapa procesului în care are loc verificarea, iar ulterior și aprecierea finală a probelor penale.”⁶⁹⁸ Cercetătoarea *E. N. Kleščina* subliniază rolul central al cercetării judecătorești în cadrul procesului de judecată, definind-o ca „fiind partea cea mai importantă a judecății, în care instanța și părțile, în condițiile egalității armelor și contradictorialității, analizează toate probele disponibile cu scopul de a stabili circumstanțele de fapt ale cauzei, precum și vinovăția sau nevinovăția inculpatului”⁶⁹⁹.

Cercetarea judecătorească reprezintă o etapă autonomă a procesului de judecată, desfășurată în forma unei ședințe de judecată,⁷⁰⁰ etapa procesului de judecată în care, având în vedere principiile egalității și contradictorialității părților, atât procurorul, cât și reprezentanții apărării beneficiază de posibilitatea reală de a-și susține punctul de vedere. Aceștia pot demonstra instanței, prin prezentarea ordonată și argumentată a probelor existente, corectitudinea, veridicitatea și

⁶⁹⁵ DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal. Op. cit.*, p. 745.

⁶⁹⁶ PREDA, N. A. Răspunderea penală a persoanelor juridice în dreptul european. In: *Legea și Viața*. 2007, nr. 10, pp. 48-49. ISSN1810-309X, p. 48; GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1057-1058.

⁶⁹⁷ СЕЛЕДКИНА, Н. А. *Судебное следствие в российском уголовном процессе*: дис. ...канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2005. 223 с., с. 21.

⁶⁹⁸ СЛУЧЕВСКИЙ, В. *Учебник русского уголовного процесса: Судоустройство – судопроизводство*. Санкт-Петербург: ARCHIVE PUBLICA, 2024. 344 с. ISBN 978-5-519-73966-5, с. 211.

⁶⁹⁹ КЛЕЩИНА, Е. Н. Порядок судебного разбирательства: общие и дискуссионные вопросы. *Вестник всероссийского института*. 2016, № 2 (38), с. 14-18. eISSN 2411-1228, с. 14-18.

⁷⁰⁰ ХАЙДАРОВ, А. А. Проблема соотношения понятий «Судебное заседание», «Судебное разбирательство» и «Судебное следствие» в уголовно-процессуальном законе. *Op. cit.*, с. 48.

temeinicia poziției lor.⁷⁰¹ Cercetarea judecătorească, fiind etapa centrală a procesului penal, are ca sarcină examinarea întregului material probator administrat în cadrul cauzei penale.⁷⁰²

Interpretarea legală a termenului „cercetare judecătorească” permite, în opinia lui Bunin I. V., definirea acesteia ca etapă a procesului de judecată ce reprezintă partea investigativă a formei procedurale de realizare a justiției. Autorul subliniază că „...această etapă este singura parte a procesului de judecată în cadrul căreia se desfășoară activitatea de stabilire a circumstanțelor cauzei penale prin mijloace de probă, ceea ce îi conferă statutul de „centrală”. Acest aspect justifică afirmarea faptului că, pe lângă sarcinile generale ale procesului penal, în cursul cercetării judecătorești se soluționează o sarcină mai amplă — aceea de rezolvare a fondului litigiului juridic dintre părți.”⁷⁰³

În temeiul opiniilor exprimate și analizate anterior, putem afirma că cercetarea judecătorească reprezintă o etapă esențială a procesului de judecată, în cadrul căreia instanța examinează probele prezentate pentru a restabili dreptatea. Se poate susține, de asemenea, că etapele premergătoare procesului au un caracter pregătitor în raport cu cercetarea judecătorească, fiind dedicate atât pregătirii etapei centrale — investigarea probelor de către instanță —, cât și descoperirii eventualelor probe noi. Totodată, această etapă se distinge prin cele mai mari consumuri de resurse din partea instanței, activitatea principală desfășurându-se tocmai în cadrul cercetării judecătorești. Esența acestei etape trebuie să reflecte natura specifică a procesului de judecată pentru toate categoriile de cauze penale, inclusiv pentru cele ce privesc infracțiunile săvârșite de persoanele juridice.

Autoarea G. Bodoroncea susține că „Desfășurarea cercetării judecătorești presupune administrarea efectivă a probelor în cauza penală, cu respectarea principiilor publicității, oralității, nemijlocirii și altele, în vederea soluționării fondului cauzei. Probele administrate includ atât cele încuviințate la primul termen de judecată, cât și cele admise ulterior, la cererea procurorului, persoanei vătămate, inculpatului sau a celorlalte părți. În urma desfășurării cercetării judecătorești, instanța trebuie să stabilească situația de fapt asupra căreia se va pronunța... Administrarea probelor trebuie realizată cu respectarea tuturor garanțiilor dreptului la apărare, în lipsa cărora hotărârea este

⁷⁰¹ ХАЙДАРОВ, А. А. Цель судебного следствия в уголовном судопроизводстве. *Юрист—Правоведъ*. 2021, № 2 (97), с. 107-114. ISSN 1817-7093, с. 108 Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=46345987> [дата обращения 2025-08-27].

⁷⁰² COVALENCO, E. și I. DOLEA. Procedura în fața primei instanțe. Cercetarea judecătorească. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 288-308. ISBN 978-9975-53-231-0, p. 288. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecătorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].

⁷⁰³ БУНИН, И. В. Судебное следствие как познавательный этап стадии судебного разбирательства. В: *Проблемы применения уголовного закона и уголовно-процессуального законодательства в деятельности следственно-судебных органов*: Сб. науч. ст. по итогам науч.-практ. конф. магистрантов. Воронеж-Симферополь, 2024, с. 19-24. ISBN 978-5-907914-11-7, с. 20 Доступен: <https://elibrary.ru/item.asp?id=69201440> [дата обращения 10.08.2025].

susceptibilă de a fi desființată”.⁷⁰⁴

Probatoriul în cadrul cercetării judecătorești reprezintă, după părerea lui *Bunin I. V.*, „...activitatea cognitivă a instanței și a părților, desfășurată în conformitate cu condițiile generale ale procesului de judecată și în limitele stabilite, constând în verificarea și aprecierea probelor prezentate instanței de către părți”.⁷⁰⁵

Unii doctrinari ai procesului penal (*Lozynsky O. I., Merkulov M. S., Tsai B. A., Lubin A. F., Stuglicov A. I.* ș.a.) susțin că, pe parcursul cercetării judecătorești, participanții și părțile la proces își formează o convingere proprie cu privire la probele administrate în cauza penală. Prin expunerea propriilor poziții, aceștia oferă instanței posibilitatea de a adopta o hotărâre temeinică privind existența sau inexistența elementelor constitutive ale infracțiunii, implicarea sau neimplicarea inculpatului în comiterea acesteia și, în final, de a decide asupra vinovăției sau nevinovăției acestuia în raport cu fapta penală imputată.⁷⁰⁶ După părerea lui *Chislenco S. L.* și *Comissarov V. I.*, „Cercetarea judecătorească permite instanței să soluționeze, pe parcursul desfășurării acesteia, diverse aspecte organizatorice și să adopte hotărâri procedurale intermediare, cum ar fi suspendarea cercetării judecătorești, încetarea parțială a procesului penal și altele.” În opinia acestor autori, „Întregul proces al cercetării judecătorești, (inclusiv în cauzele privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice – *n.n.*), poate fi împărțit în trei etape principale: 1) Declarațiile introductive ale părților — expunerea învinuirii de către acuzator, prezentarea acțiunii civile (dacă a fost formulată), referirea (referința) la rechizitoriu și declarația apărării privind poziția generală față de acuzație; 2) Cercetarea nemijlocită a probelor — cea mai importantă și substanțială etapă, care include audierea persoanelor implicate (direct în instanță sau prin lecturarea proceselor-verbale ale declarațiilor), citirea concluziilor expertizelor efectuate în faza urmăririi penale, examinarea rapoartelor de expertiză dispuse de instanță la solicitarea părților, precum și citirea proceselor-verbale ale acțiunilor de urmărire penală; 3) Încheierea (terminarea) cercetării judecătorești”.⁷⁰⁷

Autorul *M. Udroi* susține că modul de desfășurare a cercetării judecătorești, (inclusiv în cauzele privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice), este determinat de poziția adoptată de inculpat cu privire la această etapă, respectiv alegerea între procedura de drept comun și procedura abreviată a recunoașterii învinuirii. În acest context, președintele completului de judecată informează inculpatul despre posibilitatea de a fi judecat prin procedura simplificată a recunoașterii

⁷⁰⁴ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 989.

⁷⁰⁵ БУНИН, И. В. *Op. cit.*, c. 23.

⁷⁰⁶ LOZINSKY, O. I.; M. S. MERKULOV and A. TSAI. A. Judicial Investigation, its Purpose, Essence and Content, Features and Problematic Issues of its Implementation in Practice. In: *Economic Problems and Legal Practice*. 2023, vol. 19, nr. 2, pp. 124-128, p. 126; ЛУБИН, А. Ф. и А. И. СТУГЛИКОВ. Судебные действия: процессуальная регламентация и тактика. *Нижегородская Академия МВД РФ*. 2019, № 6 (54), с. 72-74. ISSN 2588-0071, с. 72-74.

⁷⁰⁷ КИСЛЕНКО, С. Л. и В. И. КОМИССАРОВ. *Судебное следствие: состояние и перспективы развития*. Москва: Юрлитинформ, 2003. 178 с. ISBN 5932951036, с. 83.

învinuirii”⁷⁰⁸.

Și în alte surse de specialitate este supus atenției, acest moment de maximă importanță, care se poate manifesta, fără impedimente de ordin normativ, chiar la începutul cercetării judecătorești, el fiind concentrat pe soluționarea chestiunii privind posibilitatea încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției în cazul infracțiunilor comise de persoane juridice.⁷⁰⁹ În acest sens, atât practica judiciară, cât și literatura de specialitate confirmă că procedura acordului de recunoaștere a vinovăției este aplicabilă atât în faza urmăririi penale, cât și în etapa de judecată a cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice, cu derogările și completările prevăzute de art. 521 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.⁷¹⁰ Prin urmare, în cazul persoanei juridice puse sub învinuire, care, prin reprezentantul său legal sau desemnat, își exprimă consimțământul de a recunoaște vinovăția în schimbul unei pedepse reduse, poate fi aplicată procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, în conformitate cu dispozițiile art. 504–509 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. De asemenea, persoanei juridice îi este aplicabilă procedura de judecare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, prevăzută la art. 364¹ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. În acest sens, reprezentantul legal al persoanei juridice sau reprezentantul desemnat poate declara, înainte de începerea cercetării judecătorești, printr-un înscris autentic, că recunoaște săvârșirea faptelor indicate în rechizitoriu și solicită ca judecata să se desfășoare pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.⁷¹¹

În aceste circumstanțe, o problemă interesantă privind aplicabilitatea părții speciale a Codului de procedură penală în cazul entităților colective vizează posibilitatea recunoașterii învinuirii de către persoana juridică. Potrivit opiniei exprimate de *Trandafir A.-R.*, „Nu există niciun impediment ca persoana juridică să beneficieze de efectele recunoașterii învinuirii. Din moment ce, susține autoarea, nu există niciun motiv pentru care aceasta să nu poată încheia un acord de recunoaștere a vinovăției, cu atât mai mult se justifică posibilitatea ca persoana juridică să fie judecată în cadrul procedurii simplificate a recunoașterii învinuirii”.⁷¹²

Smeșcova L. V. susține că „În situația în care nu se acceptă aplicarea procedurilor sumare, cauza urmând traseul reglementat de procedura de drept comun, cercetarea judecătorească în cazul

⁷⁰⁸ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 973.

⁷⁰⁹ Despre examinarea cauzelor penale cu privire la persoanele juridice în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției a se vedea: DUMITRESCU, F.-G. Condițiile de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției învinuitului, inculpatului persoană juridică. In: *Metodologii contemporane de cercetare și evaluare: Culegere de comunicări ale Conf. șt. naț. a doctoranzilor, dedicate aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova*, Chișinău, 22-23 aprilie 2021. Chișinău, 2012, pp. 145-150. ISBN 978-9975-159-16-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/154412# [accesat 2025-08-21].

⁷¹⁰ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1062-1063; *Hotărârea Plenului CSJ nr.6 din 24.12.10 privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției* [online] [accesat 19.05.2023]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=28.

⁷¹¹ *Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit.*, p. 36-37.

⁷¹² TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 450.

persoanelor juridice începe cu expunerea de către procuror a argumentelor referitoare la necesitatea aplicării unei pedepse penale față de persoana juridică inculpată. În astfel de cazuri, cercetarea judecătorească se desfășoară potrivit ordinii generale stabilite de legea procesual-penală”.⁷¹³ Continuând cercetarea științifică asupra judecării cauzelor penale privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice, trebuie să punctăm că, în aceste situații, cercetarea judecătorească se declanșează prin darea citirii acuzării formulate de către procuror. În cadrul examinării cauzei în instanță, acuzatorul de stat are obligația de a asigura administrarea tuturor probelor acumulate în faza urmăririi penale și, dacă este necesar, de a întreprinde măsuri suplimentare pentru prezentarea unor probe adiționale. Având în vedere interesul major al societății față de astfel de cauze penale, se impune luarea tuturor măsurilor necesare pentru soluționarea acestora într-un termen cât mai scurt. În situația în care este formulată o acțiune civilă de către victimă, este necesară concretizarea valorii acesteia, precum și a aspectelor probatorii referitoare la cuantumul despăgubirilor solicitate.⁷¹⁴

Așadar, prima etapă a cercetării judecătorești este citirea rechizitoriului, act procedural care este prezentat de acuzatorul de stat. După citirea rechizitoriului, președintele completului de judecată verifică dacă inculpatul a înțeles acuzația care i-a fost adusă, clarificând totodată poziția acestuia față de învinuire și dacă el sau apărătorul său doresc să-și exprime un punct de vedere cu privire la conținutul acesteia. În situația în care partea apărării refuză să se pronunțe în această etapă, acest lucru nu o împiedică să o facă ulterior în cursul procesului. Potrivit art. 365 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, ordinea examinării probelor este reglementată astfel: în primul rând se cercetează probele acuzării. Instanța poate modifica această ordine la cererea uneia dintre părți, însă doar după consultarea poziției părții adverse.

Conform opiniei exprimate de *I. Dolea* și *E. Covalenco*, „Stabilirea ordinii cercetării judecătorești depinde de o serie de factori, cum ar fi: existența mai multor infracțiuni imputate aceleiași persoane, prezența mai multor inculpați, numărul părților vătămate, numărul martorilor sau complexitatea dosarului. În dosarele cu mai multe episoade infracționale, este uzual ca instanța să examineze separat probele aferente fiecărui episod. Totodată, pot exista situații în care un martor cunoaște împrejurări relevante pentru mai multe capete de acuzare și, în acest caz, este audiat cu privire la toate circumstanțele în cauză. Este important de menționat că ordinea de cercetare a probelor poate fi modificată și pe parcursul cercetării judecătorești, în funcție de necesitățile procesului. De asemenea, în cazul în care a fost formulată o referință la rechizitoriu, președintele ședinței de judecată aduce la cunoștința participanților conținutul acesteia”.⁷¹⁵

În doctrina juridică din România se menționează că, „După parcurgerea etapelor procedurale

⁷¹³ CMEIIKOBA, JI. B. *Op. cit.*, c. 213

⁷¹⁴ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. *Op. cit.*, p. 37.

⁷¹⁵ COVALENCO, E. și I. DOLEA. *Op. cit.*, p. 288-289.

corespunzătoare și stabilirea desfășurării judecății potrivit procedurii obișnuite – fie ca urmare a manifestării de voință a inculpatului de a nu fi judecat în procedură abreviată, fie ca urmare a respingerii cererii de aplicare a acestei proceduri – președintele completului de judecată adresează întrebări procurorului, părților și persoanei vătămate cu privire la propunerea de probe”. Referitor la acest moment procesual, autoarea G. Bodoroncea subliniază importanța sa, arătând că „...el este anterior momentului audierii inculpatului, care are loc după începerea cercetării judecătorești. După această audiere, se administrează probele încuviințate anterior, iar nu audierea inculpatului marchează momentul procesual al propunerii de probe”. În consecință, autoarea consideră că „Este eronat – deși frecvent întâlnit în practică – procedeul prin care, după exprimarea opțiunii inculpatului pentru judecarea în procedura obișnuită, instanța trece direct la audierea acestuia, oferind abia ulterior posibilitatea părților de a propune probe. Audierea inculpatului este posibilă doar după ce instanța a declarat deschisă cercetarea judecătorească și au fost parcurse toate etapele preliminare. De altfel, în concordanță cu vechea reglementare, cererea și administrarea de probe noi este posibilă oricând în cursul judecății”.⁷¹⁶

În literatura de specialitate din România s-a reținut, în mod constant, că propunerile privind administrarea de probe noi ar trebui formulate încă de la începutul judecății, pentru a permite instanței să aprecieze oportunitatea administrării acestora în aceeași ședință sau necesitatea amânării judecății. În acest sens, legea impune ca orice parte care propune administrarea unei probe noi să indice concret faptele sau împrejurările ce urmează a fi dovedite, mijloacele de probă ce pot fi utilizate, locul unde se află acestea, iar în cazul martorilor sau experților propuși, identitatea și adresa acestora. Se recunoaște, de asemenea, că propunerea de probe noi poate fi formulată și pe parcursul cercetării judecătorești, întrucât soluționarea cauzei penale este posibilă doar pe baza probelor administrate în fața instanței în această etapă procesuală. Tocmai din acest motiv, legea permite procurorului și celorlalte părți să formuleze astfel de cereri nu doar la prima ședință de judecată, ci și în cursul cercetării judecătorești, etapă consacrată activității de administrare a probelor. Totodată, instanța are obligația să vegheze ca dreptul părților de a propune probe noi să nu fie exercitat abuziv, în scopul tergiversării soluționării cauzei.⁷¹⁷

Într-un alt registru, potrivit dispozițiilor art. 366 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, reținem că, în situația în care în cadrul procesului penal a fost formulată o acțiune civilă – inclusiv în cazul în care partea civilmente responsabilă (inculpatul) este o persoană juridică - această acțiune urmează să fie expusă în mod corespunzător în cadrul cercetării judecătorești.

⁷¹⁶ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 973-974.

⁷¹⁷ DONGOROZ, V.; S. KAHANE; G. ANTONIU et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială. Vol. VI. Op. cit.*, p. 175-177; UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 974.

În doctrina juridică românească s-a subliniat că, „În ceea ce privește exercitarea acțiunii civile împotriva unei persoane juridice (conform art. 19 și următoarele din Noul Cod de procedură penală), o problemă importantă privește, pe de o parte, calitatea procesuală în care o persoană juridică poate figura în proces, iar pe de altă parte, calitatea în care aceasta poate fi condamnată la finalul procesului penal. Mai precis, discuția vizează posibilitatea cumulării calităților de parte responsabilă civilmente și de inculpat în cadrul aceluiași proces penal, precum și eventualitatea condamnării persoanei juridice în ambele calități – atât penal, cât și civil”.⁷¹⁸

Practica judiciară, confruntată în mod repetat cu această problemă, a conturat deja o soluție jurisprudențială consolidată. Cu toate acestea, pentru o înțelegere completă și o concluzie riguroasă, se impun câteva precizări esențiale: răspunderea penală a persoanei juridice este o răspundere directă, fundamentată pe fapta proprie, chiar dacă aceasta se materializează prin acțiunile sau inacțiunile organelor sale de conducere ori ale persoanelor care exercită controlul de facto asupra entității. Astfel, persoana juridică nu răspunde penal în virtutea unei răspunderi indirecte sau derivate, ci în considerarea propriei sale conduite ilicite, manifestate prin reprezentanții săi legali sau de drept.⁷¹⁹

Potrivit opiniei exprimate de M. Udroi, „Persoana juridică nu răspunde și nici nu poate răspunde penal pentru fapta altei persoane. Prin urmare, atunci când o persoană juridică dobândește calitatea de inculpat în procesul penal, răspunderea acesteia este întotdeauna pentru o faptă proprie. Totodată, pentru aceeași faptă – în sensul unei atingeri aduse valorilor sociale ocrotite de lege – pot fi urmărite penal și persoanele fizice care au contribuit la săvârșirea aceleiași infracțiuni. În orice circumstanță, persoanele fizice răspund exclusiv pentru fapta proprie, răspunderea penală fiind individuală și personală. Prin urmare, în ipoteza în care, în cadrul aceluiași proces penal, atât persoana juridică, cât și persoana fizică sunt chemate să răspundă penal, fiecare va răspunde pentru o faptă proprie, deși comună sub aspectul rezultatului ilicit și al valorii sociale vătămăte. Aceeași premisă determină și angajarea răspunderii civile a ambelor categorii de inculpați, în cazul în care partea vătămată formulează o acțiune civilă. Răspunderea civilă, asemenea celei penale, va fi întemeiată tot pe fapta proprie – respectiv infracțiunea comisă”.⁷²⁰

Atragem atenția asupra unui aspect esențial: în cadrul laturii civile a procesului penal, răspunderea părții responsabile civilmente este o răspundere pentru fapta altei persoane, și nu pentru o faptă proprie. În acest sens, autoarea A. R. Trandafir remarcă faptul că: „Art. 86 din Noul Cod de procedură penală prevede că partea responsabilă civilmente este persoana care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara prejudiciul cauzat prin infracțiune, adică pentru

⁷¹⁸ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1263.

⁷¹⁹ Înalta Curte de Casație și Justiție, Decizia Nr. 2550 din 13 august 2012.

⁷²⁰ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1263.

fapta altei persoane”. Rezultă de aici că răspunderea acestei părți este, în realitate, una delictuală, derivată din conduita ilicită a altei persoane. Pornind de la aceste considerente, A. R. Trandafir concluzionează că „În cadrul aceluiași proces penal poate fi cumulată calitatea de suspect/inculpat a unei persoane juridice cu cea de parte responsabilă civilmente. Acest cumul este justificat, subliniază autoarea, prin faptul că, până la pronunțarea unei hotărâri definitive, nicio formă de răspundere nu este încă angajată, fiind aplicabilă prezumția de nevinovăție. În plus, se poate întâmpla ca o persoană juridică să fie achitată în calitate de inculpat, dar să rămână ținută civilmente pentru prejudiciul cauzat de fapta prepusului său, în virtutea regulilor răspunderii civile delictuale. Din acest punct de vedere, posibilitatea cumulului celor două calități procesuale – inculpat și parte responsabilă civilmente – este nu doar admisibilă, ci și oportună din punct de vedere practic”.⁷²¹

Astfel, această opinie doctrinară a fost confirmată și în jurisprudență, într-o speță în care instanța a constatat că nu sunt întrunite condițiile pentru angajarea răspunderii penale a persoanei juridice pentru fapta proprie, dar a reținut totuși îndeplinirea condițiilor necesare angajării răspunderii civile delictuale pentru fapta altuia. În consecință, persoana juridică a fost achitată în calitate de inculpat, însă a fost condamnată în calitate de parte responsabilă civilmente, fiind obligată la repararea prejudiciului cauzat prin fapta comisă de prepusul său.⁷²²

„Nu se poate susține, afirmă A. R. Trandafir, că cu privire la aceeași faptă, o persoană juridică poate fi condamnată civil atât având în vedere calitatea sa de inculpat (care presupune o răspundere pentru fapta proprie), cât și în aceea de parte responsabilă civilmente (care implică o răspundere pentru fapta altei persoane, mai exact a comitentului pentru fapta prepusului). Prima formă de răspundere o exclude pe cea de-a doua, reprezentând maximul de răspundere la care poate ajunge o persoană în procesul penal (răspundere penală și răspundere civilă pentru fapta proprie), ceea ce dă naștere la un maxim de drepturi și obligații în cadrul procesului ca urmare a condamnării sale. Pe de altă parte, în temeiul art. 1382 din Noul Cod civil, atunci când o faptă prejudiciabilă – în acest caz, o infracțiune – este imputabilă mai multor persoane, aceștia răspund solidar pentru repararea prejudiciului. Prin urmare, dacă este condamnată, persoana juridică răspunde integral pentru despăgubirea persoanei vătămate, chiar dacă aceeași sumă este solicitată și de la persoanele fizice implicate. În eventualitatea în care achită întreaga sumă, persoana juridică beneficiază de un drept de regres împotriva celorlalte persoane obligate solidar, în baza art. 1384 Cod civil. Totuși, acest drept de regres nu este fundamentat pe ideea răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, ci derivă din actul juridic al plății efectuate în virtutea condamnării proprii.”⁷²³

Această soluție se regăsește și în practica judiciară din România. Astfel, într-o speță, instanța

⁷²¹ *Ibidem*, p. 1263-1264.

⁷²² Decizia Nr. 471/P a Secției penale a Curții de Apel Constanța din 18 mai 2018.

⁷²³ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1264.

*a reținut că, deși au fost întrunite condițiile răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, această formă de răspundere ar putea fi angajată doar în subsidiar, respectiv în măsura în care societatea nu ar fi ținută să răspundă în nume propriu. Prin urmare, răspunderea civilă delictuală pentru fapta altuia, în temeiul raportului comitent–prepus, devine aplicabilă doar în absența răspunderii directe a persoanei juridice.*⁷²⁴

Reținem atenția și asupra faptului că în cadrul cercetării judecătorești are loc examinarea probelor administrate în cauză, cu stabilirea gradului de admisibilitate și legalitate a acestora. Potrivit principiului contradictorialității procesului penal⁷²⁵, examinarea probelor începe cu cele prezentate de către partea acuzării, urmate de probele propuse de apărare. În ipoteza în care inculpatul – persoană juridică – își recunoaște vinovăția, cercetarea judecătorească debutează cu audierea reprezentantului legal al acesteia. În schimb, în cazul în care inculpatul – persoană juridică – contestă acuzația, cercetarea judecătorească începe, de regulă, cu examinarea mijloacelor de probă care susțin vinovăția, iar audierea inculpatului are loc ulterior.

După stabilirea ordinii în care urmează să fie administrate și examinate probele în cadrul cercetării judecătorești, președintele completului de judecată dispune trecerea la audierea inculpatului⁷²⁶. În situația în care inculpatul este o persoană juridică, audierea vizează reprezentantul său legal. Pe parcursul interogatoriului, este interzisă adresarea de întrebări sugestive sau a celor lipsite de legătură cu obiectul cauzei penale. După ce părțile au adresat întrebările proprii, președintele completului are, la rândul său, dreptul de a formula întrebări pentru clarificarea aspectelor relevante. În cursul declarațiilor, reprezentantul persoanei juridice inculpate are dreptul de a utiliza notițe scrise, acestea putând fi solicitate de către instanță pentru verificare sau atașare la dosar, în funcție de relevanța și conținutul lor.

După audierea reprezentantului persoanei juridice inculpate, cercetarea judecătorească continuă cu audierea părții vătămate și a martorilor citați în cauză. Audierea părții vătămate se poate realiza, cu acordul președintelui completului de judecată, în orice moment al cercetării judecătorești; totuși, în practica judiciară, aceasta are loc de regulă imediat după audierea inculpatului. Partea vătămată este audiată potrivit aceluiași reguli aplicabile martorilor, cu o diferență esențială: poate asista la întreaga ședință de judecată, în timp ce martorii sunt ținuți în afara sălii până la momentul audierii lor. Aceștia sunt chemați individual, în ordinea stabilită de instanță, pentru a-și da declarațiile, asigurându-se astfel respectarea principiului nemijlocirii și

⁷²⁴ Sentința Judecătorei Brașov nr. 310 din 21 februarie 2012, Secția penală.

⁷²⁵ În acest sens a se vedea: RUSU, L. *Principiul contradictorialității în procesul penal: reglementări naționale și de drept comparat*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016. 193 p.; JITARIUC, V., RUSU, L. *Principiul contradictorialității în procesul penal*. București : Ed. Pro Universitaria, 2024. 219 p. ISBN 978-606-26-1335-8.

⁷²⁶ Despre particularitățile audierii inculpatului în cadrul cercetării judecătorești, a se vedea: GHERASIM, D. *Reflecții privind audierea inculpatului în cadrul cercetării judecătorești în procesul penal al Republicii Moldova*. În: *Știința în nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective* : Materialele Conf. naț. cu particip. intern., Bălți, 25-26 sept. 2015. Bălți, 2015, pp. 231-234. ISBN 978-9975-3054-5-7, pp. 231-234.

contradictorialității în administrarea probelor⁷²⁷.

Martorii sunt audiați individual, iar după audierea fiecăruia, martorii deja audiați rămân în sala de judecată pentru a preveni orice contact cu martorii care urmează să fie audiați. Înainte de începerea audierii, instanța îi stabilește identitatea, îi aduce la cunoștință drepturile și obligațiile procesuale și îl avertizează cu privire la răspunderea penală pentru refuzul de a depune declarații sau pentru mărturie mincinoasă. Martorului i se ia o declarație scrisă prin care este informat despre aceste aspecte, aceasta fiind consemnată în procesul-verbal al ședinței de judecată. Ulterior, după ce martorul a depus mărturie, părțile pot adresa întrebări, primul drept revenind părții care a solicitat citarea martorului. După audierea acestuia de către părți, președintele completului de judecată are dreptul să îi adreseze întrebări suplimentare⁷²⁸.

În cauzele penale privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice, o etapă a cercetării judecătorești poate consta în efectuarea expertizei judiciare, citirea concluziilor acesteia și audierea expertului. Conform unei opinii exprimate în literatura de specialitate, „Poziția expertului este apropiată de cea a martorului, acesta fiind considerat un martor științific”⁷²⁹.

Expertiza judiciară⁷³⁰ poate fi dispusă la cererea oricărei părți implicate în proces. Autoarea O. Cataraga susține că „În etapa de pregătire și dispunere a expertizei judiciare (în cazul de față, instanța de judecată) are de soluționat problema legată de genul și specialitatea de expertiză judiciară, pentru clarificarea situațiilor ce necesită cunoștințe speciale (cerința legală). Deci, afirmă O. Cataraga, ordonatorul are sarcina de a stabili necesitatea dispunerii unei atare expertize, după care identifică genul de expertiză judiciară ce urmează să dispună și obiectele necesare de expertizat, acestea fiind determinate de tipul și problemele ce vor fi soluționate prin această expertiză”⁷³¹. În opinia cercetătorilor Constantin R., Drăghici P. și Ioniță M., „În vederea dispunerii expertizei, organele judiciare trebuie să procedeze la o analiză temeinică a necesității și utilității acestora, spre nu a recurge la concursul specialiștilor decât atunci când pot contribui la lămurirea unor fapte sau stări de fapt care prezintă importanță pentru cauză, respectiv pentru aflarea adevărului. Pentru a se asigura valorificarea științifică a urmelor și mijloacelor materiale de probă, prin expertize, organele judiciare trebuie să cunoască și să analizeze întregul material existent în dosarul cauzei și numai pe această bază să se

⁷²⁷ A se vedea: GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria științe sociale*, 2015, nr. 11, pp. 171-175. ISSN 1814-3199, pp. 171-175.

⁷²⁸ Despre audierea martorilor în cadrul cercetării judecătorești, a se vedea mai detaliat: GHERASIM D., RUSU L. Forme și tehnici de audiere în cadrul cercetării judecătorești în procesul penal: reflecții de ordin teoretico-practic. În: *Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor: Materialele Conf. șt. intern. șt. consacrată celor 75 de ani de la fondarea Universității Bălțene*, din 09 octombrie 2020. Vol. II. Bălți, 2020. pp. 204-211. ISBN 978-9975-50-256-6, pp. 204-211.

⁷²⁹ SAVA, A. *Aprecierea probelor în procesul penal*. Iași : Ed. Junimea, 2002. 220 p. ISBN 973-37-0734-1, p. 168.

⁷³⁰ Despre noțiunea și clasificarea expertizelor judiciare, a se vedea: Legea Republicii Moldova „Cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar”, nr. 68 din 14.04.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 157-162/316 din 10.06.2016.

⁷³¹ CATARAGA, O. *Expertiza judiciară*. București: Ed. Pro Universitaria, 2022. 267 p. ISBN 978-606-26-1576-5, p. 117.

pronunțe asupra necesității și utilității recurgerii la specialiști”⁷³².

Activitățile în cadrul procesului de dispunere a expertizelor judiciare cuprind următoarele componente: identificarea expertului; identificarea întrebărilor puse expertului; materialele puse la dispoziția expertului; incompatibilitățile, dispunerea obligatorie a expertizelor judiciare; refuzul de a dispune și refuzul de a efectua o expertiză; contestarea refuzului de dispunere a expertizelor etc.⁷³³.

Expertul este obligat să se prezinte în instanță, iar președintele completului de judecată invită părțile să formuleze în scris întrebări adresate expertului. Aceste întrebări sunt apoi citite în ședința de judecată, iar părțile își exprimă punctele de vedere referitoare la conținutul lor. Ulterior, instanța adoptă o încheiere prin care respinge întrebările ce nu au legătură cu obiectul cauzei penale și, dacă este cazul, solicită formularea unor întrebări suplimentare.

După stabilirea setului de întrebări la care expertul trebuie să răspundă, se întocmește raportul de expertiză, care este prezentat instanței. Ulterior, după citirea concluziilor expertului în ședința de judecată, poate avea loc audierea acestuia, în vederea clarificării aspectelor legate de expertiza efectuată⁷³⁴.

În opinia lui A. Sava, „Expertiza în procesul penal rămâne un procedeu probator – și, prin concluziile cuprinse în raport, un mijloc de probă – de o deosebită importanță, căruia organul judiciar trebuie să-i acorde toată atenția”⁷³⁵.

În continuarea etapei cercetării judecătorești, are loc examinarea probelor prin diverse metode, precum: analiza mijloacelor materiale de probă, citirea proceselor-verbale ale actelor de urmărire penală, atașarea (anexarea) la dosar a altor documente prezentate instanței, prezentarea unei persoane, a unui obiect sau a unui document pentru recunoaștere, și alte asemenea acțiuni.

Examinarea mijloacelor materiale de probă poate fi realizată la locul unde acestea se află și poate avea loc în orice moment al cercetării judecătorești, la cererea părților. Documentele scrise din dosar — în special raportul de expertiză în cadrul cercetării judecătorești, procesele-verbale ale actelor de urmărire penală, precum și documentele anexate în ședința de judecată la dosarul cauzei — pot fi citite, integral sau parțial, în ședința de judecată, în temeiul unei încheieri a instanței.

La finalul cercetării judecătorești, președintele completului întreabă părțile dacă au completări sau cereri suplimentare. În cazul în care acestea există, instanța le discută și adoptă o hotărâre de admitere sau de respingere a cererilor formulate. După soluționarea acestor aspecte, instanța declară încheiată cercetarea judecătorească și trece la dezbaterile părților.

Este important de reținut că încheierea cercetării judecătorești reprezintă momentul procesual în

⁷³² CONSTANTIN, R., DRĂGHICI, P., IONIȚĂ, M. *Expertizele – mijloc de probă în procesul penal*. București: Ed. Tehnică, 2000. 275 p. ISBN 973-31-1443-X, p. 31.

⁷³³ *Ghidul ordonatorului expertizei judiciare*. Chișinău, 2022. 276 p. ISBN 978-9975-87-972-9, p. 23-25.

⁷³⁴ În acest sens, a se vedea: GHERASIM, D. Particularitățile audierii expertului în cadrul cercetării judecătorești. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 12, pp. 71-75. ISSN 1811-0770, p. 71-75.

⁷³⁵ SAVA, A. *Op. cit.*, p. 179.

care instanța, prin președintele completului de judecată, constată că au fost administrate toate probele pertinente, concludente și utile pentru judecarea cauzei penale, probe încuviințate pe parcursul acestei etape. Această constatare se realizează prin întrebarea adresată procurorului, persoanei vătămate și părților dacă mai doresc să ofere explicații sau să formuleze cereri noi pentru completarea cercetării judecătorești, marcând astfel finalul acestei etape a procesului penal.

În opinia lui *M. Udroi*, „Epuizarea administrării probelor și, implicit, constatarea terminării cercetării judecătorești se realizează în momentul în care procurorul, persoana vătămată și părțile declară expres, la întrebarea instanței, că nu mai au de oferit explicații sau de formulat cereri noi pentru completarea cercetării judecătorești”.⁷³⁶ *Dolea I. și Covalenco E.* subliniază că, „În situația în care nu au fost formulate cereri sau demersuri noi ori după soluționarea acestora și, după îndeplinirea acțiunilor procesuale suplimentare, dacă este cazul, președintele ședinței de judecată declară cercetarea judecătorească încheiată. Totodată, președintele explică părților că, în cadrul dezbaterilor judiciare și la pronunțarea sentinței, atât acestea, cât și instanța, pot face referire doar la probele administrate în ședința de judecată”.⁷³⁷ Potrivit lui *M. Udroi*, „Momentul terminării cercetării judecătorești survine și în situațiile în care cererile formulate de participanții la proces sunt respinse, precum și atunci când au fost efectuate completări referitoare la probele administrate sau s-au corectat erori materiale strecurate în conținutul încheierilor pronunțate pe parcursul procesului”.⁷³⁸

În concluzie, pe baza celor expuse mai sus, se poate afirma că cercetarea judecătorească — *inclusiv în dosarele penale privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice* — reprezintă etapa principală și centrală a judecății. Aceasta se desfășoară în cadrul ședinței de judecată, în cursul căreia instanța examinează probele împreună cu părțile și ceilalți participanți la procesul penal, în vederea stabilirii tuturor circumstanțelor necesare pentru soluționarea corectă a cauzei în fond. Scopul cercetării judecătorești constă în examinarea probelor și clarificarea tuturor împrejurărilor relevante ale cauzei.

Cercetarea judecătorească are ca scop realizarea unei verificări complexe a informațiilor obținute în faza urmăririi penale. Prin urmare, cercetarea judecătorească are o importanță majoră, întrucât reprezintă activitatea judiciară principală, în cadrul căreia instanța este chemată să efectueze o examinare completă, obiectivă și aprofundată a probelor existente în dosarul penal, exercitând totodată prerogativa sa exclusivă — înfăptuirea justiției. Cercetarea judecătorească în cauzele penale cu persoane juridice impune o adaptare specifică a procedurii judiciare, având în vedere natura distinctă a subiectului procesual, care nu poate fi audiat direct, ci prin reprezentanții

⁷³⁶ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1019.

⁷³⁷ COVALENCO, E. și I. DOLEA. *Op. cit.*, p. 308.

⁷³⁸ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1019.

săi legali, ceea ce determină o necesitate sporită de claritate și rigurozitate în administrarea probelor și în evaluarea răspunderii, pentru a asigura un echilibru just între responsabilitatea penală a persoanei juridice și respectarea drepturilor acesteia. Dată fiind complexitatea relațiilor de răspundere civilă și penală în care pot fi implicate persoanele juridice, cercetarea judecătorească trebuie să asigure o delimitare clară între răspunderea pentru fapta proprie și cea pentru fapta altuia, reflectându-se astfel în strategia administrării probelor și în dinamica audierii participanților, ceea ce contribuie esențial la fundamentarea unei hotărâri juste și conforme cu principiile procesului penal.

4.5. Dezbaterile judiciare, ultimul cuvânt al inculpatului, deliberarea și pronunțarea sentinței în cauzele privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice

Actualmente, răspunderea penală a persoanei juridice a devenit un instrument indispensabil pentru asigurarea eficienței justiției penale, generând particularități procedurale semnificative în cadrul dezbaterilor judiciare. Dezbaterile judiciare în cauzele penale având ca subiect persoane juridice implică o reconceptualizare a principiilor clasice ale procesului penal, impunând o adaptare a cadrului argumentativ și probatoriu la specificul entităților colective. Analiza dezbaterilor judiciare în materia infracționalității corporative evidențiază tensiunea dintre exigențele rigurozității procedurale și necesitatea eficacității sancționatorii, într-un spațiu juridic aflat la intersecția dreptului penal substanțial și procesual.

Autorul *M. Udroi* afirmă că „Etapă dezbaterilor urmează imediat după cea a cercetării judecătorești, respectiv după administrarea și verificarea, în fața instanței, a tuturor probelor care urmează să servească la soluționarea cauzei. În raport cu această împrejurare, participanții la dezbateri trebuie să își fundamenteze concluziile pe probele astfel administrate și verificate”.⁷³⁹

Alți autori (*Serbinov I., Cătană E., Chîrtoacă E., Zamfir V.*) menționează că dezbaterile judiciare constituie a treia etapă a judecății, în cadrul căreia părțile susțin pledoarii prin care analizează probele examinate în ședința de judecată, le evaluează și formulează concluzii asupra cercetării judecătorești. Dezbaterile părților constau în luările de cuvânt ale acuzatorului și ale apărătorului, participarea acestora în această etapă reprezentând o obligație procedurală. Refuzul procurorului de a participa la dezbateri este interpretat ca un refuz din partea acuzării de a susține învinuirea formulată în cauza penală.⁷⁴⁰

Cercetătorul *N. Volonciu* susține că „Dezbaterile judiciare reprezintă acea parte a ședinței de judecată în care se dă cuvântul procurorului și părților, pentru a expune punctul lor de vedere în legătură cu situația de fapt și de drept rezultată din cercetarea judecătorească, precum și în legătură

⁷³⁹ *Ibidem*, p. 1020.

⁷⁴⁰ Despre modificarea și renunțarea procurorului la învinuire, a se vedea: SERBINOV I.; E. CATANA; E. CHIRTOACA ș.a. *Op. cit.*, 135 p. ISBN 9975-79-366-5, p. 38-40; ZAMFIR, V. *Op. cit.*, p. 191-214.

cu orice altă problemă ridicată în cauză”.⁷⁴¹ *Covalenco E. și Vizdoagă T.* menționează că „Dezbaterile judiciare constituie o activitate procesuală specifică etapei judecătii, care constă în susținerea unor expuneri și formularea de concluzii, oral și în contradictoriu, în fața instanței, de către procuror și de către celelalte părți sau reprezentanții ori apărătorii acestora, cu privire la obiectul judecătii. Prin dezbateri se încheie activitatea complexă și responsabilă desfășurată de instanță și de părți în scopul lămuririi aspectelor și împrejurărilor deduse judecătii. Această etapă se prezintă ca o confruntare între pozițiile opuse ale subiecților procesuali interesați în soluționarea cauzei, iar din ciocnirea susținerilor și concluziilor acestora trebuie să fie valorificat întregul material probator rezultat din cercetarea judecătorească”.⁷⁴² *M. Udroi* susține că „Dezbaterile judiciare au ca obiect însuși fondul cauzei și vizează modul de rezolvare a acesteia. Ele se referă la existența faptei, vinovăția și contribuția inculpatului la săvârșirea acesteia, la circumstanțele reale ale faptei, care evidențiază gravitatea acesteia, precum și la datele personale, care oferă informații relevante privind periculozitatea infractorului. Totodată, dezbaterile privesc soluția care ar trebui pronunțată în cauză, atât în ceea ce privește latura penală (încadrarea juridică, individualizarea pedepsei, dispunerea unor măsuri de siguranță sau preventive etc.), cât și în ceea ce privește latura civilă (admiterea sau respingerea acțiunii civile, constatarea renunțării la acțiunea civilă etc.).”⁷⁴³

Ca orice activitate procesuală, dezbaterile judiciare beneficiază de o reglementare legală expresă. Astfel, art. 377 alin. (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova stabilește ordinea în care se acordă cuvântul în cadrul dezbaterilor. Pentru garantarea dreptului la apărare, cuvântul este acordat mai întâi părților interesate în soluționarea conflictului în fața instanței, iar ulterior, celor chemați să răspundă pentru latura penală sau civilă a acestui conflict. În situația în care există mai mulți reprezentanți ai părților, instanța stabilește ordinea luărilor de cuvânt. De asemenea, dacă cel puțin una dintre persoanele participante la dezbateri solicită un termen pentru pregătirea pledoariei, instanța este obligată să dispună o întrerupere și să indice în mod expres durata acesteia”.⁷⁴⁴

Refuzul apărătorului de a participa la dezbateri poate fi interpretat ca o renunțare la mandatul de apărare acordat de către inculpat. În cazul în care inculpatul este o persoană juridică și nu are apărător, la dezbateri va participa reprezentantul legal al acesteia. În cadrul dezbaterilor judiciare, în opinia lui *L. V. Smeșcova*, „...reprezentantul persoanei juridice participă în numele ei, exercitând

⁷⁴¹ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Vol. II. București, 1998. 517 p. ISBN 973-9131-24-7, p. 211.

⁷⁴² COVALENCO, E. și T. VÎZDOAGĂ. Procedura în fața primei instanțe. Dezbaterile judiciare. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 323-334. ISBN 978-9975-53-231-0, p. 323-324. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecătorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].

⁷⁴³ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op. cit., p. 1020.

⁷⁴⁴ COVALENCO, E. și T. VÎZDOAGĂ. *Procedura în fața primei instanțe. Dezbaterile judiciare*. Op. cit., p. 323-324.

drepturile procesuale ce revin inculpatului persoană juridică”.⁷⁴⁵

În cadrul dezbaterilor judiciare, acuzatorul de stat este obligat să se pronunțe asupra tuturor chestiunilor prevăzute la art. 385 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Având în vedere interesul sporit al societății, organizațiilor internaționale și mass-media față de astfel de categorii de cauze (*cauzele privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice – n.n.*), poziția procurorului privind fiecare dintre aspectele prevăzute la articolul menționat trebuie să fie solid argumentată. În mod deosebit, este necesar să se acorde o atenție specială individualizării pedepsei, iar acuzatorul de stat trebuie să identifice toate circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea inculpatului, solicitând aplicarea unei pedepse adecvate în funcție de acestea. Totodată, în cadrul dezbaterilor judiciare, procurorul trebuie să se pronunțe obligatoriu asupra acțiunii civile, dacă aceasta există, precum și asupra confiscării speciale și, după caz, asupra confiscării extinse. Confiscarea specială a bunurilor utilizate sau rezultate din săvârșirea infracțiunii poate fi solicitată chiar și atunci când inculpatul nu este sancționat penal, în cazul adoptării unor sentințe de încetare a procesului penal.

Dacă, în urma cuvântării părții apărării, sunt invocate circumstanțe care pot induce în eroare instanța de judecată, procurorii vor exercita dreptul la replică, susținând propria poziție prin probe și concluzii. La adoptarea sentinței, procurorul care a reprezentat acuzarea trebuie să verifice dacă faptele reținute de instanță în sentință corespund celor constatate în cadrul cercetării judecătorești, dacă pedeapsa aplicată este echitabilă și dacă instanța s-a pronunțat asupra tuturor solicitărilor părților în proces. Un aspect esențial îl reprezintă faptul că, în cauzele privind infracțiunile comise de persoane juridice, motivația săvârșirii infracțiunii trebuie să fie recunoscută și sancționată în mod explicit. În unele situații, în cursul judecării acestor cauze se pierde oportunitatea ca pedeapsa aplicată să aibă un efect descurajator asupra altor potențiali făptuitori. Există riscul transmiterii către societate, victime și infractori a unui mesaj conform căruia statul nu acordă suficientă seriozitate aspectelor punitive ale infracțiunilor comise de persoane juridice, lăsând astfel loc pentru interpretări ce pot fi percepute ca o toleranță față de astfel de fapte.⁷⁴⁶

Pe lângă acuzator și apărător, la dezbateri pot participa și partea vătămată, precum și reprezentantul acesteia. În situația în care partea civilă, partea civilmente responsabilă sau reprezentanții acestora solicită participarea la dezbaterile părților, trebuie să formuleze o cerere de participare, care urmează a fi admisă de instanță, fără a se ține cont de opinia celorlalți participanți la procesul penal. Participanții la proces care iau parte la dezbateri își exprimă poziția procesuală bazându-se exclusiv pe probele examinate nemijlocit în cadrul cercetării judecătorești. În cadrul

⁷⁴⁵ CMEIIKOBA, JI. B. *Op. cit.*, c. 213.

⁷⁴⁶ *Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. Op. cit.*, p. 41-42.

luărilor de cuvânt, aceștia nu au dreptul să invoce probe care nu au fost examinate în ședința de judecată sau care au fost declarate inadmisibile de către instanță. Legislația prevede că instanța nu poate limita durata pledoariilor participanților la dezbaterile părților. Cu toate acestea, președintele completului de judecată are dreptul să întrerupă discursul vorbitorului în situația în care acesta aduce în discuție aspecte fără legătură cu cauza penală sau face referire la probe inadmisibile. După exprimarea pozițiilor în cadrul dezbaterilor, fiecare participant care a luat cuvântul are dreptul să revină cu o replică – o observație cu privire la afirmațiile celorlalți participanți. Ultima replică aparține, în cazul persoanelor juridice inculcate, reprezentantului legal al acestora și apărătorului lor. Deși replicile nu reprezintă o etapă obligatorie a dezbaterilor, părțile apelează frecvent la ele după susținerea pledoariilor.

Covalenco E. și Vîzdoagă T. subliniază că, „Din perspectivă procesuală, replica reprezintă un răspuns sau o obiecție formulată de un participant la dezbaterile judiciare față de argumentele și considerațiile prezentate în cuvântările altor participanți. Replica este un element facultativ, constituind un drept, nu o obligație a părților. Aceasta trebuie să confirme poziția proprie și să infirme argumentele oponentului. Exercitarea dreptului la replică se justifică doar în situațiile în care s-au făcut afirmații eronate, s-au denaturat circumstanțele de fapt, s-a aplicat o încadrare juridică incorectă faptei, s-au interpretat greșit normele de drept sau, în mod evident, s-a denaturat poziția acuzării sau apărării”.⁷⁴⁷ Cuvântul în replică, susține *M. Udroi*, „...trebuie să succeadă, pentru identitate de rațiune, în ordinea în care a avut loc cuvântul inițial”.⁷⁴⁸

În ceea ce privește **ultimul cuvânt al inculpatului**, *M. Udroi* apreciază că „...acesta oferă posibilitatea inculpatului de a-și exprima atitudinea față de faptele ce îi sunt imputate, față de desfășurarea procesului și față de modul în care privește tragerea la răspundere penală. Pentru instanță, ultimul cuvânt al inculpatului poate evidenția aspecte relevante privind atitudinea acestuia față de proces. Încălcările dispozițiilor legale ce reglementează desfășurarea procesului penal atrag nulitatea relativă a actului doar atunci când acestea au cauzat o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului respectiv. Neacordarea ultimului cuvânt, unul dintre elementele esențiale ale dreptului la apărare, poate afecta aflarea adevărului și soluționarea corectă a cauzei. În cazul în care în cadrul ultimului cuvânt al inculpatului sunt dezvăluite fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța dispune reluarea cercetării judecătorești în vederea administrării probelor referitoare la aceste elemente, reluând astfel activitatea judiciară din acest stadiu. Dacă nu sunt aduse astfel de noi elemente, iar inculpatul și-a exprimat punctul de vedere asupra celor considerate necesare, președintele completului declară încheiate dezbaterile”⁷⁴⁹.

⁷⁴⁷ COVALENCO, E. și T. VÎZDOAGĂ. *Procedura în fața primei instanțe. Dezbaterile judiciare. Op. cit.*, p. 332-333.

⁷⁴⁸ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1022.

⁷⁴⁹ *Ibidem*, p. 1022-1023.

Deliberarea și pronunțarea sentinței. Activitatea de deliberare în cauzele penale cu persoane juridice presupune o evaluare dublă și complexă, întrucât instanța trebuie să analizeze nu doar întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii, ci și existența unei conduite organizaționale imputabile, în raport cu structura de decizie și „cultura” de conformitate a entității. În procesul deliberativ care precedă pronunțarea hotărârii, instanța trebuie să valorifice nu doar probele clasice privind comiterea faptei, ci și datele privind structura internă, modul de organizare și nivelul de prevenție instituțională, acestea având un rol determinant în individualizarea răspunderii penale a persoanei juridice.

Deliberarea, în opinia lui *Covalenco E. și Vîzdoagă T.*, „...reprezintă un ansamblu de acțiuni prin care instanța, după încheierea dezbaterilor judiciare, procedează la verificarea și evaluarea materialului probator și procedural al cauzei, în vederea formulării unei aprecieri definitive asupra acestuia și a soluției care urmează a fi pronunțată în conflictul de drept penal. Aceasta constă într-o consfătuire a membrilor completului de judecată asupra aspectelor supuse examinării, fiecare membru exprimându-și opinia cu privire la rezolvarea cauzei. În situația în care cauza este analizată de un complet de judecată, deliberarea reprezintă o consultare a membrilor completului privind obiectul deliberării, fiecare exprimându-și punctul de vedere atât asupra problemelor discutate, cât și asupra soluției ce urmează a fi adoptată în cadrul procesului de judecată”.⁷⁵⁰

Deliberarea mai este înțeleasă ca fiind „...activitatea prin care instanța de judecată analizează și evaluează întregul material probator administrat, în scopul fundamentării soluției ce urmează a fi pronunțată în cauză”.⁷⁵¹

La etapa deliberării, susțin *Covalenco E. și Vîzdoagă T.* „...instanța de judecată trebuie să clarifice toate problemele ridicate în cauză. Instanța examinează și evaluează probele din dosar, concluzionând care dintre acestea susțin sau, dimpotrivă, infirmă anumite fapte, precum și care probe pot constitui temei pentru pronunțarea sentinței judecătorești. Deliberarea se referă exclusiv la obiectul prevăzut de lege, și anume: deliberarea asupra chestiunilor de fapt și deliberarea asupra chestiunilor de drept. Obiectul deliberării cuprinde aspectele pe care instanța este obligată să le soluționeze în procesul de adoptare a sentinței. Legislația realizează o inventariere a acestor chestiuni, având în vedere extinderea largă a domeniului lor.”⁷⁵²

În situația în care cauza a fost clarificată în toate aspectele sale, instanța deliberează, în primă fază, asupra existenței faptei pentru care inculpatul a fost trimis în judecată, precum și asupra

⁷⁵⁰ COVALENCO, E. și T. VÎZDOAGĂ. Procedura în fața primei instanțe. Deliberarea și adoptarea sentinței. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 355-377. ISBN 978-9975-53-231-0, p. 352-353. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecătorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].

⁷⁵¹ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1026.

⁷⁵² COVALENCO, E. și T. VÎZDOAGĂ. *Procedura în fața primei instanțe. Deliberarea și adoptarea sentinței. Op. cit.*, p. 352-353.

vinovăției acestuia, verificând totodată dacă nu există circumstanțe care să determine pronunțarea achitării sau încetarea procesului penal. În ceea ce privește latura civilă, completul de judecată analizează și deliberează cu privire la repararea pagubei cauzate prin infracțiune, evaluând dacă există prejudicii materiale sau morale, dacă acestea reprezintă o consecință directă a faptei deduse judecării și dacă sunt îndeplinite condițiile răspunderii civile delictuale a inculpatului și a persoanei civilmente responsabile.⁷⁵³

De asemenea, *M. Udriou* subliniază următorul fapt: completul de judecată deliberează asupra măsurilor preventive, întrucât instanța are obligația să se pronunțe, prin hotărâre, cu privire la menținerea, revocarea, înlocuirea sau încetarea de drept a măsurii preventive dispuse pe parcursul procesului penal față de inculpat. Totodată, instanța deliberează asupra măsurilor asigurătorii și, în cazul admiterii acțiunii civile, examinează necesitatea luării acestor măsuri, în situația în care ele nu au fost dispuse anterior. În plus, instanța deliberează asupra mijloacelor materiale de probă, cheltuielilor judiciare, precum și asupra oricăror alte aspecte relevante pentru justa soluționare a cauzei, cum ar fi restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, restituirea bunurilor sau confiscarea”.⁷⁵⁴

În acest context, referindu-ne la tema cercetării noastre, susținem pe deplin afirmațiile lui *Gordilă N.* și *Gîrlea A.*, care subliniază că „Un element specific în examinarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice îl reprezintă obiectul deliberării. Aceasta se datorează particularităților componentelor infracționale, modalităților de comitere a infracțiunilor și dificultăților în stabilirea gradului de vinovăție în cadrul persoanelor juridice. În perspectiva pronunțării unei sentințe de condamnare, instanța va avea în vedere și categoriile de pedepse aplicabile persoanei juridice, astfel cum sunt prevăzute la articolul 63 din Codul penal al Republicii Moldova, și anume: a) amenda, ca pedeapsă principală; b) privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate, care poate fi aplicată atât ca pedeapsă principală, cât și complementară; c) lichidarea persoanei juridice, care constituie atât o pedeapsă principală, cât și una complementară, fiind considerată o sancțiune echivalentă, din punct de vedere al severității, cu pedeapsa capitală în cazul persoanei fizice”.⁷⁵⁵

Pronunțarea sentinței în privința persoanelor juridice trebuie să reflecte un echilibru între finalitatea represivă a sancțiunii penale și specificul subiectului, care, neavând voință proprie în sens biologic, impune o fundamentare suplimentară a legăturii dintre actul infracțional și

⁷⁵³ După cum susține *M. Dogaru*, „Din moment ce persoana juridică răspunde penal pentru o faptă imputabilă sieși, ea nu are posibilitatea de a acționa împotriva persoanei fizice printr-o acțiune de regres pentru recuperarea sumei plătite cu titlu de amendă penală. În caz contrar s-ar aduce atingere caracterului personal al răspunderii penale, cu atât mai mult cu cât dacă persoana fizică a fost și ea condamnată, s-ar ajunge la o dublă sancționare a acesteia, ceea ce nu poate fi acceptat conform principiilor generale ale dreptului”. A se vedea: *DOGARU, M. Op. cit.*, p. 191.

⁷⁵⁴ *UDROIU, M. (coord.). Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1026-1027.

⁷⁵⁵ *GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. Op. cit.*, p. 1064.

mecanismele decizionale ale entității.

Trecând la această dimensiune a investigației științifice – și anume la pronunțarea sentinței în cauzele care implică inculpați persoane juridice (în cazul infracțiunilor comise de aceste entități) – menționăm, în acord cu opinia exprimată de *Covalenco E.* și *Vîzdoagă T.*, că „Sentința reprezintă hotărârea finală prin care instanța se pronunță asupra vinovăției sau nevinovăției inculpatului în raport cu infracțiunea dedusă judecării, dispunând fie aplicarea unei pedepse, fie exonerarea de răspundere penală. O persoană – inclusiv juridică – poate fi considerată vinovată de comiterea unei infracțiuni doar în temeiul unei sentințe penale pronunțate de către instanța de judecată. Până la momentul în care vinovăția nu este dovedită în cadrul unui proces echitabil și finalizată printr-o sentință de condamnare, nicio persoană nu poate fi recunoscută drept vinovată. Sentința judecătorească constituie punctul culminant al activității de înfăptuire a justiției penale. Ea reflectă materializarea și sintetizarea finală a normelor legale aplicate de subiecții procesuali în toate etapele derulate de la inițierea până la soluționarea cauzei. Prin intermediul sentinței, sunt soluționate toate problemele apărute pe parcursul desfășurării procesului penal. În esență, sentința reprezintă actul procesual prin care se aplică direct și nemijlocit legea penală, soluționând cauza penală în fond. Din acest motiv, sentința trebuie să îndeplinească cerințele de legalitate, temeinicie și motivare”,⁷⁵⁶ fiind expresia unei evaluări obiective și corecte a situației de fapt și de drept.

Gordilă N. și *Gîrlea A.* subliniază faptul că „Sentința pronunțată în privința persoanei juridice inculpate este adoptată de către instanța de judecată în conformitate cu regulile generale de procedură. De asemenea, aceasta este supusă căilor ordinare de atac – apel și recurs – precum și, în condițiile prevăzute de lege, căilor extraordinare de atac”.⁷⁵⁷ Potrivit opiniei exprimate de *Smeșcova L. V.*, „...inclusiv în cauzele privind infracțiunile comise de persoane juridice, pronunțarea sentinței trebuie să se realizeze cu respectarea strictă a legislației în vigoare. Din perspectivă formală, sentința trebuie să corespundă cerințelor legale, iar din punctul de vedere al conținutului, aceasta trebuie să se bazeze exclusiv pe materialele dosarului penal examinate în cadrul ședinței de judecată. Instanța este obligată să-și întemeieze soluția numai pe probe analizate nemijlocit în cadrul procesului, concluziile sale trebuind să se fundamenteze pe un ansamblu de probe concludente, pertinente și credibile, care să excludă orice altă soluție posibilă. Justețea sentinței constă în aplicarea unei pedepse proporționale cu gravitatea faptei, în concordanță cu principiul echității, aceasta trebuind să contribuie la prevenirea comiterii altor infracțiuni, atât de către inculpat, cât și de către alte entități. La stabilirea sancțiunii, instanța trebuie să țină cont de natura și gradul pericolului social al infracțiunii săvârșite”. Pe baza celor menționate, *Smeșcova L. V.*

⁷⁵⁶ COVALENCO, E. și T. VÎZDOAGĂ. *Procedura în fața primei instanțe. Deliberarea și adoptarea sentinței. Op. cit.*, p. 359.

⁷⁵⁷ GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. *Op. cit.*, p. 1064.

conchide că „Sentința reprezintă actul final al instanței prin care se stabilește vinovăția sau nevinovăția persoanei în săvârșirea unei infracțiuni, dispunându-se fie aplicarea unei pedepse, fie exonerarea de răspundere penală. Sentința trebuie să fie legală, motivată și echitabilă, reprezentând punctul final al ciclului procesului penal, care începe cu deschiderea ședinței, continuă cu cercetarea judecătorească și dezbaterile, și se încheie cu pronunțarea hotărârii. În urma examinării cauzei penale privind o persoană juridică, judecătorul, în opinia lui Smeșcova L. V. poate adopta una dintre următoarele soluții: aplicarea unei pedepse penale, achitarea persoanei juridice sau încetarea procesului penal”.⁷⁵⁸

În același sens, autorul *M. Udriou* subliniază că, „În soluționarea cauzei pe fond, instanța de judecată poate pronunța una dintre următoarele soluții procesuale: condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal”.⁷⁵⁹

În acest context, se impune a reține că, în situația pronunțării unor hotărâri ilegale sau neîntemeiate, precum și în cazul aplicării unor pedepse care nu sunt proporționale cu gravitatea infracțiunii săvârșite, acuzatorii de stat au obligația de a exercita căile ordinare de atac – apelul sau, după caz, recursul – în conformitate cu procedura și termenele prevăzute de lege.⁷⁶⁰

În continuarea analizei noastre, ne concentrăm asupra unei problematice deosebit de relevante în practica judiciară: odată ce s-a stabilit și dovedit că infracțiunea imputată a fost comisă de către o persoană juridică, aceasta va fi supusă răspunderii penale și sancționată cu o pedeapsă corespunzătoare. Însă, o întrebare pertinentă este formulată de autoarea *Crupnițcaia V. I.*, care se întreabă: „Cum trebuie procedat în situația în care persoana fizică – subiect al infracțiunii – a fost eliberată de răspundere penală ca urmare a împăcării cu partea vătămată? Într-o asemenea circumstanță, organul de urmărire penală dispune încetarea urmăririi penale față de persoana fizică (învinuitul), ca urmare a împăcării, fără însă a dispune și încetarea procesului penal”. Autoarea susține că, „Deși persoana fizică, în calitate de subiect activ al infracțiunii, este exonerată de răspundere penală, în fața instanței rămâne necesară demonstrarea existenței faptei penale și a legăturii acesteia cu persoana juridică, în vederea angajării răspunderii penale a acesteia din urmă”.⁷⁶¹

În acest context, pentru a identifica, în mare parte, răspunsul la întrebarea enunțată anterior, achiesăm la opinia exprimată de *Ilie A.-R.*, potrivit căreia, „În orice situație, persoanele fizice răspund exclusiv pentru fapta proprie, întrucât răspunderea penală are caracter personal. În

⁷⁵⁸ СМЕШКОВА, Л. В. *Op. cit.*, c. 213.

⁷⁵⁹ UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Op. cit.*, p. 1029.

⁷⁶⁰ Ghid privind procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. *Op. cit.*, p. 42.

⁷⁶¹ КРУПНИЦКАЯ, В. И. Процессуальные аспекты допустимости уголовного преследования юридических лиц. В *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 127-132. ISBN 978-5-8036-0665-9, с. 131-132.

consecință, dacă în cadrul aceluiași proces penal sunt chemate să răspundă atât o persoană fizică, cât și o persoană juridică, fiecare dintre acestea va răspunde pentru o faptă proprie care întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni. Astfel, cele două categorii de subiecți pot fi trase la răspundere penală, în condițiile respectării cerințelor legale, chiar și pentru aceeași faptă penală, în înțelesul unei aceleiași atingeri aduse valorilor sociale protejate de lege, indiferent de calificarea juridică atribuită acestei atingeri pentru fiecare entitate în parte”.

De asemenea, *Ilie A.-R.* arată că „În cadrul aceluiași proces penal este posibil cumulul calității de inculpat a unei persoane juridice cu cea de parte responsabilă civilmente, având în vedere că, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive, nu este angajată nicio formă de răspundere penală sau civilă, fiind incidentă prezumția de nevinovăție. O asemenea situație este nu doar posibilă, ci și oportună, întrucât poate surveni ipoteza în care persoana juridică este achitată în calitate de inculpat, dar i se reține totuși o răspundere civilă pentru fapta presupusului autor fizic. Din această perspectivă, posibilitatea cumulării celor două calități procesuale – inculpat și parte responsabilă civilmente – prezintă utilitate practică și relevanță juridică”. Cu toate acestea, autoarea *Ilie A.-R.* subliniază că „Nu poate fi susținută ideea ca, pentru aceeași faptă, o persoană juridică să fie condamnată simultan în calitate de inculpat (răspunzând pentru fapta proprie), și ca parte responsabilă civilmente (răspunzând pentru fapta altei persoane, respectiv a comitentului pentru fapta presupusului). Răspunderea penală – care poate fi dublată, desigur, de o răspundere civilă delictuală pentru fapta proprie – exclude, în mod logic și juridic, aplicarea unei răspunderi civile indirecte pentru aceeași faptă. Această excludere derivă din faptul că răspunderea penală reprezintă maximul de răspundere posibil pentru o persoană în procesul penal, ceea ce implică totodată acordarea unui maxim de garanții procesuale, drepturi și obligații aferente acestei calități”.⁷⁶²

De asemenea, în doctrina de specialitate sunt întâlnite și alte poziții relevante în acest sens. Astfel, s-a susținut că, în raport cu aceeași faptă, o persoană juridică poate fi atrasă la răspundere civilă atât în calitate de inculpat, ceea ce presupune o răspundere pentru fapta proprie, cât și în calitate de parte responsabilă civilmente, adică pentru fapta altei persoane, mai precis a comitentului pentru fapta prepusului. Totuși, se subliniază că aceste două forme de răspundere nu pot coexista simultan în cadrul aceleiași cauze, deoarece prima – răspunderea pentru fapta proprie – o exclude pe cea de-a doua, întrucât ea reprezintă nivelul maxim de răspundere la care o persoană poate fi supusă în procesul penal. Această formă de răspundere implică, în mod corespunzător, atribuirea unui set extins de drepturi și obligații procesuale specifice calității de inculpat, precum și o deplină valorificare a garanțiilor procedurale aferente unei eventuale condamnări penale, însoțite de

⁷⁶² ILIE, A.-R. *Op. cit.*, p. 300-301.

răspundere civilă delictuală pentru fapta proprie.⁷⁶³

În completarea celor susținute anterior, considerăm relevantă opinia exprimată de *Trandafir A.-R.*, potrivit căreia, „În situația în care fapta prejudiciabilă (în speță, infracțiunea) este imputabilă mai multor persoane, acestea răspund în solidar pentru acoperirea prejudiciului. Această solidaritate are consecințe juridice directe asupra persoanei juridice inculpate. Astfel, în cazul unei condamnări, aceasta va fi ținută să acopere integral prejudiciul solicitat de partea civilă, indiferent dacă despăgubirea este solicitată și de la persoanele fizice implicate în cauză”. Se mai subliniază că, „În ipoteza în care persoana juridică achită întregul prejudiciu, aceasta va beneficia de un drept de regres împotriva celorlalte persoane obligate în solidar (persoanele fizice participante la comiterea infracțiunii). Acest drept de regres nu se întemeiază, însă, pe principiul răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, ca în cazul atragerii răspunderii civile a persoanei juridice în calitate de parte responsabilă civilmente. Dimpotrivă, regresul se bazează pe actul juridic al plății efectuate de persoana juridică în executarea obligației sale proprii, derivată din condamnarea penală”.⁷⁶⁴

Prin urmare, este esențial a se face distincție între cele două tipuri de raporturi juridice: răspunderea penală și civilă pentru fapta proprie, în calitate de inculpat, și răspunderea civilă delictuală pentru fapta altei persoane, în calitate de parte responsabilă civilmente. În cazul condamnării, persoana juridică nu garantează pentru fapta altora, ci răspunde direct pentru prejudiciul cauzat prin propria faptă infracțională, chiar dacă aceasta a fost comisă prin reprezentanți.

Conform opiniei exprimate de *Kuglay I.*, „Există posibilitatea ca o persoană juridică să fie condamnată atât în calitate de inculpat pentru fapta proprie, cât și în calitate de parte responsabilă civilmente. Această ipoteză devine relevantă mai ales în situația în care persoana juridică atacă hotărârea prin apel sau recurs și, în urma admiterii căii de atac, instanța de control judiciar dispune achitarea. În această situație, persoana juridică nu ar mai putea fi ulterior condamnată doar în calitate de parte responsabilă civilmente pentru aceeași faptă, ceea ce justifică necesitatea unei condamnări în ambele calități pentru a proteja interesele părții vătămate”. Totodată, *Kuglay I.* subliniază că, „În cazul în care faptele imputate persoanei fizice și persoanei juridice sunt distincte, condamnarea în ambele calități este posibilă fără restricții. De exemplu, în situația în care o societate este condamnată pentru ucidere din culpă, datorită neîndeplinirii măsurilor de prevenire a incendiilor, iar un angajat este sancționat pentru culpa ce a condus la producerea incendiului soldat cu decesul unei persoane, faptele reținute împotriva celor două entități sunt diferite. Prin urmare,

⁷⁶³ JURMA, A. Notă la sentința Tribunalului București, nr. 846 din 6 decembrie 2010. In: *Curierul Judiciar*. 2011, nr. 6, p. 339. ISSN 1582-7526, p. 340; TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 438.

⁷⁶⁴ TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 438.

condamnarea persoanei juridice atât ca inculpat, cât și ca parte responsabilă civilmente, este justificată și legală, reflectând natura distinctă a răspunderii acestora”.⁷⁶⁵

Un aspect important legat de pronunțarea sentințelor în privința persoanelor juridice este, după cum subliniază *Trandafir A.-R.*, faptul că, „În conformitate cu prevederile legale, de la data deschiderii procedurii insolvenței se suspendă de drept toate acțiunile judiciare, extrajudiciare și măsurile de executare silită privind creanțele asupra averii debitorului. Totuși, această regulă cunoaște o excepție esențială: acțiunile civile conexe proceselor penale nu sunt supuse suspendării. În consecință, acțiunea civilă formulată în procesul penal este soluționată potrivit normelor dreptului comun, inclusiv atunci când are ca obiect o persoană juridică aflată în insolvență. Până la soluționarea definitivă a acțiunii civile, creanța părții civile în procesul penal se înscrie sub condiție suspensivă prin depunerea unei cereri de recunoaștere. Această creanță nu beneficiază de prioritate în executare exclusiv datorită originii sale penale, ceea ce implică faptul că executarea silită se va desfășura conform regulilor generale ale dreptului comun. Astfel, în situația în care acțiunea civilă nu este finalizată până la închiderea procedurii insolvenței, creanțele rezultate în urma procesului penal vor fi acoperite din averea debitorului, fie în cadrul unui plan de reorganizare reușit, fie prin valorificarea acțiunii de atragere a răspunderii patrimoniale a persoanelor care au contribuit la starea de insolvență a persoanei juridice”. Prin urmare, susține *Trandafir A.-R.*, „...procedura insolvenței se desfășoară independent de soarta acțiunii civile conexe procesului penal, reflectând autonomia relativă a celor două proceduri.”⁷⁶⁶

În contextul pronunțării sentințelor în cazul infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice, este important să reținem că, atunci când, în procesul penal, se stabilește că o persoană juridică a fost constituită exclusiv în scopul comiterii sau ascunderii unor infracțiuni, aceasta dobândește un caracter fictiv. În consecință, pot fi aplicate măsuri juridico-penale specifice, cum ar fi lichidarea persoanei juridice sau recunoașterea nulității tranzacțiilor și contractelor încheiate în scop infracțional.

În acest sens, autorii *Vafin R. F.*, *Zlotcenco Ia. M.* și *Cotov V. V.* subliniază că, în prezent, persoanele juridice fictive își pot continua activitatea chiar și după pronunțarea sentințelor de condamnare a persoanelor fizice care au comis infracțiuni în numele lor. Aceste entități beneficiază, în practică, de o protecție juridico-civilă similară cu cea a persoanelor juridice legitime, ceea ce complică semnificativ recuperarea prejudiciilor de către părțile vătămate. Recunoașterea nulității contractelor încheiate de aceste persoane juridice fictive și recuperarea bunurilor pierdute devin, astfel, proceduri dificile. Mai mult, în situațiile în care persoane juridice fictive înregistrate în

⁷⁶⁵ KUGLAY, I. *Răspunderea penală în cazul culpei medicale* : Teză de doctor. București : Universitatea din București, 2019. 312 p, p. 216; TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 438-439.

⁷⁶⁶ TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 439-440.

jurisdicții *off-shore* au fost implicate în procesul „spălării” bunurilor obținute ilicit, protejarea drepturilor părților vătămate devine aproape imposibilă. Organele judiciare din alte state solicită, conform dreptului internațional și legislației naționale, hotărârile statului de reședință privind atragerea la răspundere penală a acestor persoane juridice pentru implicarea lor în tranzacții fictive. Această abordare este specifică multor sisteme juridice cu reglementări economice detaliate. De exemplu, în Statele Unite ale Americii, instanțele pot recunoaște drept fictivă o companie creată pentru interesul fondatorilor, inclusiv pentru comiterea unor fapte ilegale, cum ar fi evaziunea fiscală. Această procedură, cunoscută sub denumirea de „devoalare corporativă a persoanei juridice” („*to pierce the corporate veil*”), are ca scop excluderea răspunderii limitate a fondatorului și transferarea responsabilității pentru acțiunile companiei asupra acestuia. Tranzacțiile efectuate de o astfel de companie sunt considerate, în esență, ca fiind încheiate direct de către fondator.⁷⁶⁷

Considerăm necesar să reținem, în cadrul cercetării noastre, faptul că Ghidul Federativ al Statelor Unite ale Americii privind pronunțarea sentințelor conține principiile fundamentale referitoare la aplicarea pedepselor sub formă de amendă în cazul persoanelor juridice (corporațiilor). Aceste principii includ următoarele aspecte esențiale: Organizația trebuie să recupereze integral prejudiciul cauzat prin săvârșirea infracțiunii; Dacă organizația a fost constituită exclusiv pentru comiterea infracțiunilor, amenda aplicată trebuie să fie egală cu valoarea activelor și patrimoniului său; Mărimea amenzii se stabilește în funcție de gradul de pericol social al infracțiunii comise și de gradul de vinovăție al persoanei juridice; Aplicarea pedepsei condiționate poate fi eficientă doar în condițiile asigurării executării măsurilor principale de constrângere; La calcularea amenzii pot fi luați în considerare anumiți coeficienți, precum: colaborarea cu organele de drept, recunoașterea vinovăției, existența sau absența antecedentelor penale și contravenționale la persoanele fizice cu funcții de conducere, precum și existența prejudiciilor de natură nepatrimonială (amenințarea cu omor, vătămări corporale, amenințarea securității naționale, prejudicierea angajaților persoanei juridice ș.a.).

De asemenea, acest Ghid constituie baza pentru calcularea pedepsei sub formă de amendă, în funcție de categoria infracțiunii săvârșite. Instanța de judecată poate dispune achitarea imediată a amenzii în cazurile în care organizația a fost constituită exclusiv pentru activitate infracțională. Totodată, instanța poate decide asupra cuantumului amenzii în situațiile în care fapta săvârșită de persoana juridică este legată de infracțiuni grave, cum ar fi omorul, amenințarea cu omorul, cauzarea prejudiciilor substanțiale, prejudicierea securității naționale, acte de corupție, evaziune fiscală, prejudicii (daune) ecologice ș.a.⁷⁶⁸.

⁷⁶⁷ ВАФИН, Р. Ф., ЗЛОЧЕНКО, Я. М., КОТОВ, В. В. *Op. cit.*, c. 41-42.

⁷⁶⁸ КАЛАШНИКОВ, М. Уголовная ответственность юридических лиц по законодательству США. В: *Право и Управление. XXI Век.* 2015, № 2 (35), с. 67-72 [online] [accesat 19.01.2023]. Disponibil: http://pravo.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/12_kalashnikovmi.pdf, c. 69.

Referindu-ne în continuare la aspecte de drept procesual penal comparat în materia pronunțării sentințelor în privința persoanelor juridice, atragem atenția asupra reglementărilor din Serbia, unde legislația prevede posibilitatea pronunțării unei sentințe condiționate în locul aplicării sancțiunii amenzii. Pentru a putea dispune o astfel de măsură, este necesară îndeplinirea cumulativă a două condiții:

1) *Condiția formală*. Persoanei juridice care a comis infracțiunea i se poate aplica, potrivit legii, o amendă până la o anumită limită expres prevăzută. Cu toate acestea, legea procesual-penală sârbă instituie două restricții în privința aplicabilității sentinței condiționate: a) Nu poate fi pronunțată în cazul în care infracțiunea comisă este sancționată cu o pedeapsă privativă de libertate mai mare de 10 ani; b) Nu poate fi pronunțată dacă, de la data rămânerii definitive a unei sentințe anterioare prin care făptuitorul (persoană fizică) a fost condamnat la o pedeapsă privativă de libertate pentru o infracțiune comisă cu intenție, nu a trecut un termen de cel puțin 5 ani. Totodată, măsurile de constrângere dispuse suplimentar prin sentința condiționată trebuie executate în mod obligatoriu, chiar dacă pedeapsa principală nu se execută efectiv.

2) *Condiția materială*. Instanța de judecată trebuie să considere că persoana juridică condamnată poate fi determinată să respecte legea și să nu mai comită alte infracțiuni, fără a fi necesară executarea efectivă a pedepsei. Această apreciere a instanței se fundamentează pe o analiză complexă a următorilor factori: scopul urmărit prin pronunțarea sentinței condiționate; circumstanțele obiective privind săvârșirea infracțiunii; contextul intern al persoanei juridice; comportamentul și responsabilitatea persoanei fizice cu funcții de conducere în cadrul entității respective.⁷⁶⁹

Legiuitorul sârb nu distinge expres între categoriile de hotărâri penale care pot fi pronunțate în cauzele ce vizează persoanele juridice, fapt care conduce la concluzia că, în privința acestora, instanțele de judecată pot adopta aceleași tipuri de hotărâri ca și în cazul persoanelor fizice – respectiv, hotărâri de condamnare, achitare sau încetare a procesului penal. Această interpretare este susținută de absența unor dispoziții derogatorii în legislația procesual-penală sârbă care să limiteze posibilitatea instanței de a pronunța anumite hotărâri doar în raport cu persoanele fizice. Totodată, din punct de vedere al conținutului hotărârilor pronunțate, legislația sârbă permite, în cazul persoanelor juridice, dispunerea unor măsuri suplimentare de constrângere penală, în condițiile prevăzute de art. 374 din Legea privind procesul penal a Serbiei.⁷⁷⁰ Aceste măsuri au rolul de a asigura caracterul eficient și preventiv al sancțiunii aplicate, reflectând specificul răspunderii penale a persoanelor juridice.

⁷⁶⁹ СИМОВИЧ, М. Н., БЕЯТОВИЧ, С. *Op. cit.*, c. 116-117.

⁷⁷⁰ *Ibidem*, c. 121.

În sistemul de drept procesual penal belgian, hotărârea de condamnare pronunțată împotriva unei persoane juridice este supusă unui regim special de evidență, în scopul asigurării trasabilității sancțiunilor penale aplicate acestei categorii de subiecte de drept. Astfel, conform art. 600 și 601 din Codul de instrucțiune criminală al Belgiei, hotărârea de condamnare se înscrie într-un registru special ținut la grefa instanței care a pronunțat respectiva hotărâre. Acest registru conține mențiuni obligatorii privind: denumirea completă a persoanei juridice; sediul social; sediile de exploatare; numărul de înregistrare în registrul comerțului.

Un extras din acest registru este transmis la grefa instanței în a cărei circumscripție se află depuse statutele persoanei juridice, contribuind astfel la organizarea unui serviciu de cazier penal special pentru persoanele juridice.⁷⁷¹ Prin această reglementare, legislația belgiană asigură o evidență instituționalizată a antecedentelor penale ale persoanelor juridice, în mod similar cu cazierul judiciar al persoanelor fizice, contribuind la transparență și prevenție în materie penală.

Un alt aspect al cercetării particularităților pronunțării sentințelor împotriva persoanelor juridice este acela care privește necesitatea motivării hotărârilor judecătorești. Aici trebuie avut în vedere că exigențele art. 6 § 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului sunt aplicabile și în privința acestora, în special în ceea ce privește echitatea procedurilor, motivarea hotărârilor și securitatea raporturilor juridice. Astfel, într-o cauză împotriva României (Hotărârea CtEDO în cauza S.C. IMH Suceava SRL vs. România, din 29 octombrie 2013, parag 39-40)⁷⁷² în care reclamanta era o persoană juridică, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că, deși art. 6 § 1 din Convenție nu reglementează în mod direct admisibilitatea sau forța probatorie a mijloacelor de probă, el impune totuși obligația instanțelor naționale de a efectua o examinare efectivă a argumentelor și probelor propuse de către părți, cu excepția situației în care se constată explicit lipsa de relevanță a acestora. De asemenea, Curtea a arătat că, deși nu este obligatoriu ca instanțele să formuleze un răspuns detaliat la fiecare argument, partea trebuie să se poată aștepta la un răspuns specific și explicit la acele mijloace de probă care au un rol decisiv în soluționarea cauzei. În cauza menționată, Curtea a constatat o lipsă de coerență între interpretările instanțelor interne privind validitatea și fiabilitatea aceleiași probe (referitoare la deținerea de motorină neconformă), ceea ce a condus la soluții contradictorii privind stabilirea faptelor esențiale ale cauzei. Curtea a remarcat că, deși organele fiscale s-au bazat pe mai multe categorii de probe, inclusiv înscrisuri și expertize, instanțele interne nu au analizat deloc în motivarea hotărârilor respectivele înscrisuri, care aveau rol probator decisiv. Or, această lipsă de motivare explicită

⁷⁷¹ STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. (2007). Op. cit., p. 386.

⁷⁷² Hotărârea CtEDO în cauza S.C. IMH Suceava SRL împotriva României, nr. 24935/04 din 29 octombrie 2013, parag 39-40 [online] [accesat 19.07.2023]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/IMH-Suceava-SRL-impotriva-Romaniei.pdf>

*pune sub semnul întrebării dacă probele respective au fost ignorate sau respinse, și – în cazul din urmă – care au fost motivele.*⁷⁷³

În concluzie, CEDO a constatat o încălcare a dreptului la un proces echitabil, stabilind că reclamanta – persoană juridică – nu a beneficiat de garanțiile prevăzute de art. 6 § 1 din Convenție, în principal din cauza nemotivării suficiente a hotărârilor judecătorești și a tratamentului contradictoriu al probelor relevante în instanțele naționale.

În încheiere, reținem și observațiile pertinente formulate de *Ilie A.-R.* cu privire la implicațiile calificării unei măsuri ca fiind o pedeapsă penală în sensul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Potrivit autoarei, „În măsura în care unei persoane juridice i s-a pronunțat o pedeapsă în cadrul unui proces echitabil, aceasta beneficiază de dreptul la un dublu grad de jurisdicție, conform art. 2 din Protocolul nr. 7 la CEDO. Astfel, persoana juridică condamnată are dreptul de a ataca hotărârea penală în fața unei instanțe superioare. Mai mult, în cazul în care se constată că condamnarea a fost pronunțată în mod eronat, persoana în cauză are dreptul la reparații, în temeiul art. 3 din același Protocol, care consacră principiul reparării judiciare a erorilor judiciare”. Totodată, autoarea subliniază aplicabilitatea principiului *non bis in idem*, reglementat de art. 4 din Protocolul nr. 7, potrivit căruia nu se poate iniția un nou proces penal și nu se poate aplica o nouă pedeapsă pentru aceeași faptă împotriva aceleiași persoane, indiferent dacă aceasta este o persoană fizică sau juridică. Aceste garanții procedurale sunt esențiale în ceea ce privește calificarea unei măsuri ca pedeapsă, deoarece de această calificare depind nu doar consecințele juridice ale hotărârii, ci și accesul la mecanismele de protecție oferite de Convenție. În opinia lui *Ilie A.-R.*, implicațiile depășesc cadrul punctual al unei anumite cauze și dobândesc relevanță generală în ceea ce privește drepturile procedurale ale persoanelor acuzate penal, indiferent de natura acestora.⁷⁷⁴

Totuși, în literatura de specialitate se menționează că, din păcate, jurisprudența Curții este totuși foarte săracă în materia vizată în ceea ce privește persoanele juridice⁷⁷⁵. Această constatare relevă o lacună importantă în practica Curții Europene a Drepturilor Omului, întrucât, deși persoanele juridice beneficiază, în principiu, de protecția unor drepturi procedurale garantate de Convenție, aplicarea concretă a acestor garanții este rareori analizată în mod detaliat în cauzele care implică astfel de entități. Cele mai multe hotărâri ale Curții vizează persoane fizice, iar în puținele situații în care sunt implicate persoane juridice, abordarea rămâne adesea formală, fără o aprofundare reală a specificului acestor subiecte de drept. Astfel, chestiuni esențiale precum: aplicabilitatea principiului *non bis in idem* față de persoanele juridice, standardele de motivare a

⁷⁷³ Hotărârea CtEDO în cauza *S.C. IMH Suceava SRL împotriva României*, nr. 24935/04 din 29 octombrie 2013, parag 39-40 [online] [accesat 19.07.2023]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/IMH-Suceava-SRL-impotriva-Romaniei.pdf>; TRANDAFIR, A.-R. Răspunderea penală a persoanei juridice. *Op. cit.*, p. 520.

⁷⁷⁴ ILIE A.-R. *Op. cit.*, p. 335.

⁷⁷⁵ TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice. Op. cit.*, p. 526.

hotărârilor de condamnare, garanțiile procesului echitabil sau limitele răspunderii penale a entităților colective, nu beneficiază încă de o jurisprudență consistentă și coerentă. În lipsa unei practici conturate, instanțele naționale se confruntă cu dificultăți în aplicarea corespunzătoare a standardelor europene în procesele penale care implică persoane juridice, ceea ce creează riscuri de inegalitate de tratament și de nesiguranță juridică. Această absență a unei jurisprudențe consolidate evidențiază nevoia unei atenții sporite din partea Curții, dar și din partea doctinarilor și a practicienilor dreptului, în vederea dezvoltării unor repere clare și adaptate naturii juridice a entităților neindividuale.

4.6. Concluzii la Capitolul 4

Determinarea aplicabilității normelor de drept penal și procesual penal în cazul persoanelor juridice se face, în principal, prin raportare la natura și gravitatea sancțiunii ce poate fi dispusă, criteriu care prevalează în fața calificărilor formale ale faptei sau ale autorului. Într-un context juridic marcat de variații naționale privind recunoașterea răspunderii penale a persoanelor juridice, accentul cade nu atât pe natura infracțiunii, cât pe consecințele juridice concrete ale acuzației formulate, acestea fiind cele care determină în mod efectiv caracterul penal al procedurii.

Atunci când persoana juridică este vizată de o acuzație penală care poate atrage aplicarea unei sancțiuni cu caracter de pedeapsă, aceasta trebuie să beneficieze de toate garanțiile fundamentale ale unui proces echitabil, în conformitate cu exigențele jurisprudenței internaționale.

Garanțiile procesului echitabil în materie penală, aplicabile și în cazul persoanelor juridice, reflectă exigențele universale ale unui proces just: dreptul la un tribunal independent și imparțial, egalitatea armelor, contradictorialitatea, motivarea hotărârii, publicitatea dezbaterilor, soluționarea cauzei într-un termen rezonabil, precum și respectarea drepturilor esențiale ale apărării – între care se regăsesc dreptul la tăcere, la informare completă asupra acuzației, la pregătirea apărării, la interogarea martorilor, la asistență juridică etc. Aceste componente constituie un standard minim de protecție procedurală, indiferent de natura subiectului răspunderii penale.

În contextul judecării unei cauze penale care are ca obiect infracțiuni imputate unei persoane juridice, se impune respectarea tuturor exigențelor unui proces echitabil, conform standardelor naționale și internaționale. Aceasta presupune parcurgerea riguroasă a etapelor procesuale, garantarea drepturilor procesuale ale reprezentantului legal al persoanei juridice, participarea efectivă a apărătorului și, dacă este cazul, asigurarea asistenței unui interpret, în vederea realizării unei apărări reale și efective.

Prezumția de nevinovăție se aplică în mod egal și persoanelor juridice care fac obiectul unei acuzații penale, constituind o garanție fundamentală a dreptului la un proces echitabil, indiferent de natura subiectului de drept implicat.

Vinovăția persoanei juridice poate fi reținută de instanța de judecată doar în urma stabilirii, prin hotărâre judecătorească, a vinovăției persoanei fizice care a acționat în calitate de organ, conducător factic sau administrator al acesteia, întrucât răspunderea penală a persoanei juridice este condiționată de conduita penală a reprezentantului său.

Nu există impedimente conceptuale sau juridice care să excludă persoana juridică de la beneficiile procedurii simplificate a recunoașterii învinuirii. Întrucât legea permite în mod expres încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției cu aceasta, rezultă implicit că persoana juridică poate fi supusă procedurii de judecată simplificată, cu respectarea tuturor garanțiilor procesuale aplicabile în materie penală.

În cadrul aceluiași proces penal, o persoană juridică poate fi atât inculpată, cât și parte responsabilă civilmente, întrucât, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive, nu se angajează răspunderea juridică a acesteia, fiind aplicabilă prezumția de nevinovăție. Această coexistență procedurală reflectă dualitatea rolurilor procesuale și asigură respectarea drepturilor fundamentale ale persoanei juridice pe parcursul întregului proces penal.

Acțiunea civilă formulată în cadrul procesului penal se soluționează conform normelor dreptului comun, inclusiv atunci când aceasta vizează o persoană juridică aflată în stare de insolvență. Până la pronunțarea unei hotărâri definitive, creanța părții civile este înscrisă cu efect suspensiv, prin depunerea unei cereri de recunoaștere, asigurând astfel protecția drepturilor părții vătămate în cadrul procedurii insolubile.

Sentința pronunțată în cauzele penale având ca subiect persoana juridică este pronunțată în conformitate cu normele procedurale generale, fiind supusă atât căilor ordinare de atac — apel și recurs — cât și căilor extraordinare de atac, în condițiile stabilite de cadrul legislativ aplicabil. Această procedură asigură respectarea principiilor procesuale fundamentale și garanția accesului la justiție în fața instanțelor superioare.

În cadrul examinării cauzelor penale ce privesc infracțiunile săvârșite de persoane juridice, obiectul deliberării capătă o specificitate determinată de natura particulară a infracțiunilor, modalitățile concrete de comitere și complexitatea evaluării vinovăției entității juridice. Instanța, în procesul decizional privind pronunțarea sentinței de condamnare, va analiza cu atenție nu doar faptele, ci și tipologia sancțiunilor aplicabile, adaptate particularităților răspunderii penale a persoanei juridice.

În situația în care acțiunea civilă nu este soluționată înainte de închiderea procedurii insolvenței, creanțele rezultate din procesul penal vor fi acoperite din patrimoniul debitorului, în cazul în care planul de reorganizare a fost aprobat, sau din sumele obținute prin acțiuni de răspundere patrimonială împotriva persoanelor responsabile pentru starea de insolvență a persoanei

juridice. Astfel, procedura insolvenței continuă independent de evoluția și rezultatul acțiunii civile din procesul penal.

Exercitarea acțiunii civile împotriva persoanei juridice implică două dimensiuni juridice fundamentale: identificarea calității procesuale sub care persoana juridică poate figura în cadrul procedurii și determinarea statutului juridic ce îi poate fi atribuit la finalul procesului penal, inclusiv stabilirea naturii și întinderii răspunderii civile ce poate fi impusă acesteia.

Cumulul calităților de inculpat și persoană responsabilă civilmente se referă la posibilitatea ca o persoană juridică să fie, în cadrul aceluiași proces penal, atât parte inculpată, cât și parte responsabilă civilmente, putând fi supusă condamnării în ambele ipostaze, cu privire la aceeași faptă reținută în sarcina sa. Această dublă calitate evidențiază complexitatea răspunderii juridice a persoanei juridice, care poate implica atât sancțiuni penale, cât și obligații civile, în contextul unității faptei.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice obținute în urma cercetărilor desfășurate în cadrul acestei teze de doctorat se materializează în următoarele: **1)** Procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice trebuie analizată ca o instituție complexă a procesului penal. Aceasta reglementează activitatea de efectuare a acțiunilor de urmărire penală, adoptarea hotărârilor procesuale de către procuror privind implicarea persoanei juridice în comiterea infracțiunii, stabilirea vinovăției acesteia, aplicarea măsurilor de constrângere procesual-penală, judecarea cauzelor în instanța de fond, precum și pronunțarea sentinței în aceste cauze (70, pp. 564-575; 71, pp. 207-213; Capitolul 2); **2)** Aspectele de ordin material constituie doar una dintre componentele instituției răspunderii penale a persoanelor juridice. Cu toate acestea, un rol esențial îl au și aspectele procesual-penale, referitoare la atragerea persoanei juridice la răspundere penală (urmărirea penală și judecarea cauzelor în care acestea sunt implicate). Instituirea răspunderii penale și reglementarea unei proceduri speciale de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice sunt determinate obiectiv de anumite procese legate de dezvoltarea economiei de piață (63, pp. 128-135; 66, pp. 172-176; 70, pp. 564-575; 71, pp. 207-213; Capitolul 2); **3)** Procedura de atragere la răspundere penală a persoanei juridice începe odată cu inițierea urmăririi penale împotriva persoanei fizice (sau persoanelor fizice) care a acționat ilegal în interesul sau în numele acesteia. În cadrul urmăririi penale se administrează probe ce permit aprecierea juridico-penală a conduitei persoanei juridice (64, pp. 32-39; 65, pp. 106-113; Capitolul 3); **4)** Procedura de atragere la răspundere penală a unei persoane juridice este distinctă de procedura de efectuare a urmăririi penale. Urmărirea penală reprezintă o etapă esențială și complexă, iar aplicarea corectă a normelor aferente acestei instituții presupune o pregătire profesională riguroasă (64, pp. 32-39; 66, pp. 106-113; Capitolul 3); **5)** În practică, începerea urmăririi penale nu produce efecte directe în ceea ce privește tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, întrucât, în această etapă, cercetările se desfășoară *in rem*. Teoretic, în această fază, persoana juridică poate avea chiar calitatea de persoană vătămată – în special atunci când investigația se află la început și nu au fost clarificate toate aspectele relevante. Indiciile privind implicarea penală a persoanei juridice pot apărea ulterior, pe măsura desfășurării urmăririi penale (64, pp. 32-39; 66, pp. 106-113; 67, pp. 172-176; Capitolul 3); **6)** Conținutul instituției reprezentării în dreptul procesual civil se menține și în dreptul procesual penal. Reprezentanții sunt persoanele împuternicite să participe, în numele și în interesul unei părți, la îndeplinirea actelor procesuale. Reprezentarea poate fi legală sau convențională. Deși aceste dispoziții au fost concepute pentru persoanele fizice, ele se aplică în egală măsură și persoanelor juridice. În plus, având în vedere specificul procedurii de tragere la răspundere penală a persoanei juridice, legea procesual-penală permite reprezentarea acesteia și prin mandatar desemnat de organul judiciar (65, pp. 168-174; Capitolul 2); **7)** Măsurile preventive

aplicabile persoanelor juridice sunt menite să conserve personalitatea juridică și să protejeze patrimoniul acesteia, astfel încât la finalul procesului să poată fi aplicată o sancțiune. În cadrul procedurii speciale, aceste măsuri trebuie considerate ca fiind restrictive de drepturi și pot fi dispuse atunci când există o suspiciune rezonabilă privind comiterea unei infracțiuni de către o persoană juridică, în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, prevenirii sustragerii de la urmărire sau a comiterii altor infracțiuni (69, pp. 43-48; Capitolul 3); **8**) Demonstrarea vinovăției persoanei fizice influențează stabilirea vinovăției persoanei juridice atunci când aceasta, prin intermediul unei persoane fizice, coordonează, influențează sau organizează comportamentul acesteia. Pentru a dovedi vinovăția persoanei juridice, este necesar – deși nu suficient – probatoriul referitor la autoritatea exercitată asupra persoanei fizice. Or, putem identifica patru direcții ale probatoriului cu privire la vinovăția persoanei juridice: a) Este suficientă dovedirea vinovăției persoanei fizice care a contribuit la comiterea faptei, dacă infracțiunea a fost săvârșită în domeniul de activitate, în interesul sau în numele persoanei juridice. b) Este suficientă dovedirea conduitei persoanei fizice (fără a proba vinovăția acesteia în sens penal), dacă persoana juridică avea capacitatea de a direcționa acea conduită în sensul unui rezultat socialmente periculos. c) Vinovăția persoanei juridice trebuie examinată distinct de condițiile generale ale răspunderii penale. Deși vinovăția fundamentează răspunderea penală, aceasta poate fi analizată numai dacă sunt întrunite condițiile necesare existenței răspunderii. d) Existența unui act de conduită imputabil persoanei juridice, împreună cu lipsa unor cauze justificative, constituie elementele esențiale pentru fundamentarea vinovăției. Dacă fapta a fost comisă în interesul, în numele ori în desfășurarea obiectului de activitate al persoanei juridice, iar aceasta nu invocă cauze de neimputabilitate, rezultatul socialmente periculos atrage răspunderea penală și conduce la răsturnarea prezumției de nevinovăție (64, pp. 32-39; Capitolul 3); **9**) Acordul judiciar de interes public, aplicabil în cauzele penale ce vizează persoane juridice, reprezintă un mecanism alternativ de soluționare, orientat spre eficiență, responsabilizare și protejarea interesului public. Acesta permite evitarea consecințelor disproporționate ale unui proces penal clasic (precum paralizarea activității economice), asigurând totodată repararea prejudiciului și angajamente de conformare. Validarea acordului de către instanță garantează legalitatea și protecția intereselor generale, evidențiind o abordare modernă și echilibrată a răspunderii penale a persoanei juridice (Capitolul 3); **10**) Examinarea cauzelor penale privind infracțiunile comise de persoane juridice în instanța de judecată trebuie să respecte integral garanțiile procesual-penale fundamentale, aplicabile oricărui subiect de drept, inclusiv persoanei juridice. Asigurarea dreptului la apărare, legalitatea administrării probelor, contradictorialitatea și imparțialitatea instanței constituie condiții esențiale pentru desfășurarea unui proces echitabil. În plus, particularitățile statutului juridic al persoanei juridice impun adaptarea cadrului procedural, inclusiv în ceea ce privește reprezentarea în instanță și individualizarea răspunderii, fără a afecta

standardele constituționale și internaționale privind un proces penal corect (70, pp. 564-575; Capitolul 4); **11)** Examinarea în instanța de fond a cauzelor privind infracțiunile comise de persoane juridice presupune adaptarea etapelor procesului penal la specificul acestui subiect de drept, cu respectarea deplină a garanțiilor procesuale. Partea pregătitoare a ședinței de judecată implică verificarea legalității sesizării instanței și a calității reprezentantului persoanei juridice. Cercetarea judecătorească este centrată pe analiza conduitei persoanei juridice prin prisma faptelor comise de persoanele fizice acționând în numele sau în interesul acesteia. Susținerile verbale urmăresc clarificarea poziției procesuale a persoanei juridice în raport cu fapta examinată. Deliberarea și adoptarea sentinței implică o evaluare riguroasă a vinovăției, a circumstanțelor agravante sau atenuante și a consecințelor sociale ale condamnării, în vederea pronunțării unei soluții proporționale și conforme cu principiile echității și legalității (Capitolul 4).

Aspectele teoretico-practice abordate în cadrul tezei de doctorat au fost reflectate în următoarele momente: 1) Problematika urmăririi penale și a judecării infracțiunilor comise de persoanele juridice este una justificată și de actualitate. Pentru o reglementare adecvată, este necesar un model procedural care să asigure compatibilitatea acestei instituții cu principiile fundamentale ale procesului penal; 2) Activitatea unei persoane juridice – de la constituire până la lichidare – implică, în mod inerent, riscuri de natură penală, susceptibile de a produce prejudicii semnificative atât societății, cât și unor persoane determinate; 3) Urmărirea penală și judecarea cauzelor penale în care sunt implicate persoane juridice trebuie realizate cu respectarea strictă a garanțiilor procesual-penale prevăzute de lege, în vederea asigurării unui proces echitabil și legal; 4) Prejudiciile generate de infracțiunile comise de persoanele juridice sunt adesea considerabil mai mari decât cele provocate de infracțiunile săvârșite de persoane fizice. În acest context, tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice constituie o formă de condamnare din partea statului, cu o funcție esențială în cadrul economiei de piață; 5) Experiența altor state în domeniul reglementării și aplicării răspunderii penale a persoanelor juridice este relevantă, întrucât oferă repere utile pentru ajustarea cadrului legislativ și a practicii judiciare interne, în baza cercetărilor comparative de drept penal și procesual-penal; 6) Reglementarea coerentă și aplicarea eficientă a instituției răspunderii penale a persoanelor juridice presupune o reconceptualizare a abordărilor clasice privind natura și conținutul raporturilor procesual-penale, în vederea alinierii acestora la realitățile juridice și economice contemporane.

În urma cercetării științifice a subiectului tezei de doctorat, a fost soluționată **problema științifică de importanță majoră**, care rezidă în identificarea și fundamentarea unui cadru normativ și procedural coerent, eficient și compatibil cu principiile fundamentale ale procesului penal, care să reglementeze în mod clar și predictibil particularitățile urmăririi penale și ale judecării cauzelor penale în care persoana juridică are calitatea de subiect al răspunderii penale.

Această problemă științifică de importanță majoră derivă din necesitatea de a armoniza principiile clasice ale dreptului penal și procesual penal — construite în jurul subiectului persoană fizică - cu realitățile juridice, economice și sociale moderne, în care persoana juridică devine un actor semnificativ în raporturile de drept penal și procesual-penal, ea fiind demonstrată prin următoarele **concluzii** elaborate în baza ipotezei de cercetare a tezei de doctor, și anume:

1. Problematika urmării penale și a judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice se dovedește a fi pe deplin justificată și de actualitate. O abordare adecvată a acestei chestiuni presupune elaborarea unui model normativ și practic coerent, care să permită integrarea instituției urmării și judecării infracțiunilor săvârșite de către persoanele juridice în cadrul procesului penal fără a perturba echilibrul intern al acestuia, respectiv fără a compromite coerența principiilor fundamentale și a mecanismelor procedurale care stau la baza funcționării sale (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolele 2.1., 2.2. și 2.3).

2. Valorificarea experienței altor state în materie de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de către persoanele juridice se dovedește a fi deosebit de relevantă, întrucât oferă repere valoroase pentru perfecționarea cadrului normativ și a practicii judiciare interne. Analiza comparativă a cercetărilor și soluțiilor implementate în alte jurisdicții contribuie la identificarea celor mai adecvate mecanisme de adaptare legislativă, în conformitate cu exigențele unui proces penal eficient și echitabil (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolele 2.1., 2.2. și 2.3).

3. Instituirea unor proceduri specifice de urmărire penală și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice stimulează adoptarea de către acestea a unor mecanisme interne de control corporativ sporit asupra persoanelor care dețin funcții de conducere, contribuind astfel la prevenirea eficiență a comportamentelor infracționale în cadrul entităților juridice (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.3.).

4. Având în vedere particularitățile specifice angajării răspunderii penale a persoanei juridice, legiuitorul a optat pentru instituirea unor norme procesual-penale distincte aplicabile acestei categorii de subiecți. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice se înscrie în sfera procedurilor speciale și are caracter derogatoriu față de cadrul procesual penal general (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.3).

5. În calitate de apărător în cauzele penale ce privesc infracțiunile săvârșite de persoanele juridice, poate figura exclusiv avocatul. Spre deosebire de reprezentantul legal, participarea avocatului nu este obligatorie, iar legislația nu impune o limită privind numărul de avocați care pot interveni în aceste cauze (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.4.).

6. Este necesară o distincție clară între atribuțiile avocatului desemnat ca mandatar al persoanei juridice pentru reprezentarea acesteia în justiție și cele ale avocatului care exercită rolul de apărător în același proces. În primul caz, avocatul, în calitate de mandatar, îl înlocuiește practic

pe reprezentantul legal și asigură prezența „personală” a persoanei juridice în fața organelor judiciare, fiind responsabil de răspunsul la citațiile procurorului și instanței, precum și de participarea activă în cadrul procedurii. În al doilea caz, avocatul acționează conform dispozițiilor privind asistența juridică a învinutului sau inculpatului, oferind consiliere, clarificări și intervenții specializate în drept (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.4.).

7. Procedura de atragere la răspundere penală a persoanei juridice este declanșată prin inițierea urmăririi penale în privința persoanei fizice (sau a persoanelor fizice) care a săvârșit faptele ilegale în numele ori în interesul persoanei juridice. Astfel, răspunderea penală a entității juridice este subordonată constatării unui comportament infracțional al unei persoane fizice care acționează în cadrul raporturilor sale cu aceasta (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.).

8. Cumularea simultană a calității de parte vătămată și bănuît în cursul urmăririi penale este posibilă doar în situația în care în cadrul aceluiași dosar sunt investigate două fapte conexe, iar pentru una dintre acestea persoana juridică dobândește calitatea de bănuît, iar pentru cealaltă, pe cea de parte vătămată (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.).

9. Considerăm necesară o reglementare expresă și explicită a respectării principiilor necesității și proporționalității în aplicarea măsurilor preventive față de persoanele juridice. O astfel de clarificare ar limita riscul unor interpretări extensibile ale acestor condiții și ar reafirma „suspiciunea rezonabilă” drept premisă fundamentală pentru dispunerea măsurilor preventive, asigurând astfel o desfășurare echitabilă și corectă a procesului penal. Nerespectarea riguroasă și conștientă a cerințelor de necesitate și proporționalitate în aplicarea măsurilor preventive față de persoanele juridice generează riscul unor măsuri procesual-penale excesive și nejustificate, afectând astfel echilibrul și corectitudinea procedurii penale. Pe lângă criteriul proporționalității, caracterul necesar al măsurii preventive impune instanței de judecată să efectueze o analiză în sens negativ, evaluând dacă scopul urmărit poate fi realizat și în absența aplicării acestei măsuri (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.3.).

10. Este necesară o reconfigurare substanțială a interdicției privind efectuarea unor operațiuni patrimoniale specifice, susceptibile de a conduce la diminuarea semnificativă a activului patrimonial sau la insolvența persoanei juridice, inclusiv prin comasarea acesteia cu interdicția de a încheia anumite acte juridice, limitând însă aplicabilitatea exclusiv la actele cu caracter fraudulos. Se impune comasarea măsurilor preventive constând în interzicerea unor operațiuni patrimoniale și a unor acte juridice specifice într-o singură măsură preventivă, însoțită de garanții adecvate împotriva arbitrarului. Această măsură ar trebui să vizeze exclusiv actele juridice patrimoniale cu caracter (și) fraudulos, pentru a asigura un echilibru între necesitatea protejării interesului public și respectarea drepturilor fundamentale ale persoanei juridice (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.3.).

11. În cadrul cercetării faptelor infracționale atribuite persoanelor juridice, obiectul probatoriului trebuie să includă, în mod necesar, și stabilirea următoarelor circumstanțe esențiale: a) identificarea persoanei sau persoanelor care au comis infracțiunea în numele ori în interesul persoanei juridice; b) determinarea motivului și scopului urmărit prin comiterea faptei; c) existența unor complici, precum și delimitarea clară a contribuției fiecăruia la realizarea activității infracționale (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.5.).

12. Particularitățile efectuării acțiunilor de urmărire penală în cazul persoanelor juridice decurg din specificul acestui subiect procesual, impunând adaptarea metodelor de investigare penală la structura organizațională, la fluxul decizional și la responsabilitatea colectivă. Astfel, organele de urmărire penală trebuie să vizeze nu doar identificarea faptei ilicite, ci și delimitarea precisă a deciziilor, acțiunilor sau inacțiunilor reprezentanților legali ori factorilor de conducere, în vederea stabilirii legăturii cauzale dintre conduita acestora și persoana juridică, ca titular al răspunderii penale (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.5.).

13. Includerea și reglementarea acordului judiciar de interes public în procesul penal al Republicii Moldova marchează un pas important în alinierea sistemului procesual penal național la tendințele moderne de responsabilizare a persoanelor juridice, cu accent pe cooperare, repararea prejudiciului și eficiența procedurilor judiciare (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.6.).

14. În contextul judecării unei cauze penale care are ca obiect infracțiuni imputate unei persoane juridice, se impune respectarea tuturor exigențelor unui proces echitabil, conform standardelor naționale și internaționale. Aceasta presupune parcurgerea riguroasă a etapelor procesuale, garantarea drepturilor procesuale ale reprezentantului legal al persoanei juridice, participarea efectivă a apărătorului și, dacă este cazul, asigurarea asistenței unui interpret, în vederea realizării unei apărări reale și efective (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.1.).

15. Nu există impedimente conceptuale sau juridice care să excludă persoana juridică de la beneficiile procedurii simplificate a recunoașterii învinuirii. Întrucât legea permite în mod expres încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției cu aceasta, rezultă implicit că persoana juridică poate fi supusă procedurii de judecată simplificată, cu respectarea tuturor garanțiilor procesuale aplicabile în materie penală (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.1.).

16. În cadrul aceluiasi proces penal, o persoană juridică poate fi atât inculpată, cât și parte responsabilă civilmente, întrucât, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive, nu se angajează răspunderea juridică a acesteia, fiind aplicabilă prezumția de nevinovăție. Această coexistență procedurală reflectă dualitatea rolurilor procesuale și asigură respectarea drepturilor fundamentale ale persoanei juridice pe parcursul întregului proces penal (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.1.).

17. Acțiunea civilă formulată în cadrul procesului penal se soluționează conform normelor dreptului comun, inclusiv atunci când aceasta vizează o persoană juridică aflată în stare de insolvență. Până la pronunțarea unei hotărâri definitive, creanța părții civile este înscrisă cu efect suspensiv, prin depunerea unei cereri de recunoaștere, asigurând astfel protecția drepturilor părții vătămate în cadrul procedurii insolubile (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.4.).

18. În cadrul examinării cauzelor penale ce privesc infracțiunile săvârșite de persoane juridice, obiectul deliberării capătă o specificitate determinată de natura particulară a infracțiunilor, modalitățile concrete de comitere și complexitatea evaluării vinovăției entității juridice. Instanța, în procesul decizional privind pronunțarea sentinței de condamnare, va analiza cu atenție nu doar faptele, ci și tipologia sancțiunilor aplicabile, adaptate particularităților răspunderii penale a persoanei juridice (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.5.).

19. Cumulul calităților de inculpat și persoană responsabilă civilmente se referă la posibilitatea ca o persoană juridică să fie, în cadrul aceluiași proces penal, atât parte inculpată, cât și parte responsabilă civilmente, putând fi supusă condamnării în ambele ipostaze, cu privire la aceeași faptă reținută în sarcina sa. Această dublă calitate evidențiază complexitatea răspunderii juridice a persoanei juridice, care poate implica atât sancțiuni penale, cât și obligații civile, în contextul unității faptei (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.5.).

20. Sentința pronunțată în cauzele penale având ca subiect persoana juridică este pronunțată în conformitate cu normele procedurale generale, fiind supusă atât căilor ordinare de atac - apel și recurs - cât și căilor extraordinare de atac, în condițiile stabilite de cadrul legislativ aplicabil. Această procedură asigură respectarea principiilor procesuale fundamentale și garanția accesului la justiție în fața instanțelor superioare (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.5.).

Descrierea contribuțiilor personale, cu identificarea semnificației teoretice și a valorii lor aplicative. Contribuțiile personale rezultate din cercetarea științifică desfășurată în cadrul tezei de doctorat se regăsesc în următoarele direcții, cu relevanță teoretică și aplicativă în domeniul dreptului procesual penal: a) conturarea caracterului complex al procesului penal aplicabil persoanelor juridice, cu evidențierea etapelor procedurale specifice: efectuarea urmăririi penale, luarea hotărârilor procesuale de către procuror privind implicarea și vinovăția persoanei juridice, aplicarea măsurilor de constrângere procesual-penală, examinarea cauzelor în instanța de fond și pronunțarea sentinței; b) argumentarea distincției dintre aspectele de ordin material și cele procesual-penale ale instituției răspunderii penale a persoanei juridice, subliniind faptul că primele reprezintă doar o componentă a instituției, în timp ce cele din urmă dețin o importanță esențială în realizarea actului de justiție; c) demonstrarea legăturii între reglementarea procedurii speciale privind persoanele juridice și dezvoltarea economiei de piață, în sensul că această reglementare răspunde unor nevoi obiective generate de evoluția relațiilor socio-economice; d) relevarea caracterului complex și

crucial al urmăririi penale în cauzele cu persoane juridice, argumentând necesitatea unei pregătiri profesionale specializate a organelor de urmărire penală în gestionarea acestor dosare; e) stabilirea și demonstrarea faptului că urmărirea penală *in rem* nu produce, în mod automat, efecte asupra tragerii la răspundere penală a persoanei juridice, fiind posibilă participarea acesteia la proces chiar în calitate de persoană vătămată, la momentul începerii urmăririi penale; f) particularizarea instituției reprezentării procesuale în cazul persoanelor juridice, evidențiind posibilitatea participării lor prin reprezentant legal sau mandatar desemnat de organul judiciar, în funcție de specificul cauzei; g) calificarea (aprecierea) măsurilor preventive aplicabile persoanelor juridice ca măsuri restrictive de drepturi, fundamentate pe existența unei suspiciuni rezonabile privind comiterea unei infracțiuni, fiind destinate garantării bunei desfășurări a procesului penal și prevenirii riscurilor procesuale; h) elaborarea unei sinteze structurale privind patru direcții probatorii esențiale în stabilirea vinovăției persoanei juridice, în funcție de raportul juridic dintre aceasta și persoana fizică prin intermediul căreia a fost comisă fapta; i) detalierea garanțiilor procesual-penale, aplicabile în cauzele ce privesc persoane juridice, cu accent pe necesitatea respectării principiilor fundamentale ale procesului echitabil; î) analiza specificului procesual al examinării în instanța de fond a infracțiunilor săvârșite de persoane juridice, cu evidențierea particularităților fiecărei etape: partea pregătitoare a ședinței, cercetarea judecătorească, dezbaterile judiciare, deliberarea și pronunțarea sentinței.

Noutatea științifică și originalitatea cercetării. Noutatea științifică și originalitatea tezei rezidă în abordarea complexă și integrată a urmăririi penale și a judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de către persoanele juridice, tratate ca o procedură distinctă și specială în cadrul procesului penal din Republica Moldova. Această cercetare oferă o perspectivă nouă asupra modului în care normele procesual-penale se aplică acestor subiecți de drept, în contextul unei reglementări relativ recente și în continuă dezvoltare. Studiul a permis identificarea premiselor de apariție a acestei instituții, a particularităților de ordin normativ și funcțional privind instituirea și reglementarea răspunderii penale a persoanei juridice, precum și delimitarea clară a conținutului și specificului urmăririi penale în această categorie de cauze. De asemenea, s-au analizat condițiile și trăsăturile particulare ale examinării în instanța de fond a cauzelor penale ce implică persoane juridice, cu accent pe adaptarea procedurii la caracteristicile acestui „tip de inculpat”. Lucrarea conține numeroase elemente de originalitate, prin formularea unor concepte teoretice proprii și propunerea unor soluții practice orientate spre îmbunătățirea reglementării începerii, desfășurării urmăririi penale și a procedurii judiciare aplicabile persoanelor juridice, contribuind astfel la consolidarea unui cadru procesual eficient, coerent și echitabil.

Baza legală, empirică și științifică a cercetării. Baza legală a cercetării este constituită din ansamblul actelor normative naționale și internaționale relevante pentru instituția răspunderii penale

a persoanelor juridice și pentru procedura de urmărire penală și judecare a infracțiunilor săvârșite de acestea. În acest sens, fundamentul normativ este reprezentat de Constituția Republicii Moldova, Codul penal și Codul de procedură penală, precum și de alte acte legislative și subordonate legii care reglementează activitatea autorităților judiciare, statutul persoanei juridice, drepturile și garanțiile procesuale. De asemenea, cercetarea se sprijină pe standarde internaționale, inclusiv pe documente adoptate de Consiliul Europei, Uniunea Europeană și alte organisme internaționale relevante pentru justiția penală.

Baza empirică a fost constituită din analiza practicii judiciare relevante, atât la nivelul instanțelor naționale, cât și prin raportare la jurisprudența Curții Constituționale și a Curții Europene a Drepturilor Omului. Au fost examinate hotărâri judecătorești privind cauze penale în care persoane juridice au fost implicate în calitate de subiecți ai procesului penal, fiind evidențiate aspectele de aplicare neunitară a legii, dificultățile de ordin procedural, precum și lacunele de reglementare sesizate în practică.

Baza științifică a lucrării este asigurată de studiile doctrinare consacrate problematicii răspunderii penale a persoanei juridice, atât din doctrina națională, cât și din cea comparată. În acest sens, au fost valorificate lucrările autorilor de referință din domeniul dreptului penal, procesual penal și dreptului comparat, fiind analizate concepții doctrinare privind natura juridică a persoanei juridice în procesul penal, mecanismele de individualizare a răspunderii și particularitățile probatorii aplicabile acestei categorii de subiecți. Au fost, de asemenea, integrate perspective interdisciplinare relevante, în special din sfera dreptului civil, economic și administrativ, pentru a susține o viziune complexă și integratoare asupra fenomenului infracțional corporativ.

Îmbinarea riguroasă a acestor trei paliere – legal, empiric și științific – a permis conturarea unei abordări fundamentate teoretic și validate practic, capabile să ofere răspunsuri pertinente și soluții aplicabile în raport cu provocările actuale ale răspunderii penale a persoanelor juridice în sistemul de justiție penală al Republicii Moldova și a altor state.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a tezei. *Semnificația teoretică* a prezentei teze constă în fundamentarea științifică a urmăririi penale și a judecării cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice, ca instituție procesual-penală cu un caracter distinct și specializat. Lucrarea realizează o analiză amplă, sistemică și coerentă a conținutului normativ și funcțional al acestei instituții, contribuind la dezvoltarea doctrinară a unui domeniu relativ nou în procesul penal național. Prin abordările formulate și prin concluziile desprinse, teza oferă un cadru conceptual util pentru dezvoltarea ulterioară a cercetării științifice în această arie tematică. Elementele teoretice evidențiate pot constitui baza unor dezbateri științifice constructive și pot stimula elaborarea unor lucrări viitoare orientate spre aprofundarea regimului juridic al răspunderii penale a persoanelor

juridice. Astfel, teza contribuie la îmbogățirea literaturii de specialitate și la structurarea unui discurs doctrinar coerent în jurul unei problematici emergente.

Valoarea aplicativă a cercetării este susținută de relevanța practică a propunerilor și soluțiilor formulate. Rezultatele obținute pot fi utilizate de organele de urmărire penală și de instanțele de judecată în activitatea lor de investigare și soluționare a cauzelor penale care implică persoane juridice. Contribuțiile lucrării pot servi drept suport pentru perfecționarea cadrului normativ procesual-penal, în special în ceea ce privește reglementarea activităților procesuale desfășurate față de persoanele juridice în calitate de subiecți ai răspunderii penale. Totodată, teza poate constitui un instrument didactic valoros în cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic și economic, atât pentru activitatea didactică curentă, cât și pentru programele de formare profesională continuă ale practicienilor din sistemul de justiție. În mod particular, lucrarea se adresează celor implicați în formarea și specializarea procurorilor, judecătorilor, ofițerilor de urmărire penală, precum și a altor reprezentanți ai autorităților cu competențe în investigarea infracțiunilor economico-financiare sau comise în mediul corporativ. Prin îmbinarea dimensiunii teoretice cu cea aplicativă, teza oferă un suport consistent pentru dezvoltarea unei practici judiciare unitare și eficiente în raport cu infracționalitatea corporativă, asigurând totodată premisele unei reforme coerente a reglementărilor procesual-penale în această materie.

Date privind aprobarea rezultatelor. Rezultatele esențiale ale cercetării, concluziile formulate și recomandările propuse în cadrul tezei au fost supuse dezbaterii științifice în cadrul mai multor conferințe naționale și internaționale, fiind acceptate și apreciate de comunitatea academică. Totodată, conținutul lucrării a fost valorificat prin publicarea a 10 articole științifice în reviste de specialitate recunoscute. Aceste lucrări reflectă principalele direcții de cercetare abordate în teză și contribuie la diseminarea rezultatelor în mediul științific de profil, și anume: 1) DUMITRESCU, F.-G. Condițiile de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției învinutului, inculpatului persoană juridică. In: *Metodologii contemporane de cercetare și evaluare: Culegere de comunicări ale Conf. șt. naț. a doctoranzilor, dedicate aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova, Chișinău, 22-23 aprilie 2021*. Chișinău, 2021, pp. 145-150. ISBN 978-9975-159-16-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/154412#.; 2) DUMITRESCU, F.-G. Imperativul perfecționării legislației privind răspunderea penală a persoanei juridice. In: *Culegere de comunicări ale Conferinței studenților, masteranzilor și doctoranzilor în drept*. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Drept. Sibiu, 3 iunie 2021. București : Ed. Universul Juridic, 2021, pp. 128-135. ISBN 978-606-39-0890-3.; 3) DUMITRESCU, F.-G. Investigarea infracțiunilor comise de persoanele juridice: cadrul metodologic general și unele particularități. In: *Revista Română de Criminalistică*. 2022, nr. 1 (129), vol. XXIII, pp 32-39. ISSN 1454-3117.; 4) DUMITRESCU, F.-G. Particularități vizând reprezentarea persoanelor juridice

în procesul penal. In: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*: Culegere de comunicări ale Conf. intern. șt.-practice, 27-28 martie 2020. Chișinău, 2020, pp. 168-174. ISBN 978-9975-3409-1-5. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/113723#.; 5) DUMITRESCU, F.-G. Particularitățile sesizării organelor de urmărire penală în cazul infracțiunilor comise de persoane juridice. In: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică*: Materialele Conf. șt. cu particip. intern., Ediția a 10-a, 8 oct. 2021. Bălți, 2022, vol. II, pp. 106-113. ISBN 978-9975-50-272-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/159432#.; 6) DUMITRESCU, F.-G. Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice: studiu comparativ. In: *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*: Materialele Conf. șt. a doctoranzilor, Ediția IX, 10 iunie, 2020. Chișinău, 2020, vol. II, pp. 172-176. ISBN 978-9975-108-66-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/113314#.; 7) DUMITRESCU, F.-G. Rolul judecătorului de drepturi și libertăți în cursul urmăririi penale privind măsurile asiguratorii luate față de persoana juridică suspectă/inculpată. In: *Legea și viața*. 2022, nr. 1, p. 47-50. ISSN 2587-4365.; 8) DUMITRESCU, F.-G. Specificul și unele particularități ale aplicării măsurilor preventive în privința persoanelor juridice. In: *Jurnalul Juridic Național*. 2020, nr. 5 (45), octombrie, pp. 43-48. ISSN 2345-1130; 9) DUMITRESCU, F.-G. Unele reflecții de ordin teoretico-practic privind procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. In: *Realități și perspective ale învățământului juridic național* : Culegere de comunicări ale Conf. șt. naț. cu particip. intern., 01-02 oct. 2019. Chișinău, 2020, vol. II, pp. 564-575. ISBN 978-9975-149-88-4. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/564-574.pdf.; 10) DUMITRESCU, F.-G. Urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice în sistemul procedurilor speciale. In: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*: Culegere de comunicări ale Conf. intern. șt.-practice, 01-02 noiemb., 2019. Chișinău, 2019. Chișinău: Tipografia Cetatea de Sus, 2019, pp. 207-213. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/152474#.

Limitările cercetării și direcții pentru investigații viitoare. Deși teza de doctorat oferă o analiză aprofundată a regimului procesual aplicabil infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice în contextul dreptului național, anumite direcții de cercetare rămân deschise, constituind limitele firești ale demersului științific realizat și, totodată, puncte de plecare pentru studii ulterioare. Astfel, se impune continuarea investigațiilor științifice în următoarele direcții esențiale: 1) Analiza comparativă a procedurii de urmărire penală și judecare a persoanelor juridice în sistemul de drept romano-germanic, în vederea identificării bunelor practici și a mecanismelor juridice care ar putea fi adaptate și valorificate în sistemul național; 2) Studiul regimului procesual aplicabil persoanelor

juridice în cadrul sistemului de drept anglo-saxon, cu accent pe diferențele de abordare privind responsabilitatea penală, standardele probatorii și rolul instanței în gestionarea cauzelor complexe cu implicații corporative; 3) Evoluția istorică a reglementărilor privind răspunderea penală a persoanelor juridice, atât în dreptul autohton, cât și în dreptul comparat, pentru a înțelege transformările conceptuale și normative care au condus la actuala paradigmă juridico-procesuală; 4) Dezvoltarea unui cadru metodologic unitar privind investigarea infracțiunilor comise de persoanele juridice, care să asigure o abordare eficientă, echitabilă și adaptată specificului acestui tip de subiect procesual.

Aceste direcții de cercetare rămân în continuare de actualitate și necesită o atenție sporită din partea doctinarilor și practicienilor, în vederea consolidării unui sistem de justiție penală capabil să răspundă provocărilor moderne ale infraționalității corporative.

Recomandări:

Ca urmare a celor menționate supra, de *lege ferenda*, propunem:

1) Completarea Codul de procedură penală al Republicii Moldova cu art. 522¹ și a Codului de procedură penală al României cu art. 490¹, „Circumstanțe care urmează a fi dovedite în procesul penal în cauzele privind persoane juridice”, în următoarea redacție:

„În cadrul urmăririi penale și judecării cauzelor penale în privința persoanelor juridice, trebuie să se dovedească:

1) timpul, locul și modalitatea de comitere a infracțiunii, caracterul și mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiune;

2) implicarea, participarea persoanei juridice la comiterea infracțiunii (caracterul acțiunilor și deciziilor persoanei juridice, care determină antrenarea ei în faptul infracțional fie în activitatea de tănuire a infracțiunii sau a urmărilor ei socialmente-periculoase);

3) caracterul și mărimea beneficiilor materiale, obținute de persoana juridică în rezultatul comiterii infracțiunii;

*4) datele ce caracterizează persoana juridică învinuită (acuzată) în cauza penală (atragera anterioară la răspundere contravențională sau penală, importanța strategică a acesteia pentru regiune și stat, efectuarea activităților de filantropie și sponsorizare sau a altor activități de utilitate socială)”.
.*

2) Completarea:

a) Articolului 523² din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Condițiile încheierii acordului judiciar de interes public), cu alin. (4) și (5) în următoarea redacție:

(4) „Procurorul are obligația de a informa victima cu privire la încheierea acordului judiciar de interes public. Victima păstrează dreptul de a solicita executarea obligațiilor reparatorii prin procedura de somație, conform Codului de procedură civilă.

(5) În situația în care există o victimă identificabilă, iar persoana juridică nu dovedește repararea prejudiciului cauzat, acordul judiciar de interes public trebuie să prevadă explicit modalitățile și termenul pentru realizarea acestei reparații”.

b) Articolului 523⁶ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Efectele confirmării acordului judiciar de interes public), cu alin. (5) în următoarea redacție:

(5) „Pe durata executării acordului judiciar de interes public termenul de prescripție este suspendat. În cazul îndeplinirii integrale a obligațiilor asumate, se înlătură răspunderea penală, fără a aduce atingere dreptului victimelor de a solicita reparații în fața instanței civile”.

c) Articolului 523⁷ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Efectele neconfirmării acordului judiciar de interes public), cu alin. (4) și (5) în următoarea redacție:

(4) „În ipoteza în care instanța nu confirmă acordul judiciar de interes public, persoana juridică are posibilitatea de a exercita dreptul de retragere, iar în cazul în care nu dovedește executarea integrală a obligațiilor asumate în termenul prevăzut, procurorul va dispune începerea urmăririi penale, cu excepția cazului în care intervin probe noi. În eventualitatea unei condamnări, se va putea ține cont de executarea parțială a obligațiilor prevăzute în acordul judiciar de interes public.

(5) Refuzul confirmării acordului judiciar de interes public implică notificarea întreruperii procedurii, iar, cu excepția sumelor aferente taxelor administrative, se va dispune restituirea amenzii de interes public deja achitate”.

BIBLIOGRAFIE

1. ABABEI, E. *Teoria și practica ocrotirii procesual-penale a proprietății*: Monografie. Chișinău: Ed. LEXON, 2022. 195 p. ISBN 978-9975-163-27-9.
2. ALECU, Gh. *Instituții de drept penal*. Partea generală și Partea specială. Constanța : Ovidius University Press, 2010. 635 p. ISBN 978-973-614-579-7.
3. ANTONIU, G. *Vinovăția penală*. București : Ed. Academiei Române, 1995. 340 p. ISBN 973-27-0499-3.
4. APETREI, M. *Drept procesual penal : Partea specială*. București : Ed. Oscar Print, 1999. Vol. II. 402 p. ISBN 973-9264-52-2.
5. BĂETU, A. L. *Actul de sesizare în dreptul procesual penal* : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017. 235 p.
6. BÎRSAN, C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*. Vol. I. *Drepturi și libertăți*. București : Ed. All Beck, 2005. 1275 p. ISBN 973-655-663-8.
7. BÎRSAN, C. *Convenția europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*. București : Ed. C. H. BECK, 2010. 1887 p. ISBN 978-973-115-676-7.
8. BOROI, Al.; Șt. G. UNGUREANU și N. JIDOVU. *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a. București: Ed. All Beck, 2002. 466 p. ISBN 973-655-222-6.
9. BOROI, A., NEGRUȚ, G. *Drept procesual penal*. București : Ed. Hamangiu, 2017. 725 p. ISBN 978-606-27-0784-2.
10. BOROI, Al. și G. NEGRUȚ. *Drept procesual penal*. Ediția a 2-a, revizuită și actualizată. București: Ed. Hamangiu, 2020. 732 p. ISBN 978-606-27-1449-9.
11. BOTNARU, S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005. Vol. I. 624 p. ISBN 9975-79-318-5.
12. BRIA, Iu. *Prezumția de nevinovăție în legislația procesual-penală a Republicii Moldova*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2025. 268 p. Disponibil: https://www.anacec.md/files/Bria-teza_0.pdf [accesat 2025-09-09].
13. BUDĂI, R. Efectuarea urmăririi penale față de spitale în cazul săvârșirii unor infracțiuni contra vieții ori contra integrității corporale sau sănătății. În: *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Coord.: A.-R. TRANDAFIR, G.-A. LAZAR. București : Ed. Solomon, 2021, pp. 221-247. ISBN 978-606-9628-03-4.
14. BULAI, C., BULAI, B. N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București : Ed. Universul Juridic, 2007. 678 p. ISBN 978-973-8929-83-8.
15. BUSUIOC, N. *Investigarea infracțiunilor de evaziune fiscală: cadrul procesual și tacticometodologic* : Rezumatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2020. 37 p.

16. BUSUIOC, N. *Investigarea infracțiunilor de evaziune fiscală: cadrul procesual și tactico-metodologic* : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2020. 228 p.
17. CATARAGA, O. *Expertiza judiciară*. București: Ed. Pro Universitaria, 2022. 267 p. ISBN 978-606-26-1576-5.
18. CERNEA, E., MOLCUȚ, E. *Istoria statului și dreptului românesc*. București : Casa de Editură și presă „Șansa” SRL, 1996. 44 p.
19. CIOBANU, A.; P. CIOBANU și T. MANEA. *Noul Cod de procedură penală adnotat*. București: Ed. Rosetti internațional, 2015. 464 p. ISBN 978-973-8270-65-7.
20. CIOPEC, F. Ce înseamnă suspiciune rezonabilă? In: *Analele Universității din București. Ser. Drept*. Supliment, 2014, p. 257. ISSN 1011-0623.
21. *Codul civil al Republicii Moldova* : Publicat : 22.06.2002 în Monitorul Oficial Nr.82-86 art. Nr:661 : în conformitate cu ultimele modificări și completări din Monitorul Oficial al Republicii Moldova : Actualizat la 01.03.2018. Chișinău : Farmec-Lux, 2018. 320 p. ISBN 978-9975-104-55-5.
22. *Codul de procedură penală : comentariu pe articole* : art. 1-603. București : Ed. C.H. Beck, 2015. 1691 p. ISBN 978-606-18-0409-2.
23. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova*. Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. Monitorul Oficial, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
24. Codul de procedură penală al României. Aprobă prin Legea nr. 135/2010. În: *Monitorul Oficial*. 2010, nr. 486 din 15 iulie [online] [accesat 12.08.2023]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907>
25. *Codul fiscal al Republicii Moldova* : Publicat: 23.03.2005 în Monitorul Oficial Nr. ed. spec. ; În conformitate cu ultimele modificări și completări din Monitorul Oficial al Republicii Moldova ; Actualizat la 15.02.2023. Chișinău : Farmec-Lux, 2023. 280 p. ISBN 978-9975-3517-8-2.
26. *Codul penal al Republicii Moldova* : Publicat : 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. Nr. 195 ; În conformitate cu ultimele modificări și completări din Monitorul Oficial al Republicii Moldova ; Actualizat la 01.09.2023. Chișinău : Farmec-Lux, 2023. 184 p. ISBN 978-9975-3517-4-4.
27. Codul penal al României. Aprobă prin Legea nr. 286/2009. In: *Monitorul oficial*. 2009, nr. 510 din 24 iulie [online] [accesat 12.08.2023]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/223635>
28. CONSTANTIN, R., DRĂGHICI, P., IONIȚĂ, M. *Expertizele – mijloc de probă în procesul penal*. București: Ed. Tehnică, 2000. 275 p. ISBN 973-31-1443-X.

29. Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane (Varșovia, 16 mai 2005). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [et al.]. Chișinău, 2018, pp. 437-459. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 20.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>

30. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea terorismului (Varșovia, 16 mai 2005.). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [et al.]. Chișinău, 2018, pp. 415-430. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 23.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>

31. Convenția Consiliului Europei privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională și finanțarea terorismului (Varșovia, 16 mai 2005.). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [ș.a.]. Chișinău, 2018, pp. 460-490. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 14.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>

32. *Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale* din 04 noiembrie 1950. Semnată de către RM la 13 iulie 1995, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1298-XIII din 24 iulie 1999 [online] [citat 14.08.2020]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_rom.pdf

33. *Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției* (New-York, 31 octombrie 2003) [online] [accesat 27.04.2023]. Disponibil: <https://www.ani.md/sites/default/files/Conventia%20ONU.pdf>

34. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate (New-York, 15 noiembrie 2000). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [et al.]. Chișinău, 2018, pp. 95-126. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 27.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>

35. Convenția penală privind corupția (Strasbourg, 27 ianuarie 1999). In: *Cooperare juridică internațională: 50 de tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Coord.: M. POALELUNGI [ș.a.]. Chișinău, 2018, pp. 368-363. ISBN 978-9975-57-255-2 [online] [accesat 23.04.2023]. Disponibil: <https://crjm.org/cooperare-juridica-internationala-50-tratate-internationale-republica-moldova/8302>

36. *Convenția privind protecția mediului înconjurător prin mijloace de drept penal* (Strasbourg, 4 noiembrie 1998) [online] [accesat 21.02.2023]. Disponibil: <https://www.cdep.ro/infoparl/dip2015.material?par1=1998&par2=10873>

37. COSTIN, D. M. *Răspunderea persoanei juridice în dreptul penal român*. București : Ed. Universul Juridic, 2010. 600 p. ISBN 978-973-127-393-8.

38. COSTIN, D. M. *Răspunderea persoanei juridice în dreptul penală român* : Teză de doctorat. București : Universitatea din București, 2010. 507 p.

39. COVALENCO, E. și I. DOLEA. Procedura în fața primei instanțe. Cercetarea judecătorească. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 288-308. ISBN 978-9975-53-231-0. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecatorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].

40. COVALENCO, E. și T. VIZDOAGĂ. Procedura în fața primei instanțe. Partea pregătitoare a ședinței de judecată. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, p. 275-288. ISBN 978-9975-53-231-0. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecatorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].

41. COVALENCO, E. și T. VÎZDOAGĂ. Procedura în fața primei instanțe. Deliberarea și adoptarea sentinței. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 355-377. ISBN 978-9975-53-231-0. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecatorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].

42. COVALENCO, E. și T. VÎZDOAGĂ. Procedura în fața primei instanțe. Dezbaterile judiciare. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 323-334. ISBN 978-9975-53-231-0. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecatorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].

43. CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Proceduri speciale*. București : Ed. ALL BECK, 2004. 210 p. ISBN 973-655-516-X.

44. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală, Decizia penală Nr. 2550/2012, dosar nr. 4682/2/2012.

45. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, din 22 aprilie 2013.

46. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Nr. 2181 din 20 iunie 2013, Secția penală.

47. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Nr. 3352 din 31 octombrie 2013, Secția penală.

48. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți, Cauza penală nr. 1r-510/14.

49. Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală, nr. 1998 din 11 iulie 2014.

50. Decizia nr. 1051 din 29 aprilie 2014 a Curții de Apel București, Secția a V-a, civilă.

51. Decizia Nr. 471/P a Secției penale a Curții de Apel Constanța din 18 mai 2018.

52. DOGARU, M. *Răspunderea penală a persoanelor juridice* : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019. 213 p.
53. DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Comentariu aplicativ*. Chișinău : Ed. Cartea Juridică, 2016. 1172 p. ISBN 978-9975-3111-3-7.
54. DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Comentariu aplicativ*. Chișinău : Ed. Cartea Juridică, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
55. DOLEA, I. et. al. *Codul de procedură penală : Comentariu*. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005. 766 p. ISBN9975-79-373-8.
56. DOLEA, I. et al. *Drept procesual penal*. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN9975-79-343-6.
57. DOLEA, I.; D. ROMAN; Iu. SEDLEȚCHI; T. VIZDOAGĂ et al. *Drept procesual penal*. Vol. 2. *Partea specială*. Chișinău: Ed. Cardidact, 2006. 335 p. ISBN 978-9975-940-95-5.
58. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal : conceptul promovării elementului privat*. Chișinău : Cartea Juridică, 2009. 416 p. ISBN 978-9975-9927-7-0.
59. DONGOROZ, V., KAHANE, S., ANTONIU, G. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*. București : Ed. Academiei, 1976. Vol. II. 436 p.
60. DONGOROZ, V.; S. KAHANE; G. ANTONIU et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*. Vol. VI. București: Ed. Academiei Române ; Ed. C. H. BECK, 2003. 439 p. ISBN 973-655-322-1.
61. DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău: Cartea Juridică, 2011. 629 p. ISBN 978-9975-53-015-6.
62. DUMITRESCU, F.-G. Condițiile de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției învinutului, inculpatului persoană juridică. In: *Metodologii contemporane de cercetare și evaluare: Culegere de comunicări ale Conf. șt. naț. a doctoranzilor, dedicate aniversării a 75-a a Universității de Stat din Moldova*, Chișinău, 22-23 aprilie 2021. Chișinău, 2021, pp. 145-150. ISBN 978-9975-159-16-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/154412# [accesat 2025-08-21].
63. DUMITRESCU, F.-G. Imperativul perfecționării legislației privind răspunderea penală a persoanei juridice. In: *Culegere de comunicări ale Conferinței studenților, masteranzilor și doctoranzilor în drept*. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Drept. Sibiu, 3 iunie 2021. București : Ed. Universul Juridic, 2021, pp. 128-135. ISBN 978-606-39-0890-3.
64. DUMITRESCU, F.-G. Investigarea infracțiunilor comise de persoanele juridice: cadrul metodologic general și unele particularități. In: *Revista Română de Criminalistică*. 2022, nr. 1 (129), vol. XXIII, pp 32-39. ISSN 1454-3117.

65. DUMITRESCU, F.-G. Particularități vizând reprezentarea persoanelor juridice în procesul penal. In: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*: Culegere de comunicări ale Conf. intern. șt.-practice, 27-28 martie 2020. Chișinău, 2020, pp. 168-174. ISBN 978-9975-3409-1-5. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/113723# [accesat 2025-08-23].

66. DUMITRESCU, F.-G. Particularitățile sesizării organelor de urmărire penală în cazul infracțiunilor comise de persoane juridice. In: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică*: Materialele Conf. șt. cu particip. intern., Ediția a 10-a, 8 oct. 2021. Bălți, 2022, vol. II, pp. 106-113. ISBN 978-9975-50-272-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/159432# [accesat 2025-08-23].

67. DUMITRESCU, F.-G. Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice: studiu comparativ. In: *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*: Materialele Conf. șt. a doctoranzilor, Ediția IX, 10 iunie, 2020. Chișinău, 2020, vol. II, pp. 172-176. ISBN 978-9975-108-66-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/113314# [accesat 2025-08-22].

68. DUMITRESCU, F.-G. Rolul judecătorului de drepturi și libertăți în cursul urmăririi penale privind măsurile asiguratorii luate față de persoana juridică suspectă/inculpată. In: *Legea și viața*. 2022, nr. 1, p. 47-50. ISSN 2587-4365.

69. DUMITRESCU, F.-G. Specificul și unele particularități ale aplicării măsurilor preventive în privința persoanelor juridice. In: *Jurnalul Juridic Național*. 2020, nr. 5 (45), octombrie, pp. 43-48. ISSN 2345-1130.

70. DUMITRESCU, F.-G. Unele reflecții de ordin teoretico-practic privind procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. In: *Realități și perspective ale învățământului juridic național* : Culegere de comunicări ale Conf. șt. naț. cu particip. intern., 01-02 oct. 2019. Chișinău, 2020, vol. II, pp. 564-575. ISBN 978-9975-149-88-4 [online] [accesat 23.02.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/564-574.pdf

71. DUMITRESCU, F.-G. Urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice în sistemul procedurilor speciale. In: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*: Culegere de comunicări ale Conf. intern. șt.-practice, 01-02 noiemb., 2019. Chișinău, 2019. Chișinău: Tipografia Cetatea de Sus, 2019, pp. 207-213. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/152474# [accesat 2025-08-23].

72. GHEORGHITĂ, M. *Tratat de criminalistică*. Chișinău, 2017. 871 p. ISBN 978-9975-53-834-3.

73. GHERASIM, D. Corelația dintre urmărirea penală și cercetarea judecătorească în procesul penal al Republicii Moldova. In: *Revista Națională de Drept*. 2014, nr. 4, pp. 49-54. ISSN 1811-0770.

74. GHERASIM, D. Audierea părții vătămate în cadrul cercetării judecătorești. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria științe sociale*, 2015, nr. 11, pp. 171-175. ISSN 1814-3199.

75. GHERASIM, D. Particularitățile audierii expertului în cadrul cercetării judecătorești. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 12, pp. 71-75. ISSN 1811-0770.

76. GHERASIM, D. Reflecții privind audierea inculpatului în cadrul cercetării judecătorești în procesul penal al Republicii Moldova. În: *Știința în nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective* : Materialele Conf. naț. cu particip. intern., Bălți, 25-26 sept. 2015. Bălți, 2015, pp. 231-234. ISBN 978-9975-3054-5-7.

77. GHERASIM D., RUSU L. Forme și tehnici de audiere în cadrul cercetării judecătorești în procesul penal: reflecții de ordin teoretico-practic. În: *Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor*: Materialele Conf. șt. intern. șt. consacrată celor 75 de ani de la fondarea Universității Bălțene, din 09 octombrie 2020. Vol. II. Bălți, 2020. pp. 204-211. ISBN 978-9975-50-256-6.

78. *Ghid privind efectuarea investigațiilor financiare paralele* aprobat prin Ordinul Procurorului General nr. 18/11 din 09.04.2019 Online. Disponibil: https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd11626/files/documents/ghid_investigatii_financiare_ro_final_0.pdf [accesat 2026-01-03].

79. *Ghid privind procedura de urmărire penală și judecarea a infracțiunilor comise de persoanele juridice*. Aprobat prin Ordinul Procurorului General nr. 98/11 din 22.10.2020.

80. *Ghidul ordonatorului expertizei judiciare*. Chișinău, 2022. 276 p. ISBN 978-9975-87-972-9.

81. GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea*. Iași : Ed. Gama, 1994. 397 p. ISBN 973-95120-5-4.

82. GORDILĂ, N., GÎRLEA, A. Procedura de examinare a infracțiunilor comise de persoanele juridice. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale. Asociația judecătorilor din Moldova*. Chișinău, 2013, pp. 1055-1064. ISBN 978-9975-53-231-0.

83. GURGHIS, A. Aplicarea măsurilor asiguratorii pentru repararea prejudiciului cauzat de persoana juridică. In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2024, nr. 3 (70), pp. 27-32. ISSN 1857-2405. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/new/4.RINJ_3_70_2024_site-4.pdf [accesat 2025-08-23].

84. GURGHIS, A. Provocările introducerii în legislația procesual-penală a acordului judiciar de interes public. In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2024, nr. 2 (69), pp. 13-17. ISSN

1857-2405. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/new/2.RINJ_2_69_2024_site-2.pdf [accesat 2025-08-23].

85. GURGHIS, A. *Procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor în cazul săvârșirii infracțiunilor de persoanele juridice*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024. 244 p.

86. GUȚU, G. *Dicționar latin-român*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983. 1325 p.

87. GUȚULEAC, V. *Tratat de drept contravențional*. Chișinău : ULIM, 2009. 319 p. ISBN 978-9975-78-739-0.

88. Hotărârea CtEDO în cauza *Sutter vs. Elveția*, din 22 februarie 1984, parag. 26. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57585> [accesat 2025-08-19].

89. Hotărârea CtEDO în cauza *Ankerl vs Suedia* din 23 octombrie 1996. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58067> [accesat 2025-08-12].

90. Hotărârea CtEDO în cauza *Barbera, Messegue și Jabardo vs. Spania*, nr. 10590/83 din 6 decembrie 1998 [online] [accesat 13.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57429>

91. Hotărârea CtEDO în cauza *Băcanu Societatea Comercială „R” - S.A. împotriva României*, nr. 4.411/04 din 3 martie 2009, parag. 75-78 [online] [accesat 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122538>

92. Hotărârea CtEDO în cauza *Capital Bank AD vs. Bulgaria*, nr. 49429/99 din 24 noiembrie 2005, parag. 134 [online] [accesat 11.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-71299>

93. Hotărârea CtEDO în cauza *Comingersoll vs. Portugalia*, nr. 35382/97 din 6 aprilie 2000 [online] [accesat 19.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58562>

94. Hotărârea CtEDO în cauza *Compania Petrolieră Yukos vs. Rusia*, nr. 14902/04 din 20 septembrie 2011, parag. 551 [online] [accesat 17.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91378>

95. Hotărârea CtEDO în cauza *Creangă împotriva României*, nr. 29.226/03 din 23 februarie 2012 [online] [accesat 13.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122815>

96. Hotărârea CtEDO în cauza *Engel ș.a. vs. Olanda*, nr. 5370/72 din 8 iunie 1976 [online] [accesat 10.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57479>

97. Hotărârea CtEDO în cauza *Eurofinacom vs. Franța*, nr. 58753/00 din 7 septembrie 2004 [online] [accesat 17.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-4216>

98. Hotărârea CtEDO în cauza *Garyfallou Aebe vs. Grecia*, nr. 18996/91 din 24 septembrie 1997, parag. 39-42 [online] [accesat 18.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-7865>

99. Hotărârea CtEDO în cauza *Granitul SA împotriva României*, nr. 22022/03 din 22 martie 2011, par. 50 [online] [accesat 02.03.2023]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/S.C.-Granitul-S.A.-impotriva-Romaniei-fond.pdf>

100. Hotărârea CtEDO în cauza *Keskinen și Veljekset Keskinen Oy contra Finlandei*, nr. 34721/09 din 5 iunie 2012 [online] [accesat 24.07.2023]. Disponibil: <https://www.juridice.ro/208605/cedo-proces-penal-echitabil-agravarea-situatiei-unei-persoane-fizice-si-a-unei-persoane-juridice-de-catre-instantele-de-apel-si-recurs-fara-o-procedura-oralanu~incalca-art-6-din-conventie.html>

101. Hotărârea CtEDO în cauza *Marpa Zeeland B. V. et Metal Welding B. V. vs. Olanda*, nr. 46300/99 din 9 noiembrie 2004, par. 48 [online] [accesat 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-4122>

102. Hotărârea CtEDO în cauza *Radio France și alții vs. Franța*, nr. 53984/00 din 30 martie 2004, par. 24 [online] [accesat 21.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61686>

103. Hotărârea CtEDO în cauza *Sarl Amat-G și Mébaghichvili vs. Georgia*, nr. 2507/03 din 27 septembrie 2005, par. 41-54 [online] [accesat 18.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-70293>

104. Hotărârea CtEDO în cauza *Saunders vs. Marea Britanie*, nr. 19187/91 din 17.12.1996 [online] [accesat 10.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58009>

105. Hotărârea CtEDO în cauza *S.C. IMH Suceava SRL împotriva României*, nr. 24935/04 din 29 octombrie 2013, par. 39-40 [online] [accesat 19.07.2023]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/IMH-Suceava-SRL-impotriva-Romaniei.pdf>

106. Hotărârea CtEDO în cauza *Schenk vs. Elveția*, nr. 10862/84 din 12 iulie 1997 [online] [accesat 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57572>

107. Hotărârea CtEDO în cauza *Sfintele mănăstiri vs. Grecia*, nr. 13984/88 din 9 decembrie 1994 [online] [accesat 11.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-94601>

108. Hotărârea CtEDO în cauza *Société Bouygues Telecom vs Franța*, nr. 2324/08 din 13 martie 2012, par. 52-58 [online] [accesat 10.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-79>

109. Hotărârea CtEDO în cauza *Correia de Matos vs. Portugalia*, din 4 aprilie 2018, §124. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-182842> [accesat 2025-08-31].

110. Hotărârea CtEDO în cauza *Mayzit vs. Rusia*, din 06 iulie 2005. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-68067> [accesat 2025-08-31].

111. Hotărârea CtEDO în cauza *Meftah și alții vs. Franța*, din 26 iulie 2002. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-184238> [accesat 2025-08-31].

112. Hotărârea CtEDO în cauza *Allan vs. Regatul Unit*, nr. 48539/99 din 05 noiembrie 2002. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-60713> [accesat 2025-09-09].

113. Hotărârea CtEDO în cauza *Khan vs. Regatul Unit*, nr. 35394/97 din 12 mai 2000. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58841> [accesat 2025-09-09].

114. Hotărârea CtEDO în cauza *Vasilescu vs. România*, din 22 mai 1998, §41. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122795> [accesat 2025-08-31].

115. Hotărârea CtEDO în cauza *Jalloh vs. Germania*, nr. 54810/00 din 11 iulie 2006. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-184257> [accesat 2025-09-09].

116. Hotărârea CtEDO în cauza *Vitan vs. România*, din 25 martie 2008. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122592> [accesat 2025-08-31].

117. Hotărârea CtEDO în cauza *Strategies et Communications et Dumoulin vs. Belgia*, nr. 37370/97 din 15 iulie 2002, parag. 50-56 [online] [accesat 21.09.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-65166>

118. Hotărârea CtEDO în cauza *Göç vs. Turcia*, din 11 iulie 2002, parag. 47. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-60597> [accesat 2025-08-19].

119. Hotărârea CtEDO în cauza *Terazzi SRL vs. Italia*, nr. 27265/95 din 17 octombrie 2002 [online] [accesat 08.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-65250>

120. Hotărârea CtEDO în cauza *Ukraine-Tyumen vs. Ucraina*, nr. 22603/02 din 22 noiembrie 2007, parag. 60 [online] [accesat 12.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-83421>

121. Hotărârea CtEDO în cauza *Zagorodniy vs. Ucraina*, din 24 noiembrie 2011. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107561> [accesat 2025-08-31].

122. Hotărârea CtEDO în cauza *Riepan vs. Austria* din 14 noiembrie 2000, paragrafele 28-29. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58978> [accesat 2025-08-21].

123. Hotărârea CtEDO în cauza *Mohammad Yassin Dogmoch v. Germania*, din 18 septembrie 2006. Disponibil: <https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2015/06/DOGMOCH-v.-GERMANY.pdf> [accesat 2025-08-12].

124. Hotărârea CtEDO în cauza *Valle Pierimpiè Società Agricola S.p.a. vs. Italia*, nr. 46154/11 din 23 decembrie 2014, parag. 73 [online] [accesat 13.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=002-10167>

125. Hotărârea CtEDO în cauza *Martin vs. Estonia*, nr. 35985/09 din 30 mai 2013, §§ 90 și 93. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-119973> [accesat 2025-09-09].

126. Hotărârea CtEDO în cauza *GK Statyba Ltd and Guselnikovas v. Lituania*, din 5 noiembrie 2013. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-127619> [accesat 2025-08-12].

127. Hotărârea CtEDO în cauza *Krestovskiy vs. Rusia*, din 28 octombrie 2010, parag. 24. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-101314> [accesat 2025-08-12].

128. Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 521 alin. (2) din Codul de procedură penală (Sesizarea nr. 132 g/2018, din

22 noiembrie 2018, paragrafele 44-45 și 51-53) [online] [accesat 14.05.2023]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=677>

129. *Hotărârea Plenului CSJ nr.6 din 24.12.10 privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției* [online] [accesat 19.05.2023]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=28

130. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventive și arestarea la domiciliu”*, Nr. 1 din 15.04.2013. În Buletinul Curții Supreme de Justiție, 2013, nr. 7-8, p. 4.

131. ILIE, A.-R. *Angajarea răspunderii penale a persoanei juridice*. București : Ed. C. H. BECK, 2011. 380 p. ISBN 978-973-115-977-5.

132. IONESCU, D. Modificări aduse părții speciale a Codului de procedură penală prin Legea nr. 356/2006 și prin OUG nr. 60/2006. In: *Revista Caiete de Drept penal*. 2006, nr. 3, pp. 278-279. ISSN 1841-6047.

133. *Istoria dreptului românesc* : În trei volume. Coord. I. CETERCHI. București : Ed. Academiei RSR, 1984. Vol. II. Partea I. 439 p.

134. Înalta Curte de Casație și Justiție, Decizia Nr. 2550 din 13 august 2012.

135. Încheierea Tribunalului București din 26 martie 2012, Secția I penală, Dosarul Nr. 8240/3/2012.

136. Încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, cauza penală nr. 12-613/2020.

137. JANU, N. *Metodica investigării infracțiunilor de insolvabilitate intenționată și insolvabilitate fictivă*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2025. 291 p.

138. JIDOVU, N. *Drept procesual penal*. București : Ed. C. H. BECK, 2007. 694 p. ISBN 978-973-115-161-8.

139. JITARIUC, V., RUSU, L. *Principiul contradictorialității în procesul penal*. București : Ed. Pro Universitaria, 2024. 219 p. ISBN 978-606-26-1335-8.

140. JITARIUC, V., RUSU, V. *Tratat de criminalistică. Partea II. Tactica criminalistică*. București: Ed. Pro Universitaria, 2025. 1069 p. ISBN 978-606-26-2008-0.

141. JITARU, L. *Dicționar latin-român de maxime și expresii juridice*. Chișinău, 2010. 172 p. ISBN 978-9975-78-912-7.

142. JURMA, A. Notă la sentința Tribunalului București, nr. 846 din 6 decembrie 2010. In: *Curierul Judiciar*. 2011, nr. 6, p. 339. ISSN 1582-7526.

143. JURMA, A. *Persoana juridică – subiect al răspunderii penale*. București : Ed. C. H. BECK, 2010. 287 p. ISBN 978-973-115-738-2

144. KAHANE, S. *Drept procesual penal*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1963. 372 p.

- 145.** KUGLAY, I. *Răspunderea penală în cazul culpei medicale* : Teză de doctor. București : Universitatea din București, 2019. 312 p.
- 146.** LAZĂR, G.-A. Măsurile preventive aplicabile persoanelor juridice. In: *Analele Universității din București: Seria Drept*. 2018, nr.1, pp. 161-195. ISSN 1011-0623.
- 147.** LAZĂR, G.-A. *Sistemul sancționator aplicabil persoanelor juridice*. București : Ed. Universul Juridic, 2021. 496 p. ISBN 978-606-39-0824-8.
- 148.** LEFTERACHE, L. V. *Probe și prezumții în procesul penal. Comentarii din jurisprudență*. București: Ed. Universul Juridic, 2015. 436 p. ISBN 978-606-673-713-5.
- 149.** LEFTERACHE, L. V. Analiza elementelor de probatoriu asupra vinovăției persoanei juridice în cauzele penale. Veriga lipsă. Evoluția practicii judiciare. În: *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Coord.: A.-R. TRANDAFIR, G.-A. LAZAR. București : Ed. Solomon, 2021, pp. 111-112. ISBN 978-606-9628-03-4.
- 150.** Lege privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, nr. 131 din 08.06.2012. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2012, nr. 181-184, pp. 10-25.
- 151.** Legea privind societățile comerciale, nr. 31 din 16.11.1990 [republicată]. In: *Monitorul Oficial*. 2004, nr. 1.066 din 17 noiem. 2004 [online] [citat 19.03.2023]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/56732>
- 152.** Legea Republicii Moldova cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nr. 845 din 03.01.1992. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2002, nr. 185 [online] [citat 12.05.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17094&lang=ro
- 153.** Legea Nr. 48 din 30-03-2017 privind Agenția de Recuperare a Bunurilor Infraționale. *Monitorul oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 155-161. Online. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ro&doc_id=105677 [accesat 2026-01-03].
- 154.** Legea Republicii Moldova cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală, nr. 246 din 22.11.2017. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2019, nr. 239-240 [online] [citat 19.05.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115474&lang=ro
- 155.** Legea Republicii Moldova privind societățile cu răspundere limitată, nr. 135 din 14.06.2007. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2007, nr. 127-130 [online] [citat 19.03.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=12242&lang=ro
- 156.** Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, nr. 68 din 14.04.2016. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2016, nr. 157-162, pp. 7-22. ISSN: 2587-389XE / ISSN: 2587-3903.
- 157.** LETEA, C. M. *Dizolvarea și lichidarea societăților comerciale*. București : Ed. Hamangiu, 2008. 364 p. ISBN 978-973-1836-18-8.
- 158.** LICHII, B. *Urmărirea penală*. Chișinău, 2000. 166 p. ISBN 9975-7588-7-7.

- 159.** MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. Ed. C. H. BECK. București, 2012. 915 p. ISBN978-973-115-252-3.
- 160.** MATEUȚ, Gh. *Procedură penală. Partea specială*. București: Ed. Universul Juridic, 2024. 1158 p. ISBN 978-606-39-0394-6.
- 161.** NEAGU, I. *Drept procesual penal*. București, 1988. 736 p.
- 162.** NEAGU, I. *Drept procesual penal. Partea generală*. București : Ed. Global Lex, 2004. 487 p. ISBN 973-86207-4-0.
- 163.** NEAGU, I. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. București : Ed. Universul Juridic, 2010. 709 p. ISBN 978-973-127-224-5.
- 164.** NEAGU, I. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Ediția a 3-a. București: Ed. Universul Juridic, 2013. 750 p. ISBN 978-606-673-075-4.
- 165.** NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală: În lumina noului Cod de procedură penală : Partea specială*. București : Ed. Universul Juridic, 2015. Vol. 2. 676 p. ISBN978-606-673-385-4.
- 166.** NEAGU, I. și M. DAMASCHIN. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Ediția a 3-a, revizuită și adăugită. București: Ed. Universul Juridic, 2021. 744 p. ISBN 978-606-39-0601-5.
- 167.** NEGRU, A. și I. PAVEL. Legalitatea și examinarea cauzelor conform procedurilor sumare. In: *Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie: Materialele Conf. intern. Chișinău, 2024*, pp. 495-524. ISBN 978-9975-62-476-3. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/495-524.pdf [accesat 2025-08-19].
- 168.** NICULEANU, C. Aspecte referitoare la răspunderea penală a persoanei juridice în noul Cod penal. In: *Dreptul*. 2013, nr. 8, pp. 47-58. ISSN 1018-0435.
- 169.** OPREA, I. et al. *Noul Dicționar universal al limbii române..* București : Ed. Litera Internațional, 2006. 1676 p. ISBN978-973-675-307-7.
- 170.** OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală : Curs universitar*. Chișinău : Ed. Cartea Militară, 2021. 280 p. ISBN 978-9975-3366-8-0.
- 171.** OSTAVCIUC, D. *Sesizarea organului de urmărire penală*. Chișinău : Ed. Cartea Militară, 2020. 204 p. ISBN 978-9975-3366-5-9.
- 172.** OSOIANU, T. et al. *Tactica acțiunilor de urmărire penală*. Chișinău: Ed. Cartea Militară, 2020. 339 p. ISBN 978-9975-3366-0-4.
- 173.** OSTAVCIUC, D. și Iu. ODAGIU. Unele aspecte legate de competența organelor de urmărire penală. In: *Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept*: Conf. șt.-pract. intern., Chișinău, 4 decembrie 2020, pp. 491-494. ISBN 978-9975-121-76-7. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/126754/datacite# [accesat 2025-08-22].

- 174.** PASCU, I., DOBRINOIU, V. *Noul Cod penal comentat. Partea generală*. București : Ed. Universul Juridic, 2014. Vol. 1. 842 p. ISBN 978-606-673-262-8.
- 175.** PAVEL-GUZUN, I. Considerente cu privire la reforma procedurilor sumare în procesul penal. In: *Revista Națională de Drept*. 2023, nr. 2 (250), p. 73-84. ISSN 1811-0770. Disponibil: <https://uspee.md/wp-content/uploads/2024/06/Irina-PAVEL-GUZUN.pdf> [accesat 2025-08-15].
- 176.** PAVEL-GUZUN, I. *Particularitățile probatoriului în cadrul procedurilor sumare*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024. 243 p.
- 177.** PĂVĂLEANU, V. *Drept procesual penal. Partea specială*. București : Ed. Lumina Lex, 2002. 636 p. ISBN 973-588-466-8.
- 178.** PETREA, A. *Prezumția de nevinovăție ca drept fundamental*. București: Ed. Universul Juridic, 2024. 354 p. ISBN 978-606-39-1434-8.
- 179.** PINTEA, A., PINTEA, D.-C., BĂLĂNESCU, A.-C. *Urmărirea penală: aspecte teoretice și practice*. București : Universul Juridic, 2017. 592 p. ISBN 978-606-39-0038-9.
- 180.** PIPEREA Gh. Penalul ține în loc insolvența. In: *Curierul Judiciar*. 2014, nr. 12, pp. 666-676. ISSN 1582-7526.
- 181.** PREDA, N. A. Răspunderea penală a persoanelor juridice în dreptul european. In: *Legea și Viața*. 2007, nr. 10, pp. 48-49. ISSN1810-309X.
- 182.** PREDESCU, O., UDROIU, M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului și dreptul procesual penal român*. București : Ed. C. H. BECK, 2007. 764 p. ISBN 978-973-115-201-1.
- 183.** PURICI, S. *Metodica cercetării infracțiunilor din domeniul informaticii*. Chișinău: CEP USM, 2018. 221 p. ISBN 978-9975-71-999-5.
- 184.** RĂMUREANU, V. *Competența penală a organelor judiciare*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1980. 373 p.
- 185.** ROTARU, V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției ca formă specială a procedurii penale*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2004. 185 p.
- 186.** RUSU, L. *Principiul contradictorialității în procesul penal: reglementări naționale și de drept comparat*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016. 193 p.
- 187.** SAVA, A. *Aprecierea probelor în procesul penal*. Iași : Ed. Junimea, 2002. 220 p. ISBN 973-37-0734-1.
- 188.** SCHIAU, I., PRESCURE, T. *Legea societăților comerciale nr. 31/1990. Analize și comentarii pe articole*. București : Ed. Hamangiu, 2007. 872 p. ISBN 978-606-522-198-7.
- 189.** SECHE, L., PREDA, I. *Dicționar de sinonime*. București ; Chișinău : Ed. Litera Internațional, 2004. 1176 p. ISBN973-7916-77-8; ISBN9975-74-583-0.
- 190.** SEDLEȚCHI, Iu.; D. MILUȘEV. Unele considerații cu privire la raportul dintre condițiile generale ale judecării cauzei și principiile procesului penal. *Vector European*. 2018, nr. 2, pp. 5-9.

ISSN 2345-1106. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/78886# [accesat 10.08.2025].

- 191.** Sentința nr. 846 din 6 decembrie 2010, Tribunalul București, Secția a II-a penală.
- 192.** Sentința nr. 41 din 10 martie 2011, Tribunalul Buzău, Secția penală. <http://portal.just.ro>.
- 193.** Sentința Judecătorei Brașov nr. 310 din 21 februarie 2012, Secția penală.
- 194.** SERBINOV, I.; E. CATANA; E. CHIRTOACA et. al. *Ghidul acuzatorului de stat*. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005. 135 p. ISBN 9975-79-366-5.
- 195.** STĂNILĂ, L. Poor Rich Girl... Este persoana juridică cel mai si(n)gur inculpat în procesul penal? In: *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Coord.: A.-R. TRANDAFIR, G.-A. LAZAR. București : Ed. Solomon, 2021, pp. 247-265. ISBN 978-606-9628-03-4.
- 196.** STERNIOALĂ, O. și T. VIZDOAGĂ. Punerea pe rol a cauzei penale. Ședința preliminară. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 265-274. ISBN 978-9975-53-231-0. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecatorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].
- 197.** STOICA, O. Rolul avocatului în realizarea dreptului de apărare a cetățenilor. In: *Revista română de drept*. 1972, nr. 3, pp. 111-112.
- 198.** STRETEANU, F, CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanelor juridice*. București : Ed. „Rosetti”, 2002. 220 p. ISBN 973-8378-16-8.
- 199.** STRETEANU, F. Răspunderea penală a persoanei juridice potrivit Legii nr. 278/2006. In: *Caiete de Drept penal*. 2006, nr. 3, pp. 9-40. ISSN 1841-6047.
- 200.** STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. București : Ed. C. H. BECK, 2007. 488 p. ISBN 978-973-115-064-2.
- 201.** STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. Răspunderea penală a persoanei juridice în dreptul belgian. In: *Revista de Drept penal*. 2000, nr. 1, pp. 112-123. ISSN 1223-0790.
- 202.** STRETEANU, F., CHIRIȚĂ, R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. București : Ed. C. H. BECK, 2009.
- 203.** THEODORU, Gr. *Drept procesual penal. Partea specială*. Iași : Ed. Cugetarea, 1998. 644 p. ISBN 973-98199-1-5.
- 204.** THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. București: Ed. Hamangiu, 2008. 1080 p. ISBN 978-973-1836-86-7.
- 205.** THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. București : Ed. Hamangiu, 2013. 879 p. ISBN 978-606-522-441-4.
- 206.** THEODORU, Gr., CHIȘ, I.-P. *Tratat de drept procesual penal*. București : Ed. Hamangiu, 2020. 1171 p. ISBN 978-606-27-1671-4.

- 207.** THEODORU, Gr., MOLDOVAN, L. *Drept procesual penal*. București : EDP, 1979.
- 208.** TOADER, T. *Codex penal: Codurile penale ale statelor-membre ale Uniunii Europene*. București : Ed. C. H. BECK, 2018. Vol. II. 1097 p. ISBN 978-606-18-082-12.
- 209.** TRANDAFIR, A.-R. *Protecția drepturilor fundamentale ale persoanelor juridice în jurisprudența CEDO*. București: Ed. C. H. Beck, 2015. 236 p. ISBN 978-606-18-0486-3.
- 210.** TRANDAFIR, A.-R. *Răspunderea penală a persoanei juridice*. București : Ed. C. H. BECK, 2020. 563 p. ISBN 978-606-18-1002-4.
- 211.** TULBURE, A. Ș. și A. M. TATU. *Tratat de drept procesual penal*. București: Ed. All Beck, 2001. 584 p. ISBN 973-655-113-X.
- 212.** ȚONCU, S. *Judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019. 187 p. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2019/55151/sanda_toncu_thesis.pdf [accesat 2025-08-21].
- 213.** UDROIU, M. *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*. București: Ed. C. H. Beck, 2011. 625 p. ISBN 978-973-115-987-4.
- 214.** UDROIU, M. *Procedura penală. Noul Cod de procedură penală. Partea generală*. București: Ed. C. H. BECK, 2014. 666 p. ISBN 978-606-18-0325-5.
- 215.** UDROIU, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. București : Ed. C. H. BECK, 2014. 504 p. ISBN 978-606-18-0326-2.
- 216.** UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. București: Ed. C. H. BECK, 2015. 1691 p. ISBN 978-606-18-0409-2.
- 217.** UDROIU, M. (coord.). *Codul de procedură penală: comentariu pe articole: art. 1-603*. Ed. a 3-a. București: Ed. C. H. BECK, 2020. 3148 p. ISBN 978-606-18-0973-8.
- 218.** UDROIU, M. Scopul și particularitățile procedurale ale instituirii măsurilor preventive cu privire la persoanele juridice. In: *Răspunderea penală a persoanei juridice*. Coord.: A.-R. TRANDAFIR, G.-A. LAZAR. București : Ed. Solomon, 2021, pp. 265-266. ISBN 978-606-9628-03-4.
- 219.** URSACHI, P. și T. VIZDOAGĂ. Punerea pe rol a cauzei penale. Trimiterea cauzei în judecată. In: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013, pp. 258-259. ISBN 978-9975-53-231-0. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/Manualul%20judecatorului%20pentru%20cauze%20penale_0.pdf [accesat 2025-08-21].
- 220.** UZLAU, A. S., MOROSANU, R., VOICU, C. *Noul Cod de procedură penală comentat*. Coord.: N. VOLONCIU. București : Ed. Hamangiu, 2014. 1471 p. ISBN 978-606-27-0002-7.
- 221.** VIZDOGA, D. *Proporționalitatea restrângerii unor drepturi sau libertăți în procedura penală*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024. 245 p.

222. VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1972. 542 p.
223. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. I. București: Ed. Paideia, 1993. 521 p. ISBN 973-9131-01-8.
224. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Vol. II. București, 1998. 517 p. ISBN 973-9131-24-7.
225. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Ed. București : Paideia, 1999. Vol. II. 503 p. ISBN 973-9131-24-7.
226. VOLONCIU, N., ȚUCULEANU, A. *Codul de procedură penală comentat*, art. 200-286. București : Ed. Hamangiu, 2007. 192 p. ISBN 978-973-1720-71-5.
227. ZAMFIR, V. *Instituția învinuirii în procesul penal. Funcții ale învinuirii în procesul penal. Mecanism procesual de realizare*: Monografie. Chișinău: Ed. LEXON, 2018. 240 p. ISBN 978-9975-139-71-7.
228. АВЕРЬЯНОВА, Т. В., БЕЛКИН, Р. С., КОПУХОВ, Ю. Г. и др. *Криминалистика: Учебник для вузов*. Москва : Норма, 2003. 973 с. ISBN 5-89123-742-3.
229. АНТОНОВА, Е. Ю. *Концептуальные основы корпоративной (коллективной) уголовной ответственности*. Санкт-Петербург, 2011. 418 с. ISBN 978-5-94201-625-8.
230. АНТОНОВА, Е. Ю. Ответственность юридических лиц в уголовном праве. В: *Уголовное право*. 2009, № 5, с. 6-7. ISSN 2071-5870.
231. АНТОНОВА, Е. Ю. *Юридическое лицо как субъект преступления: опыт зарубежных стран. и перспективы применения в России* : Дис. ... канд. юр. наук. Владивосток, 1998. 153 с.
232. БЕЛКИН, А. Р. Три кита судебного разбирательства: непосредственность, устность, гласность. *Судебная власть и уголовный процесс*. 2019, № 3, с. 41-47. ISSN 2310-4813. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/tri-kita-sudebnogo-razbiratelstva-neposredstvennost-ustnost-glasnost/viewer> [дата обращения 2025-08-13].
233. БУНИН, И. В. Судебное следствие как познавательный этап стадии судебного разбирательства. В: *Проблемы применения уголовного закона и уголовно-процессуального законодательства в деятельности следственно-судебных органов*: Сб. науч. ст. по итогам науч.-практ. конф. магистрантов. Воронеж-Симферополь, 2024, с. 19-24. ISBN 978-5-907914-11-7. Доступен: <https://elibrary.ru/item.asp?id=69201440> [дата обращения 10.08.2025].
234. ВАФИН, Р. Ф., ЗЛОЧЕНКО, Я. М., КОТОВ, В. В. Модернизация международного уголовного права континентов мира по корпоративной транснациональной преступности юридических лиц. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного*

преследования юридических лиц : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 32-43. ISBN 978-5-8036-0665-9

235. ВЕРЧЕНКО, Н. И. Экономические предпосылки распространения коррупционных преступлений. В: *Актуальные проблемы уголовной политики Российской Федерации* : Материалы междунар. науч.-практ. конф. Омск : Омская Юридическая Академия, 2013, с. 66-71. ISBN 978-5-98065-109-1

236. ВОЛЖЕНКИН, Б. В. *Экономические преступления*. Санкт-Петербург : Юридический Центр Пресс, 1999. 296 с. ISBN 5-93292-001-7

237. ГОЛОВАНОВА, Н. А., ЛАФИТСКИЙ, В. И., ЦИРИНА, М. А. *Уголовная ответственность юридических лиц в международном и национальном праве (сравнительно-правовое исследование)*. Москва, 2013. 310 с. ISBN 978-5-8354-0910-5.

238. ГОЛОВЕНКОВ, П., СПИЦА, Н. *Уголовно процессуальный кодекс ФРГ. Научно-практический комментарий и перевод текста законов*. Potsdam, 2012. 408 с. ISBN 978-3-86956-208-7 [online] [citat 12.03.2023]. Disponibil: <https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6039/file/sdrs02.pdf>

239. ГРИНЕНКО, А. В. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный)*. Москва : ЭКСМО, 2006. 859 с. ISBN 5-699-14095-6.

240. ГРИШИН, С. П. *Судебное следствие в смешанном уголовном процессе (гносеологический, процессуальный и тактико-криминалистический аспекты)*. Москва: Юрлитинформ, 2008. 467 с. ISBN 978-5-93295-391-4.

241. ГУМЕРОВ, Г. Г. О принципиальных коллизиях процессуального положения некоторых субъектов уголовного судопроизводства со стороны обвинения. В: *Правовые проблемы укрепления российской государственности* : Сб. статей. Томск, 2009, с. 111-112. ISBN 978-5-7511-1925-6

242. ЖАЛИНСКИЙ, А. Э. *Уголовное право в ожидании перемен: теоретико-инструментальный анализ*. Москва, 2009. 399 с. ISBN 978-5-392-00621-2.

243. ЖИДКОВ, О. А. *США: Антитрестовское законодательство на службе монополий*. Москва, 1976. 176 с.

244. ЗОЛОТУХИНА, Л. «Публичный интерес» как административно-правовая категория в истории политико-правовой мысли. *Legea și Viața*. 2019, nr. 8/2(332), pp. 42-46. ISSN 2587-4365. Режим доступа: https://ibn.idsi.md/ru/vizualizare_articol/83514# [дата обращения 2025-08-10].

245. КАЛАШНИКОВ, М. Уголовная ответственность юридических лиц по законодательству США. В: *Право и Управление. XXI Век*. 2015, № 2 (35), с. 67-72 [online]

http://pravo.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/12_kalashnikovmi.pdf

246. КЕЛИНА, С. Г. Ответственность юридических лиц в проекте нового УК Российской Федерации. В: *Уголовное право: Новые идеи*. Москва, 1994, с. 50-60. ISBN 5-201-01287-6.

247. КИСЛЕНКО, С. Л. и В. И. КОМИССАРОВ. *Судебное следствие: состояние и перспективы развития*. Москва: Юрлитинформ, 2003. 178 с. ISBN 5932951036.

248. КЛЕЩИНА, Е. Н. Порядок судебного разбирательства: общие и дискуссионные вопросы. *Вестник всероссийского института*. 2016, № 2 (38), с. 14-18. eISSN 2411-1228.

249. Конвенция Шанхайской Организации Сотрудничества против терроризма (Екатеринбург, 16 июня 2009 г.) [online] [accesat 11.03.2023]. Disponibil: <https://docs.cntd.ru/document/902339374>

250. КРАВЦОВА, Е. А. К вопросу об уголовной ответственности юридических лиц. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 121-126. ISBN 978-5-8036-0665-9

251. КРУПНИЦКАЯ, В. И. Процессуальные аспекты допустимости уголовного преследования юридических лиц. В *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 127-132. ISBN 978-5-8036-0665-9

252. ЛЕБЕДЕВ, В. М. (ред.). *Научно-практическое пособие по применению УПК Российской Федерации*. Москва: Норма, 2004. 447 с. ISBN 5-89123-835-7.

253. ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Некоторые вопросы преодоления уголовно-процессуальных конфликтов при производстве по уголовному делу. В: *Проблемы юриспруденции* : Сб. науч. ст. и тезисов. Новосибирск : Новосибирский Гос. Тех. Ун-т., 2010, вып. 3, с. 43-48. ISBN 978-5-7782-1312-8.

254. ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Несовершенство процедуры частичной реабилитации в уголовном процессе как причина возникновения конфликтов. В: *Сборник материалов криминалистических чтений*. 2012, № 8, с. 49-50.

255. ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Процессуальная самостоятельность следователя – гарантия обеспечения прав участников уголовного процесса. В: *Уголовно-процессуальные и криминалистические чтения на Алтае* : Материалы ежегодной межрег. науч.-практ. конф., посвященной памяти заслуженного юриста РФ, доктора юридических наук, профессора Е. Н. Тихонова. Барнаул, 2008, с. 196-198. ISBN 978-5-7904-0775-8.

256. ЛЕБЕДЕВ, Н. Ю. Уголовная ответственность юридических лиц: правовая иллюзия или назревшая необходимость? В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 133-138. ISBN 978-5-8036-0665-9.

257. ЛУБИН, А. Ф. и А. И. СТУГЛИКОВ. Судебные действия: процессуальная регламентация и тактика. *Нижегородская Академия МВД РФ*. 2019, № 6 (54), с. 72-74. ISSN 2588-0071.

258. ЛУПИНСКАЯ, А. (ред.). и Л. А. ВОСКОБИТОВА (ред.). *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*: учебник. Москва: Норма ; ИНФРА-М, 2013. 1007 с. ISBN 978-5-91768-419-2.

259. МЕЗИНОВ, Д. А. О необходимости уточнения перечня общих условий судебного разбирательства в Уголовно-процессуальном кодексе Российской Федерации. В: *Правовые проблемы укрепления российской государственности. Часть 75*: Сб. ст. Томск: Издат. Дом Томского Гос. Ун-та, 2018, с. 188-196. Режим доступа: <https://vital.lib.tsu.ru/vital/access/services/Download/vtls:000649709/SOURCE1?view=true> [дата обращения 2025-08-14].

260. МЕЛЕШКО, Н. П. Борьба с организованной преступностью и коррупцией в свете защиты прав и свобод человека и гражданина. В: *Коррупция и борьба с ней*. Москва, 2000, с. 64-65. ISBN 5-87817-023-X.

261. МЕРЛАКОВ, Д. С. *Уголовно-процессуальная компетенция субъектов, ведущих досудебное производство*: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Омск, 2023. 24 с.

262. МИЛУШЕВ, Д. Общие условия судебного разбирательства как институт уголовно-процессуального права. *Legea și Viața*. 2017, aprilie, pp. 49-52. ISSN 2587-4365. Режим доступа: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2017/4-1/12.pdf> [дата обращения 2025-08-14].

263. МИШУТОЧКИН, А. Л. Тактика следственных действий в расследовании преступлений, совершенных юридическими лицами. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 168-170. ISBN 978-5-8036-0665-9

264. НАУМОВ, А. В. Концепция уголовного законодательства Российской Федерации. В: *Советское Государство и Право*. 1992, № 8, с. 38-46. ISSN 0132-0769.

265. НИКИФОРОВ, А. С. *Юридическое лицо как субъект преступления и уголовной ответственности*. Москва : Юринфор, 2003. 202 с. ISBN 5-89158-113-2.

266. ПАВЛИСОВ, А. Н. *Первоначальный этап расследования преднамеренного банкротства юридических лиц*: Дис. ... канд. юр. наук. Краснодар, 2007. 152 с.

267. РЕКОШ, Э. Кто определяет общественные интересы? Стратегии правовой защиты общественных интересов в Центральной и Восточной Европе. *PILI PAPERS*. 2005 (июль), вып. 1, с. 3-13. Режим доступа: <https://www.lawtrend.org/wp-content/uploads/2011/03/who-defines-ru.pdf> [дата обращения 2025-08-14].

268. СЕЛЕДКИНА, Н. А. *Судебное следствие в российском уголовном процессе*: дис. ...канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2005. 223 с.

269. СЕМЫКИНА, О. И. Ответственность юридических лиц за нарушение правил конкуренции: уголовное преследование и альтернативные способы урегулирования конфликтов (сравнительный аспект). В: *Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения*. 2017, № 5 (66), с. 8-12. ISSN 1991-3222.

270. СИДОРЕНКО, В. Г. *Проблемы расследования уклонения от уплаты налогов с организаций*: Дис. ... канд. юр. наук. Краснодар, 2004. 189 с.

271. СИМОВИЧ, М. Н., БЕЯТОВИЧ, С. Юридическое лицо в качестве субъекта преступления в Республике Сербской. В: *Зборник Радова Правог Факултета у Нишу*. 2019, година LVIII, с. 105-124. ISSN 0350-8501 [online] [accesat 02.06.2023]. Disponibil: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z83/07z83.pdf>

272. СЛУЧЕВСКИЙ, В. *Учебник русского уголовного процесса: Судоустройство – судопроизводство*. Санкт-Петербург: ARCHIVE PUBLICA, 2024. 344 с. ISBN 978-5-519-73966-5.

273. СМЕШКОВА, Л. В. О перспективах законодательной регламентации осуществления уголовного преследования в отношении юридических лиц. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 209-216. ISBN 978-5-8036-0665-9

274. СТУКАЛИН, В. Б. К дискуссии о несостоятельности идеи привлечения юридического лица в качестве обвиняемого в уголовном судопроизводстве. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц* : Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 февраля, 2015 г. Новосибирск : СибАГС, 2015, с. 217-224. ISBN 978-5-8036-0665-9.

275. ТУМАНОВ, Д. А. *Защита общественных интересов в гражданском судопроизводстве*: Дис. ... докт. юрид. наук. Москва, 2024. 549 с.

276. ТУМАНОВА Е. А. Уголовная ответственность юридических лиц в уголовном праве Испании. В: *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Юридические Науки*. 2014, № 2, с. 252-258. ISSN 2313-2337.

277. *Уголовная ответственность юридических лиц. Опыт зарубежных стран и перспективы применения в России.* / А. Широков (Электронный ресурс). Электронный каталог библиотеки Юридического Факультета СПбГУ.

278. *Учебник уголовного процесса.* Под ред. А. С. КОБЛИКОВА. Москва : Спарк, 1995. 382 с. ISBN 5-87143-037-6.

279. УШНИЦКИЙ, Р. Р. Сущность юридического лица и основания его уголовно-правовой ответственности. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц*: Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г., Новосибирск : Изд. СибАГС, 2015, с. 225-233. ISBN 978-5-8036-0665-9

280. ФЕДОРОВ, А. В. Литовское законодательство об уголовной ответственности юридических лиц. В: *Российский следователь*. 2021, № 1, с. 74-80. ISSN 1812-3783.

281. ФЕДОРОВ, А. В. О перспективах введения уголовной ответственности юридических лиц в Российской Федерации: политико-правовой анализ. В: *Ученые записки Санкт-Петербургского им. В. Б. Бобкова Филиала Российской Таможенной Академии*. 2014, № 2, с. 135-144. ISSN: 1684-1026 [online] [accesat 22.11.2023]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-perspektivah-vvedeniya-ugolovnoy-otvetstvennosti-yuridicheskikh-lits-v-rossiyskoy-federatsii-politiko-pravovoy-analiz/viewer>

282. ФЕДОРОВ, А. В. Объективная обусловленность введения института уголовной ответственности юридических лиц. В: *Теоретико-прикладные аспекты формирования института уголовного преследования юридических лиц*: Материалы Всерос. науч.-практ. конф., г. Новосибирск, 19 фев., 2015 г., Новосибирск : Изд. СибАГС, 2015, с. 7-17. ISBN 978-5-8036-0665-9.

283. ФЕДОРОВ, А. В. Регламентация вопросов уголовной ответственности юридических лиц в актах Европейского Союза. В: *Расследование преступлений: проблемы и пути их решения*. 2019, № 1 (23), с. 15-24 [online] [accesat 20.10.2023]. Disponibil: https://academy-skrf.ru/izdat/2019/Sbornik_1_2019.pdf

284. ФЕДОРОВ, А. В. Уголовная ответственность юридических лиц в Республике Молдова. В: *Вестник Московской Академии Следственного Комитета Российской Федерации*. 2021, № 2, с. 18-37. ISSN 2410-7638.

285. ФЕДОРОВ, А. В. Уголовная ответственность юридических лиц как атрибут рыночной экономики. В: *Правовое поле современной экономики*. 2015, № 7, с. 11-18. ISSN 2218-7227.

286. ФЕДОРОВ, А. В. Эстонское законодательство об уголовной ответственности юридических лиц. В: *Российский следователь*. 2020, № 12, с. 70-77. ISSN 1812-3783.

287. ХАЙДАРОВ, А. А. Проблема соотношения понятий «Судебное заседание», «Судебное разбирательство» и «Судебное следствие» в уголовно-процессуальном законе. *Вестник Казанского юридического института МВД России*. 2011, № 5, с. 48-53. ISSN 2227-1171. Доступен: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-sootnosheniya-ponyatiy-sudebnoe-zasedanie-sudebnoe-razbiratelstvo-i-sudebnoe-sledstvie-v-ugolovno-protsessualnom-zakone> [дата обращения 10.08.2025].

288. ХАЙДАРОВ, А. А. Цель судебного следствия в уголовном судопроизводстве. *Юрист–Правоведъ*. 2021, № 2 (97), с. 107-114. ISSN 1817-7093. Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=46345987> [дата обращения 2025-08-27].

289. ЮРАСОВ, В. Анализ законопроекта Следственного Комитета РФ об уголовной ответственности юридических лиц (Электронный ресурс).

290. BACHNER-FOREGGER, H. und A. SADOGLI. *Strafprozeßordnung 1975. (StPO)*. Wien, 2021.

291. BOSLY, H.-D., VANDERMEERSCH, D. *Droit de la procédure pénale*. Bruges : La Chartre, 2001. 1098 p. ISBN 2-87403-067-8.

292. BOULOC, B., STEFANI, G., LEVASSEUR, G. *Procédure pénale*. Paris : Dalloz, 2012. 1098 p. ISBN 978-2-247-11681-2.

293. *Code d'instruction criminelle (Belgique)* [online] [accesat 02.06.2023]. Disponibil: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?DETAIL=1878041701%2FF&caller=list&row_id=1&numero=1&rech=9&cn=1878041701&table_name=LOI&nm=1878041750&la=F&dt=CODE+D%27INSTRUCTION+CRIMINELLE&language=fr&fr=f&choix1=ET&choix2=ET&fromtab=loi_all&trier=promulgation&chercher=t&sql=dt+contains++%27CODE%27%26+%27D%27%26+%27INSTRUCTION%27%26+%27CRIMINELLE%27and+actif+%3D+%27Y%27&tri=dd+AS+RANK+&imgcn.x=52&imgcn.y=9

294. *Code de procédure pénale*. Annoté sous la direction de Philippe CONTE. Édition 2022. Paris : Lexis Nexis, 2021. 3232 p. ISBN 978-2-7110-3512-0.

295. CONTE, Ph. *Code de procédure pénale*. Édition 2022. Paris: LexisNexis, 2022. 3232 p. ISBN 2711035123.

- 296.** *Criminal Procedure Code of the Netherlands* [online] [accesat 02.06.2023]. Disponibil: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/nld/1921/criminal_procedure_code_of_the_netherlands_html/Code_of_Criminal_Procedure_incorporating_amendments_up_to_October_2012.pdf
- 297.** DALMASSO, Th. *Responsabilité des personnes morales: evaluation des risques et stratégie de défense*. Paris: Ed. EFE, 1996. 229 p. ISBN 2-7111-2685-4.
- 298.** FEIJÓO SÁNCHEZ, B. J. La responsabilidad penal de las personas jurídicas. In: *Estudios sobre las reformas del Código Penal: (operadas por las LO 5/2010, de 22 de junio, y 3/2011, de 28 de enero)*. Madrid : Civitas, 2011, , pp. 65-142. ISBN 978-84-470-3586-1.
- 299.** GUINCHARD, S., BUISSON, J. *Procédure pénale*. Paris : Litec, 2005. 1098 p. ISBN 2-7110-0395-7.
- 300.** HIDALGO, R., SOLOMON, G., MORVAN, P. *Entreprise et responsabilité pénale*. Paris : L.G.D.J., 1994. 168 p. ISBN 2-275-00436-X.
- 301.** KEULEN, B. F., GRITTER, E. Corporate criminal liability in the Netherlands. In: *Electronic Journal of Comparative Law*. 2010, vol. 14, nr. 3, pp. 1-12. ISSN 1387-3091 [online] [accesat 02.06.2023]. Disponibil: <https://docplayer.net/14628451-Corporate-criminal-liability-in-the-netherlands-b-f-keulen-e-gritter.html>
- 302.** LEONE, G. *Diritto processuale penale*. Napoli: Jovene, 1968. 662 p.
- 303.** LEVASSEUR, G. La responsabilité pénale des sociétés commerciales en droit positif français actuel, et dans les projets de réforme envisagés. In: *Revue Internationale de Droit Penal*. 1987, vol. 58, nr. 1-2, pp. 21-56.
- 304.** LOZINSKY, O. I.; M. S. MERKULOV and A. TSAI. A. Judicial Investigation, its Purpose, Essence and Content, Features and Problematic Issues of its Implementation in Practice. In: *Economic Problems and Legal Practice*. 2023, vol. 19, nr. 2, pp. 124-128.
- 305.** MERLE, R. et A. VITU. *Traité de droit criminel*. Paris: Ed. Cujas, 1967. 1345 p.
- 306.** MANZINI, V. *Trattato di diritto processuale penale italiano*. Vol. I. Ed. a 6-a. Torino: Ed. UTET, 1968.
- 307.** MARINO, R. Codice Penale e di Procedura Penale Esplicati per le Forze dell'ordine. Con Comento essenziale articolo per articolo. Napoli: Edizioni Simone Giuridico, 2023. 1520 p. ISBN 9788891435521.
- 308.** PEZARD, A. Le cumul des sanctions pénales et administratives des personnes morales en droit des affaires. In: *Les petites affiches*. 1993, nr. 120, p. 62-70. ISSN 1626-0007.
- 309.** *Shanghai Convention on combating terrorism, separatism and extremism*, 15 June 2001 [online] [accesat 11.03.2023]. Disponibil: <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/shanghai-convention-on-c-ombating-terrori-sm-separatism-and-extremism.pdf>

- 310.** STEFANI, G. et G. LEVASSEUR. *Droit pénal générale et procédure pénale*. Tome II. *Procédure pénale*. Paris: Dalloz, 1964. 564 p.
- 311.** STEFANI, G., LEVASSEUR, G., BOULOC, B. *Procédure pénale*. Paris : Dalloz, 1996. 898 p. ISBN 2-247-02100-X.
- 312.** VAN DER LINDEN, Gh. La loi instaurant la responsabilité pénale des personnes morales et le droit pésocial. În: *Revue de droit pénal et de criminologie*. 1999, p. 254. ISSN 0035-4384.
- 313.** VELDT-FOGLIA, M. Rapport néerlandais „La responsabilité Aspects nouveaux”. In: *Travaux d'Association Henri Capitant*. 2003, vol. 50, pp. 803-812. ISSN 0399-1466.
- 314.** VIKRAMADITYA, S. Khanna. Corporate Defendants and the Protections of Criminal Procedure: An Economic Analysis. In: *Law & Economics Working Paper Archive: 2003-2009*. 2004, paper#04-015, pp. 1-51 [online] [accesat 22.08.2023]. Disponibil: https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1029&context=law_econ_archive
- 315.** WESTER-OUISSSE, V. Responsabilité pénale des personnes morales et dérives anthropomorphiques. In: *Revue pénitentiare et de droit penal*. 2009, nr. 1, pp. 63-73. ISSN 0035-3825 [online] [accesat 24.02.2023]. Disponibil: http://droit.wester.ouisse.free.fr/textes/Responsabilite_penale_des_personnes_morales.pdf
- 316.** ZUGALDIA ESPINAR, J. M. Las penas previstas en el art. 129 del Código penal para las personas jurídicas (consideraciones teóricas y consecuencias prácticas). In: *Revista del poder judicial*. 1997, nr. 46, pp. 327-342. ISSN 1139-2819.

ANEXE

Anexa 1

Act de implementare a rezultatelor cercetării științifice în activitatea didactico-științifică

Universitatea de Stat "Alecu Russo" din Bălți
Facultatea de Drept și Științe Sociale
MD – 3121, Bălți, str. Pușkin, nr. 38
tel. (+373) 231-52-340; 231-52-321;
fax: (+373) 231-52-439
www.usarb.md

ACT DE IMPLEMENTARE

a rezultatelor cercetărilor științifice, realizate în cadrul tezei de doctorat elaborate de către dl.
DUMITRESCU Florin-George

Prin prezentul act, se adeverește că rezultatele cercetărilor științifice, efectuate în cadrul tezei de doctorat a domnului DUMITRESCU Florin-George, intitulată „*Urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice: abordări teoretico-practice și normative*”, sunt folosite în procesul de studii în cadrul Facultății de Drept și Științe sociale a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți în calitate de material științific pentru prelegeri și dezbateri în cadrul orelor de seminar la ciclul I, studii de licență și ciclul II, studii de master.

05.01.2026.

Prim-prorector pentru activitate didactică,
Conferențiar universitar, doctor

Lidia Pădureac

Lidia PĂDUREAC

Anexa 2

Act de implementare a rezultatelor științifice în activitatea practică a Procuraturii mun. Bălți

PROCURATURA REPUBLICII MOLDOVA

PROCURATURA BĂLȚI

OFICIUL PRINCIPAL

mun. Bălți, str. Păcii, 21, MD-3100, Tel.: /373 231/ 2-22-35

www.procuratura.md / e-mail: proc-mbl@procuratura.md

05.01.2026 nr. 1-17d/25- 37

ACT DE IMPLEMENTARE

a rezultatelor cercetărilor științifice, efectuate în cadrul tezei de doctorat, elaborate de către
dl. DUMITRESCU Florin-George, în activitatea Procuraturii mun. Bălți

Prin prezentul act, se adevărește că rezultatele cercetărilor științifice, obținute în cadrul tezei de doctorat a domnului DUMITRESCU Florin-George, intitulată „*Urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice: abordări teoretico-practice și normative*”, au un impact semnificativ în privința aplicării reglementărilor procesual-penale privind urmărirea și judecarea infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice.

Rezultatele științifice ale tezei de doctorat, elaborate de DUMITRESCU Florin-George, sunt implementate cu succes în activitatea curentă a procurorilor din cadrul Procuraturii mun. Bălți, în special, în procesul de instruire a acestora.

Procuror-șef interimar al Procuraturii Bălți,
Conferențiar universitar, doctor

Ion COVALCIUC

Anexa 3

Act de implementare a rezultatelor științifice în activitatea practică a Curții de Apel „Nord”

CURTEA DE APEL NORD

Republica Moldova, mun. Bălți, str. Ștefan cel Mare și Sfânt, 54
email: cab@justice.md; Tel.: /+373 231/ 23 140
www.instante.justice.md

ACT DE IMPLEMENTARE

a rezultatelor cercetărilor științifice efectuate în cadrul tezei de doctorat, elaborate de către dl. DUMITRESCU Florin-George

Prin prezentul act, se adeverește că rezultatele cercetărilor științifice, obținute în cadrul tezei de doctorat a domnului DUMITRESCU Florin-George, intitulată „*Urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice: abordări teoretico-practice și normative*”, au un impact substanțial în privința aplicării reglementărilor procesual-penale privind particularitățile urmăririi și judecării infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice.

Rezultatele științifice ale tezei de doctorat, elaborate de dl. DUMITRESCU Florin-George, sunt implementate cu succes în activitatea curentă a judecătorilor din cadrul Curții de Apel „Nord”, în special, în procesul de instruire a acestora privind specificul examinării și soluționării cauzelor penale privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice.

Președinte interimar al Curții de Apel „Nord”,
doctor în drept

Ion TALPA

Anexa 4

Algoritmul cercetării/investigării infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice

Algoritmul pentru cercetarea și investigarea infracțiunilor comise de persoanele juridice poate fi structurat pe mai multe etape, având în vedere complexitatea acestor cazuri și specificitatea lor. Acesta poate fi constituit din următoarele componente:

1. Identificarea infracțiunii:

- Intrarea/prezentarea informațiilor: Analiza plângerii sau sesizarea inițială (din partea autorităților, angajaților, clienților, sau altor părți implicate);
- Clasificarea infracțiunii: Determinarea caracterului infracțiunii (ex. fraudă fiscală, spălare de bani, corupție, încălcarea reglementărilor de mediu, etc.).
- Examinarea documentației: Colectarea și analiza documentelor relevante (contracte, facturi, tranzacții financiare, procese verbale).

2. Colectarea probelor:

- Identificarea surselor de obținere a probelor relevante pentru cauza penală (documente interne ale firmei, înregistrări financiare, e-mailuri, comunicații interne, martori).
- Analiza digitală: verificarea datelor informatice, în special cu ajutorul unor măsuri speciale de investigații (e-mailuri, fișiere, baze de date interne) care pot demonstra intenția sau faptele infracționale.
- Perchezițiile: în cazul în care este necesar, urmează a fi efectuate percheziții fizice (inclusive informatice) în sediile persoanei juridice pentru a aduna dovezi materiale sau digitale.
- Audierea martorilor și a părților vătămate: angajați, colaboratori sau persoane care ar putea fi martori sau au cunoștință despre activitățile infracționale.

3. Determinarea responsabilității și vinovăției făptuitorilor:

- Identificarea autorilor din cadrul persoanei juridice: determinarea cercului de persoane fizice care au avut un anumit rol în comiterea infracțiunii (ex. directori, angajați, acționari majoritari, etc.);
- Analiza deciziilor și politici interne: examinarea conținutului și a structurii deciziilor în cadrul companiei; cum acestea ar fi putut facilita sau încuraja infracțiunea;
- Răspunderea colectivă: determinarea faptului dacă infracțiunea poate fi atribuită direct persoanei juridice (de exemplu, prin acțiuni ilegale ale reprezentanților legali sau ale angajaților în cadrul funcțiilor lor).

4. Evaluarea daunei și a impactului:

- Evaluarea prejudiciului: calcularea daunelor economice, financiare și reputaționale provocate de infracțiune (de exemplu, pierderi financiare, încălcarea drepturilor clienților, mediu afectat).
- Stabilirea legăturii cauzale: estimarea legăturii directe între infracțiune și daunele produse.
- Evaluarea riscurilor și efectelor: determinarea impactului pe termen lung asupra mediului de afaceri, clienților, angajaților și autorităților fiscale.

5. Identificarea soluțiilor legale și a măsurilor corective:

- Măsuri corective interne: examinarea faptului care anume măsuri ar trebui implementate în cadrul persoanei juridice pentru a preveni recidiva (modificări ale proceselor interne, revizuirea procedurilor financiare, formarea angajaților);

- Colaborarea cu autoritățile competente: implicarea autorităților competente în domeniul financiar, fiscal sau al protecției mediului pentru a evalua conformitatea cu reglementările aplicabile.

- Amendă sau sancțiuni: stabilirea sancțiunilor financiare sau administrative care trebuie aplicate persoanei juridice.

6. Răspunderea penală a persoanei juridice. Urmărirea penală:

- Evaluarea și aprecierea necesității aplicării răspunderii penale: determinarea faptului în ce măsură persoana juridică poate fi trasă la răspundere penală (în funcție de legislația specifică și jurisdicția respectivă);

- Recunoașterea în calitate de bănuț și învinuit, efectuarea acțiunilor inițiale și ulterioare de urmărire penală: în cazul în care se constată responsabilitatea penală, trebuie inițiat procesul de recunoaștere în calitate de bănuț/învinuit a persoanei juridice și a celor vinovați din cadrul acesteia;

- Măsuri de protecție a victimelor: în cazul infracțiunilor care afectează persoane fizice (fraudă, discriminare), este necesar să asigurăm protecția victimelor, garantându-le drepturile de care beneficiază;

- Cooperarea internațională: dacă infracțiunea are implicații transfrontaliere, colaborarea cu autoritățile din alte țări ar putea fi necesară (de exemplu, în cazuri de spălare de bani sau fraude fiscale internaționale);

- Confidențialitatea și protecția datelor: în toate etapele investigației, trebuie să ne asigurăm că datele sensibile sunt protejate conform legislației în vigoare.

7. Terminarea urmăririi penale și remiterea cauzei pentru examinare în instanța de fond:

- Întocmirea concluziilor de învinuire (Raport final, Rechizitoriu), care să cuprindă toate etapele cercetării și concluziile obținute;

- Publicarea informațiilor: în anumite cazuri, poate fi necesară publicarea unor informații legate de investigație pentru transparență și pentru a avertiza alte entități de riscurile similare;

- Transmiterea cauzei penale pentru examinare în fond în instanța de judecată competentă;

- Monitorizarea implementării unor sancțiuni sau măsuri de remediere a activității persoanei juridice: trebuie să ne asigurăm că sancțiunile aplicate sunt puse în aplicare și că măsurile de remediere sunt urmate corect.

Anexa 5

Date statistice privind cauzele penale în privința persoanelor juridice, înregistrate în Registrul informației criminalistice și criminologice al Republicii Moldova, în perioada anilor 2020-2024.

Anul/Articol Cod penal	Cauze penale înregistrate	Urmărirea penală a fost finalizată			
		Total	Transmise în judecată	Încetate	Clasate
Total 2020	8	8	7	1	-
Art. 224	1	1	1	-	-
Art. 244	3	3	3	-	-
Art. 251	1	1	1	-	-
Art. 252	1	1	-	1	-
Art. 325	2	2	2	-	-
Total 2021	14	14	13	-	1
Art. 244	6	6	6	-	-
Art. 248	1	1	1	-	-
Art. 249	1	1	1	-	-
Art. 325	5	5	5	-	-
Art. 352	1	1	-	-	1
Total 2022	7	7	7	-	-
Art. 190	1	1	1	-	-
Art. 244	1	1	1	-	-
Art. 244 ¹	1	1	1	-	-
Art. 250	1	1	1	-	-
Art. 325	2	2	2	-	-
Art. 362 ¹	1	1	1	-	-
Total 2023	3	3	2	1	-
Art. 244	1	1	1	-	-
Art. 250	1	1	-	1	-
Art. 325	1	1	1	-	-
Total 2024					
Art. 243	1	1	1	-	-

CURRICULUM VITAE

Prenume, nume Florin-George DUMITRESCU

Data, luna, anul nașterii: 19.05.1972

Adresa: Bd. Iuliu Maniu, nr. 190, cod poștal 061124
Bl. C1, sc. A, ap. 36, Sector 6, București (România)

Telefon: (+40) 723.490.253 (+40) 740.221.012

E-mail : fdumitrescu72@gmail.com

Educație și formare profesională:

Științe Juridice și Administrative, Titlu de Master

Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", București

Facultatea de Drept, Diploma de Licență

Academia de Poliție "Al. I. Cuza", București

Activitate profesională:

10/2015–Prezent Procuror

Direcția Națională Anticorupție

10/2013–10/2015 Procuror delegat

Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București

07/2014 Procuror

Parchetul de pe lângă Tribunalul Călărași

06/2010–07/2014 Procuror

Parchetul de pe lângă Judecătoria Sectorului 4, București

07/2008–06/2010 Procuror

Parchetul de pe lângă Judecătoria Tg. Bujor, jud. Galați

02/2008–06/2008 Șef Serviciu recuperări creanțe în cadrul Direcției Juridice

Compania Națională de Căi Ferate "C.F.R." - S.A., București

01/2003–01/2008 Șef Birou recuperări creanțe în cadrul Direcției Juridice

Compania Națională de Căi Ferate "C.F.R." - S.A., București

11/2002–01/2003 Consilier Juridic în cadrul Direcției Asistență Juridică

Societatea Națională de Transport Feroviar de Marfă SNTFM "C.F.R. Marfă" - S.A.,

11/1999–11/2002 Lăcătuș montator agregate energice și de transport

SNTFC CFR Călători S.A. - Revizia de Vagoane București Grivița

03/2002–06/2008 Consilier Juridic

Grupul de firme Romtaș & Kocataș, București

Competențe personale :

Limba maternă : română

Alte limbi străine cunoscute :

- Limba engleză : Înțelegere – nivel B1, Vorbire – nivel A2, Scriere – nivel A1 ;
- Limba franceză : Înțelegere – nivel A2, Vorbire – nivel A2, Scriere – nivel A2;

Competențe de comunicare :

- Disponibilitate în comunicare instituțională și interinstituțională necesară desfășurării activităților în echipă;
- Ușurința muncii în echipă în mediul multicultural;

Competențe organizaționale/ manageriale :

- Deprinderi în planificarea, organizarea și coordonarea activităților;
- Experiență ca membru de proiect;

Competențe digitale :

- Procesarea informației – utilizator experimentat;
- Comunicare - utilizator experimentat;
- Creare de conținut – utilizator independent;
- Securitate – utilizator independent;
- Rezolvarea de probleme - utilizator independent;

Permis de conducere : categoriile B, C, E.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, **DUMITRESCU Florin-George**, student-doctorand a Școlii doctorale de Științe Economice și Juridice la Universitatea de Stat din Moldova, declar pe răspundere personală că teza de doctorat este elaborată doar de mine, pe baza efortului personal de cercetare și redactare. În cadrul lucrării precizez sursa tuturor ideilor, datelor și formulărilor care nu-mi aparțin, conform normelor de citare a surselor și de respectare a legislației privind drepturile de autor. Declar că toate afirmațiile din lucrare referitoare la datele și informațiile analizate, la metodele prin care acestea au fost obținute și la sursele din care le-am obținut sunt adevărate. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

DUMITRESCU Florin-George

20 martie 2026